

CHECKED

శ్రీ మద్ర

శ్రీమదాంధ్ర భారతము

ఆరణ్యపర్వము

Checked
1927

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము.

All Rights Reserved

విషయసూచిక.

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.

పుట.

కొనకుండు ధర్మరాజునకు ధర్మములు నెప్పుట	...	...	3
ధర్మరాజు సూర్యు వారాధించి వరముఁ గొనుట	...	...	6
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రుని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట	...	...	7
ధృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రశురభిసంవాదము నెప్పుట	...	...	10
మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని శపించుట	...	...	12
కిష్కిరు డనురాక్షసుఁడు భీముచేఁ జచ్చుట	...	...	14
యాదవపాంచాలాదులు పాండవులకడ కేతెంచుట	...	...	14
ద్రాపది శ్రీకృష్ణుఁడొకఁ డనపరిభ్రమము నెప్పి దుఃఖించుట	...	...	16
కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు సౌభకాభ్యాసము నెప్పుట	...	...	18
సాల్వఁడు ప్రద్యుమ్నునిచే బాధితుఁడై మరలి పోవుట	...	...	21
పాండవులు ద్వైతవనమునకు వచ్చి యుండుట	...	...	23
ద్రాపది ధర్మరాజుల సంవాదము	...	...	25
భీమసేన ధర్మరాజుల సంవాదము	...	...	29
కృష్ణుఁడై పాయనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	...	...	32
ఈశ్వరుండు నిరాకరేషమున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట	...	...	36
అర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని ప్రోత్సము నేయుట	...	...	38
ఇంద్రుఁడు దేవగణముతో నర్జునునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట	...	...	40
అర్జునుఁ డనురావతికేఁ బోవుట	...	...	41
దూర్వక్ యర్జును నర్జునుననిఁగా శపించుట	...	...	44

ఆరణ్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

ధర్మరాజునకు బృహదశ్వముండు నహాపాభ్యాసము నెప్పుట	...	...	49
నలుఁడు డనుయంతియొద్దకు దేవదూత యై పోవుట	...	...	53
నలుఁడు న్యయంవరలబ్ధి యైనదమయంతిం బెండ్లి యగుట	...	...	55
నలుఁడు డనుయంతివహితుఁడై యడవికేఁ బోవుట	...	...	56
దమయంతికాచమునం నిరాశుండు నచ్చుట	...	...	59
దమయంతి మహాహస్తరము ప్రవేశించుట	...	...	61
నలుఁడు గర్కటకునిచేత ద్రుష్టా దగుట	...	...	63
చేదిపురంబున నుదేవుఁ డగు బ్రహ్మజుండు డనుయంతి నెఱుంగుట	...	...	65
దమయంతి నలు నెడఁబాసి విదర్భాపురము సేరుట	...	...	67
నలుండు గలిచేత విముక్తుఁడై విదర్భకుఁ బోవుట	...	...	70
కేశిని యనుదుఁది డనుయంతితో నలునెగుఱుములు నెప్పుట	...	...	72
నలుండు నిజరూపముతో డనుయంతిం గూడుట	...	...	74
ధర్మరాజునొద్దకు వారదమహాముని వచ్చుట	...	...	76
లోమశకుమహాముని ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	...	...	86
లోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషములు నెప్పుట	...	...	88
అగస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బగుట	...	...	90

ఆగస్త్యశ్లోకము - తృతీయాశ్వాసము.

ఆగస్త్యశ్లోకము	...	...	94
జేవతల వైకుంఠమునకుఁ బోయి విష్ణుని మ్రోయుచుట	...	...	95
ఆగస్త్యుడు వింధ్యము వెనుకకుండ నాంచుట	...	...	96
ఆగస్త్యుడు నమః ప్రోవకంబు పాదంబునీయట	...	...	97
భగీరథుడు నమస్తము జలముచే నించుట	...	...	98
చగరసుతుడు కలియచుండునితోఁబాసి చే భస్మ మగుట	...	...	100
రోమకుడు ధర్మజానకు ఋశ్యశృంగచరిత్రము చెప్పుట	...	...	103
ఋశ్యశృంగుడు వేళ్ళకు మునికుమారునిగా భావించుట	...	...	104
విభాండకుడు ఋశ్యశృంగుని వెనుకను వచ్చుట	...	...	106
అశ్వత్థమణుడు ధర్మరాజానకుఁ బరశురామునిమహిమ చెప్పుట	...	...	107
పరశురాముడు కార్తవీర్యునిఁ జంపుట	...	...	110
రోమకుడు ధర్మజానకు పౌత్రాభ్యాసంబు చెప్పుట	...	...	113
చ్యవకుఁ దాకినట పోమనీధులఁ జేయుట	...	...	114
మాంధాత్యచరిత్రము	...	...	115
పోమకుం దనురాజుని చరిత్రము	...	...	116
శని యనురాజుని చరిత్రంబు రోమకుడు ధర్మజానకుఁ జెప్పుట	...	...	118
రోమకుడు ధర్మజానకు సప్తవక్త్ర చరితంబు చెప్పుట	...	...	120
రోమకుడు ధర్మరాజానకు యవక్రీమచరిత్రంబు చెప్పుట	...	...	121
జేవత లర్వాచరుణుడు మెచ్చి కోరినవరంబులెల్ల నిచ్చుట	...	...	124
పాండవులు గంధమాదనవర్షకంబునకుం బోవుట	...	...	126
భీముడు సౌగంధికవారణాధింబు పోవుట	...	...	129
భీమున హనుమంతుండు నకుర్యుగాచారన ద్రవంబులను చెల్పుట	...	...	131
హనుమంతుండు భీమునకుఁ దనభ్రాతృరూపంబుఁ జూపుట	...	...	132
భీముడు యక్షరాక్షసులతో యుద్ధంబు సేయుట	...	...	135
భీముడు జటాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట	...	...	137

ఆగస్త్యశ్లోకము - చతుర్థాశ్వాసము.

భాద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	...	143
అర్జునుడు నిచాకోవచు లతురాక్షసుల జయించిన కథ	...	...	145
అజగరోపాఖ్యానము	...	...	149
ధర్మరాజు భీమసేనుని జిదఁబోవుట	...	...	150
ధర్మరాజు నహంబ్రశ్మంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట	...	...	152
క్రీష్ణుడు అర్జునుతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	...	155
పార్థుడేమోం దనుచుపోనుని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	...	156
పార్థుడేమోండు ధర్మజానకు బ్రాస్తావన భాసంబు చెప్పుట	...	...	159
అర్జునాశ్రమంబు పరస్పరమహిమము	...	...	160
పార్థుడేమోండు ధర్మరాజానకు వైచిత్ర్యవృత్తాంతంబును చెప్పుట	...	...	163
పార్థుడేమోండు ధర్మరాజానకుఁ బ్రకీర్తన భాసంబు చెప్పుట	...	...	165

విషయము.

నారాయణుడు మార్కండేయునకు దన ప్రభావము చెప్పుట	...	168
మార్కండేయుడు ధర్మరాజునకు గలియగధర్మములు చెప్పుట	...	170
కలియగంబున విష్ణుండు గల్గియుండున ధర్మము ప్రతిష్ఠించుట	...	172
మార్కండేయుడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావము చెప్పుట	...	173
" " ఇంద్రమృణ్ము చరిత్రము చెప్పుట	...	178
" " కువలాశ్వచరిత్రము చెప్పుట	...	179
" " మధుకైటభులచరిత్రము చెప్పుట	...	182

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము.

ధర్మరాజు మార్కండేయుడు పుత్రున కందఁ దగుగుణములు చెప్పుట	...	186
మార్కండేయుడు ధర్మరాజునకు బలివ్రతామాతృకము చెప్పుట	...	187
కాశీకు దను బ్రాహ్మణుడు ధర్మవ్యాధునియొద్దకుఁ బోవుట	...	189
ధర్మవ్యాధుడు గౌశీకున కిహించాప్రమామము చెప్పుట	...	192
ధర్మవ్యాధుడు గౌశీకునకు జీవలక్షణములు చెప్పుట	...	193
ధర్మవ్యాధుడు గౌశీకునకు దనపూర్వజన్మపుత్రాంతము చెప్పుట	...	199
మార్కండేయుడు ధర్మరాజునకు సంసారము దక్షి యైనతెఱంగు చెప్పుట	...	201
ఇంద్రుడు శేకి యుచురాక్షసునిఁ బాణఁ దోలుట	...	205
కుమారస్వామి యవతారము	...	208
ఇంద్రుడు కుమారస్వామిపై నెత్తినచ్చుట	...	209
ఈశ్వరుండు కుమారస్వామియొద్దకు వచ్చుట	...	212
కుమారస్వామి సప్తమాతృకలబాలగ్రహములఁ జేయుట	...	213
ఈశ్వరుండు కుమారసహితుఁడై భద్రవటము పేరుట	...	215
కుమారస్వామి మహిమనురుం జంపుట	...	216
సత్యావ్రహ్మదీపాదము	...	219
ద్రాక్షి సత్యరామకుఁ బలివ్రతాధర్మములు చెప్పుట	...	221
ధృతరాష్ట్రుడు పాండవుల వనవాసక్షేతమునకు దుఃఖించుట	...	223
కర్ణశకునిద్యుధనులు మంతనము పేయుట	...	225
కర్ణపౌలలు ధృతరాష్ట్రచేత ఘోషయూత్ర కనుబ్బగొనుట	...	226
దుర్యోధనుడు ఘోషయూత్రపోవుట	...	228
చిత్రసేనుం దళగంధర్వరాజు దుర్యోధనుతో యుద్ధము పేయుట	...	230
భీమాదునకులసహదేవులు గంధర్వులతో యుద్ధము పేయుట	...	233
చిత్రసేనుడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చి దుర్యోధనుని విడిచిపెట్టిరావుట	...	235

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

దుర్యోధనుని విషాదము	...	237
దుర్యోధనుండు ప్రాయోచక్షేపము పేయఁ బూనుట	...	239
ప్రాయోచక్షేపము దైవదుర్యోధనునిఁ గృత్య పాతాళమునకుఁ గొనిపోవుట	...	242
దుర్యోధనుడు ప్రాయోచక్షేపమునూని కరిపురంబునకుఁ పోవుట	...	244
దుర్యోధనుడు వైష్ణవం బనుయెత్తము పేయుట	...	246
వైష్ణవసంబునందలి మృగప్రమాదము ధర్మశాస్త్రమునందను వచ్చి తమమఖియ చెప్పుట	...	248

విషయము.

పుట.

రాముడు భర్తజానకి ప్రాప్తపాశ్వానము నెవ్వరు	...	...	250
మర్రికొండ వేలమూల పాశ్వానమునెవ్వరు	...	...	252
నైంభవులు ప్రాప్తం జూచి మోహించుట	...	...	253
ప్రాప్తం నైంభవులతో విధిహస్తము వలయుట	...	...	257
నైంభవులు ప్రాప్తం జూచి తాత్కాలికముగా నెత్తిగొని పోవుట	...	...	258
సాంకర్షిక లేవు నైంభవులై యుద్ధమునకు బోవుట	...	...	260
అర్జునుడు సోదరమారులం బర్హిదక్షిణః జంపుట	...	...	263
భీముడు నైంభవుల బట్టిగొని పరిభవించుట	...	...	265
భర్తజానకి మార్గంజేయుడు రామాయణము నెవ్వరు	...	...	267
ప్రస్తు రావణమంథాద్ధరిభీషణులకు వరము లిచ్చుట	...	...	269
విశవధుడు రామనిష్ఠుడముచే సురభాకగతుం దగుట	...	...	271
మానీషుడు మాయామృగం బై చరుకెంచుట	...	...	274
రాముడు సీత నెత్తిగొని లంకకుఁ బోవుట	...	...	276
శ్రీరాముడు కపింధుఁ దనురాక్షసుం జంపుట	...	...	278
వానీసుగ్రీవుల యుద్ధము	...	...	280
త్రిశుల తఃస్వప్నవృత్తాంతము సీతతోఁ జెప్పుట	...	...	282

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము.

రాముడు లక్ష్మణుని నుగ్రీవులొద్దకుఁ జంపుట	...	...	285
మామనుంతుడు రామనితో సీతం జూచివృత్తాంతము నెప్పుట	...	...	287
వానరీనులు వానాదేశంబులనుండి నుగ్రీవులొద్దకు వచ్చుట	...	...	289
రాముడు దర్శకయవం బై సమద్రుం బ్రార్థించుట	...	...	290
అంగదురాయబారము	...	...	292
సహద్రుహప్రాతూల యుద్ధము	...	...	294
కుంభకర్ణుడు యుద్ధము సేయుట	...	...	296
ఇంద్రశక్తు లక్ష్మణునితోడ యుద్ధము సేయుట	...	...	298
ఇంద్రశక్తు లక్ష్మణునిచేతఁ జచ్చుట	...	...	301
శ్రీరాముడు రావణాసురుని సంహరించుట	...	...	302
మార్గంజేయుడు భర్తజానకి సానిత్యపాశ్వానము నెప్పుట	...	...	305
సానిత్య సత్కృతులను వివాహం బగుట	...	...	307
సత్కృతుండు సానిత్య సహితులై వనంబునకుఁ బోవుట	...	...	309
సానిత్య యమునితటం నభివృద్ధులును వదయుట	...	...	311
సత్కృతుండు సానిత్యతోడ యరలి తనయాశ్రమంబునకు వచ్చుట	...	...	314
మామ్యుడు బ్రాహ్మణవేదంబునఁ గర్తవ్యమ హితంబు నెప్పుట.	...	...	316
మామ్యుడు కర్ణునితో విందు చే కర్ణి గ్రహించు నెప్పుట	...	...	319
కుంతి మర్కాండేయఁ బరిచర్య సేయుట	...	...	320
కుంతి మామ్యునివరంబునఁ గర్మంబు దాల్చి కర్ణుం గాంచుట	...	...	323
భర్తజానకి ప్రాప్తానునియందే జచ్చుటకుఁ బోవుట	...	...	327
సమీపములు యుద్ధుని విరాగినిని వీరు వ్రాచి మార్చుట అగుట	...	...	328
భర్తజానకి యుద్ధవృత్తాంతం దక్షిణంబు లిచ్చుట	...	...	332

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

అంధ్రప్రదేశ్

లోకజనస్తుత్య చర్యలోకాశ్రయ ర

త్వాకిరవరిగృతసకలధ

రాకాంత జితాది రాజరాజనరేంద్రా.

1

వ. ఆక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నిజాయుధం బులు ధరియించి కృష్ణాసహితులై యుత్తరము మించి యరిగిన నింద్ర సేనాదులై నమూలభృత్యులు పదునాలుగు వేలరథంబులతోడ సుభద్రాభిమన్యు ప్రతి వింధ్యాదులం దోడ్కొని వారిపిఱుందన యరిగి రంత నప్పాండవులం జూచి పౌరులెల్ల బరమదగ్గితు లై.

2

క. చనునె యిధర్ప ద్యూతంబున నిట్టుల పాండురాజపుత్రులఁ బ్రభులకావనగతులఁ జేయ దుర్యోధనధృత రాష్ట్రులకు విగతదయహృదయులకున్.

3

క. క్రూరతరథార్తరాష్ట్రుని, కారము వారింప రైరి గాంగేయుడు నబ్ధిరద్వాజుఁడు గృపుఁడు ను, దారుఁడు విదురుండు నేమిదలఁచిరొ బుద్ధిన్.

4

సీ. కర్ణజయద్రథగాంధారు లాపులై, యుండంగ లోభి దుర్యోధనుండు రాజు గా నీతనిరాజ్యంబునం దెట్లు, లుండంగ నేర్తు మీయూర్వి నింక నేది ధర్మపు ప్రజ నెవ్వరు గాతురు, పరమధార్మికు లైనపాండుసుతుల యరిగినచోటిక యరుగుద మని వారి, పిఱుందన చని పాపభీతమతులు

ఆ. వీరులార మమ్ము విడిచి మీ కరుగంగఁ, జనునె మాకు నొండుశరణమెద్ది పాధులకు నపాధునహవాసమునఁ బాప, సంప్రయోగ మగుట సందియంబె.

5

క. తిలలును నీళ్లును వస్త్రంబులు బుష్పసుగంధవాసమున పౌరభముం

1 విభవా...పర్వలోకప్రియ. 2 యుత్తరమించి; యుత్తరించి. 3 యధర్ప దుర్యోధన, మహ. 4 యూర్వియందు, నెట ధర్మపు.
B-1

- వారు వెనుకఁ బాల్చుఁ గావున, కలయక లక్ష్యంగమమున నగు సద్గుణముల్. 6
- న. పాశుర్యములైన గుణముల లొప్పి జన్మవిద్యాకర్తృబులం బ్రశస్తులైన
యోగ్యులైన ప్రేమియహవారులను నుండి గృతాథ్యుల మగుదుము దుష్టు
లందులయం దవారంభి లనున్మును జనులు దుష్టవద్యకర్తృత్వసంభాషణసహ
సంబులందేసి ధర్మవిహీను లగుదురు గావున నేము దుర్యోధనురాజ్యంబున
నుండ నోరము మాయనుగమచురు కొడంబడవలయు నని కృతాంజలు లైన
నప్పారులం జూచి ధర్మలేషయుం డిట్లనియె. 7
- క. మాయందుఁ లేనిగుణములు, మాయనురాగమును జేసి మిగిలి వెలింగె
మాయనుగతి మాకు నభిప్రాయము వనవాసంకభిభర మోపుదురే. 8
- తే. వలన దురుగుండు మీ రని వారినెల్లఁ, గరుణ బాండ్లవజ్రేష్టుండు గ్రమ్మఱించె
బోరు లట్లు నివర్తించబడి నిరంత, రాక్షసాదు లై యరిగిరి హస్తీపురికిఁ. 9
- వ. ఇట్లు పాండవులు గృతస్త్రాపిలై గంగాతీరంబునం బ్రమాణాఖ్యవటుంబున
విడిసి గంగాన్నానంబునేసి వానకగలుచురాత్రియు నందయుండి రంతఁ బ్రభాత
సమయంబున. 10
- చ. పరువడి నగ్నిహోత్రములు బంధులు శిష్యులు దోడ రామహీ
సురవరు నెల్లఁ బాండువృషసూసులయొద్దకుఁ బ్రితి నేగుదెం
చిరి బహువేదఘోషములు జేసి నిరస్తమ స్తకిల్పిపో
త్కుచు లగు మన్నధన్యులు జగత్పరిపూజ్యులు బ్రహ్మపతితుల్. 11
- వ. ఇట్లు దమతోడన వనవాసంబు నేయ నిశ్చయించి వచ్చినవిపుల కీనతిప్రీతి
గౌరవంబున నర్పించి తదాకీర్త్యాదంబుల నభినందితుం డై ధర్మతనయుండు
వారల కిట్లనియె. 12
- క. అవ్యాతసర్వస్సుల నై, సవత్సులనికారమునఁ బ్రపంచాటవిలో
విప్లవఫలశాకమూలము, బువయోగించుచును నీన్య సుందెడుమాతోన్. 13
- క. గానేల వచ్చి ననయం, గానేల నివాసములకుఁ గ్రమ్మటి ననుండు
గ్రానేకకాక్షులభ, యానకవనవాస మర్హ మగు నేమిమితున్. 14
- వ. అనిన విని బ్రాహ్మణులు పరమదుఃఖితులై మీర కాని మాకు నొండుగతి లేదు
మమ్ము ననన్యకలెడ్యుల విడుచుట ధర్మంబు గాదు. 15
- ఆ. ఆశ్రమిలను భక్తు లగువారి నన్యుల, నైన విడువఁజాల రట్టి విప్ర
వరుల భక్తివరుల ముఖేక మియట్టి, భార్గికులకు విడువఁ దగునె చెప్తము. 16

1. యేమి కృతాథ్యులగుదుము... మునకులు. 2. మోపుదురే. 3. తమతోడ వనవాసంబు నేయ
సద్గుణముల నుండి సాంకేతిక... యందు గంక. 4. మానధన్యులు. 5. సత్ప్రియ. 6. ప్రితి. 7. భక్తులు.
8. ప్రీతికాంతి కన్య లైక; అనువారి నెప్పుడు. 9. మమ్ము లైవదిడున రట్టి విప్ర, వరుల భక్తివరుల ముఖేక
విద్యుత్ భార్గికులు; అనువారి కన్యకు, లైక విడువ రనిన యట్టి విప్రవరుల భక్తియును.

వ. ¹ఆస్తతోష్పవణోపాయచింత సేయ వలదు వన్యమూలఫలంబుల సేమ తెచ్చికొని
యుపయోగించుచు జవజహోమాదిపుణ్యక్రియల మీకుం బ్రయంబు సేయుచు
నుండెద మధర్తవర్తియయి మీ కపకారంబు సేసిన థాత్తరాష్ట్రరాష్ట్రంబున
నుండ నోప మనిన వారలరాక కొడంబడి. 17

తే. ఇష్టమృష్టాన్నముల దొల్లి యెల్లప్రాద్దుఁ, దృష్ట లగు చున్న సమమతీ దేవవరులఁ
గానలందు శాకాశనుల్ గాఁగ నెట్లు, సూడనోపుదు నని ధర్తసూను డవుడు.

— శానకుడు ధర్తరాజునకు ధర్తంబులు నెవ్వరు. —

వ. శోకమూర్ఛితుండై మహితలంబుపయిం బడినయాతని నాశ్వాసించి శౌనకుం
డను బ్రహ్మయుషి దొల్లి యాత్మవ్యవస్థానాథంబు జవకగీతంబు లయినశ్లోకంబుల
యర్థంబులు యుద్ధిష్ఠిరున కీట్టనియె. 19

క. శోకభయస్థానంబు ల, నేకంబులు గలిగినను ²విహీనవివేకం
డాకులతఁ బొందునట్లు వి, వేముగలవాఁడు బుద్ధివికలుం డగునే. 20

క. శారీరమానసమహా, దారుణదుఃఖములఁజేసి శితటిగి శరీరుల్
కూర్మతరబాధఁ బొందుదు, రారెంటిని జెటుతు రార్యు లమలినబుద్ధిన్. 21

వ. వ్యాధి శ్రమానిష్టసంస్పర్శ నేష్ట వివర్జనంబు లనునాల్గంటం బుట్టి శారీరదుఃఖం
బు లాశుక్రియాదిప్రతియోగంబుల నుపశమిల్లు మఱి స్నేహజంబు లయిన
మానసదుఃఖంబులు జలంబుల నగ్ని యుపశమిల్లునట్లు విమలజ్ఞానంబునఁజేసి
యుపశమంబునం బొందు. 22

క. స్నేహార్థవమగ్నం డయి, దేహి మహాదుఃఖముల నధృతిఁ బొందును దుః
ఖాహతుఁడు శోకతాపవి,మోహియగున్ స్నేహమూలములు రాగాదుల్. 23

వ. కావున బంధుమిత్ర ధనసంచయంబులవలనిస్నేహంబు విడుచునది వద్దప్రతింబు
నీరం బొందనియ ట్లెటుక గలవారి నెట్టియెడలను స్నేహంబు వొందదు
స్నేహంబున రాగంబును రాగంబునం గామంబును గామంబునం గ్రోధంబును
గ్రోధంబునం దృష్టయు వర్తిల్లు. 24

క. అది సర్వదోషముల కా, స్పృహ మది దురితక్రియానుబంధంబులకున్
మొదలు నిరంతరదుఃఖ, ప్రద మని మది దలఁచి తృష్ణఁ బాతురునుమతుల్. 25

వ. మఱియుఁ దృష్టాతుకుం డర్థలోభంబునఁ గోటరథం బయినయనలంబునం జేసిన
గ్ధంబగు వృక్షంబునంబోలె విచారంబునం బొందు నర్థాసక్తుం డైనవాడు శుభం

1 ఆస్తతోష్పవణోపాయంబునకు తొక సేయ వలవదు...మధర్తవర్తలయి ..రాష్ట్రం రాష్ట్రం
ము. 2 వివేకవిహీనుం...బుద్ధి విహీనుఁ డగునే; బుద్ధి నరకుం డగునే; బుద్ధివిగతుం డగునే. 3 తగిలి.

4 విచారలక్షానంబు లనునాల్గంటం బుట్టి. 5 యగుటఁజేసి స్నేహముల రాగాదుల్; యగుటఁజేసి
స్నేహమున మోహితుఁ డై. 6 నీరిలాఁ బొరయనియ; నీరం బొరయనియ; నీరియం దుండియ తొం
వనియ. 7 కా, స్పృహయ...మది నెఱిగి. 8 దృష్టాదుండై యర్థ.

బులు వడయ నోసెడు మృత్యువులనం బ్రాణులకు భయంబు గలుగునట్లర్థ
వంతులకు రాజమోచర్ల జనరాజులవలన భయంబు నియతంబు. 26

తే. జలములందు చిత్త్యులు చవిల బడు, లామిషం బెట్లు భక్షించు నట్లు దివిరి
యెల్లవాడుక జేరి యనెడి ఘట, చుడినంబును భక్షింతు రర్థవంతు. 27

క. అర్థమ యర్థమూలం, బర్థమ మాయావిమోహ నావహము నరుం
డద్దాక్షరమగతిమున న, పార్థకృతకర్తుఁ డగుట పరమార్థ మిలన్. 28

వ. అట్టియర్థంబువలన వర్థకార్పణ్యమూఁభయోద్వేగంబులు వృట్టుఁ గావున సన్ధి
పార్జనచింత జేయవలదు మావయావనభవవిభవప్రియసంవారంబు లనిత్యంబు
లగుట నందు బుద్ధిమంతులు విమోహింప రనిన నమ్మనివనునకు ధర్మతనయుం
డి ట్లనియె. 29

సీ. అత్తోపభోగార్థ మర్థలాభేచ్ఛ నా, కెన్నండు లేడు మహీసురాగ్ర
గణ్యుల నత్యుగ్ర కాననాంతరమున, నెప్పింభంబున భరియింతునొక్క
యని యిప్పు నగచెన ననవద్యగుణయుక్తీ, ననభు మాయట్టిగృహస్థతతికి
బోధ్యుల నేయ్యెడఁ బ్రావక యుండఁ, పిపుల నతిథుల వృథయ పుచ్చు

అ. జనునె నిజధనంబు సంవిభాగించి యీ, వలయు సాధురక్ష వలయుఁ జేయ
నభిమతాశ్రమంబు లందు గృహస్థాశ్రమంబ కాదె యుత్తమంబు వినఁగ. 30

వ. మఱి యార్దునకు శయనంబును భీతున కభయంబును దృషితునకు జలంబును
బుభుక్షితునకు నన్నంబును శ్రాంతునకు నాసనంబును నిచ్చుట సనాతనం బైన
యుత్తమగృహస్థధర్మంబు తృణాభూమునక ప్రియచననాదరదానం బెల్లవారికి
నశ్రమంబ యాత్మార్థంబుగా నన్న పాకంబును ససాక్షిభోజనంబును వృథాపశు
భూతంబును బాపహేతువు లగ్నిహోత్రంబులు ననడాహంబులు నతిభిబాంధవ
విద్యజ్జన గురు మిత్ర భామినీ నివహంబు లపూజితంబులై యెగ్గు నేయును గావున
గృహస్థుండు సర్వసంతర్పకుండు గావలయుం గావునం బ్రతీదినంబును బక్షి
కుంభకార్యవదాన్యంబు సాయంప్రాతలయందః వైశ్యదేవంబు నేరీ యమృతాశి
యు విఘ్నహానియు గావలయు యజ్ఞశేషం బమృతంబు నాఁ బరఁగు నతిభిభుక్త
శేషంబు విఘ్నంబు నాఁబడు నట్టివృత్తి వర్తిల్లువాఁ డుత్తమగృహస్థుం డనిన
ధర్మరాజునకు కౌనకుం డి ట్లనియె. 31

క. హరివిషయాభిలాషము, గారణముగ నెంతయెఱుక గలవారును దు
శ్చారవికారముఁ బొందెను, వారు నిజేంద్రియము లవి యవశ్యము లగుటన్. 32

1 జన్మఁ; నిష్ఠా. 2 సర్థులకొగచింకసేయవలయు మావయావనవిభవేంద్రియసంతో
షంబు లతిశయంబు లగుట నెందు; సర్థులకొగంబు నేయవలయు, 3 నేడెఱుక. 4 మఱియుఁ దృప్తి
నక జలంబును బుభుక్షితున కన్నంబును... శ్రాంతంబు శయనంబును...నట్టి యజ్ఞశేషం...బోధ్య
భిక్తులగుట.

వ. సుంకల్పజం దైవకామంబునం దగిలినమనస్సుచేతం ¹దైరితంబై శ్రోత్రాదీం ద్రి
యంబులు శబ్దాదివిషయంబులం బరిభ్రమించుటంజేసి విషయాభిలాషవిశిఖవిధ్దు
లై దేహులు తేజోలుబ్ధంబు దైవశలభంబులుంబోలె శోకానలంబునం బడిత
మైటుంగక యవిద్యాకర్తృత్వస్థలంజేసి సంసారచక్రంబునందు బ్రవర్తిల్లుదు రట్టి
బ్రహ్మదిత్యుణ్వర్ణంతేభూతప్రవృత్తియందు రాగద్వేషవిముక్తులై యభిమాన
మత్సరంబులు విడిచి చేపచోదితం దైవసమ్యక్సంకల్పసంబంధం బింద్రియనిగ్ర
హంబు వ్రతవిశేషంబు గురుసేవనం బాహారయోగం బధ్యయనాగమంబు కర్మ
సన్న్యాసంబు చిత్తనిరోధం బనునెనిమిదింటను గర్హానుష్ఠానంబు నేసినమహాత్ములు
దమతమతపోమహత్వంబునంజేసి సంసారంబు జయింతురు నీవును శుశ్రూషా
శ్రవణగ్రహణ భారణోహాహాహృద్విజ్ఞాన తత్త్వజ్ఞాన సమన్వితుండవు నీచేతం
బ్రాచర్భంబు దైవయవి సర్వంబులును సంపన్నంబు లగు. 38

క. వసు రుద్రాదిత్యాదులు, వసుధేశ. తపంబుగౌరవంబున నైశ్వ
ర్యశుక్ముద్ధులైరి తపమునఁ, బ్రసిద్ధముగ నిష్ఠసిద్ధి వడయుము నీవున్. 31

వ. తపస్విధ్దు దైవవారు దమతలంచినదానిన క్రమంబునం బడయుదురు గావున నీవు
నుపశమవంతుండ వై తపంబు నేసి యోగాగ్ధసిద్ధివడసి బ్రాహ్మణుల ననుచ
రించుచు నీమనోరథంబు సఫలంబు నేయుమనిన శోనకువచనంబు నేకొని భాగ్య
మధ్యగతుం దైవధర్మతనయుండు ధౌమ్యునకు నమస్కరించి యిట్లనియె. 35

తే. వనమునకువచ్చినవయంగ⁴వలవదుడుగుఁ, దనిన నుడుగకమితోన యరుగుదెంతు
మనిరి బ్రాహ్మణుల్ పిరికాహారమేయు, సాయమున నుగ్రవనమునఁ బడయనేర్తు.

వ. వీరల విడువ నోప నేమి నేయుదుననిన విని ధౌమ్యుండు పెద్దయుంబ్రద్దు⁵చింతించి
ధర్మరాజున కిట్లనియె. 37

ఆ. భూతరాశి వొల్లి పుట్టి బుభుక్షుభి, తప్త మయినఁ జూచి తద్భయంబు
నవనయింపఁ గడఁగి యదివిసుతాగ్రణి, గమలబాంధవుండు గరుణతోడ. 38

వ. ఉత్తరాయణగతుం దై యుర్విరసంబు పరిగ్రహించి దక్షిణాయనగతిం బర్జన్య
భూతుం దై యోషధులం బడసి రాత్రులయందుఁ జంద్రకిరణామృతంబునంజేసి
వానిం దడుపుచు వర్షించి యం దన్నంబు పుట్టించి ప్రజారక్షణంబు నేయుటం
జేసి యన్నం బాదిత్యమయం బని యెఱింగి తొల్లి భీమవైన్యకార్యవీర్యసహం
పాదులు యోగసమాధిష్ఠితులై సూర్యభజనంబున నన్నంబుఁ బడసి యాపదల
వలనం బ్రజల సముద్ధరించిరి గావున. 39

1 భాగంబు లయ .. తేజోబుద్ధిని భూతలభం ... భారణమిదిజ్ఞాన ... సంబంధితుం
దత్త... భాగంబులై దైవ యవి. 2 తపోబలంబువలనన నైశ్వ. 3 ఆత్మార్థసిద్ధులు పడసి బ్రాహ్మ
ణులు భరియించి వారలకు మనోరథంబు... 4 వలవదుండు, దనిన నుడుగము మితోన... బడయన
చ్చు. 5 విచారింది. 6 గణఁగి, 7 వర్షించి... ప్రకాశభారణంబు... భీమసేనకార్యు.

అయ్యహి.

వారినిహమిత్తు నమనోరగమునిచ్చివరచారణగణప్రణుతచారుగుణు ¹లోకా
భాను శుభ్రత్రైతీయ హరిశంకరలలోమహాభవప్రతిము దారుణతమిస్తా
వారిగమించివెళ్ళుచితరంగంతయి భూరికరుణానిరతు సూరుం ప్రిజగద్ర
మోతులహస్తకరుం గోరిభజియింపుము మనోరథఫలంబు లగుభూరమణ నీకున్.

ప. అని ధౌమ్యుండు విశేషాత్తుం దైవధర్మ రాజునకుసూర్యుండర్చముండుభగండను
నివిమోదలుగాంగలనామంబులయిష్టాత్తరశతంబు నభీష్టసిద్ధిప్రదం బయినదానివిష్ణు
ష్టాభివర్ణోచ్చారణంబును విధియుక్తంబునుగా నుపదేశించి వీనిం దొల్లి యింద్రు
వలన నారదుండు వడనె సేవనవలన వసు వసురాజు వడనె నాతనివలన నేను
బడసితి నేను సీకిచ్చితి నివి దేవనిర్మితంబు వీన నాదిత్యు నతీభక్తీ నారాధింపుమనిన.

— ధర్మరాజు సూర్యు నారాధించి వరంబు గొనుట. ౩—

సీ. హితుఁ దైవతనపురో ³హితునుపదేశంబు, పేర్చితోఁ జేకొని ధర్మస్తుతుఁడు
నెమ్మి బుష్పవహారముల నాదిత్యుఁ, బూజించి భాగీరథీజలంబు
లందుండి విషయంబులం పింఛియంబుల, నమలవ్రతానుభావమున నుడిచి
నాయుభోజనుఁడుబ్రాణాయామవరుఁడునై, సూర్యనామంబులసూర్యుఁ గొలిచి

ఆ. జవము సేయుచున్నదవనుఁ డాతనికీ బ్ర, త్యక్ష మయి త్రిలోకవత్సుఁ డమర
వరుఁడు దురితహరుఁడు తరణి త్రయీమూర్తి, వనజమిత్రుఁ డిట్టులనియెఁ గరుణ.

ప. నీతనమునకు మెచ్చితి నీకంత్రెండేళ్లును వన్యఫలమూలశాకంబులు నీమహాన
సుంబున ద్రుపదరాజపుత్రి చేత సాధితంబునై యక్షయంబు లై నచతుర్విధాహారంబు
లగు నని యొక్కతామ్రస్థాలి యిచ్చి వరంబిచ్చి వనజహితుం డంతర్హితుండైన.

చ. అడరంగ ధర్మనందనుఁ డహర్వతచేత వరంబు ⁴పేర్చితోఁ
బడసి మహీసురోత్తముల భవ్యుల బల్కుర నుద్ధరించె న
వృదు ద్రుపదాధిరాజసుత పాలుగు వండినశాకమూలముల్
గమరుచి నిష్టభోజనసుఖంబులఁ దృప్తుల జేయు చుండఁగన్. 44

వ. ఇట్లనొకసహస్రమహీసురవరుల ననుదినంబును నభిమతభోజనంబులం దనిపి
విభుసామృతభోజనంబులం దృఢులైన ⁵పాష్యుల భుక్తశేషంబు ద్రుపదపుత్రిక
యుపయోగించుచుండం గొన్నిదినంబు లంద యుండి పాండవులు బ్రాహ్మణుల
చేతం గృతన్యస్థులనులై బ్రహ్మసంఘంబులతోఁ గామ్యకవనంబున కరిగి
రంత నిట భృతరాష్ట్రండు విదురుం బిలిపించి నీవు భార్గవుకంటె బుద్ధిమంతుఁడవు

1 భూతా, భారు...కవిస్తాదారణ ; కవిస్తానారణు ; కవిస్తాదారణ...నభూరి నతి
కావచివ...భూరిభువ వివర్. 2 వారదువలన నేను వడసితి. 3 హితువచనంబులు...అర్థిఁ బుష్ప
భూరత్తుల...నవవరతావభావమున నుడిచి; వనవరతావభావమున నొడిచి...పూర్వాదినామముల్
హితులనొడిచి. 4 పేర్చితోఁ...తెల్లగ నిర్వహించె. 5 కనవరుల భుక్త.

పాండవకౌరవులకు సమ్యతుండవు చెప్పు మింక నచ్చాండవు లేమి నేయువా రనిన విచరుం డీ ట్లనియె. 45

మ త్రకోకిలము. దేవమూర్తులు పాండుపుత్రులు నీరచిత్తులు వారివెం

పీ వెటుంగనివాడవే ధరణీశ వాయుసుతుండు గాం

డీవియుం భుజవిక్రమప్రకటికృతుల్ వివిధాస్త్రవి

ద్యావిశేషులు వైషిమిలుఁ డక్క నిత్తురె హోరులన్. 46

క. మొరసి యధర్మమ్యాతం, మన భేదము వుట్టుఁ బాండుపుత్రులకును నీ

తనయుల కని మును చెప్పిర, విన నొల్లక కొడుకులకు వింటివి కదలన్. 47

వ. ఇత నయినను వారి రావించి తొల్లినీచేతం బడయం బడినరాజ్యంబునందుఁ

బ్రతిష్ఠించి కీర్తియు ధర్మంబును నిలుపుము రాజ్యంబును ప్రవర్గంబును ధర్మ

మూలంబులు గావున నందవ డైట్ల ధర్మపు విడిచి యధర్మవర్తియై కన్లశకుని

దుశ్శాసనశీతుం డైన దుర్యోధనుడు శ్పేష్టితంబుల కొడంబడ వలచుడు. 48

తే. వీనిపుట్టినపాపంపువేళఁ బెక్కు, దుర్నిమిత్రముల్ పుట్టిన నిర్లయించి

యేను జెప్పితి మాట్లాడు 1వీనిచేత, నెట్టుఁ గౌరవులకు నెన్గు పుట్టు ననియు.

వ. కులదూషకు దూషించి కులంబు రక్షించుట ధర్మపు ధర్మరాజు నఖిలమహీరాజ్య

రక్షకుం జేసి పుత్రపౌత్రమిత్రామాత్యబంధువర్గంబుల నెల్ల రక్షించుము సఖా

మధ్యంబునందు ప్రావీణీచ సేనులం బ్రార్థింప దుశ్శాసనుం బంపుము. 50

చ. 2 అతిశయితామరొత్తముఁ డహర్పతితేజఁ డజాతశత్రుఁ డూ

ర్జితుఁ డజితుండు నీసుతులు నేసినయెగ్గు దలంప డాతనిక

ధృతి నభిషిక్తుఁ జేయుము ప్రతీవకులొద్దహ యిట్లు మైన నీ

కృతమునఁ గౌరవాన్వయ మకల్పింపకీర్తిఁ బ్రకాశితం బగున్. 51

వ. అని వలికెనవిరువలుకులు విని కడు చలిగి ధృతరాష్ట్రం డీ ట్లనియె. 52

క. నాదేహంబునఁ బుట్టిన, యాడిసుతుక విడువ నెట్టు లగు నాత్మజులం

3 గాదనక విఘాతించు డ, యాదూరులు గలరె యిట్టు లన నీ కగునే. 53

— విడుదల ధృతరాష్ట్ర)ని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట. —

వ. నీవు నాకొడుకులయున్నతి కెన్నందు సహించవు నీసహాయత్వంబు నేనొల్లఁ బాండ

వులకడకేనియు నొందుగడకేనియు 4 నీకిష్టంబైనచోటికి నరుగు మనిన నాక్షణంబు

విడుదలండు మనోజవైకరథారాధుండై పాండవులకడకుం గామ్యకవనంబున

కరిగె నంత నతనిరాక దవ్వలం గని ధర్మరాజు భీమసేనున కి ట్లనియె. 54

నీ. గాంధీవమాదిగాఁ గలయాయుధావలు, లుక్మివంబున నప్పు 5 దొడిచికొనఁగ

మఱచినవాఁ డయ్యు మందాత్ముఁ డాథార్త, రాష్ట్రండు గాంధారరాజతనయు

1 వినియు. నెట్టు. 2 అతిశయితామరొత్తముఁ...ప్రతివకులొత్తు యిట్లు దైవ నీ, కరిమునఁ
...చుకల్పింపకీర్తి. 3 గాదని విఘాతించు. 4 నీ కిష్టం బగునెడ కరుణ మన. 5 దొరికినది.

- వచనముల్ విని యక్షనతినెడుబుర వానిం, గడ్డుఁ బై కొన సమకట్టి మనల
మగుపిఁకుగా ముష్టములజేసి విదురుఁ బు, తైఁచెఁగా కున్న నేతేర డితఁడు
ఆ. నిక జూర మాడ నేనోక నది వని, గాఁగ వచ్చు నొక్కొ కడఁగి విదురుఁ
డేమి సేయువార విలసియెదోగంబు, మనకుఁ జేయ కునికి మానుషంబె. 55
- వ. అని తమలోఁ బలుకుచున్నచమయంబుర విదురుం డేతెంచిన నతనికిఁ బ్రత్యు
న్దతు నై విరయప్రియసత్కారంబుల సంతోష్టంజేసి తదాగమననిమిత్తం బడిగి
నవారికి విదురుం డిట్లనియె. 56
- క. మతి వారికి మాకురు గడు, హితుడవు చెపు మయ్య యింక నెయ్యది కార్య
ప్రితి యని ధృతరాష్ట్రం డే, కత విష్టం బైనకార్యగతి న న్నడుగన్. 57
- వ. ఏ చుభయచతుంబులవారికి జగంబునకు లగ్గుగ హితం బైనవిధంబు నెప్పిన నది
సర్వజనరుచికరంబైనయాహారంబు రోగాతురునకు శివరుచికరం బైన యట్ల యత
నికి రుచియింప దయ్యె. 58
- ఆ. కార్యగతులతెఱిగు కలరూపు నెప్పిన నధికమతులు దాని శివాదరింతు
రల్పకార్యబుద్ధు లగువారలకు నది, విరసకారణంబు విషమహాలె. 59
- వ. దాననచేసి ధృతరాష్ట్రండు న న్నొల్లక యెద్దులు వలికి నీవు వివరితచేతస్కుం
డ విందుండ వలవదు పాండవులకడకుం బొమ్మనిన వచ్చితి రూపలావణ్యవతి
యై వృద్ధ శ్రోత్రియునిచేతం బరిణీతయైనతరుణియుంబోలె రాజ్యలక్ష్మి యద్దు
రాత్నుండు విరక్తయ కాని ప్రీతిఁ బుట్టింపదు. 60
- ఆ. ధర్మరహితు లైనభారతరాష్ట్రులకు భూ, రాజ్యలక్ష్మి సుస్థిరంబు గాదు
ధర్మతనము నిన్నుఁ దద్రాజ్యసంపదల్, వలచి తమకుఁ దామ వచ్చి పొందు. 61
- వ. నావచనంబున నెగడునది యనిన ధర్మరాజు నట్ల చేయుదు నని యున్నంత
నిట ధృతరాష్ట్రండు పాండవులయొద్ద విదురునునికి యెఱింగి భృతిహీనుండై
తనహృదయంబును దృష్టియుం బోనివిదురుం బాసి నిమిషం జేని నిర్వ
హింప నోక సుజయున కిట్లనియె. 62
- క. నెద్దిగలవాని నాచి, త మైఁజేగెడువాని విదురు ధర్మప్రియు నా
తమ్ము నిట వేగ తోడ్కొని, ర మ్మరుగుము కామ్యకాఖ్య రమ్యాటవికన్. 63
- వ. అని పంచిన నప్పుడ సుజయుం డతితృప్తిగతిం గామ్యకవనంబున కిరిగి. 64
- ము. ధరణీదేవ శివాస్త్ర సంకులముతో ధామ్యండు ధర్మక్షమా
భరణుల్ నల్వరు డమ్ములుక విదురుడం బొంచాలియుం బ్రీతిబం
ధుడు లై కొల్చుచు నుండ నున్న బుధమిత్రుక్ ధర్మరాజం బ్రభా

1 నచ్చుకొండ 2 వరోచికంబైన యట్లకవికి సొగయింప దయ్యె. 3 నాచరింతు, రల్పకా
ఖ్యరమ్యాటవికన్. 4 తమకుఁ దార. 5 నేరక. 6 నకల ధర్మప్రియువా, తమ్ముని నీటిం బోడ్కొని.
7 విష్టంబునుతో...ధర్మప్రియ...కొల్వంగ నొప్పుచున్న బుధమిత్రుక్ (బంధుక)...బ్రభా.

- 1 స్మరతేజః బ్రహ్మ గాంచి సంజనుడు సంజాత ప్రమోదాత్మః. 65
- క. వనవాసము నేషియుఁ ద్రిధు, వనరాజ్యము కేయకట్టివడువున సంతోషునిబళ్ళబుద్ధి యగుయను, తనూజునకు భక్తి నెఱుగి తా నిట్లనియెన్. 66
- వ. మిచ్చును ధర్మావధిమం వై నమిదురునిం గౌరవేంద్రుం దెప్పుడుం దలంచు చుండు మీయగుమతంబునఁ దనయరుజం దోషోన్మి తేర నున్నఁ బుత్రైంచె ననిన విని భర్తరాజు విదురున కిట్లనియె. 67
- తే. శిష్యుజనులును ధృతరాష్ట్ర శాసనంబు, నేయు చున్నచో మనకు విశేషభక్తిఁ జేయవలయుఁ గావున నెడనేయ కరుగు, మనిన విదురుండు గజపురి కరిగె నంత. 68
- వ. ధృతరాష్ట్రుండును విషయవివమితోత్తమాంగుం దై నమిదురు చరిత్రేహంబునం గౌఁగిలిండుకొని 4 మూర్ధాభ్యాంబు కేసి నీవు నిత్యక్షమానిరతుండవు నాబుద్ధి లేమికి తమియింపు మనిన విదురుం డిట్లనియె. 69
- ఆ. నీవు నీనుతుండు నెఱిఁ దప్పి 5 పలికిన, బభ్ర్య మయినవలుక వలుక వలయు వీరు లయినపాండవేయులతో నిగ్ర, హంబు నేయు టిని నయంబు గాదు. 70
- వ. అనుచు నెప్పటియట్లు కార్యసహాయుం దై విదురుండు ధృతరాష్ట్రనొద్ద నున్న నయ్యుద్ధతసంగమంబునకు శంకించి దుర్యోధనుండు కర్ణశకునిదుశ్శాసనులతో నిట్లనియె. 71
- క. పాండవహీతుఁ డగు విదురుండు, వెండియుఁ జనుదెంచి కార్యవిధులందు సహాయుం డయ్యె నతనితోడ హీతుం డయిమంతనమునేయుఁ దొడఁగెన్ విభుండున్. 72
- వ. వీర లింకఁ బాండవుల నిందులకు రావించువార లయిన కన్నవిషజలంబులు ప్రయోగించి వారల కపాయంబు నేయుద మనిన విని శకుని దుర్యోధనుంజూచి యిట్లేల బాలిశం బై నమఱి దలంచితివి విదురధృతరాష్ట్రులు విపరీతమతులై రావించి నను నిత్యుత్సాహిరతు లైన యచ్చాండవులు దమచేసినసమయంబు సలుపక యేల వచ్చువారగుదు రనిన శకునిదుర్యోధనులకుఁ గడ్డం డిట్లనియె. 73
- ఉ. ఇత్తఱిఁ బన్నిపోయి పయి నెత్తి రణం బొసరించి వారలకా మిత్తికి నంపి ధాత్రి నిరమిత్రముఁ జేయుద మిట్టు లైనఁ దద్వృత్తులు నీక దక్కుఁ గురువీర కడంగుము నావుడువో న్నత్తుండు గౌరవుం డతనిమాటకు సంతస మంది చెచ్చెరున్. 74
- వ. సమరసన్నధుఁ దై సమస్తబలంబును సమకట్టి వెలువడినం దననివ్యదృష్టివంతయు నెఱింగి కృష్ణదైవాపాయనుండు వచ్చి యిది 6 ధర్మంబుగా దుడుగు మని దుర్యోధనుని వారించి ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 75
- క. పుడమియు రాజ్యముఁ గోల్పడి, యడవుల నేకతమ యున్న యచ్చాండవులం

1 స్మరతేజః. 2 మయ్యునిట. 3 నకల... నేయుచోటకు మనకు. 4 మూర్ధ్విభ్యాంబు. 5 యరిగిన. 6 ధర్మంబుగా దని దుర్యోధను.

- గజుని పక్షియందు కలిసి, కొడు కరిగెడు నిట్లు తలదండ గూడెనె బుద్ధిన్. 76
1. పిచ్చినినుతులై పల్కె వ్రత, వతు లయి వడుమూడువత్సరంబులు ధర్మ
ప్రతిపత్తి వార కడగెడ, వతులవరాక్రములు మీచ నాహవమునకున్. 77
2. వలగతు లని వారలనై, జని ధంకము బొంది కాంగ సమకట్టెడు నీ
తలయుడు గావున నీ వా, తని వారింపు మది యచుచితం బని నెమ్మిన్. 78
3. విని మేనుడు సీవరా కాం, తనవ్రతు విడుదందు నుండి తగునె యధర్మం
మీరు నీయువేడి నవయంబును బాండువవిగ్రహంబు పుట్టుట లగ్గే. 79
4. ఆరణ విని పృథరాష్ట్రుండు దుఃఖితుం దై నాకును గాంధారికిని భీష్మవిదురకృప
ప్రీతులకు చుట్టంపై నడుప్తద్యూతంబు ¹ప్రవర్తించి దుర్బుధిమైన దుర్యోధనుం
బుత్తన్నేహంబున విడువ నోవ ²ననిన పృథరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణద్వైపాయనుం
డి ట్లనియె. 80

— శృతరాష్ట్రునకు న్నాడుఁ డింద్రసుభిషంబాదులు నెక్కట. —

- ఆ. ఎల్ల నెయ్యిములకుఁ దల్లిదండ్రులయందు, సుతులవలనినెయ్యి మతీశయంబు
ధనము లెంత గలిగినను సురహితుల, కెమ్మెయిని మనగిప్రియమ్ము లేదు. 81
- వ. తొల్లి చలగోమాతయైనసురభి కిసురరాజుకడకుంబోయి కరుణంబుగా నేడ్చిన
దానిం జూచి సురవతి విస్మితం దై యి క్లేల రోదనాశులితలోచన వయియున్న
దాన వెల్లవారికి లగ్గ కదా మనిన నింద్రునకు సురభి యి ట్లనియె. 82
- క. నీవ్రజము కేఠింపంగ, నావారికి దక్కఁ ద్రైభువనంబులఁ గల భూ
తావలి కెల్లను గుశలము, దేవేంద్ర జగత్త్రయప్రదీప మహాత్మా. 83
- వ. దీనిం దిత్తగింపుము బలంబు గలబలీవర్ధంబులతో బలహీనంబు లయినదానిం
బూన్చిన నవి దుర్బహభారవహానమహాలాంగలాక్షణంబులయం దసమర్థంబు
లైనవడిచియుం బొడిచియు ¹ములుగోలలం గుట్టియు దుర్బలబలీవర్ధంబుల జనులు
బాధింపంజూచి యేను దానికి దుఃఖించెద ననిన సురభికి సురవతి యి ట్లనియె.
- క. నీకు నవత్యశితంబు ల, నేకంబులు గలవు వాని కేకాశృతి దుగి
భాకులత సంభవించదు, శోకింపకు మనిన సురభి సురవతి కనియెన్. 85
- వ. దేవా దీనాననంబు లయి దుర్బలంబు లయినయవత్యంబుల దుగిఖం జే నెట్లు
మూడ నోవుదు ననిన నగి యింద్రుండు దానికిం గరుణించి వర్షంబునఁ దృణవర్ష
ంబు నేసి దుర్బలబలీవర్ధంబులకు బలంబు గావించె నని యింద్రసురభిసంవా
దంబు చేదంబులయందు వినంబడం గావున నీకుం బుత్తన్నేహంబు సామా

1 విధియగా 2. 2 పృథి కాండుకుతుల వత్స, వ్రతులై; యురువత్స, వ్రేతులై. 3 మ న
కుడింబు. 4 ప్రవర్తించి నీ మేదియను మనిన. 5 సురవతియొద్దకుం బోయి కారుణ్యంబుగా. 7 మది
కుడింబు... దేవావలి కెల్లఁ గుశలము. 8 మదిగోలలం బొడిచియుం దిట్టియు.

నన్యంబుగా దైవము దీనులై పనంబున కవయు చున్న యపాండవులకు పరమా శాంతి పగుము. 36

తే. నీవు: బాండుండు విడుదుండు నెచ్చి నాకు
నొక్కరూ మైకయట్లు నీ కుపితయగులు
నీసుతులు సూర్యులను బాండునృతమాజు
లేవురును నొక్కరూక కా నెటుగవలయు. 37

క. సుజనులసహవాసంబునఁ, గుజనులు సత్సర్వములు లగుట నిక్కము ధ
ర్మజునొద్దనుండి నీయా, త్మజుడను ప్రశాంతుండు ధర్మమాన్యుండు నగున్. 38

ప. రాజుని మైనధర్మరాజుతోడిసహవాసంబు సర్వజనహితంబు గావున నాతని సహ
సింపి దుర్యోధనుండు గొండ్రికకాలం బుండునట్లుగాఁ బరువు మట్లయిన సుధ
యపక్షంబులకు లగ్నగు ననిన ధృతరాష్ట్రుండు గృతాంజలి యయి మునీంద్రా
దుర్యోధనుండు నాపలుకులు వినుండు కురుకులంబు రక్షించునట్టిబుద్ధి గల దేని
వాని మీర శత్రువుల డని మ్రొక్కిన. 39

క. ఆనఘుండు మైత్రేయుం డను, మునినాథుండు వచ్చి ధర్మమున నాతనిఁ దా
ననుకాసింఁచు దిరంబుగ, నని చెప్పుచు నప్పరాశరాత్మజుఁ డరిగెన్. 40

ప. అంత. 41

ఉ. న్యాయవిడుండు గామ్యకవనంబున ధర్మజునొద్దనుండి మై
త్రేయుండు ధీయుతుం డగుదుదెంచిన నప్పుడ యమ్మునీంద్రు నిం
ద్రాయితఁ డాంబికేయుఁ డుచితస్థితిఁ బూజితఁ జేసె నాత్మ ని
శ్చేయసలాహసుం డయి విశేషసవ్యలఁజేసి భక్తితోన్. 42

ప. ఇట్లు దనచేతం బూజితుండై సుఖవిశ్రాంతుం డైనమునివరులకు ధృతరాష్ట్రుండు
ముకుళితహస్తం దై భట్టారకా యెందుండివచ్చితి రని యడిగిన నతనికి మైత్రే
యుం డిట్లనియె. 43

చ. అరిఘుతపోభరంబున జటాజినముల్ ధరియించి రూక్షవ
ల్కములు గట్టి కూరలును గాయలు బండులు భోజనంబుగా
నలయక కామ్యకం బనుమహావిషినంబున నున్న పాండవే
యులకడ నుండి వచ్చితిఁ గురూత్తమ నీసుతు నిన్నుఁ జూడగన్. 44

ప. ఏ నఖిలతీర్థదర్శనార్థంబు పరిభ్రమించుచుఁ గురుజాంగలంబున కరిగి యందుఁ గురు
కులోత్తము లైనపాండుపుత్రులం జూచితి. 45

ఆ. అనిన నవనతాస్త్రిం డయి ధృతరాష్ట్రుఁ డి, ప్లనియె నెట్లు నెప్పుడయ్యయందుఁ
బాండవులకు సత్యభాషణులకుఁ గుశలంబె వార లిట దలంతురొక్కొ. 46

క. అమితభుజశక్తి నంతక, సము లపాండుసుతు లిందుపాత్రాత్మన్నే

- హమును విశ్వేంద్రముగా, సమయాతిక్రమము నేయ సమకట్టరుగా. 97
౬. జాతి కైంకర్యముం దిట్లయె. 98
౭. చనువెంచి మహామునిచను, లవళతము వారలకుఁ ద్రియం బొనరంగ దీ
వన ప్రాంతేసి మళలమ, మునిజేర్వర వారు భర్తమతియుతు లగుటన్. 90
౮. వారలు సమయము దప్పిన, వారిజరిపుహితులగతు లవశ్యముఁ దప్పుకా
వారికి నకారణంబ లి,కారము నీకొడుకు నేనె గడునహితుం దై. 100
౯. అనిన మోక్షముం జూచి యయ్యా నీర్ల బుద్ధిగల వేల బాండవులతో విరోధం
బుడుగు మట్లయి నీనుఁవారిం గురుకులంబునకు లగ్గు నాపలుకుఁ జేకొనుము.
- సీ. వజ్రసంహానను లవార్యకర్తాముల్ పాండుకుమారు లాఖండలాభు
లందఱు నాగశతాయుత శిష్యాదు లుగ్రాహవకాండు లుత్సాహపరులు
వారలలో బలవంతుండు బకహిడింబాసురు లనువారి నాసురమునఁ
జంపె నాగాయుతత్తు జరాసంధు నెక్కటి యెర్పినయక్కజండు
- తే. ఘోరవనమున వీరుఁ గిచ్చూరుఁ డనుసు,రారినిశ్వల ఘనభీకరాంగుఁ బట్టి
పోర వధియించి నట్టిసమీరజానకు, భూరిభుజానకు మార్కొనువారుఁ గలరె.

—● మైత్రేయుండు దుర్యోధనుని శపియించుట. —●

౮. వారికి వాసుదేవ ధృష్టద్యుమ్నులు సంబంధ శివహేయులు జరామరణవంతు లైన
మనుజులు వారిం జెనకె యెట్లు జీవెంతురు నీవు వారితో నొడంబడియుండు మిది
కార్యం బనిన మైత్రేయుండులకు లావరింపక పాదాంగుష్ఠంబున నేల వ్రాయుచు
బాహువైత్తి దొడలు సఱచి నగుచున్న యాదుర్యోధనుంజూచి మైత్రేయుం డలిగి
యియవరాధంబున నాహవంబగు నందు భీముగదాఘాతంబున నీయూరుయుగ
ళంబు భగ్గుం బయ్యెడు మని శాపం బిచ్చిన వెఱచి భృతరాష్ట్రండు మునీంద్రా
యట్లు గా కుండం బ్రసాదింపు మనిన నమ్మునివరుం డిట్లనియె. 103
- తే కడఁగి సమబుద్ధ వీనికి గలిగెనేని, గాదు శాపఫలం బట్లు గాక బుద్ధి
హీనుడై గర్వితుం డగు నేని శాప, హవ్యవాహాఫలంబు వీఁ డనుభవించు.
౯. అని ప్రసన్నుం డైన మైత్రేయునకు నాంబికేయుం డిట్లనియె. 105
౧. కిచ్చూరుం డనుకొను, డవ్వూరుతతనయుచేత నత్యుగ్రోపనాం
తమ్ముననిహతుం డయినవి,ధ మైట్టులు నెప్పు మద్భుతం బిది యనినన్. 106
౧౦. నాపలుకులు నీకొడుకు వినం డయ్యె నేనేల చెప్పెద దీనిం బాండవసహాయులైన
విప్రులచేత విడుచుం డిప్పుగా నెఱిగినవాఁ డతనివలన విను మని చెప్పి మైత్రే
యుం డలిగినం గిచ్చూరవధక భాశ్రవణోపరుం దై త న్నడిగిన భృతరాష్ట్రునకు

1 మహాద్రుహి. 2 బ్రా...లుత్సాహుమిలు ... నాహవమునఁ ... ఘోరరణమున...
విశ్వలభిరాకాడు; విశ్వలభిరాకాడిగట్టి. 3 కార్యసహాయులు...నాహవంబునాడు. 4 రణం
తమ్ము...ని. 5 మహాహలదరు: దై.

విదురుం డిట్లనియె నిం దుంకి చని పాండవులు మూఁ డహోరాత్రంబులు నిరం
తరప్రయాణంబునేసి కామ్యకవనంబుఁ జొచ్చువా రొక్కనాటియర్ధరాత్రంబున
రాక్షసప్రచారవేళయందుఁ బరిభ్రమించుచు రాక్షసమాయఁ గావించుచున్నవాని
నతినిశితదుష్టాకరాళం బైనతనవడఁగహ్వారంబుఁ వెఱచి గ్రుడ్లుమెఱచి బభ్రుకేశం
బులు దూల బాలార్చురత్నముతం బయినబలాహకంబును బోలె చక్రస్థాని
భయజనంబుగా గర్జిల్లు చున్నవాని నిజపాదభుజ్జతమహీశల ప్రచలనవేగవేల్లిత
వల్లిపల్లవబాహులారంభణసుఖంబుఁ బాదంబుల కాపావించుచున్నవాని నెదుర
నొక్కరక్కసుం గని రంత వాడును బ్రాహ్మణసంఘంబుముందటఁ గృష్ణాజినా
వృతు లై వచ్చుపాండవుల దవ్వలం గని మార్గనిరోధిత్వం మహావ్యతంబును
బోలె నున్న సమృష్టపూర్వప్రమాణం బైనవాని దేహంబు జూచి నిమిరిత
నయన యయి దుష్కారకర్ణాకృష్టవికీర్ణవేణీభరంబు వెనువెంట నొలయం
బాంచాలి పంచవ్యతంబులనడిపినదియుంబోలెఁ బతులఁడును భయవ్యాకుల
చిత్త యైన నింద్రియంబులు విషయరతిం బరిగ్రహించుకట్టు లేవును నక్కొమలిం
బట్టుకొని భయపడకుండ నాత్వాశించు చున్నంత

107

- క. రక్షోఘ్నమంత్రముల నా, రాక్షసమాయోపరిస్ఫురణఁ జెఱిచెఁ గ్రియా
దతుఁడు ధామ్యుడు పాండవు, లీక్షించుచు నుండఁగా నహీనప్రతిభన్. 108
వ. అంత. 109

- క. ప్రతివిహితమాయు నత్యా, యతభుజయితుఁ గోఁఘూర్ణితారుణీవిస్ఫా
రితనేత్రు నమరఁ జూచి భ, రతకులవర్ధనుడు ధర్మరా జిట్లనియెన్. 110

- వ. నీ వెవ్వరివాడ వెవ్వండ వివ్వనంబున నేల యున్నవాడ వనిన వాఁ డిట్లనియె.

- క. ఏను బకాసురుననుజుడఁ, గీనాశుండ మానవులకుఁ గిష్టార్కు దనం
గా నెగడుదు నీకామ్యక, కానకమున సర్వసత్త్వభాదనబుద్ధిన్. 112

- క. పాయక యుండుదు రాక్షస, మాయుల సమరంబు నేసి మనుజుల విగతో
పాయులఁ జంపుచు భక్షణ, నేయుదు నమరాదులకు నజేయుడఁ బోరన్. 113

- వ. నాకు వెఱచి యెల్లవారును దూరంబున డీనిం బరిహరింతురు మీ రెవ్వ రిందుల
కేల వచ్చితిరి మిమ్ము వధియించి యిపుడ భక్షించెద ననిన వానికి యుధిష్ఠిరుం
డిట్లనియె. 114

- ఆ. ఏను ధర్మసుతుడ నీతఁడు భీమాండు, వాడు విజయుఁ డల్లవారు గవలు
పాండవేయుల మనుప్రథ వనవాసంబు, నేయ వచ్చితిమి విశేషయుక్తి. 115

- సీ. అనవుడు రాక్షసుం డట్టహాసంబుతో నెట్టెట్టు భీముంఁడె యీతఁ డేమి
పుణ్యమో వీనినెప్పుడు సుండఁగాంతునో యని యున్నచోఁదాన యరుగుదెంచె

కవికు మామన్న బకాసుని వాయిద్యము హిడింబాసురుఁ జంపి యున్న
 ముం ద్రుంగి ప్రియమి గానింతు వాతాపిఁ దడయుక మ్రంగిన తపసియట్లు
 బ మరల సుక్లమరకు శక్తిశయ్యజ్జ, నలుఁ యెఱిగి వీరుఁ దర్జనుండు
 మొరలి గాంధీరము దొడెట్లు శరవిత, విద్యపాణు లైరి కవలు నంత. 116

— విద్యుదుః దశ రాక్షసుడు భీముచేఁ జచ్చుట —

ఉ భూరవరాక్రముల్ శ్రవణకోపముల్ పృథుపారభూరిభూ
 మీరుహపాణు లుత్తరు లయిత్రవిహతులు వీరబృందబృం
 దారకు లాస్త్రి చొందోయిలఁ దాటిరి దారుణభంగిఁ బొంగి కి
 విద్యురసమారసూసులు సమీరవిధూతక యోధు లట్లు యై. 117

తరలము పారిని వారల చేతియున్న తోభూరుహఃసుధముల్ పర
 స్పరకకోరగిరస్థలంబుల పై వడిం బడి మత్తకుం
 జరగిరగితిలంబు లై శలవృత్తకాశములట్లు జ
 ర్జిత మయ్యెఁ దదారవస్రతేజ్జ మొప్పు నగంబులన్. 118

వ. ఇట్లొక్కముహూర్తంబు నృశియుద్ధంబు నేసి యాసన్న మహిరుహంబులు సమ
 సిన నయ్యుద్ధలు శిలాయుద్ధంబునకుఁ దొడంగి చేయునెడం బవననిక్షిప్త
 నిష్ఠురశిలాపాతహృదయుం దై భానుం బట్టుకొను స్వర్భానుండునుంబోలె
 గిష్టారుండు భీముం బట్టుకొనిన భీముండు వాని హిసబలుం గా నెఱింగి
 కృతాంతదం దారుకారంబు లయినతనబాహుదండంబుల నమ్మునుజకంటకకటి
 కంఠ ప్రదేశంబులు పట్టుకొని నేలం బెట్టి దేహయష్టి విఱిచి బకుం జంపినవిధం
 బునఁ గిష్టారు విగత ప్రాణుం జేసి. 119

తే. బాహిడింబులు హతులైనఁ బనిపిననివి, యఱిచి శిశోకిండుగానకయమపురమున
 కరికి తక్కుట రాక్షస యసుఁఁడు దెరువు, వాయు బావని దత్క శేబరమువై చె.

వ. ఇట్లు ధర్మరాజువచనంబునఁ గిష్టారు నశ్రవంబున పధియించి తద్వనవాసులకు
 రాక్షసభయం బుడిపినవహాహీరు నమ్మారులొత్త జ ధర్మాక్షననకులసహదేవులును
 భామ్యూదిమహీసురవరులును బ్రశంసించి రని విదురుండు ¹గిష్టారువధ నెప్పిన
 విని భృతరాష్ట్రునకు హృదయదలనం బయ్యె నిట పాండవులు గామ్యుకవనంబున
 నుండువంత 121

— యాదవపాంశురాక్షసులు పాండవులక కేటెంచుట. —

డి. వసుమతీరాజ్యంబువలన నిరస్తులై మునివృత్తి నత్కుగ్రవనములోన
 నవయుఁడు బొందుభూనాథనందను లున్న వా రని విని యతిక్రూరమతుల

1 కర్ణరాక్షస కలికరాక్షసుడు. 2 భూరిభూరుహముల్...నభంబునక. 3 శోకించి. 4 గిష్టారు
 విధి...నకు.

- ధృతరాష్ట్ర సుతుల నిండించుచు బాంచాల యావన వృష్టిభోజాంధు లెల్ల
నమృత ప్రముఖులై యచ్చాండపులకడ కేటించి శోకవీరులగుచు
- ఆ సున్న నధికిధర్మము ప్లుడు ముండుండు, నికృతిజేసి పాదనియతబుధు
బాండపులకు నట్లపాయుంబు నేరిన, భార్తరాష్ట్రులకును దక్ష యలిగే 122
- క. అని గర్భశకుని ముష్కోధక మశ్మారక నవాస్త్ర ధారాపాతం
బును దృష్టివొందు మనుషాంగనరాక్షుకాకగృహగణములతోడన్. 123
- క. అనిసీనుల వధున్మలః గౌ, రవపాంసులః జుషి ధర్మ రాజునకుః గురు
ప్రవరున కొనరింతమ యీ, యవనీరాజ్యాధిపేక్ష మేజి శక్తిన్. 124
- వ. అని యుగాంత్యకాలకుపితకృతాంతాకృతి సున్నజగన్నాథం జన్మానుం ప్రకౌ
తచిత్తుం జేసి యష్టమం డతని నిట్లని కీర్తించె. 125
- ఆ పూజ్యోడపు పురాణపురుషుండ పీశుండ, వప్రమేయుడవు చరావరంబు
లయినభూతరాసు లచ్యుత సీయంద, పుట్టు నిలుచు లయముః బొందుమందు.
- వ. నీవు దొల్లిగంధమాదనంబునం గందమూలఫలాశనుండ వైచివేలేండ్లుతపంబు
నేసి పుష్కరంబున నేకాదశరహస్రవర్షంబులు జలంబుల యాహారంబుగానుండి
ప్రభాసం బనుత్థింబున దివ్యసహస్రవర్షంబు లేకపాదస్థితుండ వయి యుండి బ
దరివనంబునం తిబవనంబుభక్షించుచు నూర్ధ్వబాహుండ వయి యేపాదంబున
ననేకసహస్రవర్షంబులు నిలిచి సరస్వతీసత్త్రింబున నవకృష్ణోత్తరాసంగుండ వై
నియమకృశీకృతశిరంబుతోఁ బండ్రెండువర్షంబు లశేషవ్రతంబులు పలికిన తపోని
ధానంబవు నిఖిలలోకజైత్రుండ వయి చైత్రరథంబున చుత్తమక్రతువు లనేకం
బులు నేసి యొక్కొక్కక్రతువునకు నూడేసిలక్షలు సువర్ణంబులు దక్షిణ లి
చ్చిన యజ్ఞపురుషుండవు తపోయజ్ఞంబులు రెంటును సమృద్ధితేజుండ వయి దైత్య
దానవేంద్రుల వధియించి యింద్రున కింద్రత్వం జేకాధిష్ఠితంబు నేసిన లోకప్ర
భుండ నదితీకం గశ్యపునకు నుదయించి యింద్రుంజుండ వై త్రివిక్రమంబునం
ద్రిజగంబుల నభివ్యాపించిన విశ్వరూపధరుండవు 127
- క. నరకశిశుపాలు రాదిగ, ధరణీకంటకుల నధికతరదర్పులః బ
ల్గుర వధియించగ మహి నవ, తరించినమహాత్ముడవు శివుతస్థిరశక్తిన్. 128
- క. అన్మతము మదమును మత్సర,మును గ్రోధముననువికారములు వొరయునె ని
న్ననుమగుణముల నీ కొరు, లేన పోల్పుంగఁ గలరె సుకముసింద్ర ప్రణుతా.
- వ. అని కృతాంజలి యయిన ధనంజయుం జూచి దనుజభంజనుం డిట్లనియె. 130
- తే. నరుడు నారాయణుండు నాఁ బరగుచాది,మునుల విద్వజు మందునీవనఘనరుడ

1. ప్రవరున కొనరింతమ నీ...మహాశక్తిన్. 2. నెందు. 3. దివ్యలంబులు బవనంబు నర
వృత్తవక్రంబున సహకృతసంగుండితై కృష్ణాదితోత్తరీయా (వ)ంగుండవై నియమకృశీకృతాంగుండవై
పండ్రెండువేలవర్షంబు. 4. మతస్థిరశక్తిన్. 5. నిర్వికార ; దుర్వికార ; నిర్విచార.

నేను నారాయణుండ నచూశక్తి, యుతుల మై మర్త్యయోనిబుట్టితిమి ¹వేర్తి.
 తరువోజ విరతంబు నేను నీ వచుభేదనియమంబు లే దైక్యనిష్ఠయ మనకు
 నిరుత్సాహు నీవ నిష్ఠుండ నాకు నిష్ఠుండు మఱి నీ కనిష్ఠుండ నాకు
 గర మర్హుండు డట్లు నా నష్టం మరుచు భువభుజుల్ భువనోపకారైకమతులు
 హరిహరశక్తియందు యింబుతోడగిలి యన్యోన్యహితభాషు లగుచుండునంత.

— శ్రీకృష్ణునితోఁ దనవరిభవంబు నెప్పి దుఃఖిండుట. —

వ. అఖిలరాజుతోక పరివృతుం డయి యున్న నారాయణునొద్దకు వచ్చి ద్రుపదరాజ
 పుత్ర ముకుళితోక రాంబుజ యయి నీర్మునాపిప్రజానర్గంబునఁ బ్రజాపతివని యసి
 తుం డయినదేవలుండును సత్యంబువలన యజ్ఞం బుద్ధరించుటంజేసి నిత్యసత్య
 మయిండు వయినయజ్ఞపురుషుండ వని కశ్యపుండును శిరంబున దివంబును
 బాదంబుల మేదినియును లోచనంబుల సూక్ష్మండును నవయవంబుల లోకంబు
 లు నభివ్యాపించుటం జేసి సర్వమయిండు వని నారదుండును నక్షయజ్ఞాననిధి వని
 సర్వమునిముఖ్యులును జెప్పిరి. 133

మథ్యాక్కర. అని ననివృత్తు లై పుణ్యచరితులై యాత్మప్రబోధ
 వినిహితచిత్తులై సర్వధర్మాన్ విదు లయి తృప్తి
 దనరెడురాజులవరులకును యోగధరులకు సాధు
 జనులకు గతి నీవ నిత్యకారుణ్య సర్వశరణ్య. 134

వ. నీయంతగోరణప్రపృత్తి కగోచరం బెద్దియు లేదయినను నావడినపరాభవం బెఱిం
 గించెద. 135

నీ. పార్థివప్రభుఁ దైన పాండుమహీశతికోడల నయి యుద్ధ మశలు లయిన
¹పాండుతనూజుల భార్యనై పూజ్యుండ వైన నీయనుజనై యధికశక్తి
 బరంగుభృష్టద్యుమ్ను భగిని నై భృతరాష్ట్రపట్టిచే సభఁ దల పట్టియాడ్వఁ
 బడి పాచక్షుచే బరిధాన మొలువంగఁబడి దారుణం బైనపరిభవంబు

అ. పడితి నట్టినర్ముఁ బాండవుల్ సూచుచు, నుండి రొరులువోలె నుక్కుదక్కి
 యాచకాతనూజుఁ డాదిగాఁ గలవృద్ధ, బంధుజనులు సూచి పలుక రయిరి 136

క. శరణనినవారిఁ గరుణా, కరు లయి రక్షించుపురుషకారాన్నితులే
 శరణి యటచిన్ ¹నాలిం, పర భీమాద్ధనులబాహు బల మేమిటికిన్. 137

న. శ్రాతృపుత్ర బంధుజనంబులు నాకుం గలిగియు లేనివా రయి రట్టియెడం గడ్డం
 భు నన్నుం బాచి నగియె. 138

అ. కడ్డనగవు లోఁ గర్పితుం డగుదున్న, నేను ¹చెయిదికంటె శిఖయవోలె

1 వచ్చి. 2 పాండువీరుల భార్యనై పూజ్యుండు, దైన నీ...నుండి దుక్కణంగి యొరుల
 పోడి, కాచకాతనూజుల లే వారిం, పర భీమాద్ధనుల. 4 కెయ్యె.

చదిరి వామచంబుఁగతివాహిణ్యము, నేర్పు చున్నయది మహాభరుండ. 139
 చ. తొట్టి వేదాధ్యయనంబు నేయుచు బాలకేసరినోపంబున నున్న కాలంబునఁ
 బ్రమాణకోటియందు నువుం దయివధీమదేను నంటు గట్టి గంగమడువునం
 ద్రోపించియు విడుంబు బెట్టెను విడువ్వంబులం కిగటించియు జనసంహిత
 లైనయేవైనను వాచనావతంబున లక్ష్మయిల్లు సోదరి యంటి వహనంబు
 బ్రయోగించం బంచయు చనేకంబు లైనయవకారంబులు చేసి యిప్పుడు
 మర్యాదకుం దభర్తమ్యాకంబున రాజ్యంబు నవహరించి రాజలోకముతోంబు
 నం దమ్ము నిరాశ్వుతులం జేసివచ్చు బరాక్రమవరాహులు లైనపాండవులు
 వాచరిభవంబు నెట్లు వలగెద నని బాష్పధారాన్నతీతయోధర యయి పాణి
 వల్లంబుల నయచలస్తూకంబు చేయ చున్న పాంచాలిం జూచి వాసుదేవుం
 డి ట్లనియె. 140

చ. తిరుకుచు చున్ననీహృదయఃకావనిమి త్రిముఖ సురెండ్రున
 దనువటుబాణపాతహతిః దధ్యతరాష్ట్రంబులంబు మృత్యుసా
 దరమున కేగుఁ జుట్టెదయ తథ్యము నావచనంబు దప్పి
 వ్వనిధు లేడు నింకెన వివంబును రాత్రయు నంచలించినన్. 141

చ. అనిన నర్జునుండు ద్రావనిం జూచి యి ట్లనియె. 142

ఉ. ఈపురుషోత్తముండు మన కిదఱకుం గుశలంబు నేయుచుం
 బావకలంకపంకములఁ బాయఁగఁ జేయుటఁ జేసి దుర్బో
 ద్ధీతితత్తులంహతి హతిం బరమార్థను పొందు నేల నం
 తావము నీకుఁ జేయఁగఁ ద్రి ధామజయోన్నతి గల్గి యుండఁగన్. 143

చ. అనిన భృష్టద్యుమ్నుం డి ట్లనియె. 144

క. వివరయవిహీనుల విర్యోధననుశ్చానములఁ చనతివయిండు వాధా
 లోయసి నను దేఁ గుంభజ, చని జంపునీ మేల నగన నంబుజనేత్ర. 145

చ. అని యండలు ద్రుపద రాజపుత్రి వాక్యానంది రంత నచ్యుతుండు భర్తరాజున
 కి ట్లనియె 146

తే. బ్యారవతిసుండియే యుయుధానువలన, ధారుణీశ యింతయు విని తత్తణుల
 యదుగు దెంచియావస్తుండ వైననిమ్ము, జూచిమగిభోవహతిోమనస్కుండ నైతి.

1 కాశ్యపి...2 బట్టి అటించియు రాక్షసహంబున మండఁ బరిచి యెండు కణుకలంబు
 ఘోరావలంబుఁ దిరిగింబుం బనిచియు నట్టిమర్యాదకుం దిచ్చ దభర్తమ్యాకంబున. 3 తిరుకు
 చు...తేమఁ గ్రుంకిన. 4 బాపురు మండుటఁజేసి; బాచురు మండుటఁజేసి...కర్మలాభవతిం బరి
 మాత్తును పొంద నేల నం,తావము నీకుఁ జేయఁగఁ ద్రి ధామజయోన్నతి గల్గియుండఁగన్; కర్మను
 భుజు హతిం బరమార్థముఁ పొంద నేల...వృధావిజయోన్నతి; విధావ్యవియోగము 5 వివరయ
 విహీనుల మర్యాదమర్యాదకుల...నంబుజనేత్ర: నంబుజవదనా. 6 తేమకుండలైతి.

వ. ఆయ్యవసరంబున నేను మీయొద్ద చుండమింజేసి యిట్టిదుర్వ్యసనంబు సంభ
విల్లెం గామజంబు వైసస్త్రీద్యూతమ్మగయాపానంబు లనునాలుగుదుర్వ్యసనం
బులం బ్రవర్తిల్లి కుండఁ బ్రతిష్ఠింపవలయు నందును విశేషంబుగా ¹నన్న
మూలం బయినద్యూతంబు బరిహరింపనినాడు పాపం బగునని హేతుదృష్టాం
తంబులు సూపి కృపద్రోణవిదురగాంగేయులం దోడునేసికొని యాంబికేయు
నొడంబడిచి దుష్టద్యూతంబు సర్వప్రకారంబుల వారెంతు 148

క. ²వలచి హితంబునఁ బథ్యముఁ, బలికినఁ జేకొననిధర్మ బాహుళ్య నవివే
కుల నిగ్రహింతు మీ కెగ్గులు మత్సాన్నిధ్యమున నగునె యెయ్యెడలన్.

— శ్రీమద్ భర్తృరాజునకు సౌభకాఖ్యానంబు నెఱవట. —

వ. ఏను ననుద్రుతరంబున సాల్వతోడం బది నెలలు యుద్ధంబునేసి వానివధియించు
పొంట నక్కడ మనలితి నది గారణంబుగా మీకు దుర్వ్యసనావసరంబున నల
బ్ధున్నిధానండ్ నయితి ననిన నది యెట్లని యధిష్ఠిరుం డడిగిన నాతనికి
సౌభకాఖ్యానంబు నవిస్తరంబుగాఁ గృష్ణం డిట్లని చెప్పె నీయజ్ఞంబున
నర్హునిమి త్తెంబున నసహిష్టుం డయినశిశుపాలుడు నాచేత నిహతుం డగుట
విని వానితెమ్మండు సాల్వం డనువాడు తద్వధప్రస రితక్రోధుం డయి కామ
గమనం బయినతనసౌభకం బచునగరంబుతో నన్నద్ధుం డయి వచ్చి ద్వార
వతిప్రరంబు నవరోధించి. 150

చ. ప్రతినరపాలకాలు శిశుపాలు బలాధికుఁ జూపి దర్శను
హితుఁ డగు చున్న ³కృష్ణిఖలుఁ డెక్కడ నెక్కడ నాతనిం జయో
న్మతి నెలయంగఁ జూపెద రణంబున నంచు నలంఘ్యవిక్రమో
ర్జితుఁ డయి దాని చుట్టు విడిసెం జతురంగమహాబలంబుతోన్. 151

క. మే లగుతత్సురీబాహ్వవి, శాలోద్యానముల తాల సాల సరళ హిం
తాలి తమాలావలి నిర్మూలితముగఁ జేసె దచ్చమూసామజయుల్. 152

వ. మఱి తృణజలధాన్యసమిత్సమృద్ధంబయి ⁴శతశ్చే ప్రముఖానేకయంత్రంబుల న
లంఘ్యపరిభ్రాప్తాకారంబులను నపారబలరక్షితఘనకవాట చతుర్గోపురంబులను
లబ్ధ ప్రభూతచేతన ప్రహృష్టపుష్పధృషవీరసుభటసంకులంబులను నపరిమితగజ
తుంగశతాంగంబులను బ్రదీప్తాలతకాతశరచక్రతోమర పరశు పాశాంకుశ
కూటంబులను నీ యోధాదూధవిశాలాటూకంబులను నొప్పి నెదుల కసాధ్యం
బయినద్వారవల భవించునెరికి దానివెట ⁵బ్రహ్మచైత్యదేవాయతన వర్తికం

1 నధర్మ 2 నంబు హితంబు ద్విము... కెన్నునీడ భార్తృరాష్ట్రకుల నెయ్యెడలన్.
3 నీరును డెక్కడ తో (తో) నగు నాతని న్నయోన్నతి...నక్కవిక్ర. 4 మార్గవి. 5 శతశ్చే
మహిమ ప్రముఖానేకయంత్రమునకవాటంబు నలంఘ్య... ప్రతిపాతితపికార... కులంబులను విహర
కృష్ణాచార్య... దేవాయతనిన్నుచ్చి.

బులు వర్జించి సమతలప్రదేశంబున నిబిడంబుగా శివరసన్నివేశంబు నేసి నిత్యంబు సుపద్రవంబు నేయుచున్న సాంభవవిద్యుంభణంబునకు సహింపక సమరసంరంభంబున సర్వాయుధసన్నుడై లయి. 153

క. ఉద్యద్బలులు గుమారులు, విద్యాధిరసములు పురము వెలువడిరి రక్తై
శోద్యములు చారుదేష్టుడం, బ్రద్యున్నుడు సాంబుడును విచక్షణిహంసన్.

*మణిభూషణము. రామస్రీకృముః డశేయుః డరాతిగజావలీ

సామజాహితుడు సాంబుడు సాల్యచమూపతిః

క్షేమవృద్ధి యనువాని నకృత్రిమసాహసో

ద్దాముః దాకై శిరధారల ధారుణిః గప్పుచున్.

155

క. జాంబవతేయు బృహస్విశిఖంబులకుఁ బెదర కెడిరి ఘనుఁ డేసె రణా

గ్రంబున నాతనిపై నవి,లంబితుఁ డై క్షేమవృద్ధి లక్షశరంబుల్.

156

వ. వానియేయునేర్పునకు సహింపక సాంబుండు జాంబూనదపుంఖంబు లయిన విశిఖంబులం దదీయరథాశ్వమర్తంబుల నేసిన నవి మర్తభేదవేదనలం దలరి యతివేగంబున రణంబు వెలువడ రథం బీడ్చుకొని సారథికి వశంబు గాక పఱచె నట్లు సాల్యచమూపతి సమరవిముఖుం డయిన.

157

స్వాగతము. వేగవంతుఁ డనువీరుఁడు సాంబుఁ, వేగవంతుఁ డయి వీరికను దాకై
వేగబాణవదంతితులక నిగ్భాగముల్ విశిఖవంజరముల్ గాన్.

158

ఆ. సాంబుఁ బాయు మనుచుఁ జారుదేష్టుం డల్లి, వేగవంతుఁ దాకి వీరితోడ

వానిమృతకంబు వ్రయ్యంగ వడి గదం, బొడిచె గుధిరవారిపూర మొలుక.

159

వ. ఇట్లు చారుదేష్టునిపరగదాఘాతంబున వేగవంతుండు విగతజీవుం డయి నిర్భాతపాతభిన్నోన్నతగిరిశిఖరంబునుంబోలె నేలఁ ద్రెన్గినం జూచి విచింత్యుం డనువాఁ డవిచింత్యవిక్రముం డయి.

160

తే. చారుదేష్టుఁడై గడువాడిశరము లేసె, నతఁడు కాత్తుకహస్తుఁడై యక్షణంబు
వానిపై నభిమంత్రించీ వహ్ని బాణ, మేసె సుగ్రస్ఫులింగంబు నెఱుగఁ జదల.

క. ఆనలాస్త్ర మట్లు వక్షముఁ, గొనన విచింత్యుండు గూలఁ గుతలం బద్రువక
ఘను వానిజూచి హాహాస్యనము లెఱుగ సాల్వనైన సుంక్షోభించెన్.

162

వ. సాల్వండు నిజసేనాసుంక్షోభం బుడిచి సర్వాయుధసనాథం బయినరథం దెక్కి
యాదనకుమారవాహినియొ వెత్తి యేయుచు ప్రేయుచుం బొడుచుచుం బ్రతి

1 సోపక సంరంభంబున సమరసన్నుడై. 2 జగీషక్. 3 దచ్చక. *ఈమణిభూషణవృత్తమా
ఒకత్రయండు యుత్పలపాతకగానున్నది. 4. 'ఆహవని క్రముండును నశేయుఁ డరాతిగజా
వలీనమా, జాహితుఁ డైకరాముడును సాల్యచమూపతి క్షేమవృద్ధిముక్. ఆహవకేలి చాకిరి
మహాత్మపరీతులభంగి నద్యుకో, త్యాహనకీతు లై కదలి నైవ్యము జక్కనమఱి చూడుగాన్.'
4 కెదర. 5 గుంబుల నేర్పున. 6 పిక నెదిర్చుకొ...ది, గ్భాగ మెల్ల శర. 7 వలంబులింగం.

- బలంబునెల్ల నాయుధమయంబుగాఁ జేయుచున్న వాని కలిగి. 163
- సీ. హంబునొత్తమహాయములఁ బూనినగఢ మెక్కి కాంచనరమ్యయస్త్రి
 లంఘితమకరధ్వజ బొప్ప బళ్లగోథాంగుళిత్రాణుఁడై యతులశాత
 సాయకావలిజేసి సాల్వః విల్లుచు వానిమీఁదఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డమేయబాణ
 వర్షంబు గురిసిన వాఁడును వానివైఁ గడువాఁడి బాణముల్ గడఁగి యేసె
- ఆ. నధికివీరు లయినయయ్యిష్టజకు నస్త్ర, కోపెదులకుఁ బోకు ఘోర మయ్యెఁ
 దదై భయము వొంపి తద్దావరకాపురి, సాంభకమున జనులు సంభ్రమింప. 164
- క. అనిమొన సాల్వఁడు ప్రద్యుమ్నునిశాతశరాలివిధమర్పుం డయి పె
 ల్పున మూర్ఛివోయి పడియెం, దనరథముపయిన్ ధరిత్రీ దల్లడపడఁగన్. 165
- ఉ. అంతన మూర్ఛదేటి కలుషానలదీప్తముఖుండు సాంభకం
 డంతకదండదారుణము లైనశరంబుల రొక్తి జేయుచి
 గ్దంతబలాభ్యు నేయుడు నతంశుచు మూర్ఛితుఁడయ్యె వాని సం
 భ్రాంతిఁ దవీయసారథి యపాస్త్రకాంతరుఁ జేసె జెచ్చెన్. 166
- వ. ఇట్లు మూర్ఛితుం డయినప్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని చని రణంబునకు దూరం
 బుగా నరదంబు నిలిపికొని దారుకనుతుండున్నంత నొక్కింతప్రాద్దునకుమూర్ఛ
 దేటి ప్రద్యుమ్నుండు సూతున కిట్లనియె. 167
- క. ఘోరాహవరంగమునకు, దూరముగా నన్ను నిట్లు దోడ్కొని తేరక
 దారకసుత నీ కుచితమె, పీఠారంభంబు సూచి వెఱచితె చెపుమా. 168
- వ. మఱియు సారథి జూచి విహ్వలమానసుం డయి యిట్లనియె. 169
- క. సమరవిముఖత్యమును రణ, విముఖులఁ జంపుటయు శరణు వేడిన రక్షిం
 పమియును యాదవవంశో, త్రములం దివి గలవె చెపుమ దారుకతనయా. 170
- క. విక్రమము విడిచి సమరా, పక్రాంతుఁడ నయిన నన్ను బలదేవుఁడునుం
 బక్రధరసుతులు ననుజులు, నక్రారాదులును నేమి యని నగరె సభన్. 171
- వ. చెట్ట నేసి తిరిగి నయినఁ జెచ్చెర సాంబచారుదేష్టు లున్న చోటికి సాల్వాభి
 ముఖంబుగా రథంబు వఱపు మనిన సారథి యిట్లనియె. 172
- క. రథి కిప్పు గానియెడ సా, రథి కీర్థతి మెయిఁ గావ వలయు రథియును దత్స
 రథిఁ గావ వలయు రథిసా, రథులు పరస్పరశరీరరక్షకు లగుటన్. 173
- ఆ. సాల్వాబాహిగతీంజ్ఞుడ వైనని, న్నిట్లు దెచ్చితని సహింప వలయు
 సాంభాశ్యముల ఘనస్యంధనము నిదె, చూడు ముచుచు సూతసూనుఁ డపుడు.
- వ. సవ్యాపనమృచిత్రమండలగతుల నాక్షణంబ సాల్వనకు నప్రదక్షిణంబుగా
 రథంబు వఱపిన దాని సహింపక సాల్వండు మూఁడమ్ముల సారథి నేసి మఱియు

రాక్షసమాయ చనేకశరంబులు ప్రద్యుమ్నుఁడై నేసిన. 175

క. ఆమ్మాయాశరములు భగ్గుములు గాఁ జేసి తన్నుఁజుమ్మఁగ దద్దు
క్షుమ్మన నొక్కట ¹ బ్రహ్మ, త్రస్తుండు బ్రద్యుమ్నుఁడేనె దారుణభంగిన్. 176

వ. ఇట్లు బ్రహ్మశ్రుతిదితుండు సాల్వండు మూర్ఖువోయి రథంబువయిం బడిన
వారి కెండియు నొక్కదివ్యబాణంబున నేయ సమకట్టన నంతెరిగె న మామా
రహంబు లెరుగె నంత దేవగణప్రేరితు లయినారదహిమారుతులు ప్రద్యుమ్ను
పాలికి వచ్చి యిట్లునిరి. 177

తే పీఠు నీచేత పద్మండు గాఁడు పిన్న
కేయ కుండుము వీని నారాయణుండు
మొనసి చధియించు నని వల్లె వరజగద్భుఁ
డనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁడేయక యనఘుఁడందె. 178

— సాల్వండు ప్రద్యుమ్నునిచే బాధితుఁడై నురితి పోవుట. —

వ. అంత సాల్వండును నిశ్చిత్తుండయి ద్వారకాపురియవరోధం బుడిగి తనసౌభకం
బెక్కి క్రమ్మటి చనియె నంత నీయజ్ఞంబు నిర్వృత్తం బయిన నే నరిగి బలభగ్ని
కృతపాదవచంబులదాని ననభిజ్ఞాతద్వారదేశంబులదాని నస్వాధ్యాయస్వాహా
కారస్వధాకారమహీసురాగారం బయినదాని నవేతభూషణ యోషిజ్జనంబుల
దాని ద్వారవతిం జూచి యాహుకాత్తజవలన నంతవృత్తాంతంబును నెఱింగి
సాల్వం జంపికాని యిప్పురంబు సొర నొల్ల నని నిశ్చయించి దీని నప్రమాదు
లరై రక్షించుకొని యుండుండని బలదేవాదులం బంచి యప్పుడ ప్రయాణభేరి
సజనంబంది కృతస్వస్తివచనపురోహిత ప్రముఖ బ్రాహ్మణనరులకు నమస్కరించి
తై బ్రహ్మగ్రీనంబు లనువాహంబులం బూనినదివ్యరథం బెక్కి. 179

ఆ. పాంచజన్యరవముఁ బంచమహాశబ్ద, రవముఁ జెలఁగె దిశలు నెవ్రదుండగ
నొలసి జనులదీననలు మించె రమ్య మై, గరుడకేతనంబు గ్రాలె జదల. 180

వ. ఆ ట్లసంఖ్యాతచతురంగసైన్యంబులతో నరిగి గిరి వన సరోవరసరిద్దేశంబులు
గడచి విమూర్తికావతదేశంబున కరుగునంతకు ముందర సాల్వండు సౌభకా
రూఢుం డయి సముద్రకుక్షి దేశంబునకుం బోయిన. 181

క. ఏనును వానిఁజిలుందన, మానక చని తచ్చమూసమాజముతోడకా
భూనాథ రణము నేసితి, వానానిశితాస్త్రవర్షణోవ్యాప్తముగన్. 182

క. వీరు లగుసాల్వయోధుల, నారాచావళులు గప్పె నారథమువయికా
సారథిఁ దురంగములపయి, చారుద్వజ యష్టినయి నసంఖ్యాతముగన్. 183

వ. వాని నెల్ల సప్తదీయగోచరంబులు గాకుండ ననేకాయుతశరంబు లేసి సాల్వ

¹ బ్రహ్మశ్రుతమున, ² చర్మములు ; మాటులు. ³ కర్కరావతదేశమున ; వాఠికాదేశమున.

⁴ వ్యాజముగన్. ⁵ సారథిమీనఁ దురంగము, చారుద్వజకులపయి.

నై న్యంబుతో మహాయుద్ధంబు నేసిక.

184

మ అవసీనాభ తదాహవాంతేరమునం ద్భుత్కరాకృష్టశా
ర్థనిష్పత్తినికాతసాయకశతాగ్రచ్ఛిన్న మై దైత్యదా
నవదేహప్రకరంబు వాతవిధుత్పాన్తకపూర్ణసంఘూర్ణితా
ర్థపకుటీం బడియెం గపిప్రవరసై న్యక్షిప్తజై లాకృతీన్.

185

చ. ఘనతరదైత్యదానవనికాయక శేబరపాతఘట్టనం
దనరి యుగాంత్యకాలచలితంబుచుబోలెఁ బయోధి మ్రొసె న
వ్యవధిరచంబుకంటె ననివారిత మై చెలుఁగెక మదీయవా
హిని భటసింహనాద హయహేషిత సింధురబ్బంహితధ్వనుల్.

186

వ. అట్టిమదీయనేనోత్సాహంబును నిజనేనాక్షిణతయుంజూచి సహింపక సాల్వండు
వెండియు సాంభకారూఢం డయి నాతో మాయానుద్ధంబు నేయ సమకట్టి.

సీ. పరశు సా శాంకుశ కరవాలశూల ముద్గరములు నామీఁదఁ దెరలఁ గురిసె
నేనును గడఁగి యద్దానపుశస్త్రముల్ వాయంగఁ జేసితి మాయఁజేసి
వెలువక సాల్వండు వెండియు నామీఁద బరుషశిలావృష్టిఁ గురిసె వరుస
నమరఁ దమగిప్ర కాశములతో దుర్దిన సువిశశీతోష్ణముల్ గదియఁజేసి

ఆ. దితిసుతాధముండు శతసూర్యశతచంద్ర, శతసహస్రవిష్ణుతతులు వెలుగ
గగనతలము నేసె బగ లిది రే యిది, యని యెఱుంగ నయితి మనములోన.

క. మనుజేంద్ర సర్వమాయా, షనోదనం బయినయగ్ని బాణంబున న
ద్దనుజవినిర్మితమాయా, వినివర్తనఁ జేసితిని సవెన్నయమతి నై.

189

వ. అట్టియవసరంబున ద్వారపతినుండి యాహుకప్రేషితం డయి యొక్కరుం డతి
త్వరితగతిం బటలెంచి సాల్వుచేత నక్కడ వసుదేవుండు పట్టువడియె నీ వెవ్వని
తోడం గయ్యంబు నేసెదు క్రమ్మటి చని పురంబు రక్షించుకొను మనిన విని
యదరుడి మహాబలపరాక్రము లయినబలదేవాదులు రక్షించుకొని యుండ
వసుదేవుఁ డేల పట్టువడు నిది పోల దని సంశయించుచు విమనస్కుండ నయి
యుండు నంత.

190

సీ. పూర్ణకర్షంబుల వాలిసిన నుర్వికి నేలెంచునట్టియయాలివోలె
భూషణదీప్తులు వాలియంగ వివృతకేశాంబురం డయి సాంభకంబువలనఁ
బటలెంచువసుదేవుఁ బాపనికాచరబలపీడ్యమాను దేవులన కాంచి
యర్జుంతమోహశోకాంధుండ నయిననాహస్తంబువలన విస్తృత మయ్యె

ఆ. కార్ణమృత్రయావసున్న దేహుండ నై, యుడిగి రథముమీఁదఁ బడితి నేను
దాని జూచి భయము దగిలి మలై న్యంబు, దల్లడిల్లి యులిసె జెల్లురేగి.

191

వ. అంత నెంతయుం బ్రోవకకుం దెలిసి సాల్వసాంభకంబున వసుదేవుం గానక
దాని మాయగా నెఱింగి వదంపడి మాయావి యయినసాల్వం జూచి వాని
వయి నలిగి యే నేరిన నయ్యసురయు సాంభకంబు నదృశ్యం బగుటయు. 192

క. అసురులయాశ్రోశధ్వను, లెరుగెం బదివిశల సంత నేనును దద్రా
క్షుసులః గతాసులః జేసీతే, బ్రచభంబున శబ్దభేదిబాణాక్రతతిక్. 193

వ. అంత సాల్వండును దనసాంభకంబుం బ్రావ్యోతిషంబుం జేసి తానును ¹దాన
పుండ్రు యి వర్వతనన్దంబు నావయిం గురిచిన. 194

ఆ వరుషవిషమభూరిపాపాణభీషణ, గిరులు వచ్చి నన్నుం దెరలఁ గల్ప
వజ్రబాణ మేసి వాని నన్నింటిని, బాచి యున్ననన్నుం జూచి యపుడు 195

క. దారుకుం డి ప్లవీయె మహా, వీరు శుపేక్షింపఁ దగునె వీనిని మాయా
ప్రారంభ నుపేక్షింప ర, సారవరాక్రములు పోర ²బలియుండు వీనిఁ. 196

వ. అనిన వానిలకులు విని యలిగి యనలజ్వాలాకరాళం బయి ప్రతికూలరాక్ష
శయుక్ష గంధర్వ దైత్య దావభస్మసాత్కరణదారుణం బయినచక్రంబు నభి
మంత్రించి సాంభకంబువయి వైచిన నది యుగాంతకాలపరివేషభీషణంబయిన
రవిమండలంబునుండోలె గగనంబునం బఱచి సాంభకమధ్యంబునం బడిన 197

చ. తడయక ఘోరదర్శనసుదర్శనపావకుచే దహింపఁగా
బడి పరమేశ్వరోగ్రశరపావకదగ్ధపురత్రయాభ మై
యెడరి ధరిత్రమీఁదఁ బడియెం జెడి సాంభక మంత సాల్వండుం
బడియె మదీయచక్రపటుపాతరయంబున రెండువ్రయ్యై 198

— పాండవులు దైవతవనంబుఁగ వచ్చి యుండుట. —

వ. అని యిట్లు సాల్వం దనచంపిన విధంబు నెప్పి చక్రధరుండు పాండవుల వీ
డ్కిని సుభద్రాభిమన్యులం గాంచనరథంబెక్కించుకొనితోడ్కినిద్వారవతి
కరిగె ధృష్టద్యుమ్నుండును బ్రతివింధ్యాదు లయినద్రౌపదేయులందోడ్కిని
ద్రుపదుపురంబునకుం జనియె నిట పాండవులును రథంబులెక్కి యాయుధం
బులు ధరియించి యింద్ర సేనాదిమూలభృత్యు లిరువదుండ్రుముందటరా వనేక
సహస్రబ్రాహ్మణవరులతో ద్వైతవనంబున కరిగి రంత ధర్మరాజుతమ్ములక్లిష్టనియె.

మథ్యాశ్మర. ఇది మహాగ్రాటవి సింహశరభోరగేంద్ర శార్దూల
మదగజాశీర్ణంబు దీనిలోన నేమఱ కుండ వలయు
నదియునుంగాక వరప్రయోగమాయలు గల వెఱిగి
మది నుండునది యన్న నన్న కిట్లను మఘవనందనుడు. 200

1 దానవుం దియి శిలాకలాపిలాపితలకొగుల్ల వల్లి కమహాపాదపం బగుదర్శకవర్ణంబు. 2 బ్రా
క్యకు (బీక్) నయిన్.

వ. బ్రహ్మవిదు లయినతపోధనబ్రాహ్మణులును వృద్ధులు నఖిలలోకద్వారంబుల నప్రతిహతు లయినచారదద్వైపాయనాదిమునివరులు నీచేత సుపాసితు లయి నీకు శలంబ కోరు చుండుదురు భవత్ప్రతాపం దెల్లవారిని రక్షించు నివ్వనంబు సకల కాల కుసుమఫలభరిత ననన్తుతి శాఖాతిఖారూఢమయూరకీరకోకిలావాస మధురంబును బడి బలాక కోకి కారండవ సారస రమ్య మధుకర సౌమ్యసరో వరసంకులంబును విమలశీతలజలప్రవాహనవిశోభితంబును మహర్షిగణసేవితంబును నైయొగ్గచున్నయది యిం దుండుదమని లలిత¹లతావితానాదిరమణీయంబు లయిన వృక్షమూలంబుల నేవ్రగు వేటువేటనివాసంబులు నేసి నియతాత్ము లయి యిష్టంబున దేవపితృకార్యంబులు చేచుచుం దమ్ము జూడ వచ్చిన మహామునులకు బ్రాహ్మణులకు మనగిప్రియంబు లయిన యాహారంబులు వెట్టుచు ద్వైతవనంబున నుండు నంత.

201

క. పాండవులకడకు ధర్మవిదుండు తపోదహనదగ్ధవరితౌఘుండు మా ర్కండేయుం డనుమునినాభుం డం తేవాసిగణముతోఁ జనుదెంచెన్.

202

వ. ఇట్లు వచ్చి వారలచేత నర్పితుం డయి వనవాన్లశేషదగిఖితు లయినపాండవులను ద్రావడిం జూచి యష్టార్కండేయుం డిట్లనియె.

203

సీ. పితృనిదేశమ్మునఁ బృథివీశ్వరత్వంబు విడిచి సానుజుఁ దై పవిత్ర చరిత జానకీ దోడ్కొని చని వనంబున నున్నరఘుకులనందను రాముఁ దొల్లి జూచితి నిపును భూసురవంశపోషకు సాధుజనస్తుత్య సత్యధర్మ నిత్యు ధర్మజ రమణీయకీర్తిప్రియు శమనంతుఁ జూచితి సగర భరత

ఆ. వల యయాతి వై న్య నాభాగు లాదిగ, నాదిరాజు లెల్ల సధికధర్మ సత్యయుక్తిజేసి సకలలోకంబులు, వడసి భాగధేయభాగు లయిరి.

204

వ. పాపసౌబలప్రయుక్తుం డయినధార్తరాష్ట్ర నట్లు ధర్మపు దప్పిన వా రెవ్వరును లేరు మీరు ధర్మనిత్యులరు సత్యవ్రతులరు గావున మీ కిష్టసిద్ధి యగు నని మార్కండేయుం డరిగిన నపగపంథోపాసనాసీనుం డయినధర్మరాజును సాయంహోమార్థప్రజ్వలిత జ్వలనంబు లయిన యనేకసహస్రబ్రాహ్మణాగ్ని హోత్రంబులం జూచి బకదాల్పుల్యం డనుమహాముని యిట్లనియె.

205

ఉ. భూమిసురోత్తముల్ ప్రకృతీపుణ్యశివిథాయులు వీరు ఋగ్యజు స్సామశురాయణుల్ పరమసాధుచరిత్రులు మీకు సంతత ప్రేమమునక శుభోన్మతులు వెంచుచు నుండుటఁజేసి సద్భణోద్దామ మరణ్యవాస విది దద్దయు నొప్పెడు మాకుఁ జూడఁగన్.

206

వ. బ్రాహ్మణానుగ్రహంబునంజేసి తొల్లి వైరోచనాదు లనేకకాలంబు లక్షయలక్ష్మీ విభవులయి సముద్రనేమిభూచక్రంబు రక్షించిరి యనిలసహాయుం డయినయగ్ని దేవుం డరణ్యంబులు దహించునట్లు బ్రాహ్మణసహాయుం డయినమహీశుండు

1. లతాదితాతి. 2. విధేయులు ; విధావలు.

శత్రువర్గంబు నిశ్శేషంబువేయు విసితుం నయి విప్రశిష్యత కనుకాసితుం
డయిచరాజునకు శుభలాభాదిప్రత్యయంబు లుండును బను బ్రాహ్మణాపీతుం
డయి భర్తహీనుం డయిచరాజును బ్రజ వలనను ప్రభునానాగుంబు లేనివానికీ
రాజ్యంబు సుష్టిరంబు గానేరదు మీరు బ్రాహ్మణప్రియులను భర్తనిత్యుల
రెప్పుడును మీ కభ్యుదయం బను నీ వివాదాన్నిం దలిగిన బాంధవులు
దమయిష్టంబున నుండు ముఖ్యోపకరణంబు లయినకథలు నెప్పుడొక చున్న
యవసరంబున ప్రాచీన భర్తరాజున కిట్లునియె

207

— శ్రావణభర్తరాజునవాదము —

- అ. వృక్షం గొడుకులకు విని శిశ్రువుఁడై పాద, బంధుజేసి మిమ్ము భూతలంబు
వెలువరించి రాజ్యవిభవంబు గొని యివ్వు, దలంక నెడి సుచిత్తుఁడయ్యెనొక్క
- ఆ. ఆర్జురాత్తువృషయ మపి యయగిపాపాగా, నిష్కరంబు భర్తనిధుల మిమ్ము
నట్లు గొడుకు లెన్గు లాదంగఁ జోయిన, శివల దనంక కలహవాంఛఁజేసి 209
- సీ. విమలహర్ష్యంబుల విహరించువారలం ప్రియమహాహ్లాదకయచరతులఁ
జంకనాగుపల్లి వ్రచారుసర్వాంగుల నతచింతాభనేతితుల మిమ్ము
వనమునఁ గ్రుమ్మరువారిఁ గాఁ గుశబృశీశయనాభితులఁగా నియతయాగ
భూరేణుభూసరిభూతవిగ్రహులఁ గా ద్రుతవన్యమృగనిమేతితులఁ గాఁగ
- ఆ. నిట్లు సూచి చూచి యే నెట్లు చిత్తోప, శాంతి నేయువాన పకలభోగ
విషయవిరతిఁ జేసి విధియును భృతరాష్ట్రునినట్లు మీకు నహితుఁడయ్యెనొక్క
- క. భవదాక్షానిగళంబునఁ, దలిచి పరాక్రమము విడిచి భఃజేశ్వర సీ
యవరజా లిడుమలఁ బడి కడుఁ, జివికిఁ చెజఁ బడినసింహశశఃప్రలభంగిన్. 211
- ఆ. పరనరేంద్రమకుటకర్ష రాగద్యుతి, నరుణ మగుభవత్పదాబ్జయుగము
శుభమదాసుశిలలపై నిష్ఠు డగుగుట, నరుణ మయ్యెఁ బర్వతాంతరముల. 212
- క. అనవరతసౌఖ్యసంపదఁ, బెచు పొందుచు నుండుమీకు భీకరకాంతా
రనివాసాయాసంబుల, ననఘా యిబ్బంగి నవయ నలమట వొడమెన్. 213
- వ. నిత్యంబునుం బదివేనరు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మవిదులు శనిండితలిగల నిష్టాన్నం
బులు గుడిచి తృప్తు లయినం దద్భుక్తి శేషం బుడయోగించు చున్న నీకు
వన్యమూలఫలాశంబు లుడయోగించుచు నన్యలయందుఁ గ్రోధంబు విడిచి
యునికి యుచితంబు గాదు. 214
- సీ. పదివేలగజముల బలమున విలసిల్లు ననిలసుతుండు గాజదవిలోనఁ

1 నభిష్ఠితుం డయిన; విభిష్ఠితుం డయిన; విసితుం డయిన; శిక్షితుం డయిన రాజులకు
సుఖలాభాదిచతుర్వర్గంబు... ప్రజ నొందడు...రుచిరంబు గానేరదు. 2 పాద బద్ధి యైన పాద
లి యిట్లు మిమ్ముఁ క్రూర హృదయుఁడై వీరిమాలి మిమ్ము. 3 వలన దనంక. 4 మహాహ్లాదుడునయన,
5 శుభవధాకు. 6 బసిండి కల్లియలఁ బసిండి బద్ధరంబులు.

- గ్రుమరి కాదులు గూరలు విని వేదవడిన జూచియు దీర్ఘబాహుయుగళుఁ
డయుగ్గున బాహుసమాప్తంబు గలిగినయర్జునుకంటె బలాధ్యుఁడగుచు
నేకవేగంబున నేరము లొక్కయ మ్మేలినవిధమున నేయ నేర్చు
- ఆ చక్రసుండు వశమృగావలి గలిసి యి, ట్లున్న జూచియును సుఖోచితాత్ము
లై యెవల దీను లై యున్న జూచియు, సువశచుంబుదాల్చి యుండ దగునె
- చ. ఓమఃచును చేజుంబును చయ్యయికాలంబులు బ్రయోగించ నేరని రాజునకుం
బ్రహ్మరాగ ప్రతాపంబులు లే వనునీయర్థం బితహాసంబున వినంబడు ఓమా
తేజంబులొక నెయ్యదికివేషంబు దానిన నిర్ణయించి చెప్పు మని బలీంద్రుండు
వొల్లతనకితామహం డయిన ప్రహ్లాదు నడిగిన నాతండు బలీంద్రున కి ట్లనియె.
- ఆ ఓమయ తాల్చియుండఁజన దెల్లప్రాదుఁ దేజంబ తాల్చి యుండఁజనదు పతికి
సంతతక్షముండు సంతతతేజండు, నగుట దోష మందు రనఘమతులు. 27
- చ. ఎ ట్లనిన నిత్యతతమాన్వితం డయినవానికి భృత్యులు వెఱవక యవమానంబు
నేయుదు రర్థంబులయం దధిక్యత లయినవారలు ధనంబు లపహరించి దర్పంబు
సూపుదురు మఱి నిత్యతేజోధికుం డైనవా డతిక్రూరదండంబున సర్వజనసు
తాపంబు నేయుచు గృహగతం బైనసర్పంబునుంబోలె నెప్పుడు నుద్యేగకరుం
డగుం గావునఁ గాలోచితంబులుగా ఓమాతేజంబులు గల్పించునది యథా
కాలాల్పితమాతేజం డైనవానికి సుభయలోకస్థితి యగు నని బలీంద్ర
ప్రహ్లాదసంవాదంబు నెప్పి వెండియు ద్రావది యి ట్లనియె. 218.
- తే. ఆది నవరాధ మొక్కటి యైన నదియు
నల్పమైనను ఓమియించు నదియుఁగాక
చెనసి యవరాధములు వెక్కునేయు చున్న
పాఠకారవ్యలకు సహించంగ నేల. 219
- క. ఇది తేజంబున కవసర, ముదితక్రోధుండ వగుమ యొక్కించుక దు
ర్బదు లగుసుయోధవాదుల, నదయుల వధియింతు రుగ్రు లై శీతమ్ముల్. 220
- చ. అనిన ధర్మ రా జి ట్లనియె. 221
- శ్లో. క్రోధంబు పాపంబు క్రోధంబుననచేసి యగుఁ జివ్వె ధర్మ కామార్థహాని
గదూ గ్రోధి గడ్డంబు గానందు క్రుద్ధుండు గురువైన నిందించు గ్రుద్ధుఁ డైన
వాడవధ్యుల వైన వధియించు మఱియొత్త ఘాతంబు నేయంగఁగడఁగుఁ గ్రుద్ధుఁ
డప్పాద్యులకు ధర్మానుభంధుల కిట్టిక్రోధంబు దాల్చుట గుణమె చెప్పును

1. ఓమయః చేజుంబును చయ్యయికాలంబులు బ్రయోగించ నేరని రాజునకుం బ్రహ్మరాగ ప్రతాపంబులు లే వనునీయర్థం బితహాసంబున వినంబడు ఓమా తేజంబులొక నెయ్యదికివేషంబు దానిన నిర్ణయించి చెప్పు మని బలీంద్రుండు వొల్లతనకితామహం డయిన ప్రహ్లాదు నడిగిన నాతండు బలీంద్రున కి ట్లనియె.

2. ఆరయ నవరాధ మొక్కటియైన నల్ప, మైన నదియుఁగాక పరి గాక యలమ కిట్లదు; అధిప యవరాధ మొక్కండ యైన నదియు. కి ట్లనియె.

ఆ యెటుక గలమహాత్ముః యెటుక యజ్ఞలముల, నాహ్నుః గ్రోధ మనుమహావలంబు
గ్రోధవర్జితంబు గుటుకొని తేజంబు, బాల్కు చేకకాలతత్త్వ మెఱిగి. 222

క. తమ గలవానికిః బృధ్వీశమునకు నిత్యంబు ¹విజయంసిక్తి యగుక
తమ మైవవానిభజవి, క్రమము గడుక నెలయు సర్వకాశ్యతమ మై. 223

వ. తేజఃప్రభవంబు లైచ యమర్ష బాక్షిణ్య శౌర్యోభ్యుత్పన్నంబు లగునాటగుగుణం
బులు తమావంతుల ద విద్యవంతంబు లగు దొడ్లి కళ్యాణీత లైచ గాథలయం
దీయంబు వినంబడు వసుము వేదంబులు యజ్ఞం గలు శౌచంబును చత్వరంబును
విద్యయు ధర్మపు సవరాచరం బయిచజగ మంతయు తమయంద నిలిచివి తన
స్వాస్విధ్యాయయజ్ఞకర్తలయు బ్రహ్మవిదులయు బడయు పుణ్యగతులు తమ
వంతులు నడయును రవియును గాక కృష్ణవైశాఖ్యకృష్ణ విదుర కృష్ణ ద్రోణ
చంజయ ప్రభృతులు నాయుకశమంబ కీర్తింతు సవశమహీనుం డయినదురో
ధనుకారణంబున భార్తరాష్ట్రుల కెల్లం బ్రకయం బగు చనిన ద్రౌపదివెండియు
నిట్లనియె. 224

మథ్యాకృత. తమయంద చిత్తంబు నిల్పి నిర్లతకల్మషబుధిః
గ్రమమున ధర్మపు నంద పత్తిలు కరుణాత్మ నిమ్న
సమరంగ ధర్మపు శిరశ్చింఘ్ర చీతి నని శత్రు లందు
సమబుధి సేయంగఁ జనునె నీకు సజాతశత్రుండ. 225

ఆ. ధర్మదూరు లైనభార్తరాష్ట్రులయం ద, ధర్మ వేమి సేయు ధరణినాథ
నికృతివలయందు నికృతి సేయనివారు, వారినికృతిఁ జేసి వధ్యు లందు. 226

క. ఆర్యులకు విహీనతయు న, నార్యుల కున్నతీయుఁ జేసి యవినీతుండ నై
కార్యము దప్పితి నీకు న, నార్యులు చుట్టములె యార్యు లిరులె విధాతా. 227

వ. అని విధాతృని ధర్మపు నాక్షేపించుద్రౌపది జూచి ధర్మరా జిట్లనియె నాస్తి
కులయట్లు ధర్మాభిశంకిని నై దైవదూషణంబు నేసెను శిష్టచరితం బయిన
ధర్మంబు ²నధిక్షేపించు చున్న దుర్మతికిం బ్రాయశ్చిత్తంబు లేదు ధర్మపు దప్పుక
నిత్యులై జీవించు చున్న మైత్రేయ మార్కండేయ వ్యాస వసిష్ఠ నారదప్రభృ
తులం బరమయోగధరులం బ్రత్యక్షంబ చూచెదము వీరెల్ల నన్ను ధర్మవరుం
డని మన్నింతు రన్యు లన్యాయంబు నేసి రనియు నేనేల ధర్మపు దప్పుడు. 228

క. ధీరమతియుక్తిఁ జేసి వి, చారించగ నిక్కువంబు సర్వజనస్య
గ్రాహోహణపోషానం, బౌరగ ధర్మంబు చూచె యతీరమ్యం బై. 229

వ. తపస్వాధ్యాయ బ్రహ్మచర్యవానధర్మయజ్ఞంబు లనుపుణ్యకర్మంబు లఫలంబు
లగు నేని వీని నేల ³బుమిగణంబులు నేవెందురు నీజన్మంబును ధృష్టద్యుమ్నా

1 ధర్మబుధి యగుక. 2 రిక్షేపించుచు...సమబుధిః జూచ సగుణ విధ. 3 అన్యత
తత్త్వమా. 4 కలింతుచున్న; కలితమింతుచున్న. 5 దేవర్షిగణంబులు.

జన్మంబును బుద్ధ్యాకర్షణలబ్ధిపాపములకు చిదగృహములు గావె మఱి పుణ్యాఫలంబులు గలవన్న పాపఫలంబులును గలవు తొల్ల బ్రహ్మ దశపుత్రులకుం గర్వఫలంబులును నెచ్చె నందుఁ గర్వపుండు కర్తవ్య బోధనంబునంజేసి పుణ్యాఫలప్రాప్తం దయ్యె విధాత్మనియోగంబునం బుద్ధ్యాపాపఫలంబు సుప్రాప్తంబగువిధాత్మ ననుగ్రహంబునకాచె పుణ్యాకర్షణములు ప్రవర్తించి ముక్త్య లమక్త్యత్వంబును బొందుదు రనిక విని ద్రౌపది యిట్లనియె.

20

ఆ. కర్తవ్యఫలము లేకు కర్తవ్యలాప్తికి, గారణంబు విధియుఁ గా దనంగ నంత యెటుక లేనె యార్జునై విధిచెడ్డు, కలసి వలికితం బ్రియంబు దప్పి 231

ఆ. మేదశాస్త్రములును విధివిధానములును, నప్రమాణ మనుదురాత్మకులకుఁ బుణ్యాగతులు లేమి భూనాథ యెటుఁగని, దానఁ గాను భర్త తత్వయుక్తి. 232

వ. తొల్లి నీతిమంతు లయిన ద్రావ్ధానులు మదీయజనకునకుం జెప్పంగ వింటి నెటుక గలవారికిం గర్తంబు గర్తవ్యంబు గర్తరహితు లయి స్థావరంబులయట్లు జనులు జీవిం నేర కల్పఫలంబు నైనను గర్తంబుఁ బ్రవర్తించు చున్నవారిం జూచె దము దైవమానుషంబులు గర్తఫలప్రాప్తికి నిమిత్తంబులు పురుషుండు మనంబున నర్థసిద్ధి నిశ్చయించి కర్తంబునందుఁ గృతోత్సాహుండు గావలయు నట్టివానికి దైవంబు సహాయం బయి కర్తసిద్ధి గావించు.

233

మధ్యాక్ష్మర. తలలందుఁ దైలంబు గావ్యములయందుఁ దిరముగా నగ్ని గలుగు లెఱిగి యుపాయపూర్వమునఁ గడఁగి తత్ప్రీతి యలయక యుత్సాహవంతుండు వడయు నట్లనుత్సాహ మొలసి దైనవరుఁ డిది వడయంగను నోపునె యెందు.

234

మధ్యాక్ష్మర. కడు నిష్ఠుగా దున్ని బీజములు సల్లి కర్షకుం దున్నఁ దడయక వర్షంబు గురిసి కావించుఁ దత్ఫలసిద్ధి నదుముఁ బర్జన్యుఁ డనుగ్రహింపనినాఁ డేమి నేయుఁ గడఁగి చేయు గలదానిఁ జేయును గాక కర్షకుడు.

235

వ కర్తవ్యఫలంబులు దైవమానుషసిద్ధంబు లయిననుం బురుషోత్సాహసముపార్జితంబు లయిన నవి సుస్థిరంబు లయి సురక్షితంబు లయి వర్తిల్లు సనీహమానుండయి దైవగుం డయినవాఁడు నీరిలోనియానపాత్రంబునుంబోలె నవసర్పుం డగుం గావున గర్తఫలసిద్ధి నిశ్చయించి యుత్సాహవంతుండ వయి నీయనుజులపరా క్షరంబునం బరుల జయించి మనయందలియర్థకృత్యం బునయింపు మనిన యాజ్ఞ సేవవచనంబుల కనుగుణంబుగా భీమసేనుడు భర్తరాజున కిట్లనియె

236

1. మధ్యాక్ష్యంబులందుఁ జొంది రనిన. 2. కర్షకంబునందు ; కర్తవ్యఫలంబుందు...విధిచేక. 3. కర్తవ్యఫలంబుందు...గావ్యంబుం దను.

—॥ భీమసేనధర్మకాండసంవాదము. ॥—

- మ. పితృనైతామహ మైశాబ్య¹ మనినిర్భేద్యంబు గాండీవిచే
నరిగి క్షంబు బలారి కై నను నవార్యం బిష్టిహారి² సుమ
ర్వత సన్యాస్తము చేసి నీకుఁ జూసిన మత్త్యేత³ యుగ్రుటవికా
ప్రతములో నెట్లును ధర్మ లేకచరణవ్యాప⁴ క్తి ని ఖండించగన్. 237
- క. ఆమెనును సింహములచే, శోనూయపు గొర్మ యెట్లు కుగలయరాజ్య
శ్రీ మరచే గొని కొరపు, దేమని తలఁచునొకొ బుద్ధి నిష్టులు దాచున్. 238
- క. దుర్మతులను దుర్జనులగు, ధర్మశ్రీతి నోర్వఁ దగునె ధరణీశ్వర దు
ష్కర్మ లగుధార్తరాష్ట్రుల, చేరి⁵ యడంగింపఁ గడఁగు పృథువుజశ⁶ క్తిన్. 239
- వ. ధర్మకామప్రభవం బయి లభ్యాస్తసాధనం బయినయ్యంబు విడిచి మిత్రుల కప్రి
యంబు నమిత్రులకు హర్షంబునం గా మునిచ్చుట జేసొని ధర్మపు ధర్మవనుచు
ధర్మపునందు చిత్తంబు నిలిపి దుష్టులన ట్లుండఁ దగునె. 240
- అ. బాహుబలము మెఱసి వసులనందలు నే, కొనఁగ లావు లేనికుట్టతుండు
నియతమగిళవృత్తి⁷ నీర్వేదవకుఁ దగుఁ, గాక నీకుఁ దగునె కారవేంద్ర. 241
- చ. సరసత నీయశుజ్జఁ గొని నాడ విరోధుల నెల్లఁ బోరిలో
సరభసవృత్తి నుక్కుడఁగఁ జంపెతమేని మహాగ్ర కాననాం
తరముల నుండ కుండ నలదారుణదుర్మగసంగమంబునం
బోరయక యుండఁగా మనకు బోలు నమందమనగిప్రియంబుగన్. 242
- క. సమయాతిక్రమభీతిని, శ్రమాయుతుల మైనమనలఁ గొరవులు పరా
క్రమహీనులుగాఁ దలఁతురు, సమరోక్త్యాహంబు విడిచి⁸ జడమతి నున్నన్. 243
- తే. తగిలి నిత్యంబు నేకాంతధర్మ నిత్యుఁ, దగుట యుక్తమే పురుషున కట్టివాని
వెలయధర్మ కామంబులువిడుచుఁ బ్రాణవిగతుఁబుషుమగిళములు పెండువిడుచునట్లు.
- సీ. ధర్మకామంబులు వలుగంగ నర్థార్థి యగువాడు పతితుఁ డొ⁹ సర్థనేన
సర్థాస్థముగఁ జెయునతఁ దుగ్రవనములో గోరక్ష నేయునక్కుమతిఁబోలు
సర్థధర్మములకు హానిగాఁ గామార్థి యగునాతఁ దల్లుబలాశయమున
జలచరం బెట్లు లజ్జలములతోఁ జెడునట్లు కామంబుతో హాని బొందు
అ. సర్థధర్మములు మహాభిమేళుములట్లు, లుభయమును బరస్పరోదయము
ట్లు గాఁ ద్రివర్ణ మెఱిగి పామ్యమున నే,వించువాడు సర్వవిత్తముండు. 245
- వ. భవదావరితం బై నయీధర్మం బర్థకామంబులక కాదు నీకును నీబాంధవుల

1 మనినిర్భేద్యంబు. 2 యదంగింపఁ దగిన ; యదంగింపఁ దగును. 3 ధర్మంబునంద బుద్ధి
నిలిపి దుర్మజుకానట్లు నిర్వేదించ. 4 నిర్వేదకహతుఁ దగు. 5 బోరయకయుండఁగాయంబుగఁ బోయడ
తైది ముగిసెయిం బోక ; బోయడకయుండఁగాఁ గలంగఁ బోలునె తైది చువకెయిం బోక.
6 చువకె యెన్నుక. 7 ధర్మశీలు... సేయని వసుతః...పాత్యుమన.

కును బాధాగలము మానయ్యుచున్నాఁబడు గావించ నర్థహీనున కశక్యంబు జగంబులు భర్తమయిండులు భర్తవునకు మిక్కిలి యెం దెద్దియు లే దయినను చక్షూర్లంబు గానిభర్తవు క్షేత్రయుల కయ్యుక్తంబు. 246

ఉ శత్రుల చాచి నోర్పుటయు లర్పణయంబులు బొంద కుండఁగా క్షాత్రిఁ బరిగ్రహించి గురుచితక్షితః గాచుటయు బ్రయంబుతోఁ బాత్తుల క్షమిఁగియును బ్రాప్తాగపూజయుఁ జొవ్వె యుత్తమ క్షేత్రయభర్తముల్ సుగంధకారణముల్ విపులార్థమూలముల్. 247

వ. కేవలభర్తావరణంబు శత్రుజయంబునకు సాధనంబు గాదు నికృతి వలయుఁ బూర్వభాగిత లైశయనుదుల నమరుల నికృతిన కాదె నిర్జించిరి కావున నీవు సమయభర్తరక్షణవ్రతం బుడిగి శత్రువుల జయించ నుద్యోగింపుము. 248

క. జయశీలి వైసనీకుం, బ్రియ మొనరింపంగ నున్నవృథుయశులు ముదా శ్రయు లగుదురు పృంజయకేకయయదుపాంచాలురాదిగాఁ గలసుహృదుల్.

లే. మిత్ర సుపన్నుడైన నమిత్ర మిత్ర, బలముతోడ భేదించి దోర్బలముఁజలముఁ గలిగి దేశిబలంబును గాలబలముఁ గలుగువాని కసాధ్యంబు గలదె యెందు 249

లే. బలము గలవానిఁ బలుపురు బలహీను, లొక్కపైకూడి నిర్జింతురుత్సహించి మధువుఁ గొన నుత్సహించినమనుజుఁ బట్టి, కుష్ట నిర్జించుమధుకరకులమునట్లు.

వ. శ్వేద్యతీయందలిదుగ్ధంబునంబోలె దుద్యోధనురాజ్యంబు మాష్యం బగుటఁ బోరజానపదప్రాస్తానవరులు నీ కనురక్తు లయి భవద్రాజ్యంబు వలచి యుండు దురు దీవి నేల యెడ నేసెడు సవ్యాయుధసూత్రం బైనరథం దెక్కి గజపురం బున కభిముఖుండ వై విజయప్రయాణంబు నేయుము. 252

ము ప్రణులేక్షాత్తగుణంబు విక్రమము దర్పం తేర్పడక విక్రమ యీదానం బొనరింపు మీక్షణము విభాతంబుగా సంగరాం గణమధ్యంబునఁ జేయు మద్దనబృహద్దాండివనిర్భక్తమా ర్గణధారానరీ భార్తరాష్ట్రకవిరీకాంతారవిచ్ఛేదమున్. 253

క. నిహంసభగవదానానభట, సహితులు బలవంతు లని విచారించు నీ యహితులు మద్భావంగదా, నిహతకి మార్కొనగఁ బోర నిలువంగలరే 254

క. అరణకుల నోర్చి సాగర, మెవృతభూవక్ర మెల్లుఁ బాలింపు ప్రజా నెరిపాలనంబుకంటెను, భరణికి విశేష మొందు భర్తవు గలదే. 255

వ. కాజ్యపదార్థం బైనమిత్రయుండు భూరిదక్షిణంబు లైనయజ్ఞంబుల దేవప్రాప్తా యలు ద్విపుటంజెసి బ్రాహ్మణులకు సగ్రహణంబులు గోసహస్రంబులు నిచ్చి

1 కాథాకరులు అట్లు గావించి రావ...భర్తవు క్షేత్రయుల కుత్తమంబు. 2 నికృతివలన నుండు నికృతియ నుండు. 3 కూర్తాక్షయివందలి ; కుర్తాక్షయివందలి. 4 ఇది విజయ ప్రాయో భిమున కనుబండు. 5 బహుదాధానిభటహస్తాః 6 బ్రాహ్మణ్యుక్తి నడిచి కృత్తిచేసి.

సరితంబులవలనం బొసి తమోవిముక్తుం డైననంధ్రుండునుంబోలె వెలుంగు
ననిన భీమనేనునకు ధర్మరా జి ట్లనియె 256

ఉ. నీవచనంబు ధర్మ్యము వినితము ¹నీతియులంబు నిష్టసి
భ్యావహ మత్మకదార విది మైచను నిష్ట దలంపగా విచా
రావసరాక్షిక్ విషయ మైచసి కార్యఫలంబు లెల్ల
ద్యావమునకొ విచారసులభంబుల యుక్తు విచారచారగుల్. 257

క. వనమునఁ బండ్రెం డేండ్లఁబు, జనవనమున నెటుంగ కుండ ను నొకవర్షం
బును ²జలంబు బూని సత్యము, వనరంగఁ జేసితిఁ బ్రతిజ్ఞ దగ వృక్షసభక్. 258

చ. కలఁగుగుణంబులం దధికుఁ డైనమహాత్ముడు ³రాగకోపమా
యలఁ బడి యక్షమావివళుఁ డై యచిరాంసులతావిలాసచం
చల మగుఁజెట్టి కాంచడి సత్యము ధర్మపుఁ దప్పి సత్యభా
వలఁ దగువారియొద్దఁ దగువాఁ డయి సద్విధి నుండ నేర్పునే. 259

వ. ఏ నెల్లును సత్యసమయం బతిక్రమింప నోప ⁴కుంభోదయకాలంబుఁ బ్రతీక్షించి
యుండుము రాజ్యంబులుఁ బుత్రులును ధనంబును యశంబును సత్యంబునకు
సమంబులు గా ననిన భీమనేనుం డి ట్లనియె 260

ఆ. అంతకుండు జనుల కాంక్షుఁ డై యుండ, సిమిషమాత్ర మేని నిశ్చయింపఁ
దగనిదీవనంబు దద్ద సుప్తఃముగాఁ, జేసి కార్య మెడయుఁ జేయఁ దగునె. 261

వ. శరీరికి మరణంబు నియతంబు మరణంబునకు ముందర వైరంబు దీర్పనివాని
జన్మంబు నిర్భకంబు సకలరాజసముక్షంబునం బరులచేత నట్లు వనవడినవరి
భవంబునకుం బ్రతీకారంబు నేయునంతకు రేయునం బగలును నాహ్వాద
యంబు దపించుచుండు చాకంటె న్జ్ఞాననకులసహదేవులుం గుంతిదేవియు
సంతస్తాపంబున నెంతయు సంతప్తు లగుచున్నవారు. 262

క. పీఠలడుగిలిము దీర్పక, ⁵కూరనికారు లగురిపులకును ముదముగ ను
గ్రారణ్యములో ధర్మపు, గారుణ్యముఁ దాల్చి యునికి కార్యమె నీకున్. 263

వ. ఇది బ్రాహ్మణధర్మంబుగాని క్షత్రియధర్మంబు గాదు మను ప్రణీతంబు లైనరాజ
ధర్మంబులు నీయెటుంగనియివి లేవు ⁶శత్రుసంహారంబు నేయనినాఁ డత్యంత
హాసి యగు నట్లుం గాక. 264

తే. వనమునందుఁ బండ్రెండుసంవత్సరంబు, లుండ నేర్పితి మేనియు నొరులెటుంగ
⁷కుండ నజ్ఞాతచర్యయం దొక్కదినర, మైన నుండఁగ నేర మె ట్లనిన వినుము.

1 నితియను బట్టి డి. భ్యావహ...నిష్ట దలంపగా...రావసరాక్షిక్ విషయమై. 2 జలంబు
బూని. 3 రాగకోపమా...యక్షమా విదళుఁ డై...నంచల యగు...నజ్జతుఁ కుండ. 4 కుంభోద
యకాలంబు. 5 కూరకారు లగు రిపులకు ముదముగను ... ముదము. 6 శత్రు సంహారసత్యం
బు. 7 కుండ : శత్రు సత్యంబున వర్ణంకరము. 7 కుండ : జ్ఞాతచర్య మొక్కదిన...మెట్లనిన మనము.

౪. ఆబాలగృధ్రప్రసిదంధ వై సాగ్ధివసూర్యుండ వై ననిమ్మను సింహసదృశు లైన
 సీతమ్మలను నెఱుంగనివారు లేరు మనగూఢభావంబు మేరువునిగూఢభావంబు
 చుంబోలె నఘటమూరం విట్టేలి నివ్వనవాల్సేకం చెన్నఁడును మనకుఁ బాయ
 నేరడు మన మిచ్చ వివ్వనమునఁ బడిమూఁడుమాచంబులు సలిపితిమి సువ
 త్సర ప్రతినిధిగా మాంబులు నేసికొనుట యెందునం గలయదియ దీన ధర్మ
 విరోధంబులేదు విజయారంభంబున కీది యవసరం బనిన భీమసేనవలకులు విని
 నిశ్వాసవ్యాకులైతముఖుం దై పెద్దయుంబొద్దు చింతించి ధర్మరా జిట్లనియె.
౫. క్రమమునఁ బాండిత్య వరా, క్రమగర్వములందుఁ గడుఁ బ్రగల్భుండవు మ
 ధ్యమ నీచెప్పియది కా, ర్యమ యమునకు ధీమబుద్ధి వై విను మనఘా. 267
౬. ఆల్పీయం బైనకార్యంబు సాహసారబ్ధం బైనను దోషంబు లేదివి మహా
 కార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు సువిచారితం బై సిద్ధిం బొందు
 విచారవూర్వాభ్యకార్యంబునకు నైచంబును ననుకూలం బగుం గావున నిమ్ము
 గా విచారింప వలయు 268
- సీ. శూరులుఁధృతరాష్ట్రసుతులు దుర్యోధనాదులు దురాధర్మలందొఱును మనకు
 నాతతాయులు మఱి యంగభూవిభుఁడును భూరిశ్రవుఁడు మద్రభూమిపతియు
 నాదిగాఁ గలపీరు లవిజేయవిక్రము లొలసి తత్సహృదు లై యున్నవారు
 మనచేత జతు లైనమనుజేకు లెల్లరు జని సుయోధనుచేత సత్కరింపఁ
- ఆ. బడి కదంగి వానిప్రప్తవంబున నాజి, వేచి ప్రాణములను విడువ నున్న
 వారు వార లెల్ల వసుధఁ బ్రసిద్ధులు, వినఁగ నప్రశస్తవిద్యలందు. 269
౭. వినవయ్య కష్టగర్వం, బని నాతఁ డభేద్యకవచం డగుటయు విలునే
 ర్వున నెఱిసిబాహువిక్రమమును దలఁచినవాఁడు గన్న మూయదు నాకున్. 270
౮. మఱియు భీష్మద్రోణకృపాచార్యులు సము లయ్యును వారియొద్దన యున్న
 వారు వార లసారసివ్యాప్తవిశారదులు వారల పోర్పికాని దుర్యోధను
 నిర్జింపం బోల దని విచారించుటమయంబున. 271

— శ్రీకృష్ణలైలాచయము ధర్మరాజాపొక్షక వస్తుట. —

౭. వారలపుణ్యోదయమున, వారిజభవనిభుఁడు లోకివందుర్కొడు వచ్చెం
 బారాశర్యుఁడు ధర్మశ,రీరుఁడు కృష్ణాజినోత్తరీయుఁడు ప్రీతిన్. 272
౮. ఇట్లు వచ్చి చరమభక్తీవదు లైనపాండవులచేతం బూజితుండై కృష్ణదైవాపాయ
 నుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 273

1 నిశ్వాసవ్యాకులైతముఖుం దై ముఖమున విరట్టంబు దోఁచు లేన్నంబోయి పెద్దయెఱు
 2 సువతస్సర ప్రతినిధిగా మూంబులు నేసికొనుట యెందునం గలయదియ దీన ధర్మ
 3 విరోధంబులేదు విజయారంభంబున కీది యవసరం బనిన భీమసేనవలకులు విని
 4 నిశ్వాసవ్యాకులైతముఖుం దై పెద్దయుంబొద్దు చింతించి ధర్మరా జిట్లనియె.
 5 శూరులుఁధృతరాష్ట్రసుతులు దుర్యోధనాదులు దురాధర్మలందొఱును మనకు
 6 నాతతాయులు మఱి యంగభూవిభుఁడును భూరిశ్రవుఁడు మద్రభూమిపతియు
 7 నాదిగాఁ గలపీరు లవిజేయవిక్రము లొలసి తత్సహృదు లై యున్నవారు
 8 మనచేత జతు లైనమనుజేకు లెల్లరు జని సుయోధనుచేత సత్కరింపఁ

- క. వీరు లగుభీష్మకుంభజ, భారద్వాజకన్య లమితలత్తులు వారిం
బోర వధియించు పెంతయు, భారం బని యున్న నీదు¹భర పెంటిగి మదిన్.
- ఆ. దాని నవయించుగా² నిష్ఠ వచ్చిత, నధిక యోగలబ్ధ మతిరహస్య
మీవిశేషవిద్య సేవించుగా³ బాహు, బాపు మితఁడు దీనఁ బడయు సిద్ధి. 275
- వ. అని భర్త తనయు నేకాంతప్ర దేశంబునకుం దోడ్పొని చని సత్యవతీసుతుండు
నిధివృష్టవిభానంబునం బ్రతిష్ఠ ప్రియసువిద్య నుపదేశించి దీనిశక్తి నర్జునుండధిక
తపోవిద్యవిభవంబై యింద్రయనువరుణకు జేరాదిదేవతలను నీశ్వరునిఁ బ్రత్య
క్షంబు సేసికొని వారలవలన దివ్యాస్త్రంబులు వదసి శత్రువుల జయించు మఱి
యిగ్వచంబు భవచ్చినివాసంబునం జేసి విరళఫలకుసుమపాదపం బై మృగకు
లోహో⁴ధియై యొప్పుకున్నయది యొక్కచోటన పెన్దకాలం బునికి యెవ్వరికిం
బ్రీతిజవంబు గాదు కావున నొండువనంబున కరుగునది యని చెప్పి యమ్ముని
వకుం డరిగినఁ దద్వాక్యముజితు లై దైవతవనంబు వాసి పాండవులు బ్రాహ్మణ
వరులతోన కామ్యోకవనంబున కరిగి సున్నతీ⁵తీంబునందు నివాసంబుసేసి కొం
దొకకాలం బుండ నొక్కనాఁ డజాతశత్రుం డర్జునుఁ జూచి యిట్లనియె. 276
- క. సావితశాత్రపు లగుభీష్మాదులయం దధిగ శాశ్రయం బయ్యె⁶ జీతుక
పాదం బగు చున్నధను, ర్చేదము బ్రాహ్మణులయందు వేదమహాలెన్. 277
- వ. ఆయ్యది మహాసీయం బయి దివ్యమంత్రకీరతం బయి వారలకు సన్నిహితం
బగుఁ గావున. 278
- క. వారలు దుర్యోధనుచే, నారాధిత ⁷లిష్టసత్త్వియలు సల్ప రణ
ప్రారంభ మయిన నెదిరెడు, వామ పరాక్రాంతు లై యవశ్యము మనతోన్.
- వ. దివ్యాస్త్రవిదులై నవారల నోర్పునట్టియుపాయంబు గృష్ణద్రౌపాయనుండు
ప్రసాదించి చెప్పి నీవిద్య నీవు ప్రతిగ్రహించి కవచకార్ముక ప్రాసఖడ్గధరుండవై
యన్యుల కజేయుండ వై యుత్తరదిక్కున కరిగి తపోయోగబలంబున నింద్రుఁ
బ్రత్యక్షంబు సేయుము తొల్లి మృత్యునకు వెఱచి వేల్పులు తమయాయు
ధంబులు నింద్రునందు సమర్పించి రవి యెల్ల నీకుఁ దత్ప్రసాదంబున నగు మఱి
యింద్రునుపదేశంబున నీశ్వరు నారాధించి తదనుగ్రహంబున నిష్టసిద్ధివడయు
మిది వేదవ్యాసునుపదేశం బని. 280
- క. భృతనియనువ్రతునకు దీక్షితునకు బాహునకు విగతకల్పిషునకు ధ
ర్మతమాజుడు ప్రీతిఁ బ్రతి, స్తుతి నుపదేశించెఁ దా నమిత్ర జగీషన్. 281
- వ. ఆర్జునుండును నయ్యోగవిద్యాగ్రహణప్రభావంబున నధిక తేజోమూర్తి యై

1 భయ పెంటిగి. 2 నిట వచ్చిత. 3 జతుష్పాదం. 4 ఆయ్యది కలియింబు వికృతంబయి
(అవతరము కొన్ని ప్రతులలో కానబడదు.) 5 లిష్టసత్త్వియలు సత్వరణ; లిష్టసత్త్వియలు
కల్పరణ, ప్రారంభం లైన జదివెడు, వారపరాక్రాంతులయి యవశ్యము పోరా. 6 భృతవదను...
సోమ్య...దా నమిత్ర తేజాంసా; దగ నమిత్ర జగీషన్.

దివ్యాస్త్రలాభార్థం బగ్రజచేత శరుజ్ఞాతుం దై విధివిహితహోమసంతర్పితవీతి హోతుండును బ్రాహ్మణ్యత్వస్వత్వయోగీడును చై థామ్యాదిమహీసురవరు లను భార్యచరులను వేదొని తపంబున కరుగ సమకర్తైన. 232

- సీ. ఆతని గాంధీవహస్టు నక్షయబాణతూణీగయుగళు నుత్తంగభజని
 1గవకవర్షాన్యతఘనతరతః జూచి పొంగి యంతర్నితభూతములును
 బ్రాహ్మణ్యవరులు బాధనియనమునఁ దలచినయర్థంబు దడయ కిష్ట
 సంస్థియయ్యెడు బర్హదఘ్నుములును శాంతిఁ బొందెడు మనీ సంతసమునఁ
- ఆ. బలికి రంతః దరుణి పాంచాలి వీధత్సు, కడకు ననగుదెంచి కమలనేత్ర
 యరిజయార్థ మరుగు నాతనియుత్సాహ, మెఱిగి యిట్లు లనియె నిందువదన.
- క. 2ఆవమానాసహ మగునీ, యవమక్ష త్రియకులంబునం దిం కిట పు
 ట్టువు గా కుందెడు సత్తమ, మవు బ్రాహ్మణకులమునంద యయ్యెడు నాకున్.
- చ. అరికృతదుష్పరాభవమహార్జవమగ్నుల మమ్ము నందఱం
 గరుణ సముద్ధరింపుము జగన్నత యగ్నులు పూనఁ గాని యీ
 భరము వహించు బూనిన యపారగిగుణాన్నిత నిన్ను విక్కులుక
 ధరణియు సోముడుక సభము ధాత్రయు గాడ్పును గాచుచుండెడున్. 236
- వ. అని దీవించి పాంచాలరాజపుత్ర వినన్నే హాలలసవిలోలాపాంగవిలోకనం
 బులం బాధుఁ బరిగృహీతపాథేయుం జేయుచుఁ దద్వియోగతరళం బైన
 హృదయం బెట్టకేనియు నొక్కొక నేరికొని యుండె మఱి పాఠ్యండునుం
 బూర్వోత్తరదిశాభిముఖుం దై యొక్కరుండ యరిగి యైంద్రయోగశక్తి నిఖిల
 భూతదుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు హిమశైలగంధమాదనంబుల సతీకృమించి. 236
- ఉ. వీరుడు యోగవిద్యయును విల్లును బోడుగ నింద్రకీల మక
 భూరినగంబువైఁ గడగి పోవగఁ బోయినఁ బోవ కుండు ము
 గ్రావిభేది నీ వనుమహామధురధ్వని వించె వానికొ
 బోరన నంతరిక్షమునఁ బొల్చె నిరంతరపుష్పవృష్టియున్. 237
- వ. దానికి విస్తయం బుది చనువాడు ముందట నొక్కవృక్షమూలంబున నున్నవృక్ష
 బ్రాహ్మణు బ్రహ్మలేఖాధికు నవితయమనియమకృతీభూతశరీరుం గని నమన్న
 దించి తత్సహించుటన విశ్రమించియున్న నప్పాఠంజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.
- క. ఎందుండి వచ్చి తయ్య యనింతలే జేజుడవు ధర్మనియతుండవు నీ
 కిం దుండ నేల సిద్ధిం, బొందెట జెకొను మభీష్టభూరిఫలంబుల్. 239
- క. ఇది కాంతరస్సుల కాగ్నుద మిందుఁ గృపాగావవ బాణాసరసం

1 గవకవర్షాన్యతఘనతరతః జూచి పొంగి... బాధ నియనము... నందఱఁ బొందెడు... 2 ఆవ
 మానాసహ మగునీ, యవమ. 3 నుత్తంగ. 4 పరిగృహీత సంతోషాన్యతపాథేయుం
 ది భూతదుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు... దివ వానికొ. 5 కన్న...పుష్పవరుంబుల్.

పద దాల్చి గుండ నేటికి, విచిత్రత్వ త్రియకులుండ వే నీ వనఘా. 290

వ. వీరహర్షక్రొధులై నబ్రాహ్మణులు లుండెడు పుణ్యనివాసంబున నాయుధంబులు
ధరియించి యుండ వలనడు వీని విడువు మని నిశ్చేదించిన నవ్విపువచనంబు
లకు సంచలించక యున్న యాతనిదైవ్యంబునకు మెచ్చి సహస్రాక్షుండు నిజరూ
పంబుఁ జూపి యతని కిట్లనియె 291

ఆ ఇష్ట వైశవరము లిచ్చెదఁ బ్రీతితో, వేడుకునిన నమరవిభున కపుడు
గరముభక్తి మ్రోక్కికరములు మొగించియిట్లనియెఁ బురుషవృషభుఁ డర్జునుండు.
వ. దేవా నా కిష్టం దైవవరంబు భవత్ప్రసాదంబున వివాగ్నస్త్రలాభం బనిన నదియే
మిగవనంబు దానిన యిచ్చెదఁ బుణ్యలోకంబులు దేవత్వంబును సర్వకామం
బులు వేడుకునిన కర్ణుండు కిట్లనియె. 293

సీ. దివిగాదిచాఢ నా కవి యెట్లు నేటికిఁ బుమాస్త్రలాభంబ కర మభీష్ట
మరులు నేసినమహావతిభవశ్లేశంబు వాఁంగ నోవక యేపు టదవి
నురుదుగళితల సహౌదరుల నందఱుఁ బెట్టి చుచుదెంచి మిన్నక చనిన నన్నుఁ
దగువారు జగములోఁ దెగడరే నాపుడు సుతునకుఁ బ్రీతుఁ దై శతమఖుండు
ఆ గరుణ నిట్టు లనియెఁ బురమాస్త్రలాభంబు, నీకు నిష్ట మేని లోకవంద్య
గరళకంఠ నీకుఁ బరముఁ బ్రసన్నుఁగా, వేగ చేయు మధికయోగశక్తి. 294

వ. అట్లేని నిఖిలలోక పాలకహితం దై యీశ్వరుండు నీయభిమతం బొనరించు నని
సమాప్త లోచనండు లోచనాగోచరుం దైన నర్జునుండును దద్యచనంబున సమా
హితచిత్తుం దై హిమశైలభిఖరంబున కరిగి వివిధకుసుమఫలవృక్షంబులను విమల
నిర్ఘృతజలంబులను గమలకముదకల్తారకలహంసంకులపంకజాకరంబులను రమ్యం
దైనతపోవనంబునందుఁ బరమేశ్వరు చుద్దేశించి తనంబు నేయందొడంగిన. 295

క. సురదుండుభినాదంబులు, సురపాదవసంభవప్రసూనసుగంధో
శ్రీరవవాహితవనము వి, శ్రుతిల్లె నాతనికి హృదయసమృద్ధ మెరుగన్. 296

వ. అందు మనోవాక్కాయకర్త నియతుం దై పరమేశ్వరుం దనచిత్తంబున నిలిపి
నిరంతర త్రిరాత్రోపవాసంబుల నొక్కమాసంబుఁ జలిపి ద్విగుణిత త్రిరాత్రోపవా
సంబుల రెండవమాసంబుఁ జలిపి పక్షోపవాసంబుల మూడవమాసంబు సలిపి
యూర్ధ్వతాపాలం దై యేకాదాంగుష్ఠాగ్రంబున నిలిచి వాయుభోజనంబు
నేయుచు నాలవమాసంబు సలిపి యిట్లభూరతపంబు నేయు చున్న యర్జునుం
జూచి యందలియుధులు విస్తయంబుండి యీశ్వరుపాలికిం జని యిట్లనిరి. 297

ఉ. భూరిబలుండు పాండవుఁ డపూర్వతపం బొనరించుటం దనీ
యోగుతపశ్చక్రభావోదహనోత్థితధూమచయంబు లంబుదా

1 నిశ్చేదించిన నది విఘ్నవచనంబుని చరితః ; బోధించిన విఘ్నవచనం. 2 శ్రీరవవాహితవనము వి, శ్రుతిల్లె; శ్రురవాహితవనము వి, శ్రుతిల్లె. 3 దహనోద్ధత భూమితయవి.

కారములై చనాంతరము గప్పె జగత్త్రయనాథ తత్తపో
భారము సర్వజీవుల సారభయావహ మదృశ్యం బిలన్.

298

వ. అతనియధిపతుండు: బ్రసాదించి తత్తపోభారంబు వారింపు మనిన వారలవలు
కులు విని పరమేశ్వరుండు దరహాసితవసుం దగుచు వానియభిప్రాయం జేసె
ఱుంగుదు నిష్ఠవర్తనాదంబున వారికి మనగిప్రియంబుం జేసెద మీకు మీ
యార్త్రముంబుల కరిగి సుఖం బుండం దని యవ్వడు.

299

— శుశ్రూషుం గిరాతకేషుండుఁ బ్రహు నొడ్డకు వచ్చుట. —

సీ. కాంచనాచల్లావళుచుఁ దై మహాన్నతకాన్తుకహస్తం దై గాలకంఠం
దెఱకురా జయ్యె నప్రింద్రతనూజయు వనచరీభావంబు వఱలఁ దాల్చె
గుఱుచచేతులు మిడిగుడ్లునుగడుకొన్న తఱులు మఱిచెంచుదలలు నమరఁ
దడవిండ్లు సేవట్టి తడయక యెఱుకు లై యార్చుచు భూతమ్ము లాత్మసతుల

తే. నెఱుకుసతులఁ గావించి యయ్యెఱుకురాజు
ముండటం బక్కియల నొక్క మొగిన నిలిచి
రంత వేటనెవంబున నంధకారి
గదలె దవ్వన మెల్ల గ్రక్కదలు చుండ.

300

చ. అలుగుల మ్రంది యందులమృగావలియున్ విహగంబులున్ భయా
కులగతిఁ బొంది మూఁగలుచు గుఱులు జీకులు నైనయట్టు లై
యులియక యున్నచో నడగి చూడఁ గిరాతబలంబుతోడఁ బిం
గలనయనుం దుమేశ్వరుండు గవ్వడి దాయఁగ నచ్చు జెచ్చెనన్.

301

వ. అంత నీశ్వరచోడితుం డయి మూకుం డన్నదైత్యుండు సూకరం బై భీకరా
కారంబున బీభత్సు వధియింప సమకట్టి పయిం బఱుతెంచిన.

302

క. ఆనఘుండు దాని దవ్వలఁ గని ఘురు డయి పాండవుండు గాండీవగుణ
ధ్వని నేయుచు దానినఁ బెల్చున యేయఁ గడంగి నిలిచె సంరంభమునన్.

303

వ. అదియును నాక్షణంబ యేసినయమ్మునుంబోలె నతివేగంబున దానాసన్నంబైన
దాని నేయ కేయకు మని యెఱుకురాజు వారించినను వానివచనం బాదరింపక.

చ. పటువిశిఖంబుఁం ద్రిదశపాలతనూజుడు పంది నేనె ము
న్నట పరమేశ్వరుండును రయంబున దానిన యేసె నిట్టు లొ
క్కొటఁ బడియెన్ హరాద్ధునుల ఘోరశరంబులు పండివైఁ గుభృ
త్తటమువయిన్ వడిం బడు నుదగ్ర మహాశనులట్లు మ్రోయుచున్.

304

క. హరుశరమును నరుశరమును, సరి నిరుపక్కియలు హివాకి జవ మఱి శరసం
భరమునఁ దిరిగె హరాహము, శరనిధిమథనమునఁ దిరుగు శైలమహాలెన్.

305

1. మొట్టమొదటిసారి (చుచు) (చింకి) దిరవల (కలలు) (దరులు) జడమందు (యంచు) (యెచు) (యెచ్చు) (యెచ్చు). 2. క్కొట పడియెన్... గాధశరంబులు. 3. గొన్న.

- వ. ఇ ఛిద్వటచేత కరవిధ్యం దై మూకదైత్యుండురూకరరూపంబునిడిచి నిజరూపంబు తోడ నదృశ్యుం డయ్యె నంత చక్షుసుండు విశ్చితుం దై ముండల సత్యున్నత చాపధను మేరుశిఖరాకారు సహారకీరాతప్రవాతలమేతుచభినవయావనవనచరీ సహస్రపరివృశు నొక్కపురుషుం గని నీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గాని యివ్వచంబునఁ ద్రైయపనితానుగతుండ పయి యేల క్రుష్కరియెను మఱి నాయే సిచమృగంబు నేసి మృగయాధర్మవిరోధం జేల చేసిత నిన్ను నిష్పడ నానిశిత బాణజాలంబులచాలు నేనెద చనిన నగుచు నాతనికి నయ్యెలుకురా జిట్లనియె.
- ఆ. ఏను నామృగంబు నేసిత నది మది, యాస్త్రనిహత మయ్యె నవికలముగఁ జనునె నీకు లేని శౌర్యచంపదఁ జెప్పి, కౌనగ మదము పలుకఁ గుజనునట్లు. 308
- క. కిలుకుల నొప్పును పీఠము, గలవేని రణంబు నేయఁ గడఁగుము నీదో ర్పల మిష్పడ యుపిపెద నని, తలరక యేయుచుఁ చినాకి తాఁకెఁ గిరీటిన్. 309
- వ. అంత 310
- చ. ప్రతిబలదర్శనంబుండు పాథుండు దారుణబాణవర్ష ము న్నుతి నతీపీరుఁ దై కురిసినం బరముండు మహాంబువృష్టిఁ బ ర్వతము 4 గ్రహించునట్లు బలవంతుండు దాని గ్రహించి పోర న తీతతరుఁ డయ్యె వాని నతగర్వితుఁ బాథుండు సూచి యాత్మలోన్. 311
- చ. ఇతఁడు సులెందుఁ డొండెఁ బరమేశ్వరుఁ డొండె ది నేకుఁ డొండె గా కతులబలప్రభావయుతుఁ డన్యుండు గాఁ డొరుఁ దైన మద్భుజా వితతధనుర్విముక్తశరవేగము పోర సహించి యిట్టు ల త్తుండు నమూర్ఛితుండు నయి కంపముఁ బొందక యుండ నేర్పునే. 312
- వ. నాయేసివయసాదుర్వారనారావంబు లవివేకియందుఁ బ్రయుక్తంబు లయిన సుభాషితంబులుంబోలె వీనియందు నిష్ఫలంబు లగుచున్నయవి. 313
- ఆ. ఎటుకు నన్ను నుఱక యేసినోశరములు, నెఱుకులాడి నాకు నిశితదివ్య విశిఖతతులయట్లు వేదనగావించు, టిది యపూర్వ మితఁ డెవ్వఁ డొక్కొ. 314
- వ. ఇప్పుచ్చతంబు దైవనివాసంబు గావున నితండు కిరాతరూపప్రచ్ఛన్నుం దైన యెయ్యెనియొక్కదివ్యపురుషుండు గావలయునని యశనికల్పంబులయిన దివ్య శరంబు లయ్యెఱుకుపయి నేసి యర్జునుం డక్షయబాణంబు లై నతనతూడేరమ్ముల యం దమ్ములు గానక ఖాండవదహనంబునాఁ డగ్ని దేవుండు నాకిచ్చిన యక్షయ శరధు లిష్పడు యుగాంతకాలరి క్తంబు లై నశరధులుంబోలె నున్నయవి. యిది యేమియద్భుతంబో యనుచు నలిగి గాండీవంబై త్రికొని యెఱుకువయిం బఱచి.

1 నది నెవముగఁ ; నది నెవమునఁ ; నది నెవదును. 2 కొనుచు. 3 పంతులు నెవ్వక వీరము, గలదేని రణ...దాఁకెం తెలుపకొ. 4 గ్రహించునట్లు...గ్రహించి పోర...వాని నగ్రహించునట్లు. 5 ములుకులు...వేదన గావించె, నది యపూర్వ.

- క. ఆవహృతాంబీవ్రాహి నై, యవతిమితక్రోధహృదయుఁ డన్నరుఁడు వరం
తప్తం దెటుడును ప్తంబును, గృహణసాతంబుఁ జేసె ¹గిట్టి కడంకన్. 316
- క. ఆదియు వృథ మైచె బాహుడు, వదలక వృక్షముల రాలవై చెను రణదు
ర్నదు వనవరు యె యెల్లం, వదంగముల నడంగె నద్భుతంబుగ నంతన్. 317
- క. హరుఁ బెనగి వట్టుకొని భీ, సిగలుం డప్తరుఁడు ముష్టిఘాతంబుల సం
గర మొనరించెను వనవర, వరు లాతనిశౌర్యగౌరవముఁ ²బొగడి రెడన్. 318
- క. తనదివ్యగాత్రమున న, స్థురు గాత్రనిశీడఁ జేసి శూలధరుం డం
తన మూర్ఛనోయి పీడిత, తరుండై పాఠ్యండు ధరణితలమునఁ బడియెన్. 319
- వ. అంత. 320
- చ. వరదుఁడు పాఠ్యశౌర్యవిభవంబున కాతని ³దైర్యవృత్తి క
ప్తరుడుగ మెచ్చి సన్నిహితుఁ డయ్యె జటాషకుఁడందు రేఖయుం
గరమున శూలముగ గరళకాలగళంబు బృహద్దజాజినాం
బరముఁ దృప్తియలోచనముఁ బన్నగహారము నొప్పు చుండగన్. 321
- వ. ఇట్లు విరూపాక్షుండు నిజరూపంబుతో న్జ్ఞానునకు సన్నిహితుం డై అర్జునా
క్షుత్రియు లొరు లెవ్వరు నీయట్టిశౌర్యదైర్యవంతులు లేరు నీతపశ్శాస్త్రగు
ణంబులకు మెచ్చితి నీశోక్తిసఫలంబు నేనెద సహదేవాసురమానుషం డైనజగం
బంతయు నీవ జయింతు నాశ్వరూపంబు సూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చినం
జాచి పాఠ్యండు గృతార్థుం డయి దండప్రణామంబు నేసి. 322
- క. పండు సురాసురవంశితుఁ, గరుణాకరు హరుఁ వినాకకరుఁ గరిచర్తాం
⁴బరు శంకరు గిరిజాసుం, దరు ని ట్లని సంస్తుతించె దద్దయుభక్తీన్. 323

— అర్జునుడు పర పీశ్వరుని ప్రోత్సహ పేయుట. —

దండకము. శ్రీకంఠ లోకేశ లోకోద్భవస్థానసంహారకారీ మురారిప్రియా
చంద్రభారీ మహేంద్రాదిబృందారకానందసందోహసంధాయిపుణ్యస్వరూపా
విరూపాక్ష దత్తాత్రయధ్వంసకా దేవ నీదైనతత్త్వంబు భేదించి బుద్ధిం బ్రథా
వంబు గర్తంబు విజ్ఞాన మధ్యాత్మ యోగంబు సర్వక్రియాకారణం బంచునానా
ప్రకారంబుల బుద్ధిమంతుల్ విచారించుచుక నిన్నుభావించు రీశానసర్వేశ్వ
రా శర్వసర్వజ్ఞసర్వాత్మకా నిర్వికల్పప్రభావా భవానీవతీ నీవులోకత్రయీప
ర్వసంబు మహిమాయుభాత్మాగ్నిసోమార్కతోయంబులంజేసి కావించి సంసార
చక్రక్రియాయంత్రవాహుండవై తాదిదేవా మహాదేవ నిత్యంబు నత్యంత
యోగశీతా నిర్మలజ్ఞానదీప ప్రభాజాలవిధ్వస్తనిస్సార సంసారమాయాంధ

1 గిరిజ కడంకన్. 2 బొగడంగన్. 3 దైర్యవృత్తికం దరుడుగ. 4 బరు గిరిజేశ్వరుఁ
బరుగ, భరు కిట్టం; బరు పీశ్వరు గిరిజాసుం, దరు నిట్లని సంస్తుతించె.

కారుల్ జితక్రోధరాగాదిరోషుల్ యతాత్మల్ యతీంద్రల్ భవత్పాదసంకేపమా
ధ్యావహింషేరథారానుభూతక సమాత్మపులై సత్కులై రవ్యయా భవ్యనేవ్యా
భవాభర్తృభూరకా భార్గవాగర్జునుత్సావి నానామునిస్తోత్ర దత్తాత్రధానా
లలాటేమణోగ్రాగ్నిభక్తికృతాచంగభక్తాపరిష్కాంగ గంగాధరా నీచసావంబు
నక సర్వగీర్వాణగంధర్వులుక సిన్ధుసాభ్యోరగేంద్రాసురేంద్రాసులుక కాశ్యపై
శ్వర్యసంప్రాప్తులై తిశ్యరా విశ్వకర్మసురాధ్యక్షితా నాకు చక్షుర్జితంబుల్
ప్రసాదింపు కారుణ్యమూర్తి త్రలోక్తైకనాథా శమక్తే నమక్తే శమః. 314

వ. అని యిట్లు స్తుతించి కృతాంజలి వై కిరీటి వెంపియు నిట్లనియె. 325

క. ఎటు కని యెటుగక నీకుక, చుటకువ నెదిరితిని దీని మఱపుము శమ్ముం
గఱకంతా క్షమియింపుము, నెఱి నెచ్చరి కెటుంగ నగునె నీచరితంబుల్. 316

వ. అని యప్నాన్తం గరుణారసప్రతిపిప్లాదితవిలోకనామృతమున సంతపితుం జేసి
శగుచు నీశ్వరుండు వానిచేయి వట్టుకొని భవంజయా నీచేరినవ్యతిక్రమంబు
క్షమియించితి నతిమూలమం బైననీవరాక్రమంబునకు మెచ్చితి బూర్వజన్మంబున
నీవు నరుం డనుజేపివి నారాయణసఖుండవు నరనారాయణు లనంగా మీ
ర్దింబు బరచివలంబున ననేకాయుతవర్షములు తవమ్ముజేసి మహావీర్యవంతులగు
మిత్రజంబున జగమ్ములు రక్షితమ్ము లగుచున్నయవి యిగ్గాంధీవమ్ము దొల్లియు
నీయనియ దీననజేసి శక్రాభిషేకమ్మునాం డసురుల జయించి తదియిప్పు డక్షయ
శరధులతోడ మహిమమూయాగ్రస్తా బయ్యె నీగాంధీవమ్మును నక్షయశరధులు
నీ కిచ్చితిం గొను మింక నీకిష్టం బైనవరమ్ము వేడు మిచ్చెద ననిన నర్జునుం డి
ట్లనియె. 327

క. త్ర్యంబక నాకు నభీష్టవ,రంబు బ్రసాదించెదేని కౌస్తము దివ్యా
స్త్రం బరః బరఃగిసపాశుం,తంబు బ్రసాదింపు మిందుధర దయతోడన్. 328

వ. ఇదియును బ్రహ్మశిరం బనునస్త్రంబును యుగాంతకాలంబునందుఁ బ్రయుక్త
మ్ములై జగత్సంహామ్ము నేయు దీనివలన నభిమంత్రితమ్ములై యనేకతనహస్త
సంఖ్యలకూలంబులు గదలు నాశీవిషంబులయట్టియమ్ములు నుద్భవిల్లునని విందు నీ
కారుణ్యమున దీనింబడసి దైత్యదాసవయక్షరాక్షసపిశాచోరగమ్ముల నతివీరు
లై నభీష్టద్రోణాదులను జయింతు సహజకుండలుం దై నకర్ణుని వధియింతు ననిన
నీశ్వరుండుం గరుణించి పిశంధాత్తుం దైనపాన్ధవునకు మంత్ర ధ్యానజపహోమ
పూర్వకంబుగా సంధానమోక్షసంహారసహితంబుగాఁ బాశుపతాస్త్రం విచ్చి
దీనికి సపాధ్యం బెద్దియును లేదల్పులయందుఁ బ్రయుక్తం బైన జగత్సంహారము
నేయు. 329

క. దీనివిధానం బెటుంగం,గా నింద్రకుటేరవరుణ కాలాదులకుం

- చా నతిగహనం ఒదినన, మానవ్రలకు నెటుంగు టుభుటమానము గాదే. 330
- చ. ఈదివ్యబాణమున ని వఖిలలోకములు జయింతు వని కౌంటేయునకు వరం
బిచ్చి పురాంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత. 331
- చ. ఆవిరశసూర్యమండలహస్త సమస్త భవై ధనంజయ
ప్రవరుకరమునగా వెలుంగు పాశుపతాస్త్రముఁ జూచి దైత్యదా
నవసుర యక్షరాక్షస గణము గరము భయముఁ బొందె నం
దవనియు విద్వంస విరిగె నభిశిలోచ్చయ! సంచయంబుతోన్. 332
- క. శ్రీణయనగాత్ర పృచ్ఛం, బున నిజగాత్రము పవిత్రమును ముక్తాఘం
బును నతితేజోవీర్యం, బును నైన బృథాసుతుండు ముషితుం డగుచున్. 333
- క. మంటి హరుదేహ మంటం, గంటి నుమాధీశు 2నసుకంటకహను ము
క్కంటిఁ గఱకంటఁ జూడం, గంటిఁ గృతార్థుండ నైతిఁ గడంఁ బుణ్యమునన్. 334
- క. ఇమ్ముల ధర్మజునకు జన, సమ్మతునకు రిపుజయంబు సకలమహీరా
జ్యము సమకూరు నేడు ఘనముగ పర్వప్రయోజనములతోడన్. 335

— ఇంద్రుడు చేపగణంబులతో నట్టునకుఁ బ్రశ్నశ్చం బగుట —

- చ. అని సంతృప్తహృదయుం డై యున్నంత. 336
- సీ. హరుచేత సంప్రాప్తవరుఁ డయ్యె నరుం డని యెఱిఁగి యింద్రుండు ధనేశధర్మ
వరుణేశ్వరులతోడ సురగణసహితుఁ డై దివ్యవిమానములో దివమునందు
వెలుంగంగఁ గౌరవకులవీరుపాలికి వరదుఁ డై గరుణతో వచ్చె నట్టి
యవసరమున ఘనరవగ భీరం బైన మధురవాక్యమున ధర్మప్రభుండు
ఆ. ప్రీతి నిట్లు లనియె బీభత్సునకు ధర్మ, నిత్యపాండుపుత్ర నీకు మెచ్చి
వరము లిచ్చువేడ్క వచ్చిరి నెయ్యిరై, యమరనాథుఁ దొట్టి యమరు లెల్ల.
- చ. వీరలం జూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చి నీవు నరుం డనుపూర్వముపివి బ్రహ్మ
నియోగంబున మనుష్యుండ వై యుత్తమక్షత్రీయకులంబున నుద్భవిల్లితి
మఱి సూర్యాంశజం డైనకన్దుని దేవదైత్యదానవగంధర్వయక్షరాక్షసాంశజ
లైనరాజులను వధియింతు నీ కక్షయకీర్తి యగు నని దండధరుం డప్రతివార
ణం బైనదండంబు విధియు క్తంబుగా నిచ్చిన. 338
- క. ఘోరారోదారుణము లగు, వారుణపాశంబు లిచ్చె వరుణుండు మఱి కౌ
తేరాస్త్ర మిచ్చె నపుడు కు, బేరుండు విజయునకు సహితభేదికి ప్రీతిన్. 339
- చ. ఇట్లు దివ్యపురుషం బైనపార్థుండు లబ్ధదివ్యదృష్టి యై యమర్త్యరూపధరు లైన
పితృదేవతలతోడం దనముందట నిలిచిన మహానీలవర్ణుం డైనవైవస్వతుని
వైదూర్యవర్ణుం డై యర్జవనదీశైలసేవితుం డైనవరుణేశ్వరుం జాంబూనదవర్ణుం

1 నంతయుతలంబుగ. 2 నమరకంటకహను. 3 దివి లెక్క. 4 వారణము లగు.

వై యక్షరాక్షసగణంబుతో సున్నకుజేరునిం జూచి వారిగలన వివ్యావ్రం
బులు వడసి ¹వాళ్ళున్నఫలజలంబుల నందఱం దృష్టలం జేసి వెండియు. 340

ఆ. అమరగణంమేతు ²నై రావణాయాధుం, వజ్రధరుఁ డ్రిలోకమందు నిండు,
వృత్తశత్రు సమరవిధుజాడియెడ నాది,మునివరుండు వరుడు ముందమునొందె

ఉ. ఇందుధరప్రసాదమున నిష్టనరంబులు గాంచి ³బాంధవా
నందవిభాయి మైసరిజనండును దండితశత్రు సద్గుణా
నందితుఁ జూచి వేడ్క నయనంబులు వేయుచు గన్న తత్ఫలం
బందె బుగందరుండు పరమాద్భుతమృతమందితాత్ముఁడై. 342

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు భవంజయుం జూచి సంతసిల్లి సీత పరమేశ్వరుడలనఁ
బరమసిద్ధితో దేవత్వంబు వడలితివి దేవకార్యంబు దీర్చ నన్నుండవు గాన
నారథంబుః బుత్తైంచెద సమరావతికి రమ్మ సీమ వివ్యావ్రంబు లంద యిచ్చెద
నని దేవేంద్రుండు దేవగణంబులతో సమరావతికి నరిగె నష్టచుండును దద్రథా
గమనంబు ప్రతీక్షించుచుండునంత. 343

సీ. ⁴వారిదమార్గంబువలన మహాసీల వైజయంతివిభవంబు వెలయ
నాబద్ధవివిధరత్నావళిప్రభఃజేసి రమ్య మై రోదోంతరంబు వెలుగ
సురునేరువమ్మన సుర్వరాధరదరిముఖములు ప్రతిశబ్దముఖరితంబు
లగుచుండ నానావిభాయుభంబులు దాల్చి యశనివిద్యుత్సహస్రాభిశోభి

ఆ. తాభ్రపద్యశ మై మహాజవాశ్వయుత, వాహ్యామాన మైనరరథంబు
మఖువునాజ్ఞఁజేసి మాతలియుక్తమై, యింద్రతనయుఁ డున్నయెడకు వచ్చె. 344

వ. మాతలియు నష్టసుంజూచి సురాసుకీరీతితటఘటితరత్నప్రభాభాసురపదుం డైన
మహేంద్రుండు మీయయ్య భవద్దర్శనం బపేక్షించి నిన్ను సమరావతికి రాఁ
బనిచె రాజసూయాశ్వమేధశతంబులం జేసినవారికైనను దుర్లభం వీరథంబు
దీని నెక్కు మనిన నష్టసుండును గంగాస్నానపవిత్రీకృతగాత్రుండై దేవయుషి
పితృతర్పణంబులఁ జేసి మాతలిప్రయుక్తం డైనయాదివ్యరథం బెక్కి. 345

— ఆర్జునుఁ డమరావతికిఁ బోవుట. —

చ. అలఘుతపస్సమాధినియతాత్మలకుఁ బహుపుణ్యలోకకాం
క్షులకు విశుద్ధమానసులకుఁ సతతంబును ⁵నాశ్రయంబు వై
లలితనిలిపదంపతివిలాసవిహారవహాత్మనంబులుం
గలిగి వెలుంగురత్నమయకందరసుందర మందరాచలా. 346

346

1 వాళ్ళుజల నందఱం. 2 నైరావతాయాధు...యెడ నాది. 3 యంచితా, (పాండవా)
నంద (మహాక్షాత్రై) విభాయి మై...దుర్దితశత్రు...నష్ట చూచి నయ. 4 పరదివ్యహర్షణం...మఱి
య...యశనివిద్యుత్సహస్రాభిశోభి...శరమవేడ్క నదిని కడకు వచ్చె 5 నాశ్రయంబు వై...
పాండరాచలా.

క నీయందలి పుణ్యతీర్థములఁ జేపించుచు గంగాంబు¹ ధౌత్యస్థలరుహవనస్పతి
 పలంబు బుడమొసించుచు నాంబు బుండిలి నమరావతీకిం బోయి వచ్చెద నని
 మంగళగంగంబు విజ్ఞాని పురంజరచంద్రుండు దేవదళంబున కరిగి. 347

టీ. మహాభక్త తీర్థః బ్రజః గాచి యాత్మినరాజస్థలకు శుగ్రరణముచందఁ
 బతుల క్రచ్చనమునఁ బ్రణముల్ విడిచివేరులకును యజ్ఞవిధులఁజేసి
 సురలకు ననుమతీసులను దనిసినధర్మాత్ములకు మహాతాపసులకు
 నిలయుంబు నై కమణీయుంబు లగు² కమ్యపార్వ్యవిమానసంహతులదాని

తే. సకలభువనంబులం గలబత్తురముల, కెల్ల సుకమాన మై దహనేందురవుల
 వీడ్చి లేకున్నఁ నన వైశివ్యపీఠి, విస్తరంబున నెప్పుడు వెలుంగుదాని. 348

చ. మఱియు ననాహితాగ్నులకు సతీకనేవకులకు నన్యతవాదులకు వేదవిరుద్ధా
 చారులకు రణవరాక్షసులకుఁ జూరనివిషయంబును, సతీగహ్వరంబును నైన
 దాని ననురావతీఁ బొచ్చి తన్మోపురసమీపంబున ననవరతగండస్థలగళదవిరళ
 మదజలకుల్యాభిరామంబై, నిరంతర నిర్దురనీహారనగంబునుంబోలె నొప్పు
 చున్న నైరావతంబుఁ జూచుచు సురసిద్ధసాధ్యగణంబుతో విద్యాధరాప్సరో
 గంధర్వకన్యరగీయమాసుం డగుచు సభివసాభాగ్యవిరాజమానంబు లగు సతి
 మనోహరవైభవంబు మెఱసి చను నప్పుడు. 349

క. కిలలక్ష్మకుసుమసౌరభ, సుకుమారోద్యానతరుల సుడియుచుఁ బ్రణయో
 త్సుకుఁడై కనఁచుడు పాండవునకు సభిముఖుఁ డయ్యెదన్తనకీప్రియ మెరుగన్.

క. నరుడైన యాకిముని యని, హరిసుతుఁ డని హరిసహాయుఁ డని హరుచేతఁ
 వరములు వదలినవాఁ డని, సుర లెల్లను వచ్చి పార్థుఁ జూచిరి ప్రీతిన్. 351

చ. అర్జునుండు నయ్యమరావతీవిభవంబు చూచి హర్షించుచు నప్సరోగీయమాన
 మంగళహితగీతావహితమానసుం డగుచు సిద్ధమునిగణాశీర్వాదంబులు నేకా
 నుచుం జని మాతలినిర్దేశంబున వివ్యరభావతీర్థం డై. 352

క. శతమఖునకు భువనావన, రతశీలున కఖిలదేవరాజురీ సమ
 నివుతునకు ³వజ్రాభిహితో, న్నతపృథుభుజనకుఁ గృతప్రణామం డయ్యెన్. 353

చ. ఆనిమిషాఘండుం బ్రచలితాంగదతుంగభుజాయుగంబునం
 దవయునిఁ గొగిలించుకొని తత్తణజాతనితాంతమృదం
 బునఁ బులకాంతాంగుఁ డయి మున్ను నిజాంకతలస్థుఁ జేసి య
 త్యదఘం నిజాసన్దర్శమున నీనాదట నుంచె గరంబు నెమ్మితోన్. 354

క. లీలైరావతకుంభా, స్ఫులకర్మళకరములఁ బలుమరును మరు

1. ధౌత్యస్థలము... చూచు. 2. రత్న హర్ష్య. 3. సకలర్థ ముఖి కుసుమిత... సభిమకు
 (గతుఁ) కర్మ. 4. మంగళగీతావహితమానసుం డగుచు. 5. వజ్రాభిహితో, న్నత. 6. నప్పుడ నుంచె
 గరంబు; కాతని నుంచె గరంబు.

త్వాఽకుః డంటుమి యంచె గుణాలంకృతుః జై నపాస్త్యసంగముః శ్రీతీర్థ. 355

౨. ఇట్లుధికవిలాసంబుతో యుగవిలాసినికరకలితచారుచామికారదండచామరసమీరా లోలకుంతలుండగుచు సురరాజుతో నేకాచంబున యున్న యపాస్త్యం బాక శాసనుశాసనంబున దేవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరు లతిశ్రీత కిచ్చించి రంత. 356

తే. *ప్రాకశాసనుకపునఁ బాస్త్యం బోక్త, మనీషయం జై నమహానీయగుంపిరమున నెలమి గంధర్వసంగీతహృద్యగోష్ఠి, యంచె జెప్వలకు నాత్మ్యం బొందుచుండ

౩. ఉంత సూర్యాస్తమయఃపమయంబునఁ జుంఝుం డుదయించి సాంద్రచంద్రికా విలాసంబున దిగ్వినితల నలంకరించుచుండ నిలింపవలెనపున సొంపార సూర్యకి ియక్షనసంగమకాంక్షంజేసి చంద్రికాధవళమహాలంబుగట్టి మృగమదకర్పూర కుంకుమోన్మిశ్రితసంగంధం బలవి వివిధసురభికుసుమవిస్తరంబులు ముడిచిమణి మయభూషణాలంకృతమై నిలుకడ పడసిన శ్రీమైఘం గుంపిరయుంబోలె మణి మయమంటిఁ గుళంకుళనినాపంబును గంకణఝణుకాత్కారంబును గటికలా పకిణిణీక్రేంకారంబును మదనాజ్ఞావాద్యహోషంబునుం బోలె మ్రోయుచుండ మందగమనంబునఁ బురందరచందసుమంబిరంబున కరుగుదెంచిన నప్పురుషసత్త ముండు భయభక్తి సంప్రమంబులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబును దండప్రణామం బునుం జేసి కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనియె. 358

క. నను బుత్తస్తేహంబున, మనమున మన్నించి శుభసమగ్రుని జేయం జనుదెంచి తీవు మఃదమున, జనయి త్రి యే గృతార్థజన్ముడ నైతిన్. 359

తే. అనిన సూర్యకి యిట్లును *నాత్మ నేత్ర, మధుపము లతనిసౌందర్యమధుప్రగ్రోలు చుండఁదమకంబుమీఱి యసూరధర్త, నిపుణుడగుచర్జునునితోడ నెయ్యి మొనర.

చ. అనుపమశౌర్య నీదుసముదగ్రగుణంబులు నారదాదిప ఛనివరులెల్లఁ జెప్పగఁ బ్రమోదమునకా భవదీయసంగమం బనిశముఁ గోరుచుం దగఁ బ్రియంబున వచ్చితి నేను గోరఁగా నను *జనయి త్రి వంచు నొకనాయముఁ బల్కెద వక్రభాషలన్. 361

తే. నీకు నేనాటితల్లని నిజము సెపుమ, యమరలోకంబువేశ్యల మైనమాకు నిట్టితగవులు నడవ వహీరబాహు, వీర్య యిచ్చట *వాషియే వెదకఁ జనునె 362

౩. ఈలోకంబున వనితలుఁ బురుషులు విచ్చలవిడిఁ గ్రీడింతు రిచ్చటి కిది యనిందితం బైనయాచారంబు నీవును ద్రిదివంబునకు వచ్చినయప్పుడ దివ్యపురుషుండవు గావున నాననోరథంబు సఫలంబుగా మందార *మంజులమంజరీమకరందపాన

1 శ్లోచి. *357 వ పద్యము మొదలు 360కి పదమహాకావ్యకావ్యకృత ప్రతియందును, ఒకకాశితప్రతియందునుమాత్రము గలదు. 2 సంగమాకాంక్షంజేసి 3 దశదునేత్ర, మధుపములవతి సౌందర్య...యఖండధర్త... శిష్యులవలె. 4 జనయి త్రి యంచు 5 వాషియు వెదకఁ జనునె 6 మంజరీమంజుల.

మత్తమధుకరగావమనోహరవృత్తంబులను మీరుజైలకందరంబులను మందపవనం
బులు గలరందవాదినంబులయందును నితాంతకాంతకసితకనకారవింద సమ
ధికభాగ్యంబావితమహా చందకందంబు లైన మందాకినీతీరమణిమయ వేదికల
యందును జుక్రికాసుంబంబు లైన శిశితాతలంబులను మఱియునిర్జరవిహార
స్థానంబుల నవవరతసురతకేశిసాఖ్యాంబుధి నోలలార్పు మనిన నిర్వికారధైర్య
ధుర్యుం దై యక్షుం డిట్లనియె. 363

క. ఓహో యిష్టైయి ధర్మ, ద్రోహోక్తులు వలుకఁ దగునె దోసం బదిగా
చే వారి హరి మఱముఁడ దగ, పూహించక నప్పుఁ బలుకు టుచితమె నీకున్. 364

— శిష్యుఁడ యక్షుఁడు నపుంసమనిఁగా శపింపట. ౩౬౪ —

వ జగంబులు పుట్టింపను మనుషులు సమయింపను గర్తలైనదేవతలకు నెట్లు నడచిన
నెగ్గులేదు నేను గర్తభూమిని జనియించి కర్తృత్వంబునైతి నాకు నీచ్చటి యాచార
ంబుచితంబు గాదు మదీయవంశకర్త యైనపురూరపునకుఁ బత్నివైనకార
ణంబునను బురందరుఁకుఁ బరివర్య యొనర్చుటను నాకు జనని వగుట సంది
యంబు లేదు తల్లి నన్నుం బుత్రవాత్సల్యంబునం జూడు మనిన మదనబాణ
పీడిత యై కోపారుణితనయనంబుల నక్షుం జూచి యూర్వశి యేను గామించి
వచ్చిన నామనోరథంబు విఫలంబుఁ జేసినవాడవు నీవు మర్త్యలోకంబున
మానవజ్జాతుండ వై మానసిమధ్యంబున నపుంసకుండవై యుండు మని శాపం
బిచ్చి నిజగృహంబునకుఁ జనియె నంతఁ బ్రభాతసమయంబునఁ దదవ్యత్రాంతం
బంతయు విని సురపతి కొడుకున కిట్లనియె. 365

క. నీయట్టి ధైర్యవంతుని, నేయుగముల నైనఁ గాన మెప్పుడును ధ
ర్మాయ త్రమలేవి మునులకు; నీయింద్రియజయము గీర్తనీయము తండ్రి. 366

తే. ఆనఘ యూర్వశి యిచ్చియట్టిశాప, మనుభవింపంగవలయు నీ కవనియందు
నింక మీచదుమూడనయేడు సత్య,రణి నజ్ఞాతవాసంబు సలుపవలయు. 367

వ. అక్కాంబున నీవు పండరూపంబునఁ బ్రచ్ఛన్నుండవై రాజకన్యకలకు వృ
త్యంబు గఱపుచుండి తదంత్యంబున శాపమోక్షంబు వడయుమని యనుగ్రహిం
చె నీయాఖ్యానంబు విన్నపుణ్యపురుషులు సకలదురితేవిముక్తు లగుదు రని చెప్పి
వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.) 368

సీ వక్రస్థ మాదిగా శివరదండై వివిధదివ్యాస్త్రముల్ పాఠున కమర నిచ్చి
తత్ప్రయోగంబులుఁ దద్రహస్యంబులుఁ దన్నివర్తనములుఁ దదయ కపుడు
దయ నుపదేశించి దారుణాహవములం దవిజేయనీవృంధ వగుము పేర్చి
నని మహాసాహస్యంబై చిత్ర నేనుఁ డన్తంధర్వపతితోడ గారవమున

- అ. వజ్రధరుడు గీతవాద్యవృత్తంబులు, గజవః బంధై బాహ్వః గడఃగి యిష్టై
లమరనాథునొద్ద నష్టమం దుండ నే, నేడు లరిగె నెట మహీతలమున. 370
- వ. అంత నొక్కనాడు రోమశుం డనుమహాముని యింద్రునొద్దకు వచ్చి సురగణ
పూజతుం డై సురేంద్రుతో నేకాసంబున నున్న యష్టమం జూచి యాశ్చర్యం
బంది యింద్రున కిట్లనియె 371
- క. కోరి యనేకయుగంబు ల, పారతపోయుక్తు లై నవారికిఁ బడయన్
దూరము నీసభ మఱి నీ, కారుణ్యం బింతకంటఁ గడుద వ్వెందున్. 372
- వ. 1 అట్టియందు నీతో నొక్కట నేకాసనం బెక్కినీరెండనమూర్తియుంబోలెనున్న
యిమ్మునుజుం డెందులవార డెవ్వఁ డనిన నమ్మునీంద్రునకు దేవేంద్రు డిట్లనియె.
- క. నరుఁ డనుమహర్షి యీతఁడు, నరలోకమునందుఁ బుట్టి నాయంశమునకా
శిగురుమతఁ గౌంతేయుఁడు భా, సురతేజఁ డుపేంద్రుఁ డుఁడు సువ్వె మునీంద్రా.
- తరలము. శివుఁడు వీనికిఁ బ్రీతుఁ డై దయ నేసె బాశువతాస్త్ర మా
దివిజముఖ్యులతోడ నేనుచు దివ్యబాణము లిచ్చితిం
దివిరి యీతఁడు మత్ప్రియంబున దేవకార్యము వీర్వఁగా
సవినయస్థితి నున్న వాఁడు శినిజప్రతాపబలోన్నతన్. 374
- వ. మఱియు శివసుమతీఖాతగర్వితు లై నసగరసుతులం దనదృష్టితీవ్రదహనంబునం
జేసి దహించిన కపిలుం డనుమహాముని నారాయణుం డయ్యె నట్టిసరనారా
యణు లాదిమునులు జగదుపకారులు జగతీభారావతరణకారణు లై దైత్య
దానవ వధార్థంబు మర్త్యంబునం బుట్టినవారు గావున. 375
- క. దేవతలకు నవకారము, గావించినయన్ని వాతకవచులఁ బాతా
భావాసుల దానవుల మ, హావీరుఁడు వీఁ డభేద్యుఁ డై వధియించున్. 376
- వ. అని తత్ప్రభావంబు నెప్పి యింద్రుండు రోమశున కిట్లనియె మునీంద్రా నీవు
మర్త్యలోకంబునకుం బోయి ధర్మజుం గని యతనికిం దత్సహోదరులకు సంతోషం
బుగా నాయొద్దం బాధుం దున్నకుశలవార్త యెఱింగించి భీష్మద్రోణకర్ణాదివీరుల
నోర్పునట్టిదివ్యాస్త్రంబులు వడనె నతండు మీయొద్దకు వెగంబ వచ్చు వగవ
కుండుం డని చెప్పి నావచనంబున ధర్మజు నఖిలతీర్థసేవ సేయం బంపు మట్లయిన
నవేతదురితుం డై యఖిలమహీరాజ్యంబు వడయు నతండు తీర్థాభిగమనంబు
సేయునపుడు నీ వాతనికి సహాయుండవు గ మ్మని యింద్రుండు రోమశుం బనిచె
నెట భృతరాష్ట్రం డర్జునుదివ్యాస్త్రలాభంబుఁ బారాశర్యువలన నెఱింగి పరమ
వ్యాకులమౌదయుం డై సంజయున కిట్లనియె. 377

1 అట్టియందు నొక్కట యాసనం బెక్కి. 2 శిగురుఁ; శురువఁ. 3 జగత్ప్రభావము
వృత్తి. 4 వసుమతీఖాతగర్వితు లై... కారణావతారు లై.

- సీ. సుగమూహముతో సుర రాజు నోడించి ఖాండవం బెక్కటి కాల్చి యున్న
 వీరు కళింజాద్వితకసుంధరం గల రాజుల నోర్చి పరాక్రమమున
 నగ్రజు రాజసూయాధ్వర మనిచిన యధికసమర్థున కర్జునునకుఁ
 బాహుసంహమునకుఁ బెక్కిర వెట్టినయట్లు దేవతలు నెయ్యింబుతోడఁ
- ఆ. బరముఁదొట్టి పాశుపత మూసిగా దివ్య, శరము లిచ్చి రట్టె శౌర్య మెసంగ
 నట్టినరుండు యోధుఁ డైయున్న పాండవ, వరులఁ జెనయునంతవారుఁ గలరె.
- క. వారికి ధర్మపు దప్పని, వారికి శిష్యధనవరు లై నవారికి విమలా
 చారుల కెడెముఁ బడయఁగ, దూరమె పాండవులఁ బోలుదురె వీరు లొరుల్.
- వ. వారలతో విగ్రహించి దుర్యోధనుండు దనకుఁ దనబాంధవులకు సుహృద్జనంబు
 లకు హని నేసికొనియె. 380
- ఆ. పర్వతములు వజ్ర పాతాహతని బోక, తక్కునేని నింద్రతనయుదివ్య
 నిశితబాణతతుల నిశ్శేష మగు ననఁ, బరులనైవ్య మెట్లు బ్రదుక నేర్పు. 381
- వ. లయకాలోదితసహస్రకరుకిరణంబులం జరాచరంబులు దప్తంబు లగునట్లు పార్థ
 బాణంబులంజేసి దుర్యోధనాదులు దుస్సహతాపంబుఁ బొందుదు రని దుగ్గి
 తుం డై నధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె. 382
- క. ఈసుర దుర్యోధన యిదు, శ్వాసను లొగిఁ బాండవులకు సభలో నెగ్గుల్
 నేసిన విని వారుల నను, శాసించగ వలవ దనఁగ జనదే నీకున్. 383
- వ. నీయుపేక్షంజేసి దుర్యోధనదుర్ద్యుతపరాజితు లై రాజ్యంబు విడిచి పాండవు
 లరిగి కామ్యకవనంబున నున్నఁ గృష్ణం డనేకరాజసమన్వితుండై వారియొద్దకు
 వచ్చి నీకొడుకులు నేసిన నికారంబునకుం గృష్ణాపరిభవంబునకు దుగ్గితుండై
 కడు నలిగి మీకు నిట్లు నేసినదుర్యోధనాదుల దూషించి గజపురంబునధర్మ
 రాజు రాజ్యాభిషిక్తుం జేయుదు ననియు రాజసూయంబు నేయునాఁ డింద్ర
 ప్రస్థంబున నై నవిభూతికంటె విశేషవిభూతి గావించు ననియు ద్రుపద స్సంజయ
 కేకయధృష్టద్యుమ్న బలదేవసాంబసాత్యకిప్రభృతులనమక్షంబునం బలికి సత్య
 సమయు లైనపాండవులచేత సంరంభనివారితం డై పార్థసారథ్యంబునకుఁ
 బ్రార్థితుం డయ్యె నని వింటిమి. 384
- క. పదుమూడేండ్లం బోయినఁ, బదునా ల్గుననేడు ఘనులు పాండవులు జగ
 ద్విదితముగ నుత్సహింతురు, వదలక రణమునకుఁ గేశవపురస్కృతు లై. 385
- క. తరముగ వేల్పులచే దుష్కరతపమునఁ బడయుదురు జగంబున నొరు లీ

1 కళింజాద్వితకసుంధరం గల; కళింజాద్వితకసుంధరం...రాజసూయాధ్వర మనిచిన. 2 బ్రహ్మ
 పింహమునకు; క్రాంతిపింహమునకు...నట్టివరుఁ డై యుండఁ బాండవ, వరులఁ జెనయు
 నట్టివారు. 3 ముకు; మిత; హితవచన లై నవారి. 4 పాతాభిహారివర...గాక, వరులనైవ్య
 మెట్లు బ్రతుకువోర. 5 దుశ్వాసను లొపాండవులకు. 6 నేసిననిష్కారజైరంబునకు. 7 పరములు
 నేర్పులు.

- శ్వరుచే వరములు వడసెం, గరుణ ధనంజయుండు దశదుకాష్టకశక్తిక్. 336
- వ. ఆయ్యశ్వును దివ్యశరసంఘాతంబును భీమసేనుచిత్రగదాఘాతంబును నీయుపేక్షా నిర్ఘాతంబును గౌరవపరిక్షయంబునకుఁ గారణభూతంబు లనిన సంజయునకు ధృతరాష్ట్రం డిట్లనియె * 337
- క. వృన్ధని జాత్యంధుం డని, బుధివిహీనుఁ డని నన్నుఁ బుష్టుఁడు బలద రోష్ఠధతుఁ డై మెచ్చుఁ డను, బద్ధంబునె కాని వినఁడు పలికినవలుకల్.
- 338
- వ. దురోష్ఠధనుండు దుర్బుధి యని యేమి నెప్పవలయు భీష్మద్రోణమిదురాదులనాద రింపక కర్ణశకునుల నాపులం జేసికొని వారివచనంబుల నెగడు న్నేనేమిసేయుదు నని ధృతరాష్ట్రండు మిన్నకుండె నిట పాండవులు పాథమరలుటకు దుగ్గితులై.
- ఉ. పాండవసింహ మష్టనుఁడు పాండుయశంబు వెలుంగు చుండ నా ఖండలుదొట్టి నిర్జరనికాయముచేత వరంబు గాంచి యె న్నం డిట వచ్చునొక్కొ సుజనస్తుతు నాతనిఁ ప్రీతిఁ జూడ నె న్నండాకొ కాంక్షు మంచును మంచంబునఁ గోరుచు నుండి రెంతయున్.
- 339
- వ. అట్టియవసరంబున యుధిష్ఠిరునకు భీముం డిట్లనియె.
- 340
- మథ్యాక్ర. నీదేశంబున నరిగి పాథుండు నిష్ఠతోఁ దపము మానుగాఁ జేయుచు నున్నవాఁ డెల మసెలినో రాక వాని ధర్మస్థితుఁ బాసి యున్న యివ్వర్షముల్ యుగస మానంబు లై నవి మనకు నతనిసమాగమకాంక్ష.
- 341
- వ. మఱి పాండవపాంచాలయాదవపీరులజీవనంబు లాతనియంద నిలిచినవి ²తదీయ భుజాశ్రయబలంబునం బరుల జయించి ధరణీరాజ్యంబుఁ బరిగ్రహింత మని యున్నవారము గావునం గాలయాపనంబు నేయక యర్జునుం దోడ్కొని తేర జనార్దను రాఁ బనిచి నియోగింపుము.
- 342
- మ. సమయాబ్ధంబులకంటె ముందర మహోత్సాహంబునక బాహువి క్రమ మొప్పక విజయుండు ³నేను దగ సంగ్రామంబులో నేకకా లమునం దాధృతరాష్ట్ర జాధముల నెల్లం జంపి భూచక్ర రా జ్యము నేకొందుము కౌరవేంద్ర ముఁజిత్సఖ్యప్రసాదంబునన్.
- 343

1. ధర్మస్థితుఁ. 2. 'తదియభుజాబలసంరంభంబు నాశ్రయించి బలంబునం బరుల జయించి నము ద్రవేలావలయవలయతమహిచక్రంబున సకలధరణీరాజ్యంబును' ఈపదసమునకు వెనుక కొన్నివ్రతు లలో, చం. 'ఘనుడగుచున్నకృష్ణుండును గవ్వడియు' వడిఁ దోడ్పడంగఁ జేర్చినను సుయోధనాదు లను తెచ్చెర సంగరభూమియందుఁ జాల్కన పథియింతు నాదుభుజకల్పితఘోరగదావిభూతి (విభూతి) మధ్యవిజాక్ర పర్వతపరంపరలొ గతభిన్నమై చెడె. వ. అని భీమసేనుండు విజృంభించి ధార్తరా ష్ట్రుతోడికయ్యంబునకు గాలుత్రవృక్ష నంతకాకారుండై మఱియు ధర్మతనయు నవలొకించి యసా ధారణవచనంబుల నిట్లనియె. ఈరెండుపద్యములున్నయవి. 3. నేను నయ సంగ్రామం.

వ. సత్యభంగభీతుండవు గావున నీ వింద యుండి పదుమూడేండ్లుం జలిపి పదంపడి కరిపురంబునకు వచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుండ వగుము దుష్టద్యూతంబున మనరాజ్యం బపహరించినను యోధనుండు సుచిర ప్రతిష్ఠితుండు కాకుండ నిప్పుడ యద్దురాత్తు దూషింతుము నికృతపరుల నికృతినచేసి నిర్జించినఁ బాపంబులేదు సర్వప్రకారం బులను శత్రువుల జయించి రాజ్యంబు నేకొనుట రాజులకు విధిచోదితం బైన రాజధర్తంబ యనిన భీమసేనుమహారంభసంరంభంబునకు సంతోషించి ధర్త నందఱు డాతనిం దనవైకిం దిగిచికొని ¹మూర్ధాఘ్రాణంబు నేసి యిట్లనియె.

తే. అనలునకు గాడ్చు దోడైనయట్టులింద్రతనయునకు నీవు దోడైనఁ దడయ కాశి ²బోర రిపులకు బ్రతుకంగఁబోలదైన, నరయ నిది కోపమునకు ననవసరంబు. 396

క. పదుమూడేండ్లుం బోయినఁ, బదపడి పార్థుండు నీవుఁ బరస్పవతుల దుర్మదుల వధియించి విజయా, స్పదబాహుల రగుండు ధర్త పరిరక్షకు లై. 397

వ. ఏ నెట్లును సత్యభంగంబు నేయుట కొడంబడ నోప నని ధర్తతనయుం డనుజు ననూనయించె నని జనమేజయునకు వైశంపాయనకథితం బైనపుణ్యకథ యతి రమణీయంబుగాను. 398

క. బిరుదాంకభీమ భీమే, శ్వరశిశుతకృత్యప్రసాద సౌజన్యగుణా భరణ పరగండభైరవ, షరన్మచమణిమకుటఘటితపద బుధవినుతా. 399

ఉత్సాహము. రాజవంశరత్న రాజ రాజ దేవ నిత్యుల
క్షీజయాభి రామ ధర్త మిత్త మిత్తవిద్వదం
భోజవనపయోజమిత్త భూరికీర్తికాముదీ
రాజిత్రతిలోక నిఖిల రాజలోకపూజితా. 400

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబునందుఁ బాండవవనప్రవేశంబును, గిహ్నిరవధయును, గృష్ణ పాంచాలాభిగమనంబును, సాంభకాఖ్యానంబును, నింద్రకీలాభిగమనంబును, గైరాతంబును, నర్జునుతపశ్చరణంబును, నీశ్వరుతోడ యుద్ధంబును, బరమేశ్వరుచేతఁ బాశుపతాస్త్రంబు వడయుటయును, లోకపాలసందర్శనంబును, స్వర్గ గమనంబును, నూర్వశిశాపంబును, దేవతలవలన దివ్యాస్త్రలాభంబును నన్న ప్రథమాశ్వాసము.

1 మూర్ధ్విఘ్రాణంబు. 2 బోర రిపులకుఁ బ్రతుకంగఁ బోల దైన, ననఘ నిది కోపమున
ననవసరంబు. 3 కృతనికృతప్రసాద...పదవిభవతా.

- దనకుఁ దోడుగా నిషధపురంబున కరిగి పుష్కరుం గని యి ట్లనియె 221
- క. దమయంతి.రోయిగా జూదము నీతో నాడఁ గడఁగెదను ధరణీరా
జ్యము నీవు నాకు.రో యిడు, మమరంగ జూదంబు నీకు ¹నభిమత మేనిన్. 222
- మత్తకోకిలము. వీరభోజ్యము ²సుమ్ము రాజ్యము వింటె నీవును నేను దు
ర్వారవృత్తి రథంబు లెక్కి యవంధ్యవిక్రమ మేర్పడఁ
భూరివీరరణం బొనర్తము పోర నోర్చినవాడ యి
ద్ధారుణీతలరాజ్యసంపదఁ దాల్చు వీరగుణోన్నతిన్. 223
- వ. ఈరెంటిలో నీకెయ్యది యిష్టంబు దానిన కడంగు మనినం బుష్కరుండు రణంబు
నందుఁ బరాజితుండు గావున నలుం దొల్లియు జూదంబున నొడిచినవాడై
యింకను నొడిచి దమయంతిం జేకొని కృతార్థుండ నగుదునని సంతసిల్లి యే
నోటువడితినేని సఖిలమహీరాజ్యంబు నీయది నీ వోటువడితేని దమయంతి
నాయది యని పలికి యొడ్డి నలుతో జూద మాడి యోటువడిన. 224
- క. ³ఘనముగ జంబూద్వీపంబునఁ గలవా రెల్ల నెఱుంగఁ బుష్కరుచేతం
గొనియెఁ బునర్ద్వారతంబున, ననఘుండు నలుఁ డఖిలరాజ్య మత్సున్నతితోన్.
- వ. ఇట్లు జూదంబునఁ బుష్కరు నొడిచి సకలమహీరాజ్యంబును జేకొని నలుండు
వాని కి ట్లనియె. 226
- క. కలిసంప్రాప్తుడ నై కడు, బల మఱి నీచేతఁ దొల్లి బలవద్ధ్యూత
చ్చలజీతుడ నైతి నది నీ, బలమని గర్వింప వలదు బలవంతుడ వై. 227
- వ. నీవు నాపితృవ్యపుత్రుండవు ని న్నైద్దియుం జేయ నోపఁ బొమ్మని పుష్కరు
విడిచి పుచ్చి పుష్కలం బై నరాజ్యంబుతో నలుం డున్నంత. 228
- క. భీమప్రస్థాపిత యయి, కోమలి దమయంతి పుత్రకులుఁ దానును ల
క్ష్మీమహిమ వెలుంగుచుండఁగఁ, దామరసదళాక్షి వచ్చె దన⁴వతకడకున్. 229
- వ. అట్లు దనమనోవల్లభ యైనదమయంతిం గూడి నలుండు విధివిహితానేకాచరిత
~~మున్నట్లే~~ తనముఖవిలాసంబుతో సకలరత్నయుతం బై నరత్నగర్భాదిరాజ్యంబు
నేనెఁ గావున నక్షజితుండ నైతి నని వగవ వలదు నీవును దైవమానుషసంప
న్నుండ వయి శత్రువుల జయించి సకలమహీసామ్రాజ్యంబు వడయుదు వని
బృహదశ్వండు ధర్మజునకు నక్షహృదయం బుపదేశించి. 230
- నీ. ఇన్నలోపాఖ్యాన మెప్పుడు దత్తావధాను లై వినువారుఁ దవిలి సభలఁ
జదివెడువారును జగతిశ కలిదోషనిర్ముక్తు లగుదురు నిఖిలపుణ్య
ఫలభాగు లగుదురు బహుపుత్ర పౌత్రాయురారోగ్యధనయుక్తు లగుదు రెల్ల
విషములకును దుష్టవిషయంబులకు దూరు లగుదురు ధర్మాత్మ లగుదు రుర్వి

1 నదిక్రియ ; నెదక్రియ. 2 మావె భారుణి...దుర్వారకక్షి. 3 ఘనమగు...వయ్యఖిల.

4 పురమునకున్.

ఆ. గడుం బ్రసిద్ధ మిదియుఁ గర్కోటకుని దమయంతిఁ బుణ్యమూర్తి యైననలుని
 1 చితచరిత్రుఁడైన ఋతువర్ణుఁ గీర్తింపఁ, గలిభయంబు లెల్లఁ గ్రాగు నధిప.

— ధర్మరాజుకొద్దకు నారదమహామని వచ్చుట. —

వ. అని చెప్పి బృహదశ్వం డరిగినం బాండవులు గాండీవిరాకయ కోరుచుఁ దదా
 లోకనస్రీతి నుండునంత నంతరిక్షంబెల్లఁ దనతేజంబున వెలుంగుచుండ నారదుండు
 వచ్చి యనుజుసహితుం డైనధర్మరాజుచేతం బూజితుండై యిట్లనియె. 232

ఆ. ధర్మపుత్ర నీయుదారచరిత్రకు, ధర్మమతీకిఁ దృప్తతముండ నైతి
 నడుగు మిష్ట మెద్ది యనినఁ గృతాంజలి, యై మహీశుఁ డిట్లు లనియె భక్తి 233

వ. మునీంద్రా నీవు తృప్తుండ వైనం ద్రిజగంబులకుం దృష్టి యగు నిన్నుం జూచి
 కృతార్థుండ నైతి నా కెప్పుడు నొక్కధర్మసందేహంబు గలదు దాని నిర్ణయించి
 యానతి వలయు 234

చ. ధరణిఁ బ్రదక్షిణంబుగ ముదంబునఁ గ్రుమ్మరి తీర్థసేవనా
 పరు లగుచున్న ధన్యులు శుభస్థితి నెట్టిఫలంబు నొందఁ గాం
 తురు బహుతీర్థకీర్తనముతో నెఱిగింపుము దీని నాపుడు
 నరవరుఁడైనపార్థునకు నారదుఁ డిట్లని చెప్పెఁ బ్రీతితోన్. 235

క. *ధీరుడు భీష్ముడు గంగా, ద్వారమునం దొల్లి పితృహితముగ శిశుభక
 ర్తారంభుఁ డగుచు నుండెను, దారుం డధ్యయనసంతతవ్రతపరు డై. 236

వ. అతని పితృదేవతాభక్తికిఁ బరమధర్మచరితంబునకు మెచ్చి తద్దర్శనావేక్షం బుల
 స్త్ర్యం డనుమహాముని వచ్చిన సతభక్తుం డయి యాభీష్టుం డమ్మునిఁ గుశపీఠం
 బున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించి 'యతనియడుగులు తల నిడు
 కొని దక్షిణ జానుస్పృష్టమహీతలుం డయి యేను భీష్టుండ భవద్దాసుండ నని
 ముకుళితహస్తం డయి యున్న వానికిఁ బులస్త్యుం డిట్లనియె. 237

క. పితృదేవభక్తి బుణ్య, వ్రతచర్యను నీవ యెల్లవారికి నత్సు
 న్నతుండవ్ర గావున నీచే, ధృతిఁ గానఁగఁ బడితి నేఁ బ్రదీపకులేశా. 238

వ. నీయిష్టంబు నెప్పు మే నమోఘదర్శనుండ ననిన భీష్ముండు ముదితహృదయుం
 డై మునీంద్రా నాయందు నీకుఁ బ్రసాదబుద్ధి గలదేనిఁ జెప్పు మని. 239

క. మనుజేంద్ర నన్ను నీయడిగినయట్లు పులస్త్యుఁ బుణ్యకీర్తను గంగా
 తనయుం డడిగిన నతనికి, ననఘచరిత్రునకు నిట్లు లని ముని నెప్పెన్. 240

1 ఋషిచరిత్రుఁ; ఋషిచరిత్రుఁ. 2 ధర్మనీయదార కర్తచరిత్రకు. * ఈకందమునకు
 మార్గము, క. "వివరయ్య నీవు నొక వేదవిప్రశ్నకు నుత్తరంబు డెందం బలరక, విని (ను) పింతు
 నీకు నభిమత, మనఘా! యే జేయువాడ నవనీనాథా (నవహితబుద్ధి).", అని కొన్ని వ్రాత
 పత్రులఁ గానిపించెడి. 3 శుభధర్మా.

సీ. కడఁగి బుద్ధింద్రియ¹కర్తేంద్రియంబులయందు సంయతచిత్తు లైనవారు
ధృతి నహంకారప్రతిగ్రహపేక్షలయందు నివృత్తాత్తు లైనవారు
నల్పభోజనులు ననారంభకులు నయ్యు నత్యంతసంతోషు లైనవారు
సత్యవ్రతులు శుభాచారు లక్రోధను లగుచు ధర్మాన్నితు లైనవారు

ఆ. సఖిలత్పిశతము లాడినఫలములు

సఖిలయజ్ఞవిధుల నైనఫలముఁ

బడయుదురు విహీనభాగ్య దుష్కృతులకుఁ

బరమతీర్థసేవఁ బడయ నగునె

241

క. ²కల గో సువర్ణవానం, బులు సువనాసములుఁ దీప్థములనేవయు ని

మ్ములఁ జేయనివారు దరి, ద్రులు ³రోగులు నగుదు కాత్తదోషముపేర్చిన్. 242

క. క్రతుఫలములు వడయఁగ దు, న్నతులకు దొరకొనదు తీర్థగమనంబునఁ ద
త్క్రతుఫలము లందుదురు దు, న్నతులును నిది మనులవ్రతము గౌరవోపపాదా.

వ. ⁴తీర్థగమనఫలం బెల్లపుణ్యంబులకు విశేషంబు దీని వినుము.

244

చ. నమితవిరోధి పుష్కర మనంగ జగద్విదితంబు పుణ్యతీ

ర్థము మునిసిద్ధసేవ్యము ముదంబున నందుఁ బయోజనంభవుం

డమరులతోడ సన్నిహితుఁ డై వసియించుఁ ద్రిపుష్కరంబులున్

సమములు వాని నెప్పుడును ⁵సంస్మృతి సేసినఁ బాయుఁ బాపముల్.

245

క. పదివేలకోట్లతీర్థము, లుదితము లై పుష్కరముల నుండు మునీంద్ర
త్రిదశవరు లందుఁ జేసిరి, మదిఁ గృతకృత్యులయి తపము మఖములుఁ బ్రీతిన్.

వ. అందు గృతస్నానంబై దేవర్షివితృతర్పణంబులు సేసినవారు దశాశ్వమేధఫలం
బులు వడయుదురు ⁶మాఘమాసంబున నొక్కదివసంబు పుష్కరసేవ సేయుట
యు నొకయే డగ్నిహోత్రంబు వేల్పుటయు సమంబు.

247

క. అమరవరులందుఁ బురుషో, త్రముఁ డెట్లు ⁷విశేషం డట్లు ధరణిం గలతీ

ర్థములందుఁ బుష్కరత్రిత, యము గరము విశేష మఖిమతార్థప్రదమై.

248

చ. ~~పుష్కరంబునఁ బదియేండ్లు వసియించినవారికి సర్వక్రతుఫలంబును బ్రహ్మలోక~~
ప్రాప్తియు నగు మఱియు జంబూమార్గంబు దండకాశ్రమంబున నగస్త్యవటం
బను తీర్థంబులాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కణ్వాశ్రమంబును ధర్మార
ణ్యంబును యయాతివతనంబునుం జూచిన సర్వపాపక్షయం బగు మహాకాళం
బును గోటితీర్థంబును నశ్వమేధఫలప్రదంబులు రుద్రవటం బనురుద్రస్థానంబున
రుద్రుం బూజసేసి గణపతిత్వంబు వడయుదురు నర్మదాస్నానంబున దక్షిణ

1 కర్తేంద్రియములందు నపగతచిత్తు లైనట్టివారు...నస్త్రితాత్తు లైనవారు, నాత్మీయభో
జనా నారంభకులు నై యత్యంత...దుఃఖితులకుం. 2 నిరతము నగు. 3 నాథా. 4 తీర్థగమన
ఫలంబు యజ్ఞఫలంబులకు విశేషంబు వినుము ; తీర్థగమనంబు పుణ్యంబులకు విశేషంబు. 5 నమ్మతి;
సంస్తుతి. 6 కార్తికమాసంబున; మాఘదివసంబునఁ బుష్కర. 7 విశేషం డట్లు.

సింధున్నానంబునఁ జర్చన్వితీర్థిన్నానంబున నగ్నిష్టోమఫలంబు లగు. 249

క. ఆనవద్య వసిష్ఠాశ్రమమున నొకదివసంబు శాకమాలాశనులై
జనులుండి వడయుదురు బహు, ధనసంపద గోసహస్రదానఫలంబుల్. 250

వ. మఱి పింగం బనుతీర్థంబు నేవించి శతకపిలగోదానఫలంబు వడయుదు రెందేని
నగ్నిదేవుండు స్రవ్యక్షంబైయుండు నట్టిప్రభాసతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరా
త్రఫలంబు వడయుదురు దుర్వాసునకు విష్ణుదేవుండు వరం బిచ్చుటండేసి వర
దానం బనం బరఁగినతీర్థం బాడియు సరస్వతీసాగరసంగమం బాడియు ¹గోస
హస్రదానఫలంబు వడయుదురు. 251

క. ²ద్వారవశిష్ఠమునఁ బిం, డాక మనుతీర్థమున బెడం గై ముద్రా
కారంబులై త్రిసూలా, కారములై పంకజములు గానంగఁ బడున్. 252

వ. అందుఁ బరమేశ్వరుం బూజించి పావవిముక్తులగుదురు సాగరసింధుసంగమన్నా
తులైనవారు పరణలోకగతు లగుదురు శంకుకల్లేశ్వరంబున నీశ్వరుం బూ
జించి దశాశ్వమేధఫలప్రాప్తు లగుదురు వసుధారయును వసుసరంబు నను
తీర్థంబులాడి వసుప్రియు లగుదురు సింధూత్రమన్నానంబున బహుసువర్ణదాన
ఫలంబగు భద్రతుంగసేవనంబున బ్రహ్మలోకప్రాప్తి యగు శక్రకుమారివిలోక
నంబున శక్రలోక గతియగు శ్రీకుండంబున వితామహునకు నమస్కరించియు
సావర్ణరాజతంబులైనమత్స్యంబులు గలవిమలం బనుతీర్థంబాడియు వాసవ
సాయుజ్యంబునవడయుదురు ³బడబ యనుతీర్థంబున నగ్నిదేవునకు నర్ఘ్యంబిచ్చిన
నది యక్షయం బై పితృదేవతలకుఁ దృప్తిఁ జేయుగోసహస్రదానంబునకు నశ్వ
మేధసహస్రంబునకు విశేషంబు. 253

క. దేవక యనుతీర్థంబునఁ, దేవసమూహంబుతోడఁ ద్రినయనుఁ డుండున్
సేవిత మై ⁴జనులకు నది, గావించు ననూనధర్మ కామార్థంబుల్. 254

వ. అర్థయోజనవిస్తృతంబై పంచయోజనాయామం బైనయద్దేవికానదియునుగా
మాఖ్యంబునురుద్రతీర్థంబును యజనయాజనబ్రహ్మవాలుకంబులును బ్రహ్మాదిదేవ
తల దీర్ఘసత్రస్థానం బైనదిర్ఘసత్రస్థానంబును నేవించినవారే నిష్టసిద్ధియగు విన
శనం బనుతీర్థంబున నదృశ్యం బై మేరువునకుం బోవునెడ నాగోద్భేదశివోద్భేద
చమసోద్భేదంబుల నెందేని సరస్వతిం గానంబడియె నట్టి సరస్వతియందు నభిషి
క్తులైనవారునాగలోకంబు వడయుదురు శశరూపపుష్కరంబులుగలశశయా
నం బనుతీర్థంబున న్నానంబును గోసహస్రదానంబును సమంబు 255

మథ్యాక్కర. ఏ మేమ మున్ను పూజింపుదుము రుద్రునిం దని వేడ్క
తో ముఁకితోటి దా రున్న నీశుఁ డందొఱకును బ్రీతి

1 గోదానహస్రంబుల్. 2 ద్వారవశిష్ఠమున బృం, దా
కేవల తీర్థమున ముదంబున ముద్రా. 3 మలహరం బను. 4 యతిజనులకు. 5 నాకలోకంబు.

- గా మతిలోఁ గోటిరుద్రరూపముల్ గావించె నదియు
భూమిఁ బ్రసిద్ధ మై రుద్రకోటి నాఁ బొలిచి వెలింగె. 256
- క. అందు రుద్రుఁ బూజ నేసి రుద్రలోకప్రాప్తు లగుదురు. 257
- క. నరనుత నైమిశమునఁ బుష్కరముల మూఁటను జగత్స్పృశాశిత మై యి
ద్ధరణిఁ గురుక్షేత్రము ¹దు, స్తరదురితౌఘములకెల్ల దవ్వగు చుండున్. 258
- తే. ఆమరలోకనివాసుల యండు విబుధు, లాకురుక్షేత్రవాసుల నదియు విచార
నుత్తమంబు దృషద్యతి యుత్తరమునఁ, దపన తేజ సరస్వతి దక్షిణమున 259
- వ. అక్కురుక్షేత్రమంతపంచకంబులనడుమ రామప్రాదంబునడుమఁ సతామహం
నుత్తరవేది యనంబడు నట్టికురుక్షేత్రంబు ముట్టినవారికిఁ గురుక్షేత్రాబునకుం
బోయెద మనిన వారికిఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించెద మని తలంచిన
వారికి సర్వపాపక్షయం బగుఁ దదనంతరంబున విష్ణుస్థానంబున విష్ణువు నర్చిం
చిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ బారిష్లవం బనుతీర్థమాడి యగ్నిష్టోమఫలంబు వడ
యుదురు పృథివీతీర్థం బాడిన గోసహస్రదానఫలంబగు శాలూకీని యనుతీర్థం
బాడిన దశాశ్వమేధఫలం బగు సర్వతీర్థం బాడి యందుఁ దరండకుం డను
ద్వారపాలకుని జూచినవారి కిష్టసిద్ధి యగు నెందేని విష్ణుం డాదినరాహం
బయ్యె నట్టివరాహతీర్థం బాడినవారికి నగ్నిష్టోమఫలం బగు నశ్వినీతీర్థం
బాడిన రూపవంతు లగుదురు జయంతియందు సోమతీర్థస్నానంబును గృతశౌచ
తీర్థస్నానంబును రాజసూయపాండరికి నమంబు లగ్నివటంబున ముంజవటం
బున నీశ్వరుం బూజించి ²గాణపత్యంబు వడయుదురు యక్షిణీతీర్థ మాడి
యిష్టఫలంబులు వడయుదురు కురుక్షేత్రద్వారంబుఁ బ్రదక్షిణంబు నేసినం
బాపక్షయం బగు. 260
- క. వీరుండు క్షత్రియులఁ దన, దారుణపరశువున జామదగ్న్యుండు రౌద్రా
కారుండు వధియించి తదీ,యారుణమున నేనుమడుపు లాపాదించెన్. 261
- వ. అందుఁ బితృతర్పణంబు నేసినం బితృదేవత లాతనికిం బ్రత్యక్షం బయి నీ కిష్టం
బైనవరంబు వేడు మనినఁ బరశురాముండు వారల కిట్లనియె. 262
- శ్రవధ నైసపాపంబు గ్రాగ వలయుఁ
గడఁగి ³నాకును సద్గతి గలుగవలయు
నివియుఁ బుణ్యతీర్థంబు లై యిద్ధరిత్రః
బరగుచుండంగ వలయు మిఁకరుణఁ జేసి. 563
- వ. అని . పితృదేవతలవరంబునం బుణ్యతీర్థంబులఁజేసె నట్టిరామప్రాదంబు లాడినవా
రికి నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాయశౌధనం బనుతీర్థంబాడి కాయశుద్ధులగుదు రెం
దేని విష్ణు దేవుండు లోకంబుల నుద్ధరించె నట్టిలోకోద్ధారం బనుతీర్థంబాడి కులం

1. దు, స్తరకరదురితౌఘమునకు. 1 యిష్టఫలంబులు వడయుదురు. 3 సద్గతియను నాకుఁ బడయవలయు.

బుద్ధరింతుడు శ్రీతీర్థం బాడి శ్రీమంతు లగుదురు కపిలతీర్థం బాడి కపిలగోస హస్తదానఫలంబు బడయుదురు సూర్యతీర్థం బాడి యం దుపవసించిన సూర్య లోక ప్రాప్తు లగుదురు గోభవం బనుతీర్థం బాడి గోసహస్రసమృద్ధు లగుదురు శంఖనితీర్థంబాడి యు త్తమమూపంబు వడయుదురు యత్నేంద్ర తీర్థంబాడి తరండ కుం డనుద్వారపాలకుం జూచినవారు సరస్వతీస్నాతు లైనవారు నగ్నిష్టోమ ఫలంబు వడయుదురు మాతృతీర్థనర్మనంబునం బ్రజావృద్ధి యగు ¹బ్రహ్మవర్తం బును శరవణంబును జూచిన సర్వవ్యాధివిముక్తు లగుదురు శ్యావిల్లోమాపహం బనుతీర్థంబునం దేకావశిష్టంబులు గల వండు బ్రాణాయామంబు నేసినవిపుల కు స్వల్పానూపాయనం బగునెటుకు చేత నేయంబడి కృష్ణమృగంబు లెంచేని నొక్కతీర్థంబు సాచ్చి మానుషత్వంబు వడసె నట్టిమానుషతీర్థం బాడి సర్వదరిత విముక్తులై దేవత్వంబు వడయుదురు దానితూర్పున నొక్కయిరవున నాపగ యనుమహానదిం బితృతర్పణంబు నేసి పితృదేవోద్దేశంబున నొక్కబ్రాహ్మణు నకుం గుడువంబెట్టిన గోటిబ్రాహ్మణులు గుడిచినఫలం బగుం బితృదేవతలు దృష్టియు నొందుదురు బ్రహ్మాదంబరంబు సప్తర్షికుండంబుం గేదారంబును జూచి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదురు కపిలకేదారంబుం జూచి పాపవిముక్తులై య దృశ్యు లగుదురు సరకిం బనుతీర్థం బాడి కృష్ణచతుర్దశినాఁ డీశ్వరుం బూజించి యెల్లకోర్కులం బడయుదురు మూడుకోట్లకూషప్రాదంబులు గలయిలాస్పదం బనుతీర్థం బాడి పితృతర్పణంబులు నేసినవారికి వాజవేయఫలం బగుం గిందాన కింజువ్యంబు లనుతీర్థంబులందుఁజేసిన దానజపంబు లక్షయంబు లగునారదతీర్థం బైనయంబాజవ్యంబునందుఁ బ్రాణత్యాగంబు నేసినవారు సర్వలోకంబులం బడ యుదురు శుక్లదశమిం బుండరికం బనుతీర్థం బాడి పాండరికఫలంబు వడయుదు రందు వైతరణీస్నాతు లై రుద్రునకు నమస్కరించి సర్వపాపవిముక్తు లగుదు రెంచేని దేవత. లనేకసహస్ర వర్షంబులు దపంబు నేసి రట్టిఫలకీపనంబనుతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరాత్ర ఫలంబులు వడయుదురు ద్వైపాయనుం డనేకతీర్థంబులు మిశ్రీకరించుటం జేసి మిశ్రకం బనం బరంగినతీర్థం బాడినవారికి సర్వతీర్థస్నా నఫలం బగు వ్యాసవంశంబును మనోజవంబును మధువతీయు ననుతీర్థంబుల నా డిన గోసహస్తదానఫలంబు వడయుదురు కౌశికిద్వీపద్వితీసంగమంబున స్నాతు లై సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు కిందత్తంబునం దింప్రస్థదానంబునేసి పితరులయు ణంబు నీగగుడు రహస్సుదినతీర్థంబుల నాడి సూర్యలోకప్రాప్తు లగుదురు మృగ ధూమంబున గంగాస్నాతులై మహాదేవు నర్పించినమహాత్ము లశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు వాయునం బనుతీర్థం బాడి వామను నర్పించినవారు విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు పావనం బనుతీర్థం బాడి కులంబు పవిత్రంబు నేయుదురు శ్రీకుం

1 బ్రహ్మవర్తం బను సరోవరంబునుం జూచిన...గోటిబ్రాహ్మణులు గుడువంబెట్టిన బగు...దిగ్భూతంబున మృత్యువ్రతదానంబు నేసి పితరులయుణంబు నీగగుదురు.

జంబున సరస్వతీన్నాతులై యగ్నిష్టోమఫలంబు వడయుదురు ఋషు లెందే
నుండు యాత్రాపరులై కురుక్షేత్రంబునకుం బోదు రట్టినైమిశకుంజం బాడి
ఋషితృప్తి నేయుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడి వర్ణాంతరులుబ్రాహ్మణు లగుదురు
బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మ లోక ప్రాప్తు లగుదురు. 264

- సీ. అనుఘుండు మంకణుం డనునొక్క బ్రహ్మని తనచేయివ్రయ్యంగ దర్శక గొనిన
సాంద్రమై శాకరసం బందు నిర్గతం బగుడును హర్షించి యాడుచున్నఁ
జూచి సహింపక సురలును మునులును హరుపాలి కరిగి దేవాదిదేవ
మునినృత్త మేవిధంబున నివృత్తం బగు నట్లుగాఁ జేయవే యనిన హరుండు
ఆ. దవసిరూప మపుడు ధరియించి యమ్ముని, కడకు వచ్చి యేమికారణమున
నాడె దేమి విస్తయం బిందుఁ జూచితి, చెప్ప నుచితమేనిఁ జెప్పు మనిన. 265

వ. నాకరంబున శాకరసంబు వెలువడిన విస్తీతుండ నయి హర్షించి యాడెద ననిన
నిది యేమివిస్తయంబు దీనిం జూడు మని హరుండు తనయంగుష్ఠంబున నంగుళీ
తాడనంబు చేసిన నందు హిమసన్నిభం బయినభస్మంబు వెలువడినం జూచి లజ్జ
తుం డయి నీవు పరమేశ్వరుండ వని నమస్కరించి వేదమంత్రంబుల స్తుతియించి
దేవా నీప్రసాదంబున నాకుఁ దపోవర్ధనంబు గావలయు ననిన నమ్మునివరునకు
నీశ్వరుండు గరుణించి నీకుఁ దపోవర్ధన మగు నేను నీయాశ్రమంబున నుండుదు
ననియె నట్టిసప్తసారస్వతతీర్థంబు లాడినవారికి సారస్వతసిద్ధి యగు బ్రహ్మదేవ
తలచే నధిష్ఠితంబు లయినయాశనసతీర్థంబును గపాలమోచనంబు విశ్వా
మిత్రంబుఁ గార్తికేయంబు ననియెడుతీర్థంబుల నాడి పాపవిముక్తు లయి బ్రహ్మ
లోకంబు వడయుదురు. 266

- క. వేదములయందు వినఁగఁ బృథ్వాదకతీర్థంబు యుత్తమోత్తమము సురేం
ద్రాదిసురవరులకును వ్యాసాదిమహాయోగివరుల కాస్పద మగుటన్. 267

వ. అందు శరీరత్యాగంబు¹ నేసినవార లపారపాపవిముక్తులై ముక్తు లగుదురు సుర
కన్యాసరస్వతీసంగమస్నాతు లయినవారు బ్రహ్మహత్యాదిపాతకంబులవల్లనఁ
బోయుదురు దర్శినిర్జితం బయినయర్థకీలతీర్థం బాడినకూద్రులు బ్రాహ్మణు లగు
దురు బ్రాహ్మణులు పరమసిద్ధి లగుదురు శతంబును సహస్రంబు ననుతీర్థంబు
లంధుఁ జేసినజవదానోపవాసంబులు శతసహస్రగుణంబు లగు వేల్పు భేల్లం
గుమారు నేనావతింగా నెందే నభిషేకించి రట్టితైజసం బనుతీర్థంబును దాని
తూర్పున నుండుకురుతీర్థంబును స్వర్గద్వారం బనుతీర్థంబును జూచినవారికి స్వర్గ
ద్వారంబు వివృతంబగు రుద్రవత్ని యనుతీర్థంబున శంకరనారాయణుల నర్పించి

1 కానకుం డనునొక... జేయుమీ వనిన హరుండు, దవసిరూప మొప్పు ధరియించి. 2 నేసినవారు

అయిముక్తు లగుదురు... ఆ త్రి తీర్థం బైన ఆతికర్మణం బనుతీర్థం బాడినకూద్రు లు.

సర్వదుఃఖవిముక్తు లగుదురు స్వస్తిపురంబుఁ బ్రదక్షిణంబు నేసి గోసహస్ర దానఫలంబు వడయుదురు గంగమడుపున నొక్కకూపంబున మూడుకోట్ల తీర్థంబులు సన్నిహితంబు లయియుండు నందుఁ గృతస్నానులయినవారికి సర్వ తీర్థస్నానఫలం బగు బదరీవనంబు నందు వసిష్ఠాశ్రమంబునం ద్రిరాత్రంబులు బదరీఫలభక్షణంబునెసే పాపవిముక్తు లగుదు రేకరాత్రం బనుతీర్థంబున నేకరా త్రోపవాసంబు నేసే బ్రహ్మలోకింబు వడయుదు రాదిత్యాశ్రమం బనువనం బున నాదిత్యుం బూజించి యాదిత్యలోకగతు లగుదురు దధీచతీర్థంబునం గన్యాశ్రమంబునందు ద్రిరాత్రంబు వసియించినవారికి స్వర్గఫలం బగు. 268

క. జలరుహసంభవుఁ డాదిగఁ, గలవేల్పులు ఋషులు సిద్ధగరుడోరగులుఁ నెలనెల నేవెందురు భూతలమున నన్నిహతి యనగఁ దగుతీర్థంబున్. 269

వ. సూర్యగ్రహణంబున దాని నాడినవారు శతాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు ధర్మఁడు దపంబు చేసినధర్మతీర్థం బాడి ధర్మశీలు రగుదురు జ్ఞానపావనంబును సౌగంధికంబు ననుతీర్థంబుల నాడినం జూచిన సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు దేవ శ్రవ యనుసరస్వతీవ్రాదంబునందు వల్లీకంబున వెలువడుజలధార లాడి పితృతర్పణంబు నేసినవారశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు సుగంధయు శతకుంభయు బంచ యక్షయుఁ ద్రిశూలఖాతయు ననుతీర్థంబు లాడి దుర్గతులవలనం బాయుదురు తొల్లి పార్వతి యెందేని శాకాహారియై దివ్యసహస్రవర్షంబులు తపంబునెసే నట్టిశాకంభరితీర్థం బాడి యొక్కవివసంబు శాకాహారు లయినవారు సంద్రెండేండ్లు శాకాహారతపఃబు నలిపినవారిఫలంబు వడయుదురు సువర్ణాఖ్య బచతీర్థంబున రుద్రుం బూజించి రుద్రలోకగతు లగుదురు ధూమావతి యనుతీర్థంబును రథా వర్తం బనుతీర్థంబును ధార యనుతీర్థంబు నాడి శోకివిముక్తు లగుదురు. 270

క. ధారుణిలోపల స్వర్గ, ద్వారం బయి ఋషినిమేవితం బగుగంగా ద్వారం బాడినధన్యుల, జేరును శతకోటితీర్థనేవాఫలముల్. 271

వ. మఱియు సప్తగంగాసంగమంబును ద్రిగంగాసంగమంబును శక్రావర్తంబును గన స్వలంబును గంగాసరస్వతీసంగమంబు నాదిగాఁ గలపుణ్యతీర్థంబుల నాడి పుణ్య లోకంబులువడయుదురు భద్రకల్మేశ్వరంబున రుద్రపూజయు నరుంధతీవల్లంబును సింధు ప్రభవంబును యమునా ప్రభవంబు ననుపుణ్యతీర్థంబుల నేవయు సర్వసిద్ధి కరంబులు వేది యనుతీర్థంబులు ఋషికుల్య యనుతీర్థంబును గృత్తికామఘతీర్థం బులును విద్యాతీర్థంబును వేదానిక యనుతీర్థంబును జూచి నురతంబులవలనం దొలంగుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడి పద్మవర్ణయానంబుల బ్రహ్మలోకగతు లగుదురు.

చ. సురచిరః ర్జినై మిశముఁ జూచినమాత్ర న షాయుఁ బాప ము చ్చెరువుగ నందు మాసము వసించి యనంతఫలంబు లొందఁ గాం

తురు బహుత్తీర్థనేవనముతోడ సమానము నై మిశంబు నం

దమదుగ నొక్కనాడు శుచి యై యుపవాసము సేయఁ గాంచినన్.

273

వ. మణియు నందోద్భవతీర్థంబు నిందివరతీర్థంబు గంగాద్వారంబు దిశావతీర్థంబు
లనియెడుతీర్థంబుల నాడి వాజవేయఫలంబుఁ బడయుదురు బాహువ యనుతీర్థం
బాడిన ననేకసత్రయాగఫలం బగు నెందేసి రాముండు స్వర్గగతుం డయ్యె నట్టి
సరయూప్ర దేశంబున గోప్రదానం బాడియు దేవతలకు ఋషులకు యజ్ఞభూమి
యయినతీర్థంబులు గలగోమతి నాడియు నశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కోటి
తీర్థంబునం గుమారు నర్పించియు వారణాసియందు రుద్రు నర్పించియుఁ గపిలా
ప్రాదం బాడియు రాజసూయఫలప్రాప్తు లగుదురు మార్కండేయతీర్థం బయిన
గంగా గోమతీ సంగమం బాడియు బ్రహ్మకల్పితం బయినయూపంబుఁ బ్రదక్షి
ణంబు నేసియు వాజవేయఫలంబు వడయుదురు.

274

సీ. పలువురఁ గొడుకులఁ బడయంగవలయు నందొక్కరుం డయినను నోపి గయకు
నరుగునో యనియును నశ్వమేధం బొప్పు జేయునో యనియును శ్వేతమైన
యాఁబోతు విడుచునో యనియును గోరుదు రనవద్యు లైనగృహస్థు లట్టి
గయ కేఁగి యుభయపక్షములు వసించినఁ గడఁ బుణ్యు లుభయపక్షములవారి

ఆ. నుద్ధరింతు రంద యొగిఁ బిండ మిడినవా, రనఘ పితృభయను గృతార్థు లగుదు
రందు ఫల్గుతీర్థ మాడినవారిక్కి, బరమసిద్ధితో శుభంబు పెరుగఁ.

275

వ. మణి యక్షితీర్థంబునందు జలపానంబు నేసి బ్రహ్మహత్యాదిదోషవిముక్తు లగు
దురు మణినాగం బనుతీర్థం బాడినవారికి నాశీవిషవిషంబు లొందవు గౌతమవసు
బునం దహల్యాప్రాదం బాడి యుదపానం బనుతీర్థం బాడియు నశ్వమేధఫలంబుఁ
బడయుదురు రాజర్షి జనకకూపం బాడి విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు కంపనయు
మహానదియు ననుతీర్థంబుల నాడినవారుపాండరీకఫలంబు నొందుదురు దేవపుష్క
రిణిని మాహేశ్వరధారను మహేశ్వరపదంబున నాడిన నశ్వమేధఫలంబు వడ
యుదురు తొల్లి కూర్మరూపుం డయినయసురచేతం గోటితీర్థంబు లవహృతంబు
లయినవానిఁ దెచ్చి విష్ణుం డెందేని నిలిపె నట్టిమహేశ్వరపథం బనుతీర్థంబాడి
యు విష్ణుస్థానం బయినసాలగ్రామం బనుతీర్థం బాడి విష్ణు నర్పించియు నందు
సన్నిహితచతుస్సముద్రం బయినకూపంబు నాడియు విష్ణులోకగతు లగుదురు
భరతాశ్రమంబునఁ జంపకారణ్యంబున దేవసహితు నీశ్వరుం బూజించి మిత్రా
వరుణలోకంబు వడయుదురు కన్యాసందేశం బనుతీర్థంబునఁ గన్యాదానంబు
నేసి యక్షయఫలప్రాప్తు లగుదురు దేవకూటం బనుతీర్థం బాడి బ్రహ్మలోకం
బుఁ బడయుదు రెందేని విశ్వామిత్రుండు సిద్ధిం బొందె నట్టికౌశికప్రాదంబాడి
యుఁ గుమారవీరాశ్రమంబున నొక్కమాసంబు వసియించియు నశ్వమేధఫలం

బు వడయుదు రగ్నిధారయుఁ బితామహాసరంబునం బుట్టినకుమారధారయు నాడి త్రిరాత్రోపవాసంబు నేసినవారు బ్రహ్మహత్యాది ¹దోషవిముక్తు లగుదురు గౌరీశిఖరకుండం బాడిన సంఘినీకూపం బాడిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాళికాకౌశికాసంగమంబునందుఁ ద్రిరాత్రోపవాసంబు నేసినవారు సర్వపాపవిముక్తు లగుదు రూర్వశీతీర్థం బాడిన సర్వపూజాహ్వా లగుదురు గోకర్ణం బనుతీర్థం బాడి జాతీస్తరణంబు వడయుదురు సరస్వతీతీర్థస్నాతు లయి వృషభద్విపంబునం గుమారుఁ బూజించి దేవవిమానగతు లగుదురు నందయు నందాలకయుఁ గరతోయంబును గంగాసాగరసంగమంబు ననుతీర్థంబుల నాడితాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు శోణా సర్పదా ప్రభవంబును బదరీతీర్థంబును నాడి యాయుష్షంతు లగుదురు మహేంద్రంబును రామతీర్థంబును మతంగకేదారంబును వంశగుల్మంబు ననుతీర్థంబుల నాడి యశ్వమేధఫలంబుఁ బడయుదురు. 276

తే. పరమ మైసత్తీర్థంబు శ్రీవర్వతంబు, నందు దేవప్రాదం బాడి యాదిదేవు నీశు నర్పించి వడయుదు రిష్టఫలము, నశ్వమేధఫలంబును నవనిజనులు. 277

ప. తొల్లి శతక్రతుండు నూలుక్రతువులు సేయుటంజేసి పవిత్రం బయినకృష్ణవేణి యందు దేవప్రాదం బాడిన సర్వపాపవినాశనం బగుఁ బాండ్యవర్వతంబునం గా వేరీతీర్థంబును దుంగభద్రయు సముద్రతీరంబునఁ గన్యాతీర్థంబును నాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు గాయత్రీస్థానంబునం ద్రిరాత్రంబుగాయత్రీ జపంబు ²జేసినవారికి జన్మదుఃఖంబులు లేవు వెన్న యను మహానది నాడినమయూరహంస విమానగతు లగుదురు గోదావరీస్నానంబు నేసిన దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు పయోష్ణియు దండకారణ్యంబును శరభంగాశ్రమంబును జమదగ్ని సేవితం బయినశూర్పారకంబును సప్తగోదావరీతీర్థంబును నాడినపుణ్యులు పుణ్య లోకస్రాస్త్ర లగుదురు. 278

సీ. ఆసురులభయమున నడఁగినవేదంబు లోంకారపూర్వమై యుండ నాంగి రముఁ డుద్ధరించి సారస్వత ప్రముఖులఁ జదివించె నెందేని శాశ్వతముగ నమరనియుక్తుఁడై యజియుంచె నెందేని భృగుఁ డెల్లవారికిఁ జేర్చి నట్టి రమణీయతుంగకారణ్యంబు సూదిన మాత్రన దురితకర్తంబు లెల్లఁ

తే. బాయుఁ గాలరథం బనువర్వతంబు, నందు దేవప్రాదం బాడి యభివృతములు వడయుదురు మేధికంబునాఁ బరఁగుసర్ప,మాండ్ మేధాఁమన్నితు లగుదు రెందు.

1 పాండ్యముక్తు లగుదురు అని వచనమును గొనించి "అర్చ్యత, త్రిక. సకలదురితములు పోయిండు, రికలక యశస్సు లగుచు రిత్కృతమవ. ర్తకు లగుదురు సజ్జనగుణ, సకరంబుల కెలయ్యుదురు మునిశ్చయమగుతై." అని యొకకంఠము, కర్వాత, "గౌరీశంకరకుండము" అని ప్రార్థించి అంత్యము పఠింపు ఘటియొకపదముగ నొక ప్రతిలా వ్రాయఁబడియున్నది. 2 జేసినవారు జన్మదుఃఖంబులం శారయరు.

వ. మఱి చిత్రకూటంబున మందాకిని నేవించి పితృస్థానంబునం గుమాచుం
బూజించి జ్యేష్ఠమాసంబున జంబ్రస్థానంబున రుద్రు నర్పించి రామనివాసం
వైనశృంగిబేరపురంబున గంగాన్నాతు లయి గంగాధను నర్పించియు సర్వ
పాపముక్తు లగుదురు. 230

క. యాగశతంబులకంటె బ్ర, యాగనివాసము విశేష మని ముచులు మహా
యోగులు సిద్ధులు సాధులు, నాగులు నందుండుదురు మరగిప్రియ మెనగన్.

వ. అది ప్రజాపతి యజ్ఞ వేది గావున నందు మూఁ డగ్ని కుండంబు లెప్పుడుఁ గానం
బడు మఱి వేదంబులు యజ్ఞంబులు మూర్తిమంతంబు లై యటువదికోట్ల పది
వేలుతీర్థంబులు సన్నిహితంబు లై గంగాయమునారంగమంబు నేవించియుండు
నందుఁ గృతస్నాను లైనవారు రాజసూయాశ్వమేధులయు సత్యవాదులయుఁ
జతుర్వేదాధ్యయనులయుఁ బుణ్యలోకంబు వడయుదురు భోగవతీయు వాసు
కియు హంసవ్రతంబు ననుతీర్థంబుల నాడి దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు 232

క. విదితముగఁ దీర్థకీర్తనఁ, జదివినధన్యులకు వినినసజ్జనులకు న
భ్యుదయ మగు సర్వతీర్థ¹స, ముదయస్నానబహుయాగముల ఫలము లగున్ 233

క. ఇది నిక్కువ మని మనములఁ, బదిలంబుగఁ దీర్థనేవ భక్తి దలఁచినా
విదితముగ దురితహర మగు, సదమలసుజ్ఞాను లగుట సత్యము ధరణిన్. 234

క. సకలదురితముల వాయుదు, రకలంకమనస్కు లగుదు రాశోక్తిత్తమవ
ర్తకు లగుదురు సజ్జనగుణ, నికరంబుల వెలయుదురు సునిశ్చితమతు లై. 235

చ. వ్రతములు లేనివారు నుపవాస పరాజ్ఞులు లై నవారు దు
ర్మతులు విహీనశౌచులుఁ గ్రమంబునఁ దీర్థము లాడ నోప రా
తతగుణశాలి వీ వఖిలధర్మవిదుండవు గావునా శుభ
స్థితిఁ జని ²తీర్థసేవనము నేయుము నీకు నభీష్టసిద్ధిగన్. 236

వ. అని సకలతీర్థకథనంబు నెప్పినపులస్త్రువచనంబున భీష్టుండు దొల్లి యెల్ల
తీర్థంబులు నేవించి కృతార్థుం డయ్యెఁ గావున నీవును దీర్థనేవ నేసి. 237

క. పూరు పురూరపు లట్లు భ, గీరధ రఘువతుల యట్లు కృతకృత్యుండ వై
ధారుణి రక్షింపుము విస్తారగుణాధార ధీర ధర్మతనూజా. 238

వ. రోమశం డ్యుఁ దేవర్షి దేవలోకంబుననుండి నీకడకు వచ్చుచు దదుపదేశంబున
ధౌమ్యానుమతుండ వయి తీర్థసేవనఁ జేయు మని చెప్పి నారదం డరిగిన
నజాతశత్రుండు ధౌమ్యుం జూచి యిట్లనియె. 239

చ. అలయక మాకు నందఱ కహర్నిశముం బ్రియకారి యైనయ

1 సముదయస్నానముల యాగముల ; సముదయంబులయంద స్నానముల. 2 తీర్థనేవ దగఁ
జేయుము...సిద్ధిగాక. 3 కృతపుణ్యుండవై...గుణోదార; గుణోద్ధార.

త్యలఘుపరాక్రమాన్విత మహాభజా నర్జను దివ్యసాయకం
బులు వడయంగ నొక్కరున పుచ్చితఁ దద్దయు వేడ్క నెద్దియుం
దలఁపన యిచ్చ తన్నిరహిత మృగుకామ్యక మొప్ప దయ్యెడిన్.

290

వ. అంబుదాగమనం బనేతించు చాతకంబులట్లు మన మందఱ మర్జునాగమనంబు
ప్రతీతించుచున్న వారము వాడునుం దనపూనినకార్యంబు నిర్వహించి
కాని నివృత్తుండు గాఁ డనశ్శ్యంబును దివ్యాస్త్రంబులు వడసి యాతనివచ్చు
నంతకుఁ దీర్థసేవ సేయుద మనినఁ గరంబు ల గ్గగు నట్ల చేయుద మని.

291

— రోమకమహాముని ధర్మరాజానందకు వచ్చుట. —

ఉ. నాలుగుదిక్కులందును వినక విడితం బగు చున్న పుణ్యతీ
ర్థాలితేజం గెలుంగఁగ మహాత్ముండు ధామ్యుఁ డజాతవైరీ కం
దోలిన చెప్పుచున్నతటి నొప్పుగ రోమశుఁ డేగుదెంచె దే
జోలలితుండు నిర్మలయశుం డగుధర్మతనూజపాలికిన్.

292

వ. ఇట్లు వచ్చినమహాముని సత్సత్తా ననుజబ్రాహ్మణసహితుండై ధర్మజుండు పూజి
చి మునీంద్రులయెం దుండి వచ్చితి రని యడిగిన నాతనికి రోమశుం డిట్లనియె.

తే. ఎల్లలోకంబులును జూచి యింద్రలోక, లోకనాథి నై యే నింద్రలోకమునకుఁ
బోయి సురరాజుచేఁ బ్రీతిఁ బూజితుండ, నైవహీనాథయందునీయనుజాననఘు.

ఉ. ఈసున నీశుఁ దొట్టి సుర లెల్ల నభీష్టవరంబు లిచ్చుటం
జేసి కృతార్థుఁ డై నకురుసింహము నూర్జితశౌర్య నర్జునుఁ
భాసురతేజ విశ్వపరిపాలకుఁ డై నమహేంద్రుతోడ నే
కాసన మెక్కి యున్న మహిమాస్పదు నింద్రతనూజుఁ జూచితిన్.

295

క. బలవంతు లై నభీష్టాదుల నర్జునుఁ డోర్పు నీనూర్జితుం డై మఱి పో
రులఁ గర్ణుండు పదాటన, కళకు సమానుండు గాఁడు గవ్వడితోడన్.

296

వ. అతనియున్న విలాసంబు సూచి విస్మితుండ నయిననాకు నింద్రుండు దత్ప్రభా
వంబు నెప్పి వీఁ డమృతసంభవం బయినపాశుపతం బనుదివ్యాస్త్రంబుఁ బరమేశ్వ
రుచేతను నాచేతను యమవరుణకుబేరాదులచేతను దివ్యాయుధంబులఁ బడసె
నితండు మనుష్యుండు గాఁడు దివ్యపురుషుం డస్యుల కశక్యం బయినదేవకా
ర్యంబు దీర్చి మనలక వచ్చునని మర్త్యలోకంబునకుం బోయి భ్రాతృసహితుం
డయినధర్మరాజునకుం జెప్పు మనిన వచ్చితి నని వెండియు నిట్లనియె.

297

క. నిరతముగఁ దీర్థసేవాపరు లగుశాంతాత్మలకుఁ దపస్యులకును దు
ష్కర మెద్దియు లే దని చెచ్చెర ధర్మజుఁ దీర్థసేవ సేయింపు మొగిన్.

298

1 పరాక్రమాన్నత... నెద్దియుం దలఁపక. 2 నొప్పుగ. 3 సురకణనాథుచే బూజితుండ.
4 నింద్రసమానుఁ 5 నవజితుం డై; నవజితుం డై... పదాటన, కళకు. 6 భ్రాతృభార్యసహితుం
డై. 7 సేయింపు మొగిన్.

- క. అని పనిచిన నమరేశ్వరు, పనిఁ దత్పాశ్చ్యమున నుండి పన్నుగ నిట యే
జనుదెంచితి నీకార్యము, ధనంజయున కభిమతంబు ధరణీనాథా. 299
- క. అనవద్య తీర్థసేవనమును గపిలాస్పర్శదానములు చుగ్రతపం
బును జేయనివారికి బో,లునె వడయఁగఁ జేర్చి నుభయలోకసుఖంబుల్. 300
- ప. ఏను దొల్ల భూమిం గలతీర్థంబు తెల్ల నినుమాటు సూచితి నిప్పు డింద్రునియో
గంబున నీతోడన వచ్చి యఖిలతీర్థసేవ సేసెన ననిన ధర్మజం డతని కి ట్లనియె.
- ఉ. నన్నుఁ దలంచి తీర్థగమనం బొనరింపఁగఁ బంచె నట్టె వి
ద్యమ్ముత దేవవల్లభుఁడు దానఁ గృతార్థుఁడ నైతి దానిపై
నిన్ను సహాయుఁగాఁ బడసి నెన్ని నశేషవిశేషత్థముల్
పన్నుగఁ జూడఁ ¹గాంచితి సభాగ్యుఁడ నైతి మునీంద్ర నీదయన్. 302
- ఆ విజయుకుశలవార్త వేడుక నీచేత, వినినయంతకంటె విస్తరిల్లె
హృదయసంప్రమోద మీరెంట నా కంచుఁ, దద్ద సంతసిల్లె ధర్మసుతుఁడు. 303
- ప. మునీంద్రా యేను దొల్లియు నారదధామ్యులవచనంబులం ²దీర్థగమనోస్తుఖుండ
నయి యున్నవాడ నిప్పుడు భవన్నిదేశంబునం దీర్థసేవ సేసి కృతార్థుండ
నగుదు నని కృతనిశ్చయుం డై భిక్షాభుజు లయిన బ్రాహ్మణులను యతులను
రోమశువచనంబున నివర్తించి ధామ్యపురస్కృతకతిపయబ్రాహ్మణులతో నను
జులుం దానును గృష్టాసహితు లయి కామ్యకవనంబున మూఁడుదినంబులు వసి
యించి మార్గశీర్షమాసావసానంబునం దీర్థసేవార్థంబు గృతప్రస్థానుం డయిన
యుధిష్ఠిరునకు బ్రాహ్మణు లి ట్లనిరి. 304
- ఉ నీయనుజుల్ ధనుర్ధరు లనింద్యచరిత్రులు దీర్ఘతీక్షణకౌ
క్షేయకపాణు లత్యేమలకీర్తులు గావఁగ రోమశుండు చే
జోయుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూపఁగఁ దీర్థము లాడువేడ్క ల
క్షీయుత యిప్పు ని న్ననుగమింపఁగఁ గంటిమి పుణ్యసంపదన్. 305
- ప. రాక్షసపిశాచశ్వాపదంబులకారణంబున నడవులలో నేకతంబ యరిగి తీర్థసేవ
సేయ మాయట్టివారికి నశక్యంబు గావున మీతోడ వచ్చెద మని బ్రాహ్మణులు
ధర్మరాజుచేత ననుజ్ఞాతు లై రంత. 306
- క. పారాశర్యుఁడుఁ బర్వత, నారదులును బొండురాజనందనుల గుణో
³దారుల ననఘులఁ దీర్థ, ప్రారంభులఁ గాన వచ్చి పరమప్రీతిన్. 307
- క. వారలచే బూజితు లై, భూరితపోధనులు లోకపూజ్యులు ధర్మ
ప్రారంభనిత్యమతులకు, వారల కి ట్లనిరి సత్యవచనులు గరుణన్. 308

1 గాంచి కడుభక్తుఁడ నైతి మహామునీశ్వరా (మునీంద్ర నీదయన్). 2 గమనోస్తుఖుండై
...మూఁడుదినంబు లుపవసించి... మాసావసావదినంబునం. 3 దారుల...దీర్థకృ. తారంబుల...
యధికప్రీతిన్.

వ. శాచీరనియమంబులు మానుషవ్రతంబు లనంబడు మనోబుద్ధికౌచంబులు దేవ
వ్రతంబు లనంబడు నట్టిసౌమ్యవ్రతవిశేషంబులు సలుపుచు ఋజుమార్గలై
తీర్థంబులు నేవించునది తీర్థాభిగమనంబున మహాభిషనాభాగభరతభగీరథముచు
కుండమాంధాత్మసగరసార్వభౌమాష్టకరోమపాదలయట్లు శత్రుజయంబును
సర్వలోకసుఖంబులుం బడయుదు రని చెప్పి మునివరులు మువ్వ రరిగి రంత
నజాతశత్రుండు రోమశుం కి ట్లనియె. 309

క. ధరణి నధార్తికు లగుకా, పురుషుల కభివర్ధనంబుఁ బుణ్యాచరిత్రం
బరఁగెడు ధార్తికులకు దుష్టర మగునవివర్ధనంబుఁ దగునె మునీంద్రా. 310

వ. మఱియు నచేతనంబులయ్యును గిరిసరిత్సరోవరంబులు పుణ్యాతీర్థంబు లై జగత్సా
వనంబు లై జనులకు దురితాపహారంబు లయినకారణం జేమి యని యడిగిన
నతనికి రోమశుం డి ట్లనియె. 311

— ౧ రోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషంబులు నెప్పుట. —

చ. వసుధ నధర్మవర్త లగువారల¹వర్ధన మెన్నఁడుకా సమం
జస మయి నిల్వ నేరదు భృశంబుగ నాశము వొందు దుర్మద
వ్యసను లధర్మవర్తనఁ బ్రవర్ధితు లయ్యును నేము జూడ రా
క్షసులును దైత్యదానవులుఁ గ్రాగరె తొల్లి సహస్రసంఖ్యలన్. 312

క. దేవతలు ధర్మవర్తులు, గావున నభివృద్ధిఁ బొంది ఘన మగునిత్య
శ్రీవిభవాన్నితఁ లయి ధరణీవల్లభ యున్న వారు నిరుపమశక్తిన్. 313

క. ధర్మసుత ధార్తరాష్ట్రు ల, ధార్తికు లై ²పెరిగి రేనిఁ దడయక విధిచే
నిర్హాలితు లగుదురు దుష్కర్తంబున ననురు లట్ల కడు నష్టిరు లై. 314

వ. అది యె ట్లనిన నధర్మవర్తులయందు దర్పంబు పుట్టు దర్పంబువలన మానంబు
పుట్టు మానంబువలనఁ గ్రోధంబు పుట్టుఁ గ్రోధంబువలనం జేసి లజ్జయు వృత్తం
బునుం జెడు ³నష్టలజ్జావృత్తు లయినవారి సుపశమంబును లక్ష్మియు విడుచు. 315

క. మీ రమరెనదృశులరు ధర్మారంభవిశిష్టమతుల రగుటను ⁴నుచిర
క్షారమ్యు లగుదు రాజి జితారాతుల రగుదు దుద్ధతాహవములలోన్. 316

వ. ధర్మవర్తు లైనదేవతలు ఋషులు నాశ్రయించుటంజేసి తీర్థంబులు పవిత్రంబు
లై సర్వకామప్రదంబు లై వర్జిల్లుచుండుఁ దీర్థనేవను గ్రతువులను దానంబులను
బ్రాహ్మణులదీవనలను జనులు సర్వదుఃఖవిముక్తు లయి శ్రేయఃప్రాప్తు లగుదు
రని చెప్పిన నమ్మనివరువలన ⁵నొండుధర్మస్థితులు వింఁచు బొండవు లరిగి నైమి
శంబు నశ్వతీర్థంబును గంగాఘోషంబును గన్యాతీర్థంబును గోమతియును బా
హుదయును మహానదియును దేవయజ్ఞనం బయినప్రయాగయు గంగాయమునా

1 వర్తన. 2 చరిగిరేని...నీచే, నిర్హాలి. 3 లజ్జానివృత్తు లయిన. 4 సుచిర, శ్రీరమ్యుల రగు
దురు విజితారాతుల రగుదు. 5 నొండుకళ్లు వినుచు.

సంగమంబును నాడి యందు బ్రాహ్మణులకు గోహారణ్యదానంబులు నేసి ప్రయాగం¹ గొన్ని దినంబులుండి వేదవిదు లయిన బ్రాహ్మణులవలన వేదాధ్యంబు లేఱుం గుచుఁ జని యనేకపుణ్యనదీసముద్భవం బయిన గయపర్వతంబును రామసంబును బ్రహ్మసరంబును వైవస్వతతీర్థంబునుం జూచి గయయందు చక్షయవటంబున నావైయం బైనవిధానంబునం జాతుర్దాస్యక్రతువులు నేసి ఋషులవలనం బుణ్యాకథలు వినుచున్నయవసరంబున శమతుం డగుమహామునిధర్మరాజున కిట్లనియె.

317

సీ. ఆనఘం డధూర్తరయగ్నిప్రియపుత్తుండు గయుఁ డనురాజుని క్రతువు లిందు బ్రహ్మశరంబునఁ బరఁగంగ మును చెసె నాతనియజ్ఞంబులందు జనభుక్తశేషాన్నజైలంబు లిరువదియే నగుసంఖ్య దా నెఱుంగ నయ్యెఁగ దత్కృతక్రతుబహుదక్షిణాసంఖ్యయు నుడుసికతాసంఖ్యయును నెఱుంగఁ

ఆ. గాదు జనుల కట్టిగఁలునామమున గయ, యనఁగఁ బుణ్యతీర్థమయ్యె నిదియుఁ బితృహితార్థ మిందుఁ బిండప్రదానంబు, నేయఁ గనిన నిష్ఠసిద్ధి శిగులుగు. 318

వ. అని చెప్పినశమతువలన గయామాహాత్యంబు విని యగస్త్యశ్రమంబున కరిగి రంత ధర్మరాజు రోమశున కిట్లనియె.

319

మథ్యాకర్. వాతాపి యనువాని నెట్లు సంపె సద్వంధ్యుఁ డగస్త్యుఁ

డాతతతేజోధికుండు నా విందు నమ్మునినాథుఁ

బ్రీతిని దచ్చరితంబు వినఁగ నభీష్ట మిం దనిన

నాతని కిట్లని చెప్పె రోమశుం డన్తుని వేర్చి.

320

క. వీతభయుఁ డిల్వలుండును, వాతాపియు ననఁగఁ బరఁగువరదైత్యులు వి ఖ్యాతబలులు వసియింతు ర,రాతిహరుల్ మఃశిమతీపురంబున² నొప్పన్. 321

వ. అం దగ్రజం డయినయిల్వలుం డొక్క బ్రాహ్మణు నతిభక్తి నర్పించి నాకు సకల కామసిద్ధికరం బగుమంత్ర బువదేశింపు మని ప్రార్థించి విఫలప్రాప్తనం దై యరిగి తనతమ్ముఁ గామరూపధరు వాతాపి నపుడు మేషరూపంబు నేసి వధి యించి వానిమాంసం బిమ్ముగా వండించి దాని నావిచ్చినకుఁ గుడువం బెట్టించి.

తే. విచ్చికడుపులో నున్న యవ్వీరుననుజుఁ, బిలిచెరమ్మని వాతాపిప్రియముతోడ జీవితండుయి వాఁడు నెచ్చెరను విచ్చికడుపు వ్రచ్చుచు వెలువడి క్రాచె విచ్చి.

వ. అది మొదలుగా నిల్వలుండు దనకడకు నతిథు లై వచ్చువిచ్చిల నిష్పాటనంత కుపురంబున కతిథులం జేయు చున్నంత నట యగస్త్యుండు బ్రహ్మచర్యాశ్ర

1 "గొన్ని దినంబులుండి" అనుటకును "వేదవిదులయిన" అనుటకును నడుమ, "క. ఎల మిని ధర్మతహాజుండు, గులపావనుఁ డగుచు విప్రకోటులకెల్లకొ, వెలయఁగ నభీష్టవస్తువు, లలయక దానములుపేసి నభివాంఛితుఁడై. వ. మఱియు వేదవిదు లయిన." అని యొకవ్రతి. 2 వెయఁగు, కిఁచేర్చిన్.

మంబునం బెల్లకాలం బుగ్గతంబు నేయుచు వనంబునఁ బరిభ్రమించువాఁ
డొక్కఁడై కీర్తనంబున నథోముఖు లయి ప్రేలుచున్నతనశితరులం జూచి యి
వ్వధంబున మీ చున్నకారణం బేమి యని యడిగిరఁ బితరు లిట్లనిరి 324

తే. అయ్య యేము నీశితరుల మధికనివృత్తి, బ్రహ్మచారి వై నీవు తపంబు నేయు
చున్నవాడవు సంతతి నొల్ల కదియ, కారణంబుగ మా కూర్మవృగతియు లేదు.

వ. ఇంక నైనను నీవు వివాహంబై సంతానంబు వడసిన మాకుఁ బుణ్యగతి వడయ
నగు ననిన నట్లు చేయుదు నని యగస్త్యుండు దనతపశ్శక్తింజేసి పుత్రకామం
బైనవిదర్భరాజున కొక్కకూతుం బుట్టించిన నది లోపాముద్ర యనునామం
బుతో జలంబులయందు నలనియుం బోలే వినీతునందు లక్ష్మీయుం బోలే నుద్యు
క్తునందు విద్యయుం బోలేఁ బెరిగి యశావనంబు దాల్చి రూపవతి యై వయో
రూపంబుల ననురూప లయినకన్యకాశతంబుతో నొప్పుచున్నంత. 326

క. తరుచి నగస్త్యభయంబున, వరియింపఁగ నోడి రాజవరులు మనోజా
తురు లగు చుండిరి తగియెడు, వరు రోయుచు నుండె సుతకు వైదర్భుండున్.

వ అంత నగస్త్యుండు విదర్భరాజుపాలికి వచ్చి నాకు లోపాముద్ర నిచ్చునది య
నిన విదర్భేశ్వరుండు తనతనూజ నమ్ముని కీనోపక మనంబున ననుతాపించి
యక్కన్యకం జూచి యాత్మగతంబున. 328

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారమునం గృశం డయినబ్రాహ్మణుఁ డీలలితాంగిఁ బెండ్లి యై
నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారము దాల్చి యుండు మని పంపక మిన్నక యుండ నిచ్చునే. 329

ఆ ఎఱిగి యెఱిగి శివీని నెట్లగ నగు భోగయోగ్యు యైనయది పయోజనేత్ర
యీనినాడు శాప మిచ్చుచు గాఢ కిమ్మని, యేల పైఁచు నింక నెట్టు లొక్కొ.

వ. అని వైదర్భుండు దాసునుం బత్నియు వగచు చున్న వారిపాలికి వచ్చి లోపా
ముద్ర యిట్లనియె. 331

క. ఇమ్మునివరుచకు నన్నుఁ బ్రియమ్మున నిచ్చునది మీకు నతిచింతాభా
ర మైల యనిన నిరువురు, శివమ్ముదితకు సంతసిల్లి యధికవిభూతిన్. 332

— ౩౩. అస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బగుట. —

వ విధ్యుక్తంబుగాఁ నొక్కమలి నగస్త్యునకు వివాహంబుఁ జేసిన నగస్త్యుండు
లోపాముద్రం బరిగ్రహించి దానిదివ్యాంబరాభరణంబు లవనయించి వల్క
లాజినభారిణిం జేసి ధర్మచారిణిం దోడ్కొని చని గంగా ద్వారంబునం దపంబు
నేయుచు నొక్కనాడు. 333

1 వైదర్భు దాత్మగతంబున. 2 తపసి కెట్లు వీనగు భోగ, యోగ్య యైనయపుయోజనేత్ర,
(యావరోజనేత్ర, నీహిండు). శివమ్ముటకు...నధిక ప్రీతి.

- క. నీవతరనాభిఁ జఱలవి,లోచనఁ బృథుజఘనచక్రలోపాముద్రం
జూచి ముసీంద్రుఁడు మన్నఁగ, గోవరుఁ డై దానిఁ ప్రీతిఁ గూడఁగఁ దివిరెన్. 335
- చ. అదియును మునివరునభిప్రాయం బెఱింగి లఙ్ఘించి ముకుళితకరాంబుజ మై యి
ట్లనియె. 335
- క. పతి పత్నిఁ బ్రజాశ్రముగా, ధృతిఁ బడయుట ¹యెందుఁ గలయదియ మైనను న
న్నతరుచిరాంబరభూషా,న్వితఁ జేసి మనగిప్రియంబు నిర్తింపు దయన్. 336
- క. మునినాథ నీవు ననులే,పనమాల్యవిభూషణప్రసన్నుడ వై నా
కొనరింపు మవత్యోత్పాదన మీముతువాసరములు దప్పక యుండన్. 337
- చ. అనిన నాకుఁ దపోధనంబ కానియెందు ధనంబులేదు నీకోరినవిధం బెట్లు నేయ
నేర్తుఁ దపంబునంజేసి సర్వంబునుం బడయ నగు నంటేని ²నేను దపోవ్యయంబు
నేయ నోప నని యగ స్తుండు వసుభిక్షార్థియై శ్రతపర్గుండనురాజుపాలికింబోయి
వానిచేతం బూజితుండయి యేను ధనార్థినై వచ్చితి నీపోష్యజనపోషణంబునకు
విఘాతంబు గాకుండ మిగులుధనంబు గలదేని నాకిమ్మని యడిగిన నతండాయవ్య
యంబులు సమంబు లగుటంజేసి మిగుల లేమియెఱింగించిన వాఁడును దానును
బ్రధ్నశ్చుం డను రాజుపాలికిం బోయిన నతండును నయ్యిరువురం బరమభక్తిం
బూజించి తదాగమనప్రయోజనం బెఱింగి తనయందుల నాయవ్యయంబులు
సమంబు లగుట యెఱింగించిన. 338
- క. ఇరువురఁ దోడ్కొని తానును, నరిగెం ద్రసదస్యం డనుజనాధిపుకడకుం
గర మర్థితోడ నందఱు, బురుకుత్సతనూజుఁ డతఁడు పూజించి ³తగన్. 339
- చ. వారలచెప్పినట్లు తననిర్వాహంబు నెప్పి త్రసదస్యం డగ స్తున కి ట్లనియె. 340
- క. ఇవ్వుణిమతీపురంబునఁ, దమ్ముండును దాను నతిముదంబున నుండున్
నెమ్మిని నిల్వలఁ డనువాఁ, డిమ్మహి ధనవంతుఁ ⁴డతఁడ యెవ్వరికంటెన్. 341
- చ. అతండు మనయభిమతంబు దీర్ప నోపు నని రాజర్షులు మువ్వరు మహర్షిం
దోడ్కొని యిల్వలుపాలికిం జనిన నయ్యిల్వలుండును వారి నాతిభ్యవిధానం
బుల నర్పించి వాతాపి నెప్పటియట్లు సంస్కరించి యగ స్తుని కశనంబుగా
సమర్పించిన. 342
- తే. దాని నెఱింగి యమ్మువ్వరుధరణిపతులు,మునివ రేణ్యున కప్పుడు మ్రొక్కియనిరి
విప్రవరలకు ⁵భక్ష్యమై వీనితమ్మఁ, డుదరములనుండి విప్రుల్ నొగిన చంపు. 343
- చ. వలవదు. వీనియింటఁ గుడువన్ మనకున్ ధనోమిచ్చునేని ని
మ్ములఁ గొని పోద మిప్పు డని ము న్నెఱిగించిన నమ్ముసీంద్రుఁ డ
త్యలఘుండు వారిమాటకు భయంపడ కెంతయుఁ ప్రీతితోడ న

1 కృతులయందుఁ దెల్లను యెన్...నిర్తింపు తగన్ ; నిండింపు దయన్. 2 నే నెట్లును
దపంబు వ్యయంబు. 3 వడిన్. 4 డాతఁ డెవ్వరి. 5 భోజ్యమై...డుదర మగలించి. 6 విచ్చె.

గలముగఁ జేసె భోజనము గంతముదాఁ 1 నకుంతవీర్యం దై. 344

ఆ ఇల్వలుండు చుచు నెప్పుఁకిక్రియఁ పిల్వ, నెఱిగి దాని నమ్మనీశ్వరుండు
గడుపుఁ 2 దడవికొనుచుఁ గట్టుఁ డ్రేచిన, నసుర జీర్ణమయ్యె నాక్షణంబ. 345

వ. ఇల్వలుండుచు మునివరుత్తక్రి భయంపడి విషజ్ఞుం డయ్యును బ్రసన్నుండ
పోలెఁ దనవంచనయేర్పడకుండ, గృతప్రణాముండై తదాగమనప్రయోజనం
బడిగిన వానికి నగ స్తుతి డిట్లనియె. 346

నీ ఈరాజవరులతో నేచు ధనార్థినై వచ్చితి నీకు ద్రవ్యంబు గలుగు
ఁజేఁగి నావుడు నటులేని మీ కభిమత మెంత యంతయ ధన మిత్తు ననినఁ
బదివేలు మొదవులు బదివేలగద్దియల్ పసిడియు నిమ్మపీఠతుల కిమ్మ
యొక్కొక్కనికి మఱి యొక్కొని కిచ్చిన దానికి 3 రెట్టిగోధనము నొక్క

ఆ. హేమమయరథంబు నిమ్మ నా కనిన ని,ల్వలుండు దత్త ణంబ తలఁచి యిచ్చె
నయ్యగ స్తుతి చెప్పినంతధనంబు ము,వ్వరు మహిపతులకుఁ గరము నెమ్మి. 347

వ. మఱియు విరావ సురావము లనునశ్వంబులంబూన్చినసౌవర్ణ రథంబును, నిరువది
వేల మొదవులు నిరువదివేలగద్దెలపసిండ్లియు మునివరున కిచ్చినం దద్రథంబున.

క. మునివరనృపతులఁ దద్గో,ధనకాంచనతతుల దత్పతాకినులను నో
లిన తాల్చి యగస్త్యాశ్రమ, మునకుం దత్తణమ రథ్యములు వడిఁ బఱచెన్. 349

వ. రాజులు నగ స్తుతి వీడ్కొని చని రంత నగ స్తుతిండు లోపాముద్ర కభిమతం
బొనరించి 350

మథ్యాక్కర. పదుండ్ర బోలెడుసుతుల సూర్యురఁ బడయంగ వలతో
పదుండ్ర సూర్యుర కెన యగుసుతులఁ బడయంగ వలతో
వదలక వేవురు సుతులఁ బడయంగ వలతో వేవురకుఁ
గదియంగ నుత్తము నొక్కరు వలతో కమలాయతాక్షి. 351

వ. అనిన ముదితహృదయ యై లోపాముద్ర మునీంద్రున కిట్లనియె. 352

క. 4 దేవరఁ బోలెడువాని మ,హావీర్యగుణాఢ్యు నొక్కయాత్మజుఁ బడయం
గా వలతు నవేతగుణుల్, వేవురుసుతు లయ్యు నెందు విఫలమ కాదే. 353

వ. అనిన నీకోరినట్ల గుణవంతుం డయినకొడుకు నీకు జన్మించు నని దానికి గర్భా
ధానంబు నేసి యగ స్తుతిండు 5 దపోవనంబున కరిగె నిట లోపాముద్రయు
నేడేండ్లు గర్భంబు దాల్చె నంత నొక్కమలికి. 354

క. తనయుండు దృఢస్యం డనఁగా, చనవద్యుండు వేదములు రహస్యంబులతో
నొనరఁగ జపంబు నేయుచు, నినలేజాండు వృత్తి భువన మెల్ల వెలుంగన్. 355

వ. వానికిం దేజస్వి యనుబుష్టి వృత్తి యపారం దైనయిథ్యభారంబు వహించుటం

1 నకుంతాత్మఁ దై. 2 నిమిరికొనుచుఁ (దడివికొనుచుఁ) గడువడి, 3 రెట్టిగా. 4 వేవురఁ
బోలెడు...గుణుల్ ...నతులయ్యు. 5 దనరఁగ జపంబున కరిగె.

జేసి యిద్దవాహుం డనం బరగె నిట్లగ స్తుండు పుత్ర పౌత్ర వంతుం డయి
తనపితరులం బుణ్యలోకగతులం జేసె నని వైశంపాయనకథితకథాక్రమం బతి
రమ్యంబు గాను 356

క. కలికాలభరత లక్ష్మీ, లలనాస్పదవీరగుణవిలాస విరోధి
ప్రళయాంతక నిఖిలమహీ, వలయోద్వహబాహువిష్ణువర్ధనమూర్తి. 357

పృథ్వీపృథ్వీము.—

సమస్తభువనాశ్రయా వినయసత్య నిత్యోదయా
సమీహితగుణక్రియా స్థిరవిశాలకీర్తిప్రియా .
నమస్తృపకీరీటచుంబిచరణద్వయా సంతత
క్షమాభరణ రాజరాజ పరగండభేరుండకా. 358

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం
దారణ్యపర్వంబున బృహదశ్వాదర్శనంబును సలోపాఖ్యానంబును నారదాగమ
నంబును సకలతీర్థకీర్తనంబును రోమశుం డద్భుతకుశలవార్తఁ జెప్పటయు రోమశ
మహామునియుపదేశంబున ధర్మజాతీధాభిగమనంబును నగస్త్యుండు లోపాముద్రం
బరిగ్రహించుటయు వాతాపిభక్షణంబును నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

1 కలికాలచరిత...విష్ణువర్ధన దేవా ;...వలయాశ్వుదబాహువిష్ణువర్ధనస్మరతి. 2 హితక్రియా
కుబేరకాల.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభార్య నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

1 మందిర బుధజనచింత

తామణి కోపండుపార్థ ధర్మవిచారో

ద్దామ నరనృగభగీరథ

రామచరిత్రాభిరామ రాజనరేంద్రా.

1

— ౧౦ ఆ గ స్త్ర్య చ రి త్ర ము —

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు ధర్మతనయుం డగస్త్యు
మాహాత్మ్యంబు విని వెండియుం దచ్చరిత్రంబుతోమళునడిగిన నమ్ముని యిట్లనియె.

సీ. కృతయుగంబునఁ గాలకేయగణంబుతో వృత్రుఁ డన్నసుర గర్వించి యమర
వతిఁ దొట్టి వేల్పుల బాధించు చున్నఁ దద్భయమున నమరులు బ్రహ్మకడకుం
జని పోరిలో వృత్రుఁ జంప నుచాయ మెయ్యదిశియై మా కానతిమైన నజండు
దివిరి సరస్వతీతీరంబునందు నిశ్చింతుఁ డై తప మొప్పుఁ జేయు చున్న

ఆ. యాదధీచికడకు నరిగి వేడండు నిజాస్థు లిచ్చు. మీకు నమ్మహాత్ముఁ
డవి జయించు వజ్ర మాదిగా నిఖిలది, వ్యాయుధంబు లై సురారివరుల. 3

వ. అందు వజ్రంబున నింద్రుండు వృత్రు వధియించు ననిన నమరులెల్లం గమలాన
నుశాసనంబున దధీచిపాలికిం జని కృతప్రణాము లై యిట్లనిరి. 4

క. శిభువనజనస్తుత నిజగౌరవ మెరుగఁగ నమరపతిపురస్కృతు లగుని
ద్దివిజలకెల్ల హితంబుగ, భవదస్థివయంబు లిమ్ము పరమముసింద్రా. 5

వ. అనిన విని దధీచి సంతసిల్లి కృతార్థుండ నైతి నని దేవహితార్థంబుగా నిజప్రా
ణంబుల విడిచె నమరు లెల్ల నమ్మహామునియస్థు లాయుధంబులుగాఁ బరి
గ్రహించి రందు. 6

1 మండిత ...రాజమహేంద్రా. 2 యానతిండు మా కనిన నజండు...తప మొగి...మా
దిగా దివ్యాయుధంబు లై సురారికతులఁ బోర. 3 భువనస్తుత మై సీగౌరవ మొప్పుగ. 4 నమ
రులెల్ల కమలాననునియంగంబున.

- ఆ. త్వష్ట యంత నూటుథారల రమ్యమై, యనలకణకరాశ మైవజ్ర
మొనరఁ జేసి దీన నోర్వము దైత్యుల, ననుచు నిచ్చె దాని నమరపటికే 7
- వ. అష్టజ్రంబున నింద్రుండు వృత్తు వధియించె నంత 8
- చ. ఆనుపమదివ్యశస్త్రధరు లైనయమర్ష్యుల కాహంబులో
మొనయక కాలకేయులు సముద్రముఁ జొచ్చి దివంబు లెల్ల న
ష్టనధి నడంగి యుండి బలవంతులు వెల్వడి రాత్తు లెల్ల భూ
జనులకు బాధ సేయుచు భృశంబుగ నుండిరి కూరచిత్తు లై. 9
- వ. మఱియు విద్యాతపోయుక్తు లై ధర్మచరితు లైనవారికారణంబున జగంబు
లపాయంబు నొందక సుఖం బున్నయవి గావున నట్టివారిని రోసి వధియించి
జగంబుల కపాయంబు సేయుద మని యసురులు వసిష్ఠాశ్రమంబున నూటతొం
బదియేడ్వరను జ్యవనాశ్రమంబున నూర్వరను భరద్వాజాశ్రమంబున నిరువ
దుండ్రునం గాఁ బలువురు బ్రాహ్మణుల బ్రహ్మచర్యుల వధియించి భక్షించి
యిప్పాట ననవరతంబు నఖిలమునిగణాశ్రమంబుల కుపద్రవంబు సేయుచున్న.

◀ ౯ దేవతలు వైకుంఠమునకుఁ బోయి విష్ణుని స్తుతించుట. ౯ ▶

- క. యాగాదిపుణ్యకర్త, త్యాగము మర్త్యమున నైనఁ దా రధికభయో
ద్యేగంబునఁ బురుషాతపురోగము లై యగ్ని యమ వరుణ ధనదాదుల్.
- క. చని వైకుంఠంబునఁ ద్రిభువనవతి వైకుంఠ గరుడవాహను విష్ణు
దనుజవిభంజనుఁ గని యి, ట్లని రెంతయు భక్తితోఁ గృతాంజలు లగుచున్.
- వ. దేవా నీవు వరాహరూపధరుండవై మహితలంబై త్రి నరసింహరూపంబు దాల్చి
యాదిదైత్యు హిరణ్యకశిపు వధించి వామనుండవై బలిం గట్టి యజ్ఞమూర్తివై
యజ్ఞవిఘ్నకరుండైనజంభం డనుదానవుం జంపి యండజజరాయుజస్వేదజోద్ధి
జ్జంబు లనం బరంగివచతుర్విధప్రజల రక్షించు చున్న జగద్రక్షకుండవు గావున
నీకు విన్నపంబు సేసెద మిప్పుడు జగంబుల కైనయపద్రవంబు చిత్తగింపుము
- సీ. కాలకేయుల మహాకాయులు పగలెల్ల జలదుర్గబలమున జలధి నుండి
రే లెల్లఁ జని నలి రే, గి మునీశ్వరాశ్రమముల సభర్తచారు లైన
బ్రాహ్మణప్రవరులఁ బాయక వధియింతు రెట్టిపాపాత్ములు నెయ్యుగముల
బ్రాహ్మణహింస యాపాదించురే యది వీరలవలనన వినఁగ బడియె
- ఆ. బరమపాథు లైన బ్రాహ్మణులకు బాధ, యగుడు మహికి బాధ యగు ధరిత్రి
కైనబాధఁజేసి యఖిలలోకంబులు, గరము బాధ నొందుఁ గమలనాభ. 14
- వ. ఎట్లయిన వేదంబులు ధరియించి విపులు వేదచోదితంబు లైనపుణ్యకర్తంబులు
విధియించుటంజేసి హవ్యకవ్యంబుల దేవతలుం బితరులుం దృప్తు లైన వాధివ
లన నెల్ల లోకంబులకు సుఖం బగుం గావున బ్రాహ్మణోపద్రవంబు పరిహరించి

- లోకంబులు కఠింపు మన న వేవతలను విష్ణుదేవుం డి ట్లనియె 15
 మత్తకోకిలము. కాలకల్బుల ¹నుగ్రతేజులఁ గాలకేయుల భూరిర
 త్నాలయస్థులవీర్యవంతుల నర్హవంబు సమస్త
 త్వాని దోచుగ వట్టిన్ విషయం బగున్ వధియింపఁగాఁ
 బోల దొండు విధంబునం బరిపూర్ణవార్ధి జలొన్నతిన్. 16
- క. *వరుణజలంబుల మిత్రా, వరుణతనూజుండు వీర్యవంతుం డై చె
 చెప్పరఁ ద్రాన నోపు ²నింపఱు, నరుగుండు ప్రాప్తింపుఁ డవ్వుహాత్తు నగస్తున్. 17
- వ. అనిన నమరులెల్ల నగస్తుపాలికిం జని యమ్మనివరు స్తుతియించి యి ట్లనిరి. 18
- క. అమరహితంబుగ జగదహితము దలుగుము పేర్చితో బుధస్తుతగుణ విం
 ధ్యము దొల్లి పెరిగి జగదహితము నేసిన నీవ కావె ³తలిగితి దానిన్. 19
- వ. అని దేవతలెల్ల నగస్త్వుఁ గీర్తించి రనిన విని ధర్మజుం డిది యెట్లు వింధ్యం
 బేల పెరిగె దానిం బెరుగఁకూడ నగస్త్వుం డెవ్విధంబున వారించె ననియడి
 గిన నాతనికి రోమశం డి ట్లనియె. 20

— అగస్త్వుండు విధ్యంబు పెరుగకుండ వారించుట. —

- ఉ. నెమ్మి నినుండు మేరుధరణీధరనాథుఁ బ్రదక్షిణంబుగా
 ద్రిమ్మరు చున్నఁ జూచి ⁴పటుచిధితకిం గరమల్లి వింధ్యశై
 ల మ్మనియెన్ దినేంద్ర యచల ప్రభు నన్నుఁ బ్రదక్షిణంబు ని
 త్యమును జేయ కేల యతి దప్పితి మేరువుఁ గొల్వ నేటికిన్. 21
- వ. అని గర్వించి పలికిన నప్పర్యతంబునకు భానుం డి ట్లనియె. 22
- క. ⁵అనవరతము విధియొగంబున నేఁ ద్రిమ్మరుదు నమరభూధరముఁ బ్రియ
 మ్మున నాత్మేచ్ఛ యొనర్పఁగఁ, జన దనవుడు నలిగి వింధ్యశైలం బంతన్. 23
- క. ఇనశశితారా⁶దులకుం, జన రాకుండంగఁ బెరిగి జలధరపథ మె
 ల్లను గప్పి యుండె వింధ్యం, బనుషను ముత్తుంగమై సురాద్రిస్పర్ధన్. 24
- క. రవిశశిగతు ⁷లుడుగుడు నిది, దివి మిది రాత్రి యని వసుమతీజనులకు న
 ద్దవజమునివరుల కెటుగఁగ, నవగాఢం బయ్యె నంధ మయ్యె జగంబుల్. 25
- వ. ఇట్లుపెరిగినవింధ్యంబునొద్దకు వచ్చి వేల్పులెల్ల దానివర్ధనంబు వారింపనోపక
 యగస్త్వుఁడాలికిం జని వింధ్యంబు పెక్కువ యెఱింగించి యి ట్లనిరి. 26

1 గాలకేయుల...నింకిన్ విషయం...బలొన్నతిన్.* 17-వ కంపపద్యమునకు 18వ పదప
 నమునకు మాటుగా నింకితప్రతియం దీక్రిందిపదనము కావ నయ్యెడి. వ. నమద్రజలపాననిమిత్తం
 బగస్త్వుం రాత్రింపుం దని జగతీశ్వరుం దానిదిచ్చిన దేవసంఘంబు లతిత్వరితంబున నగస్త్వుకడకు
 వచ్చి విషయము కోరె నట్లనిరి. 2 మూరం (రందలు), దరుగుడు. 3 దాచితి. (ఒక ప్రతియం
 దిచ్చుకొనే లేడు. ప్రత్యంతరము దుండునట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.) 4 ధర. 5 అనికంబు విధిని
 యొగం...గ్రహుడు. 6 శశి (శకులం)...నేని జలధర. 7 లడగుడు...మగుడుబగుంట్.

- క. ¹భువనోపద్రవ మై య, వ్యవహారం బయ్యె వింధ్యవర్ధనమున న
ద్వివచరరజనికరగతు, లవిహత మగునట్లు సేయు మమర ముసీంద్రా. 27
- వ. అని దేవతలు ప్రార్థించిన నగస్త్యుండు లోపాముద్రాసహితం దై వింధ్యంబు
సమీపంబునకు వచ్చి దానిచేతం బూజితం దై యి ట్లనియె. 28
- క. చనియెద దక్షిణదిశ కే, నొనరంగఁ ²దెరు విష్ణు నాకు నుత్పీఠర నీ
ససపుడు నట్టుల చేయుదు, చని పెరుంగుట యుడిగి వింధ్య మతివినియముతోన్. 29
- వ. భట్టారా విజయంచేయుం డని భూమిసమాన మై యున్నదాని కగస్త్యుం
డి ట్లనియె. 30
- క. నోమగుడి వచ్చునంతకు, భూమిధర యీప్రకారమున నుండుము నా
తో మైత్రఁ జేయు మని లోపాముద్రాధీశ్వరుండు వలికి ముదమునన్. 31
- వ. దాని నొడంబటిచి దక్షిణదిశకుం జని లోకంబులకు హితంబుగా నంద యుండె
వింధ్యంబు చగస్త్యుండు మగుడి వచ్చునంతకుఁ బెరుంగ నోడి యున్న దని
యగస్త్యుమాహాత్మ్యంబు ధర్మజానకుం జెప్పి వెండియు రోమశుం డి ట్లనియె.
- ఆ. ఆమరు లెల్ల దన్ను నట్లు కీర్తించుచు, నున్నఁ జూచి మునిగణోత్తముండు
వారి నడిగె నేమి వచ్చితి రెఱింగింపు, డని దయాళుఁ డై ప్రియంబుతోడ.
- వ. అనిన. 34
- చ. ఆమరులు గాలకేయకృత మైనజగద్భయ మెల్లఁ జెప్పి యు
త్తమమునినాథ తత్ప్రతివిధానము నేసి జగంబు గావఁ జి
త్తము గలదేని ⁴విశ్రమదశ్రుతరంగమహాత్మ్యవంబుఁ బా
నము దగఁ జేసి చేయుము ఘనంబుగ మాకు మనఃప్రమోదమున్. 35
- క. ఆతోయధి నీచేత నిశ్చితం ⁵బగుడుం గడంగి భీమాసురసం
ఘాతంబు దత్తణంబ ని, సాతంతుము దివ్యశస్త్రపటుఘాతములన్. 36

— ఆగస్త్యుండు సముద్రోదకంబు పానంబు సేయుట. —

- వ. అనిన నగస్త్యుం డట్ల చేయుదు నని యమరవరులకెల్ల సంతోషంబుగా నప్పుడు
నీ. రంగదుత్తుంగతరంగహస్తంబుల నాడెడునదివోలె నతులవేగ
వాతవిధూత మై ⁶వఱలెడునదివోలె బర్వతకందరోపాంతతతులఁ
దొడరెడునదివోలె ధ్రువఘనవితతుల నగియెడునదివోలె నాగనక్ర

1 భువనవ్యవహారమునకు, వ్యవధానం బయ్యె...సేయు మఘ ముసీంద్రా, 2 తెఱఁ గిష్టు
...వినియమునన్. 3 సర్వత్ర 'మగుడి' యనియే ప్రయోగము 4 విశ్రమదశ్రుతరంగ; నీవు
మనదశ్రుతరంగ. 5 బగునపుడు గడంగి...విఘాతంబును దివ్యశస్త్రపటుతముల నడిగె. 6 యెఱుఁచు
నదివోలె; వర్షిణునదివోలె...పాతకముల...దృఢ (భృత) ఘనవితతుల.

- మకరకులక్షుభ్యమాణ మై తద్బాధ¹కోపనియదివోలె నుచ్చభీమ
- ఆ. నినద మగుచు నున్న నీరధియొద్దకు, సమరగణముతో మహామునీంద్ర
గరుడఖచరసిద్ధగంధర్వపన్నగ, యక్షగణముతోడ నరుగుదెంచి. 38
- డి. అందఱుఁ జూచుచుండఁగ చుహాభిజలంబులఁ ద్రావె విష్ణుపా
నందకరుం డగ స్తుఁడ డఘనాశరుం డట్లు పయోధి రి క్తమై
నం దిమిక్తార్చకర్మటకనక్ర భుజంగచయంబుతో భయం
బందుచుఁ గాలకేయులు బయల్పడి తోచిరి దానిలోపలన్. 39
- వ. అంత. 40
- క. గీర్వాణప్రభుఁ డాదిగ, గీర్వాణగణంబు గాలకేయులతోడఁ
గర్వించి రణము నేసి ర,ఖర్వపదాక్రములు గడిమిఁ గడు నుద్ధతు లై. 41
- క. అనిమిషదివ్యాయుధహతి, ననిఁ గొందఱు వడిరి గొందఱు అధికవిభీతిం
జని పాతాళాముఁ జొచ్చిరి, దనుజులు దైత్యులును నీర్యదర్శచ్యుతులై. 42
- వ. ఇట్లు కాలకేయులందొట్టి యసురుల నెల్ల²నిశ్చేషంబుఁ జేసి జగంబుల యువ
ద్రవంబు బుడిచి దేవత లగ స్తునిం గీర్తించి యిట్లునిరి 43
- క. మునినాథ నీయసుగ్రహ,మున³నుడిగెచు బాధ నిఖిలభవనంబుల కి.
వ్యవధిఁ బయఃపూర్ణముగా, నొనరింపుము నీవ కాని యెరు లోప రిలన్. 44
- వ. ఇది యనేకసత్త్వాశ్రయంబు గావున రిక్తంబై⁴యుండఁ దగ దనిన నగస్తుఁడు
డిట్లనియె. 45
- సీ. మున్న జీర్ణం బయ్యె మున్నీటినీరు నాకడుపున నే నింకఁ బడయ నేర
జలరాశి నిండంగ జల మొండు నావుడు నమరులు మునులును గమలగర్భుఁ
గానంగఁ జని దేవ మీనాకరం జేమికెఱుగన నిండు మా కెఱుగఁ జెప్పును
యని విన్నపంబు నేసిన బెద్దప్రాద్దు చింతించి వారలకు విఠించి యనియె
- ఆ. వనధిఁ బెద్దకాలమున భగీరథుఁ డను, వాడు నించుఁ గాని వసుధ నొరులు
పూని దీని నింపఁగా నోప రనవుడు, నమరవరులు మునులు సరిగి రనిన. 46
- క. వనరాశి యేమికారణ,మున నెట్లు భగీరథుండు భూరిజతోఘం
బున నించె దీని⁵జెప్పును, యని యడిగిన ధర్మజానకు నమ్ముని నెప్పెన్. 47

— భగీరథుండు జలముచే నమద్రము నించుట. —

- జ. తొట్ల యిహ్వాకున శంబుఁ డగరుం డనుకాజు నైహాముల నిర్జించి నిఖిలమహీ
రాజ్యంబు నెనుచు నపుక్రమింపైవెదర్చియు నై బృథు ననునిద్దఱు భార్యల
తోడం గైలాసంబున కరిగి యందు. 48

1 కోపనియదివోలె నుచ్చి భీమ...యక్షవరులతోడ. 2 వార్ధిణి. 3 నిశ్చేష్టకుల (నేసి)ంజేసి.
4 విగ్రహ మడిగె నఖిల...నొనరించుగ. 5 యుండఁ గా దనిన. 6 మున్నజీర్ణం...కడుపును
జే...దివ్యాయుధకాల...వాడుగాని యొక వసుధ నొరులు...సరిగి రెలమి. 7 జెప్పున, దని.

- క. దక్షమఖిక్షయకరు నిట, లాక్షజహుశభక్ష్యభక్షితానంగు విహా
పాక్షు మహాక్షధ్వజుఁ బ్రత్యక్షము గావించె సుగ్రతమున పేర్చిన్ 49
- తే. హరుడువానికిఁ బ్రత్యక్షమయివరంబు, వేడుమనప్రడుఁ దైలోక్యవిభుడనాకు
దము యొనర్చుము సంతానదాన మనుచు, వేడెఁ బుత్రార్థమై కడు వేడ్కతోడ.
- వ. ఈశ్వరుండు వానికి వైదర్భియం దటువది వేపురుగొడుకులుచునై బృహద్యంబొక్క
కొడుకుంగా వరం బిచ్చి యయ్యలువదివేపురు నతిదర్పితు లై యేకకాలం
బునఁ గాలగోచరు లగుదు రనిఁచు నయ్యొక్కకొడుకు వంశకర్త యగు నని
యుం జెప్పి యదృశ్యుం డైన. 51
- క. కొడుకులఁ బలుప్రకర బడసియుఁ, బడయనియట్టి దయి ధర్మపత్నులుఁ దానుం
గడుసంతసడఁ కరిగెను, దడయక సగరుండు మగుడి తనపురమునకున్. 52
- వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు నయ్యిద్దఱు గర్భిణు లైన నందు వైదర్భిక్ నొక్క
యలాబూఫలంబును నై బృకు నసమంజసుం డనుకొడుకునుం బుట్టిన. 53
- ఆ. వరదుఁ డైనయీశువరమున నీది యొక్క, నదరు పుట్టె నెట్టివరమొ యనుచు
దాని బాటవైన దా రున్న నాకాశ, వాణి యిట్టు లనియె ధరణినాథ. 54
- తే. సాహసం బిట్టు సేయంగఁ జనునె దీని, బీజములు ఘృతఘటములఁ బెట్టి రక్ష
సేయు మటువదివేపు రూర్జితులు సుతులు, మేశువరమునఁ బుట్టుదు రిందు నీకు.
- వ. అనినం దద్యచనానురూపంబు సేసి రక్షించు చున్న రెన్నెలలకు. 56
- క. సుతపష్టిసహస్రక ముద్గత మై వర్ధల్లి గగనగతిఁ బఱచి శత
క్రతులోకముఁ దొట్టి మదోద్ధతిఁ జేసె సమస్తలోకతతులకు బాధల్. 57
- క. సగరసుతు లట్లు జగముల, కొగి బాధలు సేయు చున్న నోడి మరుత్తు
న్నగవరు లరిగిరి నాలుగు, మొగములు గలవేల్పుకడకు మునిసంఘముతోన్. 58
- ఆ. వారిజానుండు వారలు వచ్చిన, విధి మెఱింగి మీకు వెఱవ నేల
సగరసుతులు దగ్ధు లగుదురు దర్పితు, లై నవారి పేర్చి యధ్రువంబు. 59
- వ. అని కమలసంభవుం డానతిచ్చిన నరిగి యమరవరు లాదిగా నఖిలలోకనివాసు
లెల్ల సగరసుతపరిక్షయం బవేక్షించి యుండు నంత. 60
- సీ. ఆశ్వమేధంబు సేయంగ దీక్షితుఁ డయ్యె సగరుండు వానియశ్వంబు సగర
తనయులచే రక్షితం బై వసుంధర యెల్లఁ గ్రుమ్మరి తోయహిన మైన
జలధిలోపల నదృశ్యం బైన గానక సగరున కెఱిగించి సగరసుతులు
జనుకొనసమునఁ జని భూతలమునందుఁ దడయక రోసి పాతాళతలము
- ఆ. నందు రోయఁ గడఁగి యటువదివేపురు, నొక్క మొగిన గ్రొచ్చి రుదధిలోన
జలధిపంకమగ్న సత్త్వముల్ నిశితకు, ద్ధాలహతి విదారితములు గాగ. 61
- వ. ఇట్లు గ్రొచ్చి గ్రొచ్చి సగరసుతులు సముద్రపూర్వోత్తర దేశంబునం గపిలుం డను

మహామునియాశ్రమసమీపమునందుఁ దమగుట్టుంబుఁ గని సంతోసిల్లి. 62

ఆ. అశ్వమేధమునకు నర్చితం బైనయీ, యశ్వరాజు నిట్లు లపహరించి
ముచ్చు¹గొఱక యీసముద్ర దేశంబున, నోట మెడఁద లేక యున్న వాడు. 63

— సగరసుతులు గడిలమహామునితో పొన్ని చే భస్మ మగుట. 64 —

వ. అని కపిలుం బరిభవించిన నమ్మనివరుం డలిగి యనలశిఖలు దూల నతిఘోర
దృష్టిం జూచిన నప్పుడు సగరసుతు లందఱు భస్మంబైన 64

క. వీరు లగుసగరతనయుల, దారుణదాహంబుఁ జూచి తడయక చని యం
భోమహగర్భతనూజుఁడు, నారదుఁ డంతఁయును సగరునకు నెఱింగించెన్. 65

క. దాని విని సగరుఁ డురుశో, కానలదందహ్యమానుఁ డయ్యును నయ్యా
శానువచనంబు దలచి భ,రానాథుఁడు శోకభరపరావృత్తుం డై. 66

వ. అసమంజసపుత్రు నంశుమంతుం దనమనుమనిం జూచి యయ్యా నీయయ్య లఱు
వదివేపురు నొక్కటఁ గపిలకోపానలకబళితశరీరు లయిరి భవజ్జనకుం డతిక్రూర
హృదయుం డై పౌరబాలకుల నకారణంబ వధియించి మహానదిలో వైచు
చున్న నెఱిగి పౌరజనాక్రోశంబునం దనుక్రోశవరుండు నై వాని విడిచితి 67

క. కొడుకులకు వగవ మును నా, కడఁగినహయ మేధమఖము గడచనమికి నే
గడు దుఃఖితుండ నయ్యెదఁ, దడయక నీ విపుడు దీని దలఁగుము కడఁకన్. 68

వ. అనిన నంశుమంతుం డాక్షణంబ చని సగరసుతఖాతద్వారంబున సముద్రంబు
సొచ్చి యందు సూర్యసహస్రద్యుతీయై వెలుంగు చున్నకపిలమహామునికి నమ
స్కరించి నిజాగమనప్రయోజనం బెఱింగించినఁ గపిలుండును వాని వినయ
గుణభయభక్తియుక్తివిశేషంబులకుఁ బరమానందహృదయుండై వానికిం గరు
ణించి యాగకృతసంకల్పితం బై యాజికం బైనయశ్వంబు నిచ్చి యిట్లనియె. 69

క. ఘనభుజ నీకారణమునఁ, జనఁ గాంతురు పుణ్యగతికి సాగరులు ముదం
బున సగరునకును దొరకును, నొనరఁగ సుతవంతు లైనయు త్తములగతుల్. 70

వ. మఱియు నీచేత నుపసితం బైనయీయశ్వంబున నశ్వమేధంబు సేసి సగరుండు
గృతార్థుం డగు నీపాత్రుం డైనభగీరథుచేతఁ దేరం బడియెడుగంగాజలోఘం
బులంజేసి సంసిక్తులై సగరసుతులు స్వర్గగతు లగుదురు సముద్రంబు సంపూర్ణం
బగు ననిన నంశుమంతుండు సంతృప్తుండై కపిలప్రసాదంబున నశ్వంబుఁ దెచ్చి
సగరున కిచ్చి కపిలువచనంబు నెఱింగించిన సగరుండును బుత్రశోకం బుడిగి
యశ్వమేధంబు సేసి సముద్రం దనకుఁ బుత్రుఁగాఁ గల్పించిన నది మొదలు
సముద్రంబు సాగరంబు నాఁ బరఁగె నిట్లు సగరుండు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు
సేసి నిజరాజ్యభారం బంశుమంతునందఱు సమర్పించి చనిన. 71

తే. తనపితామహునట్టుల భరణి యేలి

యంశుమంతుండు నిజపుత్రుఁ డగుచిలీపు
నందు రాజ్యభారముఁ బూన్చి యఖిలలోక
పూజితుండు దహివనంబునకుఁ జనియె.

వ. చిలీపుండును దనపితామహు లైనసాగరు లధోగీతులు గాకుండ గంగావతర
ణంబునందు యత్నంబు నేసి యశక్తుం డయ్యున్. 73

చ. ప్రథితయశుఁ సుతుం బడసె భారసహిష్ణు మహారథుఁ భగీ
రథుఁ డనుచక్రివర్తి నపరాజితతేజ నిజాన్వవాయదు
మృగవినివర్తకుఁ సకలపార్థివజైత్రు మవోద్ధతాసుహృ
న్నథను సురాపగానయశుర్ధతహానాముక్తు ను త్తమున్. 74

వ. ఆభగీరథు నపారభూభారధురంధరుంజేసి చిలీపుండు దహివనంబున కరిగిన. 75
తే. కపిలతోపాగ్నిఁజేసి సాగరులుఁగ్రాగి, రనియు గతఁ గానకున్న వారనియు నెఱిగి
వారలకు హిత మొనరింప వగచి గంగఁ, దేరఁ గడఁగె వీరుండు భగీరథుండు.

వ. ఇట్లు భగీరథుండు గంగావతరణంబునందుఁ గృతనిశ్చయమై యరిగి బహు
విధాకారధాతుమంతంబు లైనయుత్తుంగశృంగంబులను జలభరవినమ్రప్రబల
బలాహకపూహసంఘాదితశ్యామాయమానంబు లైన నతుహిసస్థలంబులను సిద్ధ
విద్యాధరగంధర్వగీర్వాణమిథునసంసేవ్యమానంబు వైన నానారత్నకందరంబు
లను శుకశికపారావత శుక్లాపాంగసారంగశతపత్రపుత్రప్రియదాత్యూహ
పూహశబ్దశబ్దాయమానంబు లైనతరువనరేఖలను సింహశరభశార్దూల
శుండాలగీలాంగూలకోలాహలాన్నితంబు లైనగుహాగహ్వరంబులనుం జేసి
రమణీభయానకం బైనహిమవత్పర్వతంబున. 77

చ. సతతశిశృతోఽవాసముల శాకఫలౌదకమూలపారణ
వ్రతముల దేవపూజల నపారజపంబులఁ జేసి నిష్ఠతో
నతులతపంబు నేసె నమరాపగ నుర్వికిఁ దెచ్చువేడ్కతో
ధృతియుతుఁ డై దిలీపకులదీపుఁడు దివ్యసహస్రవర్షముల్. 78

వ. ఆభగీరథుతపంబునకు మెచ్చి గంగాదేవి ప్రత్యక్షమై నీయిష్టంబు నెప్పు మని
నఁ గృతాంజలి మై యి ట్లనియె. 79

సీ. తపన శీఘ్రం డై నశిలతోఽంబున గతజీవు లై పుణ్యగతులయందు
విహతు లై మట్టితామహు లున్న వారు నీ దగుపుణ్యజలముల సగరసుతులు
సిక్తులై స్వర్గానుభుక్తిఁ బ్రాపింతురు శిగావున దేవి యిద్దేవపథము
నందుండి వసుమతి కొందంగఁ జనుదేరవలయు నావుడు మహిమలయమునకు

ఆ నేను వచ్చునపుడు నానిరంతరజలౌ, ఘంబు చాల్చ నీలకంఠుఁ డోపుఁ

1 గాలి...వలసి గంగఁ దేర, బూని కడంగె భగీరథుండు. 2 కృశోపవాసముల...దిలీప
కులదీపుఁడు; భగీరథుండు ధీరుండు. 3 గాన కేడెద దేవి ఘనభంబు.

గాని యొరులు చాల్చుగానోప రయ్యుమా, నాభుకరుణః బడయు నన్ను చాల్చు.
వ. అనిన గంగాదేవివచనంబునఁ గైలాసంబున కరిగి భగీరథుండు భగవంతు నంత
కాంతకు నీశ్వరుగుఱించి పెద్దగాలంబు దపంబు నేసిన నీశ్వరుండు వానికి సన్ని
హితం డయి నీవు భూలోకంబునకు గంగావతరణంబు నేయుమేచు గంగ ధరి
యించెద ననిన భగీరథుండు వెండియు గంగ నారాధించిన నాతనికిం గరుణించి.

మ. ఇలకుఁ గంగ తరంగసంగతులతో నేతేంచె నాశాంతరం
బులు నాకాశముఁ గప్పచుం దగ మహాభూతప్రపంచంబుతోఁ
జెలు వై యుండఁగ దాని నీశ్వరుండు దాల్చెన్ సంగతోత్తుంగపిం
గళజాటాగ్రమునందుఁ బద్మదళసంకాశంబుగా లీలతోన్. 82

సీ. సురమునిసిద్ధిభోచరవరుల్ వచ్చి యచ్చెరు వంది చూడంగ హరుశిరంబు
నం దుండి భువనైకవందిత సురనది ధరణీతలంబున కరుగుదెంచి
కలహంసగతియు నిర్మలఘనహాసంబు నాకీర్ణమీనవిలోకనములు
నాలోలపవనవాచాలితకల్లోల లసితమృదూక్తులు నెఱుగు చుండఁ

తే. శ్రీతితో భగీరథుండను దూతచేత, నీత యై మహామునిఁబరీతరిక్త
మగుసరిత్యతఃగూడి యానగరజాలకు, హితముగా దాని నించె నాతతజలముల.

క. సాగరులకు సద్గతిగా, సాగరమును దివిరి సలిలసంపూర్ణముగా
భూగత యై భాగీరథి, భాగీరథి ర్నిభువనసంక్తుల నించెన్. 84

వ. అని యిట్లు గంగావతరణంబును భగీరథమాహాత్మ్యంబును రోమశుండు నెప్పిన
విని ధర్మజుం డనుజనహితం డై యరిగి నందయు నపరనందయును ననుమహా
నదులయందుఁ గృతస్నానం డై హేమకూటంబున సులంబులవలన వెలువడు
దహనంబున నాహవాతంబులై వచ్చుమేఘంబులను జూచి విస్తయం బంది దాని
విధం బడిగిన వానికి రోమశుం డిట్లనియె ఋషభకూటంబున ఋషభుం డను
ముని కయతకోపనం డై యెవ్వరు వలికిన నపుడె యుగ్రానలాకారుం డై యుప
లంబులవలన వెలువడుమేఘంబులం బిలిచి వారల వారించు దానంజేసి తపో
దానధర్మశమదమరహితు లైనజనుల కది దురారోహంబు దేవతలు దేవదర్శను
లైనఋషులు నమ్ముని, జూడ వత్తు రిందు దేవఋషులు యజ్ఞంబు నేసిన యజ్ఞ
భూములందుఁ గుశాకారంబు లైనదూర్వాంకురంబులు యూపాకారంబు లైన
వృక్షంబులుఁ గానంబడు ననిన నాపుణ్యతీర్థంబున స్నానంబునేసి యరుగు
చున్నధర్మరాజునకు రోమశుం డిట్లనియె. 85

క. ఇది విశ్వామిత్రునియా, సుద మిది కౌశికి యనంగఁ బరఁగినయది య
ల్లది ఋశ్యశృంగుడనుముని, పాద మనవుడు ధర్మతనయుఁ డమ్ముని కనియెన్.

1 గప్పి సంభ్రమమహా. 2 శిఖరులు నచ్చెరు (వడి) పడి చూడంగ హరుజటాజూట సమితి,
యం దుండి... కవతరించి... దూళవే విశిష్ట యై, 3 యతికోపనం డిం దెవ్వరు.

— రోమశుండు ధర్మజానకు ఋశ్యశృంగుచరిత్రము నెఱపుట. —

వ ఋశ్యశృంగుండు డనుమునిజన్మంబును దచ్చరితంబును విన వలయు నది యెట్లని యడిగిన రోమశుండు డిట్లనియెఁ దొల్లి కశ్యపపుత్రుండు డగువిభాండకుండు డనుముని వసుండు డఖండిత్రాస్తాచర్యంబునం దపంబు నేయుచు నొక్కనాఁ డొక్కమడు పున నీళ్లాడు చున్నయవసరంబున. 87

క. సురుచిరసురూపగుణసుండు యూర్వశి యచులతాంగి తద్వర్జనగో చర యగుడు నపుడఁ రేత, స్థూలనం బమ్మునికి నయ్యెఁ గామకృతమునన్. 88

వ. అయ్యమోఘనీర్యంబుతో మిశ్రం బయిన జలంబు నొక్క దుప్పివెంటి మృ గంబు ప్రావి గర్భంబుదాల్చిన నందు ఋశ్యశృంగుండు డనుకుమారుండు జన్మించి తండ్రినిం దదాశ్రమంబునుం గానియెందెటుంగకఘోరతపంబు చేయుచున్నంత 89

తే. బలియుఁ డంగాధిపతి రోమపాదుఁ డనఁగ, ధరణిఁ బరఁగినవీరుండు దనపురోహి తాపరాధకృతమున బ్రాహ్మణులచేత, విడువఁబడినఁ దన్నహి కనావృష్టియయ్యె.

వ. దానికి వెఱచి యాతండు బ్రాహ్మణులఁ బరమభక్తి సుపాసించి యాయనావృష్టి దోషం జేమికారణంబున నయ్యె దీనికిం దగిన ప్రతీకారం బెద్ది యని యడిగిన వానికిం బ్రసన్నులై బ్రాహ్మణు లిట్లనిరి. 91

క. కడు దర్పితుఁ డని నిన్నున్, విడిచిరి బ్రాహ్మణులు వారు ¹విడుచుడు నమరుల్ విడిచిరి దానన వర్షము, దడసె భవద్దేశమునకు ధరణీనాథా. 92

ఉ. శాంతుండు ఋశ్యశృంగుండు డనునస్తుని యున్నయెడఁ ధరిత్రికే సంతతవర్షణం బగు. భృశం బగునట్టివరంబు దొల్లి వృ త్రాంతకుచే దయం బడసె నమ్ముని గావున ఋశ్యశృంగువే ²దాంతసువేది రాఁ బనుపు మంగమహీశ్వర నీదునేర్పునన్. 93

వ. అనిన విని రోమపాదుండు దనచేసిన బ్రాహ్మణావమానంబునకుం దగినప్రాయ శ్చిత్తంబుఁ జేసి బ్రాహ్మణావమానంబున నపుడ బుద్ధిమంతులతో విచారించి విద గ్ధవేశ్యాంగనలం బిలువం బంచి మీ నేర్పువిధంబుల ఋశ్యశృంగుండు బ్రబోధించి యిట తోడ్కొని రం డని పంచిన. 94

క. ఆవేశ్యాజను లధికర, సావహభక్ష్యములు విలసదనులేపనమా లాగ్యవభిలుఁ గొనుచు నరిగిరి, ³నావాశ్రమమునకు నమరనారుల లీలన్. 95

వ. అట విభాండకుండును యథాకాలం బగ్నివశోక్తంబు వేల్చుం దనపుత్రుఋశ్య శృంగు సమర్పించి వన్యఫలాహరణార్థంబు వనంబున కిరిగినయవసరంబున నం దొక్కజవద్యేశ్య దనకూతు నభినవయశావనవిలాసవిభాసని నమ్మునిపుత్రు పాలికిం బుచ్చిన దానిం జూచి ఋశ్యశృంగుండు సంభ్రమంబున. 96

1 విడిచి... దడరే భవ. 2 దాంతసువేది; దాంతసువేది... నేర్పునేర్పునన్; నేర్పు నూపునన్. 3 సావన మగుహునిజితసోపనమునకున్.

—ॐ ఋశ్యశృంగుడు వేశ్యను మునికుమారునిగా భావించుట. 9८—

మధ్యాహ్నం. ఎందుండి వచ్చితి ఋషికుమార యే నెన్నఁడు నిట్టి
సుందరాకారు మునిఘట నే వొల్లె చూచి యెటుంగ
నిం దుండు మీవని కష్టమృగచర్మ కృతకుశాసనము
నం దుండఁగాఁ బనిచె ఋషి యనుబుద్ధి నత్తన్నిఁద్రీతి. 97

వ. మఱియు నర్హ్యపాద్యాదివిధులను వన్యస్వాదుఫలదానంబులం దాని కతిథి
పూజనేయ నున్న నది యమ్మునివరున కిట్లనియె. 98

క. మాయాశ్రమ మిందులకుఁ, న్యాయనిధి మూఁడుయోజనంబులు గల దే
బోయెద నీవును విజయం, చేయుమ యందులకుఁ జెలిమి నేయుము నాతోన్. 99

వ. అట్లేని నీచేత సత్కారంబు గొందు ననిన ఋశ్యశృంగుం డట్లు నేయుదు నని
దాని నాతిథ్యవిధానంబునం బూజించి తనకు దానియిచ్చినదివ్యగంధమాల్యంబు
లును సరసభక్ష్యపానంబులును విచిత్రవస్త్రంబులుం బరిగ్రహించిన నదియును.

క. మునిముందటఁ గందుకన, ర్తనమృదుగీతములయందుఁ దనకౌశల మె
ల్లను జూపి విరచితాలింగన యై మునివతికి ముదము గావించె మదిన్. 101

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుం బ్రబోధించి వేశ్యాపుత్రు యరిగిన దానిపోయినవలను
సూచుచు ఋశ్యశృంగుం డగ్నిహోత్రంబు వేల్వక మఱచి విపరీతబుద్ధి యై
యున్న నంత నడవినుండి వన్యఫలంబులు గొనివచ్చి విభాండకుండు గొడుకుం
జూచి యిట్లెల చింతాపదుండ వై యగ్నిహోత్రంబు వేల్వక కాలాతిక్రమ
ణంబు నేనె దనినఁ దండ్రికి ఋశ్యశృంగుం డిట్లనియె 102

నీ. కాంచనవర్ణుండు గడురూపవంతుండు ¹గర్జనజడలతో ఘనము లగుచు
ననయంబు వల్లువ లగు రెండుపిండంబు లురమున విలసిల్లు చుండ నటుత
వెలుగుచు జపమాల వ్రేలంగ నున్నవ నడుమును వడఁకంగ నడచునపుడు
కలహంసకూజితకలనాద మెరుగ నాపాలికి నేఁ దొక్క బ్రహ్మచారి

ఆ. వచ్చి పోయె వానివదనంబువలన వెల్వడుసుగంధిమధురభాషితంబు
పొలుచు వినఁగ సమదపుంస్కోలాలాప, చారు వగుచు హృదయసమ్మదముగ.

క. ఆఋషికుమారుకట్టిన, చీరలు నతీమృదులములు విచిత్రములు మనో
హరము వానిబృహత్కటి, భారమునం దొక్కకనకపట్టము ²వెలుగున్. 104

క. మహనీసమీరితమధుసంభవవివిధ ప్రసవసారభము బోలి ముని
ప్రవరునితనువునయం దుద్భవ మై రమ్య మయి సారభము విలసిల్లున్. 105

వ. మఱియు నక్కుమారుం దొక్కయెఱ్ఱనిఫలంబు దనదక్షిణపాణితలంబున నం

1 గర్జనయొడలితో...నిం దొక్క బ్రహ్మ...నుగంధమధురభాషణంబు; సబంధమధురభాషణముల, పొలుపు వుండ. 2 వ్రేలక 3 సమీహిత...వొలుచు ముని...దేహంబున ను (మృదుతనమున) దు, దృవ మై యతిహృద్యసారభము.

దండ చటచుచు నవి నేలం బడి యొగయం బోయినవలసికీ వ్రాలుచు వాతా
వధూతం బైనబాల్పవృక్షంబునుం బోలె నొప్పు చున్న నమ్మనిపుత్తునందు
నాహృదయంబు దడ్డయుం దగిలించుని. 106

ఉ. నన్నును గొంగిలించుకొని నావదనంబునకున్ నిజాన్య మా
సన్నముఁ జేసి యొక్కమృదుశబ్దము ¹నేనె మనోహరంబుగా
నెన్నఁడు నట్టిశబ్దము ముసీశ్వర మున్ విని యే నెఱుంగ న
య్యన్నవబ్రహ్మచారిముఖ మంబురుహంబురమంబు సూడంగన్. 107

వ. నాయుచ్చినవన్యస్వాదుఫలంబు ²లాదరించి యారగింప కమ్మునికుమారుం డమ్మ
తోపమానంబు లైనఫలంబులు నతమధురంబు లైకపానీయంబులు నాకు నిచ్చిన
నుపయోగించితి నట్టిరసవిశేషంబులు (?)యేను మున్నెన్నఁడు రుచియించుటలేదు
మఱియును. 108

క. తనచేతేపుష్పములఁ జల్లిన నంతటఁ జెదరి యవి యభిప్రకరనిమే
వన మొప్పు నున్నయవి యి,వ్వనకుసుమము లట్లు గావు వరగంధంబుల్. 109

వ. నాకు నమ్మనిపుత్తునాశ్రమంబునందు వానితో నొక్కటఁ దపంబు నేయుచుండ
నిష్ఠం బనినఁ గొడుకుపలుకులు విని విభాండకుండు విస్మితుండై తపస్సులతపం
బులకు విఘ్నంబులునేయ. ననేరూపులయి రాక్షసులు వనంబునం గ్రమ్మరు
చుండుదురు ⁴తజ్జనద త్తంబు లయినపానీయంబు లపేయంబు లతెనుగంధు
లయినకుసుమంబులు మునులకు వర్జనీయంబు . అని కొడుకుం బ్రబోధించి
యొప్పటియట్ల వన్యఫలంబులు చేర నరిగిన. 110

క. చనుదెంచి తరుణి మునినం,దనుచి త్తంబునకు వైకృతము జేసె విలా
సినులసహాలాప సహాసన సహాయానములు ⁵బంధనమములు గావే. 111

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుండు విలాసినీమోహితుండయి తండ్రి కెఱింగింపక ⁶స్వచరి
తంబయినతనయాశ్రమంబు విడిచి మనుష్యయోగంబునం దగిలి యక్కోమలి
పిఱుంధన చని యంగదేశంబు సొచ్చి యందు రోమపాదునాదేశంబున రాజా
శ్రయం బనుభవనంబున నుండునంత. 112

మ త్తకోకిలము. ⁷అమ్మనీశునివాసశక్తిఁ దదంగ దేశమునందు మే
ఘము, లెల్ల వలంకులం గడుఁ గ్రమ్మి సర్వజనప్రమో
దమ్ముగాఁ బ్రభవద్బ్రహ్మజలధార లొప్పంగ వృష్టిఁ జే

1 నెన్నె. 2 లాదరింపక ; లుపయోగింపక ; లారగింపక. 3 పుష్పములఁ జల్లిన ; పుష్పములు
నల్లిన...యవి యభిప్రకరణ ముఁగిన నొప్పుచున్న మఱి యి,వ్వన ..వరగంధములన్. 4 నజ్జన
దుస్తరంబులై యనజ్జనద త్తంబులై రసవంతంబు లైనపానంబు లపేయంబు. 5 సింధునమములుగావే.
6 సుచారిత్తంబైన.....పుష్పయోగంబు ; పుణ్యయోగంబు. 7 అమ్మనీశు... (లెల్ల గెలంకులన్)
లెల్ల గణంగి గ్రక్కునఁ గ్రమ్మిన్ గడుసర్వమో... బ్రవతద్బ్రహ్మజు.

సె మ్మహానదులు¹ మహాసరసీవరంబులు నిండఁగాన్.

113

వ ఇట్లు ఋశ్యశృంగు¹నాగతంబున నంగవిషయంబున నవగ్రహదోషంబు నిరస్తం
బైన సంతసిల్లి రోమపాదుండు తనకూతు శాంత యనుదాని నత్యంతకాంతి
మతి నమ్మనివరునకు వివాహంబు నేసి.

114

క. అనుభోగయోగ్యములుగా, ధనరాసులు భూషణములు దాసీనివహం
బును గాంచనమయశయ్యా²సనములు ²ముని కిచ్చె హృదయసంతోషముగాన్.

— విభాండకుండు ఋశ్యశృంగుని వెడకుచు వచ్చుట. —

వ. మఱియు గోసహస్రంబు లనేకంబు లిచ్చి గోకులనంగులంబుగా ఘోషంబులు
దేశంబుల నెల్ల నిలిపి నిత్యసత్కారంబుల ఋశ్యశృంగునకుఁ బ్రియంబు నేయు
చుండె నంత నట విభాండకుండు దనయాశ్రమంబునఁ గొడుకుంగానక యెల్ల
దేశంబులు రోయుచు నంగదేశంబునకు వచ్చి గోగణసంకీర్ణం బైనయొక్క
ఘోషంబునందు గోవసత్కృతుం డై యొక్కదివసంబు వసియించి యిది యెవరి
ఘోషం బని గోపాలకుల నడిగిన వార లిట్లనిరి

116

క. యతినాథ విసవె యిది నీ, సుతుఘోషం బిదియ కాదు చూడ ననేకా
యుతఘోషంబులు గల పున్నతగుణునకు ఋశ్యశృంగునకున్ నిధరణిన్.

117

వ. అనినవిని విభాండకుండు సంతసిల్లి ఋశ్యశృంగుతోట్టువట్ల విశ్రమించుచు రోమ
పాదుపురంబునకు వచ్చి యందు శాంతాసహితుం డైన ఋశ్యశృంగుం జూచి
సంతుష్టహృదయుండై తనగొడుకుం గోడలిం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగె
నందు వసిష్ఠున కరుంధతియు నగస్త్యునకు లోపాముద్రయు ముద్దలునకు నాలా
యిని యైనయంద్ర సేనయుంబోలె దనకుఁ బరమభక్తియుక్తయై శాంత పరివ
ర్యనేయు చుండ ఋశ్యశృంగుండు సుఖం బుండె నని చెప్పిన నాకౌశిక హ్రదం
బున నందలు నభిషిక్తులై యేనూలుమహానదులసమాగమస్థానం బయినగంగా
సాగరసంగమంబుఁ జూచుచు సముద్రతీరంబునం జని కళింగదేశంబున వైత
రణి యనుమహానదిం గని రంత రోమశుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె.

118

క. మునిదేవవరులు యజ్ఞము, లొనరించిరి తొల్లి దీనియు త్తరతీరం
బున నిది పుణ్యాపుడ మై, తనరును యజ్ఞావభృథశతన్నానములన్.

119

వ. మఱియు సకలయజ్ఞంబులయందును బ్రశస్తం బయినపశుభాగంబు పశుపతికి
దేవతలును ఋషులు నిందుఁ గల్పించి రీతిర్థంబాడినవారు దేవయానగతు లగుదు
రనినం గృష్ణాసహితుం డై ధర్మతనయుండు దమ్ములుం దానును వైతరణిన్నా
నంబునెని రోమశుం జూచి మునింద్రా నాకు భవత్ప్రసాదంబున నఖిలలోకంబు
లుం³గాననయ్యె వైఖానసులవేదాధ్యయనశబ్దంబులు విననయ్యె ననిన విన్పితుం

1 నవగ్రహమున...సంకీర్ణి యంత రోమపాదుండు. 2 దగ నిచ్చె. 3 గనంబడియె...

పై రోమశుండు వైఖానసులనివారు బిందులకు ముప్పదివేల యోజనంబులు గలదు వారల యధ్యయశశబ్దంబులు వింటివి గావున నీవు దివ్యుండ వంచు శరిగి యనవరతఫలాలంకృతం బైనయొక్కవనంబు గని యిట్లనియె నిందుఁ దొల్లి స్వాయంభువుం దైనవిశ్వకర్త యజ్ఞంబు నేసి.

క. దక్షుఁ డయి యజ్ఞదక్షిణ, దక్షిణభూభాగ మెల్లఁ దా నిచ్చె నశే
షక్షితిధరవనములతో, నక్షయ¹గతఁ గశ్యపునకు నా ద్విజ్యమునన్. 121

వ. దాని కలిగి భూదేవి గశ్యపునకుం బట్టిక రసాతలంబునకుం ²బోయినఁ దత్ప్రసాదాద్ధి యై కశ్యపుం డుగ్రతఁబు నేసినం బ్రసన్నయై భూమిదేవి నీరిలోనుండి వెలువడి వేదిరూపంబునం గశ్యపునకుఁ బొడసూపె నవ్వేది యిదినుమ్ము దీని నెక్కినవారు వీర్యవంతు లగుదు టిమంత్రంబున దీని నెక్కుండు వెఱినాఁ డిది దావీక సముద్రంబు సొచ్చు నని యగ్నిర్నిత్రోయోని యనునివి యాదిగాఁ గల మంత్రంబు లుపదేశించిన 122

క. అనుజులుఁ దానును మునిశాసనమున నవ్వేది యెక్కి సమధికవీర్యం
బున నొప్పె బ్రాహ్మణులదీ,వన లెసఁగఁగ ధర్మసుతుఁడు వాసవలీలన్. 123

క. ధరణీసురవరమునిగణ,పరివృతు లై యరిగి కనిరి పాండవులు వియ
చ్చర³సేవితబంధురసుం,దరకందర మగుమహేంద్రధరణీధరమున్. 124

క. అందులమహాతపోధనులకు నమస్కారసత్కారంబుల మనగిప్రియంబు నేసి ధర్మ
రా డి ట్లనియె. 125

తే. పరమమునులార యిగ్గిరి బరశురాము , శుభచరిత్రుని మీరెప్పు సూతు రట్టె
యమృతభాగుమీచూచునవసరంబు,నందు మాకును జూడంగ నమరు నొక్కొ.

వ. అనిన నమ్మునిసంఘంబులోన రామానుచరుం డయినయకృతవ్రణుం డనుముని
ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 127

తే. ధర్మతనయ మీరాక ముందర యెఱుంగు, జామదగ్న్యుండు నిర్తలజ్ఞానదృష్టి
ననఘ యెల్లి చతుర్దశి నమృతాత్మఁ, జూతు రిమ్మును ⁴లీవును జూడు మిచట. 128

వ. అనిన ధర్మతనయుండు మహేంద్రంబున నారాత్రి వసియించి యకృతవ్రణు
నిట్లని యడిగె. 1 9

క. భువన స్థితుత్వం డగుభాగ్యవ్రచరితము వినఁగ నాకుఁ గడుఁ గౌతుకగౌ
రవ మైనది దాని ముని,ప్రవర యెఱింగింపు కర్ణపథరమ్యముగాన్. 130

— అకృతవ్రణుండు ధర్మరాజునకుఁ బరశురామునినుహిమ నివృణ్ణ. —

వ. అని యడిగిన ధర్మరాజునకు నకృతవ్రణుం డిట్లని చెప్పె దొల్లి కన్యాకుబ్జంబున

1 మఱి. 2 సాద్విషయానఁ... లేనినాఁ డిది త్రోవయ్యాక సముద్రంబు సొచ్చునని మిత్ర
పదుజేరి యను నివి. 3 నిర్ధరసేవిత సుం. 4 లిందఱుఁ జూడు (మావు) మిండు. 5 జగత్తుకుఁ దగు
... గౌతుకమై, తివిరినది మది మనీంద్ర, ప్రవర.

- గాధి యనురాజుకూతు సత్యవతి యనుదాని భృగుపుత్రుం డగుఋచీకుండను మహాముని వివాహార్థి యై గాధి నడిగిన నమ్మునివరునకు వాఁ డి ట్లనియె. 131
- సీ బక్కవర్ణంబు నీలోత్పలశ్యామ మై తను బెల్ల శశిహంసధవళ మైన యిట్టిగుఱ్ఱములు వే యిక్కన్య ¹కుంకు వి ట్లీ నోపు దేని మునీంద్ర దీని నమరంగఁ బెండిలి యగు మిడి మాకులధర్మంబు నావుడుఁ దరుణిఁ బెండ్లి యగువేడ్క భార్గవుఁ డప్పడ వరుణేంద్రపాలిఁ జని వానిఁ బడసి తెచ్చె
- ఆ నవనినాథ గంగయందుఁ గన్యాకుబ్జ, పురవరంబునందుఁ బుట్టె వట్టి హయనహస్ర మమల మైనాటఁగోలెను, నశ్వతీర్థ మనగ నయ్యె నదియు.
- వ. ఋచీకుండును గాధికి నిచ్చాసమంబు లైనహాయంబుల నిచ్చి వానికూతు సత్యవతిం బాణిగ్రహణవిధిం బరిగ్రహించి సుఖంబున్నఁ గన్యాకుబ్జంబునకు భృగుండు వచ్చి వారలచేతం బూజితుండై కొడుకునుం గోడలిం జూచి సంత సిల్లి యొక్కనాడు గోడలి కి ట్లనియె. 133
- క. లలితాంగి యేను నీగుణముల కతిహృష్టుండ నైతి ముద మొనరంగ ని మ్ముల నిచ్చెద వేడుము నీ, ²వలచువరం బనిన సత్యవతి యి ట్లనియెన్. 134
- వ. దేవా నీప్రసాదంబున నాకొక్కకొడుకును మజ్జనని కొక్కకొడుకు నుదయింప వలయు నని మ్రొక్కినం గరుణించి భృగుండు నీకోరినయట్లు యగు శుచిన్నాత లయి నీవు మేడిమ్రానిం గొగిలింపుము నీజనని నశ్వత్థంబుఁ గొగిలింపు మను మనిన నయ్యిద్దఱుఁ దదాలింగనవివర్యాసంబు నేసిన నెఱింగి భృగుండు గోడలి కి ట్లనియె. 135
- ఉ. పుత్రుండు నీకు బ్రహ్మకులపూజ్యుండు పుట్టియు వాడు దారుణా ఙ్మత్రిచరిత్రుఁ డై పరంగు ³సత్త్వమునకా మఱి నీసవిత్రికిఁ ఙ్మత్రియుఁ డుద్భవిల్లియు నఘక్షయకారణుండుకా మహాతపగి పాత్రుండు నై ధృతిం బడయు బ్రాహ్మణభావము భూరితేజమున్.
- వ. అనిన సత్యవతి గృతాంజలియై ⁴క్షత్రియభారంబు దనపుత్రునకుం గాకపాత్రు న కనునట్లుగా శ్వశురువలన వరంబు వడసి కతివయకాలంబునకు గర్భిణి యై.
- క. ఆదిమునిచరితుఁ బడసెఁ బ్రసాదసమన్విత సుపుత్రు జమదగ్నిఁ ⁵జతు ర్వేదంబులయందు ధను, ర్వేదమునందును నతిప్రవీణు మహాత్మున్. 138
- వ. ఆజమదగ్ని ప్రసేవజితుం డనురాజుకూతు రేణుక యనుదాని వివాహం బయి దానియందు ⁶రుమణ్య త్సుమేణ వసు విశ్వావసు రాము లనువారి నైదుగురు గొడుకులం బడసి వనంబున నుగ్రతపంబు నేయుచు నొక్కనాడు వన్యఫలం

1 కుంకువ యీ నోపు. 2 వలచినవర మనిన. 3 గర్వమునకా; గర్భమునకా. 4 క్షత్రి

యాచారంబు. 5 బ్రియా, పాదకు సద్బుద్ధి జతు, ర్వేదంబులయంద గడుఁ బ్రవీణు. 6 రుమణ్య త్సుమేణ విశ్వావసు రాము లనువారి నల్వారు గొడుకులం

బులు దేరం గొడుకులు వోయిన రేణుక వారిపిటుందన పోయి యొక్కసరో
వరంబునందు సభార్యుం డయి జలక్రీడ లాడుచున్నవాని మార్తికావతవతి
యగుచిత్రరక్షం డనురాజుం జూచి కామమోహిత మై న్యభివరించిన దాని
దుశ్చరితం బెఱింగి జమదగ్ని కోపోన్మాదపరవశుం డై. 139

క. తనయుల నలువురం గ్రమమునఁ, బనిచెక్ జమదగ్ని దనమభార్య వధింపఁ
జనసిఘాతము పాతక, మని వారలు వలుక కుండి రవ్యవసితు లై. 140

క. కడు కలిగి యమ్మసింద్రుఁడు, గొడుగులకును శాప మిచ్చె ఘోరాటవీలో
జడమతి మృగపక్షులయ, ట్లుడుగక యజ్ఞానవృత్తి నుండుం డనుచున్. 141

వ. మఱియు నిశితపరశుహస్త రాముం జూచి దీని వధియింపు మని జమదగ్ని
పంచిన వాఁడు గురువచనంబునం దట్లం దత్తుణుంబున వధియించిన. 142

క. శమితనిజక్రోధుం డై, జమదగ్ని తనూజుసాహసమునకుం దనవా
కన్యము లంఘింపమికి బ్రసన్నమనస్కుండై తనూజునకు ని ట్లనియెన్. 143

వ. నావచనంబున నతిదుష్కరం బైనకార్యంబు నేసిత నీ క్షిప్తం బైనవాని నెల్లను
వేడు మిచ్చెద ననిన రాముండు సంతృప్తహృదయుం డై మదీయజనని జీవించి
యుండను ¹దద్వధోపనిష్కృతీయు సహోదరులు శాపవిముక్తు లయి
యెప్పటియట్లయిండును సమరంబుల నా కప్రతిహతశక్తియు దీర్ఘాయువుం గాఁ
బ్రసాదింపుం డని తండ్రివలనం దనయభిమతంబులు వడసి యుండునంతఁ గొం
డొకకాలంబున. 144

చ. అమితబలుండు హైహయఁ డహర్పతితేజఁ డజేయబాహువి
క్రముండు సహస్ర బాహుఁ డనఁగా వినితుం డగువాఁడు తద్వనాం
తమున మృగవృక్షిన్నుం డయి తా జమదగ్ని మహామునీంద్రునా
శ్రమమున కేగుదెంచె బహుపైనన్యముతో నధికశ్రమార్థుం డై. 145

వ. అందు మునివరుచేతం బూజితుండయ్యును వాఁడు దనరాజ్యమదంబున మెచ్చక
యయ్యాశ్రమవాసుల ²కవమానంబునెసి యందుల వృక్షంబులెల్ల విడిచి
జమదగ్ని హోమధేనువును దరుణవత్సంబుతోఁ గట్టి కొనిపోయిన నప్పుడవ్వనం
బుననుండి సమిత్కుశఫలంబులు గొని వచ్చినరామునకు జమదగ్ని యి ట్లనియె.

క. వినవయ్య కా ర్తవీర్యుఁడు, మనధేనువుఁ బట్టుకొని ³సమర్థుం డయి పె
ల్లున పోయె నేమి నేయుద, మనవుడు రాముండు విని మహాక్రోధమునన్. 147

క. గురువచన⁴దోధితుం డై, సరభసగతి వానిపిటుండఁ జని తదృబముకొ
శరవృష్టి ముంచి చంపె న,పరిమితలయకాల మేఘపటలమ పోలెన్. 148

వ. మఱియును. 149

1 జడ్డోహ నిష్కృతియు...నా కప్రతిహతప్రతాపశక్తియు. 2 బాధించి యపకారము
సేసి 3 సమర్థకమయి తెల్లన. 4 చోదితుం డై.

— పరశురాముడు కార్తవీర్యసింహ జంభుట. ౧—

- చ. బలిమి నశేషలోకపరిభావిమహాద్భుతశౌర్యసంపదం
బొలుచునహస్ర బాహుకరముల్ గులిశాతనిశాతబాణధా
రల సతీవీరుఁడై తునిమి రాముఁ డరాతులకుఁ భయంబుగాఁ
గలహములోన వాని సతిగర్వితుఁ జంపె బరాక్రమోన్నతిన్. 150
- వ. అంతం గార్తవీర్యనిపుత్రులు బద్ధవైరు లై రామరహితం బయినజమదగ్నాశ్రిత
మంబునకు వచ్చి యందు. 151
- ను ముమంల దిట్టుచుఁ బుష్పవృక్ష¹తతు లున్నూలించుచుం గూరు లై
యనవద్యుక్ జమదగ్నిఁ బట్టి బలిమిక్ హారామ హారామ యం
చును నాక్రోశము చేయు చుండఁగ ముసుల్ శోకింప ధర్మాత్ము న
మ్మునిముఖ్యుఁ నధియించి రాగ్రహమునకా మోహంధు లై మోహాయుల్.
- చ. వఱలఁగ రాముఁ డంత ననవద్యుఁడు వచ్చి బహుప్రలాప మై
యఱచుచు నున్నతల్లిని గృతాంతవశస్థేతుఁడై నతండ్రి²న
త్తఱిఁ గని తీవ్రశోకపరితాపమాతుం డయి తత్ప్రకార మం
దెఱిగి ముహూర్తమేనియు సహింసఁగ నోపక కోపదీప్తుఁడై. 153
- చ. అనఘు³ సీనాతతాయీ గరుణాత్ముఁ బ్రశాంతుని దాంతు నిమ్రహా
మునివరుఁ జూచి చూచి యధముల్ వధియించిరి దీనఁజేసి దు
ర్జను లగుచున్నక్షత్రియులఁ జంపుదు నంచుఁ బ్రతిజ్ఞ నేసె భూ
వినుతుండు జామదగ్న్యుఁ డతీవీరుండు లోకభయంకరాకృతిన్. 154
- వ. ఇట్లు కృతప్రతిజ్ఞుండై క్షత్రియుల నెల్ల వధియించి దిగ్దంతిదంతార్ద్రభాఘాట
మహీచక్రంబు సాధించి విహితవివిధాధ్వరుండై కశ్యపునకునార్తివ్యభిదక్షిణగా
నఖిలభూవలయంబు నిచ్చి నిస్సంగుండై మహేంద్రపర్వతంబునం దపోనిత్యుం
డై యున్న వ్యాడని పరశురాముచరితంబు నెప్పిన విని ధర్మజుం డనుజబ్రాహ్మణ
సహితుండై మునిగణోపదేశంబునం జతుర్దశినాండు పరశురాముం జూచి పరమ
భక్తిం బూటించి తత్ప్రతిపూజితుం డై దక్షిణదిక్కునకుం జని. 155
- క. భూమివలెం బై త్రిభువన, పావనమై త్ర్యంబకప్రభవ మైనజలౌ
ఘావళిఁ బవిత్ర మగుగోదావరిఁ బుణ్యనది గనియె దక్షిణగంగన్. 156
- శా. గోదేవక్షితిదేవభక్తిపరుండై గోదాపరిస్సాతుఁడై
గోదానంబులు⁴ హేమదానములుఁ బెక్కుల్ రత్నదానంబులుఁ
భూదేవోత్తమపూజ సేయుచు జగత్పూజ్యుండు ధర్మాత్మజుం

1 కిరి నిర్మూలించుచు... రాగ్రహమునకా. 2 నో, క్షౌఱఁ (న, క్షౌఱఁ) గని తీవ్ర
శోకపరిభవమాతుం... మహింసక నంతక. 3 నివీతరాగుఁ. 4 భూమిదంతం బై... జలౌ, ఘావళిఁ బ్రక
తుగు. 5 భూమిదానములు.

దాదిత్యాభుః డనేకతీర్థశతసేవా¹సక్తపుణ్యాత్ముః డై.

157

వ. ద్రవిళదేశంబున నగచ్ఛ్యతీర్థం బాడి యందుఁ దొల్లి యష్టనుచేసినగోసహస్ర
దానాదివివిధదానంబులు విని వానిం బ్రశంసించుచుం జని శూర్యాకారం బను
తీర్థంబునం బర్వతోత్సేధం బయినపరశురామవేదిం గని సముద్రతీరంబునకుంజని
ప్రభాసతీర్థంబునం బండ్రెండు దినంబులు పంచాగ్నిమధ్యంబునం బవనాంబు
భక్షకుం డై ధర్మజుండు దపంబు నేసిన

158

ఆ. దాని నెఱిగి రామ దామోదరులు వృష్టి, వరులతోడఁ బ్రీతి నరుగుదెంచి
కనిరి సకలతీర్థగమనోపభక్షేశ, కృశులఁ బాండుసుతుల విశదయశుల.

159

క. చీరాజినధారుల నవి, కాళోతపోయుతులఁ జూచి కడు దుఃఖితు లై
వారిజదళాక్షి ద్రౌపది, సూరార్చి రుదాఁహితమృదూక్తల నొప్పన్.

160

వ. వారికి ధర్మతనయుండు దమవనవాసతీర్థగమనాయాసంబును నష్టమనివ్యాస్త్ర,
లాభంబును నింద్రునొద్ద నాతనియునికియుం జెప్పిన విని రాముండు గృష్ణాదు
లైనవృష్టివరుల కిట్లనియె.

161

నీ. మఱిహింఁడై తన²సుతునివల్కులు విని ధృతరాష్ట్రుఁ డీపాండుసుతులఁ బాప
భీరుల నపగతధారుణీరాజ్యాల జేసి యుగ్రారణ్యవాసగతులఁ
గావించె నిది ధర్మవే విచారవిహీనుఁ డయ్యె భీష్మాదులు నెయ్య మమర
వారింపఁగా దీని నేరర దృఢసత్యైకతులకు దేవనిర్మితుల కహిత

ఆ. మాచరించు చున్న నీచదుర్మోధనా,దులకు వర్ధనమును నలఘు లైన
పాండునందనులకు దండితారుల కవర్ధనము నిట్లు నేయఁ దగునె విధికి.

162

క. ధరణితలంబు నిర్ధా,ర్తరాష్ట్రముగఁ జేసి యనఘు ధర్మైకధురం
ధరు ధర్మతమాజు వసం,ధర కధిపతి జేయకుండఁ దగునే మనకున్.

163

వ. అనిన బలదేవునకు సాత్యకి యిట్లనియె

164

చ. అనుపమశౌర్యోపంతుల రనంతబలాఘ్నుల రీవు నీజనా
ర్ధనుఁడును సాంబసారణులు దర్శకవీరుండు నుండఁ బాండునం
దనులు. సుయోధనాదులకృతంబున నిట్లు లనాథు లట్ల యి
వ్వనమున నుండఁగాఁ దగునె వన్యఫలాశను లై విహీను లై.

165

తరలము. అహితచి త్రవిదారణక్రియ లందుఁ బ్రోధము లై జగ
త్కుహర మంతయు మ్రోయు చుండఁగ ఘోరయాదవనైనన్యస
న్నహనదుందుభినాదముల్ గగనంబు దిక్కులు నిండ దు
స్సహము లయ్యెడు ధార్తరాష్ట్రుల నైన్యవీరభటాలికిన్.

మ. ఘన మైనీపుణుబాహులాంగలముఖాఘాతంబుతోడఁ జనా

1 స్నాన. 2 డడక్షేశ;పరిక్షేశ. 3 కనాయశులఁ. 4 సుతులవల్కులు... నెయ్య ముని...
దేవమిత్రుల. 5 మతులు ననంతబలాఘ్నులు నీవు.

ర్దనశార్దూమ్యతసాయకావలియుఁ గందర్పేమజాలంబు నీ

యనిరుద్ధోగ్ర శిలీముఖాలియు మదీయాస్త్రాఘమున్ ధాన్తరా

ష్ట్రనికాయోత్తమకాయఖండనపటస్థం బమ్యైడుం బోరిలోన్, 167

వ. కేకయశృంజయుపాంచాలవృష్టిభోజాంధకవీరులుం గృష్ణానుమతులయి యుద్ధం
బున ధృతరాష్ట్రపుత్రులను భీష్మద్రోణకర్ణాదులను వధియింతురు ధర్మరాజు
దమ్ములుం దానును సమయాబ్ధంబులు సలిపి రాజ్యాభిషిక్తుం డగునంతకు నతిరడు
నభిమన్యు నఖిలరాజ్యరక్షకుం జేసి యుండువ మనిన సాత్యకిషలుకుల కనుకూ
లుం డయి హనుదేవుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 168

ఉ. ఈతనిఁల్కినట్ల ధర్మణీశ్వర నిరీపులన్ మహాబలో

వేతులఁ బోరఁ జుపుదు రభేద్యులు వీరలు మీకు¹ భూరిథా

త్రితలరాజ్య మెల్ల నగుఁ దెల్లము నావుడు ధర్మనందనుం

డాతతకిర్తి యి ట్లనియె నమ్మురవై రికి నీరపాణిన్. 169

ఉ. మీదయ మాకుఁ గల్లఁగ నమిత్రుల నోర్పుట యేమిపెద్ద ధ

ర్వాదయనిత్యబుద్ధులను నుత్తమకీర్తుల నొప్పు ద్రోణభీ

ష్టాదులసన్నిధానమున² నమ్యైయిఁ బల్కినపల్కు దప్పుఁగాఁ

గా దని ధర్మనందనుండు గ్రమ్మటిచేక్ యదువీరకోపముల్. 170

వ. యాదవులు పాండవుల వీడ్కొనిపోయి రిట పాండవులు శిసోమమిత్రితతోయ
యైనపయోష్ణియందఁ గృతస్నాను లయియున్న నందు ధర్మరాజునకు రోమ
శుం డి ట్లనియె. 171

క. మనుజేంద్ర దీనితీరంబున భృగుఁ డనురాజు యజ్ఞములఁ జేసిన నం³

దనిమిషపతి తృప్తుం డై, దనుజుల⁴ నోర్చెనట ఘోరతరశస్త్రములన్. 172

వ. మఱియు నింద తొల్లి యాధూర్తరయసుం డైనగయుండు హిరణ్మయంబు
లయిన చమాలస్థాలీయూచచమసపాత్రిస్రక్కువంబులును దేవస్థాపితంబు లయిన
యువంబులు నొప్పు నే డశ్వమేధంబులు నేసి యసంఖ్యాతంబు లయినధనంబు
ల ఋత్విజులను సదస్యులనుం బూజించి సువర్ణమయగోదానంబు లనేకంబులు
బ్రాహ్మణుల కిచ్చి యక్షయంబు లయినయింద్రలోకసుఖంబులం బడసెఁ బయోష్ణి
యందఁ గృతస్నానులైనవారు దేవసాయుజ్యంబుఁ బడయుదు రని చెప్పుచుం
జని నర్హదాస్నానంబుఁజేసి వైదూర్యపర్వతంబుఁ గని రోమశుండు ధర్మరాజున
కి ట్లనియె నిది త్రేతాద్వాపరసంధి యీసరోవరతీరంబు శిర్యాతియజ్ఞప్రదే
శంబు మఱియు నిందు భృగుపుత్రుం డయినచ్యవనుండు శిర్యాతి యనురాజు
కూతు సుకన్య యనుదాని వివాహం బయి వానియజ్ఞంబున నింద్రు నాద

1 భూకథా. 2 నప్పుడు పల్కిన; నట్టులఁ బల్కిన. 3 శిసోమమిత్రవనిష్పృశితోయ.

4 దా నోర్చి ఘోర (చెగటార్చి పోర) తరసమరమునన్.

రింపక యాశ్వినుల సోమపీఠులం జేసె ననిన నది యెట్లని యడిగిన ధర్మజునకు
సౌకన్యాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగా రోమశుం డిట్లనియె. 173

— రోమశుడు ధర్మజునకు సౌకన్యాఖ్యానంబు చెప్పట ॥ —

క. ఇక్కొలనిసమీపంబున, బెక్కగువేలేండ్లు తపము భృగుసుతుండు గరం
బక్కజముగ నొనరించెను, ¹వెక్కసనియమమున నిరతవీరాసఱు డై. 174

క. అట్లునిదేహము వత్తికమ్మున గప్పంగఁ బడినఘనవల్లిగు
ల్గమ్ములు పైఁ బ్రాకిన ననయమ్ముచు నేర్పడక యుండె నవ్వనధూమిన్. 175

వ. అంతం బెద్దగాలంబునకు శ్రాత్యతి యనురాజు దనచతుస్సహస్రదేవీనివహంబు
తోడఁ దత్సరోవరంబున విహరింప నరిగిన నాతనికూతురు సుకన్య యనునది
యిష్టసఖులతోఁ గ్రుమ్మరుచున్న నవ్వల్లికంబునందు. 176

క. విద్యుల్లతాంగి భార్గవు, నుద్యన్నయనములు మెఱచు చున్నను విలస
త్థద్యోతద్యుతు లొకొ"యని, సద్యస్సంజాతబుద్ధిసంభ్రమ యగుచున్. 177

వ. అప్పు డప్పట్టు గ్రొప్పించిన నల్లిగి నిమిలితసయనుండై చ్యవనుండు శ్రాత్యతి
నైన్యంబుల కెల్ల మాత్రపురిషనిరోధంబుఁ జేసిన నది దనసైన్యాపరాధం
బున నయ్యెఁ గా వగచివాఁ డెల్లవారి నడిగి తత్కారణం బెఱుంగ నేరక
చింతాపరుం డై యున్నఁ దండ్రీకడకు వచ్చి సుకన్య యిట్లనియె. 178

తే. మిన్నమిడుఁగుఱులట్టు లై మెఱసి రెండు
మెఱుఁగు లొకపుట్టలో నున్న నెఱుంగ కేను
బుట్ట గ్రొప్పించి యారెంటి పాలుపుఁ గాన
కుడిగి వచ్చితి విన్నయవడి మనమున. 179

వ. ఈసైన్యనిరోధంబున కిది నిమిత్తం బగునో యనిన శ్రాత్యతి యప్పు డాపుట్ట
యొద్దకు వచ్చి యందుఁ దపఃక్లేశంబున కృశత్వగస్తీభూతశరీరు నతివృద్ధు
భార్గవుం గని నసమ్మరించి యిట్లనియె. 180

క. అమితం బగుమితపముమ, హిమ యెఱుంగక యిట్లు చేసె నిది దీని సహిం
పుము దమ మత్సైన్యనిరోధము వాపుమ యెఱుక గలరె తరుణులు ధరణిన్.

వ. అనిన భార్గవుండు కరుణించి యతిశయరూపయశావనగర్విత యైనయాశన్యకం
బరిగ్రహించి కాని ఊమింప ననిన శ్రాత్యతి తనకూతు నమ్మునివరున కిచ్చి నిజ
సైన్యనిరోధంబుఁ బాచికొని చనిన. 182

ఆ. పతికిఁ బరమభక్తిఁ బరిచర్య సేయుచు, నొనరఁగా సుకన్య యుండు నంత
నాలతాంగికడకు నాశ్విను లేలేంచి, త మ్మెఱుంగఁ జెప్పి దాని కనిరి. 183

వ. అవ్వా నీ వెవ్వనికూతుర వెవ్వనిభార్య వని యడిగిన నేను శ్రాత్యతికూతుర

1 వెక్కక యచనియమనిరతి ; వెక్కన మగునియమనిరతి ; వెక్కట యచనియమనిరతి.

2 నికట. 3 రై రెండు మెఱుచుచున్న... పాదపుఁ గాన.

భార్గవుం డయినచ్యవనునిభార్య నని చెప్పిన విని వారలు నగి యక్కటా యిట్టి రూపవిభవంబులు వడసి కామభోగబాహుళ్యం డయినవృద్ధ భార్గవుని వరి యించి నీజ్వలం బెల్ల వృథ చేసి తింక నై నను నీవయోరూపంబులకుం దగిన వరు వరియింపు మేము వానిఁ దెచ్చెద మనిన నప్పలుకులు సహింపక సుకన్య యాశ్వినుల కి ట్లనియె. 184

- అ. చ్యవనునందు నాకు సంతతప్రీతి యై, యుండ నిట్లు పలుకు టుచిత మగునె యని నిజేశ్వరునకు నప్పుడ వారల, పలుకు లెటుంగఁ జెప్పెఁ బంకజాక్షి. 185
- వ. చ్యవనుండు దానిపతివ్రతాత్వంబునకు సంతోసిల్లి వారల పలుకుల కొడంబడు మని పంచిన నది పతిచేత ననుజ్ఞాతయై చని నాకు నవయావనవరుం గావింపుం డనిన నాశ్విను లప్పు డక్కొలను సొచ్చిరి భార్గవుండును వారితోడ సరగ ప్రవేశంబునెసె నిట్లమువ్వరు నవయావను లయి సుకన్యకడకు వచ్చి నిలిచి మాయందు నీవలచువానిని వరియింపు మనిన నది తనపతి యైనభార్గవుని వరి యించె నంత నయాశ్వినుల కతిప్రీతుం డయి చ్యవనుం డి ట్లనియె. 186

— చ్యవనుఁ డాశ్వినుల సోమపీఠులఁ జేయుట. —

- లే. ఏను మీకారణంబున నిపుడు లబ్ధి,యావనుండ నై ధన్యుండ నైతి మిమ్ము సోమపీఠులఁ జేసెద సురలరాజు, సూచు చుండఁగ శర్యాతిసుక్రతువున. 187
- వ. అనిచెప్పిన నాశ్వినులు సంతసిల్లి యరిగి రిట శర్యాతి భార్గవుజరాభారపరి త్యాగంబు విని విస్మితుం డై యెల్లునిం గూఁతుం జూడ వచ్చిన నాతని సత్కృ తుం జేసి భార్గవుం డి ట్లనియె. 188
- క. విదితముగ నిన్నుఁ జేయిం,చెదఁ గ్రతువు ధరాధినాథ చేయుము నీ క భ్యుదయం బగు సంభారస,ముదయము సమకట్టు మనిన మునివచనమునన్. 189
- క. అనఘుండు శర్యాతి మఖం, బొనరించె విధిప్రయోగయుతముగ నం దా శ్వినులకు సోమం బీఁ బో,యిన భృగుపుత్రునకు నలిగి యింద్రుం డనియెన్. 190
- క. వీ రిద్దఱు సోమాహ్వాలు, గారమరులవెజ్జ లిది యక ర్తవ్యము బృం దారకులు గానివారికి, వారింపక సోమ మిచ్చువారుం గలరే. 191
- వ. అనిన నింద్రువచనం బాదరింపక చ్యవనుం డాశ్వినుల సోమపీఠులం జేసిన దానిసహింపక యింద్రుం డలిగి. 192
- క. జృంభించి వజ్ర మెత్తిన, జంభాంతకు వజ్రయుతశిఖజాస్తంభము సం స్తంభించి యతని బటుసం,రంభంబునఁ జంప గడగి రౌద్రాకృతితోన్. 193
- క. చ్యవనుండు వేల్చిన నం దు,ద్భవ మయ్యె నపారఘోరబలయుతుండు మహా జపుడు మదుం డనురాక్షసుఁ, డవనిచరద్యుచరభీకరాకారుం డై. 194

1. పలుకులెల్లం. 2. భుజస్తంభముక్. 3. దృవింపఁ గృత్యకుం డపారబలయుతుండు ; దృత్యుఁ డపారఘోరబలయుతుండు ; దృవింపఁ గృత్యయనివార్యులయుతుండు.

వ. ఇ ట్లుద్భవించి దశసహస్ర యోజనాయామంబు లైనబాహుదండంబులయు శత యోజనాయామంబు లైనచతుర్దశ్శతంబులయు దశయోజనాయామంబు లైనదశనంబులయు శశిరవిమండలసదృశంబు లైననయనంబులయుఁ గాలాగ్ని సన్నిభం బైనవక్త్రంబును దిగ్భూతభోభాగసంకటం బైన శరీరంబునుదోడ భూమి నొక్కహనువును దివంబును నొక్కహనువుగా వదనగహ్వరంబు బెఱచి జగజ్జనీసంత్రాసనవ్యగ్రసంచలనం బైనదీర్ఘజిహ్వనధరోఽపృపుటంబు నాకుచు నత్యుగ్రనాదంబున దిక్కులు వ్రచ్చుచు వచ్చుమహారాక్షసం జూచి సురేంద్రుండు బెఱచి భార్గవస్తంభితభుజుండు గావున వాని నెద్దియుం జేయనేరక చ్యవను నొద్దకువచ్చి కృతాంజలి యై మునీంద్రా నీతపోవీర్యవహారంభంబు మిథ్యయగునే యాశ్వినులు నేడుమొదలుగా సోమార్హు లగుదురు నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుండ వై తమింపు మనిన.

195

క. మునినాథునలుకతోడన, యనిమిషపతివజ్రయుతమహాభుజున స్తంభన ముడిగె నంత భృగునందనవీడ్కొని యింద్రుఁ డరిగెఁ దనపురమునకున్.
వ. అప్పుడరాక్షసుండు నాక్షణంబు చ్యవనునువదేశంబున మద్యస్త్రీమృగయాతంబుల నాశ్రయించె నాశ్వినులు సోమపీఠంబు లై దివంబున కరిగి రిట భార్గవుం డైనచ్యవనుండు దనతపోమహత్త్వంబు నందుఁ బ్రకాశింపఁజేయుటంజేసి నాటంగోలె నది యార్చికపర్వతంబు నాఁ బరగె నని రోమశుండు వెప్పిన నందులఁ బుణ్యసరోవరంబునం గృతస్నాను లై పాండవు లరిగి యంత శంతనుశునకనర నారాయణవిధాతృతపోవనస్థానం బై దేవర్షినివాసం బైనసైంధవారణ్యంబునం జంద్రసరోవరంబునందు రోమశనియుక్తులై చరువులు చేసి యతిథులంబూజించి చని యమునానదిం గని రంత వారలకు రోమశుం డి ట్లనియె.

197

ॐ మాంధాతృచక్రము. ॐ

క. ఇది యమున యనుమహానది, త్రిదశనదీనిభము దీనితీరమున జగద్విదితుండు మాంధాతృండు సంపదఁ గ్రతువులఁజేసె దొల్లిబహువత్సరముల్.
వ. అనిన మాంధాతృజన్మంబును వానిచరితంబును వినవలతుం జెప్ప మని యడిగిన ధర్మరాజునకు రోమశుం డి ట్లనియె.

199

ఉ. వీకున నశ్వమేధములు వే యొనరించినధర్మశీలుఁ డి
హ్వోకుకులోద్భవుండు బలవంతుఁ డనంతయశుం డవార్యవీ
ర్యాకరుఁ డుత్తముండు యువనాశ్వుఁ డపత్యము లేమిఁజేసి దుగి
భాకులుఁ డై ప్రధానవరులందు సమర్పితరాజ్యభారుఁ డై.

200

వ. భృగునాశ్రమంబునకుం జని పుత్రకాముం డై పెద్దకాలం బమ్మునినుపాసించిన నయ్యువనాశ్వునకుం గరుణించి భృగుండు పుత్రకామేష్టిఁజేసి యందు మంత్ర పూతజలపూరితంబై పుత్రోదయకారణం బైనకలశంబు వడసి దాని రక్షించి

యుండ ఋత్విజులం బంచిన.

201

ఆ. రాత్రి జాగరణభరక్రాంతు లై వారు, నిద్ర బొంది 'రంత నీరు వట్టి
థానుజీవ్యుండు తన్నంత్రకలశోద, కంబు లెల్ల ద్రావె గడుపు నిండ.

202

వ. దాని నెఱింగి భృగుండు యువనాశ్వం జూచి నీకు బుత్రార్థంబుగా మదీయ
తపాపీర్యలబ్ధం బైనయిమ్మంత్ర జలంబు నీభార్య కీనున్నచో నీవధికపిపాసాపరుండ
వయి యుపయోగించి యకర్తవ్యంబు జేసితి దైవకృతం బెవ్వరికీ దప్పింప నశ
క్యంబు దీనం జేసి నీకు గర్భంబై యింద్ర సదృశుండైనపుత్రుం డుద్భవించు ననిన
విని యువనాశ్వండు దనపురంబునకు జని యున్నంతనూతేంద్రకు యువనాశ్వ
వామభాగంబు భేదించుకొని బాలార్కతేజం దైనబాలకుండు వెలువడిన
నక్కొడుకుం జూడ నింద్రుండు వచ్చి వాని వదనంబున నిజప్రదేశిని బెట్టి
యమృతమయం బగుదీనిం ద్రావు మనిన నింద్రువచనంబున నమరులెల్ల నక్కు
మారునకు మాంధాత్యం డనునామంబు జేసి రట్లు సురేంద్రసంవర్ధితుం డై.

తే. ధ్యానమాత్ర నచేసి వేదములు సర్వ, శాస్త్రములు ధనుర్వేదము సకలదివ్య
సాయకప్రయోగంబులు జట్టవచ్చి, పాండెమాంధాత్యం ద్రిభువనపూజ్యునొప్పు.

వ. మఱియు నహ్మాంధాత్యండు మహేంద్రుచేత మహామహీరాజ్యంబునకభిషిక్తుం
డై చక్రవర్తియై శక్రనర్ధాననంబెక్కి యాజగవం బనుధనువును దివ్యాస్త్రం
బులు నభేద్యకవచంబును ధరియించి నిఖిలలోకజైత్రుండై సంపూర్ణదక్షిణ
క్రతువు లనేకంబులు చేసి వజ్రసంఖ్యలు గోదానంబుల బ్రాహ్మణులం దనిపి నిజ
శాసనంబున బ్రజలనెల్ల నిలిపి.

205

మధ్యాహ్నం. భూమి కనావృష్టి యైన గడు నల్లి పురుహూతుతోడ

భీమసంగ్రామంబు జేసె దనదివ్యపృథుసాయకముల

సామజావలి నేయునట్లు మేఘసంచయముల నేసి

భూమికీ గురియించె వర్షములు సస్యముల్ వృద్ధి బొంద.

206

వ. ఇది యహ్మాంధాత్య దేవయవనస్థానంబు మఱి యిక్కురుక్షేత్రంబునందు సు
స్వతీతరంబున సోమకుం డనువాడు యజ్ఞంబు జేసి పుత్రశతంబు బడసె
ననిన నది యెట్లని ధర్మజం డడిగిన రోమశుం డిట్లనియె.

207

— సోమకుం డనురాజు చరిత్రము —

క. సోమకుం డనురాజుని మ, హామఖ మొనరించి జంతుం డనునొక్కనుతుక

భూమిశ పడసె నాతని, భామలు మూర్ఖురను గొడుకు బరమప్రీతిన్.

208

క. తమతమపుత్రుండ కా జి, త్రములం జేకొని దయం బృథగ్భావము లే

క కిముడంబున బెంచిరి లోకమున జనుల్ చోద్య మందఁగా గడువేడ్కన్.

వ. ఒక్కనాడ బృహలకుకురువు చీమ గుట్టిన దద్వేదన సహింప నోవక యేడ్చు

చున్న వానికడకుఁ దల్లు లందఱుఁ బఱఱెంచి యేడ్చిన నయ్యాక్రందనధ్వని విని
సంభ్రమించి సోమకుం డంతగిపురంబునకు జని కొడుకు నూతార్చి సభాస్థితుం
డై మంత్రులకు ఋత్విజునకు నిట్లనియె. 210

ఆ. కొరి యొక్కకొడుకుఁ గొడుకుఁగా నే నెట్లు, నమ్మి యుండనేర్చు నాకు సతులు
శతము గలిగియుండ సంతాన మల్ప మై, యునికి మీకుఁ జూడ నుచితమగునె
వ. అనిన వానికి ఋత్విజుం డిట్లనియె. 212

తే. ధరణినాథ నీభార్యశతంబునందుఁ, బరంగ నూర్వరు పుత్రులఁ బడయ నీకు
నభిమతం బేసి దగుఁ దగ దనక నీవు, కడఁగి మాచేయఁబంచిన క్రతువు సేయు.

వ. ఈజుతుం బశువుగా వధించి తద్వపాహవ్యంబుల హవ్యపహునిం దనిపిన దాన
నీనూర్వరుభార్యలకు నూర్వరుకొడుకులు పుట్టుదురం దగ్రజుం డైనజుతుండు
సౌవర్ణలక్షణలక్షితసవ్యపామ్నస్ డై యుదయించు నని చెప్పి ఋత్విజుండు
సోమకునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై. 214

క. తనయుఁ బశువటిచి తద్వపఁ, గొని వేల్చినఁ జూచి యార్తకురరీనాదం
బున నేడ్చిరి కడు నడలుగఁ, దనుమధ్యలు నూర్వరును సుతన్నేహమునన్. 215

క. ఇమ్ముగఁ దధూమాఘ్రాణమ్మున గర్భములు దాల్చి నాతులు నవమా
సమ్ములు నిండుడుఁ గనిరి ము,దమ్మున జుంతు ప్రముఖసుత ప్రకరమ్మున్. 216

వ. అందు జుంతునకు నందఱు నెప్పటియట్ల తల్లులు సమన్నేహ లైయుండం
బుత్తులు నూర్వరుం బెరిగి సమన్ధలై యున్నఁ బెద్దకాలంబునకు ఋత్విజుండు
పరలోకగతుం డై ఘోరనరకానలంబున నెరియుచు నుండె నంత సోమకుండును
దేహత్యాగంబు సేసి యమరలోకంబున కరుగువాఁడు ముందట నరకానల
ప్రచ్యమానుం డయ్యెడుఋత్విజుం జూచి యిట్లేల తీవ్రదగ్ధిభోషహతుండ వైతి
వని యడిగిన వాఁ డిట్లనియె. 217

ఆ. అవనినాథ నీకు నార్త్విజ్య మొనరించి, చూవె యిట్టి నరకపాపకమునఁ
బడినవాడ నీకు బహుపుణ్యలోకిముల్, గలవు నన్నుఁ గావ వలయుఁ గరుణ.

వ. అనిన సోమకుండు ధర్మరాజుపాలికిం జని తచ్చాసనంబునం బుణ్యలోకంబుల
కుం బోవు చుండ్లి యిట్లనియె. 219

క. నాకారణమున ఋత్విజుఁ, డేకాంతమ నరకగతికి నేఁగెను వాని
దోకొని పోయెద నని శుభ, లోకంబున కరిగెఁ ద్రిదశలోకస్తుతుం డై. 220

వ. ఇట్లు యజ్ఞపుత్రుం డైనసోమకుండు దనతపోయజ్ఞఫలంబున ఋత్విజు నరకవిము
క్తుంజేసి పుణ్యలోకగతుం డయ్యె నిందుఁ దొల్లి ప్రజాపతి సహస్రవార్షికంబైన
యిష్టాకృతం బనుసత్రయాగంబుఁ జేసె నాభాగుం డైనయంబరీషుం డిందు

1 తనయుం బశువుగఁ దద్వపఁ...నఱచిరి కడు నడలుచు. 2 ఇమ్ముగ సుతధూమాఘ్రా...
నిండుగఁ గనిరి...జుంతుముఖసుతకత ప్రకరమ్మున్.

యజ్ఞంబులంజేసి పరమస్థితికిం జనియె నిది నహంభుయజ్ఞదేశం బిందు దశష్ట
సంఖ్యధకంబుల నాతండు సదస్యులం బూజించె నిది సార్వభౌమయజ్ఞస్థానం బిది
యయాతి యజ్ఞాయతకంబు వానిసవనంబున కింద్రుండు వచ్చె నిది రామహృదం
బిది నరనారాయణాశ్రమం బిది ప్లక్షవతరణం బనుయమునాతీర్థం బిందు దేవ
తలును ఋషులును సారస్వతయాగంబులు జేసి రిది దేవర్షి యైనసంవర్తచేత
రక్షితం బిందు భగతుం డనేకయాగంబులు సేసి సర్వలోకంబులు జూచె నీవు
నిందు గృతస్నానుండ వై సర్వలోకంబులు జూడు మనిన ననుజనహితుం
డై ఛత్తతనయుం డత్తీర్థంబున స్నానంబు జేసి రోమశున కిట్లనియె 221

శా.¹ దేవర్షిద్యుచరాహిలోకములు నాకిత్యాశ్వినీలోకముల్
దేవాధీశ్వరుం జూచితి నుతీయు నద్దేవేంద్రసౌద్ధా సగాం
డీవాహ్లామనుహాభుజార్థశుం గిరిటికా సవ్యసాచిక్ జయ
శ్రీవిభ్రాజితుం బాధ్యుం జూచితి జడతేస్యవ్యా మునీంద్రోత్తమా. 222

వ. అనన రోమశుండు వెండియు ధర్మరాజున కిట్లనియె 223

క. ఇది దక్షుమఖిస్థానం, బిదియు సరస్వతి యనంగ నిల బరంగుమహా
నది యిందు ద్విదశతతితోడ, ద్విదశజ్యేష్ఠండు సేసె దివిరి మఖంబుల్. 224

వ. ఇది పంచయోజనప్రమాణం బైనప్రజాపతియజ్ఞనేది యిందు దేహత్యాగంబు
జేసి మర్త్య లమర్త్యత్వంబుం బొందుదురు తొల్లి సరస్వతి నిషధదేశంబున
భూమి సొచ్చి యిచ్చమసోద్భేదంబునందు గానంబడియె నిది సింధుతీర్థం
బిందు లోపాముద్ర నగస్తుండు ప్రతిగ్రహించె. 225

తే. ఇదియు విష్ణుపదంబు దా నిది విపాశ, యిదియు గాశ్మీరమండలం బిది విత్త
మిదియు మానసద్వారమింపిందువంశ, పరశురాముండు మునుహంసపథము జేసె.

— శి బి యసరాజన్తి చరిత్రంబు రోమశుండు ధర్మజానకు జెప్పట —

వ. ఇక్కొలనం జైత్రమాసంబునందు మహామునులచేతం బూజితుం డై యుమా
సహితుం డీశ్వరుండు వారికిం బ్రత్యక్షం బగుటయు నరుంధతీసహితుం డై వసి
ష్ఠం డిందుల వసియించె నిది భృగుతుంగం బనుపర్యతం బిందు సుశీనరపతి శిబి
యనువాడు దొల్లి యజ్ఞంబు సేయుచున్న నింద్రాగ్నులు వానిమహాగుణంబు
లెటుంగ వేడి యింద్రుండు శ్వేనం బైన నగ్ని కపాతం బై శ్వేనభయంబున
బజలెంచి శిబిమటువు సొచ్చిన దాని నెగించిని వచ్చి శ్వేనంబు శిబి కిట్లనియె.

ఆ. నన్ను సత్య ధర్మ నిర్మలు గా విందు, నట్టి నీకు బాడి యయ్య యిప్పు
డతిబుభుక్షితుండ నై యున్న నాకు నాహారవిఘ్న మిట్టు లాచరింప 226

వ. సర్వభూతంబులు నాహారంబునన జీవించి వర్ధిల్లు నిది నాకు భక్ష్యంబు గాని
నాడు బుభుక్షువేదనంజేసి ప్రాణవియోగం బగు నట్లయిన నాపుత్రులు భార్య

1 దేవర్షి ద్యుచరాహి...శ్వినీలోకంబుల్...జగత్పత్య. 2 నిత్య...ననకు నీకు బాడి

యు జీవింప నేర రొక్కకపోతంబు రక్షించి వెన్నుజీవంబులకు హింసజేయుట
ధర్మవిరోధంబు. 229

క. ధర్మజ్ఞు లైనపురుషులు, ధర్మవునకు బాధ నేయు ధర్మవు ¹నై నకా
ధర్మముగా మదిఁ దలఁపరు, ధర్మవు సర్వంబునకు హితంబుగ వలయున్. 230

వ. ఇక్కపోతంబు నాకు వేదవిహితం బైనయాహారంబు “శ్వేనాగి కపోతాన్
ఖాదయన్తి” యను వేదవచనంబు గలదు గావున దీని నాహారంబు గా నిమ్మ
నిన దానికి శిబి యి ట్లనియె. 231

తే ప్రాణభయమునవచ్చియిప్పుక్షీనమ్ము, నాశ్రయించె నాశ్రితు నెట్టియధముఁడయిన
విడువఁ డనినను నేనెట్లు విడుతు దీని, నాశ్రితత్వాగ మిది ధర్మవగునె చెపుమ.

వ. నీవు పక్షివయ్యును ధర్మ మెఱింగినట్లు పలికితి శరణాగతపరిత్యాగంబు నేయుట
కంటె మిక్కిలి యధర్మం బొం డెద్ది నీయాడలి దీననకాని యెంట నుపశమిం
పదే నీయత్నం బాహారార్థంజేని యిప్పు డివ్వనంబున మృగమహిషవరాహాఖిగ
మాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద నిక్కపోతంబువలన యాగ్రహం
బుడుగుము దీని నే నెట్లును విడువ ననిన శ్వేనం బి ట్లనియె. 233

ఆ. నాకు విహితభక్షణం బిది యిప్పుక్షీ, బూని కావ నీకు బుద్ధియేని
యవనినాథ దీని యంత నీమాంసంబు, దూచి నాకుఁ బట్టు తొలఁగ కివుడ.

చ. అనిన ననుగ్రహించితి మహావిహగోత్తమ యంచు సంతసం
బున శిబి తత్త్వణంబ యసిపుత్రక నాత్మశరీరకర్తనం
బనఘుఁడు నేసి చేసి తనయంగములం గలమాంస మెల్లఁ బె
ట్టినను గపోతభాగమ కడిదిగ ²డిందుచు నుండె నత్తులన్. 235

క. దానికి నచ్చెరువడి ధరణీనాథుఁడు తనువునందు నెత్తురు దొరుంగం
దాన తుల యెక్కె ³సంతక, వానిగుఱోన్నతికి మెచ్చి వాసవదహనుల్. 236

వ. శ్వేనకపోతరూపంబులువిడిచి తమనిజరూపంబులఁ జూపి నీధైర్యశౌర్యాదిగుణం
బు లనన్యసాధారణంబులు గావున నీకీర్తి నిత్యం బై శబ్దబ్రహ్మంబు గలయంత
కాలంబును వ ర్తిల్లుచు నుండెడు మని శిబికి వరం బిచ్చి యింద్రాగ్నులు చని రిది
యమృతాపురుషపుణ్యస్థానంబు మఱియు ననవరతఫలవృక్షంబులు గలయిది
యాద్వాలకి యైన శ్వేతకేతుతపోవనం బిందు సరస్వతి మనుష్యస్త్రీరూపధారిణి
యై శ్వేతకేతుని నేవించె మాతులభాగినేయు లై నయష్టావక్ర శ్వేతకేతు లింద
య్యుగ్రతపంబుఁ జేసి రనిన నం దష్టావక్రమాహాత్మ్యంబు విన వలతు నని యడి
గిన యుధిష్ఠిరునకు రోమశుం డిట్లనియె దొల్లి *యేకపాదుం డనుమునివరుండు
తనవిద్యావిభవంబున సుజాత యనుదాని వివాహంబై వనంబున ఘోరతపంబు

1 నెల్లఁ, ధర్మవుగ నెందుఁ దలఁపరు; ధర్మవుగ నెడ్డ దలఁపరు. 2 డిగ్గుచు. 3 నట్లుడు.

* ‘కహోరు’ దని సంస్కృతభారతము.

చేయుచు ననవరతంబును శిష్యుల వేదంబులు చదివించుచున్న బెద్దకాలంబునకు సుజాత గర్భిణియైన దద్దర్బంబున నున్న యర్భకుం డొక్కనాడు తండ్రి కిట్లనియె.

— ౧౭ రోమకుండు ధర్మజానకు సప్తావక్రచరితంబు చెప్పట —

- క. ఎడబడక ¹యహారాత్రులు, వడి గొని చదివింప నిట్లు వలయునె శిష్యుల్
గడునిద్ర లేమి నెంతయు, జడమతు లై చదువు దప్పు జదువుచు నుండన్. 238
- వ. అని యుపాలంభించి పలికిన నలిగి యేకపాదుండు నీవధ్యయనంబునకు వక్రం
బుగాఁ బలికితివి గావున నెనిమిదివంకలు గల శరీరంబుతో జన్మింపు మని
కొడుకునకు శాపం బిచ్చిన. 239
- ఆ. అగ్ని కల్పవృక్షై మహాత్ముండు కడుపున, బెరుగుచుండె నంత సరసిజాతీ
ప్రసవకాలమైన బలి కొక్కనాఁ డిట్లు, లనియెఁబ్రసవభారమునకు వెఱచి. 240
- క. ధరణి గడుఁ బేదవారును, బురిటికి ఘృతతైలధాన్యోములఁ జెచ్చెర ముం
దర సంగ్రహింతు రవి మన, కరుదుగ నతిదుర్లభంబు లర్థము లేమిన్. 241
- వ. ఏమి సేయుదు నెవ్విధంబున నీప్రసవక్షేతంబువలన బాముదు ననిన ఏకపాదుండు
ధనార్థి యయి జనకరాజుపాలికి జని వానియజ్ఞంబునందు వరుణపుత్రుం డైన
వందితో వివాదంబు నేసి యోటువడి జలమగున్నండై యున్న నిట సుజాత
ప్రసూతియై యష్టావక్రం గనియె దత్కాలంబున నుద్దాలకుభార్య శ్వేతకేతుం
గనియె నిట్లు మాతులభాగినేయు లిద్దఱు సవయస్కు లై వెరిగి పండ్రెండేం
డ్లొక్కట నుద్దాలకుతో జదివి యధ్యయనశూరు లై రందు. 242
- తే. తండ్రి యనుచు నుద్దాలకుఁ దనకుఁ గరము, ప్రీతితో శ్వేతకేతునిభ్రాత యనుచు
ననఘచరితుఁ డష్టావక్ర డనుదినంబు, నొం డెటుంగక సుఖిలీల నుండు నంత.
- వ. ఒక్కనాఁ డుద్దాలకుకురు వెక్కి యున్న యష్టావక్రం జూచి శ్వేతకేతుండు
సహింపక నీ వేల మాయయ్య కురు వెక్కి యుండె దీవు వోయి మీయయ్య
కురు వెక్కు మని చేయిపట్టి యీడ్చిన నేడ్పుచుం దల్లికడకుం జని యష్టావక్రం
డి ట్లనియె. 244
- క. మాయయ్య యెవ్వ రెక్కడఁ, బోయిరి నెప్పు మని తెల్లముగ నడిగి తప
శ్రీయుతుండు దండ్రకడకుం, బోయెం దనమామ నెయ్యమునఁ దోడ్కొనుచున్.
- వ. ఇ ట్లష్టావక్రండు దానును శ్వేతకేతుండును జనకరాజుయజ్ఞంబునకుం జని
యందు దౌవారికనివారితు లై మూకాంధబధిరపంగు స్త్రీ బ్రాహ్మణ సుప్రవేశం
బగుచున్న యారాజద్వారంబున మమ్ము విద్వాంసుల బ్రాహ్మణుల నేల వారించి
తనిన దౌవారికుం డిట్లనియె. 246

1 యెల్లరాత్రులు. 2 దమహాత్ముండు కడుపున, బెరుగుచుండఁ దంత... బ్రసవకాలమునకుఁ
(ప్రసవభావమున) బలి కొక్కనే యిట్లనియె. 3 ములఁ డగినవి చెచ్చెర సంగ్రహింతు.

- క. అలఘు లగుపృథ్విద్వాం, సులకు మహాయాజ్ఞకులకుఁ జొర నర్హుం బై
విలసిల్లు యజ్ఞ సభ సౌర, వలనదు చనుఁ డీరు చిటుతవారల రనినన్. 247
- క. ¹అలయక యేండ్లు గడుం బెక్కులు జీవించుట నర గలుగుటయుం దగువృ
ద్ధులక్షణమే జ్ఞానము, గలఁ డేనిక బాలుఁ డయినఁ గడువృద్ధు మహిచ్. 248
- ప్ర. ²కృతాధ్యయనశీలుం డై యసూనాచారపరుం డై నవాఁడు బాలుం డయ్యును
సర్వజనసమ్మాననీయుం డగుసభాయోగ్యుండు బాలు రని మమ్ము నవమానింప
వలన దేము జనకరాజసవనంబున దర్శితు లై నవేదవాదులతో వాదంబునేయ
సమకట్టి వచ్చినవార మనిన దౌవారికుండు వారి నప్పుడు జనకరాజానుమతుం
డై లబ్ధప్ర వేశులం జేసె నంత. 249
- సీ. జనకభూపాలునిసంప్రశ్న ముల కెల్ల నేర్పడ నుత్తరం బిచ్చి వాని
సభయందు భూసురసంఘమధ్యంబున వరుణపుత్రుం డై నవదితోడ
వాదంబు చేసి గర్వంబున నాతని నీనొడిచి తద్విజితు లై యుదధి నున్న
ధరణీసురులఁ దనతండ్రిని నిగ్రహము క్తులఁ జేసి సన్నునికుమారుఁ
తే. డధికతేజః డష్టావక్రుఁ డఖలవిప్ర, పూజితుం డై నజనకుచేఁ బూజ లంది
యేకపాదుఁ డోడ్కొనిపేర్చి నేఁగు దెంచె, బుధనుతుండునిజా శ్రమంబునకు నొప్ప.
- ప్ర. అని చెప్పుచు నరిగి యిది సమంగ యనుపుణ్యనది యిందు భరతుండు రాజ్యా
భిషిక్తుఁ డయ్యెఁ దొల్లి యింద్రుండు లక్ష్మీప్రాప్తుం డై దీనిజలోపస్పర్శనంబున
బాపవిముక్తుం డయ్యె నిది మైనాకకుక్షి యిం దదితి పుత్రార్థిని యై తపంబునేసె
నిది ఋషిదైవతం బై నకనఖలనగం బిది గంగానది యిందు సనత్కుమారుండు
సిద్ధిం బొందె నిది యుష్ణగంగ యందుఁ గృతస్నాను లై నం గృతార్థు లగుదు
రిది రై భ్యాశ్రమం బిది భరద్వాజాశ్రమం బిందు భరద్వాజనుతుండు యవక్రీ
తుండు తపోవిద్యాగర్వంబున నపగతజీవుం డయ్యె ననిన నది యెట్లని ధర్మ
తనయుం డడిగిన రోమశకుం డిట్లనియె. 251

— రోమశుఁడు ధర్మరాజునకు యవక్రీతుచరిత్రంబు చెప్పుట —

- క. అలఘులు రై భృభరద్వాజులు దమలో సుహృదు లై విశుద్ధతపోని
⁴శ్చలితమతు లివ్వనంబున, నొలసి తపం బొప్పఁ జేయు చుండిరి నెమ్మిన్. 252
- ప్ర. అందు రై భృండు ⁵కృతాధ్యయనశూరు లై నయర్వావసు పరావసు లనుతన
యిద్దఱుపుత్రులతో విద్వత్పూజితుండై యున్నవానిం జూచి సహింప నోపక
భరద్వాజనుతుండు యవక్రీతుండు తపోబలంబున నఖలవేదశాస్త్రాగమంబులు
పడయుదు నని సమిద్ధం బై న యగ్ని యందు ⁶సంధార్యంబు సంధించుచు నుగ్ర

1 అలయక...జీవించుటయు నర లగుటయు నిది వు. 2 కృతాధ్య...యాచారపరుం.

3 నొండించి తద్విజా శాడి యున్న...యొడిగియున్న...సురలఁ దనతండ్రిని...డఖలలోక. 4 శ్చల
మతి నివ్వనమున దా, రొలసి. 5 కృతాధ్యయనశూరు. 6 సాన్నాయ్యంబు.

- తపంబు నేయుచున్న దాని సహింప నోవక యింద్రుండు వానియొద్దకు వచ్చి నీవేమియుదైశించి యుగ్రతపంబుః జేసెదవనిన శక్రునకు యవక్రీతుం డిట్లనియె.
- ఆ. చదువకయును నాకు సర్వవేదంబులు, సర్వశాస్త్రములును సంభవిల్ల వలయు నని తలంచి వదలక నిష్ఠతో, సుగ్రతపముః జేయుచున్నవాడ. 254
- వ. అనిన వాని కింద్రుం డిట్లనియె. 255
- క. గురుముఖమునఁ బడయక దుష్కరతపమునఁజేసి పడయఁ గాఁ బడువిద్యలో పరమార్థము మదమును మత్సరమును గావించు నెట్టిసాధుల కైనన్. 256
- వ. ఇది విద్యోపాన్వయంబున కుపాయంబు గా దని వారించి వాసవఁ డరిగిన నుడు గక యవక్రీతుం డెప్పటియట్ల తపంబుః జేయుచున్నఁ దదీయతపస్తప్తమాన నుండై వృష్ణశ్రవుండు వృద్ధవిప్రరూపంబు ధరియించి యశక్తుం డై శోషించిన శరీరంబుతోడ సికతాముష్టివరంపర నపారగంభీరగంగాప్రవాహమునందునేతు బంధంబు చేయుచున్న నవ్విపుఁగిం జూచి యవక్రీతుండు నగుచు నిట్లనియె 257
- క. శతవర్షవృద్ధుడవు నీ, వలెకృశుడ వశక్య మైనయర్థమునం దా స్థిత యేల నేసి కడు దుర్బలై వై తిం కెన్నఁ డిది సమాప్తిం బొందున్. 258
- వ. అనిన విని యింద్రుండు వానిం జూచి యేను నీయట్లు యఘటమానం బైనయ ర్థంబునందు యత్నంబుఁ జేసెద నని నిజరూపంబుఁ జూపి యిట్లు నిరర్థకప్రయా సం జేల చేసె దుడుగు మనిన నే నెట్లు నుడుగ నాయభిమతంబు సఫలంబు నేయవలయు నని యవక్రీతుండు శకు వలనం దనయభిప్రాయంబు వడసి తత్ప్ర కారంబుఁ దండ్రికిం జెప్పి న విని భరద్వాజుఁడు కొడుకుగర్వంబు సహింపక దేవ గీత లైనగాథలయర్థంబు వానికి నిట్లని చెప్పె. 259
- సీ. బాలధి యనుమునిప్రవరుండు పుత్రశోకాపన్నుఁ డై ఘోర మగుతపంబుఁ జేసి వేల్పులదయఁ జిరజీవిగాఁ బుత్రుఁ బడసె మేధావి నాఁ బరంగువాని వాఁడు నాయుష్యగర్వమున మునీంద్రుల నెవ్వరి మెచ్చక యేగి యొక్క ధనుషాక్షుఁ డనుతపోధనునొద్ద గర్వించి పలికిన నలిగి తపస్వి వాని
- ఆ. సంతకాంతకమున కరుగంగఁ జేసె గర్వంబు చెట్టి యెట్టివారి కైనఁ గ్రాచుఁ దత్తేణంబ గర్వంబు గర్వంబు, నొడిచి యున్న వాడ యుత్తముండు.
- వ. కావున నీవు గర్వంబు విడిచి యకోపసుండవై పరమశాంతు లైనరై భ్యుకొడుకు లతోడ నిర్వృత్తుండ వయి యుండు మనిన నట్లు సేయుదు నాకు రై భ్యుండు భవత్సమాసుండ యని యవక్రీతుండు తనవిద్యావిభవంబు మునిసభల విస్త రించుచు నొక్కనాఁడు రై భ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు. 261
- ఉ. కోమలకీరపట్నరణతోకిలనాదమనోహరంబు ను ధ్ధామనసంతపుష్పభరితక్షితిజప్రకరంబు నైనయా

రామమునందుఁ జూచె మునిరాజకుమారుడు రైభ్యుకోడలిం

దాసురసాక్షిఁ గృష్ణ యనువానిఁ బరావసుభాష్యఁ ప్రీతితోన్. 262

ఆ. దానిఁ జూచి మదనతప్తుఁడై తనయభిప్రాయ మెఱుంగఁజెప్పెఁ బంకజాక్షి

కవియు శాపభీతి నప్పటి కొడఁబడి, నట్లు పలికి వెలుచ నరుగుదెంచి 263

క. తమమామకుఁ దద్వృత్తాం,తము నంతను దెలియఁ జెప్పి తరుణి విలొలొ

క్షములందు బాష్పసలిలో, న్దమముగఁ దల వాంచి యుండఁ గడుఁగోఁమునన్. 264

వ. రైభ్యుండు నయ్యవక్రీతున కలిగి నిజకోపానలశిఖాయమూనైకజటావలంబన

కరుం డై హుతాశనునందు వేల్చి యయ్యగ్నికుండంబునందు, 265

క. లలితాంగిఁ బడసెఁ దనకో,డలిరూపముకంటెఁ గడు బెడంగగుమాహా

జ్వలకాంతి గలుగువానిం, బొలఁతుక నొక్కర్తు నచితపోషిష్యమునన్. 266

వ. మఱియు నొక్కజట యవలుంచింది వేల్చిన నందు వికృతవస్త్రాకరాళం దైన

ముఖంబుతో శూలహస్తం డై నయొక్క రాక్షసుండు పుట్టె నయ్యద్దటుముకుళి

కృతహస్త లై మాకుం బనియేమి యని యడిగిన ననిసీతుం డైనయవక్రీతు

వధియింపుం డని పంచి. 267

క. ఆతరుణి మున్ను చని మద,నాతురుం డై వికృతచిత్తుం దై యున్నయన

క్రీతుకరకమండలువుం, బ్రీతిఁ బ్రబోధించి కొనియె బెడఁగుగ నంతన్. 268

క. ఆపహృతకమండలుం డై, యపవిత్రుం డగుటఁజేసి యధికతపోవీ

ర్యపరిక్షయ మగుడును నా, తపస్విసుతు రాక్షసుండు దడయక తాకెన్ 269

వ. వానికి వెఱచి పఱచి యవక్రీతుండు మహానదులు గొలంకులు సొచ్చిన నవి

శుష్కంబు లైనఁ దనజనకునగ్నిహోత్రంబు జొచ్చు నంత. 270

ఆ. మునికుమారు నెగిరికొనివచ్చి నిశితకూ,లాయుధమునఁ బొడిచి యాసురమున

రక్కసుండు చంపి యక్కాంతయును దాను, నరిగె రైభ్యుకడకు నాక్షణంబు.

వ. రైభ్యుండును వానికి భార్యగాఁ గృత్తి నిచ్చె నంత నిట భరద్వాజుండు వనం

బుననుండి వచ్చి తొల్లి తనకెప్పుడుం బ్రత్యుత్థానంబుఁ జేయునగ్ను లప్పుడడం

గియున్న నచ్చెరువడి గృహపాలకుం డైనశూద్రువలన నంతవృత్తాంతం బెఱింగి

నిహతుం డైనపుత్రుం జూచి దుఃఖితుం డై. 272

ఆ. రైభ్యుఁ డధికకోపరతుం డంటి నమ్మని, యాశ్రమంబు దెనకు నరుగ వలవ

దంటి వినఁగ నొల్లవైతి 7నాపలు కతి, గర్వితునకు బుద్ధి గాన నగునె. 273

వ. అని ప్రలాపించుచు భరద్వాజుండు వాని దహించి పుత్రశోకదహనంబు సహిం

పనోపక తద్దహనంబున దేహత్యాగంబుఁ జేసె నంత బృహద్ద్యుమ్నుం డనురాజు

1 తత్పరుడై యభి. ప్రాయ. 2 వికలా. 3 లంచనకరుం డై. 4 దన. 5 వికృతచేష్టా; వికతచేష్టా; వికతచిత్తుం...క్రీతుకరమండలువుం, బ్రీతిఁ బ్రబోధించి 6 ఆపహృష్టకమండలుం డై...విద్యపరిక్షయ. 7 నాపలుకులు.

సత్రయాగంబుఁ జేయుచుండి రై భ్యుపుత్రుల నర్వావసుపరావసులం దనకు
ఋత్విజులంగా వరియించిన నయ్యిరువురు దండ్రి చే ననుజ్ఞాతు లై వానియజ్ఞంబు
నడపుచుండి యొక్కనాడు పరావసుండు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చువాఁడు¹ వేగు
బోక చీకటి నడవిలో నేకతంబ తనకు నెదురుగా వచ్చురై భ్యు నెటుంగక మృ
గంబ కా వగచి నిజప్రాణభయంబున వధియించి పదంపడి యెఱింగి పరమదుఃఖి
తుం డై ప్రేతకార్యంబులు దీర్చి బృహద్ద్యమ్ము సత్రంబునకు వచ్చి తనచేసిన
పితృఘాతం బగ్ర జునకుం జెప్పి యిట్లనియె. 274

తే. ²ఏను దీని నొక్కరుండనె పూని నడప, నోప నీవొక్కరుండ వయ్యును గడంగి
నడప నోపుదుఁ గావున నాతడర్థ, మాచరింపుము బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు 275

వ. అనిన నర్వావసుం డట్లు నేయుదు నని బ్రహ్మహత్యావ్రతంబులు సలుపుచుండఁ
బరావసుండును నొక్కరుండ సత్రయాగంబు జరుపు చుండె నంత నర్వావసుం
డు బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తంబులఁ జేసి యాసత్రయాగంబునకు వచ్చిన వానిం
జూచి పరావసుండు బృహద్ద్యమ్మున కిట్లనియె. 276

క. ఇమ్ముని నీయజ్ఞాయత, నమ్ముఁ బ్ర వేశింపఁ దగఁడు సరనాయక యు
గ్రమ్ముగ సలిపెడు శుభకా, ర్యమ్ములకుం బాసి బ్రహ్మహత్యావ్రతముల్. 277

వ. అనవుడు బృహద్ద్యమ్ము ప్రేరితు లయినజనులచేత సుతాస్వర్యమాణుం డయి
యర్వావసుం డనియెఁ బరావసుండు గాని యేను బ్రహ్మఘాతకుండఁ గాను హా
నిని వ్రతంబు సలిపి తత్పాతకవిముక్తుఁ జేసితి నని చెప్పిన యర్వావసుయథార్థ
కథనంబునకు మెచ్చి యగ్ని పురోగము లైన దేవతలు వాని కిట్లనిరి. 278

— జీవత లర్వావసునకు మెచ్చి శరీరనవరంబు లెల్ల నిచ్చుట —

తే. తమ్ముచేసినదురితముల్ తలఁగఁ బూని, ధర్మబుద్ధి వై వ్రతములు వేర్పిఁ జలిపి
తనఘ నీకు నభీష్టంబు లైనవరము, లడుగు మిచ్చెద మీమెచ్చు శిగడపఁదగునె. 279

వ. అనినఁ దనతండ్రియు భరద్వాజుండును యవక్రీతుండు నెప్పటియట్ల జీవించి
యుండను నిజజనకుండు పరావసుచేత నిహతుం డగుట వాని విస్మరింపను వల
యు నని ప్రార్థించి దేవతలవరంబున నర్వావసుండు రై భ్యుభరద్వాజయవక్రీతుల
సంజీవితులం జేసిన నద్దేవతలకు యవక్రీతుం డిట్లనియె. 280

తే. ⁴ఏనుబహువేదకాస్త్రమ్ములెఱిగివ్రతము, లెల్లఁజేయుచు రై భ్యుచేనిట్లుహతుఁడ
నైతి నాకంటె రై భ్యున కధికశక్తి, యైనలెఱఁ గెట్టు లనిన నిట్లనిరి సురలు.

1 వేగుబోక చీకటి నేకతంబ 2 ఏనుదీని నడపఁ గా నోప నొక్కరుండ, నీవు పూని తాల్చి
విర్యహింపు, నడప నోపు దీవు నాకు గాను తడర్థ, మలయ కాచరింపు హత్యవ్రతము; ఏను దీని
నొక్కరుండ పూని నడప, నోప నీవొక్కరుండ వయ్యును గడంగి, నడప నోపుదు గావున నాతడర్థ,
మలయ కాచరింపు బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు. 3 గడవ నగునె. 4 ఏను వేదకాస్త్రమ్ముల నెఱిగి వ్రతము,
లెల్ల సలిపియు రై భ్యుచే హింసితుండ.

- క. గురుశుశ్రూష యొనర్చుచు, బరమశ్లేశమునఁ జేసి పడసినవిద్యల్
స్ఫురియించుఁగాక గురుముఖవిరహితముగఁ బడసినవియు వెలయునె యెందున్.
- వ. నీవు గురుముఖంబునం బడయక యొందువిధంబునం బడయుటంజేసి నీయధ్యయ
నశ్రుతంబులు నిర్విర్యంబు లయ్యె గురుశుశ్రూషాసంతోషకరుండై రై భృండు
బ్రహ్మజ్ఞానం బుపార్జించెం గావున నాతం డిష్టిశక్తి వడసె చని దేవతలు పిపంబువ
కరిగి రిది యవక్రీతునివాసం బిందు వసియించినవారు దురితవిముక్తు లగుదు రిది
కాలశైలం బిది సప్తవిధం బైనగంగ యిది మనుష్యుల కగోచరం బిందయుండి
సమాధికౌచప్రయత్నపరులై చూడుం డిది మందరనగం బిందు నానాప్రహర
ణపాణులై యష్టాశీతసహస్రగంధర్వులు కిన్నరకింపురుషసుపర్వులు సురేంద్రుం
గొలిచి పోయెద రిందుల కాటునూటు యోజనంబులు గలదు కైలాసపర్వతం
బందుఁ గుబేరం డుండు నని రోమశుండు నెప్పినం బాండవులు కృతసమాధిశీలు
రై వాని నెల్లం జూచి రంత నంతకసుతుండు భీమున కి ట్లనియె. 283
- నీ. దుర్గమం బైనయీదుర్గమార్దంబున నడవంగ నేర మున్నతరథముల
నింద్ర సేనాదుల నీథామ్యవిఫుల ద్రుపదతనూజను పోడికొనుచు
సహదేవుండును నీవు చయ్యన గ్రమ్ముఁ డేనును నకులుండు నేఁగి రోమ
శాదేశమునఁజేసి యఖిలతీర్థంబులు నాడివచ్చెదము మా యరుగుదెంచు
- ఆ. నంత కెంతయును బ్రయత్నంబుతోఁ గృష్ణఁ, గాచియుండుఁ డనినఘనుండుభీముఁ
డనియె నిట్టిరాక్షసాకీర్ణవనములో, నిన్నుఁ బాయ నగునె నిమిషమేని. 284
- చ. అనఘచరిత్ర నర్జును మహాభుజ నొక్కనిఁ బాసి వంతఁ బొం
దినయెడ నెట్టిచోట సహదేవుండు నేనును కృష్ణయుగ జగ
జ్జననత నిన్నుఁ బాసిన నసహ్యతరం బగుతీవ్రతాపవే
దన యగు నీకు మాకు నుచితంబె పరస్పరభేద మెన్నఁడున్. 285
- క. కడు డస్సి నడవ నోపని, యెడ నీకమలాయతాక్షి నీకవలను నే
డడయక పఱకట నిడికొని, కడకం గొనివత్తు విషమగహనాంతములన్. 286
- వ. ఈరథంబులతోఁ బోవ నిమ్ము గాదేని వీని నింద్ర సేనాదుల నెందేనిం బెట్టి పోద
మనిన రోమశుం డి ట్లనియె. 287
- క. అతులతపోవీర్యబలోన్నతి పోదము గంధమాదనంబునకు సమా
గతు నందుఁ గాంతు మర్జును, నతివీరు నుదారు శిసురగణార్చితఁ బార్థున్. 288
- వ. అనిన నందలు సంతసిల్లి యరుగువాచు ముందర ననేకపహయరథసనాథం బై
యపారకిరాతబలసంకులం బైనదానిఁ బులిందాధిపతి యైనసుబాహుపురంబుఁ
గని యందు వానిచేతం బూజితు లై తమరథసూతహయనివహంబుల నింద్ర

1 నయితు నా యజకడ నిడుకొని పఱకు నెట్టి; యజకడ నిడికొని, కడకం గొనివత్తు విషమ. 2 సురుగణార్చితఁ.

సేనాదిభృత్యులను సుబాహునొద్దంబెట్టి పాదచారులై పాంచాలిని బ్రాహ్మణులను రక్షించికొని గంధమాదనంబున కభిముఖులై యరిగి రంత ధర్మతనయుండు భీమున కిట్లనియె.

289

- సీ. అలఘు వజ్రాయుధు వైనను బోరిలో నోర్వంగ నోపు నత్నుగ్రవీరు
జవమునఁ బవనుఁ దేజంబున నాచిత్తుఁ బోలినవాని నంభోజనేత్రు
నాయతబాహుఁ గృతాస్త్రు సింహస్కంధు సర్వధనుర్ధరాచార్య విజయు
నిత్యక్షమాన్వితు నీతమ్ము నష్టను శుభగుణసుందరుఁ జూచునంత
- ఆ. కధికతాపతప్త మైనది నాచిత్త, మొనర నతనితోడ నొక్క టునికి
యెన్నఁడొక్కొ మనకు నిందఱ కగు నాతఁడేల మనలెనొక్కొ యిన్ని యేండ్లు.
- మ. అనుచుం బార్థవిలోకనంబు మదిలో నర్థింపఁగా ధర్మజుం
డనవద్యుల్ గడు వేడ్కతో నరిగి తా రప్పొండవుల్ గంధమా
దనకై లేంద్రము గాంచి రున్నతబృహద్ధాతుస్థలీసంహతిఁ
ఘనసంధ్యాగమశంక సన్నునులకుం గావించుదానిన్ మహిన్.
- క. నానావర్ణశిలావిహ,గానేకమృగాభిరామ మై భూనారి
నానాభరణవిభూషిత, షీనోన్నతశికుచముఁ బోలె వెలిఁగెడుదానిన్.

291

292

❧ పాండవులు గంధమాదనపర్వకంబునకుం బోవుట. ❧

- క. లలితాచ్ఛస్ఫటికశిలా,తలములపై బాటువిమలతరనిర్వరిణీ
జలపూరము లనుతారో,ల్లలదురుహారాలి నుజ్జ్వలం బగుదానిన్.
- ఉ. వారలు గంధమాదన మవార్యబలాధ్యులు సొచ్చుచో మహా
మారుత మప్పు వీచె నహిమద్యుతమార్గము దిబ్బుఖంబులన్
భూరుహపత్రమిశ్ర మయి భూరిపరాగము గప్పఁగా ధరి
త్రీరుహాశాఖలన్ విటిగి త్రెళ్లఁగ గుల్మలతాలి సాల్పడన్.
- చ. కడువడి గాడ్పుచే విటుఁగఁగా బడి త్రెళ్లుమహీరుహాలిచ
ప్పుడు విని యందఱుం జెడరి భూమిపయిన్ గగనం బుడగ్రతం
బడియెనొ కైలశ్చంగములు భగ్నుము లయ్యెనొ యంచు ధూళి నె
క్కడిఁ జన నేర కొండొరులఁ గానక యుండిరి సంచలాత్తులై.
- వ. ఇట్లు మహారేణుపటలం బంధకారంబునుం బోలె నీరంద్రంబై కప్పినఁ దరువిటప
లతాగుల్మంబులు కరతలంబులం బాయం ద్రోచుచు విశాలదృఢతరుమూలంబు
లాశ్రయించి యగ్నిహోత్రంబులతో ధౌమ్యధర్మజసహదేవు లొక్కచోట
సుదృఢదాకార్డుఖుం దైనభీమనేనుండును ద్రౌపదియు నొక్కచోట రోమశుం

293

294

295

1 నొకట ననకి ; నొప్పు ననకి. 2 భుజము పోలె బొడఁగగుదానిన్. 3 శృంగముల్ ...

సాల్పడన్. 4 దగ్గఱం...యంచు మాలి యొక్కడ...భీకరిత్తులై.

దును నకులుండును బ్రాహ్మణులు నొక్కచోటనుగా నందఱు వెలువేట యుండి రంత.

296

చ. కురిసె బ్రచండవృష్టి ఘన ఘోషము లెల్ల ¹కేలంకుల భయం
కరములు గాంగ రా లె కరకాతతు లొప్పు దఱిల్లతాళి వి
స్ఫురితముగాఁ బ్రపూర్ణజలపూరము లగ్గిరికుంజభూపిని
ర్రతటిసివిశాలకటసాలచయంబు విమూలితంబుగన్.

297

వ. అట్లు గాడ్పుతోడివాన పెద్దయుంబొద్దు కురిసి యుండిగిన నందఱు నొక్కచోటికి వచ్చి యెప్పటియట్లు యరుగునెడ నతివిషమశిలాసంకటవధంబున ²నడవ నేరక ద్రావది తొడరి పడి మార్చితయైనం బవనతనయుం డక్కోమలి నెత్తెకొని యడి నాస్తరణంబునయుం బెట్టి కదలీదళంబుల వీచు చున్నం గవలు దానిపల్లవతా మ్రపాదతలంబు లాయుధాభ్యాసవశంబునం గిణిభూతంబు లయినతమకరతలం బులంజేసి మెత్తన యొత్తుచుండి రట్టియవసరంబున ద్రావదిం జూచి దుష్టిఖితుం డయి ధర్మతనయుం డిట్లనియె.

298

అక్కర. అరుణసరోరుహదళమృదులంబు లైనయి త్తరుణి
చరణతలంబులు గొడిగరాలపైఁ జనుచునికేజేసి
పరుసంబు లైకడు నెఱ్ఱ నై నవి పద్మాయతాక్షి
పరంగ నాకారణమున నిట్టిదుఃఖభారము దాల్చె.

299

సీ. సముచితంబుగ మృదుశయనతలంబున శయనించుని త్రన్వి సదమలాంగి
పరుసంపుటాలపైఁ బడి తీవ్రవేదనఁ జొందినయది మహాపురుషు లైన
పాండవులకుఁ బ్రియభార్య యై నాపుత్ర సుఖ ముండు నని మది సోమకుండు
పాయక సంతోషపడి యుండుం గా కున్నె యని విలాపించు న్నయ్యమతనూజ

ఆ. నుచితవచనరచన నూరార్చి రిప్పుడు, ధౌమ్యుడొట్టి సరిధరణిసురులు
మూర్ఖ దేతె నంత ముదిత ద్రావతి శీత, మందపవనసేవ్యమాన యగుచు.

300

వ. అంత దాని నాశ్వాసించి ధర్మరాజు భీమున కిట్లనియె.

301

క. ఈరాజపుత్రుఁ డోడ్కొని, దారుణపాపాణదుష్పథంబుల జనఁగా
నేర మిది నడున నోపదు, భూరిభుజా యనిన ననిలపుత్రుం డంతన్.

302

క. అగ్రజనసుమతమున నత్యుగ్రనిశాచరసమేతు సుడుమార్గగు వీ
రాగ్రణి ఘటాత్మకం దన, యగ్రసుతుం దలఁచె ధీరుహైండింబేయున్.

303

క. అతడును రాక్షసనై న్యాన్వితుఁ డై తత్తణము వచ్చి నిర్జరవరస
మితులకుఁ బ్రణమిల్లెం దన, పితృవరులకుఁ బాండవులకుఁ బెద్దయు భక్తిన్.

304

వ. ఇట్లు మ్రొక్కి పని యేమని ముకుళితహస్తూరి డయి తనముందర నున్నకొడుకుఁ

1 వలంకుల...గా కరాళకరకాతతు...విశాలకటసాల. 2 నడుచునెడ. 3 నాహైండింబున్.... 4 బ్రాహ్మణులకు.

గౌరీలించుకొని భీముండు వాని కిట్లనియె.

305

3. అబల యిది భవంతాత నిత్యాధ్వగమన, ఖన్న యైనది గజరాజ భేలగమన
దీని నీ వెత్తికొని చనుదెమ్ము మాస,మీపమున నని సుతు నియమించె నపుడు.

4. వాడును బిత్తువచనచోదితుం డై యివ్వార్థం బతిపరుషశిలావిషమంబు పాద
చారుల కగమ్యంబు గావున మిష్టిందఱ నెత్తికొని యశ్రమంబున నరిగెద నని
భౌమ్యపాండవద్రోహులం దా నెత్తుకొని బ్రాహ్మణుల నెత్తికొనం దనరాక్షస
బలంబులు బంచె రోమకుండు సిద్ధగతి నరిగె నిట్లందఱు గగనమార్గంబునం
జని గంగాతీరంబున నరనారాయణాశ్రమం బైనబదరివనంబుఁ గని రాక్షస
స్కంధావతీర్ణు లై యందు.

307

5. లలితసుధుస్రవ ¹ఫలములు, విలసితమృదుపత్రతతులు వృత్తస్కంధం
బులు నచిచలితచ్ఛాయలు, గలబదరితరులఁ జూచి కడు విస్మితు లై.

308

6. సురసిద్ధమునిసేవితం బయినభాగీరథిం జూచి యందుఁ గృతిస్నాను లయి నియ
మనృతంబులు సలుపుచు ²సమాధియొగంబున మైనాకలైలంబును హిరణ్య
శిఖరంబును బిందుసరస్సునం జూచి బదరివనంబునం దాటుదివసంబులు నివా
సంబు నేసి యుండునంత నొక్కనాడు.

309

7. అలఘులు గంధమాదనమహాధరణీధరసానురత్నవే
దులఁ బవమానోనందనుండు ద్రోవదియ్య విహరించుచున్నచో
లలితసహస్రపత్రకమలంబు సహిరవిధూత మై మహీ
తలముపయ్య వడిం బడియొఁ దద్దయ్యఁ బొల్పుగ వారిముందటన్.

310

8. ఆసౌగంధికకమలంబుఁ జూచి దానియపూర్వరమణీయత్వంబునకు ననన్యకుసుమ
సాధారణం బయినసౌరభ్యంబునకు నోటువడి ద్రువదరాజపుత్రి ముదితచి త్రయై
యక్కటా యిది యొక్కపువ్వు యయ్య నపూర్వంబై మనోనయనానందకరం
బైనది యిట్టికుసుమంబులు కడం బెక్కులు గావలవదె యవి కురంగటంగలవేని
తెచ్చి యిచ్చి నాకు మనశ్శీయింబుఁ జేయు మని యప్పుడ యప్పువృధర్మరాజు
కడకుం గొనిపోయె నిట భీముండు దానియభిమతంబుఁ జేయం గడంగి రక్త
పృష్ఠం బైనధనుశ్శ్రేష్ఠంబును నాసీవిహాసమానంబు లైనబాణంబులు ధరియించి
యక్కమలంబు దెచ్చినగాడ్చున కభిముఖుం డై గాడ్చుపట్టి గంధమాదనంబున
వివిధరత్నబంధురకందరకదళీషండదర్శనంబులను మందారమందిరసుగంధిగంధ
వహస్పర్శనంబులను నలికులకోకిలాలాపశ్రవణంబులను సర్వర్తుకుసుమసురుచిర
గంధాఘ్రాణంబులను నలీమధురఫలాస్వాదనంబులను బద్ధప్రమోదహృదయం
డగుచుఁ దన కెదిరి వచ్చుమృగంబులం దాకి గజంబు నెత్తి గజంబుపై వై

1 ఫలములు...స్కంధంబులు నచిచలితచ్ఛాయలు...పనముఁ జూచి. 2 జపసిద్ధి మైనాక
తలముండు...దద్దయ్య సొల్పుగ వారిముందటన్.

చుచు సింహంబు నెత్తి సింహంబువై వైచుచు నల్పమృగంబులం గరతలప్రహరంబులం బ్రహరించుచు. 311

— భీముడు సౌగంధికహరణార్థంబు పోవుట. —

సీ. గమనవేగంబున ద్రుమలతాజాలసంచాలన సేయుచు నైలగుహల
నడఁగి యదృశ్యమై కడువేడ్కతోఁ దన్నుఁ జూచుభేదరస్థిమరభుజుగ
గరుడగంధర్వకన్నరకామినులచేత మానుగా నభిషిక్తుమాణుఁ డగుచు
మూఁకులు విలుచుచు పీఠతోఁ దీవలఁ బెలుకుచుఁ బహుఁల బృథునగేంద్ర
ఆ. మద్రువ నున్నతంబు లయి నెడ లెక్కుచు, మదగజంబువోలె మధ్యముండు
ఁవనవై నతేయపటాజనయుక్తుఁడై, యరిగె గంధమాదనాంతరమున. 312

వ. ఇట్లుగువాఁడు నిజసింహనాదశ్రవణపరిత్రస్తంబు లై యెగసి ఁజుపక్షుల
యార్ద్రపక్షంబులఁ జూచి ముందట నానన్నంబునం గొలను కలుగవలయు నని
యుపలక్షించి యతీతస్వరితగతిం జని చని ఁవనవశ¹నంచలితతరుహోపవనతమాల
తాలహింతాలవిశాలకదలీదళపిఞ్జమానశీతలజలపరిపూర్ణం బైనయొక్క సరో
వరంబుఁ గని యందుఁ గృతావగాహం డై నవలినదళమృణాలవలయాం
కృతుం డగుచు దాని వెలువడి యనేకయోజనవిసారాయామరమణీయం బైన
కదలీపండంబుఁ జొచ్చి యందు శంఖధ్వానంబుఁ జేసిన, 313

క. ఆశంఖరవంబు మహేంద్రాశనినిర్ఘోషభీమ మై దిక్కులు నా
కాశంబు నిండె నంత గుహా²శయిండ్లై యున్న హనుమ యనుకపి వెలుచన్ 314

క. దాని విని బెదరి లేచి మహానాదం బిది మనశ్చిప్రియం బయ్యె మదీ
యానుజుశంఖధ్వానము, దా నగు నని యెఱిగి హృష్టతనురుహం డగుచున్.
వ. భీమునకు ధూర్ధనిరోధంబుగా మహాపృక్షంబు లురులం ద్రోచి తిదయనపథంబున
కడ్డంబ శయనించి లాంగులలీలాచాలనంబుఁ జేసిన. 316

క. గోలాంగూలోత్తము లాం, గూలస్ఫటిసరవంబు ఘోరం బై వా
చాలతఁ జేసె సశేషమృగాలిభయం బంద గిరిగుహాంతర మురులన్. 317

వ. అయ్యపూర్వధ్వని విని భీముండు విస్మితుం డయి చని కదలీపండమధ్యంబున
నొక్కవిశాలశీలాతలంబుపయి శయనించినవాని. 318

సీ. హ్రస్వపీనగ్రీవు³ నచలితాయతహను సతిచపలస్వభావాభిరాముఁ
దనుమధ్యకటిచక్రదహనకణాకారతామ్రాష్ట్ర నతికృశదశనకరజుఁ
బృథులవిద్యుత్పుంజపింగాతు సుత్తుంగదృఢవతు నాజానుదీర్ఘబాహు
నూర్ధ్వలాంగూల మత్స్యన్నతధ్వజలీలఁ గ్రాలుచు నుండ నేకాంతయోగ⁴

1 పరిచలితకలిధుహవనపతిమాల. 2 శయనం డైనవానుమ. 3 యేశాయనపథం. 4 గూలా
స్ఫటిస (స్ఫటిస)...గిరిగుహాముఖములకు. 5 నవనతాయత...కారు తామ్రాష్ట్ర నతిదృఢదశన
కరము...పింగాంగు...దృఢవతు నక్షీణన.

- ఆ నిద్ర నున్న ధర్మ నిర్మలు హనుమంతుడు, జూచి పాండురాజసుతుడు వాని
నిద్రఁ జెటుఁ గడఁగి ¹నిజరూప మేర్పడ, సింహనాద మొప్పు జేసె డాసి. 319
- వ. హనుమంతుడును ²మెల్లమెల్లన మేల్కొని జృంభసంభృతజలార్ద్ర గ్రసంచలవిభో
చనుం డగుచు ననాదరంబున నాతనిం జూచి యి ట్లనియె. 320
- తే. ఆతిజరారోగభరమున నలసి ³యొలసి, యొడిగి సుఖనిద్రమై నిట్టు లున్నవానిఁ
గడమదంబున నేమియుఁ గరుణలేక, యేల బోధించితయ్య నీ వెఱిఁగి యెఱిఁగి.
- వ. తిర్యగ్జాతులు ధర్మ వెటుంగవుగాక సర్వభూతదయాస్వరూపం బైనధర్మ వెఱి
గెడువారు మనుష్యులకారె యిట్టిమనుష్యజన్మంబు వడసి వృద్ధోపనేవ సేయవు
గా కేమి ధర్మ వెటుంగక నిర్దయుండవై మాబోఁటివేదమృగంబులకు భయం
బుగ గర్జిలితి వీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గానియివ్వనంబున కేల వచ్చిత
సిద్ధగతి లేనివారి కిట వోవ నశక్యం బమృతకల్పంబు లైనయీఫలమూలంబు
లుపయోగించి క్రమ్యటుము నీయందు బద్ధన్నేహుండఁ గాన బుద్ధి నెప్పితి నాపలు
కులు చేకొను మనిన భీముం డి ట్లనియె. 322
- తే. క్షుత్రియప్రవరుండ విఖ్యాతబలుడఁ, బాండుతనయుండ గొంతిగర్భంబునందు
వాయువరమునఁ బుట్టినవాడ నన్ను, భీముఁ డండ్రు భూజనులు కపిప్రభుండ.
- వ. ఏ నీక్కడఁ గార్యార్థిని పోయెద నాకుం దెరు వి ఖ్వానినాడు దొల్లి శతయో
జనవిస్తారం బయినసముద్రంబు లంఘించి లంకకుం బోయినహనుమంతునట్ల
నిన్ను నీపర్వతంబు లంఘించి పోదు ననిన హనుమంతుఁ డతం డేమికారణంబున
సముద్రలంఘనంబు జేసె నెటుంగుదేనిం జెప్పు మనిన వానికి భీముం డి
ట్లనియె. 324
- క. అలఘుయశుం డిత్వోకుని, కుల⁴తిలకుడు రాఘవుండు గురువచన మిల్క
నిలిపి వనవాని యై తన, అలనం గోల్పడియె నట్టై లంకేశ్వరుచేన్. 325
- క. సీతాన్వేషణపరు లై, నీతిఁ గపిప్రవరు లరిగి నియతంబుగ సుం
పాతి యనుభవీచేత మహితనయ సువార్త లెల్ల నెఱింగి కడంకన్. 326
- క. వారలు వారిధి గడవఁగ, నేరక తా రున్నయెడ ననిలన త్వమునక
వారిధి లంఘించె మహా⁵వీరుడు హనుమంతుఁ డనఁగ విందుఁ గపింద్రా. 327
- వ. ఏను హనుమంతునంతయబలపరాక్రమంబులు గలవాడ నాపౌరుషంబు జూపు
దునే యనిన నవ్యక్తహాసముఖుం డగుచు నన్నా యేను ముదిసినవాడ లేవ
నోపం బోయెదవేని నాతోఁకం బాయం ద్రోచి పొ మ్మనిన మెచ్చక తన వామ
కరంబున నెత్తం బోయి వశంబు గాక. 328
- ఉ. ఏపున రెండుచేతులను నిమ్ముగఁ బట్టి యమర్షి యెత్తఁగా
నోవక ⁶మోడరిల్లబడి యుద్ధతఘ్న జలార్ద్ర గ్రదేహుఁ డై

1 నిజరూపు. 2 మెత్తమెత్తన. 3 యెన్నువాని నీతోడఁబుట్టినవాని నన్నునొసర సుఖనిద్రమై
నిట్లు బుచ్చువాని, నేల బోధించి. 4 వీరుడు...వచనంబు, జరిసి. 5 మొగ్గలిల్లఁ ; మోడలిల్లఁ.
6 మోడలిల్లఁ ; మోడలిల్లఁ.

కాపురుషుండుఁ బోలె నిజగర్వము వక్కి యడంగి యుండెఁ జెం

తాపరుఁ డై వ్యూహిదరుఁడు దద్దయు లజ్జ నధోముఖంబుతోన్ 329

ప. ఇట్లక్కపివరులొంగూలంబుఁ గదల్చ నోపక భీముండు కృతప్రణామం డయి
ని న్నైఱుంగక నాపలికిన దురుక్తంబులు సహింపనలయు నీవు కపిరూపధరుండ
వైనసిద్ధుండవో గంధర్వుండవో దేవవరుండవో నా కెఱింగింపు మనిన హను
మంతుండు భీముం జూచి నగుచు నేడు గేఱిత్తైత్రంబున వాఁముభట్టారకునకుం
బుట్టినవాడ నీచెప్పినహనుమంతుండ నీవు నాయనుజుండవు దొల్ల రఘుకులే
శ్వరుం డయిన రామదేవుండు రావణుం డనురాక్షసుచేత నవహృతభావ్యుండై
సుగ్రీవాదివానరుల నసంఖ్యాతసంఖ్యలవారిం దనకు సహాయులం జేసికొని
నేతుబంధనంబున సముద్రంబు లంఘించి సమరంబున రావణు వధియించి యందు
నాకెలసంబునకు మెచ్చి. 330

మథ్యాక్కర. నర సుర స్తుత్య మై యెంతకాలంబు నాకథలు నిలుచు

నిరతంబుగా నంతకాలమున్ నీవు నిత్యుండ వగుచుఁ

బరగు మని వరముఁ దగ దయంజేసి ప్రభుఁ డుర్వి యెల్ల

సరి పడునొక్కండువేల యేం డ్దేలి చనియెఁ దా దివికి. 331

ప. అనిన విని భీముండు వానినప్పుడు హనుమంతుంఁగా నెఱింగి సంతసిల్లి వెండియు
నమస్కరించి భవద్దర్శనంబునం గృతార్థుండ నయితి నని యి ట్లనియె. 332

ఆ. బలిముఖుండ దయయుఁ గలవేని దొల్లి యర్జవము గడచి చనిననాఁటినీడు
యాపుఁ జూడ వలతుఁ జూపు నా కనవుడు, వాని కీట్టు లనియె వానరుండు. 333

క. అక్కాలంబునరూపం, బిక్కాలమునందుఁ జూప నె ట్లగుఁ గాలం

బొక్కవిధంబున నుండక, వెక్కుప్రకారముల నుండు భిన్నావస్థన్. 334

ప. దానంజేసి కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగంబులసంఖ్యలు వేఱువేఱి యై యందుల
చరాచరభూతంబులు భిన్నప్రకారంబు లై వ ర్తిల్లు ననిన నర్హ్యయుగంబుల
యాచారభూచారవ ర్తమానంబులు నా కేర్పడం జెప్పు మనిన భీమునకు హను
మంతుం డి ట్లనియె. 335

— భీమునకు హనుమంతుండు చతుర్వ్యగచారవ ర్తనంబులను జెలుపుట. —

తే. కృతమకాని కర్తవ్యంబు గృతయుగంబు,నందు లేదు చతుష్పాద మగుచు ధర్మ
మనఘ వ ర్తిల్లు నచ్యుతుండయ్యగమున, శుక్లివర్ణుండై ప్రజలఁగాచుచువెలుంగు.

ప. అది సనాతనధర్మ సనాథం బందుల బ్రహ్మత్రియవైశ్యశూద్ర లేకవేదక్రియా
యోగ్యులై యకామఫలసంయోగంబునఁ బుణ్యలోకంబులు వడయుదు
రందు నసూయాభిచార దర్ప పైశున విగ్రహక్రోధ మదమత్సర భయసంతాప
వ్యాధిప్రజాక్షయేంద్రియక్షయంబులు లేవు మఱియుఁ ద్రేతాయుగంబునందుఁ

ద్రిపాదం బై ధర్మపు వర్తిల్లు నందు జనులు నిత్యసత్య¹ ప్రశశీలులై యజ్ఞతపా
దానాదిక్రియల వర్తింతు రందు రక్తవర్ణం డయి విష్ణుభట్టారకుండు ప్రజా
రక్షణంబుఁ జేయు. 337

- తే. ద్వాపరంబున రెండుపాదములఁ జేసి, నడచు ధర్మపు వేదముల్ నాల్గుదెఱుగు
బై ప్రవర్తిల్లు వేదశాస్త్రార్థచోదితంబు లై ధర్మకామముల్ ధరణిఁ బరఁగు.
తే. సత్యశమహీను లగుదురు జనులుగామ, కామలై చేయుదురుబహుక్రతువులోలి
నందుఁ ద్రైలోక్యవంచితం డచ్యుతుండు, కృష్ణవర్ణంఁడై జగము రక్షించు మఱియు.
క. కలియుగమునందు ధర్మము, బల మఱి వర్తిల్లు నేకపాదంబున నం
దలఘుండు కృష్ణుండు జగతీ, వలయము రక్షించుఁ శీతవర్ణం డగుచున్. 340
వ. అందులజనులు తమోగుణయుక్తులై కామక్రోధాదిదోషనశంబునం ధర్మవెలుం
గక యధర్మవర్తు లగుదు రందుఁ జేసినతపాదానాదికర్తంబులు స్వల్పంబు
లయ్యును బహుఫలంబు లగునని యుగవర్తనప్రకారంబులఁ జెప్పి నీ కిష్టావాప్తి
యయ్యెడు నరుగు మనిన భీముం డిట్లనియె. 341

— హనుమంతుండు భీమునకుఁ దనపూర్వరూపంబుఁ జూపుట. —

- క. నీనాటితనవుఁ జూచియ, కాని యవశ్యంబు పోవఁ గావునఁ గపినా
థా నాకుఁ జూపు మనవుడు, వానికిఁ దనరూపుఁ జూపె వానరుఁ డంతన్. 342
చ. అతులిత మై ద్వితీయకనకాద్రి యొకో యిది నా నిజాంగ² మూ
ర్జితముగఁ బెంచి పుచ్చమానఁజేసి దిగంతము లందు చున్నయు
న్నతుఁ గపినాథుఁ జూచి కురునందనుఁ డపు నిమాలితాత్ముఁ డై
మఱి నతివిస్మితం డగుచు మారుతి కిట్లనియె భయంబునన్. 343
క. అతిభీషణ మిది యత్యద్భుత మోహో చాలు భూనభోమధ్యవ్యా
పిత మయ్యె భవద్దేహి, యతత్య ముపసంహరింపు మనవుడుఁ గపియున్. 344
క. తనయెప్పటిరూపముఁ జేకొని దీనికి నినుమడుం గగుం బ్రతిబలముం
గనినప్పుడు నారూపం, బనుపమముగ ననిన హనుమ కనిలజఁ డనియెన్. 345
ఉ. ఉన్నతి బూని నీవు బలియుం డగురావణు నశ్రమంబునం
బన్నుగఁ జంప నోపువటుబాహుబలాధ్యుడ³ విట్టియూర్జితుఁ
నిన్ను సహాయుఁగాఁ బడసి నిర్మలనీతిపరుండు రాఘవుం
డన్నరభోజనాన్వయల నాజి నధించుట యేమి చోద్యమే. 346
వ. అనిన వాని కతిప్రీతిమంతుండు హనుమంతుం డిట్లనియె నయ్యా నీవు సౌగంధిక
సరోవరంబునకుం బోయెదవే నందు సాహసంబు నేయ వలవ దది యక్షరా
క్షునరక్షితంబై దేవతోపభోగయోగ్యం బై యుండు దేవతలు బలిహోమనమ

1 ప్రవర్తులై. 2 సర్వకర్తముల్; సర్వకామముల్. 3 భీకరవర్ణం డై. 4 దనపాదపు.
5 ముచ్చికముగఁ...నియత్తల మందు చున్న. 6 విట్టియూర్జితుఁ (యన్నతుఁ)...నిర్మలకీర్తి
యొందు...భోజనాన్వయము.

స్కారంబుల మంత్రతంత్రంబులజేసి భక్తిసాధ్యులుగాని సాహసక్రియాసా
ధ్యులు గారు నీవు నిజధర్మనిష్ఠితుండ నై షరమధర్మంబు లెఱుంగునది యెందేని
హీనబుద్ధులు విమోహింతు రట్టిధర్మాధర్మవిభాగంబు లెఱుంగు విద్వాంసుల
నుపాసించి శుభాచారండవు గావలయు నాచారంబున ధర్మంబు వ్రట్టు ధర్మంబు
వలనవేదప్రతిష్ఠ యగు వేదంబులంజేసి యజ్ఞంబులు ప్రవక్ష్యిల్లు నట్టి యజ్ఞంబు
వలన దేవతలు తృప్తు లగుదురు. 347

ఆ. కార్యసిద్ధి పొంఁబె కాలంబు దేశంబు, నెఱిగి బుద్ధిమంతు లెల్ల ప్రాధ్దు
సాహసంబు విడిచి సామాద్యుపాయప్రయత్ని చేయుదురు యభోచితముగ.

వ. మఱియు సర్వకార్యంబులు మంత్రమూలంబులు గావున విద్వాంసు లై¹ప్రబుద్ధు
లైనవారలతో మంత్రంబు జేయునది బాలకులయు నధికశ్రీదర్శితులయి
లుబ్ధులయు లఘుజనంబునువోడ మంత్రంబు నేయ వలదు 349

తే. జనులు నిగ్రహానుగ్రహశక్తుఁడైన ,రాజు శాసనమునఁజేసి రమణతోడ
నోలిఁ దమతమ మర్యాద లొక్కనాఁడు, దప్పనోడుదు రిమ్మహితలమునందు.

వ. నీవు నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండవు గావున నీ కెల్లవారును వశ్యు లగుదురు నిన్నుఁ
జూచుటంజేసి నానయనంబులు సఫలం బయ్యె నీ కెద్ది యిష్టంబు దానిం జేసెద.

మ. త్తకోకిలము. మీకు నెగ్గొనరెంచి యున్నయమిత్రుల² హతశిబుద్ధులం
జీకురాజుతనూజులం గురుసింహ నీకుఁ బ్రియంబుగా
నేకమాత్రన పోరిలో వధియించి నాగపురంబు నా
నాకులాద్రి శిలావలీగహనంబు నేయుదు నావుడున్. 352

మ. త్తకోకిలము. ఇంతయుం గవినాథ నీ కిది యేమిపెద్ద మహాహవా
భ్యంతరంబున నుద్ధతప్రతిపక్షవీరుల నేమని
ర్జింతు మెవ్వరు మాకు మీదయఁ జేసి మార్కొనునంతయ
త్యంతవీరులు³లేరు భూవిదితప్రతాపబలోన్నతన్. 353

వ. అనిన విని భీమసేనునకు హనుమంతుం డిట్లనియె నన్ను రణాంతరంబునం దలం
చునది నీయందు సౌవ్యాదంబున నాహవంబులో నతి⁴రథం డైనయద్దునురథ
ధ్వజంబునం దుండి మీబలపరాక్రమంబులం జూతునని భీముం గొంగిలించుకొని
వానికి సౌగంధికసరోవరమార్ద్రంబు జూపి హనుమంతుం డంతర్హితుం డైనఁ
దదాలింగనవిగతశ్రమముండును విపులజవశక్తియుక్తుండును నై భీమసేనుండు.

నీ. వారిధారల ననివారితనిర్గళద్దానధారలఁ దటిద్దామములను
దశనథామంబుల నశనిఘోషంబుల ఘోరబృహితిబృహద్ధోషణముల
నివి ఘనబృందంబు లివి గజయాభంబు లని విచారింపంగ నక్కజంబు
లై లలితోత్తుంగకై⁵లశృంగంబులఁ ద్రిమృదుజలధరద్విరదతతుల

- ఆ. విస్తయంబుతోడ వీక్షించుచుం జని, రజతగిరిసమాపరమ్యభూమి
నక్కుబేరువనమునందు సౌగంధిక, కమలవనముఁ గనియె ఘనభుజుండు. 355
- క. అందుల హేమాంబుజమక, రందరసామోదమృదుతరశ్వసనుం డా
నందంబుఁ జేసెఁ దనప్రియ, నందనునకు భీమసేనునకు నభిముఖుఁడై. 356
- వ. అంత. 357
- క. వీరుం డై సౌగంధిక, వారిజములు గొనఁగ నిట్లు వచ్చినవానిఁ
భూరిపరాక్రము భీము ను, దారగదాహస్తుఁ జూచి తా రుద్ధతులై. 358
- వ. దాని రక్షించి యున్న పరివేపురురాక్షసు లాక్షణంబ విచిత్రాయుధపరిచ్ఛదు
లై పఱతెంచి వీఁ డొక్కదివ్యపునుషుం డాయుధంబులు ధరియించినవాఁడజి
నంబులు గట్టినవాఁ డధికతేజస్వి తపస్వివేషధరుం డిందులకు వచ్చినవాఁడని
యచ్చెరు వందుచు భీమసేనుం డాయ వచ్చి యిట్లనిరి. 359
- తరలము. ఇది కుబేరువనంబు దీనికి నెవ్వరం జనుచేర నో
డుదురు నీ విట వచ్చి యేల కడుం బ్రమాదముఁ జేసి తిం
దుతితేజాఁడు గ్రీడ లాడుచు నుండు నింతులుఁ దాను స
మృదముతోడఁ గుబేరుఁ డీరుచిమత్సరోజవనంబునన్. 360
- వ. దీనితీరంబున దేవర్షిగణంబులు దేవతార్చనంబులఁ జేయుదు రిందులజలంబు
లమృతోపనూనంబులు మఱి వై డూర్వనాళంబులై యపూర్వసౌరభంబులైన
కనకకమలంబులు గలుగుటంజేసి యక్షరాక్షసాక్షోహితీరక్షితం బగు దీని
మహిమం బెఱుంగక యింతదూరంబు వచ్చి వీరుం డెవ్వండు వేమికారణంబున
వచ్చి తనిన వారికి భీముం డిట్లనియె. 361
- మత్తకోకిలము. ఏను బాండుసుతుండ భీముఁడ నిద్ధితేజాఁడ ధర్మరా
జానుజన్ముడఁ ద్రౌపదీహృదయప్రియం బొనరింపఁగాఁ
బూని యిక్కమలకరంబునఁ బుష్పముల్ గొన వచ్చితిక్కా
వీనిఁ గొందు నవశ్యమున్ సురవీరు లడ్డము వచ్చినన్. 362
- వ. అనిన వార లిట్లని రయ్యా నీవు దివ్యపురుషుండ వీసౌగంధికకమలంబులు
గొనియెదేని కుబేరున కెఱింగించి తదాదేశంబునఁ గొనుము నీవు ధర్మజాను
జుండవు గావున నీకు ధర్మపథంబు తప్ప జన దనిన రాక్షసులఁ గటాక్షిరూ
క్షేక్షణంబుల నిరీక్షించి భీమసేనుం డిట్లనియె. 363
- క. గిరినిర్మలములఁ బుట్టిన, సరోవరం బిదియు సర్వసామాన్యము గా
కరుదుగ నొక్కనియదియే, పరంగఁ గుబేరుండు దీనిఁ బడసెనె మొదలన్. 364
- తే. ఉత్తమక్షత్రియుం డేల యెరుల నడిగి, వేడువాడగుఁ దనభుజావిక్రమమున
నన్యదనము లుపాచ్చించి యర్థిజనుల, కీచ్చు గీర్తి దిక్కుల వెలయించుఁ గాక.

—ॐ భీముః సు యక్షాక్షనులతో నుద్ధంబు సేయుట. ౧—

వ. నాకు మిచ్చును మీకుబేరుం బ్రాప్తించి కాని యిక్కొలనిపువ్వులు గొనం గా
దోకో యని భీముండు రాక్షసుల నాదరింపక సౌగంధివనంబు సొచ్చి కనక
కమలంబులు గొని యుత్తమవీర్యనంతంబు లై సతత్సలంబు లుపయోగించి
యనంతబలసంపన్నుం డై నున్న నాతనిం జూచి రాక్షసు లలిగి యుద్యతా
యుధహస్తై లై తాఁకిన భీముండును భీకరాకారంబున. 366

చ. తనగదఁజేసి రాక్షసుల దారుణశస్త్రచయంబు నశ్రమం
బున నతిపీరుఁ డై నిలిపి పోర నిశాచరులక బడల్పడక
ఘనఘజదండచండహతిఁ గ్రాచిన ¹నుక్కటి రక్కసుల్ కుబే
రున కెఱిగింపఁ బాఱిరి సరోషవృక్షోదరభీమకర్తముల్. 367

వ. కుబేరుండును బాంచాలీప్రియకరం బైనపవనతనయువరాక్రమారంభంబు విని
మెచ్చి వాని నుపేక్షించె నట్లు భీమసేనుండు రాక్షససేన నోడించి సౌగంధికకమ
లంబులు గొని తత్తీరకుసుమితలతాపాదపవనంబున విహరించు చున్నంత నట.

క. వడిఁ బడియెఁ చిడుగు లుడుగక, వడఁకె మహీతలము పాంసువర్షము గురిసెం
గడు నెట్టి నయ్యె దిశ లేర్పడ కుండె నినుండు తిమిరపటలావృతుఁ డై. 369

వ. ఇట్టి మహాత్పాతంబు లుపలక్షించి విస్మితుం డై ధర్మతనయుం డివి భీమాహవ
పిశునంబు లై కానంబడియె నేమట కుండ వలయు నని నాలుగు దిక్కులుం
జూచి భీమసేనుం గానక తనసమీపంబున నున్నపాంచాలి కిట్లనియె. 370

క. ప్రియసాహసుండు భీముండు, భయవిరహితుఁ డెందుఁ బోయె బహురాక్షససం
శ్రయ మిగ్గిరి గంధర్వాన్వయ సేవ్యం బేకచరుండు వాఁ డెయ్యెడలన్. 371

ఆ. భూరిభుజుండు దానె పోయెనో నీ వెట, యేని పుచ్చితో ²నిజేచ్చ నతని
నని యజాతశత్రుఁ డడిగినఁ బతికి బాంచాలి యిట్లు లనియె సంభ్రమమున. 372

మధ్యాక్కర. ధరణీశ సీకు నాయుచ్చినపసిడితామరపువ్వు
గురువాయువశమున వచ్చినను దానుఁ గొని యిట్టిపువ్వు
లరుదు గాన కుఱంగటం గలిగెనేని యర్థిఁ దెప్పిన
నరిగె నీశానుదిక్కునకు నీయనుజుఁ డనిలవేగమున. 373

వ. అనిన నట్లేని యందఱము వానిపోయినవలనం బోవుద మని యెప్పటియట్ల
రాక్షసబలసమన్వితం డై గగనగతి నరిగి సౌగంధికతీరంబున. 374

చ. అతులబలాధ్యు ³సుద్యతగదాయుధహస్తం బటుప్రతాపవ
ర్ధితయశుఁ బాండునందనుఁ దదీయమహోగ్రగదావిఘాతదా
రితృపురుషుండు రాక్షసశరీరచయంబులు జూచి విస్మయ
స్థితముఖు లైరి బ్రాహ్మణసమేతులు ధర్మసుతాదు లచ్చటన్. 375

- వ. భీమసేనుండును ధౌమ్యధర్మజరోమశులకు మ్రొక్కి తనకు మ్రొక్కినవల
గొగిలించుకొని వైడూర్యనాళంబు లై నకనకకమలంబులు ద్రాపది కిచ్చి
యున్నంత నాతనికి ధర్మరా జిట్లనియె 376
- ఆ. చనునె నీకు నిట్టిసాహసక్రియఁ జేయ, నెల్లవారికంటె నెఱుక గలవు
గురుభుజుండ నాకుఁ గూర్చేని చేయకు, మయ్య యిట్టిచెయ్యు లనఘ యింక.
- వ. అని కఱపి యిట్లందఱుం గుబేరోద్వానవనంబున విహరించు చున్నంతఁ దద్ద
క్షుకు లై నయతులు వచ్చి. 378
- క. దేవర్షి యైనరోమశు, దేవేంద్రసమాను నయ్యుధిష్ఠిరు ¹ధరణి
దేవోత్తములం గని విన,యావనతులు భక్తి నిట్టు లని రందఱకున్. 379
- వ. మీరిందు మసల వల దిది యక్షరాక్షసప్రచారఘోరం బనిన నం దుండ నొల్లక
పాండవులు తత్సమీపంబున నివాసంబుఁ జేసికొని రాక్షసబలంబుతో ఘటా
త్కంచుఁ బోవం బనిచి యుండునంత జటాసురుం డనురాక్షసుండు బ్రాహ్మణ
రూపధరుండై యేను వేదవిదుండ ధనుర్వేదవిదుం డై నపరశు రామునిశిష్యుండ
ననుచుం బాండవుల సేవించు చున్నంత నొక్కనాడు 380
- ఆ. మృగవిరోధిబలుఁడు మృగయావినోదార్థ, మడవి కనిలతనయుఁ డరిగిసట్టి
యవసరమున నజ్జటాసురుఁ డాసురా,కారవికృతరూపకంబుఁ దాల్చి. 381
- క. చనుదెంచి ద్రాపదిని యమ,తనూజు నకులుం దదాయుధంబులతోఁ బె
ల్చిన యెత్తెకొని మహాజన,మునఁ బఱచె మహీసురోత్తములు భయ మందన్.
- వ. అంత సహదేవుండు భీమునిం బిలుచుచు వనంబున కరిగె నిట ధర్మతనయుం
డధర్మవర్తి యైనయసుర కిట్లనియె. 383
- క. దేవాసురాదు ²లిందుల, జీవించురు మునులు జపవిశేషమ సుఖమూల్
గావించు చున్న మనుజులఁ, గావం గలవార మేము గౌరవయుక్తిన్. 384
- వ. ఇట్టిమా కపకారంబు నేయుట నీకు లగ్గు గాదు నీవు ధర్మ వెలుంగవు విశ్వ
సింఛినవారికిం దనకుఁ గుడువంబెట్టినవారికి నెగ్గునేయుట కడుంబాపంబు గావున.
- మధ్యాక్కర. మాయావి మాయాయుధములు మా కిచ్చి మాతో రణమ్ము
నేయు మివ్వధమునఁ బోవఁ దగ దంచుఁ జిక్కినై యసుర
నాయతబాహుఁడు గోము భరముగా నదిమె ధర్మజుఁడు
³మాయమాన్దఁ డగువానిగమనంబు మందమై యుండ 386
- వ. ఇట్లు ధర్మజునిబిడపిడనవేదనాభరంబున విగతవేగుం డై యరుగుజటాసురున
కిడ్డంబు వచ్చి సహదేవుం డిట్లనియె. 387
- క. న న్నెఱుంగవె పాండవుండఁ బ్ర,సన్న ⁴యశోవీర్యయుతుండ సహదేవుండ న

1 నవన. 2 లిందుల, జీవించురు మనుజులకు విశేషసుఖమూల్. గావించుచు నమ్మునుజులకు
3 మాయావి యగువాని గమనవేగంబు. 4 యశోవీర్యులండ.

త్యున్నతి యేర్పడ నిష్పడ, నిన్నోర్చడ¹ జక్క నెదిరి నిలుపుము పోరన్. 383

— భీముడు జటాసురునితో యుద్ధము సేయుట. —

వ. అనుచున్న యవసరంబున ననిలసుతుం డనిలవేగంబున నరుగుదెంచి జటాసురు
చేత నిగృహీతులై గగనగతిం జనుధర్మజ నకుల ద్రౌపదులను మహితల
గతుం డైనసహదేవుం జూచి యయ్యసుర కి ట్లనియె. 389

తే. అతిథివై వచ్చి నీవు మాయందుఁ గుడిచి, యసురవై యిట్లు యెక్కుసేయంగనగునె
యెందుఁ గుడిచినచోటికి నెక్కు సేయ, రెట్టిదుర్జునులైనను నెఱుక విడిచి 390

వ. నీవు బుద్ధి గలవేని వీరిని విడిచి నీప్రాణాబులు రక్షించుకొను మట్లు గానివాడు
ఒక హిడింబ కిష్టారులం జంపిన ట్లశ్రమంబునం జంపుమ ననిన విని జటా
సురుండు వారల విడిచి భీమసేనుక కభిముఖుం డై. 391

క. రయమున నీచే మును హతు, లయినసురారాతులకు శిరణాంతరమున నీ
దయినరుధిరమున కుదక, క్రియఁ జేసెద బక హిడింబ కిష్టారులకున్. 392

క. అనుచుఁ గడు నలిగి మామత, తనయు మహాబాహు నసుర దాకె మరున్నం
దనున కెడ సొచ్చి మాస్త్రీ, తనయులు తత్త్వణమ వానిఁ దాకిరి బెలుచన్. 393

సీ. వారల నిద్రఱ వారించి భీముండు దాకె జటాసురు వీడితొడ
భీమాసురులకు సంగ్రామంబు గడు ఘోర మయ్యె నిర్హులంబు నయ్యె వారి -
యూరుఘట్టనముల ధారుణీసుహములు పడఘట్టనములఁ గ్రక్కదలె ధరణి
భూరుహపాణులై పోరి యానన్ద భూరుహములు వొలిసిన బృహదుదగ్ర

ఆ. శిలలఁ గొంతసేపు చెలఁగి పోరాడి రొండొరులు వెనఁగి పట్టి పరుషభంగి
నుగ్రులైనవాలి సుగ్రీవు లట్టుల, యుద్ధ మొప్పుఁ జేసి రుగ్రబలులు. 394

క. భీమాసురుల ముష్టాముష్టిరణచ్చటచ్చటాశబ్దం బు
ద్దామం బై తద్విషింప, హామృగపక్షులకు శివతిభయావహ మయ్యెన్. 395

ఆ. అంత భీమసేనుఁ డంతకాకారుం డై
వాని బలవిహీనుఁ గా నెఱింగి
తడయ కపుడు వాని మెడగ్రుంగఁ విడికిటఁ
బొడిచె నసుర ముడిఁగి పడియెఁ బుడమి. 396

వ. *ఇట్లు నిర్హతనిపాతభిన్నతనీలగిరిశృంగంబునుం బోలె నేలం బడినజటా
సురుక శీబరం బెత్తి యొక్కవిశాలపరుషపాషాణంబుపై జర్జరితంబుగా వైచి
వానిం గాలగోచరంగాఁ జేసినవాయుపుత్తుపరాక్రమంబు ధామ్యరోమశాది
మహీసురవరులు వర్ణించి రని వైశంపాయనకథితం బైనకథ రమ్యంబుగ. 397

1 జక్కఁ బోర. 2 రణాంతంబున. 3 శివతిభయావహ మయ్యెన్. * ఈపదమునకు ముందు 'క.
వీరావతారిమలవి, చారమహాదారహారకరదిండునుధా, ధారావదాశగంగా; పూరయశోధార ధీరముధ
శకచరితా.' అనుకందము కొన్ని ప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నది.

క. భూపకులలిలక నృపవి, ద్యాపారగ నిత్యసత్యధనధన్య దయా
లావచతురాస్య ధర్మ,¹ వ్యాపారవిచార విష్ణువర్ధననృపతీ.

399

వసంతతిలకము. * శ్రీరమ్య రాజకులశేఖర రాజరాజా
భూరిప్రతాపపరిభూతవిరోధిచర్తా
హారామృతాబ్జహరహాసతుషారకుండ
తారాయశగిప్రసరపాండుకృత త్రిలోకా.

399

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవిరుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబును
దారణ్యపర్వంబున దధీచికథయును నగస్త్యుమాహాత్మ్యంబును భగీరథుప్రయ
త్నంబును గంగావతరణంబును ఋశ్యశృంగుచరిత్రంబును బరశురాముహా
త్రంబును గార్తవీర్యచథయును రామకృష్ణాదులయాగమనంబును సౌకన్యా
ఖ్యానంబును జ్యవనండు శర్యాతియజ్ఞంబున నాశ్వినుల సోమపీఠులం జేసి
వారిచేత జవ్వనంబు వడయుటయు మాంథాతృజన్మంబును సోమకుండు
యజ్ఞంబు జేసి పుత్రశతంబు వడయుటయు జంతూపాఖ్యానంబును శ్వేనకహా
తంబు లై యింద్రాగ్నులు శిబిమాంసంబు గొనుటయు నష్టావక్రమాహాత్మ్యం
బును రైభ్యయనశ్రీతులసంవాదంబును భీముండు సౌగంధికహరణార్థం బగు
గుటయు హనుమద్దర్శనంబును రామాయణకథయును భీముండు గంధమా
దనంబున దుండుకొలనికిం బోయి యక్షరాక్షసుల వధియించుటయు గంధమా
దనంబున నందఱుం గూడుటయు జటాసురవధయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

1 వ్యాపా (రాభాసి) రవిభాసి.

ఉ. “*రాజకులాగ్రగణ్య మృగరాజపరాక్రమ రాజరాజ వి
ప్రాజితశుభ్రీర్దిపరిపాండురసర్వదిగంతరాళ హా
రాజేముఖోపలబ్ధిజయప్రమదాశ్రితబాహుదండ ని
ప్రేతకవైశిర కులదీప మధస్మి ను విష్ణువర్ధనా.

తోటకముఖధరణీశ నిరంతర దానయశశ, పరిపూర్ణదిగంతర భానుసిభా
కరుణాకర నిర్మలకాంతియుతా, శరణాగతరక్షక సత్కవిధి.”
అని యధికమా గెండుపద్యంబులు కొన్ని ప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నవి.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభార్య నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

1 రాజ దేవదేవ పు

రారాలి పదాబ్జభృంగ యమృతాంశుకులాం

భోరాశిచంద్రశౌర్య

స్వారంభయశోభిరామ పార్థివభీమా.

1

వ. అక్కభకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నరనారా
యణాశ్రమంబునఁ గొన్నిదినంబు లుండ నొక్కనాఁడు ధర్మతనయుండు దమ్ముల
కి ట్లనియె.

2

మథ్యాక్కర. ఏనేడు లగుదెంచె నర్జునుం డేఁగి యింత కేతెంచుఁ

బూని దివ్యాస్త్రముల్ వడసి యిమ్మహాభుజా భూరిసత్త్వు

నానతరిపువర్ణఁ జూడఁ గాంతు మిం దంచు బ్రాహ్మణుల

తో నేఁగె నుత్తరము మించి ధర్మనిత్యుండు ధర్మజుండు.

3

వ. ఇట్లు గంధమాదనపుణ్యతీర్థావలోకనపరు లయి పాండవు లరిగి యందు గో
దానహిరణ్యదానాది మహాదానంబుల విఫ్రులం దృప్తులం జేసి పదునే డగు
దివసంబున వృషపర్వుం డనురాజర్షియాశ్రమంబు గని యం దతిప్రీతి నాతని
చేతఁ బూజితు లయి యేడుదివసంబులు వసియించి బ్రాహ్మణుల నెల్ల నం
దుండ నియమించి వృషపరోపదిష్టమార్గంబున ధామ్యరోమశ్రభృతికతివయ
బ్రాహ్మణులతోఁ జని యష్టమదివసంబున.

4

క. విమలస్ఫాటికహాటిక, రమణీయదరీనిరంతరశ్చేతనగేం

ద్రము మాల్యవంతమును ను, త్తమచరితులు సూచు చరిగి తద్వివినమునన్.

5

1 రాజరాజదేవ తు. మారసుధావారిహస్తిభక్తి. శ్రీరమణ గాజవిద్యా, పారగజోదండ పార్థ
పార్థివలింగా; రాజరాజకులని. స్తారసుధావారకారసన్నిభిక్తి... ధనుర్విద్యా, పారగ; రాజరాజ
కులని. మారసుధావారహాసహరనిభిక్తి. 2 సుత్తర మిచ్చి ధర్మ; సుత్తర మించి ధర్మ; సుత్తరమునకు
ధర్మ. 3 ర (స్థిత)స్థారనగేం.

- క. చలదళిపుంస్కోకికుల, కలరవముఖులతలతాంత¹ కమనీయదభా
వలితమహీరుహశాఖా, మిళితోదైశముల విశ్రమించుచు లీలన్. 6
- వ. అందు విహరించుచుండ నొక్కనాడు శ్వేతకి యరుపునైనదివలన మారుతానీ
తంబు లై సుశర్లమయంబులయి తన ముందటం బడిపంచవర్తసురభికుసుమం
బులం జూచి యగదటు విస్తయం బంది రంత నేకాంతంబ యొక్కశశికాంత
శిలాతలంబుపయి నున్న భీమ సేనునకు ద్రువదరాజపుత్రి యి ట్లనియె. 7
- క. ప్రకటమగుః పొంచె సాగం, ధికకనకాబ్జములకంటె దివ్యసుగంధా
ధికకుసుమము లివె దద్దయు, సుకుమారము లిట్టివానిం జూచి యెటుంగన్. 8
- వ. ఇక్కుసుమంబులు నాకుఁ దెచ్చి యిచ్చి మనగిప్రియంబు సేయు మనన విని
భీముండు తత్క్షణంబ చని² చక్రవాళసమనిమోన్నతం బయినగిరిశృంగం.
బెక్కి యందు వివిధరత్నరశ్మిరమ్యవేశ్వపరివృతం బయినవైశ్రవణునివాసంబు
గని శంఖాధ్వనంబు నేసిన. 9
- క. దాని విని యక్షరాక్షస, నేనలు పఱతెంచి భీమసేను మహాసే
నానీసన్నిభుఁ డాకిరి, నానాయుధధరులు దారుణధ్వను లెసంగన్. 10
- క. వాయుసుశ్రేణితశిత, సాయకముఖదళిత రాక్షస ప్రకరబృహ
త్కాయాభ్రగళితశోణిత, తోయములకా³ ధరణిధరనదులు గడు నిండెన్. 11
- ఉ. డక్కటి యిట్లు మధ్యముమహోగ్రశరంబులు దాఁకు కోర్వ కా
రక్కసు లెల్ల నాహవపరాజ్ఞులు లైనఁ గడంగి భీముఁ దా
నెక్కటి దాకె దిక్కిరి సహింపక కేసరిమీఁద నెత్తున
ట్లక్కజూఁ దుద్యతాయతగదాయుధుఁ డై మణిమంతుఁ డచ్చటన్. 12
- క. ఆరాక్షసు నతివీరుఁ గు, జేరసఖుం బవనసుతుఁ డభేద్యుండు నిజసు
ర్వారతరశితసాయక, ధారావర్షమునఁ గప్పె దారుణభంగిన్. 13
- క. గద దీర్చి భీముమీఁదను, వదలక మణిమంతుఁ డెదిగి వైచిన నది వి
ద్యుదినప్రభానిభం బై, పదిదిశలును వెలుగ భీముపయిఁ బఱతెంచెన్. 14
- వ. *ఆమృహాసాధనంబునకు మనంబున బెగడక. 15
- క. దానిఁ దననిశితబాణవి, తానంబున జర్జరికృతముఁ జేసె మరు
త్సూనుండు గుహ్యకరాక్షస, నేనల కెల్లను భయంబు సేయుచు నలుకన్. 16
- క. ఘనుఁ డమృణిమంతుండు కాం,⁷ చనదండోద్భాసి యైనశక్తి మరున్నం

1 క మ్రఫలాశీ, లలితమహీరుహమాళా... వేడ్కా. 2 బహుతాళసమున్నతం బయిన ; వక్ర
తాలసమున్నతం బయిన. 3 దవలిచరణదులు గడు. 4 బుల కోర్వ నోప కా; బుల దాక నోర్వకా;
బుల కోడి యోప కా... కేసరిమీఁద దాకిన, ట్లక్కజూఁ; సింహము దాఁకు నట్టులం, దక్కజూ.
5 సాయకారుణ, ధారా, 6 దెత్తి వైచిన... మృదితప్రభాయ (య) తం బై. * ఈవచనము కొన్ని
ప్రతులలో లేదు. 7 చన పిండోద్భాసి; చన మహిరోద్భాసి.

- దనుమీద వైచే నది యా, తనిభుజపార్శ్వస్సు ¹దాఁకి ధారుణిఁ బడియెన్. 17
- చ. గదఁ గొని భీముఁ డంత లయకాలకృతాంతుఁడపాలె నేల గ్ర
క్కదల నదల్పి నిల్చిన సకంపితుఁ డై మణిమంతుఁ డాజను
ర్షదుఁడు త్రిశూల మెత్తికొని మధ్యముపై ననలస్ఫులింగముల్
నెదరఁగ వైచే దానిఁ ²జటచెక్ ఘుఁగు డై గదఁజేసి భీముఁడున్. 18
- వ. *ఇట్లు తనశక్తిశూలంబులు శక్తివహీనంబు లయి వడిన బరిత్యక్తమదుం వై
మణిమంతుం డంతరిక్షంబున కెగసిన. 19
- క. పోవకు పోవకు మనుచు మహావీరుఁడు గద యమర్చి యమృణిమంతుఁ
³జే వడఁగ వైచే నగ్గద,తో వాడును బడియెఁ బ్రతిహతుం డై నేలన్. 20
- క. పోర మణిమంతుఁ డిట్లు, స,మీరణసుతుచేతఁ బ్రాప్తిమృత్యుం డై నఁ
వారక పఱచిరి భయమున, నారాక్షసు లార్తనాదు లై తూర్పునకున్. 21
- వ. అట ధర్మరాజు భీమనేనుపోయినవలను ద్రావడిచే నెఱింగి యార్జిషేణుం డను
మునివరునాశ్రమఃబున ధౌమ్యద్రాపదీప్రభృతులం బెట్టి రోమశనకులనహదేవ
యుతుం డై తద్గిరిశృంగం బెక్కి కుజేరసదనసమీపంబున నిజగదాఘాతపాతిత
మణిమంతుఁడై రాక్షసదారుణరణమధ్యంబుననున్న మధ్యమునొద్దకుం జనియె నంత.
- క. హతశేషు లై న రాక్షసు, లతరయమునఁ బాఱి చెప్పి రహ్మడ యలకా
పతికి సవిస్తరముగ నిజమతిఁ బఠనజువిక్రమంబు మణిమద్వధయున్. 23
- వ. దాని విని కుజేరుండు విస్మితహృదయుం డై యాత్మగతంబున. 24
- క. తలరక మును సాగంధిక,ములు గొని యిప్పుడును దర్పమున నిందులపు [న్.
వ్రులుగొని మణిమత్పృథ్వుతులఁ, బలువుర వధియించె నెట్టిబలియుఁడోయనుచు
- వ. సురగరుడగంధర్వయక్ష రాక్షససహితుం డయి యక్షప్రభుం డరుగుదెంచి
పాండవులం గని వారిలో గదాకృపాణబాణాసనధరుండయి రణకాంక్ష
సన్నమహావీరు మారుతాత్మజుం జూచి పరమప్రీతచిత్తుం డయి యున్న. 26
- ఆ. అక్కుజేరునకు మహామతుల్ పాండవుల్, మ్రొక్కి రంత ధర్మమార్తి యైన
ధర్మతనయుఁ జూచి తద్దయు దయతోడ, నిట్లు లనియెఁ గిన్న రేశ్వరుండు. 27
- వ. అయ్యా నీయనుజుండు మత్స్యీయసఖుం డైనమణిమంతు వధియించి నా కపకా
రంబు సేసె నని లజ్జింప వలవ దది యగస్త్యశాఁనిమిత్రంబున నయ్యె నని భీమ
నేను డాయం బిలిచి నీచేసినసాహసంబు నాకుపకారంబు గావున నిన్ను మెచ్చితి
ననిన నక్కుజేరునకుం గృతాంజలి యయి ధర్మతనయుం డిట్లునియె. 28
- ఆ. ఇట్టిశాప మమ్మునీంద్రుండు దా నేల, యిచ్చె,దాని నాకు నెఱుంగఁ జెప్పు
మనిన విస్తరించి యమరాజసుతునకు, నిక్కుజేరుఁ డిట్లు లనుచు జెప్పె. 29

1 గొనుచు. 2 జెటిచెక్ (జడినెక్) ఘుఁగు దగ్గర. * ఈవచనమున, విష్ణుటికందము నొక
నొక ప్రతియందుఁ గాన్పించదు. 3 లావణిగ వైచె. 4 మృతియై పడియె. 5 మంతాడుల.

వ. తొల్లి కుశవతి యనుపుణ్యనదీతీరంబున నమరు లెల్ల సత్రయాగంబు నేయు
చుండి నన్ను రావించిన నేనును బుష్పకవిమానారూఢుండ నై శతమహాష్ట
సంఖ్యలయక్ష రాక్షసబలంబుతో గగనగతి నందులకుఁ బోవునెడ నూర్వ
బాహుం డై యమునాతీరంబున నుగ్రతపంబు నేయు చున్నయగస్త్యమహా
ముని మీఁద నాప్రియసఖుం డైనమణిమంతుం డెటుంగక నిష్ఠివనంబు నేసిన
నలిగి చూచి యమ్మనివరండు నా కి ట్లనియె 30

ఆ నీవు సూచు చుండ ¹నీయిష్టఁ డిచ్చఁజేయుంతుఁ డిపుడు దనదుమదముపేరి
నన్ను నుజక యుమిసె నామీఁద నిట్టి దుర్మదఁడు పొలియు నొక్కమనుజుచేత.

వ. మఱియు నీయక్ష రాక్షసబలంబులును వానిచేతన నిహతంబు లగు నీదురితంబు
దద్దర్శనంబునం బాయు ననియెం గావున నిట్టి²శాపఫలంబునకు నీయనుజుండు
నిమిత్తం బయ్యె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె నయ్యాధృతియును దాక్ష్యంబును
దేశంబును గాలంబును బరాక్రమంబు ననువంచవిధంబు లైనలోకతంత్రవిధా
నంబు లెఱింగినసత్త్వ త్రియుండు ధర్మవిదుం డై ధరణీచక్రంబు నిర్వక్రమంబుగా
రక్షించి పుణ్యలోకంబు వడయుఁ దత్కర్తృవిశేషంబు లెటుంగక వృథారంభుం
డై సాహసంబున వర్తిల్లువానికిం బాతకం బగుట నిశ్చయంబు. 32

క. కావున నీతమ్ము మరు, ద్వేవాత్మజు సాహసైకధృతి గాకుండకా
భూనల్లభ శిక్షించుము, నీవిమలజ్ఞానధర్మనిష్ఠితబుద్ధిన్. 33

వ. నిన్నును నీతమ్ములను ధర్మానిలశక్రాశ్వినులు రక్షించినట్ల యే నెప్పుడు రక్షింతు
నానియోగంబున మత్పరిచారకులు మీకు నిత్యంబును నన్న పానాదులు డెచ్చి
యిచ్చు చుండ నారి కాశ్రమంబున నొక్కపక్షంబు వసియించునది. 34

సీ. మానితయశుండు భీమానుజుం డర్జునుం డమరులచేత దివ్యాస్త్రతతులు
వడసి దేవేశ్వరుకడ నున్నవాఁ డాతఁ డుపకారి యయ్యె దేవోత్తమునకు
శిసప్తాశ్వమేధసంప్రాప్తపుణ్యుండు ధర్మమతి భవత్పితృపితామహుండు ఘనుండు
శంతనుఁ డతనిచే సంతర్పితుం డయి గుఱుకొని మీదైన కుశల మడిగె

ఆ. నరుగుడెంచు నింతకయ్యర్జునుండు మీ, కభిమతార్థసిద్ధి యగుఁ బ్రసిద్ధ
మని యెటుంగఁ జెప్పి యలకాధినాథుండు, యక్షగణముతోడ నరిగె నంత. 35

వ. ఇట్లు ధర్మరాజు కుబేరాదేశంబున నార్జిషేణాశ్రమంబున నుండునంత నాతనికి
నొకనాడు ధామ్యుండు నిజాంగులి నుత్తరదిగ్భాగంబు సూపుచు నిట్లనియె.

క. అదె మందరనగ మక్కడ, యదె మేరునగేంద్ర మమృహశైలమునె
న్దిదిక్కుల వసియింతురు, త్రిదశేంద్రుం దొట్టి యప్టదిక్పాలవరుల్. 37

1 నిష్ఠురుఁ డిచ్చఁజే... 2 ట్టి (యద్దమకాఁ డిల్లు) దుర్మదఁడు చచ్చు నొక్క. 3 కావంబునకు
నీయనుజుండు నిష్కృతి యయ్యె. 4 సత్త్వమేధాధ్వరప్రాప్తపుణ్యుండు.

- చ. కనకగిరిం బ్రదక్షిణముగా శశిభాస్కరతారకాగణం
బనవరతంబుఁ ద్రిమృదు మహామునిసంక్తమండలంబుతో
ననఘ తదీయతుంగశిఖరాగ్రమునందుఁ బయోచహాసన
త్రినయనవిష్ణు లుండుదురు దేవగణంబులు గొల్పు చుండఁగన్. 38
- వ. అని చెప్పి చుండఁ బాండవు లం దొక్కమాసంబు నివాసంబు నేసి రంత. 39
- ఉ. 1 అంబర మాత్మ దీప్తినివహంబున నొప్పంగ మాతలిప్రయు
క్తం బగుదివ్యకాంచనరథంబుఁ జలచ్ఛవలాంశువుంజర
మృగం బగుదాని నెక్కి ధృతి మందరుఁ డింద్రసుతుండు నాకలో
కంబుననుండి వచ్చెఁ బ్రవికాసిత తేజః డిన్ద్ర కాశం దై. 40
- వ. ఇట్లు చనుదెంచి ధనంజయుండు రోమశ ధౌమ్యధర్మజభీమసేనులపాదంబులకుం
బరమభక్తి మ్రొక్కి తనకు వినయవినమితో త్తమాంగు లయినకవల నెత్తికొని
ద్రౌపదిహృదయనయనారవిందంబుల కానందంబు నేఁచు చున్నంత నందఱు
సంతోసిల్లి మాతలి నతిప్రీతిఁ బూజించిన నతండును దదీయరథంబు గొని
దివంబున కరిగె నట్టియవసరంబున. 41
- క. దిననాథుఁ డస్తగిరి బొం, దినఁ జీకటి బాచి యాత్మ తేజమున దిగం
గనల విభూషించుచు రజ, నినాథకలహంస గగననిమ్నగ నొప్పెన్. 42
- వ. ఆరాత్రి యద్భుతం డనుజుల నందఱ నొద్దఁ బెట్టుకొని యిష్టపూర్వకఫలు
సెప్పుచు శయనించె నంతఁ బ్రభాతంబ సిద్ధమునిగణంబులయు రోమశ ధౌమ్య
లయుఁ దమ్ములయుఁ దోడ ధర్మ తనయుండు సుఖోపవిష్టుం దై యున్నంత. 43
- ❖ ఇంద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట. ❖
- సీ. బోరన సురదుందుభులనినాదంబులు గిన్నరగంధర్వగీతరవము
లెసఁగ సహస్రసూర్యేంద్రుమండలములువోలె విమానము 2 వాలించి వెలుగఁ
బాండవాలోకనపరుడై సహస్రాక్షుఁ డమరగణంబుతో నవ్యహతి
కేతెంచె ప్రీతి నయ్యింద్రున కందఱు నంత నభ్యుద్ధతు లైరి పాండ
ఆ. వాగ్రజుండు దాను ననుజులు నింద్రు పా,దాంబుజముల కెరఁగి యధికభక్తి
శాస్త్రదృష్టవివిధసత్కారవిధులఁ బూ,జించె నమరఖచరసిద్ధపూజ్యు. 44
- వ. ఇంద్రుఁడును వారల నందఱ హితమధురవచనంబుల నభినందించుచుఁ దదంతిక
స్థితు నధికతపోయుక్తు ధనంజయుం జూపి ధర్మజున కిట్లనియె. 45
- క. ఘనుఁ డీహర్షుఁడు నావల, 3 నన దివ్యాస్త్రక్రయోగ నయనిపుణుం దై
దనుజుల నివాతకవచుల, ననిఁ జంపి సురాలికిం బ్రయం బొనరించెన్. 46

1 అంబురహః ప్రదీప్తినివహంబుల. 2 వాలించి కొలువఁ... శాస్త్రదృష్టి నధిక; శాస్త్ర దృష్టి వివిధ; శాస్త్రదృష్టి వివిధ; శాస్త్రవిధ విష్ట. 3 నను దివ్యాస్త్రక్రయోగ వైపుణుఁ దై య, ద్దనుజుల ...సురావలికిఁ బ్రయం.

- క. ఈతఁడు పరాక్రమమున న,రాతుల వధియించి యిద్ధరారాజ్యము వి
ఘ్నాతముగ నిచ్చు నీకు మ,హాతేజః డజయ్యవీర్యః డని నెవ్వరికిన్. 47
- క. అని చెప్పి యనిమిషప్రభుఁ, డనిమిషనివహంబుతోడ నమరావతికిం
జనియె నిజాలోకనమున, కనఘులు పాండవులు హర్ష మందుచు నుండన్. 48
- మ థ్యాక్కర. ఘనముగ ధనచేంద్రపాండు సుతసమాగమ మొక్కయేఁడు
దనరంగ బ్రహ్మచర్యవ్రతఘ్న లై తగిలి నిత్యంబు
వినినపుణ్యాత్ములును జదివినవారు వినుము నూతేంద్రం
నొనర జీవితం రత్యంతసత్కాంతయుక్తు లై ధరణి. 49
- వ. ఇట్లు సురేంద్రుం డరిగిన ధర్మతనయుం డబ్బచుం జూచి పరమానందనిర్భర
హృదయుం డై యిట్లనియె. 50
- సీ. హరుఁ డాదిగాఁ గల్గునమరగణంబుచే బడసి దివ్యాస్త్రముల్ పరమ మైన
యువకార మమరుల కొనరించె నీపార్థుఁ డని నాకుఁ జెప్పె వృత్రాంతకుండు
దివ్యాస్త్రలాభమ్ము దేవేంద్రునకుఁ ప్రీతి గా వేల్పునకు నుపకారి వైన
విభమును మా కిప్పు విన వేడఁ యైనది యని తన్ను నడిగిన నగ్రజానకు
- ఆ. నగ్రజప్తపూజ్యా లగు ధామ్యరోమశ, ప్రభృతివరులయొద్దఁ బాండవేయుఁ
డసదృశ ప్రభావుఁ డతిపీరుఁ డర్జునుఁ డాత్మచరిత మిట్టు లనుచుఁ జెప్పె. 51
- వ. ఏను భవదధిష్ఠితదివ్యాప్రభావంబున తపోనియుక్తుండ నై హిమవంతంబునకుం
జని యందు నాముందట వృద్ధబ్రాహ్మణుం డై యున్నవృద్ధశ్రవుం గని తడుప
దేశంబున నీశ్వరుఁగుఱించి యుగ్రతపంబు నేసిన నీశ్వరుండు గిరాతరూఢధను
డై నాతోడ సతీఘోరయుద్ధంబు నేసి నాకుఁ బ్రసన్నుడై నిజరూపంబుఁ జూపి
పాశుపతాస్త్రంబుఁ బ్రసాదించె ననంతరంబ యింద్రాదిదేవతలవలన నైంద్రా
గ్నేయ యామ్య రాక్షస వరుణ వాయవ్య కుబేరగాంధర్వపై శాచబ్రాహ్మ్యంబు
లనం బరఁగుదివ్యాస్త్రంబులు వడసి మహేంద్రానుగ్రహంబున మాతలి
ప్రయుక్తం బైనదివ్యరథంచెక్కి యీశరీరంబుతోడన యమరావతి కరిగి యం
దమరేంద్రు నాచార్యుఁగా వరించి తత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రంబుల ప్రయో
గంబును నుపసంహారంబును¹ నివర్తనంబునుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబును బ్రతిఘాతంబు
లును నేర్పిన నాకు సంతోసిల్లి సురేంద్రు డిట్లనియె. 52
- క. నీ వఖిలశస్త్రవిదుఁడవు, గావున ని న్నాజి నోర్వఁ గా నోప రొరుల్
దేవతలకు బ్రాహ్మణులకుఁ, గౌంపు హితంబు దీనఁ గడు నిధి యగున్. 53
- క. నాకు గురుదక్షిణార్థము, నాకహితార్థంబుగా జనస్తుత బుద్ధిం
జేకొని నాపనిచినపనిఁ, బ్రాకటముగఁ జేయు మహితభంజనశక్తిన్. 54
- తే. జలధికుక్షిలోనుండి ధీరులు నివాత, కవచు లన మూఁడుకోట్లదానవులు బలిమి

ద్రిదశులకు భాదనేయుచుండుదురు వారు, నిహతులగుదురు నీచేత షహితకీర్తి.
 వ. అని తనతోడిగినయిద్దివ్యభూషణంబుల నిమృణికిరిటంబున నన్ను విభూషితుం
 జేసి స్పర్శరూపం బైనయాయభేద్యకవచంబు నిచ్చి యజరం బయిన యిగ్గొ
 నయంబు గాండీవంబునం దాన యోజించి పదివేల హంసమయూరవృక్షమాన
 నీయహయంబులం బూనినరథంబు మాతలిప్రయుక్తం బైనదాని నెక్కించి
 నివాతకవచవధార్థం బరుగు మని నియోగించిన నిండు వీడ్మొని చనుచున్న
 నాతో దేవత లిట్లనిరి. 56

ఉ. ఈరథ మెక్కి ¹హాయి యమరేంద్రుఁ డనేకసహస్రసంఖ్య దే
 వారుల వృత్ర శంబర బలాదుల నుద్ధతులఁ జయించె వీ
 రారివిభేది నీవును బలాధ్యుఁడ వై వధియింపు ముగ్ధమా
 యారతులఁ నివాతకవచాసురులఁ సమరాంతరంబునన్. 57

వ. అని నాకు దేవదత్తం బనుశంఖం బిచ్చిన నేనును మాతలి ²ప్రయక్తం బైన
 రథం బెక్కి యతిత్వరితగతి నెరిగి. 58

— ఆరణ్యపర్వము నివాతకవచు లనురాక్షసుల జయించినకథ. —

క. ఘనవదూర్ఘచయంబుల, నానావిధమీనకూర్చనక్రంబుల లై
 లానుకృతి నొప్పొచ్చును మహానీరధిఁ గంటి నేను నమ్మాతలియున్. 59

వ. ఆసముద్రోదరంబున విశాలాట్టాలక ³ప్రతోళికాప్రతానవిచిత్రపతాకావివిధ
 సాలాలంకృతం బయినపురంబుఁ గని తద్ధ్వారంబున శంఖధ్వానంబు నేసిన నది
 సకలదిజ్ఞహీధర గుహాఘరాంతరంబులం బ్రతిశబ్దజననం బయిన దాని విని
 యలిగి యద్దానవులు నానావిధాయుధ సన్నద్ధు లయి నిజకాయకాళిమాంధ
 తమోభూతభూభువను లగుచు వచ్చి నారథంబుఁ బరివేష్టించి 60

క. ఉరుశస్త్రవృష్టి నాపైఁ, గురిసినఁ దత్త్వణమె యొక్కొకొనిపయి నేనుఁ
 వరునఁ బదిసేసి బాణము, లదుదుగ నేనితి మహాభయంకర⁴వృత్తిన్. 61

క. దనుజులు మదియరథమూర్ధనిరోధముగాఁ బ్రచండకాండప్రకరం
 బునఁ గప్పిరి రోదోంతర, మనిమిషులును ఋషులుఁ జూచి యద్భుతమందన్. 62

క. కడుభయమున మాతలి చేడ్పడి రథచోదనమునం దపాలవుఁ డై నఁ
 పడి నేన రథము గడపుచుఁ, దడయక యేసితి గడంగి దానవులపయిన్. 63

వ. మాతలి నన్నుం జూచి సంతోసిల్లె నంత. 64

చ. అతులరణాంతరంబున నిరంతరమత్పటుబాణ⁵పాతితో
 చ్చిత్రదనుజాంగనిర్దళదస్యగ్ధలఘారలు సూడ నొప్పె నా
 తతిగిరిశృంగసంగదళితప్రచలజ్వలవాహజాలసం

1 తొల్లి. 2 సహితముగా రథం. 3 ప్రతోళికాలంకృతం బయిన...నిజకాయకాళి
 కాళిమత మోభూతభువను. 4 భంగి. 5 దారితో.

తతగళదంబుభావలవిధంబున సంబర మెల్లఁ గప్పచున్.

65

వ. అంత నయ్యసురులు మాయాయుధంబు సేయ సమకట్టి నామీద ¹వరుణాస్త్రంబు లేసిన.

66

క. బరిపుడు నాకు నిచ్చిన, యలఘునిశాతముఖశోషణాస్త్రంబు విని ర్గళదవిరళజలధారా,వలి నెల్లం దత్తణంబు వట్టంగఁ జేసెన్.

67

సీ. అద్దానవులు దారుణాశ్వర్షంబువై గురిసిన నవి నన్నుఁ దెరలఁ గప్పె నేనును గులిశాస్త్ర మేసి పాపాణముల్ నులుము గావించితి నుఱక వెండి యసురులు నామీద ²ననిలాంబు లలుకమై నేసినగాడ్పుతో మ్రోసి యగ్ని కణములు నాపయిం గవినె నేనును శైలసలిలాస్త్రముల వానిబల మడంచి

ఆ. యున్నఁ డిమిరబాణ ముగ్రంబుగా వార, లేసి రంత దిక్కు లెల్లఁ గప్పె నంధకారమగ్నుఁ డై చలియించి మాతలి ప్రతోద మెడలి ధరణిఁ బడియె. 8

క. తురగములు పఱవ నేరక, ³వరరథవహనంబునందు వంధ్యము లయ్యెన్ సురసారథి ననుఁ గానక, హరినందన యెందుఁ బోయి తనెఁ గడు భీతిన్.

69

క. అమృతనిమిత్తంబున ము, స్తమరాసురయుధ మయ్యె నది యింత భయ భ్రమజనకము గా దిది యుగ్రము దనుజు లవార్యవీర్యగర్వితు లగుటన్.

70

తే. బ్రహ్మచేత ⁴నిర్తింపఁగఁ బడినభువన, సంప్లవం బిది నావుడు సంగరమున సంచలింపక నాభుజశక్తిఁ జూచు, చుండు మనవుడు మాతలి చోద్యమందె.

71

ఉ. వాసరనాయకుం దలంచి వజ్రవరంబున సూర్యబాణ మే నేసితి నింద్రుడొట్టి సుర లెంతయు సంసత మండఁగా జగ త్రాసి తమిస్తరాశి నిహతంబుగ దిక్కులు తెల్లగా మహా గ్రాసురు లాహవంబున భయంపడ మాతలి మెచ్చి యార్వఁగాన్.

72

క. గాండీవము క్షదారుణ, కాండవిఖండిత ⁵దృఢాదికాయుల్ దనుజుల్ భండనముఖమునఁ జేడ్చడి, గొండలు వడినట్టు వడిరి కుతలం బద్రువన్.

73

వ. ఇట్లు నివాతకచులు మదీయదివ్యాస్త్రనిహతు లై మహీతలంబులపయిం బడిన నట యసురకాంతలయాక్రందనధ్వను లాకసం బద్రువ నొక్కటఁ బురంబున నెగనె నంత నద్దానవపురంబుఁ బురందరుపురంబుకంటె సుందరం బైనదాని జూచి మాతలి కే నిట్లంటి.

74

క. నిరుపమరత్ననిరంతర, వరగృహముల నొప్పి సుఖనివాసం బగుని ప్పరి నుండ నొల్ల కొండొక, పురి నుండఁగ నేల వలసె బురుహవాతునకున్.

1 వర్షాస్త్రంబు లేసిన. 2 ననిలాస్త్ర మలుకమై...నాపైని గవిన నేనును సలిలాస్త్రము వానిబల...మగ్నుఁ డై స్థలియించి. 3 వరరథవహనంబు. 4 నిర్తింపఁగఁ బడిన...చుండు మని యట్లు మాతలి (నాఱిడించి) నుండఁ బంకె. 5 కృతాఽఘన లై దనుజుల్, భండన మున బడలంబదం.

వ. అనిన నాకు మాతలి యిట్లనియె.

76

సీ. అసురులవలన భయం బైనయపుడు వేల్పులకు నేమంబుగా బలవిరోధి
యీప్రోలు జలధిలో ¹నిమ్మగ నిర్మించె దనుజులు పదపడి వనజగర్భ
వలనఁ దపోవీర్యవంతు లై యిం దుండ నమరులచేతఁ గయ్యమున నజితు
లై యుండఁ బడసిన నమరేంద్రుఁ డెఱిగి తద్విజయార్థముగఁబంచె విజయ నిన్ను

ఆ. నమరులకు నసాధ్యు ²లై నట్టి వీరలు, నీవ యొచ్చి తనుచు నెఱ్ఱితోడ
నన్ను సంస్తుతించి నరనాథ మాతలి, గడఁగి యపుడు రథముఁ గ్రమ్మఱించె. 77

వ. ఇట్లు నివాతకవచులం జంపి క్రమ్మటి వచ్చువాడ నా ముందట నొక్కతపో
వనంబును నతివిచిత్రం బైనపురంబునుం గని యిది యెవ్వరిపురం బని యడిగిన
నాకు మాతలి యిట్లనియె. 78

క. వినవె పులోమయుఁ గాలక,యును ననఁగా నిరువు రసురయువతులు గమలా
సును నారాధించిరి తప,మున దివ్యసహస్రవర్షములు గడు నిష్ఠన్. 79

క. కనకమయ మైనయీప్రో,లును దమసుతు లాహవంబులో నమరులచే
త నవధ్యులుఁ గాఁ దగ న,వ్వనజజుచే బడసి రసురవనితలు గరుణన్. 80

వ. ఇది పారణ్యపురం బిందుఁ డొలోమకాలకేయు లనునసురు లుండుదురు వా
రమరులచేత నవధ్యు లనిన నట్లేని వారిపయిం బోదము రథంబు వఱపు మని
యేను మాతలిం బంచిన. 81

చ. అతఁడును సప్తమారుతరయంబున దివ్యరథంబుఁ దత్సారా
హితపురిభూరివప్రముపయిం బఱపెన్ సురవైరు లంత ను
ద్ధతు లయి ప్రోలు వెల్వడి రథంబుల ప్పత్తిసహస్రకంబుతో
శతమఖబుద్ధిజేసి కడుసైచక తాఁకిరి నన్ను నల్కతోన్. 82

వ. ఏనును వారలయలువదివేలరథంబులకు గతినిరోధంబుగా వితతవృక్షశిలా
ప్రభవంబు లయినదివ్యతాణంబులేసిన నసురులు మాయాయుద్ధనిబద్ధబుద్ధు లై
తమ పురంబుతోడన దివంబున కెగసి మదీయమార్గణార్గళనిరుద్ధమార్దు లై
నేలంబడిన వీరల నొండువిధంబున నోర్వఁ గా దని. 83

చ. ఉరగఘణాగ్రరత్నకిరణోల్లసదుగ్ర భుజా వృషాంకు శం
కరు శశిఖండమండితశిఖండు శివుఁ హృదయాంబుజంబున
దిరముగ నిల్చి పాశుపతదివ్యశరం బరిచోసి యేసితిఁ
సురరిపుతోటిమీఁద ³హరిసూతుఁడు మాతలి మెచ్చి చూడఁగాన్. 84

వ. ఆదివ్యావృత్తప్రభావంబున సింహశరభశార్దులశండాలమహిషమహోక్షయక్ష

1 నిమ్మల. 2 అసురవీరుల వీరి. 3 లం దమరులచే...గాఁ గను న, వ్వనజజు. 4 భూరిశోపురై.
5 నరనాథుడు...యార్జునన్.

రాక్షసశిశుచపన్నగగంధర్వరూపంబు లుద్భవిల్లి యసురుల నెల్ల విగతాసులం జేసిన. 85

క. పంచనయును మాయయు మూయించి పరాక్రాంతి నయ్యుమేశాస్త్రమునం గ్రంచట నంతకుపురి కే,గించితఁ బొలోమకాలకేయాసురులన్. 86

వ. ఇట్లు హిరణ్యపురనివాసులం గృతాంతపురనివాసులం జేసి వచ్చి వాసపునకు మ్రొక్కిన వాసపుండును నివాత కవచ పొలోమ కాలకేయులవధప్రపంచంబు మాతలివలన విని సంతోసిల్లి నా కిట్లనియె. 87

చ. సురలకుఁ ప్రీతి నేసితి జనుంధర కేగుమ నిన్ను నీసహా
దరులు నిరంతరంబును ముదంబునఁ జూడఁగఁ గోరు చున్నవా
రరిమదభేది నీకు విషమాజిముఖంబున మార్కొనంగ నో
వరు నరు లెవ్వరుకా¹హరి నిభంబులు మార్కొనునయ్య యెయ్యెడన్. 88

క. ద్రోణద్రోణజకృష్ణగీ,ర్వాణనదీజాంగవళు లవశ్యమును భవ
²ద్బాణహతిజేసి సమర, ఊజేఁ బరిక్షిణబలు లగుదు రవజితు లై. 89

క. అనిన నమరేంద్రు వీడ్కొని, చనుదెంచితి నని కిరిటి శతమఖులోకం
బునఁ దనచేసినోవిధ మ,త్యనఘం డేర్పడఁగఁ జెప్పె నందలు వినఁగన్. 90

వ. ధర్మరాజును దమ్మఁడు నేసినమహాసంరంభంబునకుఁ జతురంభోధిపర్యంతవహీ
రాజ్యం బప్పుడ తనకు సంప్రాప్తం బైనంతియ సంతోసిల్లి. 91

ఆ. దివ్యబాణములు తదీయప్రయోగముల్, మాకుఁ జొపు మనిన మఘవసుతుడు
వేలువేట చూపె వేలుపు లిచ్చిన, యస్త్రశస్త్రములు నిజాగ్రజానకు. 92

వ. మఱియును. 93

చ. సురవిశిఖప్రయోగముల సూహ⁴దొడంగిన నేల దిద్దిరం
దిరిగెఁ బయోనిధుల్ గలఁగె దిగ్గజముల్ మద మ్రొగ్గె కుందె భా
స్కరరుచి మాసె బావకశిఖాతతి తోన యడంగె గాడ్పు లం
బరమున నిల్చి రీశ్వరుఁడు బ్రహ్మయు నాదిగ వేల్పు లందఱున్. 94

వ. అంత సురగణచోదితుం,డైననారదుం డర్జునుపాలికి వచ్చి యిట్లనియె. 95

తే. ఎదురు లేక దివ్యాస్త్రంబు లిట్లు నీకుఁ, బాడియే ప్రయోగింపంగఁ బొండుపుత్ర
సిద్ధ మివి యధిష్ఠానవర్జితములయ్యె, నేని మూఁడులోకములు దహించుమాత్ర.

వ. అని యర్జును వారించి నారదుం డరిగిన నమరు లెల్ల నిజస్థానంబుల కరిగి రిట్లు
పాండవులు పదిమాసంబు లుండునంత నొక్కనాఁ డమరకన్యకలు వచ్చి యర్జు
నున కిట్లనిరి. 97

తే. పనములందును బండ్రెండు వత్సరమ్ము, లలయ కజ్జాతోచర్య యేకాబ్ధకంబు

1 హరి కిథంబులు. 2 ద్వాజతరి. 3 తప మ. * ఇంకొకప్రతియం దీవచనము కానఁబడదు.

4 గడంగిన...మద మేది కుందె...శిఖాతతి లోన వడంగె. 5 వాన మే ; తర్యయం దట్లమొకటి.

పూని నిర్విఘ్నవృత్తిఁ జల్పుదురుమీరు,¹ పగఱనిర్జింతు రాహవాభ్యంతరమున.
 తే. నీపరాక్రమబలమున నిఖిలధరణి, రాజ్యభారంబు నీధర్మరాజు దాల్చు
 రఘుసులాధీశ్వరుం డైనరాముకీర్తి, యట్ల నీకీర్తి త్రిజగంబులందుఁ ²బహు. 99
 వ. అని యాదేశించి దేవకన్యకలు వోయిన నీట దేవర్షి మైనరోమశుండు ధర్మ
 రాజునకు ధర్మానుశాసనంబు నేసి దివంబున కరిగె నంతఁ బొండవు లెప్పటియట్లు
 ఘటోత్కచనేనానీతు లై క్రమ్యతీ వృషపర్వనివాసంబు సూచుచు బదరీవనంబున
 నొక్కరాత్రి పసియించి సుబాహుపురంబునకు వచ్చి యందుఁ దమపరిచారకు
 లైన యింద్రనేనప్రముఖులం గూడికొని నిజరథారూఢు లై ఘటోత్కచుం
 బోవం బనిచి హిమవత్పర్వతంబునందు దేవర్షి బ్రహ్మర్షి యజ్ఞప్రదేశంబుల
 ననేకవిధయాపంబులు సూచుచు నొక్కవ్షం బుండి రంత నొక్కనాఁడు. 100

—ॐ అజగరోపాఖ్యానము. ॐ—

క. మృగయార్థ మరిగి హిమవ,న్నగభూములయందుఁ బవననందనుఁ డొకప
 న్నగుచేతఁ బట్టువడి యి,మ్ముగ ధర్మతనూజుచేత మోక్షీతుఁ డయ్యెన్. 101
 వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 102
 మథ్యాక్కర. పదివేలగజములబలము గలవాఁడు పాలస్తుభ్యతోడఁ
 గదనంబుఁ జేసి యనేకయక్షరాక్షసుల నిర్జించి
 యుదితశౌర్యోన్నతుం డైనవాఁడు వృకోదరుఁ డేల
 పదపడి నిగృహీతుఁ డయ్యెఁ దా నొక్కపన్నగుచేత.
 వ. అనిన విని వైశంపాయనుం డిట్లని చెప్పె నట్లు భీముం డొక్కండ హిమవ
 దుత్తుంగశృంగోపాంతకాంతారంబుల మృగయాభ్రాంతిఁ బరిభ్రమించుచు నతి
 శ్రాంతుం డయి తత్ప్రదేశంబున. 104
 మ. ³అశనాశావిష్కృతాస్యగహ్వరుఁ గృతాంతాకారు నిశ్వాసధూ
 మశిఖాధూసరితోగ్రదర్శితగుల్మవ్రాతు హారిద్రవ
 ర్ణశరీరుక్ భృశరూక్షదర్శను మహానాగప్రభుం గాంచి న
 ర్ధశకాంకద్యుతిహాసిదారుణచతుర్దంష్ట్ర జగత్త్రాసకున్. 105
 వ. అమృహాజగరం బామిషార్థి యై భీముం బట్టికొని వానిభుజయుగళంబుఁ దన
 ముఖంబున నంగంబులు నిజాంగంబున బంధించిన నాగాయతబిలుం డయ్యెను
 దదంగసంగంబున దుర్బలుం డై మెలంగ నేరక భీముం డప్పాముబలవీర్యంబు
 లకు విన్సితుం డయి యిది ప్రకృతీసర్పంబు గా దెద్దేనియు నొక్కయదృష్ట
 రూపం బని విచారించుచు దాని కిట్లనియె. 106
 మత్తకోకిలము. ఏను భీముఁడఁ బొండవేయుండ నిద్ధతేజాఁడ ధర్మరా

1 సంతసంబున విష్ణుపాశ్యంకరమున. 2 వెలుగు. 3 అశనాయాని (తి) వృశా...ధూసరి
 కాగ్ర (భాగ) దగ్గరకు.

జానుజాండఁ బిశాచపన్నగయక్షరాక్షసవీరులం

బూని పోరుల నోర్వ నోపెడుభూరిసత్త్వండ నాగపం

చాననాదులఁ బట్టి ¹నైచ్చుననంతబాహుబలాఢ్యుడన్.

107

ఆ. ఇట్టి నన్నుఁ బట్టి యిప్పాట బంధించు, నట్టిశక్తి యెట్లు లయ్యె నీకు

నిది నిస్సశక్తియే వరదాననం, సిద్ధి నైనయదియె చెప్పు మనిన.

108

వ. అదియును విర్యజ్ఞాతి యయును దనఃపూర్వస్మృతి నెడ కుండ వరంబుఁ

గాంచుటంజేసి వాని కిట్లనియె.

109

క. ఇది నావరలాభంబున, చుదయించినశక్తి యెట్టియున్నతబలసం

పదు లయినజీవులును నా, యెదురను బలహీను లగుదు రివ్వెనినమునన్.

110

ఆ. ఎదురఁ బడినఁ దాకి వదలక శార్దూల, శరభసామజాదిన త్వతతులఁ

బట్టి తినుచు నున్నయట్టి నా కిప్పుడు, భక్ష్య మైతి పీఠ పాండుపుత్ర.

111

ఆ. శక్రపదవిఁ బొంది సద్బ్రాహ్మణుల కవమాన మేను జేసి మదము పేర్చి

ననఘ యిట్లు లైతి నం దొక్కమునివరు, శాపశక్తి దొంటి శక్తి దఱిగి.

112

వ. అని దుగ్గిరించినభుజంగమంబునకు భీముం డిట్లనియె.

113

క. కడుకొని కడుదుగ్గిము లై, నెడ నుచితమె యాత్మనింద యెయ్యెడల మనం

బడలక యేకాకృతి నెప్పుడు నుండుట సూచె పురుష పురుషార్థ మిలన్.

114

— ధర్మరాజు భీమశేఖరి వెనకఁబోవుట. —

వ. కాపున పురుషకారంబునం జేసి దైవంబు నివర్తింప నెవ్వ రోపుదు రేను మహా
బలుండ నయ్యును భవద్వప్రసాదంబునై యిట్టియవస్థం బొందితి నాత్మత్యాగం
బునకు వగవ నవగతరాజ్యానుభోగులై మద్భాగ్యవరులు దుర్గమంబైనయిప్పు
ర్వృతంబునం గ్రువ్వురు చున్నవారు నన్నుఁ గానక యెంత దుగ్గిరితురోయని వగ
చెద నను చున్నంత నట ధర్మతనయుండు దీప్తం బైననివారుతంబు విని యతిశం
కితచిత్తుం డయి యనంతరంబ తనదక్షిణభుజాస్పందనం బుపలక్షించి మీఁద ల
గ్గగు నంచు ననుజమధ్యంబున ననిలజాం గానక యర్జునుం గవలను గృష్ణారక్ష
ణార్థంబుగా నియోగించి ధామ్యపురోగమభూసురవరులతో భీము రోయుచుం
దదియపాదతలలలితహాలకులిశకలశాదిలక్షణలక్షితం బైన పాంసుపథంబునం
జని ముందట.

115

క. గిరిశిఖరాభోగబృహ, ⁷త్తరభుజగశరీర వేష్టితశరీరం దై

భరమునఁ గదలఁగ నేరక, పరమశ్రమ మడర నున్నపవనజాఁ గనియెన్-

116

క. కని యాత్మగతంబున ని, య్యనిలజాఁ దొకపాముచేత ⁸నదె వేష్టితుండై

1 ప్రంచున; 2 చున్న. 3 పూర్వస్థితి. 4 కెదురుచు; కెదిరిన. 5 వాని. 6 యిట్టి దైతి...

కావము క్రింద బొంది శక్తి దఱిగి. 6 పురుషత్వ మిలన్. 7 త్తర భుజగ... పవనశమాజా. 8 నది
వేష్టితుండై... వాడ సామర్థ్యమునన్.

- తనచేష్ట దఱిగి ప్రాకృత, జనుక్రియ నిట్లున్నవాడు సామాన్యమునన్. 117
- వ. ఇది యేమి యాశ్చర్యం బొక్కో యనుచు ననిలజం జూచి దుగ్గితుండై ధర్మజం
డయ్యజగరంబున కిట్లనియె నయ్యా నీవు సర్పరూపంబుఁ దాల్చినదైత్యుండవో
దేవతవో యేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నడిగెడ నిష్ఠాహాభుజా నాయనుజా నామిషా
ర్థివై ¹పట్టితేని నీకు బుభుక్షునివృత్తి యగునట్లుగాఁ జాలినంతమృగమాంసంబుఁ
బెట్టెద వీని విడువు మనిన ధర్మజునకు నయ్యజగరం బిట్లనియె. 118
- నీ. వినవయ్య నహుఘం డకజనపతి నేను మీ పూర్వజులకు నట పూర్వజుండ
సేనఘ సుత్రామున కెన యగువాడ నైశ్వర్యగర్వంబున నార్యవృత్తి
విడిచి వివేకంబు నెడి సహస్రోత్తమ బ్రాహ్మణకృత మైన బ్రహ్మరథము
నెక్కి బ్రాహ్మణులకు నక్కజం బగునవమానంబు నేసినదాన నాకుఁ
ఆ. గలశభవుఁ డగస్త్యుఁ డలిగి యత్యుగ్రాహి, వగుమనియును శాపమొగినయిచ్చె
మునివరేణ్యుశాపమునఁజేసి యిప్పట, నవయు చున్నవాడ నాటంగోలె. 119
- వ. విధివిలసితంబువేర్చి నీ కే మని చెప్పదు. 120
- చ. చదివితె నెల్లవేదములు శిష్యుని చేసితె నూటయజ్ఞముల్
విదితముగా సురేంద్రపదవీస్థితఁ బొందితి దుర్మదంబునం
దుడిఁ బెనుఁబామ నై యధికదుగ్గితుఁ డైతి సుఖంబు దుగ్గిముగ్
వదలక చేయచోట బలపద్మిని కేమిభరంబు నెప్పుమా. 121
- వ. ఆయ్యగస్త్యుచేత నిట్లు శాపగ్రస్తుండనై శక్రాసనంబువలనంబొసి యిట వచ్చుచు
నుండి మునీంద్రా నాకుఁ బూర్వస్మృతి నెడకుండను బలవంతంబు లైన సత్త్వం
బులు నన్ను ముట్టుచు బలహీనంబులుగాను శాపవిమోక్షంబున కుపాయంబును
బ్రసాదింపు మని కృతాంజలి నై యున్ననాకుం గరుణించి మునివరుండు నావేడిన
వరంబు లిచ్చి యిట్లనియె. 122
- క. క్రమమున ²నీయడిగినప్రశ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు సన్నతి నత్యు
త్తముఁ డెవ్వఁ డిచ్చు నతనిక,తప్పునను శాపాంత మగు బుధస్తుత నీకున్. 123
- వ. అది దీర్ఘకాలంబునకుం గాని కా దనియె నేనును దద్యవనం బిచ్చ నష్టి పెద్ద
కాలం బియ్యడవి నున్నవాడ నేడు నీతమ్ముడు దుష్టకాలప్రాప్తుం డై నాకు
భత్యుం బయ్యె నోపుదేని నాప్రశ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి వీని విడి
పించు కొ మ్మనిన ధర్మజుం డిట్లనియె. 124
- క. నీయడిగినయథార్థప్రాయములకు నుత్తరంబు పరువడిఁ జెప్పక
ధీయుత బ్రాహ్మణులకుఁ గా, కాయతమతు లయ్యు నొరుల కిలవియె చెప్పన్.

1 పట్టుకొంటివేర. 2 జనపత (భూపత) సోమున కెవరుగు... సీతి గానఁ గనలి, కలశభివుఁ
డగస్త్యుఁ డలఘుఁ డత్యుగ్రాహి... శాప మప్పు డిచ్చి. 3 సత్క్రియ (సన్నతి)... కేమిభయంబు,
4 నీవేడినప్రశ్నములకు. 5 కని విషయములే.

1 ధర్మరాజు సహవృత్తంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట. 126

వ. అయిచను నానేర్పువిధంబునం జెప్పెద నడుగు మనిన నజగరం బిట్లనియె. 126

ఆ. ఘనుడ యేగుణములు గలవాఁడు బ్రాహ్మణుం, డతని కెఱుంగఁదగినయట్టివస్తు
1 వైది దీని నాకు నెఱింగింపు మనిన ని, ట్లనియుఁ జెప్పె బాండవాగ్రజుండు.

సీ. సత్యక్షమాదమశౌచదయాతపోదానశీలంబు లెందేని గాన

నగునట్టివాఁడు బ్రాహ్మణుడగు సుఖముదుగ్గింబు నైనెడ విమోహమునుబొంద
కునికియ వానికి నుత్తమం బగువేద్య మనిన నీచెప్పినయగ్గణములు

క్రియ శూద్రునందుఁ గల్గిన నతం డుత్తమద్విజుఁడుగా నేర్పునే నిజము విడిచి

ఆ. నట్టులయిన బ్రాహ్మణాదివర్ణవిభాగ, మెట్లు గలుగునయ్య పీను లధికు
లనువివేక మది యపార్థకం బగుఁ గాదె, యనిన ననియె సంతకాత్మజుండు. 128

వ. ప్రమాదంబున వర్ణసంకరం బయినప్పుడు వర్ణపరీక్షార్థంబుగా బ్రాహ్మణాదులకు
వృత్తంబు వేటువేఱ స్వాయంభువుం డైనమనువు సెప్పె సత్కాదిగుణంబులు
శూద్రునందుఁ గలిగెనేని వాఁడు సమాధుం డగుఁగాక బ్రాహ్మణుండుగా
నేర్పునే యవియు బ్రాహ్మణునందు లేనినాఁడు శూద్రుండ యనంబడుం గావున
వృత్తంబుల యుత్తమంబులు. 129

తే. విత్తహీనుండు వెండియు వివిధవిధుల, విత్తవంతుండు గా నేర్పు వృత్తహీనుఁ
డైనవాఁడు విహీనుండ యందు గాన, విత్తరక్షకుఁ గడుమేలు వృత్తరక్ష.

వ. అనిన నజగరం బిట్లనియె 131

తే. అప్రియం బొగిఁ జేసియు ననృతవాది, యయ్యు హింస గావింపనియమహాత్ము
డేగు సుగతికి నంద్రది యెట్లు సెప్పు, మయ్య యనఘ యహింస మేలైన కెఱుగు.

వ. అనిన ధర్మతనయుం డిట్లనియె దానంబును బ్రియంబుచేతయును సత్యంబును
నహింసయు ననునివి నాలుగును సమానంబుల యయినను నహింసయ విశేషం
బెట్లనిన దేవమనుష్యతిర్యగ్యోను లనియెడుమాఁడుగతులయందును మను
ష్యుండు దానాదిగుణంబులు గలిగి యహింసాపరుం డయినవాఁడు దేవగతి
వడయు విపరీతుం డై తిర్యగ్యోనులం బొందు నని యిట్లు తనచేసిన ప్రశ్నంబు
లకుఁ బ్రత్యుత్తరంబులు వలికినధర్మనందనున కతిప్రీతుం డై భీమసేనుని విడిచి
శాపవిముక్తుం డై దివ్యరూపంబు నేకొని యున్ననహంభుం జూచి ధర్మతన
యుండు సంతోసిల్లి యతనివలన నథ్యాత్మరహస్యంబు నిష్ఠుగా నెఱింగి యుధి
ష్ఠిరుండు వృకోదరుం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబునకు వచ్చి యున్నంత. 133

క. ఖరకిరణతాపమున నురు, తరదవదాహమున శోషితము లైనవనాం

1 వైది దిదియు నాప...ట్లయఁ జెప్పె. 2 ధర్మశౌచ...బ్రాహ్మణుడు సుఖము దుగ్గింబు
నైనెడ విమోహమును...మనిన నీచెప్పినగొనము లిదియు...వర్ణవిభేద, మేల కలుగునయ్య. 3. యె
ట్లహింస, యనఘ యింకవిశేష మెట్లయ్యెఁ జెప్పు.

- తరతరుతతి కాప్యాయనకరమై వహ్నిగమంబు గడు బెడఁ గఱున్. 131
- క. నాలుగు వలఁకుల నవఘన, జాలంబులు వ్రాలి కురిసె యుంధూనిలవే
గాలోలము లై బహుల, స్థూలపయోధార లోలిఁ దుములంబులుగాన్. 135
- క. ఘనతరనై శతమం బొకొ, యనఁగ ఘనాగమతమిన్ మవికల మై క
ప్పిన జనులకు వస్తువిభావన మొక్కొకయెడల గలిగె వైద్యుతచుచులన్.
- చ. ఆరు దగుతత్పయోదసమయంబున నొక్కట విస్తరిల్లె నం
బరమున నంబుదధ్వనియుఁ బల్వలభూముల భూరిదధ్ధన్
త్కరవముల్ మహిమహాశిఖాంతములందు శిఖండితాండవం
తరమదమంజులస్వనము దా నతిరమ్యములై వనంబునన్. 137
- చ. దళితనవీనకందశకదంబకదంబక కేతకీరజో
మిళిత⁴సుగంధబంధురసమీరణుఁ డ్కొనఁబుఁ దూచు చుండఁగా
నులియుచు మొల్లగుత్తు లనుచుయ్యెల లొప్పుగ నెక్కి యూఁగె ను
ల్లలదళినీకులంబు మృదులధ్వనిగీతము విస్తరించుచున్. 138
- క. సురచాపచిత్రగగన, స్ఫురణం బురుణించునట్లు భూచరితనిరం
తరచిత్రిత యై యొప్పెను, సురుచిరనవత్యణశిలీంధ్రసురగోపములన్. 139
- వ. తత్సమయానంతరంబున. 140
- ఉ. భూసతికిం దివంబునకుఁ బొ ల్పెనఁగంగ శరత్సమాగమం
బాసకలప్రమోదకర మై విలసిల్లె మహర్షిమండలో
పాసితరాజహంసగతిభాసీప్రసన్నసరస్వతీక మ
బ్బాసనశోభితం బగుచు నబ్జజాయానముతో సమాన మై. 141
- ఉ. శారదరాత్రు లుజ్జ్వలలస త్తరతారకహరపంక్తులం
జారుతరంబు లయ్యె వికసన్నవక్తరవగంధబంధురో
ధారసమీరసౌరభము తాల్చి సుధాంశు⁷వికీర్యమాణక
దూరపరాగ పాండురుచిపూరములం బరపూరితంబు లై. 142

నన్నయభట్టకవిత్వము సంపూర్ణము

— ఇక్కడనుండి యెఱ్ఱానైగదకవిత్వము —

- చ. స్ఫురదరుణాంశు¹రాగరుచి బొంపిరివోయి నిరస్తనీరదా
వరణము లై దళితమలవైభవజ్యంభణ ముల్లసిల్ల ను
ద్ధురతరహంససారసమధువ్రతనిస్వనముల్ నెలంగఁగాఁ

1 కలఁకుల. 2 ఘనాఘనతమిన్ మవిరళ మై... మొక్కొకమాటు. 3 ఆరుదుగ... శిఖండ
ములందు శిఖండి... ముదారతరం బగుచున్ వనంబునన్. 4 సుగంధిబంధుర. 5 స్ఫురణ విదంబించు.
6 దాహిత. 7 విసాద్యమాణ... పూరిత సర్వవిగంతరంబు లై ; పూరములం బరపూరితంబు లై.
8 రాగమునఁ బొంపిరి

- గరము వెలింగె వాసరముఖంబులు శారదవేళ జూడంగన్. 143
- శాదానాంభగివటలంబునం బృథునయోధారావలిం దాల్చి గ
జ్ఞానిష్టోషము బృంహితచ్చలనఁ బ్రచ్చాగించి ప్రావృట్టయో
హానికంబు శరద్భయంబున నిగూఢాకారతఁ డిగ్గె నాఁ
గా నొప్పాచె మదోత్కటద్విరదసంఘంబుల్ వనాంతంబునన్. 144
- క. పలనీలకంఠకోలా,¹హాలలీలలు నెలంగె రాజహంసకులములం
దిలకించె సత్తపర్ణా,వలి విగళితకుసుమకుటజవాటికలగెడన్. 145
- మ. అరిగాంభీర్యవిభూతి నేకచుళికాహంకారనిశ్చేషశో
షితపాథోధిపయస్కుఁడైనముని దోచెం బుణ్యతేజోమయా
కృతి నయ్యామ్యుదిగంతపీఠిఁ బ్రకటక్రీడాకళాగర్వగ
ర్జితమండూకకళంకీతాంబుళుచితా² సిద్ధిప్రదాచార్యుఁడై. 146
- తే. విశదశారదాంబుదపరివేష్టనమునఁ, బొలుచుగగనంబు ప్రతిబింబమో యనంగ
వికచకాశ³వనీపరివేష్టనమున, నతిశయిలై నిర్మలకమలాకరములు. 147
- వ అట్టి శారదాగమంబున నుత్సుల్లకమలకల్పారకేసరకరాళకలితకల్లోలమాలినియు
ననేకమునిలోకసతతసంసేవ్యమాన విఫలపులిసోత్సంగయు నిరంతరతీరవాసీర
వేతన వనమండలీవిలసితయు నాకాశసంకాశవిశదసలిలయు నై నమహాసరస్వతీ
నది ననుదినస్నానపానాదివిశేషంబులం బరితోషంబు నొందుచుఁ బొండునం
దను లమ్మరుభూమిం గొన్నిదినంబులు వసియించి తదనంతరంబ ధామ్యాది
భూసురవరులు నింద్రసేనాదిమూలభృత్యులుఁ దోడ నరుగుదేరఁ గామ్యుక
వనంబునకు వచ్చి యచ్చటిముసులచేత నభివందితు లై యందు సముచితవర్త
నంబుల నుండునంత నొక్కనాఁడు. 148
- క. వాసవనందనసఖుఁ డగు, భూసురుఁ డొకఁ డరుగుదెంచి భూవినుతగుణో
ద్భాసిత ధర్మజు విప్రస,భాసీనుం గాంచి యిట్టు లనియెం బ్రీతిన్. 149
- చ. జనవర సీవుఁ దమ్ములును సమ్మద⁴ మొందంగ నివ్వనంబునం
దునికి ధృవంబుగా విని మహోజ్వలతేజుఁడు దేవకీసుతుం
డనఘుఁడు మిమ్ముఁ జూచుటకు నై యిట వచ్చుచు నున్నవాఁడు మీ
కును ననిశంబుఁ దా హితమకోరుచు నుండు నతండు నెయ్యుఁడై. 150
- వ. మఱియు ననేకయుగసహస్రజీవియు నప్రమేయతపశ్శిప్రభావభావియు వినుత
విధేయుండు నగుమార్కండేయుండును భవదీయదర్శనార్థం బీక్షణంబ⁵ చను
దెంచు నని చెప్పినయనంతరముహఠార్థంబున. 151

1 హాలలీలలు నెలంగె ... విగళితకుసుమకుటజవాటికల
గెడన్; 2 సిద్ధప్రదాచార్యుఁ. 3 నవావలివేష్టనమున. 4 మొచ్చు
...దునికి నిజంబుగా విని...మహాను నెత్తుమన్ హితంబు నుది గోరుచు.

శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట. ౧

సీ. ¹వై న్యసుగ్రీవాదిజవనాశ్వయుక్తమై యాబద్ధనూత్నరత్నాంశుపటల
భాసితం బై చారుపతకపతాకావిభూషితగగన మై పాలుపు మిగులు
దివ్యరథంబున దేవకీసుతుఁడు ప్రియంబున సత్యభామాన్వితముగఁ
దరశసాదామినీ దామసముజ్జ్వల థారాధరోత్సంగతలమునందు

ఆ. శచియుఁ దాను వెలుగుశతమన్యుఁడునుబోలె, నరుగు వెంచె ఘనరథాంగనేమి
విపులభూషణతాండవితబ్ధి శబ్దశబ్దాయమానవనవిభాగుఁ డగుచు 152

చ. ఇట్లు వచ్చి వాసుదేవుండు రథావతరణంబునేసి ధర్మనందచున కభివందనం బాచ
రించిభీమాష్టననులసహదేవులం గౌగిలించుకొని ద్రాపదిగావించి ధౌమ్యాది
మహీసురులచేత సభినందితుండయ్యె నంతఁ గాంతేయాగ్రజుండు ²గదాగ్రజు
నకు నర్ఘ్యాదిసత్కారంబులు నిర్వర్తించి తమ్ములుం దానును విప్రజనంబులు
నతనిం బరివేష్టించి యుండె నప్పుడు కృష్ణుండు ధనంజయుం దనచేరువ నునిచి
కొని చిరకాలదర్శనోల్లాసితంబు లైనయాలోకనంబుల సతనియాకారం బత్యాద
రంబున సభినందించుచు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 153

సీ. భాగ్యంబు గాదె యీపాథ్యండు హరుఁ డాదియైననిర్జరసమూహంబువలన
నెలమిఁ గృతాస్తుఁ డై యేతెంచు టరయంగ ధన్యుండ వైతీవు ధర్మతనయ
నీధర్మనిష్ఠయు నీతపంబును జూచె యింతకుఁ గారణం బిద్ధచరిత
రాజ్యంబుకంటెను రాజేంద్ర ధర్మంబ యిష్ట మై యుండు నీ కెల్లనాఁడు

తే. వేదవేదాంగవిదుడవు వివిధయజ్ఞ, కర్త వైతి ధనుర్వైకకర్తృతుడవు
ధరణి యెల్ల నేలదేశరాజధర్మ మమర, సులభ మయ్యె నీ కేహపరశోభనములు.

చ. దమమును సత్యయుక్తియును ధైర్యనిరూఢియు నిత్యతృప్తియున్
శమమును నీకు నైజములు సంతతి సర్థవశంబుఁ గామలో
భములును బొంద వట్లగుటఁ బార్థివకుంజర ధర్మరాజనా
మమునఁ ద్రిలోకపూజ్యమహిమం బొగ డొందెద ³వెల్లకాలమున్. 155

వ. అని పలికి వెండియు.

156

శా. ద్యూతవ్యాజమునక సభాంగణములో దుర్యోధనుం డట్లు దు
ర్మీతిం ⁴గూరి యొనర్చినట్టియఘముల్ నిష్కంపదైర్యోన్మత్తిక
జేతగెస్సారుడ వై ననీ కొకనికిం జెల్లెన్ సహింపంగ వి.
భ్యాతఁడౌతులు లేరె థార్కికులు నిక్కం బిట్టిరె యెవ్వరున్. 157

ఉ. ఉల్లము ⁵సత్యసంశయము నొందినవాడవు నీవు విక్రమం

1 వైబ్రసుగ్రీ...పాలు...శతమఘండునుబోలె. 2 గదాదధ్యక్షానకు...దర్శనోల్ల
సితంబు. 3 వివిధంబునక. 4 గూరుఁ డొనర్చినట్టి...ధైర్యోన్మత్తి, చేతగెస్సారుడ. 5 సత్యసంశ
యము మానినవాడవు.

- బొల్లమిఁ గౌరవాధముల¹యుద్ధతి యమైయిఁ జెల్లెఁ గాక యెం
డెల్లను నేల నీడుమది నించుక² కిన్న జనించిన³ మహీ
వల్లభ యుద్ధ హా పటదె వారక వైరికులంబు సర్వమున్. 158
- చ వినుతభవోన్నియోగ మను వేల యలంఘ్యము గాన యెమైయిన్
భువభుజవీచివిభ్రమవికాసముఁ జూపక నిల్చెఁ గాక స
జ్జనసుత చూడ నీయనుజసాగరముల్ దఱితోడ విద్విష
జ్జనలయకాలు లై కడంగు సర్వజగంబులు నాక్రమింపఁగాన్. 159
- ఉ. అంధకవృష్టిభోజకుసురాన్వయభూపతు లెల్ల నీదెసన్
బాంధవసాహృదప్రణయభక్తివిశేషము లొప్పు నీమనో
గ్రంధి యడంగఁ జేయ నెసకంబునఁ బూనినవారు లోభమో
హంధులు ధార్తరాష్ట్రులు జనాధిప మార్కొనువారె వారలన్. 160
- క. చతురంభోధిపరిత, ఊతితలసామ్రాజ్యలక్ష్మికిం బలివి జగ
న్నుత కిసవ నీవు దలఁచిన, నతిదుష్కర మొందు లే దనర్థశమహిమన్. 161
- వ. అనిన సంతోసిల్లి కుంతీనందనుడు దేవకీనందనుతోడ దేవా యెవ్విధంబున
నైన నల్పావశిష్టం బైనయివ్వనవాసంబును నజ్ఞాతవర్తనంబును కీర్తి లోకని
ద్యంబు గానివిక్రమంబునం బగఱ జయింపఁ గోరెదము దీని సంతయు నిర్వ
హించుభారంబు నీయదియ నీశరణంబు సొచ్చినమాకుం బరమశోభనంబులును
సులభంబు లగుట నిశ్చయంబు గాదె యనియె నప్పుడు కృష్ణుండు నిజసహి
పంబున నున్న పాంచాలిం జూచి యిట్లనియె. 162
- నీ. నీపుత్రు లేవురు నీరజలోచన యదుకుమాగులుఁ దారు ముదముతోడ
ననుమమన్నేహసమాహృతహృదయు లై కరిహయారోహణోపరతఁ దగిలి
యాడుచు వివిధశస్త్రాస్త్రవిశేషముల్ గఱచుచు నొం డెల్ల మఱచి యున్న
వారు ప్రద్యుమ్నుండు వారికి దివ్యాస్త్రజాతంబు లెల్లను బ్రీతి నొసఁగె
ఆ. దన్వి యాసుభద్ర తనపుత్రుకంటె నీ, తనయులందుఁ గూర్చి దనరఁ జేయు
నూఱడిల్లు మింక నుజ్జ్వలొన్నతులఁ బెంపారఁ గాల మనతిదూర మయ్యె. 163

— మార్కండేయం దనుమహామని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట. —

- వ. అనియాశ్వాసించుసమయంబునం బరమతపోవృద్ధుం డయినమార్కండేయుండు
సనుదెంచినం గృష్ణుండును బాండవులు నతని నెదుర్కొని యథోక్తవిధులం
బూజించిరి ముసీంద్రుండును వారిని బ్రత్యేకంబ కుశలంబు లడిగెఁ దదనంత
రంబ యందలు నాసీను లై యున్నయెడఁ బాండవహితార్థి యై వనభోదరుం

1 యుద్ధతి (మామెయి) మై మెయి. 2 న్నిదేశ...యమైయిన్...కారు లై కడగి
సర్వజగంబుల నాక్ర (మింగుగ) మింపవ. 3 నీవ నీకలంచిన...మొందు లే; నీ కవనితలంబున
కీ జల్మి...బరమశోభనంబు లగుట. 4 చరితఁ.

డమ్మనివరున కి ట్లనియె.

164

ఉ. ఏచును బొండునందనులు నిమ్మనిముఖ్యులు నిప్పు లోకన
మ్మానితవాక్య నీ దయినమంజులవాగమృతప్రహామముకా
వీనుల¹దోయి నించుచును వేడుకఁ గ్రోలికొనంగ నాత్మలం
బూనెద మస్తదీప్సితము పూర్ణము సేయఁగ నర్హ మెమైయిన్.

165

వ. కావున.

166

క. దేవనరదేవధరణీ, దేవచరిత్రములు భర్తృదేవత²లన నా
భూవిచుత లయినసతులప్రభావము లెఱిగింపు మోలిఁ బ్రస్ఫుటములుగాన్.

వ. అని యడుగు చున్నయెడ నారదుం డేగుదెంచిన నందఱు ప్రత్యుద్ధతు లయి
ప్రణమిల్లి యాతని నుచితపీఠంబున నునిచి యుచితసత్కారంబులం బ్రీతునిం
జేసిన నమృహముని మార్కండేయునిం జూచి కృష్ణపాండవప్రియహితార్థం
బుగాఁ బరమపుణ్యాకథాకథనం బొనరింతువు గాక యని పలికి వారల నామం
త్రణంబునేసి నిజేచ్ఛం జనియెఁ దదనంతరంబ భర్తృతనయుండు మార్కండే
యున కి ట్లనియె.

168

సీ కడఁగి భర్తముతోడ నడచుచు నే మిట్లు దందడిదుగిఖంబు³ లొందుటయును
నేపున నెప్పుడు పాపంబు నేయుచు భృతరాష్ట్రజులు సుఖోన్నతు లగుటయుఁ
గని యీనిపర్యయమునకు నే నూహింతుఁ బోయక నరుఁ డిప్పు సేయుకర్త
మున ఫల మిందుఁబొందునో పరలోకంబునందుఁ బొందునో యిందునందుఁగనునో

ఆ. విశ్వకర్త యైనయీశ్వరునిన కాని, పురుషుఁ గర్తఫలము పొరయ కున్నె
యెడలితోనఁ గృతమువెడలిపోవునో యిది, దెలియవలయు నాకు నలఘుపుణ్య.

వ. ఇంతయు నెఱింగింప నీవ యర్హుండ వనినఁ బరమజ్ఞానసిధి యైనయత్తపోనిధి
యతని కి ట్లనియెఁ దొల్లి విధాత ప్రథమకల్పంబున సత్యంతనిర్మలంబులును
భర్తృతంత్రంబులును నై నశరీరంబులు సృజియించె నట్లు పుట్టింపఁబడినయామను
ష్యులు మహాసత్త్వసంపన్నులు సత్యవాదులు సత్యసంకల్పులు బ్రహ్మభూతా
త్ములు స్వచ్ఛందజీవులు నై దేవయానంబుల విహరించుచు ననాయాసం
బున నధికఫలసిద్ధిం బొందుచు సర్వజ్ఞులై విగతమత్సరు లై బహుసహస్రసం
తాను లై బహుసంవత్సరాయుష్యులై వ రిల్లు చుండి రంతఁ గాలాంతరంబు
నం గామక్రోధాదిగుణంబులు దమ్ముం బొందుటయు మాయాప్రవర్తను లై
దేవతలచేత విడువంబడి యల్పాయువులు నల్పబలశరీరసత్త్వులును దర్శి
లును నిష్ఫలారంభులును బహురోగపీడితులును నాస్తికులును నై యొండొ
రుల మెచ్చక దురితంబులు నేయుచుఁ దిర్యగోన్మలం బుట్టుచు నరకాగ్నులం
⁴గ్రాచుచు గతాగతభ్రమణంబుల నలయం దొడంగి రిట్లు దిరుగు చున్న

1 కోయించుచు. 2 లనఁగా. 3 బొందుట...గని యవ్యవర్తయ...కర్త, ఫల మిందుఁ
బొందునో పరమందుఁ బొందునో యటుగాక యిందును నందుఁ గననో. 4 నేర్పుచు.

సంసారచక్రంబునందు.

170

చ. మనుజులు పుణ్యపావములు మానక 'యిట్లోనరించుచుం దుదిం
దనువు దొఱంగి పోవు నెడఁ దప్పవు నీడయవోలెఁ గర్తమున్
పెనుకన యేగి భూరిసుఖవిస్తృతీయం బటుదుగిఖదైన్యముం
దనుఁగఁ జేయుఁ గ్రమ్మఁగఁ దాన యొనర్చు భవంబు దేహికిన్.

171

క. విను మనుజున కెవ్విధమునఁ, దనచేసినసుకృతదుష్కృతంబులు నెఱయం
దన కనుభవించు బాలివి, తనువు నెడుం గాని కర్తృతతి నెడ దనఘా.

172

వ. మఱియు ²చున్న నిదర్శనంబులు నెప్పెద.

173

క. ఈలోకమ ¹యిగుఁ గొందఱ, కాలోకమ కొందఱకు నిహంబును బరమున్
మే లగుఁ గొందఱ కధిపా, యేలోకము లేదు సూరె యిలఁ గొందఱకున్.

174

వ. అది యెట్లనిన.

175

చ. ధనములు సాలఁ గల్గి సతతంబును నింద్రియవాంఛ సల్పుచున్
మనమున నెన్నఁడున్ సుకృతమార్గముపొంతకుఁ బోక లోభమో
హనిహతబుద్ధులై తిరుగునట్టిజనుల్ పరలోకసౌఖ్యముల్
గనుటకు నేర ⁴రిక్కడిసుఖంబులు మే లయి తోచు వారికిన్.

176

మ. ఉపవాసవ్రతసంతతాధ్యయనతీర్థోపాసనాదిక్రియై
కపరత్వంబునఁ జేసి యైహికము దుగిఖప్రాయ మై పోవఁగా
విపులానందముఁ బొందఁ గల్గుఁ దుది నావిర్భూతభోగైకలో
లుచుబుద్ధిం జిరపుణ్యశీలురకు నాలోకంబునన్ భూవరా

177

ఉ. ధర్మమ ¹సల్పుచుం దగిలి ధర్మపథంబునఁజేసి యర్థముం
బేర్చియుఁ గాంచి ధర్మవిధిఁ బెండిలి యై ప్రజలన్ సృజించి స
త్కర్తములం బ్రశస్తములుగాఁ గ్రతువుల్ దనరించు సజ్జనుల్
ధర్మజ యిందు నందును ముదంబునఁ గాంతు రభీష్టసౌఖ్యముల్.

178

ఆ. సత్యమును శమంబు శౌచంబు లేక నా, స్తిశ్యమును నిషిద్ధనేవనంబు
గలిగి ²తిరుగుదుష్టకష్టజనశ్రేణి, పాలియు నుభయలోకములకుఁ గాక.

179

వ. ఇది మనుష్యులకర్తగతి ప్రకారంబు.

180

చ. జననుత మీరు దివ్యులగు సమృతి దేవహితార్థ మివ్వుహిన్
జననము నొందినారరు ప్రశస్తపరాక్రమలీలఁ బేర్చి యిం
క నఖిలశత్రునిర్మథనకర్త ⁷మొనర్చి మహీభరంబు దీ
ర్చి నియతిఁ బెక్కుజన్మములు నేసి భజింతురు దేవభావమున్.

181

1 యర దొనరించుచుం... విక్రతియాం. 2 నొక్కనిదర్శనంబు. 3 యరుఁ గొందఱ... లేదు
నివన యిలఁ. 4 రిప్పటి. 5 కలుచుం... పెండియు నై... గ్రతువుల్ వొనరించు... రభీష్టసంపదర్. 6 తిరిగి దుష్ట. 7 మలక్ జయశిలవృత్తఁ దీర్చి... దేవభావముల్.

— మార్కండేయుఁడు ధర్మజానకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పట. —

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు బ్రాహ్మణప్రభావంబు వినవలతుం జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డిట్లనిచెప్పెఁ దొల్లి హైహయవంశోద్భవుం డైనధుంధుమారుం డనువేరిరాజకుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కయెడం దృణాలతాగుల్మమధ్యంబునం గృష్ణాజినోత్తరీయుం డయి యున్న వాని నొకవిప్రు దవ్వలం గని మృగం బనుబుద్ధింజేసి బాణం బెసి డాయం జని ¹నిజశరచ్చిన్నుం డయినయతనిం జూచి యత్యంతదుఃఖితుం డయి పురంబు నకుం బోయి నిజవంశవృద్ధు లైనహైహయుల కంతవృత్తాంతంబునుం జెప్పి వారిం దోడ్కొని వచ్చి యవ్విప్రుకశేబరంబు సూశిన. 132

తే. వార లందఱు వందరి వగచి యచటికతీసమీపంబునను దాక్ష్యుడనుమునీంద్రు నాశ్రమం బున్న నయ్యెడ కరిగి కనిరి, దేవమునిసిద్ధలోక ప్రతీక్ష్యుఁ డాక్షు 133

క. కనిభక్తి మ్రొక్కుటయు న, య్యనఘుఁడు దీవించి వారి కర్ప మ్మగుపూ జనము లొనరింపఁ బంచెం, దనశిష్యులఁ బరమేశం శ్రీతపరుండు దయన్. 134

వ. హైహయులు నమ్మునీంద్రునకు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులు నేసి మహాత్మా యిక్కుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వచ్చి యింతకు మున్న యివ్వనంబున నొక్కబ్రాహ్మణుం గృష్ణాజినావృతు నతిశ్రాంతుం బాపంబునంజేసి మృగం బనుబుద్ధి నేసిన నతండు మృతుం డయ్యె నేము మహాపాతకదూషితుల మైతిమి గావున మీచేయుసత్కారంబుల కర్హులము గా మిప్పాపంబున కెయ్యది నిష్క్రూతి యనిన నవ్వయఁ దాక్ష్యుం డిట్లనియె. 135

క. వినుఁ డెన్నఁడు మాయాశ్రమమున నెవ్వారలకు లేవు భూరిభయవ్యాధినిరోధ మృత్యుదోషా, ద్య నేకదుఃఖములు త్రిజగదాశ్చర్యముగన్. 136

వ. *అని పలికి దనపుత్రు నధికతపోబలసమన్వితుం జూపి. 137

క. ఈతఁ డగునె మీబాలకు, చేత నిహతుఁ డైనవాఁడు సెప్పుఁ డనుడు వారాతఁడ తమమునుచూచిన, యాతం డగుటకు మహద్భృతాత్మకు లగుచున్. 138

క. మృతుఁ డయి క్రమృత సుజీవితుఁ డయ్యె నితండు కరము విస్తయ మిది భూనుత యిట్టి మహిమకలిమికీ, గత మెయ్యది యానతిమ్ము ⁴కారుణ్యనిధి. 139

వ. అని యడిగిన దాక్ష్యుం డిట్లనియె. 140

శా. ఆలస్యం బొకయింత లేదు శుచి యాహారంబు నిత్యక్రియా
జాలం బేమట మర్చనీయు లతిథుల్ సత్యంబ పల్కంబడున్
మే లొకాంతియు బ్రహ్మచర్యమును నెమ్మిం దాల్తు మట్లాట నె

1 నిశ్చేష్టతనం దైన; నిశ్చేతనం దయిన. 2 సంక్రిత ప్రతుఁడు* దగన్. 3 రాగా, ద్యనేక బోధములు. * ఈవచనముతోఁ గలిసి వైవర్ధ్యభావము వచనముగా నొకానొకచ్రుతి గానబడుచున్నది. 4 కారుణ్యముగన్.

- క్కాలంబుం బటుమృత్యురోగభయశంకం బొంద మే ¹మెప్పుడున్. 191
- వ. ఇది యస్తదీయప్రభావమూలంబు మీకుఁ బాతకభయంబు వలన దరుగుం
డనినం దాక్షుని వీడ్కొని హైహయలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి భరతపం
శోత్తమ యిట్టిదియ బ్రాహ్మణప్రభావం బని మఱియు మార్కండేయుండు
బ్రహ్మక్షత్రస్వరూపనిదర్శనం బయినయితిహాసం బొక్కటి నెప్పెద విను మని
ధర్మరాజున కిట్లనియె. 192
- చ. వినుతచరిత్రుఁ డత్రి యనువిప్రవరుండు తపం బొనర్పఁ గా
²ననమున కేగు చుండి తననాటిఁ గనుంగొని యిట్లనుం దపం
బున కిదె యేను బూని వనభూమికీ బోవుచు నున్నవాడ నో
వనరుహనేత్ర నీవు నట వచ్చెదొ పుత్రులయొద్ద నుండెదో. 193
- చ. అనుటయు భార్య యిట్లనియె నక్కట పుత్రులకుం గుటుంబభా
వన యగువృత్తి యెల్లను ధ్రువంబుగఁ జేయక యాశ్రమాంతరం
బునకు మహాత్మ నీకు నీటిు వోవుట ధర్మవు గాదు వైస్వభూ
జనపతి యిచ్చు నర్థలకుఁ జాలగ నర్థము వేడు మవ్విభున్. 194
- వ. అనినం గొండొక విచారించి భార్యపలుకులు ధర్మయుక్తంబు లగుటకు సంతో
షించి యవ్వుహాద్విజం డప్పుడ చని యశ్వమేధాధర్వరదీక్షీతుం డయి విప్రులకు
నపారధనంబు లిచ్చు చున్నవైస్వ్యం గని యాశీర్వాదపురస్కరంబుగా నిట్లనియె.
- ఉ. నీవ విధాత వింద్రుఁడవు నీవ సమస్తజనేశ్వరుండవు
నీవ యశేషధర్మములు నీవ యెఱుంగుదు నిన్నుఁ బోలఁగా
నీవమథాతలంబున ⁴మహీశ్వర యెవ్వరు లేరు సన్తునీరి
ద్రావలి యెప్పు నిన్నుఁ గొనియాడుఁ బరిస్ఫుటవాక్యభంగులన్. 196
- చ. అని పలుకంగ గౌతమమహాముని యచ్చటనుండి యంతయున్
విని కలుషించి యేల యిటు పీఠను నో రలువంగఁ జేరె దీ
జనపతియే విధాతయును శక్రుడు నీశుఁడు నర్థకాంక్షి వై
మనమున శంక లేక యొకమానవు నింత నుతింప నేటికిన్. 197

—ॐ ఆత్రి గౌతములపరస్పరసంవాదము. ॐ—

- వ. అనుటయు నత్రి యిట్లనియె. 198
- ఉ. ఊరక మీఱి నాడెదవు యుక్త మయుక్తము నాత్మఁ జూడఁగా
నేరవు సర్వలోకముల నిర్మలనీతిపరాక్రమంబు లొ
ప్పారఁగ నేలి ధర్మముల కన్నిటికిం గుదురై వెలుంగుథా
శ్రీరమణుండు మేటిగ నుతించుట వోలదె నాకు ⁵నిమ్రైయిన్. 199

1 మిమ్ముల. 2 వనమున...తపవల్లభఁ గడ్గొని...బున కిప్పు డేను. 3 నలు. 4 మహీ
శ్వరు లెవ్వరు. 5 నీకున నో (రథవంగఁ) రఱుంగంగఁ. 6 నెత్తెయిన్.

- వ. అని యధిక్షేపించిన గౌతముండు. 200
- అ. కలయ నరలు వచ్చి తల తెల్లనై సంతఁ, జేసి యెట్లు నీకుఁ జేసు నెటుక
జ్ఞానవృద్ధుఁ డైనవానిమాటలు గదా, సభలఁ జెల్లు నార్యజనుల కెక్కి. 201
- వ. అని తొడంగి యయ్యిరువురు మహానాదంబుగా వాదంబునేయుచుండఁ
గాశ్యపనామధేయుం డైనముని సభాసదు లైనమునులం జూచి వీరలవాడు
మనచేతఁ జక్కంబడ నేరదు సకలధర్మజ్ఞం డయినససత్కుమారు నడుగుద
మనిన నానదస్య లందఱు ససత్కుమారుపాలికిం జని యత్రిగౌతముల వివా
దంబుతెలు గెఱింగించిన నతండు వారి కి ట్లనియె 202
- ఉ. అత్రి నిజంబ పల్కెఁ దగు నాతనివాక్యము ధర్మయుక్త మీ
ధాత్రి సమ స్తముఁ బృహదుదగ్ర భుజాగ్రమునందుఁ దాల్చు స
త్త్రియుఁ డెల్లవారలను గావను బ్రోవఁ బ్రభుండు గావునఁ
శత్రునిషాదనుం డతఁడ శక్రుండు నీశ్వరుండు విధాతయున్. 203
- క. జనులకు నెల్లను బూజ్యుండు, జనషాలుం డతని¹మహితశాసనమున స
జ్జనులును మునులును సద్విధిఁ, జనువారలు గాని కడవఁ జన దెవ్వరిన్. 204
- వ. ఊత్రియప్రభావం బేమనవచ్చు విరాట్పుత్రాద్యధాజిత్యైత్యసహజద్వబ్ర
సత్యయోనిపురావిత్యత్యధర్మప్రవ ర్తకుండు ననుభవ్యరామంబుల నాగమం
బులు పార్థివుం గొనియాడుఁ దొల్లి యధర్మంబునకు వెఱచి బ్రాహ్మణులు నిజ
తేజోబలంబులు ఊత్త్రంబున నిక్షేపించిరి నాటంగోలె బ్రాహ్మ్యంబువలన
ఊత్త్రంబు ప్రవ ర్తిల్లుచుండు బ్రహ్మఊత్త్రంబులు పరస్పరసంశ్రయంబులు వెలిగా
వర్తింపనేరవు ఊత్రియుండు బ్రాహ్మణసంసేవనంబునం దేజోనిరూఢుం డయి
యాదిత్యుండు చీకటి నడంచు నట్లు దురితంబుల నడంచు నట్లగుటంజేసి
ఊత్రియుండు సర్వాధికుం డగుట నిశ్చయం బనిన నమ్మును లందఱుఁ జని
వైస్మయనకుఁ దత్ప్రకారం బెఱింగించిన నాభూవరుం డత్రిం జూచి. 205
- క. నను నెల్లజనులకంటెను, ఘనుఁ డని కొనియాడి తీవు కడునిజముగఁ గా
వున నీదెనఁ బ్రీతుడ నై, కొను మిచ్చెద నీకుఁ ²దనియ కోటిధనంబుల్. 206
- క. అని ³యిష్టధనము లిచ్చినఁ, గొని వచ్చి మునీశ్వరుండు గొడుకులకుఁ బ్రియం
బునఁ బంచి యిచ్చి యిమ్ములఁ, జనియె వనంబునకు ధర్మసంహితబుద్ధిన్. 207
- వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు పాండవేయునితో వెండియు ని ట్లను సరస్వతీ
గీత యనునితీహాసం బొకటి నెప్పెద నందు విశిష్టధర్మంబు లెఱుంగ నగుఁ
దొల్లి తాత్త్వం డనుమునివరుండు భారతి నారాధించి తనకు నద్దేవి ప్రత్యక్షం
బగుటయు ని ట్లని యడిగె. 208

1 వాక్యశాసనమున...జనఁ దగ జెప్పును. 2 గోటికోటిధనంబుల్. 3 యిట్లు ధనము... సంయుక్తబుద్ధి.

- క. పురుషున కెయ్యది ధర్మపు, పురుషుం ¹దేహానఁ బరమపుణ్యాత్మకుఁ డై
చిరపుణ్యాగతులు వడయును, దిరముగ నవి యానతిమ్ము దేవీ నాకున్. 209
- వ. అనిన నతనికి నప్పర మేశ్వరి యి ట్లనియె. 210
- మ. ధృతివేదంబులు నాలుగుం జదివి భూదేవుండు నానాధ్వర
ప్రతుఁ డై యుండెడు నట్టిపుణ్యుఁ డమరావాసంబునం దుండు ను
న్నతవృత్త స్తనభారమంధరమరున్నా రీపరీరంభసం
భృతరోమాంచసమంచితాంగుఁ డగుచుం బెక్కిండ్లు సంప్రీతితోన్. 211
- సీ. మేలగుక్రేపుతోఁ బాలు సాలగ గల్గి లాలితం బగుతోలుచూలి మొదవుఁ
బాత్ర భూతుం డైన శ్రోత్రియునకు నిచ్చు సదమలచరితుఁ డమైదవుమేన
నెన్నిరోమము లుండు ²నన్ని వేలేండ్లును సురలోకసౌఖ్యవిస్ఫురణ నొందు
భారంబునకుఁ జాల భూరిసత్త్వాధ్య మై బిరుదైనయెడ్డు భూసురున కిచ్చి
- ఆ. నరుండు ధేనుదశక విరవొంద నిచ్చిన, ఫలము వడయు మంచినలువ లొసఁగి
చంద్ర లోకమునకు సంప్రీతుఁ డై చనుఁ, గనక విచ్చి నాకమునకు నరుగు. 212
- క. కృతమతి యై యేడేడులు, ³హుతవహు ఘృతమునను బ్రీతి నొందించినను
ప్రతుఁ డీరేడుతరంబు, పితరులఁ గొని దివికి నేఁగుఁ బెం పెనలారన్. 213
- క. సతతంబును శుచి యై ⁴దేవతలఁ బ్రదీప్తాగ్నియందు వదలక సంత
ర్పితులుగఁ జేసి వడయు నం, చితముగ గోలోకవాసచిరసౌఖ్యంబుల్. 214
- వ. అగ్నిహోత్రం బస్తదాత్మకం బని యెటుంగుము సకలయజ్ఞంబులయందుఁ గల్గి
పంబడువిశిష్టద్రవ్యంబు లన్నియు మదీయంబుల నేను ఘహనీయం బైనయగ్ని
హోత్రముఖంబున ననుభవించు నాత్మజ్ఞు లైనమహాత్ములకు నఖిలసంశయచ్చే
దంబు నేయుదు ననవరతతపస్సాస్త్వభ్యాయదానవ్రతపరాయణు లైనతపోధను
లేందేని విగతశోకులై ⁵వసేయింతు రట్టిది మామకం బైనపరమపదంబు వినుము
ప్రచురమధుక్షీరతోయంబులును శర్మరాసై కతంబులును మాంసాపూపప్రకర
తీరంబులును బాయసకర్షమంబులు నైనయేటు లనేకంబు లుత్పాదించి
యింద్రాగ్నిప్రముఖు లైనదివిజాలకుఁ దృప్తిసేసి యజనశీలురు పెక్కిండ్లు
మత్పదంబునం బ్రాపింతు రని చెప్పినఁ దాద్యుండు కృతాంజలి యై. 215
- ఉ. అంబ నవాంబుజోజ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్నదీప్తికా
చుంబితదిగ్విభాగః శ్రుతిసూక్తవివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీధివిశ్రుతోవిహారి ననుం గృపఁ జూడు భారతీ. 216

1 దేహానివలనఁ బుణ్యాత్మకుఁ. 2 నన్నివే లేడులు...మఱియు వలువ...లోకమున కతి
ప్రీతుఁ డై. 3 హుతమున హుతవహుని బ్రీతకునిఁ జేసినను...రులతో నరుగు దివికి పెం పెనల
క. 4, ప్రతులఁ బ్రదీప్తా. 5 చరియింతు. 6 విహార.

వ. అని వినుతించి కృతార్థుం డయ్యె నని చెప్పిన విని పాండుపుత్రుండు ముకుళిత హస్తం దై మునీంద్రా వై వస్వతుమను వెత్తెఱంగునం బ్రభావసంపన్నుం డయ్యెఁ జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె. 217

క. విను చాతుషమన్వంతర, మున వై వస్వతుఁడు పరమపుణ్యుండు దపం బొనరించె నిరాహారత, ననుపమధైర్యుండు దశసహస్రాబ్దంబుల్. 218.

ఆ. అనఘఁ డూర్ధ్వబాహుఁ డై యేకపాదంబు, నందు నిలిచి బదరికాశ్రమమునఁ జలిపె మఱియుఁ బెక్కుసంవత్సరంబులు, ¹తపము సకలజనులుఁ దను నుతింప. 219

—ॐ మార్కండేయుండు భర్త రాజానఘ వై వస్వతుపుత్రాంతంబును బెల్లుట. —

వ. ఆవై వస్వతుం డొక్కనాఁడు గృతస్నానుండయి జలాశయతీరంబున నున్నంత నొక్కమత్స్యంబు జలంబులదరికిం జనుదెంచి యిట్లనియె నయ్యా యేను గడు నల్పమత్స్యంబ నగుటంజేసి బలవంతంబు లగుజలచరంబులవలన నాకుఁ దద్దయు భయంబు గలిగి యుండు నిష్ఠుడువు మహామత్స్యసంకులంబు గావున నపాయంబు వొంద కుండ నన్నుద్ధరించి యుండెడం బెట్టవే యేను నీకుఁ బ్రత్యుపకారంబు సేయ నోవుదు ననిన విస్మితుండై యతం డప్రిాను నెత్తికొనిపోయి యొక్క నూతియందు విడిచి దానిం బలుమాటు నరసికొని యుండె నదియును గ్రమం బున ²వర్ధిల్లి యొక్కనాఁ డవునువున కిట్లనియె. 220

ఆ. అనఘ నీప్రయత్నమున నాశరీరంబు, పొదలె నిందు నాకు మెదల నెడము సాల దట్లు గాన ³మేలుగ నొండొక, యెడకుఁ గొంచుఁ బొమ్మ కడఁగి నన్ను.

వ. అనిన నతం డాజలచరంబుఁ గైకొని పోయి యొక్కబావియందు విడిచిన నది యెప్పటియట్లు యక్కజంబుగాఁ బొదలి తనకు నవ్వాపియందు నవకాశం బప ర్యాప్తం బగుటంజెప్పి యతనిచేత గంగమడుపున విడువంబడి కాలశ్రమంబున నచ్చోటఁ దిరుగం బట్టు చాల కున్న నతం డెత్తికొనిపోయి సముద్రంబునం బెట్టిన నది వాని కిట్లనియె. 222

క. ఉపకారం బొనరించితి, కృపతో నీ విట్లు నాకుఁ గృతమతి ⁴వై ప్ర త్యుపకార మే నొనర్చెద, విపులగుణాభరణ తెలియ విను నాపలుకుల్. 223

తే. తడవు లేదింకనిఖిలభూతములుఁ బ్రళయ, మొందనున్న వియిప్పుడొండొండపొంగి కలయఁబాటుఁబయోధులుగ్రముగఁబుణ్య,చరితయిదియమన్వంతరసంధియంద్రు.

వ. కావున నీవు దృఢరజ్జుబంధనంబును సకలధనధాన్యసహితంబును గా నొక్క పేరొడ గావించి సక్తమునిసహితండ్లవై దాని నెక్కి సముద్రంబు దటిసి నన్నుం దలంచునది యేనును ఘనశృంగశోభితంబునరూపంబునఁ బొడసూపి మీకు

1 సకలజనులుఁ దను నుతింప. 2 వర్ధించి. 3 బోలగ నొండొక్క. 4 ప్రత్యుపకారం బొనరించె.

- మే లొనరించెద నని యమృతస్వంబు సనియె వైవస్వతుండును దదు క్షప్రకారం
బున నోడ నిద్రించి సకలబీజంబులు సంగ్రహించి సప్తమునిసహితంబుగాఁ గృతా
రోహణుం డై యయోధి దళియం దొడంగె నంత. 225
- మ. మత వైవస్వతుచే దలంపఁబడి యమృతస్వంబు దోలెంచె నా
యతశృంగోన్నతమూర్తి నాతఁడుఁ దదాజ్ఞాయత్తుఁ డై తచ్చిరో
గతశృంగాగ్రమునం దగిల్చె నతఁడీర్ఘం బైనపాశంబు న
ద్భుతవేగంబున నోడ నీడ్చె నపి యంభోరాశిమధ్యంబునన్. 226
- వ. తదనంతరంబు 227
- సీ. గరుసులు గడవంగఁ గదలి యల్లల్లన యొత్తుచు నెడముల నుత్తరించి
వేడుకఁ జేతులు వీచి యాడెడునట్లు లోలోర్తిపంక్తులఁ గ్రాలి క్రాలి
ప్రమదహాసస్ఫూర్తి పచరించువిధమున నురుఁఫెనరోచులఁ దెరలు గలిగి
యునుపడి వర్ధిల్లుచున్న జలంబుచే బొంగారి దెస లెల్ల మ్రింగికొనుచుఁ
ఆ. బ్రబలవిలయకాలపటురయబహుళస, మీరతొఁఘదుర్నివార మగుచు
సంగ్రహంగిగాఁ బయోనిధు లొక్కటఁ, బెల్లు రేంగి జగము వెల్లివొడిచె. 228
- వ. ఇట్లు లోకంబెల్ల నేకాన్తవం బైన నమృతస్వంబు దజ్జలాంతరంబున ననేకసహస్ర
వర్షంబు లయ్యాడం దెగుచుచుఁ బదంపడి యప్పెనువెల్లి యల్ల నల్లఁ దిగిచి
పోవం దొడంగునెడం దుహినగిరిశృంగసమీపంబున నయ్యాడ నిలిపి వారల
తోడ. 229
- తే. ఈనగంబుశృంగంబున నిపుడు మీరు, గట్టుఁ డియ్యాడ ననిన నాక్షణమ వారు
నట్ల చేసిరి విను మమృహాద్రిశృంగ, మనఘ నౌబంధనం బన నవనిఁ బరఁగె. 230
- క. మనుసహితు లైనమునులం, గనుఁగొని యమ్మీను గరము గారవమున ని
ట్లనుఁ బ్రళయంబునకీడునఁ, జన కుండఁగ మీకు రక్ష సలిపితఁ గరుణన్. 231
- క. మునులార యేను విశ్వం, బునకుఁ బరమకర్త యగుప్రభుడ వాత్సల్యం
బున మత్స్య మైనరూపం, బున నిమ్రైయి నిన్నిచందములఁ జన వలసెన్. 232
- వ. మీరు నిర్భయుల రై చరియించునది మఱియు నిష్ఠునువును సదేవాసురమా
నుషం బైనజగం బఖిలంబును సృజించు మత్ప్రసాదంబున నతనికిఁ బరమ
జ్ఞానోదయం బగు నని చెప్పి యయ్యాదిమత్స్యం బదృశ్యం బయ్యె వైవస్వతుం
డును మఱియు నధికతపంబు నేసి సకలచరాచరంబుల సృజించె. 233
- క. పరమం బగువైవస్వతు, చరితం బతీభక్తి వినినఁ జదివినను మహా
దురితంబు లడఁగు జనులకు, నిరవుగ సిద్ధించు ననఘ యిహపరసుఖముల్. 234
- వ. అనిన నమ్రేదివీశ్వరుం డమ్మువీశ్వరువకు బ్రణతుం డై యిట్లనియె. 235

1 నందు నిర్మ సతి. 2 గరి...య్యాడిపంధంగి...ప్రదురహాసహృద్వి...చాడున దిగు
నేనంబుల దిశలు...బహుళస,మీర (వ,భూర); వ,మీరితొఁఘదుర్ని...జగము లెల్లఁ తొదివె. 3 మనా
ననిఁ బరఁగె. 4 అక్షమకర్త.

- క. పరమేష్ఠికల్పుడవు నిర్భరభూరితపః! ప్రబోధపరిపూర్ణుడవ
 చెప్పువు భవన్తాహిత్యము, సురమునిలోకప్రణామశోభితచరణా. 236
- క. ఆదరి నిఖలాండకోటియుఁ, జెడునప్పుడు జెడవు నీవు జీవించెద వే
 ర్పడ జగములు గ్రమ్మఁ గలి, గెడునప్పుడు సూచెదవు వికృతరహితుడవై
- చ. తోడరి చరాచరప్రతతితో జగ మింతయు వార్ధి వొట్టిన
 ప్పుడు లలితాబ్జపీఠమునఁ బొల్పుచతుర్ముఖుఁ బద్మగర్భుఁ బెం
 పడర శిభుడిచి తీవు జగదాదిజుఁడైన ప్రభుండు నీయెడం
 గడు నమరక్తుఁడై యొసఁగెఁ గాదె మునీశ్వర యీ ప్రభావమున్. 238
- క. జగముల నెల్లను మ్రింగెడు, జగదంతకుచూలివామచరణం బిడఁ బె
 ల్లగురోగజరాభరముం, దెగ విడువఁగఁ జెల్లె నీకుఁ క్రిభువనవిరుతా. 239
- వ. సకలచరాచరోత్పత్తిస్థితివిలయప్రకారంబులు నీకుం బెక్కుమాటులు ప్రత్య
 క్షంబు లయి కానంబడి యుండుఁ గావున నిన్నడిగెడ లోకంబులు విలయ
 కాలంబున నెట్టిభంగి యగు నెఱింగింపు మనిన మార్కండేయుం డిట్లనియె 240

— మార్కండేయుండు ధర్మ గాఢానకుఁ శ్రవ్యప్రకారంబు నెప్పుట. —

- నీ. శాశ్వతు నఖిలభూతేశ్వరు నవ్యయు నాదిదేవుని జగదాదిజన్మ
 నాదిమథ్యాంతవిచ్ఛేదవిదూరు నాశ్చర్యకారణకర్త ధుర్యు నజరు
 గురుండు నీకీప్తసఖుఁడును బ్రెగ్గడయునై వెలుఁగొందుచున్న యాయలఘుపుణ్య
 లాలితదీర్ఘవిశాలసితేక్షణుఁ గనకవర్ణాంబరు వనజనాభ
- ఆ. నింద్రనీలవర్ణు నింద్రాదిసురగణ, వినుతుఁ గృష్ణుఁ గరము వినయ మొప్పు
 దలచి యితనియాజ్ఞ దలనిడి యెఱింగింతు, వినుము పరుసతోడ మనుజనాథ.
- వ. కృతత్రేతాద్వాపరకలినామంబు లయినయుగంబులు నాలుగును బండ్రెండువేల
 దివ్యవర్షంబులం బర్యవసితంబు లగు నియుగంబులు నాలుగు నొక్కమహా
 యుగం బనం బరఁగు మహాయుగసహస్రవర్యంతం బైనకాలంబు బ్రహ్మకు
 నొక్కదివం బనంబడుఁ దద్దివసావసానంబునందు శతవార్షికం బైనయనావృష్టి
 దోషంబు ప్రవర్తిల్లు నప్పుడు. 242
- ఆ. సప్తహయుండు మూర్తిసప్తకం బొగిఁ దాల్చి, కరము వేడిమిగులుకరము లొప్పు
 నదనదీజలములు నుదధిజలంబులు, బీల్చి జగము లెల్లఁ జ్రేల్పుఁ గడఁగి. 243
- చ. దినకరతిగ్గ తేజము ప్రదీప్తహుతాశనుఁ డయ్యుగాంతసం
 జనితమహాసమీరణవశంబునఁ జేర్చి నగప్రజంబుతో
 మనుజులతోడ నిర్జరసమాజముతోడ భుజంగసంక్రీతో

1 ప్రభావపరిపూర్ణుడవ, చెప్పువు భవన్తాహిత్యము. 2 ఎడలి యఖలాండ...నెడక
 ప్రతి. 3 భవించె దీవు. 4 కారణు ధర్మధుర్యు; కారణ కర్త ధుర్యు...నఖుండు బ్రెగ్గడయునై
 ...దలొని యెఱి. 5 సప్తకంబు ధరించి.

- దనుజులతో జగత్త్రయము దత్తణమాత్ర ¹నొనర్చు నీటుగాన్. 244
- వ. తదనంతరంబు. 245
- మ సితపీతాచూనిలీపింగరుచు లై స్పృగ్ధంబు లై యుద్యతా
యతరేఖాంకము నై మహాగజగిరింద్రాకారఘోరంబు లై
తతనిర్ఘాతనిపాతభీమభిదురధ్వానంబు లై సంతతో
ద్ధృతసంవర్తవలాహాకంబులు వెసం దోతెంచు దిగ్విత్తులన్. 246
- ఉ. ²పెల్లునఁ గూలుతజ్జలము పెక్కున నొక్కట నమృహానలం
బెల్లును నాటిపావుఁ బృథివీశ్వర యేటులు నబ్దులున్ వెసం
నొల్లిటియట్లు నిండుఁ బటుతోయదసంఘము లంతఁ బోక గ
ర్జిల్లుచు వెండియుం గురియుఁ జిత్రముగాఁగ ననేకకాలముల్. 247
- శా. ధారాపాతనితాంతవేగమున నిద్ధాత్రీతలం బాహతం
లై రూపేది మునుంగుఁ దోయములతో నత్యంతగంభీరవాగ
పూరం బంతయు ముంచి వించుటయు దిగ్భూమినభోభాగముల్
వే రూపింపఁగ రాకయుండఁ దమముల్ వేష్టించుఁ ద్రైలోక్యమున్. 248
- తే. అంతఁ బరమేష్ఠిచోదిత మైనయొక్క, మారుతము నలిరేఁగి దుర్వారభంగి
విలయకాలవిశృంఖలవిపులవారి, ధరచయంబుల నెల్లను విరియఁజేయు. 249
- క. ఆమారుతంబు గ్రోలి పితామహుఁ డెంతయును ఘోరతమ మగునలిల
స్తోమంబునందు నడుమం, దామరపై నిదురవోవుఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 250
- వ. ఇట్టికల్పాంతంబు లనేకంబులు సనియె నింకఁ గానున్నవి యనేకంబులువిను మతీత
కల్పాంతసమయంబున నేచు బ్రబలాంధకారంబున నేదెసయుం గానక యొక్కం
డన యత్యంతభయాతురుండ నగుచుం బెద్దకాలంబు పరిభ్రమించుచుండ
నొక్కతటి నయ్యుదకమధ్యంబున నత్యున్నతం బయినవటభూరుహంబు గానం
బడియె మఱియుఁ దదీయవర్ణపర్యంకంబునందు.
- క. కమనీయజలదవర్ణని, హిమకరబింబాస్య నుద్యదినతేజః బ్రమో
దమునఁ బవళించువానిం, గుమారు నొక్కరునిఁ గుసుమకోమలుఁ గంటిన్. 252
- వ. కని విస్మితుండ నై యాత్మగతంబున. 253
- క. లోకంబులు దెగటారఁగ, నేకార్ణవ మైనయిచట నిబ్బాలు డోకం
డేకతమున నిద్రించుచు, నేకతమున నున్నవాడో యెవ్వఁ డగునో. 254
- తే. అని తలంచుచు నల్లన యక్కుమారుఁ, జేరఁబోయిన నాతండు సితసరోజ
రేఖ ³దలకొనఁగా నలరించె గన్ను, లవధరించెను నను లోచనాంబలముల.

1 న నేర్చు నీటుగాన్; వ నీటు చేయఁగ. 2 హింగులరుచుల్ స్పృగ్ధంబులై యుద్యతా, యతవిద్యుత్తులితంబు లై ఘనగిరి. 3 పెల్లుగఁ గూరు (బాటు) తజ్జలము, పెక్కున. 4 నతఁడు. 5 దలకొన నీరి నలరించు (దలకొనఁగా నడరించె) కన్ను, లవధరించెను నను లోచనాంబలముల.

వ. తదనంతరంబ గంభీరమధురస్వరంబున నిట్లును నయ్యా నిన్ను నతిశ్రాంతుంగా
నెఱింగితిఁ గొండాకసేపు విశ్రమింపవలతేని నవకాశం బిచ్చెద నాశరీరంబు
ప్రవేశించి సుఖంబున శయనింపు మని తనవదనంబు వివృతంబుగాఁ జేసిన
నేనును బలాత్కార నిక్షిప్తశరీరుండుంజోలె బరవశుండ నై తస్సార్థంబున
నతని యుదరంబు బ్రవేశించి యందు. 256

నీ. గంగాదిసదులతోఁ గనకశైలాదిభూధరములతో సముద్రములతోడ
వివిధోపత్తనవనద్వీపవర్షములతో బహుకర్షరతు లైనప్రజలతోడఁ
బక్షిమృగవ్యాళపశుసంఘములతోడఁ దద్దయు నొప్పారు థాత్రిఁ గంటి
సూర్యేందుతారకాజ్యోతిరుజ్జ్వల మైనగగనంబు బరనమార్గములుఁ గంటి

తీ. శక్రపరుణయమాదినిర్జరసమేత, మైననాకంబు గంటి మహాహియక్ష
రాక్షసాసురవిద్యాధరప్రముఖులఁ, గంటి వేయేల సకలలోకములుఁ గంటి

చ. అరుదుగ నమృహాత్ముని మహాజతరాంతరభూమి నూలువ
త్సరములయంతకాలము శివసం బటి త్రిమృరితం గడంగి య
ప్పరుసున నెందుఁ గాల్గొనఁగఁ బట్టదు చిత్తము భీతి మీఱఁ ద
త్పరమతి నంత నక్కపటబాలుపదంబులు సంస్కరించితిన్. 258

వ. ఇట్లు శరణ్యచరేణ్యం దైనకారుణ్యనిధి నద్దేవుం దలంచుచుండ నతండు నన్నుం
దనవదనానిలవేగంబునంజేసి వెలువరించె నంత నెప్పటియ ట్లమృహావటవిటపి
శయనుం దైనయబ్బాలు నాలోకించితి నంత. 259

క. శివనుఁ గనుగొని యెలనవ్వునఁ, దనవదనము వింతచెన్ను దలకొనఁగా ని
ట్లను నబ్బాలుండు విశ్రమ, మొనరించితి యనఘ యస్తదుదరములోనన్ 260

వ. అనిన నేనును సంభ్రమంబున నతనిం జేర నరిగి కెందామరరేకులం దెగడునంగు
శంబులు గలిగి తరుణకిసలయసుకుమారంబు లయినతచ్చరణకమలంబులు శిరం
బునం జేర్చి దేవా దేవరప్రసాదంబున నత్యాశ్చర్యకారణం బైనసకలచరాచర
భూత ప్రపంచంబుఁజూచితి భవదీయమాయా ప్రభావంబు భావింపనేరకున్న వాడ.

శా. ఈయేకార్ణవ మీవటక్షితిరుహం బీవర్ణపర్యంక మీ
త్తై యొప్పారుచు నుండఁగా నుదరభాగైకప్రదేశంబునం
దీ యారేడుజగంబులున్ మెలగఁ గా నిట్లున్న బాలత్వ మే
నేయందంబున నిశ్చయించి సుఖ నై యేపారుడం జెప్పవే. 262

క. నాదైనయాశ్రితత్వము, నీ దగుచిత్తమునఁ గల్గి నియతమయేనికా
సాదరఫణితుల నన్నవ, సాదితసమ్మాహం గాఁ బ్రసాదింపు తగన్. 263

1 క్షిప్తంబుం శా. 2 పట్టణనవద్వీప. 3 మదంబున త్రిమృదితి...గీ లోకనగం...కృప
మతి నయ్య. 4 కనుగొని యెల్లనవ్వునఁ. 5 బ్రసాదింకు దగన్.

— నారాయణుడు మార్గం చేయునకుఁ దనప్రభావంబు నెప్పట. —

- క. అని యేను వేడికొనుటయు, ఘనతరకరుణారసానుకలితహృదయుండై
తనవిద్యమహిమ యిట్లని, ననజాతుండ నెప్పె గారవంబున నాకున్. 264
- ఆ. అనఘ దేవతలును మునులును నాదైన, మహిమఁ దెలియ లేరు మహితబుద్ధి
నతులపుణ్యవతివి పితృభక్తుండవు గాన, యెలమి ¹దెలియఁ జెప్పవలనె నీకు. 265
- క. నారము లంద్రు జలము లిం, పారంగ నారములు నాకు నయనం బగుట
నారాయణుఁ డనుపేర న, పారనిగమఘణితలందుఁ బరంగుడుఁ జేర్చిన్. 266
- తే. అట్టి నారాయణాఖ్యుండ నైన నేను, శాశ్వతుండ నై ప్రభుండ నై సకలజగము
నోలె బుట్టింతుఁ బాలింతు నుచితవేళ, సంహరింతుఁ జిదానందశాలి నగుచు. 267
- మత్తకోకిలము. అంబుజాననఁ డింద్రుఁ డీశ్వరుఁ డంతకుండు ధనేశ్వరుం
డంబుధీశుండు లోనుగా సుర లస్తదాకృతు లుర్వి పా
దంబు లగ్నిముఖంబు సూర్యసుధాకరుల్ నయనంబు లీ
యంబరంబు ²శిరంబుగా నిటు లదృఘతాకృతి నుండుదున్. 268
- చ. అతులితదక్షిణాన్వితమహాధ్వరసంఘము లే నొనర్చితిం
జతురమనీషితాప్రచురసౌఖ్యులు భూసురముఖ్యు లంచిత
వ్రతులు మహీపతుల్ సుగుణవశ్యులు వైశ్యులు భక్తి నన్ను సం
తతమును గొల్తు రిక్షితి నుదాత్తమహాక్రతుకర్త శీలు రై. 269
- చ. విలయపయోధిమగ్న మగువిశ్వమహిమలయంబు దొల్లి యే
నలమునరాహవిగ్రహుండ నై వెన నెత్తితి శేషమూర్తి నై
లలితఘణాసహస్రకము లావునఁ దాల్తు నశేషధాత్రియున్
జలనిధినిమ్న గానగలసన్నగరివనమండలంబుతోన్. 270
- క. బాడబదహనుండ నై ⁴వెన, నేడుసముద్రములజలము లేఁ గ్రోలుదు నీ
రేడుజగంబులు విలయముఁ, గూడు నెడఁ దజ్జలములు గొనకొని విడుతున్. 271
- చ. వదనభుజోరుపాదముల వర్ణచతుష్టయమున్ యుగాదియం
దోదవ సృజింతు ఋగ్యజుషసూక్తులు సామము నయ్యధర్వమున్
విదితముగా మదీయముఖవీథుల నుద్భవ మొందు నన్నియుం
దుడి బరివర్తనక్రమవిధూతము లై ననుఁ జేరుఁ గ్రమ్మఁ. 272
- క. అనహంకృతు నక్రోధను, లనసూయలు సంగరహితు లధ్యాత్మవిదుల్
ఘనసత్త్వాత్మకులు మహామునులు ననుం గొల్తు రెట్లు మోక్షాపేక్షన్. 273
- తే. అఖిలవక్షిత్త తారాగ్రహములు గగన, పవనదిశలును మత్స్వరూపములు వినవె
సకలరక్షాకరంబులు శయ్య గాగ, నిత్యసుఖలీలమై శయనింతు నేను. 274

1 నీకుఁ జెప్పవలసి దెలియ. 2 శరీర మే నిటు. 3 వ్రతకర్త ; క్రతుధర్త. 4 వడి... విలయముఁ, గూడునెడఁ దజ్జలంబు.

- క. దానము సత్కంబు తపో, జ్ఞానాహింస లనఁ బరఁగునాత్మైకగుణము
తానముఁ గామక్రోధా, జ్ఞానంబులు మన్తయములు సాయమిరకాఁగి. 275
- క. విను మింకఁ బెక్కుమాటలఁ, బనియేటికి జగమునందుఁ ¹ బ్రకటితమతిఁ గ
ల్గినయదియు లేనియదియును, నొనరఁగ నేనని మనమున నూహింపు తగన్. 276
- ఉ ఎప్పుడు భర్తహాని యగు నెప్పు డభర్తము మీఁలుఁ గ్రూరు లై
యెప్పుడు దైత్యు లుబ్బుదరు హీనతఁ బొందుదు రెపు వేల్పు లే
నప్పుడు సత్కులీనులగృహంబుల నుద్భవ మొంది లీలమై
నెప్పటియట్ల నిల్చుదు సురేంద్రుల నంచితభర్తవృద్ధతన్. 277
- క. సితర క్తనీలపీత, ద్యుతివిలసితరూపములఁ జతుర్ద్యుగముల నేఁ
గృతమతిఁ ² జరియించి సమం,చితభర్తస్థాపనంబు నేయుదు నకఘా
మత్తకోకిలము. కాలచక్రము నిర్వికల్పము గాఁగ ³ నే నొనరింతు ను
న్నీలతక్రమవిక్రమైకసమృద్ధి నై లయవిక్రియా
వేళ నింతయు సంహరింతుఁ బ్రవృద్ధయోగబలోల్లస
త్కాలరూపము దాల్చి దుర్వహాగర్వనిర్వహబుద్ధి నై. 279
- క. ⁴ నాలెఱుఁ గిప్పుడు నెంతయు, చేతోముద మొదవ నీకుఁ జెప్పితఁ ద్రిజగ
ద్ధాతయగుపితామహుఁడును, జాతుఁడు నాయెడలఁ జక్క సగ మని కనుమీ.
- వ. నారాయణాభిధానుండ నైనయేను బాలరూపంబున శంఖచక్రగదాధరుండనై
యేకార్ణవంబునందు మహాయుగసహస్రమయం బయినకాలంబున యోగ
నిద్రాపరవశుండ నై యుండుదు నిట్టిదారుణకల్పాంతంబు సూచి నీవు భీతుండ
వగు తెఱింగి నీవలనియనుగ్రహంబున నాత్మగుప్తంబు లైనసకలలోకంబులు
నీకుం గనునట్టి తెఱంగుఁ గావించితి నింక నిశ్చంకహృదయుండ వయి వలసిన
యెడం జరియింపుము మదీయనాభికమలకర్ణి కాశయనుం డయి యున్న చతు
రాననుండు మేల్కని సృజించులోకంబు లేర్పడం జూచెద వని యానతిచ్చి
యద్దేవుం డంతట నంతర్హితుం డయ్యె నత్యంతవిచిత్రం బైనయీవృత్తాంతం
బంతయు నాకు ననుభవగోచరం బైనయది. 281
- శా.నా కమైఁ బొడసూపె దాను గృహతో నాఁ డందు నేఁ డియ్యెడన్ *
నీకున్ గాదిలిచుట్టమై సచివుఁ డై ⁵ నెయ్యంబు నై యున్నపు
ణ్యాకారుం గమలాయతాత్ముఁ గరుణైకాయత్తు నత్తుత్తమ
శ్లోకుం గృష్ణుని గంటి నాసుకృతముల్ శోభిల్లెఁ బక్వంబు లై. 282
- క. ఈచేవదేవుకరుణం, గాదే కురునాథ నిర్వికారుండ నై నిగి

1 బ్రకటితముఁగ గ,ల్గినయదియు నేన లేనది, యను నేనని నిశ్చితముగ నూహింపు మదికన్;
లేనది, యను నేన నునిశ్చితముగ నూహింపు మె (డక) డక. 2 జరియించి. 3 నేన వహింతు.
4 నాలెఱుఁ గంకయు నిప్పుడు, చేతో. 5 నెయ్యంబు మై నున్న.

భేదంఁడ నై యుండుడు చే,వాసివిధభూతవిలయ మయ్యెడు నపుడున్. 233
తే. అనఘ యిద్దెవునన్నిధి యగుటఁ గాచె, నాకుఁ బూర్వవర్తనకథనంబునందు
బోధ మిప్పుడుగల్గెనిప్పుణ్యుఁ బరమ,పురుషుఁ బ్రభవిష్ణుఁగృష్ణుని శరణుసొరుము.

— మార్కండేయఁడు ధర్మరాజునకుఁ గలియుగధర్మంబులు నెప్పుట. —

- వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డనుజసహితుం డై కృష్ణుని బ్రశంసావచనంబుల నభి
నందించి మార్కండేయుఁ జూచి మునీంద్రా భవత్ప్రసాదంబున సత్యద్భుత
పుణ్యకథాశ్రవణజతోషితుల మైతిమి కలియుగంబున సకలధర్మలోపం బగు
నని చెప్పుదురు తత్ప్రకారం బెఱిగింపవే యనిన సతం డతని కిట్లనియె. 235
- క. కృతయుగమునందు ధర్మపు, చతురంశంబులను బరఁగఁజనుఁ డ్రేతాది [రుసన్.
త్రితయముననొక్కఁడొకఁడుగఁ,బ్రతియుగమునఁడఱుఁగఁదొడఁగుఁ బాశులున
- వ. అట్లగుటంజేసి ధర్మంబు చరమయుగంబునఁ గరంబు దుర్లభం బయి పాద
మాత్రావశిష్టం బయి యుండుఁ దత్ప్రవర్తనం బాకర్ణింపుము. 237
- సీ. సత్యంబు నరులకు సంతీప్త మగు సత్యహాని నాయువు గడు నఱిగి పోవు
నాయువు దఱిగిన నల్పంబు లగు విద్య లల్పవిద్యల విమోహంబు మిగులు
మోహంబువలనఁ బైముసురు లోభంబు లోభావేశమునఁ గామ మద్గలించుఁ
గామంబుపెంపునఁ గడఁగుఁ గ్రోధంబు క్రోధంబున వైర మెంతయును బెరుగు
- ఆ. వైరమున నశేషవర్ణులు ననోన్యన్య, వీడ నేయుచును విభిన్నబుద్ధి
నొక్కఁడొక్కఁడు మేరనుండక వర్ణసంకరము నేయఁ గలరు కలియుగమున.
- క. జననియమన్వ్యాభ్యాస, ప్రపంచములు విడునఁ గలరు బ్రాహ్మణులు జనా
ధిప శూద్రులు విపులతఱగి, క్షుశితులు గాఁ గలరు వినవె కలికాలమునన్. 239
- మ. వివిధవ్యామృత్యుగోరగాకులము లై విస్తీర్ణశూన్యాటవీ
నివహాభీలము లై యరాజకము లై నిర్మలధర్మంబు లై
ద్రవిశాభీరతురుష్కుబర్హరపులిందవ్యాప్తిదుష్టంబు లై
భువిలో నెల్లెడఁ బాడగున్ జనపదంబుల్ దద్యుగాంతంబునన్. 290
- క. క్షత్రియజాతులు శూద్రచరిత్రంబున శౌర్యమును సిరియుఁ దేజంబున్
మైత్రియును లేక చెదరి ధరిత్రిశ్వర శూన్య లై చరించెదరు దగన్. 291
- క. రసగంధద్రవ్యంబులు, పస చెడు సస్యంబు లల్పఫలము లగు మహిం
బసిపాడిదఱుగుఁ దరువులఁ, గుసుమఫలంబులునుశిగరముఁ గొంచెంబులగున్.
- క. అరులు మిగులఁ గొని రాజులు, నరులకు నెంతయును భయ మొనర్తురు ధరణీ
సురులు గడఁగి వాణిజ్యముఁ, గరిసనమును జేయఁగలరు కలికాలమునన్. 293
- సీ. పాపంఁడదర్శనబహుళంబు లై యుండు వర్ణాశ్రమంబులు వసుమతీశ
తవిలి శరీరంబుఁ దద్దయుఁ బోతురు పుణ్యఫలంబులు బొంకు లనుచుఁ

- గాలంబుతోఁ గూడఁ గల్గవు వానలు పొల్లు లై బీజముల్ వొలిసి పోవుఁ
గ్రయవిక్రయంబులఁ గపటంబు దఱచగుఁ గడఁగి యిల్లడసొమ్ము లడఁచికొండు.
- ఆ. సాధుచరితు లై నజనులు దుర్గతుల రో, గములఁ దెగుదు రల్పకాలమున
పాపవరులు లగ్నఁబరమాయువును నరో, గతయు సిరియుఁ బొందఁగాంతు రెందు.
- క. ఉఱ వగు¹ నారికెంపలు, గోటియలపాడియును దఱ చగుం బురుషులకుం
దెఱవలు సుట్టము లయ్యెద, రెఱచియ భుజియుంతు రర్థి నెల్లజనంబుల్. 295
- క. పితృదైవతకార్యంబుల, నితరేతరభోక్త లగుదు రెల్లయెడలఁ గు
త్సితదేశకాలపాత్ర, ప్రతతియ వర్తించు దైవవైతృకవిధులన్. 296
- క. హేతుప్రత్యయవాదవి, చేతసు లై ²వేదనింద సేయుచును మఱ
వ్రాతంబులు వ్రతములుఁ బెడఁ, బాతురు దుర్ధార్దకర్మవరు లై విప్రుల్. 297
- మ వనితాదుర్బలదీనబంధుజనసర్వస్వాపహారుల్ సుహృ
జ్జనమాతాపితృపుత్రహంతలు యదృచ్ఛాకర్మశీలుర్ ధరక
జనసంపూజితు లై చరింతురు వినష్టశ్రీకు లై విప్రు లా
జనులం జేరి ³ప్రతిగ్రహించెద రవజ్ఞాపూర్వదుర్విత్తముల్. 298
- మ ధరణీరక్షణ మాచరింపక నృపుల్ దర్పంబునం బశ్యంతో
హరు లై సాధుల ⁴ద్రోచి చేకులుతదీయస్త్రీధనక్షేత్రముల్
హరియింపం గలవారు దారుణతరం బై పెల్లు చెల్లుం బర
స్పరయుద్ధంబు ధరాతలేంద్రులకు విశ్వప్రాణినాశంబుగన్. 299
- క. సుతుఁ డవమానించు జనకుఁ, బతి నవమానించు భార్య పడఁతులుఁ బతులున్
మతి నొండొరువుల మెచ్చక, సతతముఁ జరియింతు రిష్టసంచారములన్. 300
- క. నడవవు దేవపితృక్రియ, లుడుగును వేదార్థసమ్యగుపదేశంబుల్
గడఁగు⁵ను మోహతమంబులు, పుడమి సమస్తంబుఁ గుజనభూయిష్టమగున్. 301
- సీ. పదియాలువర్షముల్ పరమాయు వయ్యెడు ధరణీశ కలియుగాంతమున వినవె
యేడు నెన్నిదియును నేండ్లప్రాయంబునఁ బ్రజ లుద్భవించురు భామినులకు
ద్రవిణవిహీను లై దాత యొక్కఁడు లేక యన్యోన్యతస్కురు లగుదు రెందు
నెఱిగెడువారును నెంతయుఁ గూరు లై చెనసి పాపంబు నేసెదరు సూచె
తే. యన్నవిక్రయ మొనరింతు రఖిలజనులు, వేదవిక్రయ లగుదురు విప్రవరులు
పణ్యయోనుల యగుదురు పద్మముఖులు, గష్టతర మైనయక్కలికాలవేశ 302
- తరువోజః—

ఉక్కున శూద్రులత్కృగులై కవిసి¹యొక్కండ వెక్కండ్ర నుఱకచంపుటయు
దిక్కెవ్వరును లేక దీను లై వసుమతీసురుల్ నాలుగుదెసలఁ బాతెదరు

1 నారుగపటలు ; నారికపటలు. 2 దైవనింద. 3 పరిగ్రహించె. 4 రోచి...బరహుర
వైరంబు. 5 మహామోహతమము ..లోభభూయిష్ట ; నరకభూయిష్ట. 6 యొండొండ,

ముక్కడిచోరులు ముక్తి నిశ్చేషముగ ధనావలిఁ గొని మొగి వధింపంగ
 సుక్ష్మ కాకులములు కూర్చు లై చెవరి సొంతటి యడవులు సొత్తును జనులు.
 క. శ్రుతిధర్మంబులు కూర్చులు, శ్రుతిధం జెప్పంగ వినుచు ¹ బ్రాహ్మణులు కడు
 మతి నెడి తల్పేవకు లై, యతినింపితకర్త కాదు లయ్యెద రధిపా. 304

మత్తకోకిలము దేవతాయతనంబులు జగతీసురావరణంబులుం
 బావనాశ్రమభూములుం జెడి పాడగుక శుభవృక్షవ
 ల్లివనంబులు నాశ మొందుఁ గల్గి చారమునందు దు
 స్ప్రీవిహారము మద్యపానముఁ జెల్లుఁ బెల్లుగ నెల్లెడన్. 305

క. గురుఁ గొనియాడఁడు శిష్యుఁడు, గురుఁడును శిష్యునెడ వంచకుండగుమదిసొం
 దొరువులనొల్లరుబంధులు, పారిబారిఁగజవులగుఁ బ్రజకుఁబాడముచుభయములే
 తే. ఇవిధంబున ధర్మంబులెల్ల శివగ,తమునఁ బడ జను లెల్లను దల్లడిల్ల
 బహువిధోత్పాతములుపుట్టుఁబార్థివేం ద్ర,కడఁగితత్కలికాలసంక్షయమునందు.
 క. క్రమమున రాష్ట్రములును నగరములును నాశంబు నొందు రక్షాచ్యుతు లై
 శ్రమియింతురు జను లతిదూర్లమగిరిసరిదంతికములఁ గడు నాతురు లై. 308

— కలియుగంబున విష్ణుండు గల్గిరూపంబున ధర్మంబు ప్రతిష్ఠించుట. —

వ. అంతఁ గలియుగాంతంబునందు భువనవిదితం బయినశంబభగ్రామంబున విష్ణు
 యశుం డనువేర విష్ణుండు గల్కావృత్తకుం డయి జనియించి సంస్కరణమాత్రన
 వేరశాస్త్రంబులును సమస్త ప్రాస్త్రవిశేషంబులు నధిగమించి సార్వభౌముం
 డయి. 309

మధ్యాహ్నంబున అసదృశతేజఁడు బ్రాహ్మణానీకసహితుఁడై కడఁగి
 వసుమతీయందు నధర్మవర్తు లై యున్నట్లేచ్చులను
 మసలక నిలశక్తిఁ జేసి మడియించి ధర్మంబు నిలిపి
 వసునిధుం డొనరించుఁ జేర్చి వాజిమేధము నిష్ఠ యొప్పు. 310

క. ఘుఁ డిల యేల్లరు బ్రాహ్మణ, ధనముగ భాగించి యిచ్చి ధర్మయశోవ
 ర్ధుఁడై వార్ధకమున న,త్యేనఘుండు దపోవనంబునందు వసించున్. 311

వ. అతనిచేతం బ్రతిష్ఠితం బయినధర్మంబు ననుసరించి బ్రాహ్మణాదివర్ణంబులు
 సమర్థాదంబు లై వర్తింపం గలయవి దాననచేసి కృతయుగంబు ప్రాప్తంబగు
 నందు. 312

శా. ఆరామప్రజచైత్యసర్వవనదేవాగారసౌమ్యంబు లై
 భూరిబ్రహ్మతపస్విసంకులము లై పుణ్యాధ్వరారంభసం
 భారోదారము లై నితాంతఫలితభ్రాజిష్ఠసస్యంబు లై
 యారూఢస్థితి నెల్లదేశములు నొప్పారుం బ్రకాశంబుగన్. 313

క. సమయముతోడఁ గురియు వర్షములు గరము తేజ మెక్కి చరియించు నవ

క్రములై గ్రహంబు లారో,గ్యము సౌఖ్యము సమధికముగఁగలుగు నరులకున్.
వ. ఇది కృతయుగ ప్రవర్తనంబు త్రేతాద్వాపరయుగద్వితయంబునందును భర్తంబు
వర్తిల్లు నిట్టితెఱంగునం గాలగతు లనేకంబులు నాకుం బ్రత్యక్షసిద్ధంబు లయ్యె
నీ వడిగినయతీతానాగతంబు లయినవిశేషంబు లెఱంగించితి నొక నొక్క
హితోపదేశంబు నేనెద నాకర్ణింపుము. 315

క. ధరణీసురులకు నెప్పుడు, గరము ప్రియము నేయు మయ్య కౌరవవంశో
త్తర విప్రులు సంతుష్టిం, బొరసినఁ జేకులు నశేషపుణ్యఫలంబుల్. 316

సీ. సకలభూతములందు సదయాత్ముడవు గమ్ము పాలింపు ప్రజల నీప్రజలబోలె
వితతవృద్ధాచారవేది వై ధర్తంబు సలుపుము దురితవర్జనము నేయు
మెఱుంగమిఁ బాప మొక్కించుక దొడరినఁ జట్టన ప్రతికారశాలి వగుము
గర్వంబు విడువుము గరము ప్రియంబును నిజమునుగా వచోనియతి నడపు
తే. కాలగతులెల్ల నెఱిగి యస్థలితబోధ, యుక్తుడవు గమ్ము భరతవంశోద్భవుడవు
నీవు గావున నత్యంతనిర్మలఁడవు, ప్రాజ్ఞుడవు నీకు వేఱ చెప్పంగ నేల. 317

వ. అనిన విని మునీంద్రా నీయానతిచ్చినవాక్యంబు లన్నియు నవహితుండ నై
వింటి నింతకు మున్ను నాయోషినతెఱంగున లోభమాత్సర్యాధిదుర్గణంబులు
పరిహరింతు నింకను భవదుక్తం బైనధర్తశాసనంబును బ్రయత్నంబునం బాలిం
చెద నని యతనికి యధిష్ఠితుండు ప్రణమిల్లి మఱియును బ్రాప్తాన ప్రభా
వంబు వినువాఁడై యతనిం బ్రార్థించినఁ దద్విషయం బైనయతిహాసం బతనికి
నమ్రహాముని యిట్లని చెప్పె. 318

— మార్కండేయుండు ధర్మజునకు బ్రాప్తాన ప్రభావంబు నెప్పుట. —

చ. ఘనుఁడు పరిక్షితుం డనఁ బ్రకాశితుఁడైనమహావిభుండు భా
నునిభుండు భానువంశ్యుండు వినూతనకీర్తి యయోధ్య యేలువాఁ
డనుపముఁ డొక్కనాఁడు మృగశిరాయాతమఁడై చరియించెఁ గానన
మ్మన నొకరుండ యిమ్ముల నపూర్వజవోగ్రహయాధిరూఢుఁడై. 319

వ. ఇవిధంబునం బెక్కుమృగంబుల వధియించుచుఁ గ్రుమ్మరువాఁడొక్కయెడ 320

ఆ. శివుడభరాభరామమృదులయానం బొప్ప, నల్లఁ బోలయుచును లతాంతరముల
గరము లీలఁ గమ్మవిరులు గోయుచునున్నపువ్వుఁబోడి నొక్కపాలఁతఁ గనియె.

క. కని యంతఁ గదిసి యాకా,మినియొప్పులఁ జొడ్కి దగుల మీఱినతమకం
బున ననిమిషలోచనుఁడై, జననాథుండు మదనబాణసంహతిఁ దూలెన్. 321

వ. అదియును నతసుందరం బైనతదీయమా ర్చివిభవంబునకు మెచ్చి సాభిప్రాయం
బుగా నవలోకించె నంత నమ్రహాకాంతుం డక్కాంత కిట్లనియె. 323

1 గని పాప. 2 యాతుఁడై చరియించుచుండెఁ గాననమున నొక్కరుం డయి (బ్రహ్మక
జ్ఞాగ్రహయాధి) తనర్చినవాఁడు హయాధి. 3 శివుడభరాభరామ.

- ఉ. ఎవ్వరివాన వంబుజదశేఖణ యేకత మిట్టు లేల ¹నీ
వివ్వనభూమియందుఁ జరియించెడు నావుడుఁ దండ్రిపంపునం
దివ్వనభూమియందుఁ జరియించెద సద్వరుఁ గోరి కన్య నే
నెవ్వరివానఁ గా వలయు నేర్పడఁ జెప్పము రాజనందనా. 324
- వ. అనిన దానిప్రగల్భవచనంబులకు నధికవిలోలుండై భూపాలుండు దనయభి
లాషం బెఱింగించిన నమ్మగువ న న్నేన్నుండును జలవిహారంబునకుఁ జొనుప
కుండునది యట్లయిన నిన్ను వరియించెద ననిన వాడును దత్తమయంబున
కొడంబడి దానిం దోడ్కొని పురంబునకుం జనుదెంచి యిష్టసుఖతత్పురుం
డయి యుండె నంత నొక్కనాడు శరత్తమయంబునందు. 325
- చ. అతులితపుష్పపల్లవఫలాన్వితభూరుహభూరివల్లరీ
వితతముఁ జారుకై రవనవీనసోరుహపండమండలా
యతసరసీమనోహరము నైనపురోపవనంబునక సము
న్నతవిభవుండు వాసభవనంబు లొనర్పఁగఁ బంచి యిమ్ములన్. 326
- క. దేవీసహితంబుగఁ బృథ్వీవరుఁ డవ్వనమునందు విహరించె ఘనాం
తావసరవాసరంబుల, భావితపద్మవనపవనపరిచితుఁ డగుచున్. 327
- వ. అంత నొక్కనాడు నితాంతఘర్తజలకణకరాలితశరీరుండై ప్రియాసమేతంబుగా
వాసగృహంబు వెలువడి తత్ప్రమీపంబున నతిమనోహరం బయిన కమలాకరంబు
గని దానితీరంబున నయ్యుగ్ధలి నునిచి దాను గృతావగాహుం డై. 328
- క. మేలై యున్నది జలము వి, శాలనయన చెనుట ²వోవఁ జయ్యన దేహ
క్షౌణ్ణ మొనరింపు మనిన, నాలేమ దరస్తితాననాంబుజ యగుచున్. 329
- ఆ. మడుగుసొచ్చి మునిగి మాయమైపోయిన, నద్భుతాత్ము డగుచు నవనివిభుడు
మడుగు గలయ వెదకి మానిని గానక, జలము లెల్ల వెడలఁ జల్లెఁ గడఁగి. 330
- వ. ఇట్లు సల్లి యందు మండుళంబు లనేకంబు లున్నంజూచి యివి మత్ప్రియాంగ
నను మ్రింగినవి గా కేమి యని కలుషించి యనుచరులం బిలిచి నాకుఁ
బ్రియంబు సేయ వలసినవారు గలిగినం బుడమిం గలకప్పల ³నెల్లం బొడ
వడంచి రం డని పంచిన నలుదిక్కులకుం జని తదీయకింకరవర్గంబు. 331
- చ. కొలఁతుల వాఁగులక నదులఁ గ్రోవుల బావుల నిర్దురంబులం
గలయఁగ రోసి రోసి వడిఁ గప్పలఁ గుప్పలుగా వధించుచో
నలుగుల మందుభేకనివహంబు గనుంగొని భేకనాయకుం
డలఘుతపస్విరూపమున నాన్యపుపాలికి వచ్చి యి ట్లనున్. 332

1 నే, దివ్వనభూమి...సద్వరుఁ గోరికన్య. 2 యెడలఁ జయ్యన. 3 "నెల్లం బంపునది
యవన వారున నట్ల సేయం గడింగి భేకనాయకుం దవ్వడ తపస్విరూపంబున నాన్యపుపాలికి
వచ్చి యిట్లనియె." అని యొక ప్రసిద్ధాంత ప్రతియం దున్నది.

ఉ. అక్కట లోక మెల్ల నగ నాటిడి కప్పలఁ జంప ¹నేల యిం
దెక్కడివెంపు గల్లుఁ బృథివీశ్వర కోపము డింపు కప్పలం
జక్కనిచూడ్కిఁ జూడు మిది చాల నధర్మము నావుడుక విభుం
డెక్కడిమాట నాసతికి నె గ్గొనరించె గడంగి భేకముల్.

333

క. నాయుష్టవనిత మ్రింగిన, మాయపుఁబుర్వు లివి వీని మడియింతు మునీం
ద్రా ²యుడుగుము నీ వనుటయు, నాయన యత్యంతదుఃఖితాత్తుం డగుచున్.

వ. ఏను మండుకనాయకుండ నాయు వనువాడ నమ్మగువ నాకూతుడు సుశోభన
యనునది దానిచేత ననేకులు బేలుపడిరి నీ వెంతవాడ వనిన నప్పరిక్షితుం డట్లేని
నాకు నష్టెలఁతుకఁ దెచ్చి యొప్పింప వలయు నని ప్రార్థించిన నతండు నవ్వుచు
నవ్వామనయనం దనతలంపున రావించి యారాజునకు నిచ్చి దానిం జూచి
కోపించి నీవు గడుం జెట్టువు ప్రసిద్ధు లగురాజులం ³బెక్కండ్రం బెనవెట్టితివి
గావున నీకుం బుట్టెడకొడుకులు గపటవర్తను లయ్యెడు మని కూతు శపియించి
మండుకరాజు నిజేచ్ఛం జనియెఁ బరిక్షితుండును సంప్రాప్తమనోరథుండయి
సుశోభనయందుఁ గ్రమంబున శలుండును, దలుండును వలుండును నను
మువ్వురుగొడుకులఁ బడసి యం దగ్రజం డయినశలు నభిషిక్తుం జేసి తపో
వనంబున కరిగె నంత.

335

క. శలుఁ డొక్కనాఁడు కనకో, జ్వల మగురథ మెక్కి వేట సని పెక్కుమృగం
బులఁ జంపగ నొక్కమృగం, బలఘుతరకీతాస్త్రవిధ మై వెనఁ బఱచెన్.

336

ఆ ఇట్లు వఱచుటయును నెంతయు రయమున, నమ్మగంబువెనుక నరిగి యరిగి
యొంద లేక ధారుణీశుండు సారథి, బదరి తేరు వేగ పఱపు మనియె.

337

సీ. అనవుడు సూతుఁ డిట్లు దేవ మన మెంతదఱిమిన మృగము దద్దయు జవంబు
గలదు రథ్యంబులు గడుకొని కూడంగఁ జాలవు వలవనిజాలి యేల
మన తేరిహరులు వామ్యము లైన నమ్మగ మగవడు లేకున్న నలవి గాదు
నా విని వామ్యముల్ నాఁగ నెవ్వనిహయంబులు నెప్పు మనియె నబ్బూవిభుండు
తే. వామ దేవమహామునివరునిహరులు, వామ్యములు నాఁగఁ జను నని వాడునెప్పె
నతనియాశ్రమ మెచ్చట నచటి కిపుడ, తేరు వోవ నిమ్మనియె ధాత్రీవిభుండు.

వ. వాడును రథంబు సత్వరంబుగా వామదేవునాశ్రమంబునకుం బఱపినం జని
యాతం డాతపోనిధిం గని నమస్కరించి మునీంద్రా నాచేత నేటువడి యొక్క
మృగంబు రయంబునం బఱచె నమ్మగంబు నెయిది వధియింపవలయు భవదీయ
హయంబుల నీవె యనిన నతండు నీవు కృతకార్యుండ వై మాహయంబులం

1 దీని నీ, కెక్కడి...నామదికి నెగ్గిన. 2 యరుగుము, 3 బెక్కులం బెట్టితివి. 4 శరాగ్ర
విధ మై. ఇప్పుడ్యమునకు వెనుక 'వ. ఇట్లు పరచుటయును నమ్మగంబును జాలియింతు రను నాగ్ర
హయంబు, ఆ. అతడు నలము మిగిలి యత్యంతరయమున' అని యొక ప్రతి.

దడయక యొప్పింప వలయు నట్లయినం గొనిపొ మ్మనిన వల్లె యని వామ్యం
బులం గొని రథయు క్తంబులం గావించి తదేయజవంబునకు మెచ్చుచు ముహూ
ర్తనూత్రంబునఁ గూడముట్టి యష్టగంబు సమయించి మగిడి నిజపురంబునకు
వచ్చి.

339

మత్తకోకిలము.—

రాజయోగ్యము లైనయాహయరత్నముల్ జవనత్తవి

భ్రాజశంబులు వాని కేటికిఁ బాటువానికి నంచు నా

రాజు రాజసబుద్ధి చంతిపురంబునం దిడఁ బంచె న

వాజిఃకుగ్ధము వేడ్క నూనినవాడు దోస మెటుంగునే.

340

వ. అట వామదేవుండును దనయశ్వంబుల శలుండు గొనిపోయి మగుడ నొప్పింపక
తడయుటయు నాత్మగతంబున.

341

తే. రాజపుత్రుండు బలియుండు¹ రాజసుండు, గొండుకాతండు వేడుకఁగొనుచునరిగె

నశ్వములఁ గ్రమ్మఱగ నిత్తు ననువిచార, మెవ్విధంబున నతనికి నేల కలుగు.

342

వ. అని శంకించి నిజశిష్యుం డాత్రేయుం డనువానిం జూచి శలుండు మన వామ్యం
బులం గొనిపోయి యొక్కమాసం బరుగుదెంచె వాడును దనయంతఁ దెచ్చుట
గలుగ నేరదు నీ పరిగి మనతురంగరత్నంబులం గొని రమ్మని పంచిన నతం
డప్పుడ కదలి యయోధ్యకుం బోయి.

343

క. మనుజుఁడై గాంచి యాతఁడు, మునిపతి పుత్రేర నధిపముఖ్య శియిచటి కే

జనుదెంచితి మాహయముల, నెనసిననెయ్యంబుతోడ నిమ్మనియెఁ దగన్.

344

క. అనవుడు శలుఁ డిట్లనియెం, జను నినుఁ బుత్రేర నతఁడు సాలుదు వీవుం

గొనిపోవఁ దురంగంబులఁ, జను మీదుర్భాషితములు సై పపు మాకున్.

345

వ. అనిన నమ్మనికుమారుండు గ్రమ్మటి చని గురునకు నవ్విధం బెఱింగించిన వామ
దేవుండు శ్రోధపరితచేతస్కుం డై శలునిపాలి కరిగి యిట్లనియె.

346

క. ఇమ్ము నరేశ్వర మాతుర, గమ్ముల నీకార్య మయ్యెఁ గాదే కడులో

భమ్మున నొండ్లవి సొమ్ములు, రమ్మనిన వచ్చునే యెరవు సత మగునే.

347

క. పరధనహరణము దురితిము, పరికింపుము పరుణుచేతిపాశంబుల ని

ష్టరముగఁ గట్టువడకు ని, గ్భరనరకకృతానుశిఖలఁ బడకుము మీఁదన్.

348

చ. అనుటయు నాతఁ డిట్లనియె నాఱడివిపుల కేల యశ్వముల్

ఘనతరస త్వమూర్తు లనఁగాఁ దగు నెడ్లను రెంటి నిచ్చెదఁ

విను మటు గాక బల్లిదపుచేడముల్ వలతేని నిత్తుఁ గై

కొనుము కడంగి వామ్యములఁ గోరక పొమ్మడియాస లేటికిన్.

349

క. 'అనిన నిది యేటిమాటలు, వినువారలు నవ్వ నకట విపులధనముల్

1 పురంబున న్నియమించె. 2 రాజసమున, గోడెకాఁడు వేడుకఁబడిగొనుచు (గొండు
బోయ) వరిగె. 3 యిచటికిం, జను. 4 అనిన ని.

1 గౌని వేఱ యొండు నిచ్చెద, నను టిది యేనాటిచంద మని ముని వెలుచన్.

క. పలుకుటయు నలిగి శలుఁ డి, ప్పలుగుడవసి నంటఁ గట్టి పటుకూలములొ
బొలియింపుఁ డనుచు భీకర, బలుల నియోగించె దనదుపార్శ్వజనములన్. 351

వ. అంతయుం జూచి వామదేవుండు ఘనరోషభీషణప్రహారదుర్నిరీక్షణదూతము
ఖుం డగుటయు నాక్షణంబు ఘోరాకారు లగురాక్షసు లనేకులు వృష్టి నిశాత
శూలంబుల నాఘాపాలు బొడిచి కాలుగోచరుఁడై తి వెలసిం ద్రుండు నిజేష్ఠు
జనియెఁ దదనంతరంబ శలాచుజుండు దలుం డనువాఁడు నిజరాజ్యవట్టిబంధుండై
సుఖం బుండఁ గొండొకకాలంబునకు వామదేవుండు సరుదెంచి వానిం గని
మహాత్మా నీవు ధర్మపరుండవు ధర్మపు దప్ప నోడు దేని నాహాయంబుల ని వ్వు
నుటయు దలుం డలిగి నిజసమీపంబున నున్నసారథి జూచి యి ట్లనియె. 352

సీ. కడుఁ గ్రొవ్వి తేఱకున నెఱియె నీపాటుండు వీరమై నిప్పుడు వీనితోమ్ము
ప్రయ్యంగఁ జేసెదఁ జయ్యన విషదిగ్ధసాయకమును శరాసముఁ దెమ్ము
నావుడు నమ్మహిదేవుండు నగుచు ని ట్లనియె న న్నేయఁ దె మ్మనిన విశిఖ
మంతగిపురంబున సంతసంబున నున్నఘను భవత్సుతుఁ దుమ్మఁగాక యిపుడ
తే. యనఁగఁ దదనంతరంబ ఘోరాస్త్రనిహతుఁ

డయినయబ్బాలుఁ గొంచు హాహారవంబు

లెనుగ సంతపురంబువారెల్ల వచ్చి

రది ధ్రువంబుగఁ గనియును నవ్విభుండు. 353

వ. శిరోపాటోపావేశమానమానస విగ్రహం డగుచుఁ దనదురాగ్రహంబు విడు
వక తనసమీపవర్తలం జూచి. 354

మ. వినుఁడీ సర్వజనంబులుం గడఁగి యీవిప్రుకౌ దురాలాపు దు
ర్జనునిం దున్నెద నస్త్రదీయసుమహచ్ఛాపాగ్రనిర్భుక్తబా
ణనిపాతచ్ఛిదురాంగర క్షజలశోణిహోణిసంసిక్తుఁ గాఁ
గనుఁడీ యీదురితాత్మ నంచు నతశీఘ్రప్రాప్తకోదండుఁ డై. 355

క. శర మరిబోయుటయును ద, త్కరయగ్ధము బాణకార్తుకంబులతోఁ జె
చ్చెర సంస్తంభము నొందుఁడు, నరనాథుండు విస్తయోపనతమానసుఁ డై. 356

క. పుల్లవడి చలము రోషముఁ, బొల్లయు నై చుఁగఁ గొంతప్రాధ్దు మొగమునకా
వెల్లడవము గదుర నిలిచి, యెల్లజనులు వినఁగ మఱియు ని ట్లని. పలికెన్. 357
ఉ. ఆడితిఁ శివేలమాట లవి యన్నియు వమ్మయి పోయె నన్త్రసం

1 గౌని వేఱ యొండు నిచ్చెద (గౌని యొంటి వేఱ నిచ్చెన) నను టిది యే వానిచంద మని.
ఈపద్యమునకు వెలుక నొకతాళప్రతిలో, 'వ. ఇట్లు మఱియును బరువంబులు వలికెన్.' యను
వచన మున్నది. 2 గోపఘూర్ణమానవిగ్రహం దగు; శోపాటోపావేశమానవిగ్రహం దగు. 3 శివమ్మ
మాట లవి యన్నియు వమ్మనఁ జోయె.

కాడఁజేత్త గీర్వణియెం దిక్కయు బ్రాహ్మణశక్తి యెక్కు డే
నోపిడు వామదేవునకు నొజరంభము లాని నజ్జనా
ప్రేడితకర్త సిమ్మని నమిత్ర నిఘాదను నాశ్రయించెదన్.

358

జ అని యివ్వినందున నతం డేము నష్టించి బోహరు వెట్టుటయు బవీయబంధు
మిత్రజనంబులు భయసంభ్రమంబులతో నమ్మనినాథు శరణు సొచ్చి యనున
యించిన బ్రహ్మంధై యష్టహాత్తుండు దత్తరాయంగ స్తంభనంబు మాన నను
గ్రహించి తపీయచందసు ప్రాణంబు లొసంగె నంత నష్టహీకాంతుండు నిజభా
ర్యాబంధుజనసహితంబుగా నతనికి బ్రణమిల్లి హయంబులఁ దెచ్చి యెప్పిం
చిన గైకొని వామదేవుం డరిగె నట్టిది బ్రాహ్మణప్రభావం బని చెప్పిన విని.

క. మునివతకి మ్రొక్కి కుంతి, తనయుండు మీకంటె వృద్ధతముఁ డగుపురుషం
డనఘా కిలఁడె జగమ్మన, నని యడిగిన నాతఁ డీట్లు లని యెఱిగించెన్.

360

— పార్థుండేముడు ధర్మజాప నింద్రద్యుమ్నచరిత్రము నెవ్వట. —

క. ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నుం డను, జనవతి గలఁ డాతఁ డింద్రసదనమున ముదం
బున నుండఁగ బహుకాలంబున కాలినికీర్తి లోకమున మాయుటయున్.

361

తే. ఆమరు లిచ్చోటనుండలే వరుగు మనుచు, నుర్విఁ ద్రోచిన నతఁడునాయున్నకడకు
నర్హిజనుడెంచి యిట్లను ననఘ నన్ను, నిధిపుణ్యనింద్రద్యుమ్ను నెఱుంగదయ్యి.

సీ. అనుడు నిట్లంటి నే నయ్య ని న్నెఱుంగంగఁజాల నయ్యెది హిమశైలశృంగ
వాసి యై యుండు ప్రావారికర్ణం డనువేరిఘూకిము గడుఁబెద్ద యదియు
నాకంటె నిన్ను నిర్ణయముగ నెఱుంగుఁ బొమ్మనుటయు నన్ను రమ్మనియె నతఁడు
ఘనరసాయనఘటకాప్రయోగంబున దేహతాంబు వర్ధించె నేడు

తే. గదలి రాఁజాలనేనంటి గడఁగి యన్న, రేంద్రుఁడశ్వమైననుఁ బ్రీతి నెత్తికొనుచు
నయ్యలూకిమపాటికి నరిగి నన్ను, నడిగినట్టుల దానిఁ దా నడుగుటయును.

363

ప. అదియును గొండాకి నేవు వలపొసి చూచి యేను సక్కువంబుగా ని న్నెఱుంగ
నేర నింద్రద్యుమ్నుం బనుకొలనియందు నాళీకజంఘం డనువేరిబకవల్లభుండు
వసియించు నవ్వహంగంబు నాకుఁ బెద్ద ని న్నెఱుంగు నరుగు మనిన నష్టనజవతి
నాతోడఁగూడ నయ్యలూకంబు మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తన
వేరు నెప్పి నన్నెఱుంగుదె యనిన నదియు నే నిన్నెఱుంగం జాల నాకంటె
జుకాఁజివయైనయకూపారం డనుకచ్చనంబు గల దదియును నిక్కొలన నుండు
నజ్జలచుము ని న్నెఱుంగంజాలు నడిగి చూతము గాక యని యక్కమతంబు
తెల్పొని యిది యొక్కనందేహంబు నిర్ణయించుటకయి యాయాఁద్యజనంబులు
నిన్ను గుఱించి వచ్చినవారు నీవు సనుదేర వలయు నని వేఁడుటయును.

364

తే. కొలను వెలవడి చనుదెంచె గూర్తవిభుండు

వార లడిగి రింద్రద్యుమ్న థారుజేశు

నెఱుంగుదే యన నదియు నొక్కింతసేపు

1దలఁచికొని కన్నుఁగవ నశ్రుజలము లురుల.

365

5 ఎలుంగు రాల్పడ వారలం గనుంగొని యిట్లనియె.

366

6. అక్కట నే నెఱుంగనె మహాగుణభూషణు నమృతాత్మ న
న్నిక్కడఁ బెక్కుమాటులు ననేకభయంబులఁ బొందకుండఁగా
నక్కటికంబుతోడఁ దగ నాతఁడు గైకొని కాచె గాదె పెం
పెక్కినయన్ను రోతముని నెన్నఁటికి మఱువంగ వచ్చునే.

367

7. అమృతాత్మండు బహువిధయజ్ఞదక్షిణార్థముగ విప్రవరులకు నర్థినిచ్చు
గోగణంబుల గొరిజల గ్రొప్పియయ్యెఁ, గాదె యీసరోవరము జగన్నుతముగ.

8. అనినయనంతరంబ దేవమాతలు విమానంబు గొనుచుఁ జనుదెంచి యింద్ర
ద్యుమ్నుం గని మహత్తా నీకీర్తి జగంబునందు శాశ్వతంబై నిలిచె నీకుఁద్రుదివ
నివాసంబు సుస్థిరం బయ్యె నరుగుదెమ్ము విమానం బెక్కు మని మఱియును. 369

9. తఁకీర్తి యెంతకాలము, వినఁబడు నిజగమునందు వెలయఁగ నందాఁ
కను బుణ్యలోకసౌఖ్యంబున నెంతయు సుల్లశిల్లఁ బురుషుం డనఘా.

370

10. అనుటయు నమృతాత్మండు దివిజకింకరులం జూచి యిమ్ముదుఁసలితావసుని
వృద్ధవిహంగంబును గార్యాధింబు సహాయులుగా దెచ్చితి పీరిని నిజస్థానంబుల
నుసించి వచ్చెద నించుక నిలువుం డని వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నన్నును
నులూకంబును నెప్పటినిఁపులం బెట్టి తానును దేవయానంబునఁ బుణ్యలోకం
బున కరిగె నని చెప్పినఁ బ్రీతుఁడై పృథానందనుండు.

371

11. నీకంటె వృద్ధతముల గుణాకర యెఱింగించి తది మహద్భూత మని సు
శ్లోకుండు మునివరునకుఁ బుణ్యాకృతికే గృతప్రణాముఁడై కడు భక్తిన్.

372

— పూర్వం దేముండు ధర్మజానకుఁ గువలాశ్వుచరిత్ర సేవల. —

12. మునీంద్రా యిత్యైకువంశోద్భవుం డైనకువలాశ్వునకు ధుంధుమారుం డనుపే
రెట్లు గలిగెఁ జెప్పవే యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

373

13. శంఖరసన్నిభుండు జనశంకరసత్కరుణాకరుం డనా
తంకుఁ డిడుదంకుఁ డన్నని వృతస్థితఁడై మరుభూమియందు ని
శ్చంకమతిక వసించి యనిశంబును నవ్యయు నచ్యుతక మనః
పంకజవేదిపై నిడి తపం బొనరించె ననేకవర్షముల్.

374

14. అతనిభక్తికి బ్రయ మంది గూడిదేవుఁడంబుజాతుఁ డధోక్షజుఁ డక్షురుండు
గరుణా బ్రత్యక్షమగుటయు గనియతండు, ప్రణతయొనరించి యిట్లని ప్రస్తుతించె.
పత్తకోకిలము. దేవదేవ శ్రుతిప్రమాణవిధేయ మాధవ జంగమ

స్థావరాత్మక మైనలోకము చర్వమున్ భవదీయ మా
యాచిధేయము విశ్వహాపుడు వర్షానందపు నీచ స
ద్భావసుఖీతి ని న్నైజీంగుం బాచుం బావము లచ్యుతా.

376

చ. అనిమిషసిద్ధసంయమివిహంగభంజగమముఖ్యు లెల్ల ని
న్ననిశముఁ గొల్చి నీదయఁ గృతార్థతఁ బొందుదు రెందు నీవు నె
మనమున సంతసెల్లుడు పను స్తజగంబులు శాంతిఁ బొందు నీ
కిసుకను మాటు లేదు శివకీర్తన యీభువనత్రయంబునన్.

377

మ త్తకోకిలము. విక్రమత్రయలీల నోలిన విష్ణుపత్రతయంబుఁ బె
ల్లాక్రమించితీ హ్రాస లై నసురానిపీచులఁ బ్రస్ఫుర
చ్ఛక్రవిక్రమకేళిఁ ద్రుంచితి చర్వయజ్జ్వలాలావహ
ప్రక్రియాత్ముడ పిపు ¹నిశ్చలభావభవ్య జనార్దనా.

378

వ. అని మఱియుం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి పాంచజన్యధరుండు
వరం బడుగు మనుటయు నుదంకుండు దేవా భవదీయదివ్యరూపంబుఁ బ్రత్యక్షం
బుగాఁ గంటి నింతకంటెను మిగులవరం బెయ్యదిగల దైనను నామనంబునిత్యం
బును సత్యధర్మశవంబులయందుఁ దిరంబై నీయందు దృఢభక్తికీకంబుగావలయు
నిదియ నాకు వరంబనుటయు నద్దేవుండు నీకోరినయట్లుయిచ్చితి మత్స్రీసాదంబున
సీకుం బరమజ్ఞానయోగంబు సిద్ధించుం ద్రిలోకహితం బైనకార్యం బొక్కటి
నీచేత సాధితం బయ్యెడు నది యెయ్యది యనిన వినుము ధుంధుం డనుదాన
వుండు జగంబుల కుపద్రవంబు సేయంగలవాడు తద్వధార్థంబై నీవు బృహ
దశ్వసూనుం దై నకువలాశ్వ నద్యుక్తుం జేసెద వన్న రెంద్రుండు మత్స్రీసాద
లబ్ధం బైనయోగబలంబునను భవన్నియోగబలంబుననుంజేసి యయ్యసురం
బరిమార్చ సమర్థుం డగు నవ్వీశేషంబునకు నీవలన నఖలలోకంబులు సంత
సిల్లెడు నని పలికి విష్ణుదేవుం డంతర్హితుం డయ్యె నుదంకుండును బూర్వప్రకా
రంబునం దపంబు సేయుచుండె మఱియును.

సీ. ఆనఘుఁ డిట్వోకుఁ డీయఖలభూచక్రంబు నేలి నాకమునకు నేగుటయును
నతనినందనుడు శశాదుండు రాజయ్యె వాడు కకుత్స్థుఁ డన్వానిఁ గనియె
నతఁ డనేనసుఁ డనునాత్రజుఁ బడసె నా పృథివీపతికిఁ బుట్టెఁ బృథుం డనంగ.
పృథుండు విశ్వకుఁ డనుపేరిపుత్రుని గాంచె నతనికి జనియించె నార్దుఁ డనంగ

తే. నార్దునికు బుట్టె యువనాశ్వం డనుతనూజుఁ
డతనికిని బుట్టె శ్రావస్త్రీ యనువిభుండు
దత్తుతుండు బృహదశ్వం డాధరణిపతికి
సుగ్రతేజుండు గువలాశ్వం డుదయ మయ్యె.

379

వ అనునలక్ష్యము - కథలాప్తశక్తిని ద్యానితారదులు నశింపజేయునులు
నైపుత్య లేకవింతలహస్తంబులుప్రతి రంత బృహదశ్వంశునిపుత్రులగున
లాశ్వం బ్రాహ్మణులను సత్సంతధర్మాన్వితం కథలచహిరాజ్యభారధారేయుం
గా నభిషేకించి తపోవనంబునకు బోవసమకట్టి యయోధ్యావగరంబు వెలువడు
నవసరంబున నవ్వార్త విని యుదంకుండు సరుదెంచి బృహదశ్వంశ కి ట్లనియె.

జ నీవు ప్రజాభిరక్షణము నెమ్మి నొనర్పు మరణ్యభూమికిం
బోవగ నేల రాజులకు భూప్రజ గాచుట బోల ధర్మపురో
భూవర కల్లునే యడవి బోయి వసించిన గాని కాదె ర
క్షావిధి గాదె సర్వతులు గాంచిరి తొల్లిటిరాజముఖ్యులున్. 382

క. నీరక్షణంబుకలమున, ధారుణి మముబోటిసాధుతపసులు నిత్య
ప్రారంభ ధర్మకర్త¹,² ధారు లగుట యదియు విహితధర్మపు గాదే. 383

ప. విను మొక్కయద్భుతంబు నెప్పెద మధుకైటభులనం బ్రఖ్యాతు లైనయసుగుల
తనయుండు ధుంధుం డనువాడు మహాబలపరాక్రమచంపన్నుం డై నిజతపో
బలంబునంబితామహావలనవరంబువడసి దేవదానవగంధర్వాదులకుఁజయ్యుం
డై చరియించు చుండు నయ్యసుర యిపుడ మదీయాశ్రమసమీపంబున బహు
యోజనవిస్తీర్ణం బగుచుముద్రవాలుకాపులినతలంబునందు మహావివరంబు గావిం
చుకొని సుఖంబున నిద్రించుచున్నవాడు వాలుకాంతర్హితశరీరండైన వాని
వడననిశ్వాసవనంబు సధూమదహనజ్వాలాభీలం బయి సువత్సరంబున కొక్క
మాటు వెలువడి భూనభోంతరం బెల్లను నిరంతరసికతారజగటలంబు దూఱు
కొనం జేయుం దదీయవేగంబున దత్సమీపభూమిపై లకానంబు లేడు దినం
బులదాకఁ గంపించుచుండు నిట్టిదారుణత్వంబుకలంబున మాకు మాయాశ్రమం
బున నుండుట గడుసంకటంబు గావున నద్దురాత్ము వధియించి మాకును లోకం
బులకును బ్రియంబునేసి కృతకృశ్యండవై మఱితపోవనంబున కరుగుము. 384

తే. ఎవ్వఁ డమృతాసురు వధియించుపనికి, బూసు సతనికి నాత్మీయభూరిశక్తి
యిచ్చి జయ మిత్తునని యానతి చెప్పనధిప, యాదరంబుననాకుఁ జక్రాయుధండు. 385

ప. కావున. 386

ప. అతులితవిష్ణుశక్తిసముపాహితమూర్తివి గమ్ము లెమ్ము సుం
తతభుజశక్తి నిట్టియవధాన మొనర్పగ నీవ కాని యీ
క్షితి నితరుండు లే డధికశక్తియుఁ బుణ్యముఁ జేరు నిన్ను నూ
ర్జితగుణ యంతవట్టుఁ దగ్గఁ జేయుము గావుము లోక మంతయున్. 387

ప. అనినం గృతాంజలి యై యుదంకునకు బృహదశ్వంశ డి ట్లనియె. 388

క. విమలమతి నస్త్రసన్నాహి, సము నేసితి దప మొనర్ప సచకట్టితి నిం

- క మునీంద్ర తపోవచగమ, నము నప్పును నాకు విరుడు నావిన్న పమున్. 339
- చ. అశముడు మత్తుతుడు గువలాశ్వుడు వీడె మహాబలుండు స
జ్జగహితోకార్యభార్యనిధి సుభృతికీర్తి భవత్ప్రియాన్ద్ర మై
జనమత యమహాసురుని జంపుట కోపు నవార్కశౌర్యవ
ర్ధను లగు చున్న పుష్టులుచు దాను నభేద్యభుజావిభూతితోన్. 390
- వ. నాకు ననుజ్ఞ యీవలయు నని యక్కార్యబునకుం బుత్తు సమర్పించి యమ్ముని
చేత నభివందితుండై బృహదశ్వుండు దహోవనంబున కరిగె ననిన విని ధర్మనంద
నుండు మార్కండేయునితో ఘంఘుండు మధుకైటభులపుష్టుం డని చెప్పితి
రమృదుకైటభు లెక్కాలంబువా రేమిక్రమంబున నెవ్వరిచేత నే మై రని యడి
గిననతండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 391

— మార్కండేయుడు ధర్మజునకు మధుకైటభులచరితము నెవ్వట. —

- నీ. అధిప తొల్లి జగత్త్రయంబు నేకాన్తవ మై యుండఁగా నపు హరి యొకండ
భాసురభోగీంద్రవర్మకమున భవ్యయోగనిద్రాసుఖముక్తి నలర
నతిదీర్ఘ మగుకాల మరిగె బరంబడి నైత్యు లిద్దలు మహోదాత్తబలులు
మధుకైటభులు నాఁగ మధితశాస్త్రపు లేఁగుదెంచి యప్పురమాత్మ దివ్యనాభి
ఆ. కమలమున విలుగుకమలాసుని గని, దర్పవోషనిహతి దలరి ప్రేయ
నతఁడు భీతినొంది యాశ్రోశ మొనరిచె, నాచిపురుష నన్ను నరయు మనుచు.
ఉ. అలెఱు గాత్తఁ గాంచి కమలాక్షుండు మేల్కని ఘోరవిక్రమో
పేతుల దైత్యసింహుల నపేతభయాత్ములఁ జూచి మీర లి
ట్టితని నుక్కునం బటుప నేల భవదృశశౌర్యయుక్తికిం
బ్రీతుడ నైతి జెచ్చెర నభీష్టవరంబులు వేడఁ డిచ్చెదన్. 393
- తే. అనిరఁ గలకల నవ్వి యయ్యసురవరులు, నీవు మా కేమి యిచ్చెదు నీక మేము
వరము లిచ్చెద మడుగుము పిలచితేని, ననిన వారల కి ట్లను నవ్విభుండు. 394
- క. సత్యవ్రతులార వరం, బత్సంతప్రీతి మిమ్ము నడిగెద లోక
ప్రీత్యర్థముగా నాచే, మృత్యువునం బొందుఁ డిచ్చెద మీర లిరువురున్. 395
- వ. అనిన వార లొండొరుల మొగంబులు సూచి యాచక్రధరున కి ట్లనిరి. 396
- చ. సగవుల కేనీయున్ విను జనార్దన యెన్నఁడు బొంకు పల్క మ
త్యగజితోవిక్రమోబలధైర్యసగుగ్రుల మెల్లభంగి గా
లగతి దొలంగఁ త్రోవఁగఁ దలం బగునే యగుఁ గౌక నీకు మె
చ్చుగ నిదె ప్రాణ మిచ్చెదము సుక్కుము చావున కాత్త నేమియున్. 397
- ఆ చంపె దేని మమ్ము జలములు లేనిదే, శమునఁ జంపవలయుఁ గమలనాభ

1 కంఠ కై. 2 పలుగుల జగత్ప్రతినిధుల గను, ద్వారము (నియతి) మతల దలం. 3 మనీతేని. 4 ప్రత్యయముగాఁగ నాచే. 5 కైర్మవిక్రమబలైకసమగ్రుల...నిటు (నిటు) ప్రాణ.

- నిక్క మింతవట్టు నీచేతామపియంగఁ, దగును మనిన నగును నగధయందు. 398
- వ. త్రైలోక్యంబును జలమయు బగుట నాలోకించి. 399
- క. పరమేశుడు దనయూరులు, పరపుగ నొనరించి వారిపైఁ దచ్చిరముల్
పరుషతరశితసుదర్శన, ఖరథారానిహతి జేసి. గ్రక్కునఁ దునిమెన్. 400
- తే. పరగ నమ్మధుకైటభాసురులసుతుఁడు, సువ్వె ధరణీశ ధుంధుఁడొకరూపరుడు
వాఁడు పరగర్వమునఁ జేసి వాఁడిమిగిలి, యమరపతివొప్పి వేల్పుల చనమటించె. 401
- వ. అని చెప్పి యమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె నట్లు బృహదశ్వుచేత నమ్మజ్ఞాతుడై కున
లాశ్వుండు శుభదినంబున నుదంకపురస్సరంబుగాఁ గృతప్రస్థానుం డై. 402
- తరలము. దనుజనిర్భయైకతత్పరతావిజృంభణ మొప్పు స
ద్విచుతతేజుఁడు ఘోరసంగరవిక్రమోత్సవలీలమై
ఘనభుజాబలభూరిదుర్వహగర్వసంగ్రహం లై ననం
దను లనేకసహస్ర సంఖ్యలు దన్నుఁ గొల్వ నుదగ్రుం డై. 403
- మ. చతురంగధ్వజనీపదప్రవిహతిఁ సర్వంసహాచక్ర మా
తతకంపంబునఁ బొంద నేఁగె నపు డనైత్యాది యారాజునం
దతులం బైన సింహంశశక్తి సానివెక్ హరించి రింద్రాదిదే
వతలుఁ సప్తునిముఖ్యులుఁ నృపతి నైశ్వర్యోన్నతుం జేయుచున్. 404
- ఆ మొరనె దివ్యతూర్యములు నందనస్రమ, సురభికుసుమగృష్టి గురిసెఁ గలయ
నప్రతీతభంగి యగుచుందపవనవి, చేష్టితుంబు గర మభీష్ట మయ్యె. 405
- క. గగనమున సురవిమానము, లగణితముగఁ గ్రందుకొనియె ననుకూలము లై
మృగపక్షిగతులు శోభన, మగు తేర్పడఁ జెప్పె నజ్ఞనాధిపుమాత్రన్. 406
- వ. ఇట్లు సని కునలాశ్వుండు సముద్రతీరంబున విడిసి నిజపుత్తులనానాహస్తసంఖ్య
లగువారలనవారితడవఁజ్జ్వలం దద్యాలుకాపులినఖనంబు నేయ నియోగించిన
మ. నరనాథోత్తమునందనుల్ గడఁగి నానాకూలకుద్దాలము
ద్గరకాష్ఠాదుల నయ్యుదగ్రసికతౌఘం బంతయుఁ సక్తవా
సరముల్ వాయక పాయ గ్రొచ్చి నడుమఁ సంసుప్తుఁడై యున్న యా
సురవైరిం గని రుగ్రనిశ్వసననిష్ఠాత్యాగ్నికీలావృతున్. 408
- చ. ఆడరి నిశాతపట్టిపగదాసిపరశ్వధనూలహస్తు లై
తడయక వారలందఱును దానవుదేహము వీక ప్రేసియుం
బొడిచియు నొంప నొలయుచు బ్రొద్దున కయ్యసురాధముండు వి
ట్టొడలు గదల్చి నీల్లి విన్వతో గ్రముఖుం డయి యావ్రలించినన్. 409

- ఉ. బోరన విఘ్నములు మోక్షము దక్షిణచేత నాసికా
ద్వాములును వెల్వడియె మారుణహస్తాశ్శిఖాకలాపముల్
వారక యందు మ్రచి రవిచాక్రము రాజకుమారు లందఱుక
ఘోరత సాగరుల్ గడియిపోవముందు చరించుచాక్షుడన్. 410
- వ. ఇట్లు వృథాశ్వకపిలాశ్వచంద్రాగ్నులు దక్కం దక్కినకొడుకు లందఱు బాడవ
డంగిరె గిడుకం గువలాశ్వండు చుహారమయచస్తాశ్వండుచుంబోలె నుజ్జ్వలం
డయి కడియుటయు చాక్రం గుం క్రోధంబంభంబున సముత్థేతుం డై యొక్క
శూలం బెత్తెనోక పిసె న్నెవ్వ దమ్మహావిమండు దదీయ దేహజనితంబై మండు
చున్నయగ్ని నాత్మ మయోగవిద్యామహాప్రభావం బగుజలప్రవాహంబునం
బ్రశాంతంబు గావించి ప్రహ్లాద్రంబు ప్రయోగించిన. 411
- క. ఆదివ్యావృజ్జ్వలనము, భూషిగ్గనములు నిండి పాపివి మహోగ్రం
బై దానవుఁజునదేహము, బూడిగ నొసరించె జిత్రముగ నొకమాత్రన్. 412
- వ. అంత. 413
- క. సురశత్రుడైన ధుంధుని, బరిమార్చితి నీవు జగదభయకారవి భూ
వర ధుంధుమారు డనరా, బరగు మనిరి సురలు మునులు పార్థివముఖ్యా.
- వ. ఇట్లు ప్రసన్ను లై యింద్రాదిదేవతలు దక్కటిసంయమిప్రముఖులు నమ్మహీ
వరు నభినందించి నీ కె హృది యిచ్చంబు నెప్పు మనిన నతండు బ్రాహ్మణశక్తియు
ననవరతదానశీలతయు విష్ణునితోడిసఖ్యంబును వరంబులుగాఁ దనకుఁ గోరిన
నట్ల యొసంగి రాక్షసనిహతు లైనయతనిపుత్రులం బునర్జీవితులుగాఁ బ్రసాదిం
చి వార లందఱు నిజనివాసంబులకుం జని రంతఁ గువలాశ్వండును, విజయో
ల్లాసభాసితంబై యుదంకు నిజాశ్రమంబున కనిచి కుమారసహస్రంబుతో నిజ
పురంబున కరిగి 'వారాంగనార్యశ్యాగానవిశేషంబు లాగోకించుచు రాజధాని
బ్రవేశించి సముజ్జ్వలసామ్రాజ్యసౌఖ్యంబులం బరగుచుండె నని మార్కండే
యుండు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వండు ధుంధుమారుం డైనవిధంబు నెప్ప నని
వైశంపాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన తెఱంగు. 415
- క. చరమయుగ²చరితధర్మ, స్థిరీకరణచతురచరిత ధీగుణలీలా
పరికరపరిచితనయవి, ప్రక వితరణవివరణైకదానవి¹నోదా. 416
- మాచిని. కరివరహరికూర్తక్షాధరాధీశతుల్యో
ధ్వరణగుణధురీణోద్బంధబాహుళ్యాగ్ర
స్ఫూరితసిఖలగోత్రాభోగభాగైకభోగా
దరణసుఖతమూర్తి ధర్మతంత్రానువర్తి. 417

1 'వారాంగ...బ్రవేశించి' యిది వ్రాతప్రకటన లేదు. 2 చరితధర్మ.

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజననినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతం
 బునం దారణ్యపర్వంబున యక్షయుధంబును గుభేరదృశంబును నర్జునాగమ
 నంబును బాండవులకడ కింద్రుండు సనుదెంచుటయు నర్జునుండు నివాతకచ
 కాలకేయపౌలోమవధప్రకారం బెఱింగించుటయు నాజగరంబును బాండవులు
 గామ్యకవనంబునకు వచ్చుటయు గృష్ణమార్కండేయాగమనంబును బ్రావ్తాణ
 ప్రభావకథనంబును సరస్వతీగీతయు వైవస్వతూచరితంబును గల్పాంతప్రకారం
 బును యుగధర్మకీర్తనంబును వామ్యాశ్వహరణంబును నింద్రద్యుమోక్ష
 పాఖ్యానంబును ధుంధుమారచరితంబును నన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము

యువతీప్రియ నృపనా
రాయణవిరుదాంకభీమ రమణీయగుణ
శ్రీయుత నిర్మలధర్మప
రాయణ రవితేజ రాజరాజనరేంద్రా.

— ౧౨ గాజాకు మార్కండేయుఁడు పుత్రున కుండఁ దగుగుణంబులం బెల్లుట —

౨. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు బహుభంగుల మార్కం
డేయుండు వివరింపం బుణ్యకథావిశేషంబులు విని సంతృప్తహృదయుం డై
కొంతేయపూర్వజుండు మఱియు నమ్మనీంద్రున కి ట్లనియె. 2
- సీ. సమధిఁదప్పదుర్జయము లై ¹నిగిడెడు నింద్రియంబులఁ గుదియించి తెచ్చి
మనసుపొందున నిడి మన సహంకారంబు చజ్జకుఁ బాపి సద్భక్తియు క్తి
నెరయంగ ననిశంబు నిజభర్తృశుశ్రవణయందు సమాహిత యైనవనిత
యఖిలలోకోత్కృష్ట యని యెప్పు నూహింతు నరయఁ బతివ్రత లైనవారి
తే చరిత మత్యంతధర్మ సూక్ష్మంబుఁ గరము, ²దుష్కరముగాదె తలఁచ నిర్ధూతదురిత
యట్లు గావున విన వేడ్క యయ్యెఁ జెప్ప, నయ్య పుణ్యసతీప్రభావంబు నాకు.
- వ. మఱియుఁ దల్లిరంధ్రు లిరువురయందును బుత్రునిమిత్రం లైనయాయాసం
దెవ్వరి కెక్కుడు వారలయెడం బుత్రుం డెట్టివాఁడు గావలయు హీనయోనిజా
తుండైనపురుషుం డేమి తెఱంగునడవడిం బరమధార్మికులలోకంబులు వడయు
నవియును వివరింప నీవ యర్హుండ వనిన నమృహాముని యమృహీపతి కి ట్లనియె. 4
- సీ జితనంబు మిగుల మాంసములు దొమ్మిది యుదరంబునం గరముభరంబుతోడ
భరియించి వడవడి ప్రాణసంశయదశ నొంది పుత్రునిఁ గాంచు ³నొనరఁ దల్లి
తపములు యజ్ఞముల్ దానముల్ వ్రతములు దేవతాసజ్జననేపనములుఁ
గావించుఁ బుత్రునిఁ గామించి జనకుఁ డిట్లీరువురపాటును సరియె తలఁచ

1. నిగిడెడు. 2. దుష్కరంబును గాక సిద్ధాత... జెప్పు, వలయుఁ బుణ్య. 3. నొరసి కల్లి.

తే దనయుఁ గని తల్లిదండ్రులు దనుకునతఁడు, భక్తుఁ డగుటకు¹ ధర్మాచరత్తుఁడగుట కానడుదురు విను మచ్చియాన సిద్ధిఁ, బొందఁ జేయునతఁడ చువ్వె నందరుండు.

క. జననియు జనకుఁడు నెవ్వని, యనువత్తనమునఁ బ్రియంబు నుడుదు రెదఁ దత్తనయుఁడు ధర్మముఁ గీర్తియు, ననూనముగఁ బొందఁబడయు నక్షయగతులన్.

— మార్కండేయఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రసాదించు తామసాత్మనియు నెవ్వఁడు. —

ప. మఱియు నిజభర్తృశుక్రావయందు నిత్యానంద యయినవత్తనతకు నఖిల యజ్ఞదానతపశఫలంబులు సులభంబు లగు నొక్కయితహంబు నెప్పడ నందు నీయఁగినయస్థంబు లన్నియుఁ దేటపడు నాకర్షింపుము కొలికుం డనుబ్రాహ్మ ణుండు ధర్మతపశ్శీలుండు సంతతాధ్యయనతత్పరుం డయి యొక్క విశిష్టగ్రా మంబున నుండునతం డొక్కనాఁడు గ్రామపమీషంబునం వొక్కనృక్షమూ లంబున నాసీనుం డై వేదంబులు గుణియించుచుండం దవీయకాఘాగతం బైన కొక్కెర యొక్కం డాతనిపై రెట్టు ప్లాటిన నమృహద్విజం డలిగి చూచు టయు నది యప్పుడ నిశ్చేతనం బై నేలం బడినం గనుంగొని యతండు. 7

క. అక్కట నాహృదయము గడు, నక్కటికము లేని దయ్యె ననిమిత్తమ యీ కొక్కెర నిటు సేసితి నా, కెక్కడికాంతి యని వికలహృదయుం డగుచున్. 8

ప. పెక్కుభంగుల వగచి మథ్యాహ్నంబగుటయుఁ గృతాహ్నికవిధానంబై గ్రామంబున కరిగి యందు శుచు లై నవిగృహంబుల కరిగి భిక్షాచరణంబు సేయుచు నం దొక్కపుణ్యగృహంబువాకిట నిలిచి 'భిక్షాం దేహి' యనుటయు నాయుంటి యవ్వయు నతిసంభ్రమంబున భిక్ష యిడుటకుం బాత్రశోధనంబు సేయునెడ. 9

ఉ. ఆయెలనాగభర్త గడు నాకటః దూలుచు వచ్చె వచ్చినం దోయజనేత్ర సంభ్రమముతోఁ దగువీతము వెట్టి పాద్యముం బాయక మజ్జనక్రియయు భక్తి నొనర్చి ప్రియోక్తు లొప్పగా నాయనఁ బ్రీతుఁ జేసె దుచిరాన్నరసంబుల నింతి చెచ్చెరన్. 10

చ. కుడిచినపిమ్మటం గుసుమకోమలి శివిస్తృతసం స్థరంబుగా నొడికపునెజ్జ సేసి ప్రియుఁ డొయ్యన యందు శయింపఁ దమ్మలం బిడి చరణంబు లొత్తి మదిరేక్షణ యంతటిలోఁ దలంచె మున్నడరంగ భిక్షుకై నిలిచినట్టిమహీసురముఖ్యు నాత్మలోన్. 11

ప. ఇట్లు దలంచి భిక్ష గొనుచుం జనుదెంచిన నమ్మగువం జూచి కొలికుండు రోష రంజితలోచనుం డగుచు నిట్లనియె. 12

క. అడిగినయప్పుడ చెచ్చెనఁ, గడపిన బో నవ్వ యేను గడుదుర్మతి వై ఁడఁతి నను నిలిపి భిక్షం, బిడక కడు ననజ్ఞ సేసి లేల శిమదమునన్. 13

చ. అనిన బలివ్రతాలిలక మాతని కిట్లను నయ్య మత్ప్రియుం

దా నమితము ధానికలగుఁ దై నా వెంచి న్నన్త మహా
త్తునకు బునర్జన్మ లేకుంటి మిన్న నా కులనోనఁ దలంపఁ జాల నై
దీ నీమముఁ దప్పుగాఁ గొనఁ తీ త మొక్క పహింపఁగాఁ దగున్.

14

వ అగ్ర నమహి దేవుం డప్పతివ్రత కి ట్లనియె.

15

ఉ నీమగఁ డంతయొక్కదె చునీమలు భూసురు లింతతక్కువే
కోమలి కియేల యిట్లు గడఁ గ్రొవ్వున గానవు లోకమంద్యులన్
భూమిచురేంద్రులన్ దివిజపుంగవఁ దాచిగ భక్తి గొల్పుచో
నేమట నొక్క వాచు గడు నెల్లిర మై రెటు నీకు నిచ్చులున్.

16

క. అమానతు లై ధరణీ, దివిజులు గ్రోధాగ్ని శిఖల దీపించి మహా
ద్రివనక్షిప్తంబులతో, నాని నయింపఁ బొడ వడంతు రప్రతికారుల్.

17

వ నీ వింత నెటుగ నొల్లవైతివి గా కేమి యనిన నయ్యంగన యి ట్లనియె..

18

నీ దేవతాసములు భూదేవతాపరు శలాట యేను దన్తాహత్త్య మెటుగనయ్య
యొకవిప్రుఁ డలిగి పయోనిధిజలము లపేయముల్ గాఁగ శపింపఁ డెట్లు
దండకవిషయంబు దగ్ధంబు నేమండె యలుక మై నొక్కమహాద్విజుండు
వాతాపియరుదైత్యవరు మ్రొంగియఱిగించు కొనఁడభూదేవుఁడొక్కరుఁడుగినిసి
తీ ధరణి మఱియుండు బెక్కువిధంబులందు, బ్రహ్మవిదులైన బ్రాహ్మణప్ర భులమహిమ
వినమె యెఱిగి యెఱిగి సద్విచితచరిత, కొఱుకొని వెట్టినే తలగ్రోఁకొనఁగ.

వ నాతెఱంగు నెప్పెద నాకర్ణింపుము

20

తీ. పతియనూవె నాపాలికఁ బుమదైవ, మేను వాఙ్మనశక్రియలఁ దద్ధితమ యెపుడు
గోరియొనరింతు¹ వీనిమిగులఁగ న్నొండు, భర్తవులు గాన నెందును దలఁచిచూచి. 2।

వ. నీ వతిక్రోధనుండ నగుటయు నెటుంగుదు నీకోపంబున నొక్కకొక్కెర నిహ
తం బయ్యెం గాదె యిది చుదీయపాత్రవత్సవహిమండేసి కాంచితింగాన
క్రోధంబు గొనియాడుట లగు గా దని యి ట్లనియె.

22

తీ. క్రోధమోహనామకు లై నహూశత్రు, లిరువు రెరియించుచుండుదు రెపుడునంత
రంగ మయ్యుభయంబు నడంగ కున్నఁ, గలదె యూరక బ్రాహ్మణ్యగౌరవంబు

నీ. ఎవ్వఁడు సత్యంబు నెప్పుడు బిల్కు హింసావిదూరుండు గురుజనహితార్థి
యింద్రియంబుల నోర్చి యెల్లవారలఁ దనయట్ల కాఁ జూచు భర్తాభిరతుండు
గామంబు దగులండు కర్తంబు లాటుచు సముచితసంప్రయోజ్యత నొనర్పు
నష్టపుణ్యాత్తుని ననఘు బ్రాహ్మణుఁ డని యనిశంబుఁ గీర్తింతు రమరవర్మ

1 చరితఁ డై; భరితఁ డై... ధీమతి భిక్షుని యొప్పుగాఁ దగున్. 2 యిత యేల గడు
...వీమ విచ్చటన్. 3 రామ (లక్ష్మణ) రేమ దన్తాహత్త్య మెటుగనయ్య... గొనియెదనే తల.
4 ఇది మిగిలంగ నెందు. 5 మయ్యుభయంబులు నాగకున్నఁ. 6 బల్కను, హింసావిదూరుండు
కొంతవండు.

1 నివేదన. 2 చిత్తానుభవము. 3 యశస్వి... జ. సమాధిసమాప్తము. 4 నిత్యమింద్రులకు మైన
పరిశ్రమ కాకయుండు. 5 బొరనె నిపుడు.

వ అనుటకు లుక్కుం విట్లనియె బ్రాహ్మణులకుఁ దవస్సాస్విధ్యాయసత్యబ్రహ్మ
చర్చంబులును రాజులకు దండనీతము వైశ్యులకుఁ గృషిపశుపాలనవాణిజ్యం
బులను సూద్రులకు శుశ్రూషయు నెల్లు పరమధర్మంబులు చెల్లు నట్లు మాకును
మృగయోషణీసంబు పరమధర్మంబు వేళేషిం గి యిది వంశక్రమాగతం బయిన
¹యాచారం బదియును గాక యీచేశంబునకు రాజైనజనకుండు నిజధర్మ
తత్పరుండయి సకలవర్ణధర్మరక్షణంబు వదలకుండు నట్లుగాన యాత్మార్థంబులు
విడుచువానిం దనపుష్కనైనను దండితుం జేయుఁ గావున నేనును నిజార్థపరి
త్యాగంబు నేయ నోడుదు సిద్ధృతప్రచక్షుండ నయ్యును 32

తె. జీవహింస యొప్పుండును జేయ ననఘ, యెరులు సంపి తెచ్చినమాంస మొనరవిలిచి
తగినవెల కిమ్మి బ్రదుకుమఁ దన్ధనమున, నమల మాంసంబు శాంతియ నాధనంబు.

చ. వినయము విస్తరిల్ల గురుస్పృహజనాతిధివిప్రదేవతా
ర్చన లొనరితు ²సత్యమును శౌచము నేమట నీగి మన్ననం
దనువును భృత్యబంధుశత్రు దాల్చి వహింతు నసూయఁ జేయ నెం
దును మది దృష్ట సొన్న బరదోషక భావిముఖుండ నెప్పుడున్. 34

క. సతతోపవాసనియమ, వ్రతములఁ జరియింతు నేకవనితాప్రియుండన్
బుతుకాలరతుండ నిందా, స్తుతులందు మనంబు నాకు దుల్యత నుండున్. 35

వ. అట్లగుటంజేసి హీనయోనిజుండ నయ్యును నిర్మలుండ నైతిం బ్రసంగవశం
బున నింత నెప్పువలనె నీవు ధర్మబోధార్థంబు నాయున్నయెడకుం జనుదెంచితి
గావున నీకు ధర్మవిశేషంబు లెఱింగించెద నవధానతత్పరుండ వయి యాక
ర్ణింపుము. 36

క. తనకులధర్మము విడువక, మనుట పరమధర్మ మండ్రు మామ్యులు చిత్తిం
బునఁ గృప గలుగుట ముఖ్యపు, బనిసైరణ వలయు సినఖిలభావములందున్. 37

ఆ. విడుపువలయు సకలవిషయవాంఛలయందు, విడుపుబోలుగుణమువెదకియెందుఁ
గానరైరి బుధులు గలదె పరిత్యాగ, శీలునకు నసాధ్యసిద్ధి యెందు.

నీ. సత్యహితాలాపవతురత యర్హంబు సంతతసుజనపూజనము వలయు
విను ³కోధసంరంభవిద్వేషములఁజేసి మతి గలంగినను ధర్మంబు దప్పుఁ
ద్రోహక నడచు టత్యుత్తమపరణి యప్రియములయందును బ్రియములందు
దైన్యహర్షంబులఁ దగులక యున్నట్టి కల్యాణవర్తనకాంక్ష లెన్న

తే. యెగ్గు సేసినవారికి హితము నేత, యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోష
కారి ⁴దనసాపమునఁ దాన కాలిపోవు, వేఱ వానికీ గీడు గావింప నేల. 39

¹ యాచారంబు విను మదియొనరి గాక...రాజధర్మ తత్పరుండై సకలవర్ణార్థ ² సత్య
మును. ³ కింఖిల. ⁴ వినువలయు విషయవిషమవాంఛల నెను. ⁵ కామసంరంభ. ⁶ దనదోషమునఁ
దాన కాలిపోవు... భావించ నేల.

- క. ధార్మికులు సలుపును త్తమ, కిర్తముఁ జెడ నాడు నా స్థిరజనము విను మా
దుర్మతులతెఱుగు గైకొని, ధర్మమునెడఁ ద్రించుచు దగడు బుధుఁకున్.
- క. మదిమఱపునఁ బాపము దన, కొదవుటయును. బిషక వగచియొసంగును నే
నిదినేయ నింక ననియెడు, మదిఁ బెఱుగ మైన నరుడు మలుఁగు నభుంబున్ 41
- తే. శిష్యాములకెల్ల నెక్కుడు పాతకములు, నువ్వై క్రోధలోభంబులు సుప్రతాత్మ
వానిరెంటి జయించినవాఁడుగాని, మొందుఁ బరమధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడఁడు.
- వ. శిష్టచరితంబులు గానిమార్గంబులు గొన్ని త్రూలంపుతంబు లైనకూపంబులుం
బోలెఁ గపటధర్మసంపుతంబులై యుండు వాని దవ్యులన పరిత్యజించి శిష్టా
చారంబుల నడచుట ధర్మలక్షణం బనినం గౌశికుండు శిష్టాచారంబు లెయ్యవి
యెఱింగింపు మనుటయు ధర్మవ్యాధుం డిట్లనియె. 43
- సీ. దానంబు సత్యంబుఁ దపము యజ్ఞము నార్జవముఁ గామిలోభాదివర్జనంబు
గురుజనశుశ్రూష క్రోధరాహిత్యంబు దమము సంతోష మధ్యయననిరతి
దాంభికత్వము లేమిదైనన్యంబువొరయమి యనసూయ యనహంక్రియాభియుక్తి
దలఁచంగ నాద్యమై తనరుధర్మమ యెప్పుఁ గొనియాట నా స్థిరగోష్ఠిఁ జనమి
- తే. శీలసంరక్ష తీర్థసంసేవ శౌచ, మఖిలభూతంబులందు దయాఘ్రిః డగుట
మితహితోక్తులు సంశ్రితమిత్తగు ప్రి, యిన్నియును శిష్టచరితంబు లిధిచరిత. 44
- క. విను శిష్టచరిత గైకొని, యనసూయత నడవ నడవ సంకకరణం
బునఁ బొదలునట్టిసప్తద, మనఘా దుర్భము సూపె యన్యవధములన్. 45
- వ. కావున శిష్టాచారనియతింజేసి గురుశుశ్రూష సలిపి కృతాధ్యయనండువై పరమ
జ్ఞానపరివక్త్రం బైనచిత్తంబులోడం గావక్రోధమహామకిరసంక్షీర్ణయు విషయ
జలపరిపూర్ణయు నైనమోహమహానది స్థలీతధార్యం బను తెప్పంజెసి యశ్ర
మంబున నిస్తరించి కృతార్థుండ వగు మని మఱియు నిట్లనియె. 46
- క. క్రమమున శిష్టాచార, క్రమ మెఱుంగఁగ ధర్మమునకుఁ గడు వాటం బై
విమలం బగుఁ జిత్తము సత్యమును నహింసయును దనకుఁ దావలములుగాన్.
- ఆ. విను మహింస ధర్మవితతి కెల్లను మేటి, యదియు సత్యము క్షమైన వెలయు
ననఘ శిష్టచరితలందు సత్యమ కడు, నధిక మనిరి శ్రుతుల నరసి బుధులు 48
- తే. వేదవిహితంబులును శాస్త్రవిహితములును, శిష్టచరితంబులును ననఁ జెప్పనొప్పి
ధర్మములు మూఁడువిధములఁ దనరుచుండుఁ, గడఁగి యిన్ని యసద్గతకారణములు.
- మ. అనియంబు శ్రుతవంతుడై వినుతశిష్టాచారమార్గంబులం
జనుపుణ్యాత్ముండు దుర్గముల్ గడచి ప్రజ్ఞాపార్వ్యసంరూఢుఁ డై
కనుచుండుం బటుమోహంకజలమగ్నం బైనలోకంబు వీఁ

క¹ యథోభాగమునందు పిండి కడు దుగ్గించి బొందఁగా నవ్వుచున్.

50

— శ్లో ౨౨ — ధుఃఖు గౌళిక కహింసావ్యూహంబు నెక్కట.

౪. అని వలికి ధృత్వాధుండు మఱియు నిట్లనియె నయ్యా నీవు చొలుత నావర్త
నంబు గనుంగొని యిది హింసా¹బహుళంబు గాదె యని వలికితివి దాని కేను
దగుతెఱుగు నెప్పితి నది యట్లుంచె హింస యిట్టిది యహింస యిట్టి దని
విభాగించ నెవ్వరికి నేర నగు.

51

౫. మును తమచేసినకర్తంబునఁ జూచె నశించు భూతములు సంపెడువార
డు నిన్నుత్తమాత్ర మింతయె, యని చెప్పఁగ వినమె యంచితాచారులచేన్.

౪. అదియునుంగాక.

53

౬. ఫలమూలౌషధిశాకంబులు బకుమృగతతులు భక్ష్యములుగా భూతం
బుల కజుఁడు నేనె నని యస్థలితంబుగ మ్రోయు శ్రుతులఁ గాదన వశమే.

54

సీ అనఘ యాశీనరుం డగుశిబి నిజగాత్రి హింస నింద్రాగ్నుల కిడఁడె మాంస
మతనికి లే దయ్యె నయ్య యుత్తమగత రంతిదేవుం డనురాజు దొల్లి
యనుదినంబును గోసహస్రద్వయంబుఁ దా వధియింపఁడే ⁴వేయివత్సరములు
దురిత మవ్వహితాత్ముఁ దొడరెనే వేదాన్ధనిరతులై యత్యంతనియతు లైన
తే. ధారుణీసురముఖ్యు లధ్వరములందు, బశు వధింపరే శశువులఁ బరమపుణ్య
గతులుగలుగవె వారికిఁ గడఁగియగ్ను, లధికమాంసార్థు లని శ్రుతులందువినమె.

౬. పితృదైవతకార్యములు, దతిభక్తిని మాంస మిడుట యర్హ మనియుఁ ద
త్పితృదైవశేషములు ⁵సప్తతి భోజ్యమా లనియు మునులమతములు గావే

మ. హలికుం దెంతయు శిరోజతో దునఁగ సీరాగ్రంబునం బోఁకి పా
ణు లనేకంబులు సచ్చు హింస యది యహానో కాదో వేయేల మ
ర్త్యులు నేలం జరియించుచోఁ బదములం ద్రొక్కం బడుం బెక్కుజం
తులు హింసావిధి గా దనంగ వశమే దోషజ్ఞ యూహింపుమా.

57

౭. సలిలము లుర్వి యాకసము సర్వము జంతుమయంబు గావునం
గలుగు నవశ్యముక సకలకర్తములందును హింస హింసకుం
దొలగిన దేహయాత్రయును దుర్ఘట మైనటు లుండు నింతయుం
⁷దలఁచర హింస నేయ మని తారు తలంతురు గొంద టిప్పిహిన్.

58

౮. పనిపడి యహింస వ్రతముగఁ, గొని వనమున నున్న మునులకుం దొడర దెహిం
సనము తరుమూలఫలశాకనిషీడన మదియు హింస గా దొకొ తలఁచన్.

59

తే. హింస నేయనివాడు ⁸లే డిజ్జగమున, నొక్కడైనను దమతమ యోషినట్లు

1. అథోభాగమునందు (పిండి) నుండి. 2. కర్త బహుళంబు గదె యని. 3. దార నశించు...
మాత్ర మింతయి. 4. వేయి...బకు పరింపరే. 5. సప్తతి బాజ్యము. 6. నేల దున్నఁగను...దోష
జ్ఞు. 7. దలఁచరు...చరింతురు. 8. లేఁ దేజగమున.

హింసతేరువున కెడగల్గి యేగవలయు, నదియః చూపె యహింస నా నతీశయిల్లు.
వ. ధర్మంబు బహుక్రూరంబై యుండఁ దదియసూక్ష్మకృతి దురవబోధంబుగావున
శ్రుతిప్రమాణంబువలనను వృద్ధాచారనివర్జనంబులను నెఱింగికొనునది. 61

ఉ. భూతహితంబుగాఁ బలుకుబొంకును సత్యఫలంబు నిచ్చుచు ద
ద్భూతభయాప్పుదం బగుప్రభూతపుసత్యము బొంకునట్లు ప్రా
ణాతురుఁ డైనచోఁ బరిణయంబువయందును బల్కుబొంకు స
త్యాతిశయంబ యుండు మహితాత్మక యిష్టవి ధర్మసూక్ష్మముల్. 62

వ. అని తేలిపి మఱియు నతండు. 63

క. ఒప్పెడునది యైనను గడు, నొప్పనియది యైన నిజకులోచితవధముం
దప్పు దగ దండ్రు ధార్మికు, లప్పని నిజభాగ్యవిహిత మని యుండఁ దగున్.

క. విను పూర్వకర్తఫలములు, దనకు వశము గాక పొందుఁ దఱితో వానిం
గనుఁగొన నేరక మూఢుఁడు, దన కాపద యైనచోఁ బై నము దూఱున్. 65

తే. కార్యఫలములయెడఁ దానకర్త ననుట, కడు నెఱుంగమి జువ్వె తాఁగర్తయేని
తగిలి తన దైనకార్యజాతంబు నెల్లఁ, జెడక ఫలియించునట్లుగాఁ జేయరాదె 66

వ. అది యెట్లంటేని. 67

సీ. నీతిమంతులు ధర్మనిరతులు దతులు నగువారు నేయుకార్యములు గొన్ని
సిద్ధి బొందవు దుష్టచితులుఁ గ్రూరు లై చేయఁ గొన్నివిశేషసిద్ధి బొందు
నూరక యుండంగ నొందుఁ గొందఱ విఫలార్థముల్ గొంద తాఁయాసపడియు
నిష్ఫలార్థంబు లై నిలుతురు గొందఱు పేదవారికిఁ బ్రజ పెల్లు వొడము

తే. నష్టవంతులు గొందఱ కిద్ధి నధిక, దానములు ధర్మములు సువ్రతములుఁజేయఁ
బ్రజలు వుట్టరు విను మట్టిభంగి సుష్టు, కర్మఫల మాత్మతంత్రంబు గాకయుండు.

క. పురుషుఁడు కర్తాధీనత, నరుగక తనవశమ యనిన నాపదలు రుజల్
మరణంబును నివి యేమియుఁ, బొరయక యుండంగ బ్రదుకఁబోలదు చెవుమా.

ఆ. కిర్తవశితఁ జూపె కలుగు దేహము దేహ, వర్తనంబు కర్తవశితఁ బుట్టు
దేహపాత మైన దేహస్థుఁ డగుజీవుఁ, డరుగుఁ గర్తవిహిత మైనయెడకు. 70

వ. అనినం గొళికుండు జీవుం డెట్టివాఁ డని యడిగిన లుబ్ధకుం డిట్లనియె. 71

72 ————— ధర్మవ్యాధుఁడు శాశికునకు జీవలక్షణంబు నెవ్వట. —————

క. విను జీవుండు సనాతనుఁ, డనఘుఁడు నిజకర్తవశత నధునదేహం
బునఁ బొందు దేహపాతం, బున నెప్పుడుఁ జెడఁ డతండు భూసురవార్యా. 72

క. ఈయెడలు విడిచి వేటొక, కాయముఁ గైకొని శిశురీరకర్తవశగతిం
బోయి సుఖదుఃఖములు గనుఁ, బొయక పెండియును దేహబంధముఁ బొందున్.

వ. అనిన విని బ్రాహ్మణుండు లుబ్ధకునితోడం బుణ్యాపాపానురూపంబు లయినదేహ

- బంధంబు లేట్టి వనిన వాఁ డిట్లనియె. 74
- చ. స్థిర మగుపుణ్యార్థమున దేవభవం బగుఁ బుణ్యపాపశం
కరమున మానుషత్వ మగుఁ గల్గెఁపముల్ పశుకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయు నిష్పగిదిఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు మోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచు నుండుఁ గాని యొకతీరము ¹నేరఁడు జీవుఁ డెన్నఁడున్. 75
- చ. ఇది సకలంబుఁ గాంచి బుధుఁ డెన్నఁడుఁ బాపముపొంతఁ బోక ని
ర్వదనిరహంక్రియాత్తుండఁను మత్స్యరదూరుఁడు నై చరించు బెం
పొదవఁగఁ భర్తమార్గమున నొయ్యిన భర్తముతీ పెఱింగి తా
వదలఁడు ²నిత్యాయోగము వారిక యెక్కు డొనర్పు భర్తముల్. 76
- చ. చిరముగ భర్తముల్ నడవఁ జిత్తము దేటుఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడై
పరువడి నింద్రియాధములభంగులు రిత్తలు గా నెఱింగి చె
చ్చెర నవి యంతవట్టు నిరసించి తపోదమఁత్యశీలతం
బరిఁజేత నొందుఁ బొందుఁ బదపం బరమార్థపద ప్రభావమున్. 77
- వ. అనిన నమృహద్విజం డమృహమతి క్కీట్లనియె. 78
- ఆ. ఇంద్రియంబు లనఁగ నెయ్యవి యవి నిగ్రహింప కున్నఁ బాప మేమి దొడరు
వాని నిగ్రహించువానికి నగుఫలం, బెట్టి దనిన నాతఁ డిట్లు లనియె 79
- క. విను విషయజ్ఞానమునకు, ననయంబును మనసుమూల మది కామక్రో
ధనిరూఢ మగుచుఁ బురుషుని, ననిశము నెలయించు నింద్రియార్థక్రియల్.
- సీ. ఇంద్రియార్థంబుల కెఱసినపురుషుండు గాఢరాగంబునఁ గరఁగు చుండు
రాగంబువలనఁ దిరం బగు లోభంబు లోభి యై కరుణకు లోను గాఁడు
మఱి సముద్ధతప్రృత్తి మరుగుఁ బాపక్రియఁ దగువారు నెప్పెడి తగవు వినఁడు
కుజనుల³దనుఁ బ్రితి గొఱలుఁ దుల్యంబులు గా కుండు వాఙ్మనగోర్తభంగు
- ఆ. లిహమునందుఁ బుణ్యహీనుడై చెడిపోవుఁ, బరమునందు దుఃఖభరమునొందుఁ
గాన యింద్రియార్థగతిఁ బోక సాధుసంసర్గజేసి సుగతిఁ జనుట యొప్పు 81
- వ. ఇంద్రియంబు లన నెయ్యవి యనియు నింద్రియజయసిద్ధియు నీవు నన్నడిగితివి
తత్ప్రకారంబు బ్రహ్మవిధ్యావిషయంబు మాబోటివారిఁ నవాచ్యం బైయుండు
నైనను నీవు బ్రాహ్మణవ్రవరుండవు గావున సద్బ్రాహ్మణప్రియం బవశ్యకర్త
వ్యంబు పుష్కలబ్రహ్మవిదు లయినబ్రాహ్మణవరులకు నమస్కరించి బ్రహ్మవిద్యా
ప్రపంచం బెఱింగించెద నవధానపరుండ నై యాకర్షింపుము. 82
- తే. అంబరము వాయువగ్ని దోయమ్ము ధరణి, భూతపంచక విది క్రమంబున మహత్త
తల్పసంస్పర్శరూపసములు గంధ, సంయుతంబుగ భూతపంచకగుణములు. 83
- క. ఓనరిగ నాకస మొదిగ, ననులోమముతోడ నిమృహభూతము లే

- నును బుట్టు నొకటి కొక్కటి, యనయము బ్రతిలోమగతి లయంబునఁ బొందున్.
- వ. శ్రోత్రంబును దృక్కును జతువును జిహ్వయు ఘ్రాణంబును ననునీద్యేనగు
నింద్రియంబులు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లింద్రియవిషయంబు లైయుండు
నింద్రియపంచకంబునకు షష్ఠం బై మనస్సు ప్రకాశిల్లు సక్తమాప్తమంబు లై
బుద్ధియు నహంకారంబును వర్తిల్లు సత్త్వంబును రజస్సును దమస్సును గుణంబు
లైయుండు నీచెప్పంబఱిన మహాభూతైశ్చముఖస్త్వంచం బంతయు నవ్యక్తం
బనుతత్త్వంబునం దావిర్భూతైరోభావంబులం బొందు చుండు 85
- క. అవ్యక్తతత్త్వ మరయఁగ, నవ్యక్తం బయ్య ¹నిట్టిదై లక్ష్మ మగున్
సువ్యక్తేంద్రియభూతా,దివ్యవహారార్థలింగదృష్టాకృతియై. 86
- వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 87
- తే. అనఘ శబ్దాదివిషయంబులందు ²దగిలి
యిచ్చుఁ జరియించు నెప్పుడు నింద్రియములు
బుధుండు దత్స్వభావముఁ దనబుద్ధి నెఱిగి
యేమఱక వాని దగఁ గుదియింప వలయు. 88
- ఉ. ధీరుండు నిర్దితేంద్రియుండు దెల్లముగాఁ దనఁ గాంచు భూతవి
స్తారనిరూఢ మైనపరతత్త్వముగాఁ దనయందు భూతవి
స్తారము నెల్లఁ గాంచు సతతస్ఫుటదర్శనుఁ డైసమగ్రచి
త్పారముఁ బొంది నిర్తలతపంబులయందుఁ జలింప కెన్నఁడున్. 89
- క. తప మనఁగ సకలవిషయ, వ్యవేత మగునట్టిబుద్ధివై భవము సుమీ
తపమున సుస్థిరుఁ డగుయో,గపదనకుం గలవె యొందుక ర్తవ్యంబుల్. 90
- క. స్వర్ణనరకంబు లింద్రియ, వర్ణసమాచరణమునన వచ్చును విసవే
స్వర్ణ మగుఁ దన్ని వారణ, దుర్గతి యగుఁ దన్ని రోధదుర్బలతమెయిన్. 91
- చ. అరదము దేహ మింద్రియము లశ్వము లాత్ముండు సూతుఁ డమృహ
తుఁగచయంబు డైర్య మనుతోరపుఁబగ్గముల్ దృఢంబుగా
నురవడిఁ బోక యుండ వెర వొప్పుఁగఁ బట్టినవాడు సేమపుం
దెరువున నేగు శిష్యురమధీరుండు సువ్వె యుదారుఁ డయ్యెడన్. 92
- తే. ఇంద్రియంబులు దివిచినయెడక పాలు
చుండు మనసెప్పుఁ దద్యేగ ముడువకున్న
నెడలి చెడి పోవు బుద్ధి యుదీర్ణపవన
హతిఁ బయోనిధిలోఁ గల మవియునట్లు. 93
- క. ఏనింద్రియములు మనసును, బూని తినవశంబ ⁴యైన బురుషుండు గదా
ధ్యాసమాధిసమగ్రుఁడు, హనిం గీర్తింతు రమరవరులున్ మునులున్. 94

1 నిట్టలా లక్ష్మ మగున్ ; నిట్టలత్వమృదు మగున్. 2 గలగి...దత్స్వభావము. 3 సత్త్వంబు.
4 యైన భూమిండు (పురుషుండు) గదా.

వ. అనిన నవ్విప్పుండు సత్త్యజన్మమోగుణంబులతెఱుం గెఱింగింపు మనిన నెఱు క
న్బనియె. 95

క. అతనింపిశము నమోగున, మతిబోధమయంబు సత్త్వ మనయంబు బ్రహ్
శత న్నొప్పు సుభయగుణుని, శ్రేతః బరఃగు రబోగుణంబు సన్నుతచరితా. 96

మ. శిశుభాకా త నిద్ర దైన్యము. విమోహం బక్షమత్వంబు దా
మనభావంబులు రాగలోభజడతామానంబు లూహింప రా
జసృత్వంబులు ధైర్యశాంతికుణాసంతోషవిద్యాదు లిం
మెంగక సాత్త్వికచేష్టితంబులు నిజం బిట్లాత్మక నింతయున్. 97

చ. అనఘుండు సాత్త్వికుం డగుమహాత్ముండు బోధనిరూఢి సర్వముం
గనికొని లోకసృత్తములు గా వని రోసి సనుస్తంభంభం
గనిరతుఁ డై తొఱుంగు మమకారవికార మహంక్రియాచ్యుతిం
బనుపడి సుయమస్రకటభావన నుత్తమశాంతి గైకొనున్. 98

వ. సత్త్వగుణనిబద్ధం డగునేని శూద్రుం డైనను జన్మాంతరంబున వైశ్యత్వంబు
నొంది క్రమంబున రాజభూసురభావంబులు భజించి భవవిముక్తుం డగు నని
చెప్పిన నమృషీదేవుం డమృహనుభావు నభినంపించి. 99

తే. దేహమున థాతుంశ్రయదీప్తుఁ డగుచు, నహ్నియెట్లుండు శారీరవాయువులకు
నెఱువోలెయ్యవి యవివాకు నిశ్చయముగ, జెప్పమనుటయు నిట్లనిచెప్పె నతఁడు.

సీ. మూర్ధదేశమునకు వర్జితంబై నర్వ నాత్మాగ్ని నాభిదదాశ్రయంబు
శిరమునఁ బావకాంతరమునఁ జరియించు బ్రాణుండు భూతాత్మభావుఁ డతఁడు
వరుసఁ బ్రాణాపాను ఓరువురు నయ్యగ్ని వెలిగింతు రనవేతవృత్తు లగుచు
గుడవ నీతిలము లాస్పదములు గా నహ్ని పరిగతుం డగుచు నపానుఁ డుండుఁ

తే. గడఁగి విజ్ఞాత్రనిర్గమకారి యతఁడు, కర్తబలయత్నకారి యై కంఠోతలము
నం దుదానుండు వర్తించు నఖిలదేహ, సంధులందును వ్యానుండు సంచరించు.

క. విను ప్రాణాపానులు నయ్యనలుఁడుఁ బ్రాపుగ సమానుఁ డన్నరసవిపా
చనుఁ డగుచు నాభిదేశంబున నుండును సకలథాతుపోషకవృత్తిన్. 102

క. ఇది పరమయోగదర్శన, విదితం బిప్పాటఁ బవనవిదు లైనమునుల్
వదలక యభ్యాసవిధి, ముదమున ధరియింతు రాత్మమూర్ధతలమునన్. 103

వ. ప్రాణాపానసమాహితుం డై సకలదేహంబులందును జరియించుచున్న పావకుండు
దేవాత్ముండు గా నెఱుంగు మతఁడు జలంబుల నున్నకమలపత్రంబునుం బోలె
దేహంబునం దుండియు నిర్లభస్వరూపదీపితుం డయి వెలుంగు చుండు నిట్టి
దేవాత్ముండ కదా పరమాత్ముడు. 104

- క. చేతనరహితక్షేత్రముః, జేతనముం బొరయః జేయు జీవాన్తదశో
వేతుడు పరమాత్ముడు విఖ్యాతుడు త్రైలోక్యచక్రవర్తిః డనఘా 105
- క. భూతములయందు వెలిగెడు, భూతాత్మని నెఱుంగుచు ప్రబుధులు నిత్య
జ్యోతిర్తయు నవ్యయు న, చైత్రం బగుబుద్ధి సూక్ష్మభర్తములనన్. 106
- వ. అని మఱియుఁ గౌశికునకు ధర్మవ్యాధుడు బ్రహ్మవిద్యాప్రభావంబుతెఱంగు
సంప్రయోగరహస్యంబు దెలియ ని ట్లనియె.
- సీ. తెలివి నొందినబుద్ధిగలమహాత్ముడు శుభాశుభకర్తములందుఁ జొరడు
క్రమమున సౌఖ్యదుఃఖము లాచిగా నవేషద్వంద్వములయందు సమత మంగు
విను మట్టిపుణ్యున కొనరింప వలయుకార్యం బెఱింగించెద ననుదినంబు
నియతాశియును జితేంద్రియుఁడు నై పూర్వరాత్రమున నపరరాత్రమునందు
తే. యోగధారణనిరతుఁడై యుండఁ జలించు, నపుడు బోధదీక్షంబున నాత్మ నాత్మ
యందుఁ గనుచు నివాతేదీసాను కారి,యై వెలుంగుచు నమృతమయత్వ మొందు.
- క. కామంబును గ్రోధంబును, నేమఱి జయించ వలయు నెల్లవిధములన్
ధీమహిత యిదిను సతత, క్షేమాకర మైశివధము గృతబుక్షలకన్ 109
- క. నిత్యముఁ గర్మయుఁ గర్తృఫలత్యాగియు నగుట లెప్పు లౌల్యవియోగం
బత్తుత్తమయోగము దత్ప్రత్యయలక్ష్యుండు సూరే బ్రాహ్మణుఁడు మహిన్.
- వ. ఆరయఁగ జీవితంబు గడు శివస్థిర మింత యెఱింగి యాత్మ నె
వ్వరిచెను గీడు రోయక ధ్రువం బగుమైత్రి భజించి సత్కృపా
నిరతుఁడు నిష్కర్మగ్రహండు నిత్యతపస్వియు నిత్యతృప్తుఁడు
బరమశమాన్వితుండు నగుబ్రాహ్మణుఁ డొందు సనాతనస్థితన్. 111
- వ. నీ వడిగినయఖిలధర్మంబులు సుక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి నింక నెయ్యది
విన వల తనినం గౌశికుండు మహాత్మా విన వలయు నవి యెల్లఁచు విశేషంబుగా
వింటిం బ్రబుధుండ నైతి నీవు సర్వజ్ఞుండ వగుట దెల్లం బయ్యె ననిన ధర్మ
వ్యాధుం డతని కి ట్లనియె. 112
- క. ఏ నిష్ఠయి నుత్తమవిజ్ఞానోన్నతి వడయుటకు నిజం బగుమూలం
వైనది గల దొకధర్మము, భూనుత యది నీకు దృష్టముగ నెఱింగింతున్. 113
- వ. అభ్యంతరగృహంబునకు రమ్మని యతనిం దొడ్కిని చని మనోహరంబై చతు
శ్చాలంబై వివిధసౌభాగ్యసంవాసితం బైనవార్తల్యంబునందు మహితాసనానీను
లైనవారిం దనజననీజనకుల నభిమతాహారపరితోషితులఁ బరమాంబరాధరణ
గంధమాల్యాంకృతమూర్తల నతనికిం జూపి తానును దత్పాదప్రణామంబు
సేసి వారలఁ గుశలం బడిగిన నయ్యుంపురూ బుత్తు న కి ట్లనిరి 114

1 మనామతి శుభాశుభకర్తములయందుఁ జొరఁడు వియము. 2 విధము. 3 సద్ద్రవ మింత
...బరమశమాన్వితుండు. 4 బుగ మూలం...గల దొకకర్మము.

- సీ. ఆన్న కుమార నీయట్టిరక్తుశ్చంద్రుండు గలుగ మాకేమిటఁ గడచు నెపుమ
నీచేయు¹ధర్మంబ నీకుఁ దో డయ్యెడుఁ బరమాయు రథసంపదలుఁ గనుము
నీచరిత్రాబున నిఖిలపంశముఁ బవిత్రిత మయ్యె చూచుప దేహ మేల
ధరియించితో కాని తథ్య మూయఁ బరదేవత వీవు సందియము వఁడు
- తే. వాఙ్మనకర్తములఁ బితృపత్నలత్వ, మొక్కరూపుగఁ జలుపుచు నున్నయట్టి
సద్గుణాకరు ని న్నెన్నిజామరగ్నున్య నొకని నెన్నంగఁదగుఁగాక యెరులుగలరె.
- వ. అని పలికి రప్పుడు ధర్మవ్యాధుండు వారికిం గౌళకుం జూపి యీమహాత్ముండు
మనలఁ జూచువేడ్క నీట వచ్చె చనిన నానృథు లతనికి నర్హసత్కారంబులు
గావించినం గైకొని యతండు వారలఁ గుశలం బడిగె నంత నవ్విపునీనుకు లుబ్బ
కుం డి ట్లనియె. 116
- సీ. జననత వీరు నాజననియు జనకుండుఁ జూపె వీరలకు శుక్ర్రూప సేసి
యిట్టిపరిజ్ఞాన మేచు బ్రాపించితి నమరులఁ బూజితు రర్థి నెల్ల
వారును నొండుదై వంబుల నెఱుంగ నీ వృద్ధుల నాపాలివేల్పు లనఘ
కమనీయఘోపుష్పగంధభూషణవస్త్రములు మనోహరభక్త్యభోజ్యములును
- తే. వీరి కెపుడు నివేదితు వేడ్కఁ బుత్ర, దారసహితుండ నై నియతముగ సేవ
యాచరింతును వేదముల్ యజ్ఞములు వ్ర,తంబులును వీరనాకనుతలఁపునీజము.
- తే. జనని జనకుండు సద్గురుఁ డవలుఁ డాత్ముఁ, డనఁగ నియ్యేవురును నేగృహస్థుచేత
సుగతివాంఛఁబ్రసాదితు లగుదు రట్టి,వాడచూపె ధర్మాత్ముండు వసుధమీఁద.
- వ. అని చెప్పి యి ట్లనియెఁ బతివ్రతపనుపుచుండేసి నీవు ధర్మజ్ఞానార్థంబు నాయున్న
యెడకుం జనుదెంచిన నప్పటివ్రతవలనియనుగ్రహంబున నీకు నెల్లవియు నెఱిం
గించితిఁ గాని నీదెస నాదుచిత్తింబు ప్రియంపడి యుండదు నీచేసినయకార్యం
బొక్కటి గల దది యెయ్యది యనిన. 119
- ఉ. ఎంతయు పృథ్వులై తమకు నీ వొకదుండవ తెప్పగాఁగ న
త్యంతమువంబున² బ్రదుకుతల్లిని వండ్రిని నుజ్జగించి ని
శ్చింతుండవై సదాధ్యయనశీలత వారియనుజ్ఞ³ లేక యే
కాంతమ క్షియమైయు⁴ వెడలె తక్కట నీవు గరంబు క్రూరతన్. 120
- ఆ. నీక వగచి వగచి నిర్భిన్నహృదయులై, విగతచక్షు లైరి వినవె వార
లరిగి యింక నైన నమ్ముదునల్లయు,దగ్ర శోకవహ్ని నార్పవయ్య. 121
- క. నీయధ్యయనమ్మును సుకృతాయాసము నిష్ఫలంబులై చను గురుసే
వాయాత్త లేక తక్కిన, జేయుము నాపలుకు మేలు సేకులు నీకున్. 122
- వ. అనినఁ గౌళికుం డతని కి ట్లనియె. 123

1 ధర్మ...బ...బ...మొ... వర్తి...రిక్త్య వారియం...సందియము తదు 2 దృఢము
3 యిష్టులన్. 4 పికు వగచి. 5 శుక్ర్రూప మేలు.

- క. ఇది యచ్చిద నీచెప్పిన, సదమలహితవాక్యభంగి సకలము వింటి
వదలక యిచ్చెయి¹న చరిం, చెర గురుజనములకుఁ ప్రీతి జేసెద ననఘా. 124
- క. నాదై నభాగ్యవశమునఁ, గాదే నీతోడిచెలిమి గలిగెం బరమా
హ్లాదమనఘుండ నైతి శుభోదయముల కెల్ల నింక యిచ్చుండ నైతిన్. 125
- క. పాపాకర మగు దుర్గతి, ప్రోఫు గవక యుండ ననుఁ బ్రబోధాత్మకవీ
లాపరిణతుఁ గావించితి, నాపాలిటివేల్పు వీవ నరసుతచరితా. 126
- చ. ఆశుపమ మెట్టివారలకు నందదు ధర్మపథంబు ధాత్రిలో
విను పదివేపురం దొకఁడు విశ్రుతధర్మపరాయణుండు గ
ల్లనొ కలుగఁజొ సందియము గోరి సనాతనధర్మ మూడి యె
వ్వనికిని నీకుఁబోలె బుధవత్సల యిట్లు చరింప వచ్చునే 127
- చ. నిను నొకశూద్రుఁగాఁ దలచ నేర గుణాకర నీచరిత్రముం
గన మది నదృశ్యం బొలసె గావున నెయ్యది కారణంబుగా
నొనరగ నిట్టిజన్మమును నొందితి చెప్పుము భూతభావివ
ర్తనములయందు నీకు విదితంబులు గానివి గల్గ వెచ్చెయిన్. 128
- చ. అనిన నతనికి ధర్మవ్యాధుం డిట్లనియె. 129

— ధర్మవ్యాధుండు గౌతమకుఁ దనత్రూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పట. —

- క. జనసుత నీ వెయ్యది యడి, గినఁ దెలుపుట నా కవశ్యకృత్యము గాదే
విను చెప్పెదఁ బూర్వభవంబున నే నొక బ్రాహ్మణుండఁ బుణ్యచరితుండన్. 130
- చ. వేదవేదాంగపారంగతుండ నై యుండును నాకుం బ్రియసఖుం డైనయొక్క
రాజపుత్రుతోడిసంగతింజేసి ధనుర్వేదంబును నభ్యసించితి నొక్కనాఁ డమ్మహీ
పతి వేట వోయిన నేనును నతనితోడన చని వనంబునం బెక్కుమృగంబుల
నేయుచుండ నం దొక్కబాణంబు దృఢతాంతరితదేహంబు డైనమునివరు
నొక్కరుం దాకిన నతండు హా యనుచుం బడియె నంత నేనును. 131
- క. డాయఁ బోయి తీవ్రసాయకవిధ్దఁ డై, పొరలు చున్నవిప్రవరునిఁ జూచి
తలరి యనునయంపుఁబలుకులు వలికినఁ, గినిసి యిట్లు లనియె మునివరుండు.
- క. బ్రాహ్మణుండ వయ్యుఁ బాపప్రవృత్తి రీవై, శూద్రకర్మమునకుఁ జొచ్చి తీవు
గాన నిక్కువముగ గ్రవ్యాదజన్తుండ, వగుము మీద ననియె ననిన నేను.
- చ. ఎటుగక తప్పు నేసితి సహింహ గదే కడు దుర్భవంబునం
బలుపకు మయ్య నావుడుఁ గృష్ణ ముచినాథుండు దప్ప దివ్విధం
బెటుకుకులంబునందు జరియించియు ధర్మపు లెల్ల నిమ్మగా

1 జరియించు. 2 మోక్షుండ నైతి. 3 వాక్యంతిం బను... బ్రబోధాధికారి.

4 నీవు వా...యచ్చుఁ జరించు. 5 గని మది. 6 మై...నిక్కవము మృగవ్యాధిజన్తుండ.

నెత్తిగెదు తల్లిదండ్రులకు నెంతయు వ్రీతి¹ యొనర్తు భక్తితోన్.

వ గురుకు పూజించి నీకు బహుశోభనం బగు జాతీస్తరత్వంబునుం గలుగు నపరజన్మంబును బరమబ్రాహ్మణుడ కయ్యెడ వని యచుగ్రహించిన నవ్విపుని చేహంబునందు నా నబాణంబు మెత్తన వెజ్జికి యతనిం దదీమాశ్రమంబు ననుం జేర్చితి నాచేసిన పూజ్యంబున నన్యహాత్ముడు నపాయంబు వొందు డయ్యె నాకు నిష్టిజన్మంబు నొక వలసె నని చెప్పినా గౌళకు డిట్లనియె. 135

తే. జన్మనిట్టికి చరితంబుచంద మిట్టి, వెన్నడును నిష్టిచోద్య మే నెందుఁ జూడ నింక జన్మాంతమునాక నేల యిపుడ, పూజ్యచరితుడ విప్రు విప్రుడవ కావె.

ఆ పాపవర్తనండు బ్రాహ్మణుం డయ్యును, నిజము శూద్రకంటె నీచతముండు సత్యశోచధర్మశాలి శూద్రుం డయ్యు, నతడు సద్విజ్ఞాండు యనిరి మునులు

క. అనయంబు నాత్మకర్తంబున నతనిచ మగుభవముఁ బొందవలసెనే యని నీవు నిరంతరమును, మనమున దుఃఖంప వలదు మహితచరిత్రా 138

చ నిజగుణదోషకర్తముల నెట్టిన మేలును గీడు వచ్చుఁ ద త్ప్రజనితసౌఖ్యదాకళిములఁ బ్రాజ్ఞులు దుల్యమనస్కులై మనో రుజులును దేహజంబు లగురోగములు² హితధర్మకర్తభేషజములజేసి పాపుదురు సర్వము సాత్త్వికసృష్టి జూచుచున్. 139

క. ప్రియములు వాయుటయును న, ప్రియములు వెలఁబొందుటయును బెలుగనగూడ త్క్రియలందుమూఢమతికిహృదయతాపము వాయుదెచ్చడుఁ దరికొనుచుండున్.

తే. వగతు మన్న నెవ్వారికి వగవఁ జనదు, చిత్తమున నేమిటికి సంతసింపరాదు కాన గతమునందును ననాగతమునందు, వగవరార్థులు సంతోషపంతులగుచు.

క. వగపునఁ దేజోహీనుం, డగునాత్మహితక్రియలకు నక్షముఁ డగు న వ్యగ్రపుదోషిగి యుద్యోగము, దగఁజేయఁగఁ గలుగునంచితములగుశుభములే.

వ. కావున భూతంబుల నదనత్ప్రకారంబులు గనికొని ధీరుండ నై యుండు మనిన నా ధర్మవ్యాధుండు మహాత్మా నీ చెప్పినయంతవట్టు నిద్రానంబులుగాఁ గొని యేను నిశభేదుండ నై భవిష్యత్కాలసద్భావంబునందు సమాహితుండ నై యుండువాడ ననియె సంత నాభూదేవుండు. 143

చ. అతులితపూజ్యమూర్తివి కృతార్థుడ³ వెందును నీవు ధర్మ మూర్జితముగ నెప్పు డేమఱక చేయుచు నుండుము నిత్యశోభన స్థితి వెలుగొందు మేను భవదీయసమాగతిజేసి ధర్మసు స్థితమతి నైతి న న్ననుమతింపు గుణాకర పోయి వచ్చెదన్. 144

1. యొర్తు వ్రీతితోన్. 2. చోష్టుంబు నుఱఁగఁ జూడ... చరిత్రమై నిపు విప్రుడవెనె తి నా కని. 3. విగ్రహ సేర్పి నె... గతమునం దయ్యనాగతము... వృత్తు (వర్త) లగుచు. 4. మెతయ... న్ననుమతి ధీరగుణాకర.

జ అని వానికిం బ్రహ్మణాబు నేసి వీడ్చొని చని కొలికుండు నిజవననీజవకుల కతి
భక్తి శుక్రాదునేసి కృతార్థుం డయ్యెం బాండవో త్రమా నీయజిగిన తెఱాగు
నం బతివ్రతామాహాత్మ్యంబును బిశ్వేశ్రామాకేశ్వరంబు హీనవర్ణుం డయిన
వాడు ధర్మంబు సలుపుచుపాయంబును జెప్పిత ననిన విని ధర్మతనయుండు సంత
సిలి మఱియు మార్కండేయున కిట్లని యడిగె 115

తే. అగ్ని దేవుండు ¹బ్రీతి మహాతపంబు, నేనె నని విందు నవి చెంబి చేసె నశఘ
యంగిరసుఁ డేమికతిమున నగ్ని యయ్యె, నగ్ను లెన్నివిధంబుల నభిశయిల్లు

— మార్కండేయు ధర్మజాతు సంగిరసుం డగ్ని యై తెఱుకు నెక్కట. —

ప. ఇంతయు విన వలతు ననిన నమృహాముని యిట్లని చెప్పె నగ్ని దేవుండు దేవతల
తోడియలుకం జేసి హవ్యంబులు వహింప నొల్లక వనంబునకుం జని బహు
కాలంబు ఘోరతపంబు నేయుచు నశ్వంతకృశకుం డై యాత్మగతంబున 147

చ. అలుకమెయిం ²దొడంగి విపినాంత భూమికి వచ్చి యిట్లు నే
వెలుగక యున్నచో భువనసృత్తము సర్వము నిల్పు నిల్పినక
జలరుహసూతి వే తొకనిఁ జయ్యన నగ్నిపదంబునందుఁ దా
నిలువక యున్నె నే నిచట నిల్పుట పోలదు పోయెదక వెనన్ 148

ప. అని తలంచి తపంబు సాలించి నిజవనంబున కుచ్చుల్లుం డయి చని చని యంతకు
మున్ను బ్రహ్మనియోగంబునం ద్రిలోకంబులకు నగ్ని యై వెలుగు చున్న
వాని సధికతవాఙ్మంభితు సంగిరసుం గని భయంపడి యెప్పటియట్లు మగిడి
పోవునెడ సంగిరసుం డతనిపాలికిం జరుదెంచి యిట్లనియె 149

చ. అనఘ జగత్ప్రయార్పితుండ వై తిమిరావహరుండ వై తగళ
వనరుహగర్భచే బ్రథమపన్నాపదంబునఁ గల్పితుండ వై
తనరుదు నీవు నీ దగుపదంబున నే నిటు లుండ నోకడుక
ఘనముగ నీవు వీపదము గైకొనవే యవికల్పభావనన్. 150

ప. అనిన నగ్ని దేవుం డిట్లనియె 151

క. విను నాకీర్తి జగంబులఁ, బొనుఁగుపడియె నీవు భువనపూజితవృత్తిం
బనుపడితి గానఁ దగు నీ, కనఘ యనలపదము నాకు నలవడ దింన్. 152

ప. నీవు ప్రథమాగ్నివైయుండు మేరు ద్వితీయం బగుప్రాజాపత్యవహ్నినైవర్తిం
చెద ననిన సంగిసుండు దేవా యిట్లాతీవలదు ప్రథమాగ్నిత్వంబు నీవ
కైకొని నన్ను నీకుం బ్రథమపుత్రుంగా నాదరింపు మనినం బావకుండు వాని
కొడంబడియె నివ్వెధంబున సంగిరసుం డగ్నికి నగ్రతనయుం డై యగ్నిసా
హుఘ్నంబునం దేజరిల్లె నయ్యంగిరసుండు శని యరుదానికి బృహత్కీర్తియు
'బృహజ్జోత్రియు బృహద్భువ్వాయు బృహన్తనసుండును బృహన్త్రుండును

బృహద్వాచుడును బృహస్పతియును చర నేర్పరుగొడుకులు మఱియు భాను
మతియును రాక్షసు సిరివాలియు: గుహుప్ర చర్చిష్టతయు మహిష్టతయు మహా
మతియు చర నేర్పరు కూతులు బుద్ధిరి. 153

క. తనయుడు బృహస్పతికి చత్వరము:డు శంయుడు వృష్టి యాగంబులలో
మురుమురుహావిషాద్యమువా: గొనియె కువా:డయ్యెచధికగుణయుక్తిమెయిన్. 154

వ. ఆశంయునకు ధర్మపత్ని యైశత్యకు భరద్వాజుండును భరతుండును నా¹నిరు
వురు గొడుగులు వృష్టి కందు భరతునకు భారతుం డనుకొడుకును భారతి యను
కూతురుం బుద్ధిరి భరద్వాజునకు వీర యచుదానికి వీరుండు వృష్టె. 155

క. వానికి చరయువ్రవకు: బటు, ²భాసుం డై వృష్టె సుతుండు భానుం డనంగ నా
భానునకు నిశ్చ్యవను: డనంగ నాత్తజు: డున్నవించె గడుచుజ్జ్వలు: డై. 156

చ. అతనికి: బుద్ధె: బుద్ధుండు నిరంతరతేజు: డుదాకీర్తి ని
ష్కృతి యచువేరివా:డు విను కిల్పిషభాజను లై నమానవుల
సతతము నాకృశాను నతిసక్తమనస్థితె: గొల్పి దోషని
ష్కృతి దగ: గాంతు రట్లగుట: గీర్తిత మయ్యె: దదాఖ్య వానికేన్. 157

క. ఘనుండు ³రుజస్కురు: డనంగా, జరియించెను నాతనికి రుజస్కురునకు న
త్యనుపమకాంతిపం డై, జరియించె గ్రోధు: డనంగ జనవరతిలకా. 158

వ. ఆగ్రోధునకు రసుండు వృష్టె రసునకు స్వాహా యనుకన్యకయుం గాముండను
కొడుకును బుద్ధిరి కామునకు నమోఘుండు వృష్టె నమోఘునకు సుక్లండు
వృష్టె మఱియుం గాశ్యపుండును వాసిష్ఠుండును బ్రాణుండును నాంగిరసుండును
జ్యవనుండును ననువా రేవురు తెజస్వి యైనకొడుకుం బడయుదు మని
యనేకర్షంబులుఘోరతఃంబుసేసి మహావ్యాపృతిస్తరణంబు నేయుచున్నంత.

చ. అనలముచాయ మస్త్రము నర్కనిభం బగుబాహుయుగ్మముం
గనకసముజ్జ్వలంబు లగుకన్నులు: జర్మము కృష్ణవర్ణతం
దనరినజంఘలుం గలయుదాత్తపుదేహము దేజరిల్లగా:
దనయుండు వృష్టె వాచలకు: దద్దయు నద్భుత మందె లోకముల్. 160

వ. ఇట్లు వృష్టిసయస్వావకుండు పంచజనప్రభవుండు గావునం బాంచజచ్యుం డను
వేరం బ్రసిద్ధం డై దశసహస్రవర్షంబులు దపంబు నేసి నిజమస్తకంబున బృహ
ద్రథంతరు లనువారలను పదంబున హరిని నాభియందు శివుని బలంబున
నిదురసిం బ్రాణంబుల వాయ్యగుులను బాహుయుగదంతపుటంబుల విశ్వ
భూతంబుల పృథియించె మఱియును. 161

క. తవు: డనువహ్ని నిరంతర, తపోనిరూఢు: డయి పంచదశపుత్రుల న

1 అంశు రిక్షులు వృష్టి 2 భాసు నము:డు, సిఘ:డు సుకుండు వృష్టె భాను: 3 రజ
స్కురు:...రజస్కురునకు...కాంతియకుం డై.

త్యజరిమితమోరతేజో, విపులాశ్వులఁ గనియెఁ గపటృత్తేనిపుణులన్. 162
 ౧. ఆపదియేపురు సుభీమూఁడు నతిభీముండును భీముండును భీమబలుండును నతి
 బలుండు ననువా రొక్క మొగియును సుమిత్రుండును మిత్రవంతుండును మిత్ర
 జ్ఞుండును మిత్రవర్ధనుండును మిత్రధర్మయు ననువా రొక్క మొగియును సుర
 ప్రవీరుండును వీరుండును సువేషుండును సునర్హసుండును సురహంతయు
 ననువా రొక్క మొగియునుగా నిట్లు మూఁడు మొత్తంబులై యజమానుల
 యజ్ఞఫలంబు లపహరించుచుండుదురు తత్ప్రశాంత్యర్థం బై యాగంబులందు
 నగ్నిచయనంబు నేయునది. 163

తే. అధిప విహగాకృతుల నొప్పునగ్నిచయనములఁకుదగ్గ¹ పక్షాఘాతములనువిప్ర
 వరులమంత్రఘోషములను వారు నిహతులై భయంపడి చేరరు యజ్ఞభూమి
 ౨ తపుండు మఱియు సకలయజ్ఞభాగభుజు లై నపుత్తుల నేపురం గనియె నం
 దగ్గజుండు. 16౪

౩ వైశ్వానరుం డనువహ్ని చాతుర్థాస్యవిధులందు భూసురవితతిచేతఁ
 బ్రహ్మసహితుండై పరమార్చనముఁ గాంచు నధిప రెండగునాతఁ డఖిలమునకుఁ
 బ్రభుండు దానై విశ్వపతియన విలసిల్లు విరుము మూడగువాఁడు విశ్వమునకు
 నాత్మఁ డై విశ్వకుం డన నొప్పు నాలపునతఁడు భూతములయాహారవితతి
 తే వెలయు² బిక్వమునేయుట విశ్వభుక్కునాఁగఁ బఁపొందుగోపతినామధేయుఁ
 డై సమస్తధర్మక్రియలందు హేతు, వై శ్రశస్తి వహించు నే నగు నతండు.

౪. మఱియు భానుం డనువహ్నికి సోమపుత్రి యైవృహద్యాసయందు బలడుం
 డును మన్యుమంతుండును ధృతిమంతుండును నాగ్రయణుండును నగ్నియు
 సోముండును నన నార్వురు గొడుకులు నిశ యచుకూతురుం బుట్టిరి సకలతఱగి
 ఫలంబులు నిర్వహించుట కయి పురందరుండు మనునామధేయుం డయినకొడు
 కుంబడసె నబ్బాచుపుత్రి యైననిశాకన్యం బెండ్లి యై ప్రాజాపత్యుం డనువేరన
 బరఁగి పరమబ్రాహ్మణులచేత నర్చితుం డయ్యె నివ్విధంబున ననేకవహ్నులు
 సకలధర్మక్రియాసాధకు లై వెలింగిరి దక్షిణాగ్నిప్రముఖు లయినవహ్నులు
 వాయుహతింజేసి యన్యోన్యంపుష్పంబు లయ్యెనేనియు రజస్వలాదిసంక
 రంబులం బొరసెనేనియు మృతకళాతకాపిసంస్పర్శనంబునం బొందెనేనియు
 దత్ప్రాయశ్చిత్తార్థం బై యష్టాకపాలేష్టి నేయ వలయు నని చెప్పి మఱియు
 మార్కండేయుం డిట్లనియె. 167

౫. ఆపుఁ డను వహ్ని యతులిత, రూపసి యయి ముదిత యనుతరణియందు జగ
 ద్దీపకు నపారతేజ మహాపూజ్యుం గనియె నగ్ని నద్భుతనామున్. 168

౬. అతఁడు త్రిలోకతంత్రము నిరంతర మై చన నిర్వహించుచున్

1 పక్షాఘాతములను. 2 బిక్వము... నే నపు నతండు. 3 పుష్పం గనియె.

శతమఖుఁ డాది మొదలునకంతటికిం బ్రియ మొప్ప హావ్యముల్
హావ్యము మోచి యిచ్చుచు భృశం బగుతప్పక మోర్ప లేక ను
వ్రతనిరతుం డభర్తుం డుపచారికి నిట్లను నాదరంబుతోన్.

169

వ ఏను ముప్పలుండ నైరి సీవు వేగతలకు హావ్యములు మోచి యిచ్చుని వానిం
బంచి తాను సముద్రంబు సొచ్చి యందు దాగుటయు దేవత లద్దేశముఖుం
డున్నయెడ రోముం దొడంగిన నభిషేకంబు లై నమత్స్యములు సురలకు నగ్ని
దేవుండు జలధి నుండుట నెప్పుడునుం గవలి యనలుండు మీలం జూచి జనం
బులు మిమ్ము నిర్దయు లై వధియింతురు గావుత మని శాపం బిచ్చె నప్పుడు.

ఆ హావ్య¹ హావ్యమునకు నమరో త్తములు దన్ను, వేయువిధుల నొలసి వేడుకొనిన
నెట్లు నియ్యకొనక యెంతయు విచిగి స, మిరకలుండు దనదు మేచు విడిచె 171

వ ఇట్లు సంత్యక్తశరీరుండై ధరాతలంబు ప్రవేశించుటయు నతనిచేత విడువంబడిన
దేహంబువలనం బూయంబున గంధకంబు న్దుల దేవదారువును స్లేష్మంబున
స్ఫటికంబును బిత్తంబున మృకతంబును వాతంబున గృష్ణశిలయు నఖంబుల
నభ్రకంబును స్నాయురంజయంబునం బ్రవాళంబునుం బుట్టె నతండు భూగర్భ
స్థితుండై ఘోరతపంబు నేయు చున్నంత భృగ్వంగిరగిప్రముఖు లయినమహా
మునులు నిజతపోబలంబున నతనికి నాప్యాసనంబు నేయుటయు దేజస్వి యై
ధరణి వెలువడి వచ్చి యిష్టహాత్తుం డమృహామునులం జూచి శశియతేజంబు
దనకు దుచ్చుపాం బగుటయు భయంపడి క్రమ్మట నంబుధి సొచ్చి యడంగిన. 172

క. విను జననాయక సంయమి, జనములు వహ్నిపని యంతఁ జాలించి ప్రియం
బున నంచితవిధిసంగ్రహమునకై పూజించి రధికపుణ్య నధర్మన్. 173

వ ఆయ్యధర్వాగ్ని తేజంబును నమ్మును లతనికిం జేయుబహుమానంబునుం దన్ను
ఖంబున నమరులు దృప్తు లగు చునీయుం జూచి సహింసక పావకుండు సోల
భూతంబులు జూచు చుండ నంబుధి వెలువడి వచ్చి నిఖిలలోకహితార్థంబుగా
నొప్పటియట్లు హావ్యవహత్వంబు నంగీకరించె నిట్లనేకశాఖం బయిన యగ్ని
వంశంబు ప్రశంసాభాజనం బయ్యె నగు లెంద తైననుం దదాత్మ యైనతేజం
బొక్కటియ యని చెప్పిన విని సంతసిల్లి యమృహామునికి ధర్మతనయుం డెట్లనియె.

క. మునినాథ మహాసేనుం, డనలునకుం గృత్తికలకు హరునకు సుతుం డై.
ననిమిత్త మేమి² తెలు గే, వినవలతుం జెప్పవే పవస్తరఫణితన్. 175

వ. అనిన మార్కండేయుం డతని కిట్లని చెప్పె దొల్లి ధైత్యులతోడ రణాబుసేసి
యోటువడి దేవగణసహితుం డై దేవేంద్రుండు దొలంగి పోయి దానవుల
నోర్య నోపుననేమహాత్మ్యం డగుసేనాచరి నెందుం బడయుదునొకో యని

యొక్కనాడు మానసం బనుశైలంబునకుం జని యం నొక్కయెడ నొక్కరుండ
కార్యచింతాపయం దై యున్నయెడ. 176

తే. ఒక్కదనుజాధి¹ముండు మొట్టో యశంగ, నన్ను జెఱగొనిపోయెడు నన్నలార
య్యెవ్వరిట విడిపింపరే యింతవట్టు, పుణ్యమున బోవ రయ్య కారుణ్యబుద్ధి
వ. అని యిట్లు సువ్యక్తం. బై సవనితావిలాపంబు వీతెంచినం బుందరుండు నిజాం
తరంగంబు గరుణాతరంగితం బగుటయు నోడ కోడ కిదె యేను వచ్చిత ననుచు
నద్దిక్కునకు నడచి ముందట నతిభయంకరాకారుం బటుగదాహస్తు వస్త్రచలిత
విద్యుల్లతారుచిరమూర్తి యైనదాని నొక్కకన్నియం గొని గగనతెలుంబునం
బటచువానిం బ్రబలహాహాకవినీలదేహుఁ గేశి యనుదానపుంగని సరభసుండై.

— ౧౭ ఇంద్రుడు గేశి యనురాక్షసుఁ బాట. కోట. —

ఉ. ఓరి దురాత్మ యాయబల నోడక యేటికి బట్టినాడ వం
భోరుహనేత్ర విడ్డు మెట వోయిన బ్రాణము గొందు ²నింక బ్ర
స్ఫారమహిధున్రకభంగవిహారధురీణ ముగ్రదై
త్యాదుణంజితోగ్రకులిశాస్త్రము సు మ్మిదె యంచు దాసినన్. 179

మత్తకోకిలము. ఘోరవిక్రముఁ దై నకేళియుఁ గ్రోధఘూర్ణితచిత్తుఁ దై
ధీరుఁ డుక్కున నిల్చి యగ్గద ³త్రిప్పి వాసువు వైచె న
వీరుడు⁴ గద చూర్ణితంబుగ ప్రేసె నాసుభంగి బొం
గారి దారుణవజ్రపాతరయంబునం బటుహస్తుఁ దై. 180

ఆ. అసుర వీరక నొకమహాచలశృంగంబు, విటిచి వైచె నమరవిభునిమీఁద
గోత్రవైరి ఘోరకులిశాభిహతి వ్రయ్య, నడిచె దానిఁ జవల నదరు లెగయ.

వ. ఇట్లు దనసాధనంబులు విఫలంబు లై నం దలంకి దానపుం డక్కన్నియ ఓగవిడిచి
పఱచిన నింద్రుండు దానిం జేరం జని నీవెవ్వరిదాన వీరకసుచేత నెట్లుపట్టువడి
తనిన నది యతని కిట్లనియె నయ్యా యే నరిష్టనేమి యనుప్రజాపతికూతుర
దేవసేన యనుదాన దైత్యసేనచెలియల నేనును మాయువుయం గేశికాతుకం
బునఁ దండ్రియనుమతంబు వడసి సఖిజనసహితంబుగా వెడలి యిమ్మానసగంబు
సానుదేశంబులం గ్రుమ్మరుచుండం గేశినామధేయుం దై నయాయసురాధముండు.

క. పలుమాటు వచ్చి తనదుర్విలసితములు మాకుఁ జూపువేడుకదోడు
బలుకును మేలమునఁ జేసక, దలఁచు గదియు మదనకదనదళితవృద్ధయుండై.

తే. వానిచేష్ట లన్నియు దైత్యసేన కభిమ
తంబు లైయుండు నాకు నెంతయును దుష్ట
హముల వినవె యిచ్చెయిన యక్కిమలనయనఁ

1 ముండు మొట్టయొ కడంగి. 2 నిన్ను... గురితాక్రికుట. 3 దిల్ల. 4 మాత్ర మాత్ర
వేడుకతోడం, బలుకును మనమునఁ జేసక, దలఁచు గదియంగ మదనదళితవృద్ధయుండై.

- గోరి హావపుఁ దెలయిందిగొంచు జనియె. 184
- తే అంత బొకి వెండియు వచ్చి యితఁడేనె, యిద్దురాత్తుడు చున్న మీదైచకరుణఁ
వొడండుగఱసాగఁమునఁబడి టదప్పె, నీచనయ్యింద్రుఁడనియె నయ్యతిమ జూచి.
- క. విను దక్షతనూజలు మా, జననిగను మీతల్లెయును నిజంబుగ మా కీ
వసుజ వయిత నఁజూచన, యెచుంగా వేడు సీకు నొకవర మిత్తున్. 186
- వ. నీనిన దేవసేన దేవేంద్రున కి ట్లనియె. 187
- తే ఆనఘ మాతలప్రియైకనాఁ దతిముఁమునఁగన్న సుకలాలనమునేసి నాతీ నీవు;
ప్రభితఁహరుఁడు డగుభక్త బడయు దయె, వట్టివానిన నీవు నాకరయవలయు.
- చ. అనిమిషదానవేంద్రులకు నైన సజయ్యుడు సుగ్రవైరిభం
జనుడు త్రిలోకిరక్షణవశంవదుడు భవదిష్టమిత్తుడు
ఘనగుణకీర్తనుండు నగుకాంతుని గోరెద నామనోరథం
బు నెరయ సంఘటించి సుకపుంగవ నన్నుఁ గృతార్థం జేయవే. 189
- వ. అనిన నింద్రుండు దీనికిం బలి యెవ్వం డగుచోకో యని కొండొక విచారించు
నెడ నమ్మహూర్తంబు రౌద్రనామకం బయి సోమసూర్యసంగమకారణం
బయిన యమావాస్యముఖం బైయుండం బూర్వంథ్యా రాగరక్తాంబుదప్రతి
బింబవటలపాటలితోదకం బైన జలనిధిసమీపంబున నమరాసురసమరసంకులం
బుగా నరుణకీరణం దుదయించుచుండఁ దత్కాలంబున భృగ్వంగిగిప్రముఖు
లైనమునులు వేల్చుహవ్యంబులు మోచిగొని హవ్యవహనుండు సూర్యమండ
లంబు ప్రవేశించుచుండం గనుంగొని యిది సూర్యసోమాగ్ని సమాగమం
బయినరౌద్రనామకముహూర్తంబు గావున సూర్యసోమాగ్ని జేషంబున జని
యించినవాడు దీనికిఁ బ్రియుండు గావలయు నని మనంబున నిశ్చయించి
యతం డాక్షణంబ. 190
- క. బాలం దోడ్కొని యబ్జజు,పాలికిఁ జని మ్రొక్కి త్రిదశపాలుండు దేవా
యాలలనకుఁ దగువరుని గృ,పాలుడవై యొసఁగు మనినఁ బద్మజుఁ డనియెన్. 191
- ఉ. దీక్షితవిక్రమాస్పధుండు దీనికి వల్లభుఁ డయ్యెడుం ద్రిలో
కీరరిరక్షణతుముండు గీర్తితమూర్తి యొకండు వాడ మీ
యాపద లెల్లఁ బాపుటకు నై ధృతిఁ బూను నశేషదేవసే
నాపతిభావముక్ విబుధనాయక శీఘ్రమ భావ్య మితయున్. 192
- వ. అనినం బ్రీతుల దై పితామహు వీడ్కొని యింద్రుండు సనియె దదనంతరంబ
వసిష్ఠప్రముఖు లైనసప్తమహామును లమావాస్యాహామంబు నేయ సమకట్టిన
నమరు లందఱు నందు హవిర్భాగంబులు గొనుటకు నాసన్ను లగుటయు. 193
- క. ఆహవనీయముఖంబున, నాహూతుం దై హుతాశుఁ డమ్మును లిడఁగా

- నాహుతులు గొని దివిజనం, దోహమునకు వరుస నొసంగె దొడఁగెం బ్రీతిన్.
 సీ. ఆనమయంబున నమ్మునీంద్రులభార్య లందఱు సుస్నాన మొందఁజేసి
 రమణీయమాల్యాంబువిభూషణాద్యలంకాంబు లొనరించి గారవమునఁ
 జను దెంచి కతులకు సమ్మతిం బరిచర్య నేయుచు మెలంగంగ వాయుసఖుఁడు
 మెలతలవాలిక మెఱుంగుంగన్నుల యొప్పుఁ దెలివవ్వు మొగముల విలసనంబు
 తే. నడబెడంగులు నన్నుచనడుములందు, వెలయువళ్ళలభావంబులు వలుదచన్నుఁ
 గవల ¹నిక్కును నేర్పడఁ గని కరంగి, మదనమార్గగవిదళితహృదయుఁ డయ్యె
 వ. ఇట్లు వికలేంద్రియుండై వైశ్వానరుం డమ్మనికత్తులయందుఁ దగిలినదెందంబు
 మగిడింప నేరక వారలం గదియ సప్పలించి గార్హ పత్యకుండంబునం దావేశించి.
 చ. ఆతివలు దన్నుఁ జేరుటకు నాసపడుం బొరిఁ జేరుచోట నా
 యతవిలసచ్ఛిఖాగ్రముల నల్లన వారల నంటుఁ గౌతుకం
 బతశయ మై తడంగలత లాదటఁ గొంగిటఁ జేర్చు గోరుఁ గం
 పితధృతి యై శిలంగుం గడుఁ బెల్లగురాగరసంబు ముంపఁగాన్. 197
- వ. అంత నమ్మునీంద్రులహోమవిధి సమాప్తం బగుటయు జాతవేదండు మదనవేద
 నాభరంబు సహింప నోకక నిర్జనం బయినవనంబునకుం జని మునికత్తిసమాగ
 మంబు ⁴దుర్లభంబుగా వగచి వెగ డంది శరీరంబు దిగవిడువ సమకట్టునెడ దదీ
 యవల్లభ యైనస్వాహాదేవి దత్ప్రకారం బంతయు నెఱింగి యతనికిం బ్రియంబు
 నేయునది యై సక్తిమునులలో నంగిరసుభార్య శివ యనుదానిరూపంబుగైకొని
 చని యేకతంబ యున్నవారు శనుం గనుంగొని యిట్లనియె. 198
- తే. అంగిరసుభార్య నేను శివాభిథాన, ననఘ నాకును నాతోడియంగనలకు
 ననుదినంబును సతీవనోహరవిలాస, మైననీమూర్తిపైఁ గోర్కి యడరియుండు.
 ఉ. నీమదిచంద మిట్టి దని నిక్క మెఱుంగక నే మజస్రముం
 గామశరాహతిం గలఁగి కాటియ వొందుదు ⁵మాత్మలందు నీ
 కామము మాదెసం గలిమి కౌతుకచేష్టలయం దెఱింగి యు
 ద్ధామమనోరథ ప్రచలితస్థితి నందఱముం గ్రమఃబునన్. 200
- చ. నినుఁ గవయం దలంచి ⁶యిట నెమ్మిమెయిం జనుదెంచినార మిం
 పునఁ జెలు లెల్లఁ దొల్లననుఁ బొమ్మని పంచిన వచ్చితేక మనం
 బనవరతానురాగముగ నంగజకేళి భజింపు వింక నొం
 డని యెడ నేసిలేని గుసుమాస్తుఁడు నైషఁడు నన్నుఁ బాపకా. 201
- వ. అనిన సంతసిల్లి యగ్ని చేవుండు దానిం గైకొనియె నదియును నతని నభిమత
 భోగంబులం బ్రీతునిం జేసి తదీయ తేజోభాతువు ధరియించి యచ్చోటు వాసి

1 వీరయ. 2 నందు. 3 వెళించి. 4 కలంగిఁబడు; కరంగుం గడు. 5 బొంకొనమికిం కాల్
 వగచి. 6 మాత్మ నేడు. 7 యిటు...నంగజకేళి.

యాక్షణంబ గడుపియై గగనంబునకు నెగసి యతిత్వరితగమనంబున శ్వేతవర్ణ తంబునకుం జని యా మోక్షయెడ శరవణక్షంబునపుత్రం బైన శాంపన కుండంబునందు నిజభక్తశిష్యులు సంగ్రహించి మఱియును. 202

క. మునివత్సలరూపులు నైకొని యిట్లుల వసున బుష్పకోమలి ప్రియుఁ బ్రీతునిఁ జేయుచు రేతస్కంధన మొనరించుచును వచ్చెన దత్కలశమునన్. 203

తే. విను పతివ్రతాతలక మై వెలయుచుట్టి, యయ్యగుంధతిరూపంబు నలవరింప నెట్లు నేరద కాని యయ్యంతి యున్న, యుపదలాహ్వరరూపులు నొనరదాల్చె.

వ. ఇన్విధంబున నాటుమాటులు ప్రస్కందితం బైనయగ్ని తేజంబున. 205

శ్రీ మహాభారతము

క. అనిత్యనిభుండు విపుల, ద్వాదశబాహుండు పద్మదనుఁ డఖిలదిశా రోదోంతరంబు వెలుంగ మహాదాసుంబై శమారుఁ డదయం బయ్యెన్. 206

వ. ఇట్లు శుక్లపక్షంబునం బాడ్యమియందు వీర్వనిషేకంబును విదియయందు గర్భ వ్యక్తియుఁ దదియయందు శిరీరమాత్రావిర్భావంబునుం జతుర్థియందు సకలావ యవసంపూర్ణతయు నై యుదయించిశకుమారుండు పంచమియందు సముత్థితా కారుంబై వేర్చి త్రిపురదహనసాధనం బైనవారుకార్తకం బమృషీధరంబుండ నిక్షిప్తం బైయున్నదానిం బుచ్చుకొని గుణధ్వనినేసిన నమృహాధ్వనివినికలుపించి యైరానితసుప్రతీకంబు లనుదిగ్గజంబు లయ్యగ్నిభవుమీదం బటతెంచిన నమృ హాభుజం దారెంటినిం బెనచి పట్టి రెండుచేతుల ధరియించి తనసహజం బైన శక్తి యొక్కకేలం గ్రీడాధ్యక్షితం బైనకుక్కుటం బొక్కకేలను బరిపూర్వ మాణనినదం బైనశంఖంబు గరద్వయంబునం దాల్చి హస్తయుగళంబున గగ నంబు ప్రేయశం బాణియుగ్గంబు వక్త్రంబుల నిడికొని బాహ్యోచితంబులైన యంగుళీచర్యణంబులు పాడిబారి నొనరించుచు నిశితసాయకంబునం గ్రంచ ప్రియతవిధేనంబు నేసి పటుశక్తిపాతంబున శ్వేతశైలశృంగభంగంబు గావించి చెలంగి యాటుముఖంబుల నొక్క పెట్ట యార్చింప జలయబైరవారావభీషణం బైన తదాఘోషణంబున. 207

మ. కులశైలంబులు ²గ్రక్కునం గదలె దిక్కుల్ ప్రయ్య లయ్యెన్ మహీ వలయం బంతయు దిద్దిరం దిరిగె దేవవ్రాతముల్ సాధ్వసా కులతం బొందె బయోధు లన్నియును సంక్షోభించె సప్తాశ్వస ప్తులు బిట్టుల్ని రథంబు నల్ దెసలకుం బో నీడ్చె సంభ్రాంత మై

క. అట్టిమహాత్మాహంబులు, పుట్టిన గని మనులు లోకములకు శుభముగా నెట్టిన శాంతకవిధు లచ్చట్టున నొనరించి రాత్త భావనవరులై. 209

1 మునన్ వచ్చి పుష్ప...దత్కలశమునన్. 2 గ్రక్కునం గదలె; గ్రక్కునలె...బిట్టులు దిరిగె...నదాఘోషితై.

వ ఆసమయంబునం జైత్రరథచక్రవాసు లైనజను లందఱుంఁగూడి యంగిరగ ప్రముఖ మునీంద్రులభార్యలకు నగ్ని దేవువలనం బుట్టినబాలుండు లోకంబులకు నిట్టి యనర్థంబు నేయం దొడంకెనని యాక్రోశించిన నయ్యవవాదంబునకు రోసి యాసప్తమునులలోన వసిష్ఠుండు దక్క దక్కినయాచ్యురుఁ దమవనితలం బరిత్యజించిరి మఱియును గొందఱు జనులు వీ రేమి నేయుదు రిన్నిపాకలం బోయినది వహ్నిభార్యయ కాక యని పలుకం జూచ్చి యంత శమహాముచులపాలికై బావకాంగన సనుదెంచి యి ట్లనియె.

210

క. వినుఁ డేను వహ్నివలనం, గనినకుమారుండు వాడు గడు నిజ మిది మీ వనితలకుం బని గా దిటు, ననునే కులశతుల విడువ సత్పురుషులకున్.

211

వ. అని యెంతనెప్పిన వా రొడంబడరైరి తదనంతరంబ విశ్వామిత్రుండు గుమారు కడ కరిగి యద్వైపుశరణంబు సొచ్చి వివిధవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి తదాదేశంబున నతనికి జాతకర్తాదివిధు లొనరించిన నది యంతయు నెఱింగి యమరులెల్ల నమ రేంద్రుం గానఁ జని యి ట్లనిరి.

212

ఉ. దారుణకౌర్యధుర్యుఁ డతిదర్శితచిత్తుండు వహ్నిసూనుఁ డ వ్వీరుండ నిన్నుఁ గైకొనక వీరమెయిం జనుదెంచు నిష్ఠు దు ర్వారత నీపదంబు గొనువాంఁచ నవశ్యముఁ గాన యింతలో వీరస మెత్తి వాని వధియింపుము చెచ్చెర విక్రమోద్ధతన్.

213

వ. అ ట్లయిన నీకు నింద్రత్వంబు శాశ్వతం బగు నేమును బ్రదుకుదుము లోకంబు లవ్యాకులంబు లగు ననినం బురందరుం డప్పుడ సప్తమాతృకలం బిలిచి మీరు సని వహ్నిసంభవుం డైనకుమారు సమయించి నాకుఁ బ్రియంబు నేయుం డని పంచినం బనిపూని వారు ఘోరంబుగా నతనిపై నడరి తడియఁజేజోవిశేషంబు నకు భయంబంది యతని శరణంబు సొచ్చి యేము లోకమాతలము మాయందు నీవు మాతృభావంబు నేయ నర్హుండ వనినం గుమారుండు వారి నభినందించి చేకొనియె నంత నగ్నియు నిజపుత్రుపాలికి. వచ్చి యతనిచేతం బూజితుం డయి తదీయరక్షాపరత్వంబున నిలిచె మాతృగణంబుక్రోధంబునం బుట్టినయది లోహి తాస్య యనుభామిని గుమారునకు దాది యై యుపలాలనంబు నేయుచుండె నఖిలభూతగణంబులుం బఱలేంచి క్రంచారిం బరివేష్టించె నది యంతయు విస కలుషించి.

214

—ॐ ఇంద్రుడు మహర్ష్యామివై నెత్తివచ్చుట. —

ఉ. స్కందునిమీఁద నెత్తి 'బలగర్వితుఁ డై నడలెంచె నుద్భట స్కందనసామజాశ్వభటసంకులసైన్యసమగ్ర దేవతా బృందసమేతుఁ డై భువనభీకరసంగరకాంక్ష నింద్రుఁ డ

స్వందితశౌన్యః డగ్నికణపాతభయంకరవజ్రహస్తః ధై.

215

వ. అంత.

216

తరలము. ¹తరళపీఠితిపుంజసిర్భరవారుణాఽనుధపాణు లై

తైరలఁ ద్రోచి దివౌకసుల్ వఱులెంచి యాహ్వుచుఁ దాఁకి రా

శరవణోద్భవు నాతఁడుం దగ సంభ్రమస్ఫుటపోషవి

స్ఫురితనిష్ఠరహాసజ్వంభణమున్ వహించినఁ జెచ్చెన్.

217

తే. అతనిముఖగవ్వారంబుల నమ్మతముగ, నుగ్రదహనశిఖావళు లుద్భవించి

వేల్పుమూఁకల నరికట్టి వేల్వఁదొడఁగె, నంతనెంతయుఁబంభాంతులగుచు సురలు.

క. నీ కింకరులము మమ్ముం, జేసేని కృపఁ గావు మనుచు శిఖినందను న

స్తోకబలు శరణు వేడినఁ, ²జేకొని దాహభయ ముడుంగఁ జేసె నతఁడన్.

219

వ. ఇట్లు దేవతలు గుమారు నాశ్రయించినం జూచి బలసూదనుండు శ్రోధఘూర్ణి

తనయనుం ధై యతనిమీఁద వజ్రంబు వైచిన నది తదియదక్షిణపార్శ్వంబుఁ

దాఁకిన నం దొక్కపురుషుండు గాంచనవస్త్రండును శక్తిగరుండును మేషునద

నుండునునై విశాఖుం డనుపేరంబ్రభవించె మఱియునుం గన్యాకుమారగణంబు

లనేకంబులు వ్రట్టె నది యెల్లనుం గని జనీతభయుండై హరిహాయుం డగ్నిసంభవు

నభయంబని కొలిచె నంత నమరులు సంతసిల్లి సింహనాదంబులు నెలంగ పట్టుఖి

శతముఖులం బరివేష్టించి రనిచెప్పి వెండియు మార్కండేయుం డి ట్లనియె.

220

సీ. అయ్యగ్నిసంభవు నాయతోన్నతబాహు నాముక్తకవచుఁ దేజోమహిష్ఠు

నాలొహితాంబరు హరికుండలకర్ణుఁ గనకరత్నోజ్జ్వలఘనకిరీటు

సంపూర్ణయావను సర్వలక్షణయుక్తుఁ గని యనురాగిల్లి కమలనిలయ

సాకార యై వచ్చి ³యఖిలంబుఁ జూడంగ సీతపద్మహస్త యై యతనిఁ బొందె

ఆ. శ్రీసమేతుఁ డై విశేషకాంతిస్ఫూర్తి, నొలసి పూర్ణచంద్రుఁడెలుపు దాల్చి

యున్నవానిఁ జూచి రుత్ఫుల్లలోచన, కుముదు లగుచు మునులు నమరవరులు.

వ. అంత పక్షుడివసంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నండు మహామును లందఱు మహాసేను

నతిభక్తిం బూజించి కృతాంజలు లై యి ట్లనిరి.

222

ఉ. పుట్టినయాఱునాళులకు పొంపిరివోయి జగంబు లన్నియున్

దట్టుడ వై జయించితి ముదంబున నీదుమహాత్మ్య మెంతయుం

జెట్టలు గాదె యిట్టియవిజేయుండ వింద్రపదంబు నీక కాఁ

బట్టముగట్టి యేలుము కృపన్ మము నెల్లను వహ్నిసంభవా.

223

వ. అనినం గ్రంచారి వారలంజూచి యింద్రపదవి నుండువారి కెయ్యది కరణీయం

బని యడుగుటయు వా రి ట్లనిరి.

224

1 తరిణిదిధి. 2 జేకొని తద్వయము నుడుగఁ. 3 హరింబు...యత్ఫుల్ల...కుముదు లైరి.

మ. బలముం దేజము ¹నించి లోకముఁ గృపఁ బాలించు టర్కేందుభూ
జల తేజశవనాంబరంబులకు నస్త్రైశ్చింబు గా కుండ ని

శ్చలశ క్షిప్తి నీగి శిష్టజనరక్షాదుష్టశిక్షాసమా

కలనం బింద్రపదస్థుఁ డౌనతనికిం గర్తవ్యముల్ షణ్ముఖా.

225

చ. అనునెడ నింద్రుఁ డి ట్లనియె న ట్లయినం గడు లెన్న దేవ నీ

వనిమిషనాయకత్వమునయం దభిషిక్తుడ వై ముదంబుతో

ననుఁ బనిగొమ్ము నీదుకరుణా దౌనఁ గెల్లను ²దీటి యుండెదన్

ఘనతరశౌర్యసారుడవు గావున నర్హుడ వింద్రలక్ష్మీకిన్.

226

ప. ఏను దేవేంద్రుడవి నుండ నోడుదు నె ట్లనిన భవదీయతేజోవిశేషంబులు

సూచి విస్మితు లై కొందఱు నీకు నింద్రుడవియందు వేడ్క వుట్టునట్లుగా

నేమేనిం జెప్పి నావలనం గొఱగామి కల్పించి నీకును నాకును భేదంబు సేయం

జాతురు దానంజేసి నీవు కుపితుండ వై నాయెడం గృప దప్పిన నెవ్వారికి

వారింప నలవి గాదు లోకభయంకరం బైనవిగ్రహంబు ప్రవర్తిల్లుఁ గావున

సవశ్యంబును దివిజరాజ్యంబు నీక యొప్పించితి మ మైల్ల నేలికొ వ్వనిన గుమా

రుండు నవ్వచు ని ట్లనియె.

227

ఉ. ఆట్టివి యేల వుట్టు నమరాధిప నీవ జగత్ప్రభుండ వై

యిట్టల మైనతేజము వహించి సుఖంబున నుండు మేను నీ

చుట్టమ వై భుజాబలముసాంపున నీకెలసంబు దీర్చెదం

జట్టన నన్నుఁ బంపుము భృశంబుగ నెయ్యది కార్య మిత్తటిన్.

228

చ. అనవుడు సంతసిల్లి యతఁ డాతని కి ట్లను నట్టు లైన నీ

వసుపున నేను సత్యహితభాషణ యింద్రుడవదంబునందు ని

ల్పి నెగడువాడ నైతి సురసేనల కెల్లను నాయకుండ వై

ఘనభుజ నీవు సత్కృప జగద్భయమోచన మాచరింపవే

229

ప. అనినఁ గుమారుండు వరుత్పతి కి ట్లనియె.

230

ఉ. నీకుఁ బ్రియంబుగా భవదనీకినికిం బతి నయ్యెదన్ భుజో

త్సేకపటుప్రతాపము లజేయము లై పెను పొందఁ జేర్చి ఘో

రాకృతు లైననీరిపుల నందఱు దున్నెద సర్వలోకర

క్షాకరణైకోవృత్తి నవికల్పుడ నయ్యెదఁ గట్టు పట్టమున్.

231

ప. అనిన సతీప్రీతుం డగుచుఁ బురుహూతుండు సకలమునిగణసమేతుం డయి

తత్తఱంబు కుమారునకు సఖిల దేవసేనాధిపత్యంబునం దభిషేకిం బొసరించె ముని

వరుల జయజయ శబ్దంబులు నమరుల సింహనాదంబులుం గిన్నరగంధర్వగానం

1 నిష్ఠ; నిష్ఠ; ; జా...సశ్చంద్రుఁడై 2 మాని. 3 ఆట్టిది...నీవు జగ...భృశం
జగ నిష్ఠి దకార్య. 4 గోదన. 5 నిష్ఠ.

బులు మంగళతూర్కరావంబులు నన్నరొక్కనంబులు గల్పితరుకుసుమచర్మంబులు
సమకాలప్రసృజ్జంబు లయ్యెం బరాక్ష్యభూషణమణిప్రభాలంకృతంబైన కుమారు
మాళిభాగంబున నుజ్జ్వలం బైనధవళాతవస్త్రంబు సురగిరిశిఖరోపరిగతం బగు
శరచ్చంద్రవంబు ననుకరించు చుండె నట్టియెడ.

232

— ౧౭ ఈశ్వరుడు గుహరహ్మియొద్దకు వచ్చుట. ౧ —

శా. నానాసిద్ధగణంబు గొల్వఁ బరమానందంబునం జంద్రరే
భా¹నవ్యాంచితమాళి భూరిభుజగాకల్పాజ్జ్వలాకారుఁ డీ
శానుం దానతశంకరుండ గిరిజాసంయుక్తుఁడై వచ్చెఁ ద
తేనానిం బ్రియసూను పండ్లుఖుని వీక్షింపం గడుం ద్రేమతోన్.

233

ప. ఇట్లువచ్చి మహాదేవుండు మహానేనుం గౌగిలించుకొని యతనికి విశ్వార్తనిర్మి
తంబును హేమమయంబును నయినపుష్పమాలిక యొసంగె ననిచెప్పి మార్కం
దేయుండు పాండవేయున కిట్లనియె వినుము రుద్రుండు మున్ను నిజవీర్యంబు
వహ్నియందు సంగ్రహించినఁ దత్తేజోవిశేషంబునంజేసి పావకుండు గుమారు
నుత్పాదించె నదియునుంగాక యగ్ని రుద్రుం డని వేదవిదు లైనవిపులవలన
వినం బడు నట్లగుటం గుమారుండు వహ్నిసంభవుండును రుద్రసూనుండును
నని చెప్పంబడియె నగ్నిభామిని గృత్తీకాఖ్య లైనమునివత్సు లార్యురహుం
బులు గైకొని ప్రియసూనాగమంబు సలిపి శ్వేతశైలంబున రేతస్కందంబు
నేయుటం బ్రభవించినవాడు గావునఁ గార్తికేయస్కందనామంబులం బరఁగె
నని చెప్పి యిట్లనియె.

234

తే. ఆపూ డింద్రుండు మున్ను దానబ్రభవుని, యోగమున సురక్షితముగ నునిచినట్టి
దేవసేనకుఁ గన్యకాతలకమునకుఁ, జెలువముగ నలంకారంబు నేయఁ బనిచి.

235

ప. సముచితప్రకారంబున నచ్చటికిఁ దెప్పించి కుమారుం జూచి యిక్కన్నియ
భవదర్థం బైన బరమేష్ఠిచేత సృజియింపబడియెం గావున నివ్వరవర్ణినిం బరి
గ్రహింపు మనిన నప్పార్వతీనందనుండు మందస్థితసుందరవదనారవిందుండయ
యమ్మహార్తంబునందు.

236

ఉ. మానితవిక్రమోజ్జ్వలుండు మంగళతూర్కనినాద మొప్పుఁ దే
జోనిధి వహ్నిసాక్షిగ విశుద్ధవిధిజ్ఞుండు దేవమంత్రి మం
త్రానుగమం బొనర్పఁగఁ బ్రియం బెసలార వరించె భారువ
ద్దానన దేవసేనఁ గరియానఁ గరగ్రహణప్రయుక్తితోన్.

237

ఆ. గుహాండు దేవసేనఁ గోరి పెండ్లియు నైన, యాదినంబు పక్షి యగుటఁ జేసి
యర్చనీయ మయ్యె నాదినంబు లోకముల నెల్ల వెలసె గారవమున.

238

క. వీదినమునందు పండ్లుఖు, శ్రీదేవి వరించె గవలచిహ్నితకర యై

- యాదివసము పంచమి లో, కాదరణీయంబు లక్ష్మీ కాశ్చర మయ్యెన్. 239
- వ. ఇట్లు విహితముగఁగఱచాడు డయ్యికుమారునిసాలికిం జనుదెంచి నిజభర్తలచేతం బరిత్యక్తలైనమునిభార్య లార్వురు నధికదైన్యవివర్ణవదన లై యిట్లనిరి. 240
- చ కనుకనిఁ దూరి దుర్జనులు గానక చూడక యేము హవ్యవా హనునకు నిన్నుఁ గంటి మనియాడిన నందుల కోడి మమ్ముఁ జ య్యనఁ బతు లుజ్జగించిరి ప్రియంబున నిం కిట నీవు మాకు నం దనుడవు మమ్ముఁ బ్రోవ విహితంబు గుమారక నీ కవశ్యమున్. 241
- తే. పుణ్యలోకంబులకుఁ బాసి పొక్కుచున్న, మమ్ముఁ జేకొని కరుణాసమగ్రబుద్ధిఁ బుణ్యగతియందు నిల్పుము పుత్ర భావ, దృష్టి వెలయ మాయలమట దీర్పవయ్యి.
- క. అనినఁ గుమారుడు వినయంబున నిట్లరు నేను మీకుఁ బుత్రుడ మీరల్ ననుఁ గన్నతల్లులరు వినుఁ, డనుమానం జేల మీప్రియం బొనరింతున్. 243
- సీ. అనుచుఁ జేరవ నున్న యనిమిషవతఁ జూచి వీరికిఁ దగుపదం బారయంగ వలయు నాపుడు బలవైరి యిట్లనుఁ జంద్రసతు లైనయాదక్షసుతలలోన రోహిణిపారువున రుచి నొప్పునభిజిత్తు నా నొక్కచుక్క దాఁ బూని యిప్పు డందఱకంటె నత్యంతవల్లభ నేన యగుదుఁ జంద్రున కని వగచి యగ్గిఁ
- ఆ. దవము నేయ నరిగెఁ దత్పదం బపిరిత్ర, యున్న యదియు వీరి నునుపు మచట ననిన వారిఁ బ్రీతి నతఁడు వీడ్కొలిపినఁ, గడఁగి వారు సనిరి గగనమునకు. 244
- వ. నాటంగోలఁ గృత్తిక లార్వురు నగ్నిదైవత్యం బనం బరఁగునక్షత్రం బై దివం బున వెలిగిరి తదనంతరంబ న్నాహాదేవి యేతెంచి కుమారుం గని నీవు మత్పు త్రుండవు నిత్యంబును నీచాల వసియింప వలతు ననినం బ్రీతుం డై యాతం డట్లకాక నీవు మత్సమిపంబుననుండి యేనుచు నీకోడలుం గొనియాడం బ్రియం బున నుండు మనియె నప్పుడు కుమారమాతృకలు హవిషయుఁ గౌళియుఁ గౌశి కయు నుద్ధతయు శౌరికయు నార్యయు వైభాత్రియు ననువార లేడ్వరుం గుమారుముందట నిలిచి యిట్లనిరి. 245

- ఉ. మమ్ము జగత్ప్రియంబునకు మాతలఁగా నొనరింపు మిట్ట ము
 1 నిమ్మల నొప్పుమాతృకల కెక్కుడు గావుత మేము సర్వలో
 కములుఁ దొంటిమాతృకలఁ గైకొన కుండుటయుం బ్రియంబుతో
 మమ్మనిశంబుఁ గొల్పుటయు మాకు వరంబుగ నిమ్ము మణ్ణుఖా. 246

— కుమారస్వామి సప్తమాతృకల బాలగ్రహంబులఁ జేయుట. —

- ఆ. అనిన నగుచు నాతఁ డట్లేల వారల, వేర్ని మాన్వఁ దగవె ప్రీతి నొండు
 వరము వేడుఁ డిత్తు వదలక యనుడు నా, స్కందమాత లనిరి గారవమున. 247
- క. అగుఁగాక యట్ల యే మీ, జగములఁ గలశిశువులకు నజన్మము బీడల్

- దగ నొనరించును నీకృత, నెగచెద మివ్వరము మాకు నీ వొసంగెదగున్ 248
 వ అనిన గాన్తికేయుం డి ఘనియె 249
- క. నొక్కట తీడు వలచితి, నిక్కార్థము దగవె మైన నిచ్చితి మీకున్
 మ్రొక్కిన గొల్పిన వేడిన, నక్కటికముతోడె గావుఁ డప్పు శిశువులన్. 250
- క. సాయక పదియారేళ్ల, ప్తయమును వాక కరుల బాధింపుడు మీ
 రాయతమదంశజనితు న, జేయు నొకని మీకు రక్షఁ జేయం బనుతున్. 251
- వ. అని వలికి యమ్మహాదేవుండు నిజదేహంబునం గాంచనవర్ణంబైనపురుషు నొక్కరు
 చుత్పాదించిన వాడుచుం బుట్టికప్పుడ 1యాడలి గదిరి తిరిగి నేలంబడి మూర్ఛి
 తుం దైనం గుమారుండు వానికిఁ జైతన్యం బొసంగె నతండుచు స్కందా
 స్తారం బనువేరిగ్రహంబై మాతృకాగణరక్షకుం డయ్యె మఱియు శకునిమాత
 యైనవినతయు దైత్యమాత యైనదితయు గోమాత యైనసురభియు శునకమాత
 యైనసరమయు వృక్షమాత యైనకరంజయు సర్పమాత యైనకద్రువయు
 గుమారుదాది యైనలోహితాస్యయు మాతృగణసమన్వితలై గర్భపీడనంబును
 శిశుపీడనంబును జేయుచు మనుష్యులనలన బలిమంత్రోపహారదానతర్పణం
 బులఁ దృప్తిం బొంది బాలురకు నాయురారోగ్యసుఖంబుల నొసంగుదురు
 పోషశవర్షంబులమీఁదఁ గొన్ని గ్రహంబుల గలవు చెప్పెద వినుము 252
- సీ. నిద్రించుతఱిసొండె నెఱయ మేల్కొనియున్న తఱిసొండె సురసముదయముఁ గాంచి
 2బ్రహ్మసింహులుకులు పలుకునూనవుఁ జోడకు నదియ దేవగ్రహమనియెఱుంగు
 నది శయానుం డయ్యు నాసీనుఁ డయ్యుఁ బితృశ్రేణిఁ గని యుత్తరించెనేని
 నది పితృగ్రహముభ్రాంతాత్మ్యుడై నరుండుగంధర్వులఁ గనిన గాంధర్వమనియుఁ
 తే. బరంగు గ్రహముచోడవికాలపర్యయమున, గదిరిభ్రమియించెనేనియక్షగ్రహంబు
 వాతపై త్యాదివికృతులనలనబుద్ధి, దష్టాటయనొక్క గ్రహవైకృతంబ యుండు.
- క. విను డెబ్బదియేండ్ల గుదా, కను కిజనుల కవగ్రహకోపఘాతంబులు గ
 ల్గు ననంతరంబ గ్రహముల, పని పలవదు ముదిమి యెల్లనసులకుఁ జాలున్. 254
- క. నియతి గలిగి యింద్రియముల, జయించి శుచు లైనకాంతింపన్నులకున్
 భయ మొనరించగ లేవ, వ్యయపుణ్యగ్రహము లేయవస్థలయందున్. 255
- వ. మఱియు నొక్కటి నెప్పెద. 256
- ఆ. ఆదిదేవుఁ డగుమహాదేవుమీఁద నె, వ్యానిమనసు భక్తివై భవమున
 నుల్లసిల్లు నతని నెల్లకాలముల డ, గ్గఱదు సూర్య గ్రహవికారోపితతి. 257
- వ. అని చెప్పి మార్కండేయుం డి ట్లనియె నట్లు గుహుండు గ్రహంబుల నియో
 గించునెడ నగ్నివల్లభ యల్లన యతనిం జేర కరిగి యి ట్లనియె. 258

1 యాడలిం దగిల తిగి. 2 బ్రహ్మసింహులు...బొందు నదియ. 3 మానవుండు
 గ్రహాదు 4 వికృతి; కరుల.

- తే. పుత్ర వినుమేనుదక్షునిపుత్రి, వన్నుఁ, బావకుకెచ్చె మాతండ్రి బాల్యమువను
నన్ను నతఁడొల్లఁ డెంతయు నాకుఁ బతికి, నెపుడు నెడ లేనిపొందుగా నీవొనర్పు.
- ప. అనిన నగ్ని భవుండు మహాద్విజులు వహ్నియందు హవ్యంబులు స్వాహాకారకలి
తంబు లయిననుం త్రంబుల నొసంగువారు దానజేసి నీకుఁ బ్రియునితోడినిత్య
సహవాసంబు సిద్ధించు వనియె నప్పుడు సకలమునిగణసమేతుం డై చనుదెంచి
కమలాసనుండు మహాసేను నభివందించి యంతకు మున్న సన్నిహితుం డై
యున్న మహాదేవుడెసఁ జూచి యతని కి ట్లనియె. 260
- ఆ. అనఁడు వీఁడె త్రిపురహరుఁడు త్రిలోచనుం, డిదె త్రిలోకమాత హిమనగేంద్ర
తనయ వీరు నీకుఁ దల్లియుఁ దండ్రీయుఁ, జువ్వె వీరిఁ గొల్వొ సుచిరభక్తి. 261
- ప. అగ్ని దేవునియందును దదీయభార్యయందును దారు నిజయోగబలంబునం జేసి
యావేళించి యాదంపతులు లోకహితార్థంబుగా నిన్నుం గని రని చెప్పినఁ
బార్వతీనందనుండు సానందహృదయుండయి సకలలోకగురువు లై నపార్వతీ
పరమేశ్వరులం బూజించి సంస్తుతించె నంత నింద్రుండు గార్తికేయునకు నైరా
వణభరాషణం బైనఘంటాద్వయంబు నొసంగిన నం దొక్కటి కుమారుండు
గైకొని యొక్కటి విశాఖున కిచ్చెం బదంపడి. 262

— ఈశ్వరుండు గుహరసహితుం డై భద్రవటంబు సేరుట. —

- మ. తనయుం గొంటుఁ జేర్చుచు వరుస మూర్ధప్రాణముం జేయుచు
జనితానందమనస్కుం డై గిరిసుతానంయుక్తుం డీశానుఁ డ
.య్యనఘుం దోడ్కొని భద్రకేశరిసహస్రాంచర భారూఢుఁ డై
చనియె భద్రవటస్థలంబునకు నైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 263
- ప. అమృతాదేవుముందట ననేకయక్షగణపరివృతుండును బుష్పకాధిరూఢుండును
నై కుజేరుండును వెనుక దెస నమరగణసమన్వితుండును నై రావతారోహణో
ల్లాసియు నై వాసవుండును దక్షిణవక్షంబునం బ్రబలరక్షియక్షరక్షితుం డై
యమోఘనామధేయుండై నయతోత్తముండును గృతపరికరు లై నవసురుద్రాది
త్యులును దాపలివక్త్రంబున సతిభయంకరవ్యాధిమృత్యుపరివేష్టితుం డై పితృ
పతియును వివిధయాదోనివహసనాథుం డయినవరుణుండును నడచిరి మఱియు
మూర్తిమంతంబు లై శూలపట్టినగదాముసలాదికంబు లై నయద్దేవునాయుధం
బులుఁ గమండలుఁ ముఖోపకరణంబులు జనియె నయ్యాదీదేవునకు నాస
న్నుం డయి చంద్రుండును ధవళాతపత్రంబు ధరియించె ననిలాగ్నులు చామర
హస్తలై కొల్పిరి విద్యయు సావిత్రయు గాంధారియుఁ గేశినియు ననుదేవాంగ
నలు దాక్షాయణిం గొల్పి చనిరి త్రిలోచనఘుం డైనసింగభం డనుయతుం
డు వృషభ కేతనంబు దాల్చె నివ్వధంబున నభిరామవిభవోదారుండై కుమార

గురుండు భక్తవటుంబు నేర కరిగి యచ్చటఁ గుమారుం జూచి యిట్లనియె 264
తే. సత్తమంబై నమానుత్కంఠముచకుఁ, బతివి గమ్ము కుమార దేవతల కెపుడుఁ
గార్వ్య మొకవినఁజెకొనికడఁ దీర్పు, మనిశమునుమత్సరధాన్యమునుండవగుము

— ౨౭ మహాపాదాని వహిహారం జా... ౨౭ —

క. చదుము శుభంబుల చొందుము, తనూజ యని కొఁగిలించి తద్దయుఁజ్రేసుం
బున నతని వీడుకొలువఁగ, ననఘ మహోత్సాతములు రయంబునఁ బొడమెన్.

ఆ. దెసలు ముంచె ధరణి దిక్పరఁ విరిగె న, శ్రుంబు మ్రోసె వడఁకె బర్హతములు
జగము ఘోరతమిరసంవృత మయ్యె ని, న్నరులమనము లెల్ల సంభ్రమించె. 267

వ. తదనంతరంబ. 268

మ. ఘనశస్త్రాస్త్ర మహోజ్వలంబు చతురంగవ్యాప్తభూమండలం
బు నితాంతోద్ధతఘోరఘోషబధిరీభూతాఖలాశాముఖం
బనిరోధోద్ధతివేగ ముగ్రదనుజేంద్రానిక మేలెంచెనీ
సున నీశానముఖామర ప్రతలపై శుంభదృఢజారంభ మై

వ ఇట్లు మహిషాసురసంరక్షితం బయినదానవసైన్యంబు పఱలెంచి చుట్టు ముట్టి
యసంఖ్యసామకంబులు గదాఖడ్గముసలఁగి ఘోరతన్నీ ప్రముఖానేక ప్రహరణం
బులు ప్రయోగించి నిమిషమాత్రంబున ననిమిషసైన్యంబునం బ్రచురమాతంగ
తురంగంధిఃపదాతప్రకరంబులం బరిమార్చినం గార్చిచ్చుపాదివినం జెడిపఱ
చుమృగంబులుంబోలె నమరులు సమరవిముఖు లై తొలంగం బాఱినం జూచి
నముచిసూదఁచుండు సింహనాదంబునేయుచు నెలుంగెత్తి సురగణంబుల కిట్లనియె.

చ. వలవదు సంభ్రమంబు గరువంబుగ నియ్యెడ నెల్లవారు నే
ర్పలవడ వాహనంబులు మహోత్తములున్ సమకట్టి క్రమ్యులుం
డలవునఁ దున్ది వైపుఁడు దురాత్ముల దైత్యుల నేను గల్లఁగాఁ
డలరఁగ నేల మీకు ధృతిదాల్పుఁడు నిల్వఁడు గెల్వఁ డిడుక్కునన్. 271

ఆ. ఆనఁ బోక నిల్చి యాహవాత్సహులై, సకలవాహనాస్త్రశస్త్రచయము
లలవరించి వేర్చి యార్చి తాఁకిరి వసు, రుద్రసాధ్యముఖమరుత్ప్రీవరులు

మ. అమరానీవిసృజ్యమానబహుశస్త్రాస్త్రోహతికా భిన్న దే
హము లై ఘోరమదేభముల్ బహులరక్తాంగంబు లై తూలఁ దీ
వ్రమహావాతనిపాతజాతరథసవ్యాఘాతసంధ్యాదుణా
శ్రములొ నా నవశంబు లై యొఱలుచుం బ్రత్యర్థిపైన్యంబులన్. 273

మ. పురుషోత్తామగ్ర సరప్రభూతబలసంధూతాస్త్రనిర్మాత మై
ఁగిరికా బెంపరి దైత్యవాహినుల సుద్వృత్తాశ్వికశ్రేణి వి

1 కడమి నెఱుఁ. 2 మఱను లెం నంచలించె. 3 దుష్టదిక్. 4 యాహిత్సహు...
మరుద్ధవాములు ; మరాళివరులు. 5 హతిచ్చిన్న...రక్తా క్తంబు...వ్యాధాత. 6 బహు ; శేషుడి.

స్ఫురితో¹ద్ధూతసమీరవేగవిముఖే²ధూతాకృతం దూలుభీ
కరతన్నాకరజాతసంతతతరంగవ్రాతముం బోలుచున్.

274

చ అడుచు దేవనైన్యవిశిఖాగ్నిశిఖావలి చుట్టు ముట్టినం
గడువడి దానవధ్వజిని గల్లురథప్రకరంబు లన్నియు
బొడిపాడి యయ్యె చుగ్రతరభూరిదవావల మెల్లదిక్కులం
బొడిమిన వట్టికట్టియలప్రోవులు రూ పఱుమాడ్కి దోడంగన్.

275

శా. గీర్వాణప్రవిముక్తబాణపటలక్రీడావిలూనంబు లై
గర్వోన్నద్ధసురారిశీర్షములు వీరక డొల్లెఁ గల్పచ్చిదా
నిర్విధాంబుదమండలోద్ధతమహానిష్ఠతపాతావధూ
తోర్విభృద్ధనగండశైలములతో నూహింపఁ దుల్యంబు లై.

276

వ. ఇట్లు నిహన్యమానంబు లగుచు వైత్యనైన్యంబులు వైన్యంబునొంద నిలువ
నోర్వక నలుదెసలం జెదరిన నొదరి యందఱి నదల్చి మహిషాసురుం డొక్క
మహాశైలంబువెఱికి యిరుగేల నమర్చికోనియమరులమీఁదం గవిసినం గని జని
తోత్సాహం వైనసురానీకం బతనిం గూడికొని భేరినిస్పాణవణవాదితూర్వ
రవంబులు సింహనాదంబులు జెలంగం గడంగిన నింద్రాదిసురులుచు బెలుచు
సంగరోస్తుఖు లై నిలిచిన

277

క. మహిషుడు బల మేర్పడ నమృహిధరమున్ వైచె నయ్యమరనైన్యముపై
మహి సంచలింపఁగా దశసహస్రయోధవరు లపుడు ననుసరి దానన్.

278

ఉ. అంతయుఁ జూచి యెంతయు భయంబున నింద్రునిఁ దొట్టి నిర్జరుల్
భ్రాంతమనస్కు లై తరుగఁబడ్డ మదాంచితఘోరమూర్తి యై
యంతకశౌర్యుఁ డాదనుజుఁ డంత దిగంతము దూలఁ గిట్టి కా
లాంతకుఁ డైననంద్రనిరథాగ్రము చెచ్చెరఁ బట్టు నుద్ధతిన్

279

చ. హరుఁ డదె చిక్కె నింక నసురాధిపుచే దెగు నంచుఁ బొంగి భీ
కరముగ దైత్యు లార్వంగ జగత్త్రితయంబుచు గంప మొందఁగాఁ
దెరలి మునీశ్వరుల్ గరము దీనతఁ బొందంగ మందహాసభా
సురముఖుఁ డై పురారి నిజసూనుఁ గుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్.

280

ఉ. చూచితె వీనిసాహసము శూరత మద్రథరోధి యయ్యె ని
న్నీచుఁ గృతాపరాధు నవినీతు గతాయువు మృత్యుదేవికీ
గోచరుఁ జేయు మీమీపు రణకోపిద నాపుడు పుణ్యఖండ గో
త్రాచలసన్నిభుండు మదనాంతకుమాటకుఁ బొంగి యుక్కునన్.

281

ఉ. లోహితరత్న భూషణుడు లోహితమాల్యధరుండు విస్ఫుర

1 అస్పక. 2 రక్తప్రమఖంబు లన్నీయుం ; రథి.బులు కాల్పలంబులున్. 3 వృత్త (వృద్ధ)
సూరి...ని(ర్వృత్రం) ర్వక్త్రాంబుద. 4 చదిసిరి. 5 నుదంచిత. 6 మిథు.

లోహితలోచనుడు చరలోహితః పుండు లోహితాస్యుః చై
యామానకేభిః గడగుచ్చుకు సూడగ నొప్పె లోకని
ద్వాహంబునూతః పతంగుడహాలే కథాధిరూఢుః చై.

232

ఉ. అతని మగ్న శేజా నిటలాత్తనూనపుఁ జూచి నిర్జర
వ్రాతము భీతిః బో విడిచి వారక ధీరత నిల్పె నంత ని
హృతవిరోధి వైరిధదోహలి న్నా వడి వైచె దీప్తని
హృతముతోడఁబుట్టు వనఁ గాఁ దగునుజ్జ్వలశక్తి వైత్యువైన్.

233

క. బాహుకల్పాంతాగ్ని సుమారంభము దోడ నమృహాశక్తి రయం
బారంగ నడవి వివిజే, ద్రారాతిం బొదివి భస్మితాంగునిఁ జేసెన్.

234

వ. ఇష్టిధంబున మహిషాసుకుం బరిమార్చి కుమారుండు మఱియు నమృహాశక్తిం
బునగపునగ ప్రయోగంబు గావించుచు ననేక దైత్యదానవశతసహస్రంబుల వధి
యించె నద్దేవునిపారిషదగణంబుం గవిసి యసుదులం దునిమి తూటాడి తడియ
రక్తపానమాం ఖాదనంబులునేసి మత్తెల్లి యాడుచుం బాడుచు నతనిఁగొని
యాడుచు విహరించె నిట్లు వై సలం బొలియించి తిమిరంబు విరియించినతిమిర
వై రియుంబోలె వెలుంగు చున్న కార్తికేయు నజేయుం జేర నరుగుదెంచి
దేవేంద్రుం డతనిం గొఱిటం జేర్చి యిట్లనియె

235

చ. కమలభవప్రద త్తవరగర్వితుఁ డై మముఁ జీరికిం గొనం
డమితపరాక్రముండు దనుజాధిపుఁ డీతఁడు నీమహాగ్రణో
ప మనుదవాగ్నియందు శలభంబునుబోలె నశించె వీనికన్
సము లగువారు వెండియుచు జచ్చిరి సూర్యుడు దైత్యు లీయనిన్.

236

క. లోకత్రయంబునందును, నీకీర్తి వెలింగె నచురనికరము నేనుకన్
నీకింకరులము గుణర, త్నాకర రక్షింపు మమ్ము శివనిశము కృపతోన్.

237

వ. అని పలికె నప్పుడు పార్వతీసుందరుండు నిజనందనుఁ బునగపునరాలింగనంబుల
నభినందించి పురందరప్రముఖులం జూచి యిక్కుమారునందు నాయం దెట్లట్లు
సభక్తికచిత్తులరై వర్తిల్లుం డని యాజ్ఞాపించి యనంతరంబ భద్రవటంబునకుం
జనియె నమరులు ప్రమదంబునం దమతమనివాసంబులకుం జని రివ్వధంబున.

238

ఉ. ఒక్కదినంబునందు బలియండు సుకారుల నెల్లఁ దున్ని వెం
పెక్కి దయాధ్యుఁ డై యభయ మిచ్చె జగంబుల కెల్ల పణ్డుఖుం
డ్కింక భక్తితో వినక నెప్పుడుఁ గీ రస సేసిన్ జనుల్
నిక్కము సర్వదోషముల నీగి భజితుడు భవ్యభద్రముల్.

239

వ. అని మార్కండేయుండు సెప్పిన బాండవులు సంతృప్తహృదయులై యమృహా

1. మృహాశక్తియ...నడవి వివిజే. 2. కాథము...కొనమున దవా. 3. ననికంబుం గృహన్.

త్తునిం బ్రశంసించిరి వా రివిధంబున నభీష్టకథాగోష్ఠిం బ్రసరిల్లునెడఁ గృష్ణ
పల్లభ మైన సశ్వభామముఁ బాంచాలియు నేకతంబ యొక్కయెడ నియ
సల్లాపసంసక్త లైయుండి రప్పుడు సత్యభామ ద్రావడి కిట్లనియె 290

— శతా ద్రావణినివాచుఁ —

శీ నీప్రిభక్తల నిర్వలచరితులఁ బ్రకటతేజుల లోకచాలనిభులఁ
బాహుల నీ వొకభంగిన వదలక చెలువ. యెట్లుంగి భజింతు దగిలి
యొక్క రొక్కనికంటె నుమిద నీ కేవురు ననురక్తు లగుట యత్యద్భుతంబు
నగుమొగంబుల కాని నలినాక్షి నీదెఱు బతులకుఁ గింకిరిపాటు లేదు

తే. వ్రతము పెంపొ మంత్రప్రథవైభవంబొ, సకలసైవభ్యకర్తకౌశలమొ చతుర
విప్రమోల్లాసరేఖయొ వెలది నీవీ, శేషసౌభాగ్యహేతువు నెపుమ నాకు 291

క. ఏచును నీవలన నిజము, గా నిది యంతయును నెఱిగి కనులదళాక్షుం
బూని వశగతునిఁ జేసి యచూనన్నేహానుభావయుక్తఁ దలిర్తున్.

క. అని యడిగిన మది నించుక, గిరుక వొడమ నడఁచుకొనుచుఁ గృష్ణ మృదులహా
సిని యగుచుఁ గృష్ణభామినిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె నిర్వికారాకృతీ మై. 293

క. నను నిట్లు దుష్టవనితా, జనమునటులు గాఁ దలంపఁ జనునే నీకున్
మన స్వాదు పురుషోత్తము, వసితపు గాఁ దగవు నీవు వనరుహనయనా. 294

వ. అని మేలంపుఁజందంబున దానివివేకవిహీనత యెఱుకపడ నాడి పాంచాలి
మఱియు నిట్లనియె 295

చ. అలయక మంత్రతంత్రవివిధౌషధభంగులఁజేసి యెంతయున్
వలతురు నాథు లంట మగువా కడు బేలతఁగంబు దాన మున్
గలిగిన ప్రేమయం బొలియుఁ గాని యొకండును సిద్ధి బొంద ద
హృదయైకతతోడిమగ్ని యహిపాత్తుగఁ జూచు విభుం డెఱింగినన్. 296

చ. మగువ యొనర్చువశ్యవిధి మందులు మాకులు నొందుచంద మై
మగనికిఁ దెచ్చు రోగములు మానక మూకజడాదిభావముల్
మొగి నొనరించు నద్ధురితముల్ దనచేసినచేత లై తుదిన్
జగమున కెక్కి నిందయును సద్గతిహానియు వచ్చు నింటికిన్. 297

క. కావునం బతులకు నెప్పుడు, గావింపం దగదు కపటకర్తంబులు ద
ద్యాన మెఱిగి యనువ ర్తిని, యై వనిత చరింప నదియ యగు నెల్లవియున్. 298

వ. పాండవులయెడ నే నెట్టిదాన నై యిట్టిసౌభాగ్యంబు నందితి నది నీకు నెఱిం
గించెద నేర్పడ వినుము. 299

నీ పతు లాత్మ నొండొక్కపడఁతులఁ గలసిన నలుగ నెయ్యెడల నహంకరింప

1 నాది నీజన నెట్లు...గింకిరిపాటు. 2 భోగయుక్తి. 3 జనంబున ట్లమగఁ దలంపఁ.

4 హృదయైకత. 5 మాయలు.

మదము బ్రమాదంబు మాని వారికిఁ జిత్త మేకముఖంబుగ నెల్లప్రాగు
భక్తి సేయుదుఁ జూపుఁ బలుకుచు నోర్పించు 'స్నేహంబు వింతగాఁ జేయనెపుడు
నమరంగంఘ్రియమొడులం దైవకు బురుషు నమ్మని దృఢంబుగఁ దలంతు
లే స్నాన భోజనశయనాది సంప్రయోగ, మర్థిఁ బతులకు మున్నెందు నాచరింప
బతులు వచ్చిన నాననపాద్యవిధుల, భక్తితో నేను కావించుఁ బనుప నొరుల.

చ. తగియెడువేళలందు నియతంబుగ మజ్జనభోజనక్రియల్
దగ నొడఁగూర్చు భర్తలకు ధాన్యశరణులు రిత్తమై వ్యయం
బగుటకు నోర్వ నొప్పుడు గృహస్థభాండవిశోధనంబు లి
మ్ముగ నొకనాడు నేమఱు బ్రమోదము సల్పుదు బంధుకోటికిన్. 301

క. శిలుమాటుం దలవాకిట, మెలఁగుట యసతీజనైకమిత్రత కలహం
బుల కెలయుట నగుపలుకుల, బెలుచ నగుట నాకుఁ గానివేరివి మగువా.

క. పతు లిచ్చమెయిఁ బ్రవాస, స్థితు లైనం బుష్పగంధదీప్తాభరణ
ప్రతతి ధరియింప దద్గత, మత నగుచుఁ దదాగమంబ మదిఁ గాంక్షింతున్.

ఉ. అత్తకు భక్తి గల్గి మది నాయును నెప్పినమాడ్కి శిబికా
వృత్తము లాపహింతు గురువిప్రజనాతీథిపూజనంబు ల
త్యుత్తమభక్తి నేన తగ నోపి యెవర్తుఁ బ్రియంబుఁ దాల్చెయుక్
మెత్తెదనంబు సంతతియు మేలుగఁ దాల్చు సమస్తభంగులన్. 304

క. కడుమృదువు లనుచుఁ దేకువ, నెడి యెపుడుఁ జరింప భరతసింహులు గోపం
బడరిన నాశీషముల, వడుపునఁ గూరు లని వెఱపు వదలక కొల్తున్. 305

సీ. మాయత్తఁ బృథ్వీసమానఁ బృథాదేవిఁ గుంతిభోజాత్మజఁ గోమలాంగి
సతతంబు భోజనాన్నివాదికములయం దిమ్ముగఁ బరిచర్య యేవ చేసి
సంప్రీతఁ జేయుదు జనవండ్యఁ డగుధర్మతనయునిబంత నిత్యంబుఁ బసి డి
పల్లెరంబులఁ గుడ్చుబ్రాహ్మణు లతిపుణ్యు లెనిమిదివేలు సమిద్ధమతులు

తే. యతులు పసివేలు వారల కనుదినంబు, నన్న పానంబు లర్హ సహాయ నగుచు
నొడికముగ నేన కావించు సుచితవస్త్రభూషణాదులఁ బరితోషముగ నొనర్తు

వ. మఱియు ధర్మరాజు నగరియందుఁ గనకమణిమయభూషణాలంకృతు లయినపరి
చారకులు నూలువేలు రేమును బగలును బాత్రహస్తై లై యభ్యాగతభోజ
నంబు లొడఁగూర్చువారు నందఱ కలగు వీరెల్ల నిట్టిట్టి మెలఁకువమెలంగుదురని
తత్కృతాకృతంబు లేనయెఱుంగుదు నిరంతరమదధారాతరంగితకపోలంబులయి
నభద్రగజశతసహస్రంబులుఁ బ్రభూతజవన త్వస్సన్నతంబు లయినయు త్రమా
శ్వశతసహస్రంబులుంగలవు వానికి నన్నింటికిని తోడ్చితంబులై నఖాద్యంబులొన
రింపను బాలింఁగు దగినవారి నేన నియమింతు నఖండభాండాగారపూరితంబు

1 జెయ్యుడు; స్నేహంబు వృథాగాఁగఁ. 2 పలుమఱుఁ దలవాకికిని. 3 శిబికా.

తై నయగణ్యమణికనకాడివస్తువులును బ్రతివిగవిహితంబు లయినచూయవ్యయంబులు నాయెటుంగనియవియు లేవు గోపాలజనంబులు దురిగాఁ గలవకల భృత్యజనంబుల జీవితంబుల నరసి యేన నడపుదుం బరమయశోధను లగుపాండునందనులు నిజకుటుంబభారంబు సర్వంబు నాయంద సమర్పించి తారు నిష్ఠరులై యిష్టవిహారంబుల నుండుదు రే నెల్లవెంటల నప్రమత్త నై వర్తింతు 307

ఆ. వేగ జాము గలుగ వెడనిద్రుఁ బొందుదుఁ, గాని రాజ్యభారకార్యయుక్తి నబ్జనయన నాకు నాహారనిద్రల, కెడయు లేదు సువ్వె యెల్లప్రాద్దు. 308

ఆ. ఇట్టివర్తనముల నెపుడుఁ బాండవులకుఁ, దగిలి ప్రియము నేయఁ దగితిఁ గాని మగువ నీవు సెప్పు మందులు మాకులు, నింద్రజాలములును నే నెటుంగ. 309

వ అనిన విని లజ్జాకలితచిత్త యగుచు సత్యభామ పాండవభాషిని కిట్లనియె. 310

క. 1వ నెటుగమి ని ట్లడిగితి, నానేరమి నైచ వలయు నగవుగఁ గొనుమీ మానిని నాపలుకులు స,న్దానితము భవచ్చరిత్ర మహిమ ధరిత్రిన్. 311

వ. అనినం బాంచాలి మందస్థితానన యగుచు నది యట్ల కాక యని పలికి మఱియు ని ట్లనియె. 312

—౧౭ ద్రావిడ సత్యభామకుఁ బరివ్రతాధర్మంబుల సెప్పుట —

క. పతిమనసు హింఁచికొనియెడు, చతురోపాయంబు నీకుఁ జవలాక్షి నుని శ్చితమతిఁ జెప్పెద విను మూర్జితమును ధర్తాన్వితము సుశీలంబును గాన్. 313

చ. పతి హింఁడవంగ నైవతము భామల కెందును లేదు ప్రీతుఁ డై పతి గరుణించెనేనిఁ గలభాషిణి భాసురభూషణాంబరా నితధనధాన్యగౌరవము విశ్రుతసంతతియుక్ యశంబు స ద్గతియును గల్గు నొండుమెఱుఁ గల్గునె యిన్ని తెఱుంగు లారయన్. 314

ఆ. కరము దుఃఖిభవడినఁ గాని యొక్కింతసౌఖ్యంబు ధర్మగతియుఁ గలుగ దెందుఁ జూడు మబల భర్తృశుశ్రూషఫలము సంతుతశుభంబు గలదు ధర్మవాదవు.

క. కావున నిత్యము సమ్యక్, గాఢవము ప్రేమంబు చెరవు భక్తియుఁ బ్రియముం గావింపుము నీప్రియునెడ, భావముఁ దా నెఱిగి భర్త బాగుగ మరగున్.

మ. వనజాతుండు గడంగి నీ దగుగృహద్వారంబు సేరంగ వచ్చె ననంగా విని లెమ్ము సంభ్రమముతోఁ జెన్నొందునభ్యంతరం బునకుఁ వచ్చిన నాసనాదికరణంబుల్ దీర్పఁ దత్తజ్ఞనం బు నియోగించితి నంచు నుండక ప్రియంబుల్ నేయు మీవుం దగన్. 317

చ. తివిరి మురారి నీకుఁ గడుఁ దీపుగఁ జెప్పినవల్కు గల్గినం గువలయనేత్ర నీమనసుగూడినవారికి నైన నెప్పుఁ జె

1 వి నెఱుగక యి ట్లడిగితి. 2 నాచు 3 మిగులుగ...భ మి...భావితభూషణాంబ. 4 సుఖంబునంద. 5 భావ మెఱిగి యకండు దాన డై బడి మరగున్.

ప్ప వలదు దాన నొందొక నెసంబు ¹ఘటింతు రెజింగిలేని నీ
సవతులు కృష్ణబుద్ధి విచారం బగు నీచేరు దత్తయుక్తచేన్.

318

చ. పతికి ననుంగు లైనతగుబంధుల మిత్తుల భౌజనాదిస
తృప్తిముల నాదరించుచు సకృత్తమథక్తి ²నియుక్తిసంతతో
త్థితమతి వై చరింపుము తదీయహితేతరవృత్తు లైనవా
రతవ భవత్సుహృజ్జవము లైనను వైకొన కుండు మెప్పుడున్.

319

క. విను ప్రద్యుమ్నాదిభవ, త్తచంచులయెడ నైన నోతంబున నేకా
సవమున నుండుట మాష్యం, బనియెఱుఁగుము సతులచరిత లతదుష్కరముల్.

క. కులవతులుచు సతులును నిర్వలమతులును నయివయ్యేమగువలతోడం
జెలిమి యొనరించునది దుర్విలసితననితాభియుక్తి విడువుము తరుణీ.

321

వ. ఇది నీకుఁ బరమసౌభాగ్యమూలం బయినయుపాయం బనినం బ్రీతచిత్త మై
సత్యభామ యి ట్లనియె.

322

సీ. నీవు భర్తజ్ఞువు దేవసన్నిభులు నీభర్తలు మహనీయకీర్తిధనులు
ధైర్యతేజోబలశౌర్యసంపన్నులు గావున వీరికి నేవిధమాన
ధారుణీరాజ్యంబు నేరెడుఁ దడయక మీ కెల్ల నేసినలోకనింద్య
చరితుండు గౌరవధరణీశునతలు దిక్కు లే కలమటఁ బొక్కుచుండఁ

తే. గని ముదంబునఁ బొందెదు వనిత నీవు, సుతుల సత్యంతనిర్వలమతుల శౌర్య
యుతులఁ గాంచిన సద్గుణాన్వితపు వగపు, వలదు చిత్తంబులో నీకు జలజవయన.

వ. ప్రతివింధ్యాదు లయిననీపుత్తు లేవురు నిప్పుడు వచ్చి యదుపురంబున నున్న
వారు వారికి నొక్కిటం గొఱంత లేదు రుక్మిణియు సుభద్రయుఁ దక్కినవార
లు నక్కుమారులయెడం దమకొడుకులకంటె గారవంబు నేయుదురు వారి
దెస నిశ్చింతపు గమ్మనియె నయ్యవసరంబునం గృహండు పాండవుల వీడ్కొని
మార్కండేయాదివిప్రజనంబు నామంత్రణంబు నెసి గమనోన్ముఖుం డగుటయు
సత్యభామ యాజ్ఞ నెసిం గొగిలించుకొని సగౌరవంబుగా వీడ్కొనియె నంత
వాసుదేవుండును బ్రియాసహితంబుగా రథారూఢుం డై ద్వారవతీపురంబున
కరిగె మార్కండేయుండును బాండవేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్రమంబునకుం
జనియె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డి ట్లనియె.

324

క. వనముల ని ట్లనిశంబును, ఘనతరదుగిఖానుభవవికల్పితు లగుచున్
మనుజోత్తము లప్పార్థులు, జననుత యట మీఁద నెట్లు ³చరియించిరొకో.

325

వ. అనిన నమ్మనీశ్వరుం డి ట్లని చెప్పెఁ గృహండు సనినయనంతరంబ పాండవులు
గామ్యకవననివాసంబు పరిత్యజించి యనేకవనశైలనదనదీవికేషంబు లాలో
కించుచు దైవతవనంబునకిం జని రట్టియెడం గరిపురంబున నుండి యొక్క బ్రాహ్మ

1 గడింతు. 2 విశేషం...కుండు మేర్పడక. 3 నలికిరి తెలుసు.

ఐండు సరసకథాకథనకుశలుండు సనుచెంచి కాంతేయులం గని యుచితసల్లా
పంబునేసి మగిడి ధృతరాష్ట్రపాలికిం జనిన నమ్రహిపాలుండు పాండవులకుశలం
బడుగుటయు నవ్విప్రుండు వా రేవురు ననవరతశీతవాతాతపకర్మితాంగు లై
బహుదుఃఖిసాగరంబున మునింగి యున్న వా రనియుచు వీరచాథ యయ్యను
ననాథయుంబోలె బాంచాలి పరమశోకార్తుయై యున్నది యనియుం జెప్పిన
విని వైచిత్రవీర్యుండు విషణ్ణహృదయుండై కన్నీరు మోరుగం గొండొక నేవు
వలుక కుండి పదంపడి నిట్టూర్పు నిగిడించి గద్గదకంఠం డగుచు నిట్లనియె. 316

—ॐ ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులవనవాసక్షేత్రంబునకు దుఃఖించుట. ॐ—

- క. నాచేసినకీడునఁ గడు, నీచుం డగునాతమాజునేరమి నిమై
నోచెల్ల పాథులకుఁ బుణ్యాచారల కెందు లేనియాపద వచ్చెన్. 327
- క. నాపెద్దకొడుకు ధర్మజుఁ, గావురుషవిదూరు ధీరుఁ గౌరవకులసం
దీపకు నివ్వధమున సుతాపితుఁగాఁ జేసెనే విభాత్యుఁ డదయుఁ డై. 328
- చ. అమలనివాతసౌధములయందు మనోజ్ఞమరాళతులత
ల్పముల శయించి రేవులు శుభస్థితిమాగధసూతగీతనా
దములఁ బ్రమోదముం బొరయు ధర్మసుతుండటె కానభూమిభా
గమున శయించి మేల్కను సృగాలనినాదవిక్లవక్షుఁ డై. 329
- క. నాగాయతనత్తుడు ది, జ్ఞా గాయతహస్తం డనిలనందనుఁడు మహా
ద్యేగాత్ముఁ డగుచు డస్సిన, వాగముక్తియ నుండ కున్నె నవసి వనమునన్. 330
- ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములుక సతయు నార్తిమెయిక్ బహుదుఃఖిమగ్ను లై
యున్న తెఱంగు సూచి విజయుండు యుద్ధిష్ఠిరవాక్కిబద్ధుఁ డై
సన్నుతుఁ డుగ్రవన్నగముచీవాడ్చున రోజుచుఁ గ్రోధశోకవే
గోన్నతి నాత్మ నే మనుచు నుండునొ నానుతుతప్ప లెన్నుచున్. 331
- క. అక్కట మృదుగాత్రులు గడుఁ, జిక్కినిమనసులు గుమారచింహులు గవ లిం
పెక్కినసుఖముల కిర్దులు, స్రుక్కినవయ నోర్చి యునికి చోద్యం బరయన్. 332
- చ. అని పలికి వెండియు. 333
- చ. అనువమతేజఁ డున్నతభుజాగ్రుఁ డుదగ్రుఁడు వైరినిగ్రహం
డనఘుఁడు వాయుసూనుఁడు నిజాగ్రజుచేసినసత్యపాశేబం
ధనమునఁ జిక్కి తత్సమయతత్పరుఁ డై యిటు ఘోరదుఃఖివే
దనములు సైఁచెఁ గాకి మది తద్ధయుఁ గ్రోధమయంబు వానికిన్. 334
- సీ. శకునికై తపము దుష్కాసనుచేసిన దుష్కర్తమును గర్హ తులువతనము
దుర్యోధనుని డైనదుర్భయంబును జితమున గిరిశల్యముల్ వోలె నలఁచ
దావాగ్ని తెఱుగున దరికొని క్రోధంబు వనవాస మనియెడివాయుగతుల

నంతకంతకుఁ జేర్చి యవయవంబుల నెల్ల మండంగ నెప్పుడు మధ్యముఁడు

ఆ. మొగము జేవ్రుచింప ముడివడుబొనులతో, పుడుగఱచుచును భయంకరముగ
నున్న రూపు వాచుకుండు నామది వాడ, ¹మిత్త నాడుపుత్రమిత్తతతికి 315

క. అంతకునుతుహృదయంబున, నంత గలుగ నేర దలుక యష్టనుమదిలో
నంత గలుగ దవూరుతి, యంతకనిభుఁ డధికరోషం డవరతంబున్. 316

తే. అష్టనానిలప్రేరితం బగుచుఁ జేర్చి, వాయుతనయదవాగ్ని దుర్వారభంగి
గర్జసౌబలహితముగా మదీయ, పుత్రశతకానకము వెను బొదువ కున్నె. 317

క. అగుఁ గాక కర్తృఫలములు, దగఁ గుడుచక పోవ వశమె వైవక్యతంబుల్
మగుడునె కౌరవ్యులకుం, దెగుకాలం బయ్యె చగపు తెరు విం కేలా 318

క. ఏను వల దన్న జూదము, మానఁడ సుతుదుర్జయంబు మగిడింపక దు
ర్దానముగఁ గులక్షయం, ధానమునకుఁ దొడఁగితిని విధాతృనిచెయిదిన్. 319

తే. రాత్రి తెగుదల దిన మేల రాకయుండు, దినముతెగుదల రాత్రి యేతేరకున్నె
పరఁగసుఖదుఃఖములు గాలపర్యయమున, నెందుమరుజుల²బొందక యేలయుడుగు.

ఉ. మేలున సంతసిల్లనెడ మేకొని యావద లొందు నాపదల్
నూలఁగ భూరిసౌఖ్యములు దోచుఁ గృతంబులు దప్ప వెమైయిం
బోలఁగ సంతయుం గని ప్రబుద్ధమనస్కులు ఖేదమోదని
ర్దాళితధైర్యసాగరులు గాక సుఖింతురు సివ్వకాలమున్. 341

చ. సిరికి దొలంగి కానల వసించి కృశించినపార్థుఁ ⁴డట్టె ని
ర్జరులవరంబునం బరమసన్నదలీల మహాస్త్రలాభవి
స్ఫురణముఁ బొంది యద్ధివికి బోయి శరీరముతోన క్రమృత
ధరణికి వచ్చె నిట్టివి గదా వివిధాదృశకర్తృపాకముల్. 342

క. గాండీపము విల్లటె యా, ఖండలనందనుఁడు విల్లు గలవాఁ డటె త
త్కాండంబులు దివ్యము లటె, యొండెటికోవారిధనమ్ యుర్వియు సిరియున్.

చ. అని ధృతరాష్ట్రుండు బహువిధంబు లగుపలుకులు వలుక విని దుర్యోధనుండు
శకునిం జూచి యీరా జేల యంతభీతుం డయ్యె ననుచు నతండునుం దానును
గర్జనసహితుండై యొక్కవివి క్తప్ర దేశరంజనకుం జని కార్యాలోచనంబున నున్న
యెడం గర్జన డిట్లనియె. 344

సీ. ⁷పాలితకౌర్యులు పాండవేయులు దుఃఖిణీలు నై యడవులపాలు వడిరి
ధరణిశ తొల్లి యొంద్రప్రస్థపురమున ధర్మనందనుపాలఁ జేర్చి తోడ
శోభిల్లు చున్నవిశ్రుతలక్ష్మీ నీబుద్ధిబలమున నిన్నుఁ బెం పొలయఁ బొందె
బరువడి దక్షిణవశ్చిమోత్తరపూర్వదేశస్థు లయినమహీశు లెల్ల

తే. నీక యరిగాఁపు లై ¹రిప్తు నిఖలజలధి, శైలకాననద్వీపవిశాల మయిన
మహిసమస్తంబు నేలుము మహిమయెసఁగ, లీల నిండ్రండు సురలోక మేలుఁట్లు.

— కర్ణ కవచధర్మోధము మంత్రము కీర్తనము. ౨ —

ఉ. జానపదుల్ పురిజనులు సంతోషముం బ్రమదం బెలర్ప నీ
దైన్యశుభోదయంబ హృదయంబులఁ గోరుచు నున్నవారు స
మూనము నొంది కౌరవసమాజము నిన్ను భజింప భూరితే
జోనిధి వై వెలింగెదవు సూర్యునిచాడ్చున నీవ యిష్టుహిన్. 346

వ. పాండవు లిష్టుడు పరమదుగ్ధిార్తు లగుచు ద్వైతవనసరోవరసమీపంబున
నున్న వారని వింటిమి నీవు సకలసామ్రాజ్యవిభవంబు మెఱసి చని యందు నీతే
జంబు ఘర్తసమయంబునాఁటి తపను తేజంబై పగతురకన్నులు గమర నతిదు
స్సహం బగునట్లుగాఁ జేయుము దొల్లి నహంషపుత్రుం డయినయయాతియుం
బోలె నుజ్జ్వలుండవైయున్న నిన్నుంజూచి పాండవులు హృదయభేదంబుగా
వగచెదరు మిత్రజనమోదంబును శత్రుజనభేదంబునుంగదా సంపదలకుం దగి
యెడుఫలంబు. 347

క. ధనధాన్యపుత్ర బాంధవ, జనలాభంబులును దలచ సరిగావు సుఖం
బునఁ దాను దసరి శత్రులు, ఘనతరదుగ్ధిముల నుండఁ గని యలరుటకున్ 348

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబుతో విప
దభారము నొంది వందురినఫలును నుజ్జ్వలరాజ్యవైభవో
దారుల మై కనుంగొనుమువంబునఁ బొందఁగఁ గాంచుకుంటె నిం
పారఁగ నొండు గల్గునె కృతార్థత యెందును గౌరవేశ్వరా. 349

తే. ఆతులసౌభాగ్యపుణ్యసమగ్రగరిమ
నొప్పు చున్న నీదేవుల యొప్పు సూచి
ధృతి దఱిగి తన్నుఁ దాన నిందించుకొనుచు
హృదయమునఁ బొండవాంగన యెరియ వలదె. 350

వ. అనిన నిది వోలు నని నాగకేతనుండు సంప్రీతుం డై కొండొక విచారించి
రాధేయుం జూచి యిట్లనియె. 351

క. నాతలఁపును నిట్టిద నీ, ²వేతెఱఁ గెఱిగించి తది యభీష్టము మన మా
ద్వైతవనంబున కరుగుట, భూతలపతి యనుమతింపఁ బోలదు మదిలోన్. 352

తే. అందుఁ బాండవు లుండుట యాంబికేయుఁ
దెఱుగు మన మవ్వనంబున కేగుటయును
గడఁగి పార్థులతోడి విగ్రహముకొఱక
యని యవశ్యంబు వారించు నతఁడు మనల. 353

1 రిప్తు నిఖల జలధి, కాననద్వీపవిశ్రుత మైనయిట్టి. 2 సుభోదయంబు...భజింప.

3 వేతెఱఁ గెఱిగించి తది.

వ. అదియునుం గాక.

354

చ. ఉరుతరవిక్రమాధున్య లనియున్ మహనీయతపోవిశేషను

స్థిరు లనియుం బృథాసుతులదిక్కునఁ దద్దయు భీతుఁడై నిరం
తరమును మానవేంద్రుఁ ¹డెడఁ దాపము నొందుచు నుండు వింశై యి
క్కురువిభుఁ డింతసేపు గడుఁ గూర్చి విలాపము నేసె వారికిన్.

355

వ. అతని²యొద్ద నుండి విదురుండును వారిన పెట్టుచోటు గానక పొగడుచుండు
జూదంబునాటనుండియు విదురుండు పాండవపక్షపాతి యగుట దెల్లంబయ్యె
మనవిచారించినయిక్ష్వాకుర్యంబు చిన్నపన్న యెఱింగె నేనియు నాతం దెల్ల
భంగుల విఘ్నంబు నేయుం గావున నిది యంతయు రహస్యంబుగా నొనరించి
కొని ధృతరాష్ట్రుండు దీని కనుమఱించుతెఱం గెయ్యది యట్టియుపాయంబు
నీవును శకునియు నూహించునది మనము రేచకడ వచ్చి కురుపితామహుం
డైనభీష్ముని గురువంశోత్తముం డైనధృతరాష్ట్రుని నొడంబఱిచి వెడలుద మని
వారి వీడ్కొలిపి దుర్యోధనుం డభ్యంతరగృహంబున కరిగి యారాత్రి
సముచితప్రకారంబునఁ గడవె బ్రభాతం బగుటయుఁ గర్ణుండు దుర్యోధను
కడకుం జని యిట్లనియె.

356

ఉ. భూతలనాథ యే నొకటి పోల నుపాయము గంటి నిష్పాడా

దైవ్వితవనంబునందు విదితంబుగ నున్నవి గోకదంబముల్
ప్రీతిగఁ దద్విలోకనము పేరఁ జనం దగు భారుణీశ్వరుం
డితెఱుగె నఁ బొమ్మను నభీష్టముఁ ³జేకుటు నెల్లభంగులన్.

357

క. నా విని సుబలతనూజుఁడు, దేవా నీయాన యేను ⁴దెల్లంబుగ రే

యీవెరవె నెప్పునప్పున, భావించితి ననియె నంతఁ బ్రహసితముఖు లై.

358

వ. ఒండొరులచెయి సఱచి నవ్వుచు నమ్మువ్వరుం దత్తేణంబ ⁵సమంగనామధేయుం
డయినగోపాలకు నొక్కనింగఱపికొని ధృతరాష్ట్ర పాలికిం జని సముచితప్రసంగ
సేవావిశేషంబుల నమ్మహీవిభు సుముఖుం జేసి యనంతరంబ దేవా ద్వైత
వనంబునందులకీలారంబుననుండి వీడె యొక్కగోపకుండు వచ్చె ననిన నతండును
వాని కభిముఖుం డై పసులసేమం బడుగుటయు వాఁ డిట్లనియె.

359

— కర్ణ పాపములు భృతరాష్ట్ర చేత ఘోషయాత్ర కనుజ్ఞ గొనట. —

ఉ. దైవ్వితవనంబునట్టిసుఖవాసము గోవుల కెందు లేదు థా

త్రితలనాథ యిప్పుడు ప్రదీప్తము లై సతతంబుఁ జేర్చి గో
వ్రాతభయంకరంబు లగువాలుమృగంబులు సంచరించు మీ
కాలెఱుగెల్లఁ జెప్పుటకు నై యిట వచ్చితి నేను శెచ్చెన్.

360

1 డెడ. 2 యొద్దనయుండు గావున విదురుండును...డైన దైచిత్ర్యవీర్యు నొడంబఱిచి.
3 పొమ్మ. 4 కర్ణము గాగన్. 5 సంగమనాదు...గఱపిగొని.

- అనిన యనంతరంబ కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రతోడ దేవా య ట్లయినం దడ
యక దుష్టమృగనాశనంబును గోగణసంరక్షణంబును జేయుటకు భవత్సూను
దుర్యోధను నియోగింపు మనిన నతండు గొండాక విచారించి యి ట్లనియె.
- మ. తగు గోరక్ష యొనర్చ దుష్టమృగవిధ్వంసంబు నూహింప మే
లగు నైనకా వినుఁ డవ్వనాంతరమునం దాసక్తిమై నున్నవా
రు గరిష్ఠాత్ములు పాండురాజతనయుల్ రూఢప్రతాపాధ్యుల
వట్లగుటకా మీగమనంబు ¹నామది బ్రియం దై తోడ దెబ్బంగులన్. 362
- చ. పనమున కేగి వందురినవా రని వారల మీ రవశ్యముం
జెనకఁ దలంతు రప్పురుషసింహులు భూరితపోనిధుల్ మనం
బునఁ గలుపించిరేనియుఁ దపోమహిమకా మిము నిర్దహింతు రొం
డె నతులితాస్త్రశక్తిని వడిం దునుమాడుదు రాజి ²నందఱన్. 363
- క. మున్నును మీచేతఁ గడుకా, బన్నము వడి నొచ్చినారు పార్థులు మిమ్ముం
గన్నంత నలుగ కుండునె, పన్నగరిపునన్ని భుండు పవనజాఁ డాత్మన్ 364
- ప. ఆదియునుంగాక. 365
- చ. ఒకరుడ థాత్రి యంతయును నోర్చెఁ గృతాస్తుఁడు గాక యుండియుం
బ్రకటితబాహువిక్రముఁడు ఫల్గునుఁ డిప్పు మహేంద్రుపాల న
త్యకుటిలదివ్యబాణవిదుఁ డై యెలమిం జనుదెంచె నష్టివా
నికి నెమరంగ శక్య మగునే రణభూముల నింక నేరికన్. 366
- తే. శిచెనకి మీరు వారికిఁ గిడు నేయుటయును, వారు మీకెగ్గునేతయు వగవమేలు
గాదు వలసిన ఘోషరక్షణ మొనర్చు, దగినవారలఁ బుత్తము దడయ కండు.
- ప. అని యొడంబడ కున్న నయ్యాంబికేయునకు శకుని యి ట్లనియె 368
- ఉ. పాలితవిక్రమోన్నతులు పాండుతనూజులు వారి కప్రియం
జేల యొనర్తు మే మధిప యే మటు నేసితి మేనియుం బ్రతి
జ్ఞా³లపితుండు ధర్మజాఁడు సత్యము దప్పునె తమ్ము లేల త
చ్చిల మతిక్రమింతు రిది సిద్ధము నమ్ముము నెమ్మనంబునన్. 369
- క. మాకును జిత్తంబుల మృగ,యాకౌతుక మతిశయిల్లినది గోగణర
క్షారణము గార్యం బటె, యేకీడును నేల పొందు నిందు మహీశా. 370
- క. అనిన నతండు గొండాకవడి, మనమున నూహించి బుద్ధిమంతుల రై గో
ధనము నరసి తడయక రం, డని వారికి నెట్టకేల కనుమతి యిచ్చెన్. 371
- ఆ. ఆక్షణంబ కాతుకాతిశయవ్యగ్ర, హృదయుఁ డై నఫణధరేంద్రకేతు
నాజ్ఞఁ గరిపురంబునం దెల్ల ఘోషింపఁ, బడియె ఘోషయాత్రప్రకటనీల. 372

— దుశ్శౌభకః ధూమనాత్ర వోవుట. —

సీ. అంతః బ్రహ్మస్థాత్ముః తై లలితాంబరాభరణాంగరాగవిస్ఫురితమూర్తి
వొప్పారి విభుండు సహోదరులును గర్జగంధారులును బ్రియబాంధవులును
సముచితవాహనమైనై న్యసమేతు లై కొలువంగ వెడలె నుజ్జ్వలవిభూతి
నాందోళికాదివాహనములఁ దట్ప్రియప్రమదలు బహుసహస్రములు సనిరి

ఆ. కడఁగి పారులెల్లఁ గై నేసి పడఁతులుఁ, దారు నడచి రతిముదంబుతోడఁ
బ్రకటశకటవై శృపణ్యాంగనాదిసం, కులము నుల్లసిల్లె ధూమయాత్ర. 373

వ. మఱియు నమృహీపతివయంబున కనురూపంబుగా నెనిమిదివేలు రథంబులు
ముప్పదివే లేనుంగులుఁ దొంబదివేలు గుఱ్ఱంబులు శతసహస్రసంఖ్య కాల్వ
రుం గలమహానై న్యంబుతోడ నడిచె మృగయాకుశలు లై నమృగయులు విట
విదూషకవంధివై తాళికావిజను లనేకు. లనుగమించి రిట్లు గవ్యూతిమాత్రం
బగునేల యరిగి యచ్చట విడిసి యద్దినశేషంబును రాత్రియుం గడపి మలు
నాడు వివిధగిరిగహనంబు లతీక్రమించి ధూమంబు లున్నవనంబు సొచ్చి
యం దొక్కరమణీయప్రదేశంబున శిబిరంబు గావించి యవ్వునుజేంద్రుండు.

సీ. నానాసహస్రసంఖ్యానంబులై సంతతానందవిగతభయత్వలీల
నక్కాననమున నేదిక్కు సూచిన, నతీసంకులంబుగఁ గుండశంఖచంద్ర
హరనీహరడిండీరపటీరముక్తాహర²హీరఘంకాశములును
గాదంబకాలేయకాదంబినీనీలజాలతమాలికాసన్నిభములు

తే. ప్రాధబంధూకపల్లవభాసితములు, వికచకాంచనచంపకవిస్ఫుటములు
నై నవర్ణంబు లొప్ప నేత్రాభిరామ, భంగి నలరాదుగోకదంబములఁ గనియె.

వ. కని తేదీయసమృద్ధికి సుతేసిల్లుచు గోపాలజనంబులు సవినయంబుగాఁ దన్నుం
గాంచిన నాదరించి వారు దనకు నగ్గోవులవేళ్లును లక్షణంబులు నేర్పడ నెఱి
గించుచుండఁ జేరువేర వత్సంబులు వత్సతంబులు మహోత్సంబులు ధేనువులు
దర్శకంబులు మొదలైనగోవిశేషంబుల నాలోకించుచు నయ్యైవిధంబులఁ బసికిం
దగినరక్షణంబు గావించ నర్హజనంబుల సవిశేషంబుగా నియోగించి మఱి
యును. 376

క. గోపాలసమన్వితఁ తై, యాపాలమునఁ దిరిగి గోరసాస్వాదనలీ
లాపరితృప్తిఁ దలిర్చె మృహీపాలుండు నెమ్మితోడ నిష్టులుఁ దానున్. 377

వ. తదనంతరంబ గాయకనర్తకాదులు వందిమాగధజనంబులుం గనిన నాదరించి
చారికి వభిమతభనంబు లొసంగి మృగఘూషి³దంబునకుం దొడంగి. 378

మ. హరిజాత్రాతములం గలంచుచు నుదగ్రానేకపశ్రేణిఁ జె

1 కులక న్దు. 2 కాశఘంకాశములును, గాదంబకాలేయకాదంబినీనీలజాలతమాలికా...
భంగిఁ దనరాదు.

చైర బంధించుచు సుగ్రసింహనిహచ్ఛేదైకసంక్రీడబం
ధురతం బెప్పుచుఁ బ్రస్ఫురన్తపిషశ్వాహులొద్దతక్రోడని
ర్భరపాతంబు లొనర్చుచుం దిరిగె భూపశ్రేష్ఠుఁ డక్కావలోన్.

379

వ మఱియు నననరతసురభిసరసీరుహప్రకరపరిశీల్గంబు లగుజలాశయంబు లాలోకిం
చుచు నతిమనోహరప్రసూనఫలభరిత పాదపవనాభ్యంతరంబుల విహరించుచు
మన్వథమయూరమధుకరకీర కోకిలాలాప కోలాహలంబు లాకర్షించుచుఁ గ్రమం
బునం బరిజనసమన్వితుం డై ధార్తరాష్ట్రుండు ద్వైతననసరోవరంబు సేరం
జనియె నంత నట ధర్మనందచుండు తత్సమీపంబున మునిజనసహాయుం డై
వన్యంబు లగుఫలమూలవిశేషంబులు సాధనంబులుగా సద్యస్కందం బను
యజ్ఞంబు సేయుచుండె నప్పుడు దుర్యోధనుండు నిజభృత్యజనుల నక్కొలని
దరిం గ్రీడాగ్రహంబులు నిర్దింప నియోగించిన.

380

క. వారును సంభ్రమమున న,వ్వారిరుహాకరముపొంత వదలక క్రీడా
గారములు గట్టఁ దొడఁగుడు, వారించుచుఁ బాటుతెంచి వడి గంధర్వుల్.

వ. ఇది చిత్రసేనుం డనుగంధర్వపతికిం గ్రీడార్థంబు కల్పితం బైనది గావున మీ
రిక్కొలను సేరక తొలంగి పోవునది యనిన వారు మగుడం జని దుర్యోధను
నకుఁ జెప్పుటయు నతండు రణమర్చదు లై ననై నికులం గొందఱు బంచిన నరిగి
వారలు గంధర్వుల కి ట్లనిరి.

382

మ. బలియుం డాధృతరాష్ట్రసూనుండు మహాబాహుండు దుర్యోధనుం
డలఘుం డీకమలాకరంబునకుఁ గ్రీడార్థంబు గౌతూహలం
బెలయంగాఁ బ్రియకామినీసహితుం డై యేలేంచు చున్నాఁడు మీ
ర్వుల దిం దుండఁ దొలంగి పొం డనవుడువా వా రుద్ధతక్రోధు లై.

383

వ. ఓండొరువులమొగంబులు సూచి వెలుచ నన్ని వారల కి ట్లనిరి.

384

క. ఎదిరిం దన్ను యెటుంగఁడు, మదమునఁ బ్రాణంబుఁ దనదుమానముఁ గోల్పో
మదిఁ దలఁచినాఁడు మీన్యపుఁ, డిదియేటికిఁ జెనఁటిచెయ్యులిన్నియు నిచటన్.

వ. బుద్ధిమంతుఁ డై యూరక చనుట లెస్స యనుం డనినం గ్రమ్మటి చని వారు
కురుపతికిం దద్వచనంబులతెఱం గంతయుం జెప్పుటయు నతండు రోషావేశవి
వశుం డై తమ్ముల దొరలం జూచి మీరిందఱు మీమీసైన్యంబుతోడంగూడి
కడంగి దుర్విసీతు లై నగంధర్వులగర్వంబు మాన్చి సరోవరం బాక్రమించునది
వారికి సహాయుం డయి సురగణసమేతంబుగ నిండుండు సనుడెంచె నేనియు
నవలీల జయించునది యని నియోగించిన.

386

క. అతులచతురంగసేనా,న్వితు లయి ధృతరాష్ట్రసుతులు నిరతిశయరయో
ద్ధతిసేంహనాదబధిరీ, కృతదిబ్బులు లగుచుఁ జనిరి గినుక యెలర్పన్.

387

వ. ఇట్లు సనుబెంచుకునుచీరుల కడ్డంబువచ్చి కొంచలు గంధర్వులు ప్రియపూర్వకం
బుగా నిట యేల వచ్చెనరు మీకు మాతోడివిద్యేషం బేటికి నిలుపుం డనినం
బెలుచ నార్చి నేనాగ్రచరులు వారలమీఁదం బ్రచురశస్త్రాస్త్రపాతంబు నేయం
దొడంగినం దొలంగి చని యాగంధర్వు లాక్షణబ చిత్రనేనునకు నంతయు
జెప్పి పుచ్చినం బ్రబలరోషరంజితాననుం డై యతండు 338

క చనుండు రయంబున నాదు, న్దనులం గౌరవుల బొదివి సమయింపుడు మీ
రని బహుంహస్రసంఖ్యల, బనిచెను గంధర్వచరుల బ్రకటితబలులన్ 339

వ. ఇట్లు వనిచిన. 390

ఉ ఆయతకుంతకార్దుకగదాసిపరశ్వథహూలపట్టిసా

ద్యాయుధఘోరహస్తలు గులాచలతుంగతనుల్ ప్రచండతే
జోయుతు లావియచ్చరులు హారతమై నడతెంచి బల్విడిం
గో యని తాకి రుగ్రరణగోవిదు లై కురురాజునై న్యమున్. 391

వ. ఇవిధంబున గంధర్వులు బెట్టివంబుగాఁ గిట్టి నొప్పించం దొడంగినం గలంగి
దుశ్శాసనాదికౌరవులు సనై న్యంబుగాఁ దెరలి దుర్యోధనుచేరువకుం బఱచినఁ
గడ్డం తొక్కరుండ సుధిరుం డయి నిలిచి గంధర్వుల నిలువరించి భల్లార్థచం
ద్రప్రముఖ బహులబాణపాతంబులం దదీయదేహంబులు ఖండించుచు నిమిష
మాత్రంబునఁ జిత్రనేను నై నికశతంబుల రూపుమూపుటయు మఱియుం బైపై
గంధర్వులు శతసహస్రసంఖ్యలు తోఁతెంచినం బృథివి యెల్లను గంధర్వు
మయం బైన ట్లుండె నప్పుడు. 392

చ శకునియుఁ దమ్ములుం బ్రబలనై న్యముతో నడతేర నాహవా
త్సుకమతి యై సుయోధనుడు సూతాతనూభవుఁ డున్న చోటికిం
బ్రకటభుజోగ్రతం గడంగి బల్విడిఁ దద్రిపుకోటి దాకినన్
నకలజగద్భయంకరలనత్సమరోత్సవ మయ్యె నయ్యెడన్. 393

క. కొండొక నేవునకు మహోద్ధండపుపానేకఘోరతరవిశిఖవా
ఖండితశరీరు లై ధృతి, ఖండితముగఁ బల్లటిలిరి గంధర్వు లనిన్. 394

— చిత్రనేనుం దక్షగంధర్వరాజు దుర్యోధనుతో యుద్ధము సేయుట. —

క. గంధర్వులు, దెరలుట విని, గంధర్వవిభుండు క్రోధకలుషితమతి యై
గంధగజముచందమున మ,దాంధగతిం గవిసెఁ గౌరవానీకముపై. 395

వ. ఇట్లు గవిసి చిత్రనేనుండు.

కా. మాయాసంగరకోవిదుండు వికసన్మాయాస్త్రజాలంబులన్
వాయువ్యాప్తి యడంగ నర్కకిరణవ్రాతంబు రుద్ధంబుగాఁ
జేయం బొచ్చిన ద్రెల్లెఁ దేరులు కరుల్ శీర్ణంబు లయ్యెన్ దళ

త్కాయం బయ్యో హయాలి గూలిరి భటుల్ గౌరవ్యునైనబునన్. 397

క. 1 ప్రాదలి యొకని కొక్కనికిని, బదుగురు పదుగురుగఁ గవిసి పౌరవసేనం బొదివి సమయింపఁ దొడఁగిరి, వదలక గంధర్వు లని నవారోహిణులు లై. 398

ప. అవియచ్చరులవిక్రమంబునకు నోర్వక బెడరి చెడరి కురురాజునైనబు ధర్మ నందనుం డున్నకందువకుఁ బాటం దొడంగె నప్పుడు రాధేయుం డజేయుండై కులశైలంబుచుం బోలెఁ దలరక నిలిచి గంధర్వులు గురియుశరవన్నంబున మునుఁ గుచుఁ దనయోషినంత పెనంగు చుండె సోదరసౌబలసహాయుండై దుర్యోధనుండు గర్జనాహమ్యుంబు పదలక నిలిచె నంత ననంతసత్త్వు లైనగంధర్వు లనేకులు సుట్టు ముట్టి. 399

ఉ. గొందలు సూతు నశ్వములఁ గొందలు కొందలు చాపదండముం గొందలు చక్రయుగ్మకముఁ గొందలు విస్ఫురితాతపత్రముం గొందలు కూబరంబు మఱిగొందలు కేతువుఁ గొంద అక్షిముక్ దందడిఁ దున్తివైచి విరథత్వ మొనర్చిరి సూతసూతికన్. 400

ప. ఇట్లు విరథుం డయి కర్ణుండు వికర్ణురథం బెక్కి రణభూమికిం దొలంగి చనియె దుర్యోధనుండు విముఖుండు గాక పరబలంబు మార్కొని పెనంగం దొడంగినం గినిసి చిత్రసేనుండు వానిం దలపడి తవీయస్యందనంబు రాధేయరథంబు నట్లు భగ్నుంబుగాఁ జేయించి విరథుం డగునమ్మహీవిభుం గేశాకర్షణంబున నేలం బడవైచి పెడకేలుగట్టి సింహనాదంబు నేసినం దక్కినగంధర్వులుం గనుకనిం బఱచి యతనివనితాజనంబులను దత్సోదరు లగుదుశ్వాసనదుర్విషవాదుర్ముఖ వివింశతిచిత్రసేన విందానువిందులను దత్తనూభవులను దదీయమంత్రులను బట్టి బంధించి చిత్రసేనున కొప్పించి రంతఁ బెఱకొరవులును బౌరులు నమాత్యులుం జెడరి యాక్రోశించుచుం బఱచి ధర్మపుత్రు శరణు సొచ్చి యిట్లనిరి.

మ. ఘనబాహుబలదుర్ని వారమహిమ౯ గంధర్వవీరుల్ సుయోధనుఁ దత్కాంతలఁ దత్సహోదరుల బంధప్రాప్తులం జేసి కై కొని వే పోవుచు నున్నవా రదె రిపుఁడోభంబు గావించి నీ యనుజ వ్రాతముఁ గావవే కరుణ నిండారంగ రాజోత్తమా. 402

ప. అని కృతాంజలు లై పలుకు చున్నవారిం జూచి భీమసేనుండు ప్రహసితాన నుం డగుచు ధర్మపుత్రున కిట్లనియె. 403

ఆ. మనకుఁ జాలుక నయ్యో మనచేయుపనియ గంధర్వవరులు గూడి తగ నొనర్చి రింతలెన్నయగునె యేభారమును లేక, యూరకుండ మనల నొందె జయము.

తే. పుట్టుగల్గిరియై పాపములకు నెల్ల, దిట్ట యై లోకములచేతఁ దిట్టవడిన

1 ముదమున నొకని కొకనికిం, బదుండు; బొదివియొ యొక్కొక్కరునిం, బదురు పదురు గాఁగఁ గవిసి. 2 బేర్చి. 3 మనచేయునంత.

కట్టెడికి నిట్టికట్టెంబు గా నొనర్చి, తగ విభాత్యుడు చతురుఁడై నెగడె నేడు.
మ వివరిత్యతి నొంది ఘోరివినిోప్పివాసు లై నిత్యదుః
ఖపరాధీవలఁ దూలి రంచు మచలక¹ గర్వోత్సాహుతుఁడై
యచలాపింపగ వచ్చి దుర్జయవసుండాభాష్టరాష్ట్రుండు దో
షపరీతాత్ముఁడు దత్తులంబు గుడిచె² సత్కంబు సామాత్యుఁడై . 406

వ. వానిదెసం గృహ నేయ వల దనిన ననుజనకు సగ్రజం డిట్లనియె. 407

క. ఆకట యిది పరుషవాక్యము, లకు సమయమే శరణు సొచ్చి లఘుభావముతో
వికల³గతి నున్నకౌరవ, వికరమునకుఁ గరుణ నేయ నీకుం దగదే. 408

వ. ఏకాన్వయజాతు లైనవానికి న్ధనిమిత్తం బగునభేదం బొక్కొక్కమాటు వర్తి
ల్లు సంతనచేసి సహజస్నేహంబు దప్ప నేరదు జ్ఞాతజనంబులు దమలో నెట్టివా
లైన నొప్పుం గాని యచ్యులవలనం బరిభవంబు దొడరినప్పుడు దా రొండ్లా
రులఁ జేకొన కునికి లోకానిద్యంబు దుర్యోధనుండు దుర్విసీతుం⁴డైనను సభా
ర్యుండయి పరులచేతం బట్టువడియె దీని నుపేక్షించిన మనకుం గులహాని యగు
నిదియునుంగాక శరణాగతరక్షణంబు రాజమాత్రంబువానికెల్ల ధర్మంబు నీయట్టి
బాహుబలసంపన్నునకు నిష్ఠిసుర్యంబు గర్వవ్యం బని వేటు చెప్పనేల లెప్పు
నీవును నీతమ్ములు నిమ్ముల రథంబు లెక్కి సర్వాముధసన్నద్ధు లై చని సుయో
ధనుచెఱి దలుగుం డనినఁ బవననందనుండు ధర్మనందనున కీ ట్లనియె. 409

సీ. అనుమాన మొక్కింతయును లేక యలిగి జలంబులఁ ద్రోచె విషంబు వెట్టె
గృహదాహ మొనరించె విహితదురోదరకవటుఁడై రాజ్యంబు నపహరించె
జను లెల్లఁ జూడంగ వనజాక్షిఁ బాంచాలిఁ దలవట్టి యీడ్పించె వలువలొలువఁ
బనిచె బుట్టినకోలే మనకు నక్కట సుయోధనుఁ డెగ్గు నేయనిదినముఁ గలదె

ఆ. వానిచేత లొకటియేనియుఁ దలచవు, నీవు మనుజనాథ కేవలంపుఁ
గరుణ పూని యుండు దరయ నెప్పుడు నిట్టు, లై నమనకుఁ గార్యహానిగాదె.

వ. అని పూర్వవైరస్మరణకలుషితుం డై పలికిన నతనికి నజాతశత్రుండు సాంత్వన
పూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 411

ఆ. కావరయ్య యనినఁ గరము దుర్బలుఁడైనఁ, జెనసి యోషినంత సేయు వనిన
నూర కుండు నయ్య యుత్తమశూరుండు, దీనజనులయున్న తెఱిగు సూచి.

క. శరణం బని వచ్చిన భీరిర⁵శత్రువు నయిన ప్రీతి గావగ వలయుం
గరుణాపరుల తెఱం గిది, యిచ్చగ సరిగావు దీని కేధర్మంబుల్. 413

వ. భృతరాష్ట్రసూనుండు భవదీయబలశౌర్యంబులపేర్చి యెఱుంగుం గావునఁ
దన్ను నవిశ్యంబును విడిపింతు రని మనచెస బద్ధాశుండై యుండు నిది మనకు

1 గర్వాంధక...యచలాపింపగ వచ్చి...నద్యంబు; తక్కువె. 2 మతి. 3 దిగు డైనను.
4 కతుని కైవ.

బుణ్ణంబును గీర్తియుం జేకొనుసమయంబు నిన్నింత నిర్బంధించ వలన దేవ
యగుదు నిచ్చడు యజ్ఞవీషీతుండ నైయున్నవాడ గావున నాను జనరాను
మీరు వేగ చని గంధర్వులం బ్రియపూర్వకంబుగా శమయించి సుయోధను
విడిపించుచు సాచుచవనంబులం దీర కున్న బరాక్రమంబుననైనం బ్రతీరుల
నోర్చి కార్యంబు దీర్చుచు నాచేయుజన్మంబు పథలంబు నేయుం డనిన భీముం
డెట్లకేనియు నియ్యకొనియె నష్టమండును ధర్మరాజునపు గైకొని కుమరాజు
చెఱి దలుగఁ బ్రతిజ్ఞ నేసె నకులపహదేవులు నుత్సాహపఱేతు లయి కన్నలు
పును నాముక్తకవచులు నాబద్ధతూణీదులు నాకలితకార్ముకులు నారూఢరథులు
నయి యగ్రజు వీడ్కొని యతిత్వరితగతి నడచిం గౌరవనైవ్యం బంతయు
వారిం గూడుకొని సింహనాదంబులు నెలంగం జనియె నిట్లరిగి వారలు గంధ
మాదనంబునకయి చను చున్నయవిషయచ్ఛరాసీకంబుం గూడ ముట్టెను. 414

—ॐ భీమాద్భుతవికలసహదేవులు గంధర్వులతో యుద్ధంబు నేయుట. —

క. కని గంధర్వులు గ్రమ్మటి, ఘురులం బాండవుల నగ్నికల్పులఁ దేజో
ధనుల నమరేంద్రసదృశుల, ననఘుల మార్కొనిరి ప్రకటితాటోపమునన్. 415

ఉ. ఆగ్రజవాక్యముల్ దలంచి యట్లునుఁ డప్పుడు వారితోడ న
త్సుగ్రత దక్కి యెంతయుఁ బ్రియోక్తుల నిట్లను మీకు మామెడక
విగ్రహ మేల నెయ్యమున విడువఁడు కౌరవరాజుఁ బార్థివ
ప్రాగ్రసరుండు ధర్మసుతుప నివి మీకు నలంఘ్య మిత్తటిన్. 416

వ. అనిన నతనికి గంధర్వు లిట్లనిరి. 417

తే. ధర్మజుఁడు మాకుఁ బ్రభుడె యాధర్మతనయు
నాజ్ఞ నే మేల యొనరింతు మనిమిషేంద్రుఁ
డొక్కరుడ మమ్ము శాసింప నొడయఁ డన్యు
లెందు నెవ్వరైనను భయ మేమి మాకు. 418

ప అనిన వివృచ్చుం డవిషయచ్ఛరుల నుపలక్షించి మునుమున్న తెగువకుం జొర
నేల యని ప్రియంబును ధర్మంబునుం గాఁ బలికితి నెట్లును మీరు సామసాధ్యు
లరు గా కునికి దోచుచున్నయది గావున ఘగ్రం బయినవిగ్రహంబున దుర్యో
ధను విడిపింతు నని వారలమీఁద నిశితవిశిఖప్రకరంబులు ప్రయోగించె నాగంధ
ర్వులు నతనివైఁ బటుబాణవర్షంబులు గురిసి రిట్లానలుపురకు వనేకగంధర్వశత
సహస్రంబులతో నతఘోరసమరం బయ్యె నందు. 419

తరలము. కనిసి యర్జునులేరు భగ్నుముగా నొనర్పఁ దలంచి పె
ల్లాదవి భేదకతోటి గ్రమ్ముటయుం బురందరనందనుం
డదయుఁ డై పదిలక్షలం బ్రళయాగ్నికల్పుల దివ్యులం
గదనకూరుల నిర్దహించె బ్రకాండదివ్యశరాప్పులన్. 420

- మహాస్రగ్ధరః ఘనకోదాండోగ్ర మాత్స్యేక్ష్మః మఖిలవభోగహ్వారాభోగభాగం
 బుచ నాపూర్వంబుగా మబ్బుచు గవలు చుడుత్పుష్టుడుం దీప్తనారా
 చనితాఃతాపాతలీలారభుగతులై శక్రువీచప్రజంబుం
 దునుమం దచ్చోచితంబుల్ దొడఁగి మడుపు లై తొట్టె నయ్యున్ధభూమిన్ 421
- వ. ఇట్లు కౌంతేయులచేతం బీడితు లై గంధర్వులు దుర్యోధనాదుల జేఱి లేమఱక
 కొనుమ గగనంబువకు నెగలి ప్రోచి పోవ నుంకించిన నెఱింగి సవ్యసాచి
 రయంబున నతనిబీడ బాణజాలంబులంజేసి విజ్ఞుభోమాంగంబులు నీరంధ్రంబులు
 గాఁ గప్పిన నగ్గనచవులు వలలోనం జిక్కినపులుగులుంబోలె బోవ నేరక
 శరపంజరంబునం జిక్కియు నుక్కు నెడక యన్నలుపురమీఁద వివిధాయుధ
 పరంపరలు ప్రయోగించిన 422
- మ. అవి యెల్లం దునుమాడి క్రీడి ఘనరోషాభీలుఁడై శాతభ
 ళ్లవితానం బడరించినం దలలు దొల్లం గాయముల్ మింటనుం
 డి నడిం గుంభిని గూలఁ గా రుధిరవృష్టిం గాలువల్ వాఱఁ గా
 దివి గంధర్వులక్రం దడంగె జగ ముచ్చేగంబునం బొందగన్. 423
- వ. మఱియు నర్జునప్రయుక్తం బయినయాగ్నేయాస్త్రంబు దావాగ్ని నీరసవిపి
 నంబు దహించుతెఱంగున గంధర్వ!నివహంబు నీటు నేయం దొడంగినం
 గినినీ చిత్ర సేనుండు భీమసేనానుజమీఁదం బటుగదాదండంబు వైచిన నతండు
 దాని నేడుదునియలుగా నేయుటయు గంధర్వరాజు మాయాబలంబున నంత
 ర్హితుం డై. 424
- క. నలుపురు పాథుల నత్యుజ్జ్వలశరవర్షముల ముంచి జలధరముక్రియం
 బెలుచుం గర్జిల్లుదు సేనుత్కలుఁ డయి తనవిక్రమంబుఁ గడఁకయుఁ జూపెన్. 425
- ఆ. దాని నుఱక యింద్ర సూనుండు గాండీవి, శబ్దభేదు లయినసాయకములఁ
 జిత్ర సేనుసర్వగాత్రంబు భేదించి, యొక్కమాత్రలోన నుడివెఁ గడఁక. 426
- వ. ఇట్లు నొచ్చి గంధర్వనాయకుండు రణసంరంభంబు విడిచి యర్జునుం జేరం జని
 తనపాడసూపి నిలిచిన నవ్వీరుండును నాత్మసఖుం డయినభేదరవతి తెఱంగు
 సూచి సంహృతాస్త్రం డయ్యె వృకోదరాదులును సమరవిరామంబు నొందిరి
 వార లందఱు దమతమరథంబులమీఁదన యుండి యొండొరులఁ గుశలంబు
 లడిగి రప్పు డర్జునుండు చిత్ర సేనున కిట్లనియె. 427
- క. వీరోత్తమ నీ కిమ్మెయి, వైరము దగు నయ్య కౌరవప్రకరముతోఁ
 గౌరవపతి విడువుము తే, ద్వారానుజసుతసమన్వితంబుగ నెన్నిన్. 428
- న. అనిన నతం డర్జునున కిట్లనియె. 429
- సీ. ఈదురాత్ముడు మిమ్ము నివ్వనంబున నితాంతాయాసపీడితు లై నవారిఁ

బరమధర్మాత్ముల భార్యాసమేతుల నపహసింపఁ దలంచి యరుగుదెంచె
నింతయు నెఱిగి సురేంద్రుండు గలుపించి యనుజవధూసహాయాన్నితముగఁ
బాపనర్తను వీనిఁ బట్టి తే మ్మని నన్నుఁ బనిచిన వచ్చితఁ బార్థ విసవే

తే. శక్రుసాలికి నిదె కొని చుచు నున్న, వాడ నీ వింక నొం డనవలదు వినుము
మత్స్యుండవు గావున ¹మత్సరంబు, నలుకయును లేదు నీదెస నశకు నాకు 430

తే అనిన నస్తునుఁ డతని కి ట్లనియె నీను
యోధనుఁడు మాకు వినుము ²హోదరుండు
గాన యీతని విడుచుట గర్జ మిదియ
ధర్మజున కెంతయును బ్రమోదంబునేత. 431

చ. అమరవరేణ్యుప స్థయిన నావల నెయ్యది యైన నిపు ధ.
ర్మమహితుఁ డైనధర్మజుసమక్షమునం దెఱిగించి యీతఁ డే
క్రమమున నెద్ది నెప్పె నది గైకొని చేయుము నీవు మత్స్యీయా
ర్థము చనుదెమ్ము నాపుడును దాని కొడంబడి చిత్ర సేనుఁడున్. 432

— చిత్ర సేనుఁడు ధర్మరాజుకొద్దన వచ్చి దుర్యోధను విడిచివెట్టి పోవుట. —

వ. వారలుం దాను ధర్మజుకడకుం జనిన నయ్యజాతశత్రుండు చిత్ర సేను నతిప్రియం
బునం బూజించి మహాత్మా యీసుయోధనుండు సానుజామాత్యుం డయి
మీచేత వధియింపం బడ కునికి మే లయ్యె మీకారణంబున మావంశంబునకు
నొండొక్కహాని వొంద దయ్యె వీఁ డెట్టియపరాధంబు నేసినను నది యంతయు
సహించి మాకుం గా వీని విడువ వలయు నని ప్రార్థించిన నతం డట్లకాక యని
దుర్యోధనాదుల నందఱ విడిచి పాండుపుత్రుల నామంత్రణంబు నేసి దివంబున
కరిగి తత్ప్రకారంబు సకలంబును నింద్రునకు నివేదించిన నింద్రుండును సమర
నిహతు లయినగంధర్వుల నమృతవృష్టింజేసి బ్రదికించె నిట యుధిష్ఠిరుండును
ధార్మరాష్ట్రునకు బంధమోక్షణంబు గావించి వాని కి ట్లనియె. 433

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిసాహసము లింక నొనర్పకు మయ్య దుర్జనుం
డన్నున సాహసక్రియలయందుఁ గడంగి నశించుఁ గావునం
గ్రన్నన తమ్ముల¹ దొరల² గైకొని యిమ్ముల³ బొమ్ము వీటికి⁴
సన్నత దీని కొండొకవిపాదముఁ బొందకుమీ మనంబునన్. 434

వ. అని బుద్ధి నెప్పి వీడ్కొలిపిన నతండును దీనానఁచుం డగుచుం జనియె ననుజ
సహితుం డయినధర్మతనయుధార్మికతత్వంబు ధౌమ్యాదిభూసురులును దదాశ్ర
మవాసు లయినమహామునులును బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి రని వైశంపా
యనవర్ణితం బయినకథావిశేషంబు సవి స్మరంబుగా. 435

క. రాజకులతిలక భవనవి, రాజితోనితకీర్తి దివిజరాజవిభవ ని
 ర్వాణ్యజపరాక్రమ సకలధ, రాజనసంపూజ్య ధర్మరక్షణదయో.

436

స్వస్తిజి. సర్వలోకాశ్రయా సామ్యభావోదయా
 నిర్వికారాకృతిః త్యసతోన్మతి
 గర్వితోద్యద్భుజాకల్పకలోష్ఠిస
 త్వర్వసర్వంసహాచక్ర చక్రాయుధా.

437

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవిచిత నన్నయబట్టి ప్రణీతం దైవశ్రీమహాభారతంబునం
 దారణ్యపర్వంబునఁ బ్రతివ్రతాచరిత్రంబును ధర్మవ్యాధుండు గౌశికనకుఁ బరమ
 ధర్మం బెఱింగించుటయు నగ్నివంశానుకీర్తనంబును గుమారోత్పత్తియు సత్యా
 ద్రాపదీసంవాదంబును బాండవులు ద్వైతవనంబునకుం జనుటయు ధృతరాష్ట్ర
 వాక్యంబులును దుర్యోధనాదులదుర్మిత్రంబునఘోషయాత్రయుఁ గౌరవ
 గంధర్వయుద్ధంబును దుర్యోధనాదులు గంధర్వలచేతం బట్టువడుటయు నర్జు
 నుండు వారల విడిపించుటయు నన్నది పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ
గణేశశారదాగుహభ్యో నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

లలితమూర్తి సుమహా
చ్చాభుకవ్యవరేణ్య పుణ్యచారిత్ర విచి
త్రా¹లంకారోజ్జ్వలకవి
తాలాపకలాప సంతతానందమతీ.

1

— దుర్యోధనునివివాదము. —

5. అక్కభకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లతిమానుషం బైన యర్జును
పరాక్రమంబును నత్యంతదైన్యాశ్వుడం బగుదుర్యోధను పరాభవంబును ధర్మజు
దయయు నాకర్ణించి విస్తయజుగొప్పాకలితమానసుం డగుచు జనమేజయుండు
వై శంపాయనున కి ట్లనియె. 2

6. అనిశముఁ బొందుపుత్రులకు నప్రియకార్యము రోయునట్టిదు
ర్జనుండు సుయోధనుం డటులు శత్రులచే నవమానితుండుఁ జే
ర్చినకృప నొప్పు చున్న కురుసింహులచేత విమోక్షితుండు నై
మనమున లజ్జ లేక మునిమండన యెమ్మెయి నేఁగె వీటికిన్. 3

7. మత్తకోకిలము. మేనఁ బ్రాణము దాల్చి భంగము మ్రింగి యెప్పుటిచాడ్పునక
మానవేంద్రుడ నేను దద్దయు మానినక తల పాత్తలొఁ
బూను టాతని కెట్లు గల్లగఁ బోలు నారయ నదృష్టతం
బైనతచ్చరితంబు నెప్పుమ యంతయుం బరిపాటితోన్. 4

8. అని యడిగిన నమృహాముని యిట్లను నట్లు శౌంతేయులచేత విభంధమోక్షితుం
డై దుర్యోధనుండు లజ్జకజ్జలితహృదయుం డగుచుఁ జెడరిననేనలం గూడుకొని
కొంతద వ్యరిగి యొక్కసమతలంబునం బటమందిరవిరచనంబు నిర్వర్తించి యభ్యంత

---

1 లంకారోజ్జ్వల...తాస్తేరిమతీ ; తస్తేరిమతీ. ఒకానొక ప్రతియం దికందమునకు నూజుగా,
“క. క్రికరకాత్రపరాజిప, కికరక్కుగరాజ రాజశేఖర గంగా, కికర యశః ప్రతాప ని, రాకరవిరేజి రాజ
రాజవరేంద్ర.” అని యున్నది. 2 బుద్ధుడు. 3 లజ్జాపాతంబు డై.

తరమందిరమ్మన నొక్కరుండును దల్పంబువయిం బడి చింతావరవశత్వంబు
నొంది రాహుకబళనకలుషితం దై శివోహితీవతీయునుబోలె విషాదవివర్ణం
డయి యున్నయెడఁ గర్జనండు వచ్చి సముచితంబుగాఁ గని యన్నరేంద్రున కి
ట్లనియె.

5

చ. మనుజవరేణ్య చూడ సతీమానుష మమైయిఁ ¹గయ్య మొందుఁ గ
ల్లనె పటువిక్రమాన్వితులఁ గ్రోధనిబద్ధులఁ గామయాపులం
జెనయఁగ వచ్చునె ఖచరసింహుల నేరికి నట్టివారి నే
పునఁ దనుమాడి గెల్చితీ విభూతి యెల్పుఁగ నీవుఁ దమ్ములున్.

6

ఉ * అప్పుడు నీవు ²సూడఁగ ననంతము లై ఖచరేంద్రస్రైస్యముల్
గప్పు ననేకసాయకినికాయములకా వడి నన్ను నేచును
గుప్పలు గూల నేసి రిపుకోటి వధించితి నంతలోన న
న్నొప్పరికించె సైస్యతతి యొక్కడ నై రణభూమి నొచ్చితిన్.

7

వ. ఆలోనన విరళుండ నై వికర్ణరథం బెక్కిన నది సమరస్రదేశంబునకుఁ దొలంగఁ
బటచె దేవా నీవు బలవిక్రమాతీయంబులం బ్రతీహరుల నోర్చి యక్షతుండవై
యుండుట గనుంగొని కృతార్థుండ నైతి నిట్టిపరాక్రమంబు నేసినవా రిజ్జగంబున
నెవ్వరు గల రిది యత్యద్భుతం బనినం గౌరవేశ్వరుం డాత్మగతంబున నీతండు
మత్స్రీకారం బెటుంగక యిట్లు వలికెం గా కేమి యని లజ్జితం డగుచు రాధే
యున కి ట్లనియె.

8

సీ. అనఘ తమ్ములు నేను నంబరచరకోటిఁ దలపడి పోరంగ బలయుగంబుఁ
జచ్చియు నొచ్చియుఁ జలమునఁ బెనఁగె నాసమయంబునందు విక్రమ మెల్లర్ప
గంధర్వవతితోడఁ గలిగెఁ గయ్యము నాకు నాతనిశరములచేతఁ ³జాల
నేను నొచ్చితి వేయు నేల భార్యానుజసుతిమిత్ర జననమన్వితము గాఁగ.

తే. నన్నుఁ జెఱగొని గంధర్వనాయకుండు, నెగసె దివమున కప్పుడు బెదరి చెదరి
పఱచి మనవారలెల్లను బొండునుతుల, శరణు సొచ్చిరి వైస్యసంభరితు లగుచు.

ఉ. వారలయార్చి జూచి జనవంధ్యుండు ధర్మసుతుండు దమ్ములకా
భూరిబలాధ్యులం బరమపుణ్యుండు నకా విడిపింపఁ బంచె న
వీరులు నుక్కునం గవిసి వీకున భేదరకోటిఁ దొల్ల నిం
పారఁ బ్రియోత్తులం దెలఁచి రంతటఁ దీరద కార్య మెఘైయిన్.

10

ఆ. అంతఁ దెగువనేసి యంతకాకారులై, భీమపార్థయములు భీమబలులు
ఖచరతతులమీఁదఁ బ్రచురబాచోఘముల్, గురిసి రాహవమున⁴ భూరభంగి.

వ. తదీయబాణపాతంబుల నొచ్చి గంధర్వులు మమ్ముం గొనుచు గగనంబునం

1 భాగ్య. * తమదమ్మ వ్రాకప్రకటయందుఁ గాన్పించు. 2 సూడ గగనాంతము...
గుప్పన గూరనే; గుప్పన గూరనే. 3 నా... బెగడి చెదరి. 4 బురువభంగి.

ఋషిని నర్జనుండు వారికిం బోవ రా కుండ నతినిబిడబాణజాలంబుల సంబర
మార్గంబు నిరోధించినం జిత్ర సేనుండు దనప్రియసఖుండై నశతమఖనుతుం జేర
నరిగి కుశలం బడిగిన నర్జనుండునుం బ్రీతుండై వాని ననునయించి యీదురోశ్య
ధనుండు మాతోడంబుట్టువు గావున నితని విడువ వలయు ననిన నాగంధర్వ
నాయకుండు. 12

క. మనదుర్వృత్తిత మంతయు, ఘనుఁ డప్పాధునకుఁ జెప్పి ఘనభుజ యిది యిం
ద్రునివను పగుట నవశ్యంబును నీతని విడువ ననియె భూరి¹బలుం డై. 13

క. కడు లజ్జయు దైన్యంబును, నడరి ముసుగువడంగ నాకు నాత్మగతమునం
బుడమి వివరంబు లేదే, యడఁగెడ నన్నట్టి దయ్యె నప్పుడు కర్ణా. 14

స. అంతం గాంతేయులు గంధర్వులం దోడ్కొని ధర్మరాజుపాలికిం జని మన
దుర్వృత్తంబుకతంబున బంధగోచరుండ నయిననన్ను నయ్యజాతశత్రుముందట
నివేదించిన నతండు విడిచి పుత్రైంచె నిది మ.దీయవృత్తాంతంబు 15

ఓ. ఒవ్వనివారలయెదురున, యిచ్చిధమున భంగపడితి నే నింక జనుల్
నవ్వంగ నేటిబ్రతుకుగా, నివ్వసుమతి యేలువాడ నెట్లు²చరింతున్. 16

ఉ. అక్కట యమృహారణమునందు వియచ్చరకోటితోడఁ జే
రుక్కునఁ బోరి³యేను మృతి నొందగ నేరన యట్లు లై న నీ
తక్కువపాటు లేక ప్రమదంబున దేవపదంబు నొందుడుక
మిక్కిలి యైనకీర్తియును మేదినియందు వెలుంగు నిత్యమై. 17

— శ్రీ దురోశ్యధనుండు ప్రాయోపవేశంబు సేయఁ బూనుటఁ —

స. కావున నిట్టిదురవస్థపా లైతి నేను బ్రాయోపవేశంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు
జేసెద మీ రిందలు దుశ్శాసనం బురస్కరించుకొని పురంబున కరుగునది
విత్తులకుఁ బ్రమోదంబును శత్రులకు నిర్వేదనంబునుం జేయుచు మనునట్టి
యేను నేడు బోడిమి నెడి యగతురచేత శిరస్తాడనంబు నేయం బడి సిగ్గు వడక
బంధుజనంబులలోని కేమని యరుగుదు నాంబికేయుం గని యేమని పలుకుదుఁ
గురువృద్ధు లయిన భీష్మబాహ్లికులయు నాచార్యు లయినకృష్ణద్రోణులయు
సముఖంబున నెట్లు నిలుతుఁ బరిజనులుం బౌరులుం బురోహితులు నన్నుం
గనిన నే మని సంభాషింతు నిది యాత్మదోషంబున నైనయపాయంబు నా
కవశ్యభోక్తవ్యంబు. 18

క. విను దుర్వినుయాత్మకుఁ డగు, జనుఁ డుజ్జ్వల మైనసిరియు సద్విద్యయు గ
ల్గిన నందు మెలంగ నేరక, చెనఁటిలేఱుగునకుఁ జొచ్చి చెడి పోవుఁ దుదిన్. 19

క. అకటకట యిట్టికష్టమా,నకు వచ్చితినయ్య యేను న న్నటె వైరి

1 బలుండున్. 2 భరింతున్ ; భజింతుక, భరింతున్. 3 తాన మృతివొందితి నేనియు నిట్టి

1. దక్కన.

- ప్రకరము లని బట్టెను గృహ, నొకరుడు విడికించె వైన మోవదె యెట్లున్. 20
- క. మానము నెడియును నిమై, మేరం బ్రాణాబు లెట్లు మేకొని తాల్తుం
గాన యిది నిశ్చయముగా, బూనితి నాతెగువ మాన్పు బోల ¹దొరులకున్ 21
- వ. అని పలికి సమీక్షగతుం బైనదుశ్శాసను నాలోకించి యవ్వుహీపాలుం డిట్లనియె.
సీ అన్న దుశ్శాసన నిష్ఠు రాజ్యమునకుఁ బట్టెఁబు గట్టెవఁ బటేవి గమ్ము
శకునిశ్లలు దీర్పు బ్రకటననుంధరావలయమంతయు మహాజ్వలత నేలు
భ్రాతృత్వమునకుఁ ప్రీతి నేయుము బంధుజనులఁ బోషింపుము సద్విజులకు
చుత్తమంబుగఁ దగుచుత్తులు నెట్లెపు గురుజనంబుల భక్తి గొలుపు మెపుడు
తే. నింద్రుఁ డమరగణంబుల నేలునట్లు, ధరణీతుల నేలుము బాహుదర్ప మొప్పుఁ
బగట నుక్కడఁగింపుము పుమవిత్తు, లైనశూరులఁ గొనియాడు మ్హభంగి.
- వ. అనిన నవ్వుట దనహృదయంబునకు నిశితశూలం బయిన నతండు నిలువ
నోపక యగ్రజుపాదంబులవయిం బడి దేవా యిట్లూనతఁ దగదు నాకుం బ్రస
న్నుండ వగు మని నిజనేత్రజలంబులం దదీయచరణయుగళం బభిషేకించుచు ని
ట్లనియె. 24
- చ. అవని విదీర్ణ మైనను హిమాద్రి చలించుట గల్గినకా మహా
ర్ణవశిల మింకినకా దివసనాథుఁడుఁ జంద్రుఁడుఁ దేజ మేదినం
గువలయనాథ నీకు నొకకుత్సితభావముఁ గల్గ నేర్పునే
భవదుపయోగ్య మైనవృషభారము నాకు వహింప శక్యమే.
- క. హితు లైనవారిఁ బ్రోచుచు, సతతంబును రిపులనెల్ల ⁴జనురుచు నిఖిల
క్షీతితలము సీవ యేలుము, శతసంవత్సరము లధిప జయశీలుడ వై
- వ. అనుచు నయ్యువరాజు దుగ్ధిఖాతిభారవిహ్వలుండై యెలుంగెత్తి యేడ్చిన నయ్య
న్నయుం గన్నీ రొలుక మార కుండ నప్పుడు కర్ణుండు వారలం జూచి యిట్లేల
బాలిశులుంబోలె నేడ్చెదరు ధైర్యంబులు ధరియించి శోకవ్యసనంబులు విడు
వుండు శోకశీలురం జూచి పగతురు సంతసిల్లుదురు శోకశీలురకుఁ బైవై శోకం
బులు వొందు నని దుర్యోధనుం జేర్కొని యిట్లనియె. 27
- క. ఒకయల్పమనుజుక్రియ సోమోకులోత్తమ నీకు నిట్లు మహానీయసుఖ
ప్రకృతి యగునిజశరీరం, బకట విడువఁ దలఁప నగునె యవిహితబుద్ధిన్. 28
- తే. శోకవఁగుండ వగునిన్నుఁ జూచి దెగడి, యధిప నీతమ్ములును నేను నధికదుగ్ధి
వహ్ని ⁵పాల్పడమయ్య మావఱనఁ గరుణ, గలిగి తేర్పవె యిండఱఁ గౌరవేంద్ర.
- వ. పాండవులచేత విముక్తుండ నైతి నని వగచె దంతియ కాని నీకుం గార్యగతి
యందు వివేకంబు పాల దది యెట్లనిన నేరాజురాజ్యంబున నిశ్చింతు లయిజనులు

1 దొనికన్. 2 అని ఎనువుత్తమత్ చెల్లింపు. 3 మది యింకినకా. 4 తెలుచుదుహు.

త్రుడు. 5 వహ్ని... డుగ్ధిశరీరం. 6 పాల్పడమండ.

తమతనుజీవనంబుల వ ర్తింతు రారాజునకు నష్టజనాలు బంట్లు గావునఁ దా రమ్మ హింపతికిం దీఱమి గల్గినచోట్ల నెల్లనుం దమపౌరుషంబులు నెఱవ వలయుం గాంతయులు నీదేశంబుననుండి నీయాజ్ఞవలనం గృతార్థంభులై యున్నవారగుటం జేసి వారు నీకింకరులు నీకు నై నయక్కఱ దీర్చుట వారి కర్హ కృత్యంబు దీని కింత వనర నేల యదియునుం గాక పాండవులు జూదంబునాడ నీకు దాసు లైరి తపీయంబు లై నమణికనకాదిసస్తువులును భవదధీనఃబులై యున్నయవి వారు నిన్నుం గొలిచి యుండుట లేకుండెనేనియు నింతటికిల సంబు దీర్పనేనియు వలదే యిది యంతయు నూహించి వలవనివగలం బొగలక లెమ్మ పురంబునకు నడువుము నామాట వినక నిర్బంధపరుండ వై లేనియు నిన్నే మనవచ్చు నిందఱము నీపోయినగతిన పోవం గలవారము నీవు లోకంబుచేత నగుఁబాటును బొందెద వింతియ యని కర్ణుండు నెప్పిన విని దుర్యోధనుండు వెండియుం బ్రాయోపవేశంబునందు నిశ్చయంబు వదల కున్నం గనుంగొని శకుని యి ట్లనియె.

క. కర్ణనియాడినమాటలు, నిర్ణయమున కింత యొప్పునే యిప్పుటకుల్
కర్ణంబులఁ జొనుపుము దుగ్ధి, భార్గవపారంబుఁ బొందు మవనిచాథా. 31

తరలము. కడఁగి బుద్ధిబలంబునంద యకంటకంబుగఁ జేసి యే
బుడమిరాజ్యము సర్వముం దగఁ బుచ్చి యిచ్చిన నిమ్మలం
గుడువ నేరక దీని ¹నిచ్చటఁ గూలఁ దన్ని శరీరమున్
విడుతుఁ గా కని నిశ్చయించెద వెట్టి వై తె నరేశ్వరా. 32

ఆ. నీకు వృద్ధనేవ లే కున్ని యిప్పుడు, నాకుఁ దెల్ల మయ్యెఁ బ్రాకటముగఁ
గోపమును మనోనుతాపంబుఁ బొందుచో, ధీరుఁ డపుడ ²యుడుప నేరవలదె.

తే. పిఱికితనము నేమఱుటయు ³నొటువతనము, మెత్తఁబాటుఁగార్యంబున లైఱంగు
నేరమియువిషయంబులఁగూరుటయును, గలుగువఱికి నుండదు సిరిదొలఁగిపోవు.

వ. కావునఁ గార్యజ్ఞుండ వగుము కార్యజ్ఞానం బెట్టి దనిన. 35

ఉ. కౌరవనాథ నీకు నుపకారము నేసిరి పాండవేయు ల
వీర్వులయందు నెయ్యమును వేడ్కయు నొప్పగ నీ వభీష్టన
త్కారము నేతె యుక్త మగు గాక ప్రియంపద నర్హ మైనచో
దారుణశోకపన్ని పరితాపముఁ బొందుట యిట్లు ధర్మ మే. 36

చ. కృతము దలంచి చిత్తమున గిల్చిష మంతయు నుజ్జగించి స
న్నతులఁ బృథాతనూజుల నమానుష లేజులఁ బిల్వఁ బంచి త
త్పితృధన మైనరాజ్యము నభీష్టముగాఁ దగ నిమ్మ నీకు నీ
ఊతివలయంబునం బరమకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ గల్గు భూవరా. 37

1. నిక్కట... వెట్టి వైరి. 2. యడఁచ. 3. నెఱవతనము ; నెఱవతనము ; మఱువతనము.

- క. వారలు నీతోఁబుట్టువు, లీరాజ్యము మీరు వారు నేకం బై పెం
పారగ నేలుడు దీనం, గౌరవకులనాథ సౌఖ్యగౌరవ మొందున్.
- వ. అని శకని నెప్పు చుండ నగ్గాంధారీనందనుండు నిజవరణసమీపంబునం బడి
యున్న దుశ్శాసనుక గ్రుచ్చి యెత్తి మూర్ధాఘ్రాణంబు నేసి కర్ణసౌబలులం
జూచి మీ రేల నన్ను గారించెదరు ధర్మైశ్వర్యధనభోగంబులందు నా కభి
లాషంబు లేదు ప్రాయోపవేశంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండ నైతి మీ రింక
నొందువిఘ్నంబులు సేయక యూరక మీవలయునెడకుం బొం డనిన వారలు
దేవా నీవిధం చిట్టిద యయ్యెనేని మే మెందుఁ జేరెదము నీతోడివారమ కాక
యని రంతం గమలహితుండు పశ్చిమావలసమీపగతుం డగుటయు నన్నర
నాథుండు సురలోకగమనకతూహలి యై శుచిస్నానంబు నేసి వల్కలంబులు
ధరియించి సంధ్యాసమయ సముచితంబు లగుకరణీయంబులు నిర్వర్తించి వివిక్త
దేశంబునందు దర్భాస్తరణంబున నాసీనుం డై వాఙ్మయతుం డై. 39
- క. క్రమమున బాహ్యోద్రియకర్తము లెల్లను వదల విడిచి మహితసమాధి
క్రమదశ నుండె నివాత, స్తిమితం బై వెలుంగు చున్న దీపముపోలెన్. 40
- ప్రాయోపవిష్టు డైవర్యోధనుని గృత్య పాతాళంబుఁగఁ గొనిపోవుట. —
- సీ. ఆసమయమున మున్న మరేంద్రవిజితు లై యహిలోకమున నున్న యసురవరులు
ధృతరాష్ట్రనందనులెగువ యెఱింగి యాత్మీయపక్షక్షయస్థితికి వగచి
యాతనిఁ బిలిపింప నప్పుడు శుక్రాదు లైనభూసురసమూహములచేత
వేల్చి వెట్టించిన వేగంబ యొకకృత్య వెలువడి భీషణవికృతమూర్తి
- అ యేమిదనులు గలిగె నెఱింగింపుఁ డనిన వా, రివటి కిపుడు కౌరవేంద్రు ననఘు
నుజ్జ్వలాంగు నాసుయోధనుఁ దెచ్చు ప్రాయోపవేశనమున నున్నవాని. 41
- వ. అని పనిచినం గృత్యయు నాక్షణంబ చని ప్రాయోపవిష్టుండై యున్నదర్యో
ధను గ్రుచ్చి యెత్తికొని రసాతలంబునకుం దెచ్చి దైత్యులకు సమర్పించినం
ప్రీతులై వారు వానిం గౌఁగిలించికొని కుశలం బడిగి యిట్లని రయ్యా నీవు
తూరుండవు తూరజనశిరశీతుండవు భరతకులోద్భవంబుండ విట్టిసాహసం జేల
చేసితిని మఱి యాత్మ ఘాతుకునకు లోకంబున నిందయు హీనతయు దుర్గతియుం
బ్రాపించు లోకవిరుద్ధంబు లై మూలఘాతంబు లైనకార్యంబులయందు
నీయట్టిబుద్ధిమంతులు ప్రవ రిల్లుదురే యట్లు గావున నీ వఖలధర్మార్థ యశోభోగ
నాశం బైన యీదుర్విచారంబు విడువుము ధైర్యంబును బ్రతాపంబును
బాటింపుము శత్రుజనభంజనంబు సేయఁము నీవు మనుష్యమాత్మండవుగావు
నీపూర్వజన్మకారంబు నెప్పెద మాకర్ణింపుము. 42
- ఉ. ఏము తపంబు నేసి పరమేశ్వరు నీశ్వరుఁ బూర్వతీమనగ

కాముకుఁ గామవైరి నవికారుఁ బురాంతకుఁ బ్రీతుఁ జేసినం
గామితదాయి యైనశితకంతుఁడు నీన్ను సృజించి యిచ్చె ను
ద్దామదయావిధేయుఁడు ముదంబున మాకు నధీశ్వరుండుగాన్.

43

ఉ. నీ దగుపూర్వదేహము విసిర్చి లవజ్రశిలావిశేషసం
పాదిత మస్త్రశస్త్రపరి¹పాటనభేద్యము గాదు నిత్యనిగ
భేదము పుష్పకోమలము భేచరభూచరకామిసీమనో
హ్లాదన మిట్లుగా నభవుఁ డర్థి నొనర్చె నుమాసమేతుఁ డై.

44

ఉ. నీవు ధరిత్రీఁ బుట్టుటయు నీకు సహాయము నేయఁ గోరి నా
నావిధదైత్యదానవగణంబులు రాజకులంబులందు న
ద్భావన నుద్భవించె బటుబాహులు దివ్యమహాస్త్రకోవిదుల్
²ద్రావితవైరు లుర్వి భగదత్తపురస్సరు లైనవీరు లై.

45

వ. భీష్మద్రోణ కృపాదులు గొండలు దేవాంశసంభవు లైనను దదీయభావంబులు
రాక్షసావేశంబు నొందెడు దానంజేసి వారు నిర్దయులై విమూఢులుంబోలె
ననోన్మనస్కరంబులు పలుకుచు నలుక మిగులం బుత్త్రపౌత్రమిత్రభ్రాతృ
శిష్యగురు బాలవృద్ధజనభేదంబులు విచారించక సమరంబు నేసి దివ్యంబులు
మానుషంబులు నైనవివిధాస్త్రశస్త్రంబులఁ బాండవపక్షయంబు గావించంగల
వారు పాండవులు బంధుస్నేహంబు విడిచి తెగువకుం జొచ్చి నీజేత నిహతు
లగుదురు నీమనంబున బీభత్సువలనిభయంబు గొంత గలదు దానినెఱింగి నేము
నుం దగునుపాయంబు దలంచిత మది యెట్లనినఁ గృష్ణుచేతం జచ్చిననరకాసురు
నంశంబు గర్హు నావేశింపంగలయది తత్కారణంబునం గృష్ణార్జునులతోడ బద్ధవై
రుండై యవ్వీరుండు నిజసివ్యాస్త్రంబులం గృష్ణుల నిద్దఱ నిద్దహించు నిష్పథం
బెఱింగి యింద్రుండు పాండవరక్షణార్థంబు వచ్చి కర్ణకవచకుండలంబులు గపట
రూపంబున నవహరింపం గలవాఁడు మఱియును.

46

క. ఊతి సంశయకు లనఁగా, శతలక్షసహస్రసంఖ్య జనియించిరి ద
ర్శితు లై దనుజులు దద్బలతఱిచే సమరమున నింద్రతనయుఁడు సిక్కున్.

47

తరలము. నిహతకంటక మైన యిద్ధరణీతలం బఖలంబు నీ
మహితశాసనగోచరం బగు మానవేంద్ర కిప్రసన్నతా
మహిమ నొందుము నీవ తేవపు మాకు నందఱకుం గురూ
ద్యహ విపాదము వొందఁ బాడియె దైత్యపక్షభయంబు గాన్.

48

మ. చను మింకొండుదలంపు మాను మని యాశ్వాసించి వానిం బునగి
పునరాలింగన మాచరించి యెలమిం బూజించి దైత్యోత్తముల్

1 పాటనభేద్యము కాదు...హ్లాదన మిట్లుగా. 2 ధావిత. 3 ప్రసిద్ధతా...విపాదము నీకుఁ
బాడియె ; నిహతము గొండఁ బాడియె.

- జననాథోత్తమ విమలొచ్చిరి తవాజ్ఞంజేసి యాకృత్యయున్
మును వాఁ డెచ్చిచోటఁ బెట్టి నధిపున్ మోచంబు సంధిల్లఁగాన్. 49
- ఉ. అంత సుయోధనుండు హృదయంబున కిచ్చయ మంది యంతవృ
త్తాంతము స్వప్నవృత్తముక్రియం దలపోసి నిజంబ కాఁగ న
త్యంతము నిశ్చయించుచుఁ బృథాసుతులన్ సమరంబులోన ని
ర్జితున కాక యంచు వికసిల్లె దురాశయభగ్నుబుద్ధి యై. 50
- క. విను జనమేజయ పారవ, జనవిభుఁ డబ్బంగి రాత్రిచరితం బగున
ద్దనుజసమాభాషణ మెవ్వనికీని నెఱిగింప కుండువాఁ డయ్యె మదిన్. 51
- వ. అంతఁ బ్రభాతం బగుటయు రాధేయుండు సుయోధనుపాలికిం జని హేతుమ
ద్వాక్యంబుల నతని కి ట్లనియె. 52
- ఉ. చచ్చినపిమ్మటం గడిదిశత్రుల నోర్వంగ వచ్చునే శుభం
బిచ్చునె చావు లెందును నరేశ్వర యాఱిచి చత్తు నంట దా
మెచ్చగు నయ్యె యెరికిని మేనికి జీవము గల్గుచోన పెం
పచ్చుగ సిద్ధిఁ బొందు విజయాధ్యసుఖంబులు మర్త్యకోటికిన్. 53
- ఉ. కావున శోకదైన్యములకాలము గా దిది లెమ్ము విక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు మంచుఁ గురుసింహుని సింహసమానుఁ జారుశ
య్యావివశాంగు నంగపతి కియాదటఁ దా నిరుగేల గ్రుచ్చి సం
భావన నెత్తుచుం బ్రణయభాషల వెండియు వాని కి ట్లనున్. 54
- క. మది నర్జునుఁ జూచి భయం, బొదవినయది నీకు వాని నుగ్రరణమునం
బదునాలవయేడు జయం,చెద నాయుధ మంటి ప్రతి న సేసితి నధిపా. 55

— దుర్యోధనుండు ప్రాయోవశేకము మాని కరిపురంబునకుఁ బోవుట. —

- చ. అనవుడుఁ దత్ప్రితిజ్ఞయు సుగారులవాక్యములుం దలంచి య
జ్ఞనపతి గాఢనిశ్చయవశంవదుఁ డై శయనంబు దీగ్గి చ
య్యనఁ బయనంబు సేయుఁ డని యప్పు డమాత్యులఁ బంచి యిమ్ములన్
దినముఖకృత్యముల్ సలిపి శీఘ్రతతో వెడలెం బ్రియింబుతోన్. 56
- వ. అయ్యవసరంబున. 57
- చ. రయవిచలత్తురంగమతరంగములన్ మదనాగనక్రసం
చయములఁ జంచలచ్చటుల నై నికమత్యములన్ మహోన్నతం
బయి కురురాజచంద్రునుదయంబున దద్దయుఁ బొంగెఁ బ్రస్ఫుర
ద్భయదమనోహరప్రకటభంగులఁ దద్భటవార్ధి యుద్ధతీన్. 58
- ఉ. చామరపుండరీకవిలసత్ప్రతోకేతుపతాకలం గురు

గ్రామజీయాత్ర యెంతయును గాంతి వహించె నభంబు శారదో
ద్దామమరాళమండలసితస్ఫుటపద్మ ననీపరిస్ఫుర
త్తామరసాకరంబునవిధంబున భూచరనేత్రపర్వ మై.

59

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుండు గర్లసౌబలసమేతుం డై దుశ్శాసనాద్యనుజగణంబునుం
దక్ష్మిణయమాత్యగణంబులుం గొలుగఁ జెలుపు మిగులం జని కరిపురంబు ప్రవే
శించి సముచితవ్యాపారంబుల నుండునంత నొక్కనాఁడు ముత్రిజనపరివేష్టితుం
డై యున్నరాజునకు భీష్మం డి ట్లనియె.

60

మ. హితు లై పెద్దలు బుద్ధి నెప్పంగఁ గ్రియాహీనుండ వై త్రోచి పో
యితి దుష్టాత్ములఁ గూడి దానికి ఫలం బె ట్లయ్యెనో చూచితే
గతవిద్యేషుండు ధర్మనందనుండు గల్లం బట్టి యిప్పాట దు
ర్గతికిం దప్పితి గాక చిక్కితి గదా గంధర్వుచే నాబిలోన్.

61

ఉ. నీవును దమ్ములు సతులు నెయ్యరు వైరులచే గృహీతు లై
పోవఁగ బాటిపోయెఁ గడుఁ బొల్లఁదనంబున సూతపుత్రుఁ డీ
కావరుఁ గట్టచిత్తు నధికంబుగ నమ్ముదు నీవు వీనిబా
హవిభవంబు గయ్యమున నక్కడఁ జూచితె కన్ను లారఁగన్.

62

ఉ. ఆయతబాహు లుగ్రబలు లాద్యులు పాథులు వారిభూరిశౌ
ర్యాయధన్వైవ్రణక్రియలయందుఁ బదాఙ్గపాలుఁ బోలఁ డీ
వాయపురజ్జలాఁ డధిప వారలచందము వీనిచందమున్
నీయెడ నిక్క మై తెలిసెనే ఖచరేంద్రులపోరిలోపలన్.

63

క. కులమును సిరియును జెలువక, యలఘుస్థితి నింక నైన నపాండవులం
గలసి మన వయ్య నాదగు, పలుకు వినఁ గదయ్య హితముఁ బథ్యము జుమ్మి.

వ. అనిన భీష్మవచనంబులదెస ననాదరంబు నేసి దుర్యోధనుండు గర్లసౌబలులం
జూచి నవ్వుచు వారలుం దమ్ములుం దోడన చన నక్కడ వాసి చనియె భీష్మం
డును లజ్జతుం డై నిజగృహంబున కరిగె నంతఁ గౌరవేశ్వరుండు గ్రమ్మటి
యెప్పటిచోటికిం జనుదెంచి మంత్రులతోడ మంతనం బుండి మన కెయ్యది
కర్తవ్యం బెయ్యది నేసినఁ దేబోలాభంబు లగు నని యడిగినఁ గర్ణుండు దేవా
నీ కింక నేవిచారములు నేల నిష్కంఠకం బైనయీపుణివి నకలంబునుం బాలిం
చుచు మహేంద్రమహిమతోడ నఖిలసుఖంబులు ననుభవించు గా కనినం బ్రీ
తుం డై యతండు వాని కి ట్లనియె.

65

క. నీయట్టివీరవరుండు స,హాయుం డటె పడయ రానియదియుం గలదే
ధీయుత నా కెయ్యదియును, బాహుక విను మింక నొక్కవని దెల్లముగాన్.

66

తే. ధర్మజుండు రాజసూయంబుఁ జేర్చిఁ జేసి,నంతనుండియు నమృహితాధ్వరమున

యం దభి పాయ మైముందు కొంద నాకు, చచ్చుఖంబు నేయింపవే నునఘనమ్ము.
వ అనినం గన్పొందు గౌరవవతి కి ట్లనియె 68

క. అగుఁ గాఁ యేయి యిచ్చుకు, జగతిం గఁ నృతతు లెల్ల జనవర నీ కి
మ్ముగ వశవత్తుల కావునఁ, దగ నుద్యోగింపు మిపుడు తత్కృతువిధికిన్. 69

ఉ. రాజులఁ బిల్వం బంపుము ధరాసురగుఘము నామతంపు వే
రోజు నుదాత్తయజ్ఞ గృహయాపతతుల్ సమకట్టఁ బంపు వి
భ్రాజితభక్త్యభోజ్యవిధిభవ్యపదార్థము లానయింపు ము
వ్యాజవిభూతి మై చమరగల్గఘుచాడుపున జేయు జన్మమున్. 70

వ. అనిన సంతోసిల్లి కురువతి యప్పుడ పురోహితునిం బిలిపించి రాజసూయ
యజ్ఞంబు సంపూర్ణదక్షిణంబుగాఁ జేయ వలయుఁ దత్ప్రయోగవిశేషంబులకు
మీరు సాలి యుండునది యనినం బురోహితుండు దగినవిదవ్యజ్ఞనంబులతోడ
విచారించి దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 71

చ. జనవర నీకుఁ బాండవులు శత్రులు గావున నీవు వారి నో
ర్చిన మఱి కాక మున్న యిటు సేయఁగ శక్యమె రాజసూయమున్
విసుము దగంగ నిప్పటికి వే తొకయజ్ఞము సేయు మిమ్ములం
బనుపుము తత్క్రియావిధిభంగులకుం దగువారి వేగమై. 72

తే. రాజసూయంబునట్టిద రాజవర్య, వైష్ణవం బనుయాగంబు వాసుదేవుఁ
డివృఖము నేసె దొల్లి యభీష్ట మిదియ, చేయునిర్విఘ్నముగ నిది నెల్లు నీకు. 73

క. అనిన నిది వోలు నని యజ్ఞనవాఘండు సూతతనయసౌబలులు ప్రియం
బున ననుమతంప నభివ్రత, వినుతాధ్వరసంప్రయోగవిహితోద్యముఁ డై. 74

క. తనయుద్యోగము జననీ, జనకులకును ద్రోణవిదురశాంతనవకృపా
దినిఖిలమాన్యజనమ్ములకును దగ నెఱిగించి భగతకుంజరుఁ డెలమిన్. 75

— ౭౭ మర్యోధనుడు వైష్ణవం బనుయజ్ఞంబు సేసెనట. —

వ. వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నగరసమీపంబున నొక్కపుణ్యస్థలంబునం దఖిల
యజ్ఞగృహంబులు నతిరమణీయంబులు గాఁ జేయించి యజ్ఞోపకరణంబులును
సమస్తవశ్యవిశేషంబులును సమకట్ట నియోగించి శుభదినంబునం బరమబ్రాహ్మణ
సహాయుఁ డై నియతదీక్షాశోభనంబు వహించె నంత. 76

ఆ. అఖిలదేశవాసు లైనరాజులను బ, విత్రచరితు లైనవిప్రవరుల
నర్థిఁ బిలువ దూత లరిగిరి కౌరవే, శ్వేరునియాజ్ఞఁజేసి సమ్మదమున. 77

వ. అం దొక్కదూతం బిలిచి దుశ్శాసనుండు నీవు డైర్వతనంబునకుం జని పాండ
వులను దదాశ్రమవాసు లయినధూనురులను గౌరవేశ్వరునధ్వరంబునకుఁ బిలుపు
మని పనిచిన వాడునుం జని ధర్మజం గని యి ట్లనియె. 78

ఉ. వీరుండు గౌరవుండు నిజవిక, ములబ్ధసమున్న తార్దసం

భారములకా మహాధ్వర మపారబలుం డొనరించుచుండి పెం
పారఁగ నిన్నుఁ దమ్ముల మహాద్విజాలం బిలువంగఁ బంచె థా
తీరమణేశ నెమ్మి జనుదెమ్ము తదధ్వరముం గనుంగొనన్.

79

వ. అనిన ధర్మజుండు వాని కి ట్లనియె.

80

వ. అనఘుండు థార్తరాష్ట్రుండు షహాధ్వరకర్తృధురీణుఁ డయ్యె నా
విని ప్రియ మందఁ జిత్తము పవిత్రిత మయ్యెఁ గులంబు వింటె యై
నను దగ మేము పూనినఘనం బగుపూనికి దీర్ప కెవ్వధం
బున నట రా నొడంబడము భూవరుతో నిది సెప్పు మేర్పడన్.

81

వ. అనియె నప్పుడు భీమసేనుం డానూతం జూచి యొరి వినుము పదుమూడగు
నేటికడపటఁ బాండవాగ్రజుండు దీప్తం బగుశస్త్రాస్త్రదహనంబునందు థార్త
రాష్ట్ర సుతశతకంబులు బశువరించి వేల్చి రణసత్తంబు సేయుటకు నై వచ్చుం
గాని యందాఁతం జనుదెంచుట గలుగదని యాదుర్యోధను నెదురన వాయో
డక చెప్పు మనిన వాడును మగిడి చని ధర్మనందనుప్రియవచనంబులను వ్యూహో
దరునిష్ఠురోక్తులను థార్తరాష్ట్రుల కెఱింగించె దదనంతరంబ.

82

క. చను దెంచిరి కారపుశా, సనమున ధరణి గలనిఖిలజనపతులును స
న్తునులును సమ స్తజనులును, ఘనభుజాజన్మంబు జూడఁ గరిపురమునకున్.

83

వ. వారి కెల్లను దగినసత్కారంబులు సేయును బాత్రదానంబులు గావింపను ధృత
రాష్ట్రుండు విదురుం బనిచె నివ్వధంబునఁ బ్రసిద్ధదక్షిణాన్వితం బై ప్రభూతా
న్న పానసంతర్పితసకలజనంబై యభిమతాంబరాభరణవిభూషిత భూసురప్రక
రంబై యథాకాలవిహితకర్తకలాపంబై యథాశాస్త్రీయంబై వైష్ణవయాగంబు
నిర్విఘ్నంబుగఁ బరిసమాప్తం బగుటయు.

84

క. అవభృథశోభితం డై కౌ, రవముఖ్యుండు భూరికనకరత్నతకుల భూ
దివిజులఁ బూజించి నృపుల, వివిధవిధుల సత్కరించి వీడ్కొలిపె దగన్.

85

వ. అట్టియెడ నధ్వరోత్సవాగతు లైనజను లనేకులు ధృతరాష్ట్రనందనుసమ్ముఖం
బున ని ట్లనిరి.

86

క. జనపతు లెవ్వరు నివ్వధ, మున నిర్విఘ్నముగ నఖిలభూజనసమ్మో
దనముగఁ జేసిరె సత్కృతు, వనఘ భవత్పుణ్యమహిమ లాశ్చర్య మిలన్.

87

శా. సారోదారవిభూతిమై మును హరిశ్చంద్రుం డొనర్చెన్ క్రియా
పారీణుం డయి రాజసూయ మది సెప్పక వింటి మయ్యజ్జముం
గౌరవోన్మితముం డై నధర్మ సుతుండుం గావింపఁగాఁ గంటి మే
మారెండుక సరిగావు నీమఖముతో నత్యున్నతికా భూవరా.

88

క. ఈజన్మ మొనర్చియ గా, దే జగదావర్తకీర్తిదీపితు లై య

వ్యాజసురలోకసుఖముల, భాజిల్లెరి కఘుయయాతభరతాదినృపుల్. 89

తే అని సుతింపంగ మజ్జించును నంద కొంద, అయ్యునిష్ఠియరాజసూయంబుచిర
పాలి బోల వీమఖము వై భవనమృతి, చని తలంచి నిజహృదయంబులందు 90

వ. అనంతరంబ నిరంతరానందమందచుండాయమానమానసుం డగుచు మాన
వేశ్వరుండు నమ్ములు దొరలు బంధుజనంబులుం బరివేష్టించు బౌరజనదత్తాశ్రీ
ర్వాదజమజయశ్రేష్ఠశబ్దాయమానదిగ్విభాగుం డగుచుం బుణ్యాంగనాకరకలిత
లలితాక్షతవిక్షేపంబులుం బటువందిమాగధచంకిర్తనంబులును గైకొనుచు
బుర్రవేశంబుచేసి రాజమంధిరగతుం దై ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికి గృహ
ప్రోణభీష్మలకుం బ్రణమిల్లి యుల్లంబు వికసిల్లు గకకాసనాసీనుం డయ్యె
నప్పుడు కష్టం డతని కిట్లనియె. 91

ఉ. భాగ్యము గాదె కౌరవనృపాల భవన్తఖ మిష్టసత్క్రియా
యోగ్యత నిర్వికల్పముగ నొందె సమాప్తి చశేషధాత్రియున్
భాగ్యమ నీకు నిక రణభూమి బృథానుతులన్ జయించి 2స
మ్యగ్యశకాలి వై భవనమాన్య యెన్నుము రాజసూయమున్. 92

క అది యెవ్వెయి చగురో యని, మదిలో వగవంగ వలదు మఘువతనూజం
గదనంబున జంపక యే, పదనఖధావన మొప్పు బార్ధివముఖ్యా. 93

తే. అనిన గర్జుల గొంగిటఁ జేర్చి యన్నరేంద్ర
నందనుడు నీసహాయత నాకుం గలుగఁ
బాండవుల నోర్పు పెంతటివని మహాత్మ
యని సహోదరసహితుం దై హర్ష మొందె. 94

వ. అట ధర్మతనయుండు సూతతనయుప్రతిజ్ఞ విని వానిబలశౌర్యవిభవంబును
నభేద్యకవచప్రభావంబును దలంచి విపణ్ణహృదయుండై రేలెల్లను గన్ను మూ
యుటలేక వగచుచుండె నిట దుర్యోధనుండును గర్జసౌబలప్రవర్తితకార్యఖడ్గం
దై భీష్మప్రోణకృపాదులకును మహనీయు లైనమహీసురులకు ననుధిసంబును
బ్రియసత్కారంబులు సలుపుచు ధనంబు దత్తభుక్తఫలంబుగా వగచి నిరంతర
త్యాగభోగంబుల ననురాగంబు నొందు చుండె ననిన వైశంపాయనునకు జన
మేజయుం డిట్లనియె. 95

క. దుర్యోధనుచేట దగిలి య,వార్యపరాక్రములు పాండవప్రభులు మహా
శృర్యచరితు లవ్వనమున, నార్యులు మఱి యెట్టివార లైరి మునీంద్రా. 96

— { దైత్యసంహారపతి మృగసమాహమ ధర్మశాస్త్రముంబునందు } —
వచ్చి తమనిగళంబు నెప్పుట.

వ. అని యడిగిన నమహాముని యమహిపతి కిట్లనియె. 97

1 నందుఁ గొంద, .. చిదుర పాలి. 2 సమ్యగ్యమకాలి. 3 గదనమున నే జయించక.

- సీ. ద్వైతవనంబున ధర్మజం డొకనాఁడు నిద్రింపఁగా దద్యనేచరంబు
 లగునట్టిమృగజాతు లన్నియుఁ గలలోన వచ్చి కన్నుల నశ్రువారి వొరుగఁ
 ద మ్రోటింగించి యాతనితోడ నిట్లు ధర్మాత్మ మీరు నిత్యంబుఁ గడఁగి
 చంపంగఁ జంపంగ సమసి యల్పవశిష్టము లయ్యె నిప్పు డస్తతు...ంబు
- తే. లేము బీజమాత్రమ దక్కి యిట్లు వనరు, చున్న వారము మీరింక నొండుగడకు
 నరిగి మముఁ గావరే కరుణార్ద్రబుద్ధి, ననిన నట్లకా కని వాని కభయ మిచ్చి
- క. జనపతి మేల్కొని యంతయు, ననుజల కెఱిగించి యిట్టులను నబ్జముపై
 నెనిమిది నెల లుండితి మి, వ్యవమునఁ దగు నింక నొండువలనికి బోవన్. 99
- వ. ఇప్పుడు కామ్యకవనంబు బహుమృగాకీర్ణంబై సరసఫలభరితభూమిప్రకరంబై
 విమలకమలాకరాభిరామంబై యున్నయది యని వింటిమి గావునం గ్రమ్మతి
 నందులకుం జని తృణబిందునాశ్రమంబున వసియించుట లెప్పు యనినం దమ్ములు
 దేవా నీ వెట్లు నిశ్చయించితి మాకు నదియ యిష్టం బని పలికిరి తదనంతరంబ.
- క. అనుజమ్ములుఁ బొంచాలియు, ననుచరవర్గంబు బ్రాహ్మణావలియును దోఁ
 జుచు దేరఁగ సమృదమున, ఘనతేజఁడు సనియెఁ గామ్యకవనంబునకున్. 101
- వ. ఇట్లరిగి యందుఁ గృతనివాసులై యవ్వీరులు శాకఫలమూలంబులంజేసి దేహ
 యాత్రలు నడుపుచు నొండొరుయలజడి సూచి 'యత్యంతదుఃఖిపరవశు లగు
 చు జాదంబునాఁడు దమపడినపాట్లు దలంచి కలంగుచుఁ గ్రోధశోకంబులు దమ
 లోన నుపశమించికొనుచు వర్తిల్లం బదునొక్కం డగునేడు సనిన నందఱుం
 గాలంబు గడగాంచినవారై వెడవెడవికసిల్లినచి త్తంబులతో నుచితవృత్తంబుల
 నుండు నంత. 102
- శా. ప్రీతుం డై చనుదెంచె నాశ్రితజనాభీష్టక్రియాశీలు డు
 న్నితామ్నాయుఁడు నిర్విఘాతమరితక్లేశుండు యోగామృత
 స్థితస్వాంతుఁ డనంతసంతతసమావిర్భూతకారుణ్యధా
 రాతోయన్నవనైకశీలుఁ డగుపారాశర్యుఁ డచ్చోటికిన్. 103
- క. మునిపతి ²దోదవ్యులఁ గని, జనపతి దమ్ములును దాను సంప్రీతి నెదు
 ర్కొని యర్థాదివిశేషార్చనలం బరితుష్టుఁ జేసె సంభృతభక్తీన్. 104
- వ. కృష్ణద్వైపాయనుండును ననవరతవనవాసాయాశీకృతదేహుల నధికదుఃఖా
 యమానహృదయులం దనమనుమలం జూచి వగచి ధర్మపుత్రున కిట్లనియె. 105
- ఉ. కాలవిపర్యయంబున సుఖంబును దుఃఖము వచ్చు చుండు నె
 క్కాలము నేరికొ ధ్రువము గాదు సుఖంబును దుఃఖమున్ మహీ
 పాల బుధుండు దద్వివిధభంగు లెఱింగి ప్రమోదభేదసం

1. మృతాస్త్రిత...సంకతకమావిర్భూత...నైకశీలుఁడు పారాశర్యుఁడు. 2. దవ్యులఁ గని యు, జనపతి దమ్ములును; యజ్ఞజనపతి ధామ్యులును దాను. 3. కృకృకదేహుల.

- శీలుడు గాఢు రెంటును బ్రసిద్ధపథంబున వస్త్ర మత్తుఁజై. 106
- క. విను నీవును నాపదలకు, మదమున నొక్కింత యోర్చి మహనీయముగా
నొనరింపుము తపము దపంబున కదా సకలసౌఖ్యములు సిద్ధించున్. 107
- క. తమఁను నహింసయు సత్త్వము, సమతఁను నింద్రియజయంబు శమముఁబరిత్యా
గముచు దపాలక్షణములు, గ్రమమున నిన్నియును నూర్వ్యగతికారణముల్. 108
- తే. ఇందుఁజేసిన ¹పుణ్యంబ యిందుఁ గుడుచు, మీఁదిజన్మంబునకు నదిమేలుఁజేయుఁ
గాన తనశక్తితోఁ గూడ దానధర్మ, చిరపరోపకారంబులు నేయ వలయు. 109
- వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు దానతపంబులలో దుష్కరం బెయ్యది యెద్దాన
నధికఫలం బగు నని యడిగిన వేదవ్యాసుం డిట్లనియె. 110
- నీ. దాన మూర్జితఫలరం బర్థసాధ్య మై పరగుటఁ గరము దుష్కరము నదియు
నరులకు నధిప ప్రాణంబులకంటెచు రూపింప నర్థంబు ² తీపు వినవె
యుగ్రంబు లై నయాయుధములమొవలపై నుటుకుట యంభోధిదఱిసి చనుట
కృషిపాశుపాల్యసంక్లేశంబు నొందుట యడవులఁ గొండల నిడుమ వడుట
- ఆ. నవసి పావసి యనుదినముఁ బరప్రేచ్ఛులై, యునికి దలఁప నర్థమునక చూచె
యట్టిదుశ్ఖలభు మైనయయ్యర్థంబు, విడుచు తెవ్విధమునఁ గడిది గాదె. 111
- శా. అన్యాయార్జిత మైనవిత్తమునఁ జేయం బూనుదానంబు మా
ర్థన్యాయం బది దానఁ జేసి ఫలపాకం జేమియున్ లేదు యు
క్తన్యాయార్జిత మించుకంత యయినం గాలంబు దేశంబు స
మ్రాన్యం బై తగఁ బాత్రయోగమున సౌమ్యం బై ఫలించుం దుదిన్. 112
- వ. తొల్లి ముద్గలుం డనుమహాద్విజుండు సన్సార్లోపార్జితం బైనవ్రీహిద్రోణంబు
సత్పాత్రంబునఁ బ్రతిపాదించి కాదె పరమసిద్ధి బొందె ననిన విని ధర్మనంద
నుండు మునీంద్రా ముద్గలుండు వ్రీహిద్రోణం బెబ్బంగి నుపార్జించె నెట్టిపాత్రం
బునఁ బ్రతిపాదించె విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డిట్లనియె. 113

— శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము ప్రతిపాదనము —

- క. అతిథిప్రియుడు విశిష్ట, వ్రతుండు విమత్సరుండు సత్యవచనుండు విని
ర్జితవిషయేంద్రియుండు సమున్నతపుణ్యుండు ముద్గలుండు సనాతనబుద్ధిన్. 114
- వ. పుత్రదారసహితంబుగాఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించి యుంఁచవృత్తిపరాయ
ణుండై పాడ్యమిం దొడంగి పదునాలుగుదివసంబు లొక్కొక్క గింజయకా
దూమేడువడ్లు సమకూర్చి పర్వదినంబునఁ బాకంబు నేయించి దేవపితృపూజ
నంబు లొనరించి యతిథుల కన్నంబు వెట్టి మిగిలినయన్నంబునఁ దానును బుత్ర
కళత్రంబులును దేహయాత్ర వడపుచు నివ్వధంబునఁ బక్షిపవాసవ్రతంబున
వర్తిల్లు చున్నయెడ నొక్కపర్వదినంబునందు. 115

మ మతి నత్యంతజుగుప్సితం బయిచమున్న తృప్తరూపంబుతో
గతనస్తుండును ముక్తకేశుడు బహు గ్రామ్యాక్షిశీలుండు నై
హితపుణ్యుండు మునీశ్వరుం డతిథి మై యేతెంచె దుర్వాసుఁ డన్
యతి యమ్ముద్గలుపాలికిం ¹బటుబుభుక్షాయ త్తతం దూలుచున్.

116

క. అతనిఁ గని యించుకంతయు, మతి ననుమానంబు లేక మారుగఁ బ్రత్యు
ద్గతుఁ డై యర్ఘ్యముఁ బాద్యము, నతిభక్తి నొనర్చిమునికులగ్రాణి నెమ్మిన్.

క. అన్నంబు వెట్టె నతఁడు తదన్నం బంతయును గుడిచి యాత్మఁ దనిసి శే
షాన్నంబు మేన నిండఁగ, సన్నుతుఁ ²డై యలవికొనుచుఁ జనియె నిజేచ్ఛన్.

క. మునిపతి పర్వముపర్వంబున మఱియును నరుగుదెంచు ముద్గలుడును దా
ననశనుఁ డై యుండియు న,మ్మునివరునకు నొసఁగు నన్నముం బ్రియ మెరుగన్.

వ. ఇవిధంబున నాటుపర్వంబులు గుడిచి దుర్వాసుండు వానిచిత్తంబున నొక్క
కొఱంతయుం గానక యద్భుత ప్రమోదమగ్నమానసుం డై వాని కిట్లునియె.

క. నీయట్టిదానశీలుని, నీయఖిలమునందుఁ గాన నెన్నండును స
త్త్వాయ త్తమతివి సాధువి, ధేయుండవు నీవు పుణ్య తేజఁడ వనఘా.

121

చ. మనమున నేవగింప కివమానము సేయక యించుకంతయుం
గినియక ³యోల మండక యశ్రుత్రిమభక్తి నొనర్చి తీవు స
జ్జననుత యన్నదానము ప్రసాదము సత్యము ధైర్యము⁴ దమం
బును నపరిగ్రహత్వమును బొల్పుగ నీధన మయ్యె నియ్యెడన్.

122

చ. చవులకుఁ బ్రేముడించు ననీశంబును నాలుక దాల్చి పెంపు ధ
ర్మవును శమంబుఁ ద్రెక్కిన సముద్ధతి నాశలి ⁵వీని రెంటునుం
దవులవు జీవితస్థితికి తావల మన్నము నీవు జీవితే
చ్ఛ విడిచి తిప్పు డే మని ప్రశంస యొనర్తు నినుం దపోనిధి.

123

క. మనమును నిందియములవ, ర్తనమును సరిగా నొనర్చు ధర్మంబు దమం
బుని చెప్పుదు రట్టితపం, బనఘా నీయంద కలిగె ⁶నభినవభంగిన్.

124

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీవలనఁ జేర్చినపుణ్యో⁷ఫలంబు లెల్ల నీ
చేతన యయ్యె నీ దగుప్రసిద్ధతపో⁸విభవంబు నిర్జర
వ్రాతము లిప్పు సాటె త్రిదివంబున కీవును మేనితోడ వి
ఖ్యాతిగ దేవయానమున గ్రక్కున నేగెదు సంయమిశ్వరా.

125

వ. అని పలికి దుర్వాసుం డరిగెఁ దదనంతరంబ హంససారసయుక్తంబును గింకిణీ
మాలికామనోహరంబును గామగమనంబును నయినవిమానంబు గొనుచు దేవ

1 ఖుటుబుక్షాయ తుఁ డై తూలుచున్. 2 జలవికాస మగిడి చనియె. 3 సోల. 4 వీరువ
ట్టును...స్థితివిధాయక మన్నము 5 నభినవభంగిన్. 6 పదంబులెల్ల...తెట్ట మాపెడు దివంబున
నీవును...గ్రమ్మన (గ్రమ్మన) నేగుము

దూత ముగ్ధులకడకుం జనుచెంచి యిట్లనియె

126

క. అకఘ భవత్సృశ్రవణంబున, ననిమిషలోకాభి¹గను మహాక్షం బయ్యె

జనుచెన్ను విమూనము చ, య్యగ నెక్కుము చిత్తిమునఁ బ్రహృష్టం బెసగన్.

వ. అనిన దేవదూతం జూచి ముగ్ధులండు మహాత్మా దివిజహోకం బెట్టిది వినవలతు నందులగుణదోషంబు లెఱింగిప నలయు సత్పురుషులతోడిమైత్రి సాక్షపదీనం బని చెప్పుదురు గావున మైత్రిం బురస్కరించి నిన్నడిగెద ననిన నతం డమ్ము సింద్రున కిట్లనియె

128

— ముగ్ధులకడ దేవదూత పుణ్యహోకంబులెఱింగు నెట్లుట. —

క. ఈలోకమునకు మీఁదై, చాలంగ వెలుఁగొందు చుండు స్వప్నోకము నా నాలంకారయుతము ది, వ్యాలోకము దేవయాన మది మునినాథా.

129

చ అమలతపోసివాసులు సుహృద్భవశీలురు సత్యసంధులు

త్తములు జితేంద్రియుల్ సములు దానపరుల్ రణహారు లందు హర్షమున వసింతు రచ్చరలు సాధ్యులు దేవమునుల్ మరుద్వసు ప్రముఖులు వేలువెఱ తగుశ్శట్టుల నుండుదు రంద యిమ్ములన్.

130

వ. మఱియు ముప్పదిమూఁడువేలయోజనంబులు విస్తృతం బైనమేరుశిఖరంబు నందు నందనప్రముఖంబు లైనదేవోద్యానంబులు పుణ్యపరులకుఁ గ్రీడాస్థానంబు లై విలసిల్లు నయ్యెడల నాకలియు నీరువట్టును శీతోష్ణభయంబులును జరారోగవికృతులును బుట్టి వెయ్యెడలం జూచిన నతిమనోహరం బై సకలేంద్రియతృప్తం బై యుండు నిట్టిపుణ్యలోకంబునకు నర్హు లయినపుణ్యపురుషులు విధినియోగవ్యంబు లయినమానుషశరీరంబులు విడిచి తేజోమయంబు లగు దివ్యదేహంబులు ధరియించి వివిధాంబరాభరణభూషితులును ససమాన కుసుమ మాళికామనోహరులును నై కనకవిమానంబులందు దేవదూతలచేతం గొని పోవం బడి యందు శోకభ్రమశ్రమాయాసవిరహితు లై వివిధసుఖంబు లనుభవించు చుండుదురు.

131

ఆ. అనఘ యింద్రలోకమునకంటె మీఁద ని, శోక మగుచు బ్రహ్మలోక మమరు నది యనన్యదీప్తనదన మై తన దైన, వెలుఁగునను జగంబు వెలుఁగఁ జేయు.

చ. మనువులు భాతలు² మునులు మానుగ నుండుదు రందు లోభముం

గినుకయుఁ గిల్చిపంబు నపకీర్తియు దుశిఖము జన్మవైకృతంబును జనియింప వీధువనముల్ దెగునప్పుడు నాశ మొంద ద వివ్రుతపదంబు దానియెడ వేడుక నేయుదు రింద్రముఖులున్.

133

వ. స్వర్గంబునం గలగుణంబు లెఱింగించితిఁ దదీయదోషంబులు నెప్పెద వినుము. 134

తే. ఇందుఁ జేసినపుణ్యంబులెల్లనందుఁ, గుడుచుఁగాని మర్త్యునకందుఁ గడఁగి పుణ్య

¹గమన మార్గం బయ్యె ; గమన మయ్యెను వేగం. ² దానముం, బగయుఁ గిల్చిపముక్

మాచరింపంగ¹గాదు పుణ్యానసాన, మగుడు భూమికత్త్రేతురు మగుడ నతని.

క. కడు మరగినసౌఖ్యంబులు, విడుచుటఁ జిత్తంబు దుఃఖవినశముగ మహిం
బడుఁ జూచె పుణ్య²లోకం, బెడలినమనుజుండు దేజ మేది యబలుఁ దై. 136

క. తేనతక్కువయునికీయు న, న్యునియున్నతలీలయుం గనుంగొని చిత్తం
బున నెరియు చునికి గలుగును, జననుత సురలోకవాసజనులకు నెల్లన్ 137

వ. బ్రహ్మలోకంబునం దక్కఁ దక్కినపుణ్యలోకంబులందెల్ల నిదియ మేరయై చెల్లు
మఱియుఁ బుణ్యలోకపరిభ్రష్టుండ మర్త్యలోకంబున సుఖశీలుం డయి పుట్టు
నీలోకంబు గర్వభూమియు నాలోకంబు ³ఫలభూమియు నని యెఱుంగుము నీ
వలని యాదరంబునంజేసి యింతయుం జెప్పితి నీ వింకఁ దడయ నేల చనుదెమ్మ
నిన ముద్దులుండు గొండాక విచారించి దేవదూతం జూచి యిట్లనియె. 138

ఆ. ఇట్టిదివ్యసుఖము లే నొల్లఁ బదివేలు, వచ్చె నాకు నమరవర్గమునక
యుండ నిమ్ము వాని నో యన్న విచ్చేయు, మిప్త మైనయెడకు నిపుడ నీవు. 139

క. ఎయ్యెడకుఁ జనినఁ బరుషుం, డియ్యెడకును మగుడ కుండు నెక్కాలము నే
నయ్యుత్తమపదవికి నై, యెయ్యనువున నైన నుత్సహించెద బుద్ధిన్. 140

వ. అని దేవదూత వీడ్కోలిపి ముద్దులుండు శిలోంఛవృత్తి విడిచి పరమశాంతిం
గైకొని నిర్వికల్పం బైనజ్ఞానయోగంబునంజేసి తుల్యనిందాస్తుతీయును సమలో
ష్టాశ్చ కాంచనుండును నై పరమసిద్ధిం బొందె బాండవోత్తమా నీవును రాజ్య
రహితుండ నైతి నని వగవక తపంబునఁయుము తపంబునంజేసి శుభంబులు
సేకులుఁ బదుమూడవు నేటికడపటఁ బితృవైతామహం బైనరాజ్యంబు నిన్నుం
బ్రాపించు నని యిట్లు సాత్యవతేయుండు గొంతేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్ర
మంబునకుం జనియె నంత. 141

మ. వితతానేకమృగాకులంబును సదావిర్భూతనానాతరు
వ్రతతీపుష్పసుగంధబంధురశుభావాసంబు హ్రీమహిం
శ్రీతపుణ్యాశ్రమమండలంబు నగుచుం జెల్వొందునక్కానలో
ధృతపుణ్యుల్ విహరించి రేవురును గుంతీపుత్రు లిచ్చాగతన్. 142

వ. ఒక్కనాఁ డమ్మహారథులు దృఢబిందునాశ్రమంబున ధౌమ్యసహితంబుగా
బాంచాలి నునిచి యేవురు నొక్కట మృగయార్థంబు నలుదిక్కులకుం జనిన
యనంతరంబ. 143

— సైంధవుండు ద్రావడిం జూచి మోహించుట. —

ఉ. వీరుండు సైంధవుండు సేవయవిశ్రుతశౌర్యుండు సాల్వకన్య నిం

1 లేమ. 2 కర్పం, బెడలిన దేజంబు సుఖము నెదిలి యబలుఁ దై; దేజ మేది సభియుఁదై.
3 తనదౌతక్కువయును న, న్యుని యున్నత కీలతయును గనుంగొని...చునికి మిగులంబు. 4 భాగ
భూమియు. 5 సుఖావాసంబు...నం, భృతపుణ్యా...బెంపారు నక్కానలో, కృతపుణ్యుల్...
శత్రువు మనఃకలిం బృథానందనుల్. 6 జననిశ్రుత; బలనిశ్రుత.

పారగఁ జెండ్లి యాడుటకు నై నిజవైభవ ముల్లసిల్లి వి
స్ఫారచతుర్విధోరుబలసంగతుఁడై చను చుండి యాశ్రమ
ద్వారమునందుఁ గాంచె ద్రుపదక్షితిపాలతనూజ నచ్చటన్.

144

ఉ. నీలపయోదమండలము నిశ్చలలీల వెలుంగఁ జేయుచుం
గ్రాలెడువాలుఁగ్రొమ్మెఱుంగుకై వడిఁ దద్వనభూమి ¹నెంతయున్
లాలిత దేహకాంతపటలంబునఁ జేసి వెలుంగఁ జేయున
బృల విసీలకుంతలవిభాసినఁ జూచి సవిస్తయాత్మఁడై.

145

తే. మగువఁ దగిలినచూడ్కుల మగుడఁ దిగువ, నేర్పుసాలక ²యతఁడు కందర్పదర్ప
గోచరాత్మఁడై నిజసఖుఁ గోటికాస్యఁ, డనుకృపాత్మజుఁజూచి యిట్లనియెఁబ్రీతి.

ఉ. ఇన్నలినాక్షి యెవ్వతయొ యివ్వెపినంబున నేకతంబ యి
ట్లున్న నిమిత్త మేమియొ సురోత్తమకన్యయొ యక్షకాంతయో
పన్నగభామయో మనుజభామిని గామి నిజంబ యిట్టిచె
ల్పున్నదియే మహీతలము నుగ్గులు లెవ్వరియందు నారయన్.

147

ఉ. లీల ³యెలర్పఁగా నబల లేఁజగురాకునుబోలె నొప్పకెం
గేలు కదంబశాఖతుదిఁ గీల్కొనఁ జేసి వసంతవిభ్రమో
స్తీలితబాలవల్లికియ మే లగుచూడ్కుల మించి పావక
జ్వాలయపోలెఁ జిత్తము నిజం దెరియింపఁ దొడంగఁ జూచితే.

148

ఉ. ఈకమలాక్షి నాకు హృదయేశ్వరి యైనఁ ద్రిలోకరాజ్యముం
జేకుట నేలినట్లు విలసిల్లనె దర్పకవీరు బంటుఁ గాఁ
⁴గైకొని సర్వభోగములుఁ గాంతు నొడంబడఁ బల్కి దీనికిన్
నాకును బొం దొనర్చి కరుణం జరితార్థునిఁ జేయవే ననున్.

149

ప. అని పనిచినం గోటికాస్యండు గ్రక్కునం బాంచాలిపాలికిం జని ప్రణయ
సుభగంబుగా నమగువ కి ట్లనియె.

150

సీ. మృగనేత్ర దారుణమృగసమాకుల మైన యివ్వనాంతరమున నేకతంబ
యిట్లు నీయున్నికి నెమ్మది మూల మివ్వనదేవతవో సురేశ్వరునితోడ
నలిగి ధరిత్రికి నరుగు దెంచినశచీలనవో హరియురస్థని దొరంగి
కేలిఁ గ్రుమ్మరుపడ్డ గేహవో భవదీయజనకత్వమున సముజ్జ్వలితుఁడైన

తే. పుణ్యుఁ డెవంశమునవాఁడు పొలఁతి నీదు, జీవితేశ్వరుఁ డగుసుఖజీవితాత్మఁ
డెవ్వఁ డబల నీనామమై యింపు మిగులు, శబ్ద మెమ్మది నాకు నిజంబు నెఱుమ.

క. కరిరాజగమన మాఁలెఱుఁ, గరయఁ దలఁచితేని వినవె యధికబలుఁడ నే
సురభంఁ డనురాజపుత్తుడ, నరిమథనుడఁ గోటికాస్యఁ డనఁ జనువాఁడన్.

152

1 నంతయున్. 2 యత్తుడు. 3 యెలర్పఁగా. 4 గైకొన నే నయన్య వెనఁ గాంత. 5 దీని
నొకకమలవృత్తి.

తే. ¹అల్ల కాంచనరథముపై నలరువాడు, భునుడు క్షేమంకరుండు త్రిగర్తవిభుడు మఱియునినుజూచుచున్నాడుమగువవాడె, దీప్తభుజుడైనకాళింగదేశవిభుడు.

తే. ²ఉవిద పద్మాకరముపొంతనుండి నిన్ను, మెచ్చి కనుగొనుచున్న యున్నీలితాక్షుఁడుర్వినిత్యైకువంశోద్భవుండు సూర్య, సుబలభూపతిపుత్రుండు సుభగుఁ డతఁడు.

వ. ఆరుణాశ్వయుక్తంబు లయినరథంబులయందు రత్నమయభూషణు లయి సమిద్ధ వహ్నులుంబోలె వెలుంగుచున్న యాసౌవీరకుమారులు పన్నిద్దఱుం దన్నుండేరి కొలువ ననేకసహస్రకరితురగరథపదాతిపరివృతుండై మహాగజంబుపై శోభిల్లు చున్న యవ్వీరుండు సింధుసౌవీరనాథుం డైనజయద్రథుం డవునుజేశ్వరుం డిప్పుడు నీతెఱుం గెలుంగఁ దివిరి నన్ను నిట పుత్తైంచె ననినఁ బాండవత్ని మృదుసంభ్రమంబునం గదంబశాఖ విడిచి యుత్తరీయంబు సంగతంబు గావించు కొని కోటికాన్యున కిట్లనియె.

155

తే. అన్న ఇచ్చట నే నొంటినున్నదాన, నీ విచటి కేగుదెంచుట నియత్యగునె సుతవతిని ధర్మవతి నన్ను నితరకాంతఁగాఁ దలంచి వెక్కులు వల్కుగాదు నీకు.

వ. నీవు శివివంశోద్భవుం డైనసురభుపుత్రుండ వగు లే నెఱుంగుదు నస్తత్త్వ కారంబు నెప్పెద విను మేను బాంచాలవతి యైనద్రుపదుకూతురఁ గృష్ణ యనుదానం బాండునందను లగుయుధిష్ఠిర భీమాష్టన నకుల సహదేవులకు ధర్మవత్ని నవ్వీరు లిప్పుడు నన్ను నివ్వనంబున నునిచి.

157

తే. ధర్మజుఁడు దూర్పు భీముఁడు దక్షిణంబు, నర్జునుఁడు పడమర గవ లక్తి నుత్తరంబుగా వేటవోయిరి రాజముఖ్యు, లనఘు లింతకు వత్తురు వినుతబలులు.

158

వ. మీ రమృహత్ములకు మానసియులరు గావున నార్యజనమిత్తు లగునక్కురుకుల పవిత్రులు నేయుసత్కారంబులు నైకొని పోవుదురుగాని యొక్కింతతడవియ్యా శ్రమసమీపంబున నిలువుం డని చలికి యల్లన యవ్వరవర్ణిని భయంబునం బర్ణ గృహంబు సొచ్చినం గోటికాన్యుండును గ్రమ్మటి చని జయద్రథునితోడ నబ్బా మిని పాంచాలకన్యక యనియును బాండవపత్ని యనియునుం జెప్పిన నద్దురాత్ముండు మదన³కంపితహృదయుం డగుచు నమృగువ నవహరింపం దివిరి కటివయ జనసమేతంబుగా నరిగి సింహాగారంబు సొచ్చువృకంబునుం బోలె బాండవనివా సంబు సొత్తైంచి పాంచాలిం గని దాని కిట్లనియె.

159

క. వామాక్షి నీకుఁ గుశలమె, నీమన నెవ్వారియందు నిత్యప్రేమం బై మెఱయు నట్టిసోబగులు, నీమగ లేవురకు నిపుడు నెమ్మదియె మదిన్.

160

వ. అనిన వానికి నమ్రానవతి యిట్లనియె.

161

¹ అల్లకాంచన...నున్నవాడు ... దీప్తభుజుడు (దృప్తభుఁడు) గళింగధాత్రీవరుండు; వృకునిభుండు పులిందధాత్రీవిభుండు. ² ఉల్లపద్మా...దుర్బలాక్షి యిత్యైకువంశోద్భవుండు, సూర్య. ³ యుక్తుకాన, నీకు నిచ్చోటి కరుదేర నీలి యగున. ⁴ కానకదంబంకర.

- చ. శ్లిష్టశతం లైకపాఠ్యం నేమను నీకు ననామయంబై భూ
వర¹తగవింద నైతి గుణవర్ణలయింబడి వట్లు గావునం
బరుచడి నాసనక్రియము బాద్యము నైకొను మాదరంబుతో
సరసకురంగమాంసములఁ జల్పుము భోజనకృత్య మిత్తటిన్. 162
- ఆ. వేట వోయినారు విభు లిపు నత్తురు, వారు వచ్చి నీకు వలయునట్టి
ప్రియము లావరింపఁ బ్రీతుండవై మఱి, యిష్టజనులు నీవు నేగు వనఘు.
- చ. అనవుడు నైంధవుం డనియె సంబుజలోచన నీకు మాకుఁ జే
యవతిభిక్షాజ లన్నియును నొక్కిట నైకం గొఱంత² లేక వ
చ్చినవియ మన్నభాస్త్రముల చిక్కునఁ గాఱియ వొందె డెంద మిం
క ననుఁ గృతార్థుఁ జేయుము దగ్గ³ రభ మెక్కుము లెప్పు నెమ్మితోన్. 164
- మ. ధరణీరాజ్యము గోలుపోయి ఘనకాంతారస్థలీవాసు లై
సరివా రెల్లను నవ్వఁ గుత్సితదశాసంప్రాప్తిమై సున్న ము
ష్కరులం బాఠులఁ గొల్పినం గలదె సౌఖ్యం బెంతయున్ బేల వై
తరవిందానన శ్రీవిహీనులఁ గరం బర్థితురై కామినుల్. 165
- ఆ. చిగురుబోడి నిఖిలసింధుసాపీరభూ, వలయరాజ్యగౌరవంబుతోన
నన్ను నేలికొని మనగప్రియభోగైక, యోగ్య వగుము విడువు మొండుదలఁపు.
- వ. అనినం బాంచాలి ప్రకంఠితచిత్త⁴యగుచుఁ గొండొక దొలంగి వానిదెస నవ
మానదృష్టిం జూచుచుఁ దనవతులరాకయ కోరుచుం బ్రతివాక్యంబుల గొంత
కాలక్షేపంబు నేయుటకై వాని కిట్లనియె. 167
- తే. తలఁపఁ బాండవధార్తరాష్ట్రులకుఁ జెలియ, లైనయాదుస్సలకుఁ బతి వనఘు నీవు
నాకుఁ దోబుట్టువపు గావె నీకుఁ జనునె, పాడి దప్పినమాటలు వలుక నించు.
- క. నయమును ధర్మముఁ గలయ, న్యయమున జనియించినాడ వక్కట ధర్మ
క్రియ యెఱుంగంగా వలదె యు, భయలోకవిరుద్ధ మైనవభ మేమిటికిన్. 169
- వ. అనిన నద్దురాత్తుండు దరస్థితాననుం డగుచు నిట్లనియె. 170
- క. వనజాక్షి రాజధర్మము, వనవే యెన్నడును మనుజవిభులకుఁ బ్రమదా
జనులయెడ వాని వెదకం, జనదు వలసినట్లు వేడ్క సలువఁగఁ జెల్లున్. 171
- క. విను మదియుఁ గాక జగమున, వనితారత్నంబు లెల్లవారికి భోగం
బునయెడ సాధారణము లొకనిధన మని⁴గురుతు గలదె కరినిభగమనా.
- వ. అనిన నయ్యంగన క్రోధకలుషితాంతరంగ యై యిప్పాపాత్తుండు ప్రియవచనం
బులం బోవండు బెట్టిదంబులంగాని చక్కంబడఁ డని తలంచి యిట్లనియె. 173

—ॐ ద్రౌపది మౌఢప్రసితో నిష్ఠకోత్తమః పరుశుటః ॥—

- చ. ప్రకటితశౌర్యసారుల¹నభగ్నపరాక్రమనిర్జితాహిత
ప్రకరులఁ బాండునందనులఁ బాండుయశస్సుల నాత్మలోఁ దలం
పక నను ధిక్కరించెడు నృపాలకులాధమ నీదుగర్వదు
ర్వికసన మింతఁ బోదు తుది ప్రే గఁగుఁ దక్కుము దుష్ప్రిలాఁముల్. 174
- మ. హిమవత్పాదపనాంతకేలిరతిమై నేపారి కోపాహుణ
క్రమనేత్రాంచల మై ప్రభూతమదరేఖం బైనగంధద్విపేం
ద్రము దాయం జని సింహ సూపుట సుమీ ధర్మాత్మ నత్యుగ్రవి
క్రముఁ గాంతేయవరిష్ఠు నీవు దొడరం గాఁ జూచు టూహింపఁగన్. 175
- ఉ. శాతనఖాగ్రఖండితలనన్దదకుంజరకుంభము క్తము
క్రాతతశైలకందరగుహంతరసుక్తమృగేంద్రకేసర
వ్రాతము వేడ్క నూచికొన వారక చేరుట గాదె క్రోధని
ర్హతమహోగ్ర భీముఁ జెనకం దలపోముట నీకు నెమ్మెయిన్. 176
- మ. ²చలజిహ్వగ్రవిలీఢవిస్ఫురితవంష్ట్రాభీషణం బైనచె
బ్బులిఁ గోలం గొని ప్రేసి త్రోసి తోలఁగం బోవచ్చినక వచ్చుఁ గా
క లసత్కూరశరాగ్నిదుస్సహుని నగ్ధాండివి నల్లించియె
వ్వలనక మానధనాధ్యు లై బ్రతికి పోవక వచ్చునే యేరికిన్. 177
- ఉ. బోరన విస్ఫులింగములు వొడ్డఁగ నుగ్రవిషంబు గ్రక్కుచుం
గ్రూరవిచేష్ట నాలుకలు గ్రోయుమహారగరాజయుగ్గముం
జేరి పదాహతిం గినియఁ జేయఁ దలంచుట గా నెటుంగు దు
ర్వారులు మాప్రిపుత్రుల కివజ్ఞ యొనర్పఁ దలంచు³ టేర్పడన్. 178
- ఉ. ఆలములోన వీడ నమరాసురకోటికి నైన దుష్టయుల్
వాలినవీరు లవిభులు వారికి నె గ్రొనరించి పోయి పా
తాళము సొచ్చి డాగినను దప్పదు మృత్యువు నీకు నక్కటా
కాలము నిండె నీవశము గాదు విధాతృని⁴ చెయ్యి త్రోవఁగాన్. 179
- క. తేలును గర్కటియును దెగు, కాలమునకుఁ జాలు దాల్చుగతిఁ బార్థులయి
ల్లాల నయిననాదెస దు, శ్శీలుడ వై తిది వినాశవిహ్నుము గాదే. 180
- ప. అనిన జయద్రథుండు నవ్వుచు నవ్వెలంది కి ట్లనియె. 181
- ఉ. వారిజనేత్ర పాండుసుతవర్ణము⁵ నేఁ డిట మాకు వింతయే
భీరులఁబోలె నేల వెఱిపించెడు మాటల ముప్పు వింటె సా
వీరకులప్రసూతులము వీరుల మే మితరక్షితీశసా

1 నభింగపరాక్రమ...బోక మది. 2 చల (దంష్ట్ర)గ్ర; దంష్ట్ర)గ్ర) జిహ్వగ్రనికాతవిహ్ను

రిక. 3 చెప్పుదున్. 4 చెయ్యి త్రోవఁగాన్. 5 నేడుగ...వీరము పోవ నేల.

- ధారణబుద్ధి నేయకు ¹ముదాత్తచరిత్రుల మైకమాదేశన్. 182
- వ. వలచనిమాటలఁ ²దేచ్చించ దీరదు వేగంబ యట్లొకనకిరథం బొందె నల్లమహా
గజంబు నొందె నెక్కుము బీంపుమాటలాడక ప్రియచపనంబుల సన్నత్య
సాదభాజనంబ వగు మనన విని యాజ్ఞనేని వాని కిట్లనియె. 183
- ఆ. వీరపత్ని నయ్యు వీరసహోదరి, నయ్యు నీకుఁ జూడ ననదవోలె
నున్నదాన నెట్టు లున్నను నాకు నికా, దెలువ నేల పలుకు తియ్యి మేల. 184
- చ. అతులితవృష్టి కేకయబలావళితోఁ బటుశంఖఘోషభీ
షితభువనత్రయం డగుచు శీఘ్రతురంగరథాధిరూఢుఁడై
జితదనుజాన్యయందు యదుసింహుఁడు ³పెచ్చుఁడు ముట్టి నికా బరి
తుతబలుఁ జేయ నాకు దెస గల్గు తెఱంగెదు గాక యత్తఱన్. 185
- నీ. గాండీవరేఖ యాఖండలుచాపంబుకిరణి గాఁ దద్గణాన్వయము ఘోర
గర్జగా నవిరళగంభీరవీరసామూర్త మై సంతతావలిప్త
శత్రుప్రతాపాష్టసమయంబు శమితంబు గా మిత్రబర్హి కేకారంబు
లెఱంగంగఁ దోఁతెంచి యుద్ధనందనమహాజలధరం బాయతసాయకోరు
- ఆ. వృష్టి ముంచుటయను ⁴వేగంబి నిలుచంగ, నలవి గాక పఱచు సప్పు డైన
నాత్మదోషవృత్తి కై మఁబున వగ, చెదవు గాక యిపుడు నెప్పు నేల. 186
- ఉ. ఘోరగదావిదారణఁ ఘూర్ణితశాస్త్రవకుంభికుంభకుం
భీరచిరోరుమాక్తగభీరతరారుణసాగరాంబుకే
లీరసలోలుఁడై సమదలీల బకాంతకుఁ డేగుదేరి గ
న్నారంగఁ జూచి కాక యిటు లంతకు నీమదిత్రుల్లడంగునే * 187
- క. ననుఁ బెఱచనితలచందంబున నవమానింప నీకుఁ బోలదు మత్వా
వనపాతీవ్రత్యమహిమ, ననిశము నేకీడు నెందు నందదు నన్నున్. 188
- వ. అని పలికి ద్రావది యద్దురాత్తుండు దన్నుఁ బట్ట సమకట్టుక న్నెఱింగి తమ
పురోహితు ధామ్యునిం జేర్కొని యాక్రోశించిన నతం డతిరయంబునఁ
జనుదెంచు నాలోన. 189

— నైంధ్రుఁడు ద్రావదిని బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవుట. —

ఉ. పాపవనిశ్చయండు సతి పయ్యెదకొంగు గడంగి పట్టినం
గోమముతో నుదల్చికొని కోమలియొక వేస వాని వ్రేయుడుం

1 ముదార 2 వర్ణించిన; వేర్పిన. 3 వెన్నడి. 4 వెగ దొంది వేష్టించ, నలవిగాక నిల్చి
యప్పు డైన...వగచెదవు యిత్తుడ వేఱ చెప్ప నేల. 4 భిదారణ...జూచి కా కిటు లంతకుల నీనుది.
* 187 = 188 వ పద్యములకు నడుమ, చ. "భువనకరచాపదండభవకాండమహానిలధారచేఁ జమూ,
'భువనవికుదుంబ మంతయను గంపము చేయచు వేగ ముద్రినందను లిట వచ్చునంకట మదంబును
కొర్యము మాని యాత్మలో, నను గణియింపు కార్యమును నాదగునిర్మలవాక్యవద్దకుల్." అని యొక
వ్రుతియం దీపద్యము గలుగుట.

బోపడి వాడు చిత్రముగ భూమితలంబునఁ ద్రెల్లై ¹మారుతా
క్షేపవిభగ్నమూల మయి చెచ్చెరఁ ద్రెల్లై మహీరుహంబునాన్.

190

వ. ఇట్లు నేలగ బడి తడయక యెగసి జయద్రథుండు మగువం దిగిచి రథంబుపై
నిడికొని సవరివారుం డయి యరుగం దొడంగె నప్పు డప్పొలఱి పురోహితు
నకు మ్రొక్కిన నమ్మహాత్ముండు సైంధవుం జేర్కొని యి ట్లనియె.

191

మ. తగునే రాజకులప్రసూతులకు సత్యంతంబు నేతాదృశం
బగుదుష్కర్తము నాదుపల్కు విను మీయజ్ఞాతీ పుణ్యాత్మయి
వృగువఁ వే విడు పాండునందనులు నీమానంబుఁ బ్రాణంబు నే
పగిదిం గొందురు గాని హా విడువ రీపాపంబు నిఁ ద్రెక్కినున్.

192

వ. అని యాక్రోశించుచు నమ్మహీసురవరుండు వానిపిలువదన చనియె నిట పాండ
వులు నవ్వనంబున ననేకమృగంబుల వధియించి యందలు నొక్కయెడం గూడం
బడి యాశ్రమాభిముఖులై వచ్చునెడఁ దమ్ములం జూచి ధర్మజుం డి ట్లనియె.

సీ. ఇనుఁడున్న దెసనుండి²యెలుఁగింపఁదొడఁగెఁ బక్షులుమృగంబులునతిహోరగతుల
మగిడెడు నిప్పుడు మనకు దాపలిదెస సతీభీషణాశ్మితీ నటచె పటడు
పగఱచే నవమానపాటును గయ్యంబుఁ గలుగు నీశకునప్రకార మరయఁ

గడుకొని చెయి వెట్టి కలఁచిన ట్లయ్యెడఁ జిత్తంబుఁ దనువు నిశ్చేష్ట మయ్యె

ఆ. నరుగుదెండు వేగ యాశ్రమంబునఁ గృష్ణ, నునిచి వచ్చినార మొంటి నకట
తలఁపఁ గ్రూరమతులు ధార్తరాష్ట్రులు గడు, నెగ్గు నేయఁ జాతు రెడరు పేచి.

ఆ. కమలహీన మైనకమలాకరమువోలె, ³రాజహీన మైనరాత్రివోలె
జూడఁ గామ్యకంబు శూన్యమై యున్నట్లు, దోఁచె నేమికిడు దొడరు నొక్క.

వ. అనియె ని ట్లయ్యెపురు నరదంబులు సత్వరంబుగాఁ దోలుకొని యాశ్రమంబు
నకు వచ్చునెడఁ బాంచాలిపరిచారిక ధాత్రేయిక యనునది యతికరుణంబుగా
నేడ్చుచున్నం గని ధర్మతనయుసారథి యైనయంద్రసేనుండు రథంబు డిగ్గ
నుటికి చని యిది యేల నేలం బడి పొరలుచు నేడ్చెదపు నీ కపకారంబు నేసిన
వారెవ్వ రనిన నది వానిం జూచి సైంధవుచేతం బాంచాలి చెఱపాయె నని
పలుకుచుఁ బెల్లెడ్చిన నింద్ర సేనుం డి ట్లనియె.

196

సీ. పాండుపుత్రులబహిగప్రాణంబు నుత్తమశీలసమగ్రఁ బాంచాలతనయఁ
గొనిపోవునంతటిగుండె గల్గెనె విమోహంధమానసుఁ డైనసైంధవునకు
నేగుఁ గా కేమి మహితలగతుఁ డైన గగనంబునకు వేగ యెగసి చనినఁ
బో ⁴నిత్తురే పొరిపుత్తురు గాక యుద్ధరవృత్తిఁ బార్థు లాదురితచరితు

1 మారుతక్షేప...మహీరుహం బున్.

2 యెలుఁగింపఁ...హోరగుతుల...దాపటిదెస ;

దాపటిదెస...మొంటి యకట. 3 రాజహీన మగుపురంబువోలె ; రాజా తనయట్టిరాత్రివోలె.

4 నిశ్చకర పారి.

- ఆ వీరవరులఘోరివివిధాస్త్రకౌశలం, బెటుంగఁ డయ్యెం గాక యేమి వాడు
వగవ కుండు మబల వైరి చుగ్రతఁ దీన్చి, మగువఁ దెత్తు రిపుడ మచుజపిభులు.
- వ. అనిన నయ్యంగన యపాంగతరంగితంబు లగుబాష్పజలంబు లల్లన కరపల్లవ
ప్రమార్జనంబుల నపనయించుచు నతనిం గనుంగొని యిట్లనియె 198
- ఆ. ఇంద్రకల్ప లై నయేపురుస్సకతుల, నాత్మఁ గొనక యుజక యంబుజాక్షి
నవహరించినపుడ యద్దురాత్మునకును, జేటు మూఁడె వేట చెప్పనేల. 199
- ఉ. ఇంతకు మున్న వాడు సనియెం గడు దవ్వగఁ బోవ కుండ న
త్యంతరయంబునం బటురథావలి యొప్పుగ నేఁగుఁ డుగ్రులై
సంతనోట్టుఁ డస్త్రములు శస్త్రములుం దొడుగుండు వర్తముల
సంతతివ్యభాణముల శాస్త్రపుఁ దున్నుడు దెండు నెచ్చెలిన్. 200
- సీ. బూదిలోఁ దొరఁగినపూర్ణాహుతియుఁబోలెఁ గుక్కతోల్లి త్తిలోఁ గూరినవ్వి
రాజితకపిలోరసథారయునుబోలె మచుంబులోఁ బడ్డమహితపుష్ప
మాలికయునుబోలె మదిరాక్షి దుర్జనుకతమున దూషిత గాన మున్న
చనరయ్య వేగంబ చనునె స్సంత్రవిస్త్ర తపురోదాశంబు శునకమునకుఁ
తే. జనునె కమలసుగంధి కాసాఁకేళి, కలుషశవఖాది యైనశృగాలమునకుఁ
జనునె తన్వంగి సౌందర్యచతురభావ, భంగి యాదుష్టచరితునిపాలు వడఁగ. 201
- పాండవు లేవురు నైంధవులై యుద్ధమునకుఁ బోవుట. —
- వ. అని పలుకు చున్న థాత్రేయకపలుకులు విని దాని నాశ్వాసించి యక్కురువీరు
లేవురు నాక్షణంబు సన్నద్ధు లై క్రోధావేశంబునం జేసి మహారంగంబులుంబోలె
రోజుచు జయద్రథువెన్నడి దాడి వెట్టి కూడ ముట్టి తలై న్యంబుమిఱుంద నా
క్రోశవచనవిహ్వలుండై పోవు చున్న ధౌమ్యుం గని నమస్కరించి మిరింక విగ
తభేదులరై యొయ్యన రండని యామిషంబునకుం గవియుడేగలుంబోలె
నైంధవనేపయిం గపిసి సింహనాదంబులు నేసి రఃస్పడు పాండుపుత్రులరథంబు
లడియాలంబులు సూచి నైంధవుండు ద్రౌపది కి ట్లనియె. 202
- క. ఈవచ్చురథంబులవా, రేవురు నీమగలె యంబుజేక్షణ వీరిక
భావించి యెవ్వఁ డెవ్వం, డేవిధమునవాడు సెపుమ యెటుంగఁగ వలయున్. 203
- వ. అనిన నప్పించాలి యనాదరక్రోధఘూర్ణిత యగుచు నతని కి ట్లనియె. 204
- ఆ. ఇంక వీరి నెఱిగి తేనియు నెటుంగక, యుండితేనిఁ జేయ నొండు గలదె
దుర్దదమునఁ గరము దుశ్చరిత్ర మునకుఁ, జొచ్చి శిశివు చావుఁ దెచ్చి కొంటి 205
- వ. అయినను నన్నడిగితివి గావునం జెప్పెద నింతియకాని నీవలన నాకు భయ
మించుకంతయుఁ గలుగదు సోదరసహితుం డైనధర్మనందనుం గంటి నింకఁ
గుశలంబ యని పలికి యి ట్లనియె. 206

మ తనువృత్తాంగుడు శుద్ధకాంచనసముద్యవ్యస్థః¹ డభ్యుల్లస
ద్యసజాతాయతచారులోచనుడు దిగ్విదూర్భరితేజోఘనుం
దనఘుం డల్లరథంబువై వెలుగుపుణ్యాశ్శృంగుం ధర్మాశ్రజం
డనిరోధప్రతిభాప్రబోధనిధి యత్నాశ్చర్యశౌరుం డనిన్. 207

చ. కురుకులశేఖరుం డతఁడు ఘోరరణంబుల నెఱ్ఱిత్రులున్
శరణి శిసాచ్చి రేని విలసత్కరుణామతః గాచు నీవు చె
చ్చెరఁ జెడి పోక నాపసుపు నేసి వినీతి యెలర్ప నమృతా
పురుషుని నాశ్రయింపుము విభుండుచు నీ దగుతప్పు లోఁగొనున్. 208

చ. ఘనజవసత్త్వచారుతురగంబులఁ బూనినయల్లవిస్ఫుర
త్కనకరథంబువై శివతులకాయుండు సాలమహీమహంబుచా
డునఁ దనరారుచున్ వెలయుభ్రాకుటియున్ దశనోష్ఠవీడనం
బుచు నయి యున్నవాఁ డనిలపుత్తుండు భీముండు భీముఁ డాజులన్. 209

ఉ. ఈతనిపాగుపం బరయ నెందు నమానుషకృత్య మప్రతీ
ఘాత మనేక మద్భుతము గర్వితు లౌధరణీశ్వరుల్ నిజం
బీతని నాజిలోఁ జెనయ నెవ్వరు నోడుదు రిమృతాభుజం
డాతతరోఘఁ డైనఁ బ్రళయానలునట్టిడ యాఁ డేమిటన్. 210

ఉ. ధర్మజాకూర్తి తమముండును దత్ప్రియశిష్యుండు నైనవాఁడు స
త్కర్తుండు వాడె చూడుము ప్రగాఢవిశీర్ణజితేంద్రియుండు దు
ష్కర్తులఁ గన్న నైఁవఁడు నికామభయంకరవిక్రమక్రియా
నిర్మథితారి ఫల్గునుండు నిర్మలతేజః డజేయుఁ డాజిలోన్. 211

క. అవశగతిఁ గామరోషాదివికారము లొందినను మదిని ధర్మపథ
ప్రవిహతి గానీఁ డతఁ డా, దివిజేంద్రతనూజుఁ డద్వితీయుండు పేర్నిన్. 212

చ. తియనయసంగ్రహండు వినియధ్యవసాయి భయార్తలోకసం
శ్రయుండు గృతాస్తుఁ డాహవవిశారదశౌర్యుండు శిష్టబాంధవ
ప్రియుఁ డసమానసుందరగభీరశుభాకృతి యల్లపుణ్యుం డా
రయ నకులుండు పాండుసుతరత్నము భాసురకీర్తి యిమ్మహిన్.* 213

ఉ. పీరుండు చిత్రయోధి దృఢవేధి గృతాస్తుండు భూరిబుద్ధివి
సాధుండు వాగ్విశారదుండు పార్థులకూరిమితముం దుజ్జ్వలా

1 దక్కల్లు; దుత్ఫల్లు. 2 చచ్చి. 3 ఉచిత...బెయు భూతి. 4 విశీర్ణ...దశేయుఁ
డేరిక. 5 వివయాధ్యవసాయి; వి. యవ్యవసాయి. * 213-214-వ చద్యములకు మధ్య, “క. ఈ
తని కీఁడె సాటి ను. హీశలభూభృష్పూజబృందములొనన్, శీతవగ పీఠమధ్యోన్మీతలవిభాగితయ
ఖుండు పీరుండు తలఁచన్.” అని యొక ప్రతియం దున్నది. 6 పీరుండు చిత్రయోధి దృఢవేధుతా.

1. కారుడు ధర్మదక్షుఁడనికారుడు ప్రాధవతంగతేజఁడ

ద్ధీరుడు పాండవుండు సహదేవుఁడు దేవనిభుండు పెంపునన్.

214

తే. కొడుకులందెల్ల గడుగూర్చుగొంతి యితని, కిష్టుహాత్తుఁడు మహిచలియించెనేని
నగ్ని చల్లన యయ్యెనే నాత్మఁ దాచు, ధర్మనిష్ఠుఁడై సస్యంబు దప్పఁ డెపుడు.

వ. వీరేవురు నత్యంతదుర్వారులు వీరిబారింబడిన వారాశినుడును ²నుగ్రమకరాహ
తంబై యవియు పేరొడయుంబోలె నీసైన్యంబు వికలం బగు నీవును బ్రాణ
బొందె మానం బొందెఁ గోల్పోక మెయిమెయిం బో నేర్చెదవే యనియె
నప్పుడు కౌంతేయులు సైంధవసేనం చలపతి దిబ్బుఖంబుల నెల్లం జీతెట్లు గవి
యునట్లుగా బాణపటలంబులు వఱంగింపం దొడంగిన. [ల. దా.

క. తొలగకుండు పాదువుఁ డేయుండు, నిలువుఁడువడిఁబొడువుఁడనుచునిజోయోధు
గలయఁ బురికొల్పి సైంధవుఁ, డలఘుపరాక్రముండు నిలిచె నాహవభూమిన్.

వ. ఇట్లు త్రిగర్తశిబిసింధుసోపీరసైన్యంబులతో ననేకనరపతిపరివృతుం డై నిలిచిన
జయద్రథుం జూచి భీమసేనుండు క్రోధారుణలోచనుండై రథంబు డిగ్గి హేమ
బంధబంధురంబును నయోమయంబును నగుగదాదండంబు ద్రిప్పచు వాని
పయిం గవిన నడ్డపడి కోటికాసుయ్యండు నిజసైన్యసంఘంబుతో నమృహావీరుం
బొదువుటయు నతండు. 218

క. మదగజముల రథ యోధులఁ, బదాతులను దురగములను బలువిడిఁ గలయం
జదువుచు దుర్వారగతీకా, విడితబలుండు ⁴ఘనగదాప్రవీణత మెఱసెన్. 219

వ. ఇట్లు విమరించి యహితసైన్యంబు నిహతం బగుటయుఁ జెలంగి సింహనాదం
బు నేసి యతండు సారథిపమువనీతం బైనరథంబు సాదరంబుగా నెక్కి గృహీత
శరాసనుం డై విక్రమించె మఱియును. 220

క. అలిగి యుధిష్ఠిరుండును నగ్గలికం బ్రతివీరు లడరఁ గార్తుకవిద్యా
విలసనము మిగుల ⁵సోపీ,రుల నూర్వుర రథివరుల రూ పడఁగించెన్. 221

క. నకులుండు నిశితసాయక, నికరంబుల సమరధారుణీతల మెల్లం
బ్రకటపరవీరవరము, స్రవ ⁶బంధురముగ నొనర్చె దారుణభంగిన్. 222

క. నారాచపాతముల దు,ర్వారుండు సహదేవుఁ డాహవముఖంబున ⁷న
శ్వారోహకులం గూల్చుచు, వీరవిహారంబు సలిపె వేడ్క యెలర్చన్. 223

అ. సింధురాజుసైన్యసింధుపూరమునందు, మహితఫల్గునాఖ్యమంధనగము
దిరిగి కిలవఁ దొడఁగెఁ బరన్నపాలకమహా, జలచరవ్రజంబు సంచలింప. 224

సీ. వారణశోటి దదారోహకులతోన వివశ మై యొఱులుచు నవనిఁ ద్రెల్లె

1 కారుఁడను. 2 సహనిభారాహితీ నవని. 3 యోధవనం, బులఁ బురి
కొల్పుచు. 4 కటుగదా...చూపెక. 5 నవీర్,రుల నూర్వుర రథివరుల. 6 దంతురముగ; కుఘ
లంబుగ. 7 హస్తా.

సూతహయధ్వజపాతపూర్వకముగ రథములు దుము రయ్యె రథులతోన
వెస ¹రావుతులతోన వస మఱి హయములు గెడసి యెల్లెడలను బుడమి గప్పె
దందడి దెరులుచు సందడి వెల్లుగాఁ గాలుబలంబులు కూలెఁ గలయఁ

౪. దుముల మధిక మయ్యె సమరతలంబున, ఘోరరుధిరవారిపూర మెరుగె
జితవిరోధిబలుఁడు శతమఖసూనుండు, చావనై పుణంబు సూపునపుడు. 225

కే. సవ్యకరమునందును నవసవ్యకరము, నందుఁ బర్యాయసంగత మగుచుఁ జూడఁ
గొఱవిద్రిష్టివయొప్పున మెఱసె బాన్లు, గాండివము వాలుఁదూపుల²గనియనంగ.

వ. అట్టియెడం ద్రిగర్తపతి యైనసుధన్యుండు గదాహస్తంజై రథంబు డిగ్గి చని ధర్మ
తనయురథ్యంబులఁ గూల నేసిన నతండు నిశితసాయకంబున వానియురంబువ్రచ్చి
విగతజీవుం గావించి సత్వరంబుగాఁ జని సహదేవునరదం బెక్కి మఱియును
ద్రిగర్తులలోన మహాముఖక్షేమంకరు లనువారు నకులుం బొదివి ఘనశరా
సారంబు గురిసి జలధరంబులుంబోలె గర్జిల్లిన నమృతాస్త్రీసూనుండు వారి నిర్దఱఁ
బెక్కిమ్ముల నొప్పించె నంతఁ దదీయాగ్రజం డగుసురభుండు. 227

వ. కరినికరంబుతోఁ దొడరి గర్జితుఁడై తనవారణేంద్రు న
క్కురుబలవీరుమీఁద వెఱఁ గొల్పినఁ దర్తఘోటకంబులం
బరుషతఁ జంపె నగ్గజము వాయక వాఁ డనిచర్మహస్తంజై
ధరణికి దాటుచో నది మదంబున వెండియుఁ బైఁ గడంగినన్. 228

వ. తొలఁగక యమృతహాబలుఁడు దోర్బల మొప్పుఁ గృపాణపాతభం
గురఁ గరినాఘోకేలు నిరుగొమ్ములతో బెరయఁగఁ ద్రుంప బె
ట్టిలకు విచేష్ట మై నొఱగు నేనుఁగుపై నతిమాత్ర భీతివి
హ్వలుఁ డగుశత్రు సుస్థితిఁ గృతాంతవిధేయునిఁ జేసె ప్రేల్పిడిన్. 229

క. వైరులు దలఁగఁగ నిమ్మె, దారుణపౌరుషవిశేషదక్షుంజై య
వీరుఁడు రయమున నరిగి స, మిరతనయునరద మెక్కి మెఱసెం బోరన్. 230

వ. ఘుఁగుడు వృకోదరుండు నినుఁ గట్టులుకం దలఁడ్డఁ గోటికా
స్మృనితురగంబులం దునిమి సూతునికంతముఁ ద్రుంచి వైచి తీ
వ్రనిశిత మైనప్రాసమున వానియురంబు వగిల్చి చంపినం
గనుకనిఁ బాతె భీతి యెఱంగంగఁ దదీయచమూసమూహముల్. 231

— ౪ భువండు సౌవీరకుమారులం బర్హిక్షణిఁ జంపుట. —

వ. అంత నంగారకుండును గుంజరుండును సృంజయుండును సుప్తకుండును శత్రుం
జయుండును సుప్రబుద్ధుండును శుభంకరుండును భ్రమంకరుండును శూరుండును
రథియును గుహకుండును బలాఢ్యుండును ననుసౌవీరకుమారులు పన్నిరువురు

1 రాహుల... గెడసి యెయ్యెడి. 2 గమయనంగ. 3 గడగి... క్కురులు... నెఱవొల్పిన.

4 కేలు నిరుగొమ్ముల; కేల్చిడుదగొమ్ముల.

నిత్యైకుశిబిసైంధవత్రైగస్తనైన్యంబులు కూడి క్రీడి మాల్గొని పటుబాణ
జాలంబులం గప్పిన 232

మ. అతులక్రోధవిఘ్నూర్ణమాసహృదయుం డై చండగాండీనని
ర్గతభక్తైఃఖములం దదస్త్రవితతుల్ ఖండించి సౌవీర్యం
తతః బన్నిద్దళవిండ్లలం దునిమి వోర్ధర్పంబు మీఱంగ న
స్తితుఁ డై యాతఁడు ¹దచ్చిగిప్రకరవిచ్ఛేదంబు నేనెన్ వెనన్. 233

క. అకులముగ నైబ్బుల నిత్యైకుల సైంధవులనుం ద్రిగద్దులనుం బో
నీక పొదివి కయమున నస్త్రాఃపరాక్రముఁడు దునిమి తూటాడె ²వడిన్. 234

వ. అప్పుడు రణభూమిచుంతయు శవమయం బయ్యె నంబరం బంతయుం గబంధ
మయం బయ్యెఁ జారుకేయుఁ పీరాంకవిభూషితంబు లై నబాహుచరణచ్ఛేదంబు
లును గార్చుకతూణీరకాండఖండంబులు నక్షకూబరరథాంగకేతన త్రివేణుశకలం
బులును బుండరీకవ్యజనచామరభంగంబులుం గరవాల పరిఘ శక్తిగదా ముసల
పట్టిన ప్రాసలేశంబులు నెక్కటఁ జూచిన రాసు లై యుండె గీలాలపూరంబును
మాంసపంకంబును కేశశైవాలంబును నైనయపూర్వనదీప్రవాహంబు నందు
బహువిధక్రవ్యాదగణంబు లనగాహంబు నేయుచుఁ బ్రకటకోలాహలవ్యాకులం
బగు చుండె నివ్వధంబున 235

క. గాండీవపవనప్రేరిత, చండాంబకఘోరశిఖల శతమఖతనయో
ద్దండదహనుఁ డొకమాత్ర నఖండితసౌవీరీసైన్యకానన మేర్చెన్. 236

వ. అట్టిక్రందున జయద్రథుండు ద్రావడిని దిగ విడిచి రథంబు దోలుకొని పటచె
నంత ధర్మజుండు ధౌమ్యుఁమస్వీతి యై యున్న పాంచాలిం గని నిజరథంబుపై
నిడికొనియె సైంధవులలాయనం బెఱింగి యర్జునుండు శత్రుసేనాహననసంరం
భంబున నున్న భీమసేనున కిట్లనియె. 237

తే. వీతలజ్జఁడై పటచె సౌవీరవిభుఁడు, బొనుఁగుప్రజ నేల యాఱిడి దునిమి వైవ
నద్దురాత్ముని వెనుకొని యసువు లిపుడు, గొనఁగవలయు లేలెముసద్వినుతశౌర్య.

వ. అనిన నతఁడు గయ్యంబు సాలించి ధర్మతనయుం జూచి. 239

క. జననాథ ద్రుపదసుతఁడో, డొంగిని ధౌమ్యుఁడు నీవుఁ గవలుఁ గుఱుకొనిమగుడం
జనుఁ డాశ్రమంబునకు నే,మును సైంధవు వెనుకఁ గూడ ముట్టెదము వెనన్.

క. అతలంబునఁ గ్రంగిన న,ద్భుతముగ దివమునకు నెగసి పోయినఁ బగతుఁ
హతుఁ జేయక మగుడము విని, హతుఁడుగఁ జేయుదుము దివిజు లడ్డం బైనన్.

తే. అనిన ధర్మజుఁ డిట్లను నద్దురాత్ముఁ, బొలియఁ జేయుట దగదు దుస్సలఁ దలంచి,
వాని నొకతఁచునకు సైన్యవలదె యాంచి, కేయమహిషికి భేదంబు నేయఁదగునె.

1 వారి నందఱు శిరచ్ఛేదంబు. 2 నెనన్. 3 తనయు కానన. 4 బెనుఁగు, ప్ర, 5; చెనఁజ్జి, ప్ర, 5;
తీవరద్రుజు నేటికి దునిమి. 6 గ్రుక్కిన.

- వ. ఆనినం బాంచాలి భీమాహునులతోడ నప్పిసాత్తునిదెను గృహనేయ వలన దన శ్లోంబును వాని వధియించి నాకుం బ్రియంబు గానించునది యట్టిద్రోహి యెల్లభంగుల నధ్యుం డనియెఁ దడఁగితరంబ ధర్మనందనుండు ధాన్యద్రోహి నకులసహదేవసహితుం డై మిగిడి యాశ్రమంబునకుం జనియె నిట భీమవిజ యులు రథంబులు రయంబునం దోలుకొని చని ప్రోశమాత్రాంతరంబున సైంధ వుంగని రప్పడు కిరీటి దూరాపాతవిశిఖంబుల జయద్రథుంధ్యంబులుం బడ నేసెన.
- క. తల్లడపడి యరదము డిగి, విల్లును నమ్ములును విడిచి వెల్లు నగుచు మే నెల్లఁ జెమర్పంగ నూర్పులు, వెల్లుగ నమ్ముజువశువు వెలుగం బఱచెన్. 244
- ఆ. వానిఁ జూచి నగుచు. వార లోరోరి యిం, కెందుఁ బోవ వచ్చుం బద నిలువు మిట్టికడిమి నమ్మి యే ప్రల్లదంబులు, నేయఁ దొడఁగి తనుచు డాఁయుటయును.
- వ. మరలి చూచి వాఁ డొక్కగుల్మమధ్యంబుఁ దూఱుటయుఁ గని భీమనేనుండు రోషసందష్టాధరుం డగుచు రథంబు డిగ్గ నుఱికి 246
- క. ఒడిసి తల వట్టి నేలం, బడఁ దిగిచిన వాడు వెనఁగఁబడుటయుఁ జిక్కఁ మెడఁ ద్రొక్కి గాఢముష్టిం, బొడిచె మొగం బవియ కక్తపూరము దొరుగన్.
- క. ఒడ లెల్లఁ బిండికూడుగఁ, బొడిచి యెగయ నెత్తి త్రొప్పి భూస్థలిమిఁడఁ బడ వైచి యురము మొగమును, నడిచెను వడముడి తలప్రహారకుశలుఁ డై.
- వ. ఇట్లు కిబెట్టుగానడఁచినఁ బగతుండు వివశుం డగుటయుంజూచి యర్జునుం డోహా యింత సాలు నింక నొచ్చినం బ్రాణవిముక్తుఁ డగుం గావున నజాతశత్రువచనం బులు దలంచి వీనిఁ గరుణింపు మనిన నతండుఁ గవ్వడిదెఱఁ గనుంగొని ధర్మనం దనుం దెప్పుడుఁ గరుణయ కాని కార్యంబుచేటుపాటు విచారింపఁ జూరండు నీవును నతనిభంగిన జేల వై తిద్దురాత్తు నెట్లు సైఙ్గవచ్చునని పలికె ననంతరంబ.

— భీముడు సైంధవుం బట్టిని పరిభవించుట —

- ఆ. వాడి యైనక త్రివాతియమ్మునఁ గొని, పగతుశిరము చెక్క లెగయ గొఱిగి నరుల కెల్లఁ జూడ నవ్వగునట్లుగాఁ, గలయ నైదుకూకటుల నొనర్చె 250
- వ. ఇట్లు రాజవేషంబు వికల్పితంబు నేసి యమృహాభుజుండు వాని కిట్లను నోరి బ్రదుక వలతేని నేడు మొదలుగా నెల్లసభలయందును పాండవదాసుండు నని పలుకునది యనిన వాడును దండాఘాతభయంబున నట్ల చేయుదు ననియె నంత నయ్యిరువురు నతనిం బెడకేలు గట్టి రథంబుపై నిడికొని నిజాశ్రమం బునకుం జని ధర్మపుత్రునకు నివేదించి వీడె పాండవదాసుం డనిన నతం డట్లేని వీని విడువుం డనియెఁ బాంచాలియు జయద్రథుం జూచి నవ్వుచు నిప్పాపా త్నూడు భవదీయదాసుం డయ్యెం గావున వీనిం బో విడువుం డని విడిపించె నాసైంధవుండును ధర్మజునకుఁ దత్సభాగతు లై నమునులకు మ్రొక్కిన నజాత

శత్రుం డిట్లనియె.

251

- ఆ. ఎట్టికప్పుఁ డైన నిష్ఠిపాపము నేయ, నెట్టికొనునె¹యోరి నీవు దక్క
నరుగు మింక నేమి యందుము నిన్ను నిం, ద్రియవిలోలు నల్పు ధృతివిహీను.
- వ. ఇంక నెవ్వారికి నిష్ఠికొఱగాములు నేయక బుద్ధిమంతుండ వై యుండు మనిన
నతండు లజ్జావనతవదనుం డగుచు నచ్చోటువాసి గంగాద్వారంబున కరిగి యందు.
- శా. ఆదిత్యార్చితపాదపద్మ జగదేకాధీశు²నీశుం ద్రిలో
కాచిం గామవిభేదిఁ బర్యతసుతాన్లు³దైకపంపాది నిగి
భేదం దై శివు నాత్మలో నిలిపి యక్షీణవ్రతారూఢతం
బాదాంగుష్ఠము నేల మోపి తప మొప్పు జేసె సద్భక్తిమైన్.
- 254
- ఉ. వానికి నమ్మహేశ్వరుండు వత్సలుఁ డై పొడసూచి యీప్సితం
బైనది వేడు మన్న నతఁ డానతుఁ డై పరమేశ విక్రమా
హీనులఁ బొందునందనుల వేవుర సైన్యయుతంబుగా ననిం
బూని జయించునట్టివరముం గృప నేయుము నాకు నావుడున్.
- 255
- క. ఇది⁴ హిసఁగదు పాండవులం, గదఁమున జయింప నలవి గా దింద్రాది
త్రిదశులకు వినవె యైనను, వదలక నీకోర్కి దీర్ప వలయున యెట్లున్.
- 256
- చ. విజయుఁ డొకండు దక్క⁵నతివీరులఁ బాథుల నున్న నల్వురకొ
నిజ మొకనాటికయ్యమున నీవు జయింపుము ఫల్గుచుండు స
ర్వజగదజయ్యవిక్రముండు వాని నెదుర్కొని నాకు నైనఁ బో
ర జితునిఁ జేయు టెంతయు భరం బగు నిక్కము వల్కితిం జుమి.
- 257
- వ. అస్తత్ప్రసాదవిశేషంబునం జేసి వాని కిట్టిప్రభావంబు గలిగె నదియుచుంగాక.
- క. నిఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యా, సఖుఁ డపరాజిత్యశో విశాలుండు విష్ణుం
డఖిలేశ్వరుఁ డతనికిఁ బ్రియ, సఖుఁ డతె యవ్వీరు గెల్వ శక్యమె నీకున్.
- 259
- వ. అని పలికి యీశ్వరుం డంతర్హితుం డయ్యె సింధుపతియు నిజదేశంబునకుం
జనియె నని విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె.
- 260
- తే. ధర్మపత్నీసమేతు లై ద్వైతపనము, నం దపారదుగిభాతురు లగుచు నున్న
రాజమఖ్యులు⁶ సత్వైకరతులు పాండు, సుతులు మఱియేమి నేసిరి సూరివర్య.
- వ. అనిన నతం డిట్లనియె నట్లు ద్రౌపదిమోక్షణం బొసరించినపిదపం గామ్యక
వననివాసుం డై భూసురనివహంబుతో నున్న ధర్మజుపాలికి మార్కండేయుం
డరుగు దెంచిన నచుజనహితంబుకాఁ బ్రత్యుద్గతుం డై యమ్మునివరుం బ్రభూత
సపర్యల సంతృప్తవృత్తయుం గావింప యవ్వీభుండు పాంచాలియెడ జయద్రథు
చేసిన దుర్వ్యవసాయంబు వానిం బరిభవించుటకు నై తమపడినయాయాసం

1 భరిత నిష్ఠ. 2 నీకామ'లో... బాదాంగుష్ఠమునందు నిల్పు... సద్భక్తి త న్. 3 పాలకు
పాండవులను, 4 నతివీరుల. 5 సత్వైక... సూరివర్య.

బుచు నమృహాత్మన కెఱింగించి మహనీయశౌర్యదైర్యధర్మార్థసమగ్రుల మైన
మా కివ్యధంబున నఖిలసామ్రాజ్యభోగవియోగం బై దుస్తరం బగువనవా
సంబు సంప్రాప్తం బయ్యెం గావున విధిక్యతం బెవ్వనికి నెబ్బంగుల నలంఘ్యం
బని తలంచెద నని పలికి మఱియు ని ట్లనియె 262

తే. ద్రుపదనందన¹ క్రియఁ గడుదుగిఖపడిన, నృపవధూటియు నాయట్ల నియతశోక
వనధినిర్మగ్నుడై నభూవరసుతుండుఁగలఁడె వినఁజూడ ననఘయెక్కాలమునను
ప. అనిన నతనికి నత్తపోనిధి యి ట్లనియె. 264

క. కడు దుగిఖము నొందితి నని, యుడుగక యిటు వగచె దేల యుర్విశ్వర సీ
పడుక్కిఁ లేటిది రఘురాముఁడు, గడఁగి యిడుమ వడఁడె లొల్లి కాఱడవులలోన్.

ఉ. ఆవిభుకాంత గాదె జనకాత్మజ రావణుచే గృహీత మై
పోవదె వానరప్రకరముల్ వెను దోడుగ నేగి యాధరి
త్రీవిభుఁ డబ్ధి గట్టఁడె వధింపఁడె దివ్యశరంబులన్ దశ
గ్రీవునిఁ గ్రమ్మఱం జని యకిల్బిషరాజ్యవిభూతి నొందఁడే. 266

— ధర్మజానకు మార్కండేయుఁడు రామాయణకథ నెప్పట —

ప. అనిన విని ధర్మజుండు మునీంద్రా రాముం డెవ్వనివంశంబునవాఁడు రావణుం
డెవ్వనితనయుం డేమినిమిత్తంబున సీతాపహరణంబు నేసె రామరావణులకు
సంగ్రామం బెట్లువర్తిల్లెం జెప్పచే యని రామాయణకథాశ్రవణకుతూహలి
యై యడిగిన నమృహిపతికి నమృహాముని యి ట్లనియె. 267

క. విను మిత్వోక్తులంబున, జనియించె నజుండు నాఁ బ్రశ సుచరితుఁ డా
తనికొడుకు దశరథుండు ముద,మున నాతఁడు పెండ్లియయ్యె మువ్వరుసతులన్.

ప. అందుఁ గౌసల్యకు రాముండును గైకేయికి భరతుండును సుమిత్రకు లక్ష్మణ
శత్రుఘ్నులును జనియించి రందు రామునకు విదేహరాజనందన యైనసీత
ప్రియాంగన యయ్యె నిక రావణుజన్మంబు నెప్పెద వినుము. 269

ఆ. అఖిలలోకకర్త యగువిరించికీ బుల
స్త్వండు నాఁగ మానసుఁడు దనూజుఁ
దుద్భవించె నతని కుదయించె వైశ్రవ
ణాభిధానుఁ డైనయాత్మజుండు. 270

ప. ఆవైశ్రవణుండు దనతండ్రియగుపులస్త్యుని విడిచి తాత యగువత్సువృణునకుం
దపంబు నేసి నలకూబరుం డనుకొడుకును లోకపాలకత్వంబును ధనేశ్వరత్వం
బును లంక యనుపురంబును శంకరుతోడిసఖ్యంబును వరంబులు గాఁ బడసి
మహావిభూతితో నర్హిచున్నం గని యలిగి పులస్త్యుండు నిజశరీరంబునం దర్థం
బున విశ్రవసుం డనువాని సృజించి యావైశ్రవణున కహితంబు నేయు మని

- పనిచిన నెఱింగి కిన్నరేశ్వరుండు విశ్రవసుపాలి కరుదెంచి మహాత్మా యేను
నీకుం బుత్తుండ నమ్మెద నాకుం గరుజింపు మని యతనిం బ్రహ్మని జేసి
సృష్టగీతవిద్యావిశారద లయిన రాక్షసస్త్రీలం బుష్పత్కటయు మాలినియు
1 పాకయు ననువారి మువ్వన నమ్మి ప్రవరునకుఁ బరిచారికలంగా నిచ్చిన 271
- క. పురుగున నయ్యువతులు నొం, జొరులం గడవంగ విలసదుపచారసమా
చరణప్రవీణభంగులఁ, బరితోషితుఁ జేసి రాతపన్నివరేణ్యున్. 272
- వ. ఇట్లు ప్రీతుం దై యతండు వారలకుఁ బుత్రదానంబు నేసిన నందుఁ బుష్ప
త్కటకు రావణకుంభకర్ణులును మాలినికి విభీషణుండును పాకకు ఖరుండును
శూర్పణఖ యనుకన్యకయు మిఘనం బై ప్రభవించి రక్కుమారులకు నలు
వ్రుకుఁ దజ్జవకుండు జాతకర్తావినంస్కారంబు లొనరించి సగౌరవంబుగాఁ
దెనిచి యుపనీతులం జేసె నందు. 273
- ఉ. ఆతత తేజః డున్నతభుజాగ్రుండు లోకభయంకరండు వి
ఖ్యాతపరాక్రముండు దశకింతుండు సంతతరోషమానసుం
డాతనియట్లు దుర్బదమయాత్ముండు క్రూరుండు గుంభకర్ణుండు
భీతివిదూరుఁ డాద్యుండు విభీషణుఁ డుత్తమచిత్తుఁ డారయన్. 274
- క. ఖరుండు ఖరతేజః డవనీ, సురశివరిభవకారి మాంసశోణితభుజః డు
ద్ధరచిత్తుండు శూర్పణఖయు, దురితచరిత ధర్మకర్తదూషిత యెఘుడున్. 275
- వ. ఆరాక్షసకుమారులు దండ్రీవలన నఖిలవేదవేదాంగధనుర్వేదపారగు లై గంధ
మాదనగిరియందు సుఖం బుండి యొక్కనాఁ డతనికి మ్రొక్క వచ్చువాని
నధికవిభవసమన్వితు వైశ్రవణుం జూచి తత్ప్రభావంబు దహలబ్ధం బగుట విని
జాతమత్సరు లయి తారును బితామహు నుద్దేశించి తపంబు నేయం దొడం
గిరి తత్ప్రకారంబు వినుము. 276
- తే. మండువేసవిఁ బంచాగ్ని మధ్యమున ఘ
నాగమంబున బయల నత్యంతతుహిన
సమయమున నీరియందు నిశ్చలత నిలిచి
దశముఖుండు వాయుభటుఁ డై తప మొనర్చె. 277
- మ. నియతాహారుండు నిర్జితేంద్రియుండు నై నిష్కంపవృత్తి మహీ
శయసుం దై వ్రతముల్ చరించె నధికేచ్ఛం గుంభకర్ణుండు దై
ర్యయుతుం డై ఘనుఁ డవ్విభీషణుండు పర్ణాహారవృత్తి జపా
ధ్యయనాసక్తి దపంబు నేసె మది నత్యంతంబు సంశుద్ధితోన్. 278
- వ. ఖరుండును శూర్పణఖయు వారికిం దగినపరిచర్యలు నేయు చుండి రంత సహస్ర

1 బక యని యొకయచ్చుర్. 2 'పాక' యనబయె సమంజసము. 2 నికరశిరి మాంస...
దూషణి యెఘుడున్.

వర్షంబులు నిండిన బంక్షివదనంను దనమనకం బొక్కటి ఖండించి మండెడు
నగ్నియందు వేల్చి చుటియు వేయొడ్ల కొక్కటిగాఁ దలలు దొడ్చెడియుం
దటిగి వేల్చి దైర్యంబు దలుగక పది యగుతలయును ద్రెంప సమకట్టిన బితా
మహుండు ప్రత్యక్షించై వారించి వానిశిరంబు లెప్పటియట్లు కలుగ నొసంగి
యమరత్వంబు దక్క నొండు నీ కభిమతం బగునది యెయ్యది యైనను నడుగు
మనుటయు నన్నిశాచకుండు. 279

శా. దేవా యేను సమస్తదేవపితృదైవేయాహిగంధర్వర
క్షోవిద్వాధరయక్షజాతులకు సక్షోభ్యుండఁగాఁ బ్రీతితో
నీవిశ్వంబునఁ గామరూపగతి నాత్మేచ్ఛానిహాకుండఁ గా
నీవే నావుడు వాని కవ్వర మజుం డిచ్చెం గృహలోలతన్. 280

—ॐ బ్రహ్మ రాజణకుంభకర్ణిశ్శిష్యుణు వరంబు లిచ్చెడు ॐ—

ప. మనుష్యజాతి యొక్కండు దక్క నీచెప్పినమందఱవలనను నీకు మరణభయం
బు లేదని పలికి పరమేష్ఠి గుంభకర్ణంజూచి వరం బడుగు మనిన వాడు దైవా
పహతుం దైతనకు నాత్మంలికం బైననిద్ర యడిగిన నట్ల యగునని విభీషణున
కభిముఖుం డగుటయు నతండు కృంతాజలి యై జలజాసను బ్రస్తుతించి. 281

క. పరమాపద యైనపుడును, దురితంబులు నామనంబు దొడరమియును భా
సుర మగు బ్రహ్మాస్త్రంబును, గరుణంపవె యనిన నిచ్చి కమలజుం డనియెన్. 282

క. నిరతము రాక్షసభవమును, బొరసీయు నీ విట్లు ధర్మబుద్ధి వగుట యు
చ్చెరు విది గావున నీకును, దిరముగ నమరత్వ మిచ్చితిం గృవ వత్సా. 283

ప. అని పలికి పితామహుం డంతర్హితుం డయ్యెడ దదనంతరంబ. 284

మ. వరగర్వోన్నతుం దై దశాననుండు దుర్వాపోధ్ధతిక దాడిమై
నరిగెం గిన్నరనాథుపై నతండు కార్యం బాత్మ నూహించి సం
గరసన్నద్ధుండు గాక కింపురుషయక్షశ్రేణితోఁ గూడఁ దా
నరిగె లంఁ బరిత్యజించి రథసోద్యత్తుప్పకారాధుఁ దై. 285

ప. ఇట్లతండు గంధమాదనంబునకుం జనునెడ వెన్నడిందగిలి దానవుండు వానిమా
నంబుతోన విమానంబు నవహరించిన గనలి యక్షేశ్వరుండు గురుండనగునన్ను
నవమానించితివిగావున నివ్వమానంబు నీవగతుపాలయ్యెడు మనశపించె నంత.

క. రాక్షసలక్ష్మీమహినుకు, రక్షికుండుగఁ బంక్షిముఖుని రాక్షసమాయా
దత్తు నభిషిక్తుఁ జేసిరి, రాక్షసశత్రువరులు రాగం బెఱగన్. 287

ప. వాడును బలదర్పమోహితుండై కడంగి యింద్రాదిదేవతల నొడిచి తత్పదంబు
లాక్రమించి యీసు మిగిలి జగద్రావణంబు నేయుటంజేసి రావణుం డనువేరం
బ్రఖ్యాతి వహించి సకలభూతభయంకరుం డయ్యె నట్టియెడ దేవర్షులును రాజ

క్షలునుం గూడి చని తత్ప్రకారం బగ్ని దేవునకుం జెప్పిన నతండు వారిం
దోడ్పొని వారిజాననుపాలికిం జని గు ట్లసియె. 283

ఉ భూరిభుజుండు విశ్రవసుపుత్రుడు పంక్తిముఖుండు దర్పడు
ర్వారుడు రాక్షసేంద్రుడు భవద్వారశక్తి సవధుఁడై మహా
ఘోరముగాఁ ద్రిలోకములకుం గడుఁ బీడ యొనర్చు బొచ్చె వృ
త్రావిపురోగమత్రదశకు లందఱుఁ గింకరు లైరి వానికిన్. 289

ఉ. దానవుచేతఁ గష్టపడి దైత్యము నొందుట శోర్వలేక నీ
దై నపదాంబుజంబు లభయం బని చేరితి మింక మమ్ము నె
త్తైనఁ గృపార్ద్రమానసుడ వై తగఁ జేకొన వయ్య మాకు ది
క్తైనను కాక యున్నఁ గమలాసన నీవ కదయ్య యెయ్యెడన్. 290

వ. అనినఁ బరమేష్ఠి వారల కి ట్లను నిక్కార్వంబునకు నేను మున్న తగినయుపా
యంబు నిశ్చయించి నారాయణుం బ్రార్థించితి నద్దేవుండు మచుష్కభావంబున
నవతరించి యారాక్షసు వధియించువాఁ డయ్యె నింద్రాదిసురులునుం దమతమ
యంశంబులంజేసి ఋక్షవానరజాతులయందు జనియింపం గలవారు మీకు
భయంబు వల దని యగ్నిప్రముఖు లైనయమృహామూనలసమ్ముఖంబున దుందుభి
యనుగంధర్వకామినిం బిలిచి నీవు కుబ్జహాసంబున మంధర యనువేర భూలో
కంబున నుద్భవించి నీనేర్పువిధంబున దేవకార్యంబులు నిర్వహింపు మని పనిచి
వారి వీడ్పొలివెఁ బదంపడి దివిజలయంశావతారంబులం జేసి. 291

మ. గురుక్షైలోన్నతగాత్రు లుద్ధతభుజోగ్రుల్ వజ్రపాషాణక
ర్మరు లర్మక్రతిమానతేజులు గుణాకల్పుల్ మహాకల్పభీ
కరకాలాంతకల్పు లాజినిపుణుల్ గర్వోన్నతుల్ ఋక్షవా
నరవీరుల్ జనియించి రెల్లయెడలన్ నాగాయతప్రాణు లై. 292

క. అన విని యుధిష్ఠిరుం డృష్టునివరుతో ననఘ ధర్మమూర్తిని నారా
ముని నేల యరణ్యంబున, కనిచెను దశరథుండు సెపుమ యక్కథ యెల్లన్. 293

వ. అని యడుగుటయు మార్కండేయుం డి ట్లనియె దశరథుండు నిజసమృతపాశం
బునంజేసి రామప్రముఖు లయినకొడుకుల నలువురం గని త్రైలోక్యరాజ్యంబు
సంప్రాప్తం బయినయట్లు సంతసితై నక్కుమాగులు క్రమంబున నుపనీతులు
నఖిలవేదవేదాంగవిసీతులు యథాక్రమపరిణీతులు నై విలసిల్లి రంత. 294

సీ. అభినవపద్మదళాతు నక్షీణవిస్తృతవతు నాజానుషిర్భు బాహు
మధురస్థితానను మదగజగమను నారూఢయావను నభిరూపతేజు
శ్రీరమణీయుఁ బ్రసిద్ధయశోరమ్ము నిఖిలవిద్యాగమనిపుణచిత్తు
నిరద్రుమాను తతేంద్రియు ధర్మజ్ఞుఁ బౌరబాంధవజనప్రార్థనీయు

ఆ దుష్టనిగ్రహైకధుర్య విశిష్టసం, రక్షణాభిలోలు రామభద్రుఁ
గులపవిత్రుఁ బెద్దకొడుకుఁ గనుంగొని, రాజవరుఁడు గరము రాగ మెసఁగ
వ. యావరాజ్యపదంబునకు నతనిసభిషేకం బాదరంపంగోరి యాత్మమంత్రిజన
సమ్మతంబునఁ బురోహితనిరూపితంబైన శుభదినంబున నక్కార్యంబునకు సమ
కట్టునెడ భరతుడాది మంథర యనునది యమందగతిం గైకేయిపాలికిం జని
యి ట్లనియె. 296

ఉ. అక్కట నీదెసం బలికి నాఱడికూరిమి యయ్యె ¹మాయపుం
జొక్కులు నీవు నిక్కముగఁ జూచి మనంబున మోసపోయి తా
టక్కరి కోసలాత్తజయెడం బ్రియుఁ డై యదె తత్తనూజు నిం
పెక్కఁగ యావరాజ్యమున నిప్పుడు పట్టము గట్టఁ బూనెడున్. 297

ఆ. పుడమితేనిమదికి నెడ ధైతి నీ వింక, నేమి సెప్పు గలదు వామనయన
కడఁగి నిన్నుఁ గొడుకుఁ ²బెడవడ వైచి యా, సవతికొడుకయేలు నవని యింక.

క. అనిన నుదరిపడి కేయ, తనూజ గడు సంభ్రమమునఁ దత్క్షణమ నరేం
ద్రునిపాలికిఁ జని యేకత,మున ని ట్లనుఁ బ్రణయపూర్వముగ నాతనితోన్. 299

క. ధరణీశ తొల్లి నాకుం, గరుణించినవర మొకండు గలదది మదిలోఁ
బరికించి యిప్పు డొసఁగుము, చిరముగ సత్కృతంబు నెల్లింపు తగన్. 300

వ. అనిన నతం డయ్యతివం గనుంగొని యవధ్యుల వధియించుటయును వధ్యులం
గాచుటయును బ్రాప్తాధనంబులు దక్క నన్యులధనం బపహరించుటయును
నభీష్టధనంబు నిచ్చుటయును మొదలుగా నతిదుష్కరంబు లైనవాని నైనను
భవత్ప్రియార్థంబు నేసెద నెయ్యది సెప్పు మనిన క్రితమై భరతమాత యి
ట్లనియె. 301

తే. యావరాజ్యపదంబునయందు భరతు, నధిప యభిషేక మొనరింపు మదవిలోన
నొలసి పదునాల్గువర్షంబు లుండ నాన,తీమ్ము రాముని శిష్యురవర్ మిదియ నాకు.

క. అనవుడు వీనులు గొఱవిం, గొనిచూడిన ⁴యట్టు లైనఁ గువలయపతి పె
ల్లున పిడు గడచినక్రియఁ జేతనరహితుం డగుచు ధరణీతలమునఁ బడియెన్.

వ. అంతయు నెఱింగి రాఘవుండు నిజజనకుండ సత్కృతిజ్ఞుండు గావుత మని
యాక్షణంబ సీతాసమేతుం డై వనంబునకు వెడలె నతనిపిఱుందన లక్ష్మణుండు
నుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 304

—౭౭ దశరథుండు రామబద్ధేనముచే సురలోకగతుం డగుట. ౭౭—

క. రాముండు సనుట విని మహా,ద్దామం బగుశోకపవ్నా దరికొనఁగను హా
రామ గుణధామ యని యని, భూమిశ్వరుఁ డసువియోగముం బ్రాపించెన్
వ. ఇట్లు దశరథుండు సురలోకగతుం డగుటయుఁ గైకేయి దనకొడుకు రావించి

1 వాయుపుం, జొక్కులు. 2 బెడచెక ; బెడవాడ...నవనియెట్లు 3 నిదియ పరిష్కృత నాకు.

భూవల్లభుండు దేవభావంబు నొందె రాముండును వచంబున కరిగె నింక నష్టం
డవు నీవ కావున నఖిలమహీరాజ్యరక్షణంబు నేయు మనిన నక్కుమారుండు
క్రొధశోకదండవ్యామానమానసుం డగుచుఁ దల్లి కి ట్లనియె. 306

సీ. దురితంబు లెన్నుండుఁ బొరయక వెలుగొందు కమలాత్మకులముచుఁ గనటుగలిసి
ఁరమధర్మాత్మకుఁ బురువలూతసన్నిభుఁ బతి మ్రింగికొని కృపఁ బాట వైచి
యాయతబాహుఁ దేజోయుక్తు మాయశ్చుఁ బట్టుదైర్య నడవులపాలువఱచి
1 జీవితహంత వై ప్రేవంగ రానిదుష్కీర్తి నాయకాండలఁ గీలుకొల్పి

ఆ. శ్రీకి నెడలి సకలలోకంబుచేతను, విట్టు గుడిచి కోర్కె దీర్చుకొంటి
పాపజాతురాల యీపాతకం జేసి, నేను వింక నేమి నేయువాడ. 307

వ. అని దుశ్శిఖించి భరతుండు దండ్రికి నుచితక్రియలు నిర్వహించి యనంతరంబ
సమస్తమంత్రసామంతభూసురపౌరజానపదసహితుండై కదలి మువ్వరుదల్లులను
వస్థివాసుదేవులనుం బురస్కరించుకొని తానును శత్రుఘ్నుండును రామా
నునయార్థంబు చిత్రకూటశైలంబున కరిగి యందు. 308

మ. కనియెం గోమలనీల మేఘసుభగాకారుఁ జటావల్కులా
జినభారుఁ సితభూతేభూషితుని రాజీవాక్షుఁ గల్యాణకీ
ర్తనుఁ గాకుత్స్థకులప్రదీపకుని సీతాలక్ష్మణోపేతు స
న్దునిలోకార్చిత సత్కృపాభరణ రాముఁ రాజచూడామణిన్. 309

వ. కని యంతంత నాక్రందనోపరంధగుచుం జని తదీయచరణంబులవయింబడి పితృ
మరణప్రకారంబంతయు నెఱింగించి దేవా సకలసామ్రాజ్యధురీణుండవై మమ్మం
దఱ ననుశాసించవే యని యర్హజనసహితంబుగా నతనిం బ్రార్థించిన. 310

క. గురువాక్యరక్షణైకాదరచిత్తుం డైనయయ్యుదాత్తచరితుఁ డె
ప్పరునున నొడఁబడఁ డయ్యెను, సరసమహీ⁴రాజ్యసమనుశాసనమునకున్. 311

వ. భరతుండును రాముచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డై తదీయపాదుకంబులు గొని చని
వాని నర్పించుచు నందిగ్రామంబునందు వసియించి రాజ్యానుసంధానంబునేయు
చుండె నిట రాఘవుం డయోధ్యాసమీపం బగుటంజేసి క్రమ్మట భరతాగమ
నంబు శంకించి చిత్రకూటంబు వాసి శరభంగు⁵పాలికిం జని యతనిచేత సత్కృ
తుండై దండకారణ్యంబు సొచ్చి యందు గోదావరీతీరంబున ననుజవధూసహి
తంబుగాఁ గృతనివాసుం డై యున్నంత దశగ్రీవుచెలియలు శూర్పణఖ సను
దెంచి వారికి నపకారంబు నేయ మొనసినం గినిసి యారాజపుత్రులు దత్కర్త
నాసికావైకృతం బొనరించినం బదంపడి. 312

1 జీవితైకార్థివై, జీవితమాత్రివై... శ్రీకి నుడిసి పకలలోకంబులందును 2 భూవల్లభ... శ్రీ, భ
మ మారాండకులేంద్రుండ్ర సము సీతా. 3 చరవకుం డగుచు. 4 రాజ్యసం ప్రకాశన 5 నాక్రమం
బునకుం జరి.

ఉ. శూర్పణఖానిమి త్తమున శూరు లనేకులు రక్కసుల్ మహా
తృప్తితోడు లై బహుళనై న్యయుతంబుగ నెత్తి వచ్చుడు
దర్శితవైరిభంజనుఁ డుదారుఁడు రాఘవుఁ డస్త్ర విద్య నే
ర్చెప్పుడఁ గేలిఁబోలె సమయించె రణాంగణభూమి సంహతన్.

313

వ. ఇట్లు ఖరదూషణాదులందొట్టి పదునాలుగువేల రాక్షసులం జంపి దండకా
రణ్యంబు విగతకంటకంబు గావించె నంత శూర్పణఖయు రయంబున రావణు
పాలికిం జని తచ్చరణంబులవయిం బడి యెచ్చింప జెలియల్లెనవైక్యతం
జేర్పడం జూచి యన్ని శాచరనాథుం డిట్లనియె

314

నీ. ఎఱిగి యెఱిగి నేఁ డెవ్వఁడు నిశితవిస్ఫారశూలాగ్రంబువయికి నుఱిగె
దలయంపియం దగ్గి దరికొల్పి యెవ్వఁడు నేడు నెమ్మది శయనింప జూచె
నుగ్రవిషానలం బుమియు చున్న యహింద్రుఁ గడగి నేఁ డెవ్వఁడు గాల దన్నె
హుంకారఘోరమైయుదరు బెబ్బలిమిస లుఱిగెయెవ్వఁడు నేడూచికొనియె

ఆ. నిన్ను నెవ్వఁ డోట నేఁ డిట్లు గడు భంగఁజేచెఁ జెప్తమ నాకుఁ బద్మనయన
యాయువును సిరియును నవశంబు లయ్యె నే, డెవ్వనికొ తలంప నిజ్జగమున

క. అని పలుకునప్పు డాతని, ఘనతరముఖనేత్రనాసికారంధ్రములం
దనవరతరోషపావక, జనితశిఖావితతు లక్కజంబుగ ²వెడలెన్.

316

వ. శూర్పణఖయు నతనికి రాఘవు లున్న తెఱంగును నిజవరిభవంబు దత్కృతం
బగుటయు ఖరదూషణాదిరాక్షసవధయునుం జెప్పిన విని ధనదానుజుం
డాక్షణంబ పురసంరక్షణంబునం దాప్తజనంబుల నియోగించి స్వర్గంబు దై
యొక్కరుండ వెలువడి త్రీకుటకాలవర్వతంబులు గడచి సమద్రతీర్థంబున
బరమేశ్వరనివాసం బైనగోకన్యస్థానంబునకుం జని యచ్చటం దొల్లి రాము
వలనం బ్రాప్తపరాభవుం డై ప్రవ్రజనంబు నొంది తపంబు నేయు చున్నవానిం
దనపూర్వామాత్యు మారీచుం గనిన నతండును బ్రియసంశ్రమంబుతోడ
నతనిం బూజించి కుశలం బడిగి భవదాగమనసిమితం జేమి యని యడిగిన
నసురేశ్వరుం డిట్లనియె.

317

ఉత్సాహము. వినవె రాముఁ డనఁగ నొకఁడు విపులదర్పహృదయుఁ డై

మనఖరుండు లోనుగా సమగ్ర శౌర్య లై నయ

ద్దనుజవరులఁ దునిమి యిపుడు దండకస్థలంబునం

దొనర నిర్భయత్వ మొప్పు నున్నవాడు మేటి యై.

318

ఆ. వానిఁ బరిభ్రమింప వలయు నప్పనికి సాహాయ్యకం బొనర్చు మనఘ నాకు

ననిన నధికభయసమావిష్టహృదయుఁ డై, యిమరవైరి కీట్లు లనియె నతఁడు.

1. దలయంపునం దగ్గి...యరులు బెబ్బలి...యెవ్వఁడు నేడు నెఱిగె వైచి, వాడు మచ్చి

కావలె శ్యామరాక్షసుల, బోలియ నిజుణంబు తలభి మనఁగ, యాయువును సిరియు నపాయంబులయ్యె.

2. అడవి.

- చ. ఎఱుగవు ¹గాక రాఘవచున్ స్వభవజాలహాతి నాజిహో
 నుఱక తపి నుబాణగయ మోర్వ వశంబె పిచాకి కైన ను
 క్కర మఱి నీకు ని క్షేఱుగుఁ గా దన కేఖలుఁ దొక్కొ బుద్ధిగఁ
 గఱపినవాడు నేలునకుఁ గాలము నేరెనొ కాక యిచ్చె యిన్. 320
- ఆ. రాముతోడఁ దొల్లి రణమునఁ గడు భంగ, మొంది కాదె దైవ్యయుక్తి నిట్లు
 దపసి నైతి నేడు తగ దమ్మహాత్ముని, యందు వైరబుద్ధి యధిప నీకు. 321
- వ. అనినఁ గలుపించి లంకేశ్వరుండు వానిం జూచి నాపనుపు నేయవైతివేసి
 నిన్నిప్పుడ కృతాంతగోచరుం జేయుదు ననిన వాడుచు దనమనంబున వీని
 చేతం జచ్చుటకంటెను రాఘవకృతం బైనమరణంబు మే లని తలపోసి మహాత్మా
 నీకు హితంబు గోరి చెప్పితి నిది యిష్టంబు గా దేని భవదీయశాసనంబు
 గొని చీనదం బనుపు మనినఁ బొలస్త్రుయ్యం డిట్లను నీవు రత్నమయతనూ
 రుహంబగు కనకమృగంబ వై చని జానకిం బ్రలోభింప వలయు సీతాచోది
 తుం దై రాముండు నిన్నుం బట్ట సమకట్టి నీచేత నతిదూరంబ గొనిపోవం
 బడు నప్పు డేను దద్దామిని నపవారింఁచెదఁ బ్రియావిరహేంద్రునన్ముం దై
 యతండు చెడి పోవు ననిన నట్ల కాక యని మారిచుండు. 322.

— మారించుడు మాయామృగం బై చను నెంచుట. —

- క. కనకమృగహాపమునఁ జని, యినవంశ్యుండు సతియు నున్నయెడ మెలఁగుటయుం
 గని జానకి కౌతూహలమునఁ ²బ్రయుఁ బ్రార్థించె హరిఁజుంగవుఁ బట్టన్. 323
- ఆ. ధరణిసుతయు విధియుఁ దన్నుఁ బ్రేరేపంగ, పవతబుద్ధి యగుచు నవనివిభుండు
 మృగముఁ బట్టఁ దివిరె మృగనేత్ర కావ సద్వీచుతబలు సుమిత్రతనయు నునిచి.
 క. అసదృశకార్త్యభరుఁడై, మసలక యామృగమువెనుక మర్దితిరిపుఁ డిం
 పెసఁగంగ నరుగఁదొడఁగెను, వెసరుద్రుండు యజ్ఞమృగమువెనుకొనుమాడ్కిన్. 326
- వ. అట్టియవసరంబున.

- మ. పటచుక దప్పుగఁ ⁴జేయలుతి నిలుచుం బట్టిక యాసాసలం
 బిటువోవుం బొదలందు డిందుఁ బొడముక బిట్టుల్కి వే దాటుఁ గ్ర
 వ్వుఱే చూచుం జెవి దార్చి, నిల్పు మలయుక మట్టాడుఁ గ్రోడాడు నే
 మఱిన ట్లుండుఁ దృణంబు మేయు నలయుక మాయామృగం బిమ్ములన్. 327
- బ. ఇట్లతిహారంబుగా నెలయించి యలయించిన నది రాక్షసమాయగా నూఢించి
 రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి తడయక యమ్మృగంబు నేసిన. 328
- క. వాలమ్ము దాడి యొలులుచు, నాలోనన రామునెలుగునట్టియెలుగు గా
 హా లక్ష్మణ సీతా యని, కూలి కడుమృగము దన్నికొనుచుం జచ్చెన్. 329

1. ఎఱు. 2. బట. 3. అజ్ఞ నలక మృగ. 4. క్ర. కా. 5. కిం యంతి...యానానగా...జెవి
 హామ్య నిల్పు...గో దొడ్డు...కాను (మము) నెలయుక.

తరువోజ. ఆయెలుఁ గేర్పడ నవనీతనూజ యాలించి తల్లడం బడరుచిత్తమున
నోయన్న లక్షణ యెలసి మీయన్న యుగ్రరాక్షసబాధ నొందంగఁ బోలు
నాయతేభుజ వింటె యమ్మహా¹భాగుఁ డత్యంతదుఃఖాత్తుఁ డై నిన్నుఁ జీరెఁ
బోయి వే కాపు విస్ఫురితపుణ్యైకభూషణోదార యష్టరుషరత్నంబు. 330

వ. అనిన నతం డమ్మానిని కి ట్లనియె. 331

ఆ. అబల వెఱవ కుండు మఖిలలోకములను, రాఘవేశ్వరుఁకు రణములోన
నెదురఁ గలఁడె శూరుఁ ²దెవ్వాఁడు నతనికి, నెట్టియెడల దురిత మేల పొందు.

క. ఇనవంశోత్తముఁ డిప్పుడ, చనుదెంచు బ్రయంబు నొందు జలజానన నా
విని ³జానకి లక్ష్మణునెడ, జనితాశంక యయి క్రోధసంభ్రాంతమతిన్. 333

సీ. సీతలం వెఱుగుదు నీ కేల వలచనిజాలి నీ కి ట్లేల సుభవించె
నతీహోరశస్త్ర⁴విషాగ్నులయం దొంట వేగంబ ప్రాణముల్ విడుతుఁ గాక
యే నేల నిను వరియింతు బెబ్బలికాంత యక్కట నక్కపాం దాసడునె
యని యిట్లు సత్పురుషాగ్రణిసౌమిత్రి బడఁతి యప్రియములు వలకుటయును

ఆ. జెవులు మూసికొనుచుఁ జిత్తంబు గలగ లక్ష్మణుఁడు దత్త ణంబ మహితశౌర్యుఁ
డతులబాణచాపహస్తం డై తనయన్న, సునిచొప్పునంద చనఁ దొడంగె. 334

వ. అయ్యవసరంబున దశాననుండు. 335

మ. కమనీయం బగుజన్మిదంబు శిఖయుం గౌపీనమున్ థాతువ
స్త్రము దండంబును గుండియుం గుశవవిత్రంబుం గడున్ వృద్ధబా
వము సంధిల్లఁ ద్రిదండివేషధరుఁ డై వచ్చెం బధిశ్రాంతి దే
హమునం దోడుగ సీతయున్నెడకు మాయాదతుఁ డక్షీణతన్. 336

తే. వాని నిక్కంపుమునియకావగచి రాము,వనిత గడుభక్తిఁ బూజించి వన్యఫలము
లొనుగుటయు వానిఁ జేకొననొల్ల కనుర,మదనవివశంఁడై యిట్లునోమగువ జూచి.

మ. త్రోకిలము. ఏను దానవనాయకుండ నహీనసత్త్వం డ రావణా
ఖ్యానిరూఢుండ లంక నాఁగ జగత్ప్రసిద్ధము మత్పురం
బానతాంగి మదీయవల్లభ వై ⁵భజింపఁగ రాదె ది
వాన్మనుభోగము లిష్టచేష్టితహరియావసలీలన్. 338

క. ఎక్కడిరాఘవుఁ డక్కట, తక్కువ యగువేదమనుజుఁ డగిలి వనమునం
బెక్కిడుమలఁ బడఁ ⁶దగునే, తక్కుము మది నింక నొండు దలఁపులు తరుణి.

వ. అనిన విని వై దేహి భయకంఠితదేహి యగుచు నతని కి ట్లనియె. 340

సీ. ఇట్లాడ నర్హ మే ⁷యే నేడ నీ వేడ నక్షత్ర తారాగణంబుతోడ

1 బాహు...కావ వే పుణ్యగుడైకభూషణోదార. 2 దెవ్వుడు. 3 లక్ష్మణునెడ
నింతయు. 4 విషాగ్నులం దొక్కట. 5 మనుచితోడ. 6 మఖంబుల; భుజంబుల. 7 నెడకి, తక్కువ
మదిలాశ. 8 యే నేల నీ కేల.

నాకసం బుతయు ననునైఁ గూలిన నసుమతి ¹వ్రస్సిన వనధు లెల్ల
నింకినఁ జంద్రవి నేశ్వరు లనోన్మోహితుల జంబులు కీడుపడిన
నే నేల యన్యుని నెడలోనఁ గామింతుఁ గరిణి యేనాట సూకరముఁ గలయు
ఆ మహితకమలమధురమధురసాస్వాదన, పరవశాత్త యైనభ్రమరకాంత
రిత్రబుద్ధి నకట రేఁగుపువ్వులరసం, బానునెట్లు బేల వైతగాక. 341

— రావణుడు సీత నెత్తిని లంకకుఁ బోవుట. —

వ. అని పలుకుచు నొయ్యివొయ్యిన తొలగం జనిన నద్దురాత్ముఁ డతిభయంకరం
బుగా జంకించి యమ్మగువం బట్టకొని గగనంబున కెగసి లంకాపురాభిముఖుం డై
యరుగఁ దొడంగిన నయ్యంత యంతయుం దలరి యిట్లని విలాపంబు నేసె. 342

ఉ. దేవతలార యాధరణి దేవతలార జగత్త్రయోన్నతుం
డై వెలుఁ గొందు రామునికులాంగన జానకి నేను నన్ను మో
హవిలుఁ డొక్కరక్కసుఁ డనర్థభుఁ డై కొనిపోయెడుం గృపం
గావరె పుణ్యముక్ యశముఁ గైకొనరే యిదె మీకు మ్రొక్కెదన్. 343

క. అని ²యేడ్వంగఁ దద్వచనము, లనఘుఁడు గిరిగవ్వారాంతరాలయగతుఁ డై
నిని యరుణసుతుఁడు దేబో, ఘనుఁడు జటాయు వనుపక్షి గారుణ్యమునన్. 344

క. ఎఱకలు గలకులశైలము, ³తెఱఁగుమెయిల్ రయము మెఱయ దివికి నెగసి బె
ట్టుఱుముజలధరముక్రియ ను, క్కటి భువనం బెల్ల నద్రు వ నార్పుచుఁ గడిమిన్.

ఉ. ఓరి దురాత్మ యాయబల ⁴నోడక యేటికిఁ బట్టినాడె వం
భోరుపానేత్ర విద్వూ మెట వోయినఁ బ్రాణముఁ గొందు నింక ను
గ్రారివిభేదికము జటాయు నెఱుంగవె యంచు దర్పదు
ర్వారుఁడు వీరఁ దాకె సురవర్గవిఘాతకు నద్దశాననున్. 346

మ. ఘనపక్షిహతులం బ్రకాండపరిఘాఘాతంబులం దీవ్రశా
తనభోచ్చేదములం బ్రదీప్తశరవేధక్రీడలం గూరచం
చునీపాతంబులఁ బ్రాధకుంతముఖవిస్ఫోటంబులం దత్తగేం
ద్రనిశాటేంద్రులపారు పాధనమత్వస్ఫూర్తి నొప్పెం గడున్. 347

చ. పటుతరపక్షిపక్షిముఖపాదనఖప్రవిఘాతఖండిత
స్ఫూటితశరీరు డై బహుళశి⁵తేతథారలు మేనఁ గ్రమ్మగాఁ
దటసముపాంతసిద్ధిభితథాతురసారణసాంద్రనిర్దురో
త్కటకులశైలీల దశకింతుడు నిల్చె ⁶నకుంతితస్థినిన్. 348

వ. తదనంతరంబి.

349

1 వ్రస్సిన...విషయకాలంబులు విడువఁబడిన. 2 యేడ్చుడు తద్వచనము. 3 తెఱఁగు మెఱయ రయము నెఱయ...న, క్కటి తద్వచన మెల్ల. 4 నుంక యేటికి...గొందు నిన్ను ను, గ్రా⁵ సురవర్గవిఘాతను. 5 నిపాతాహారి...నమగ్రస్ఫూర్తి. 6 నకుంపిక.

క. తెఱపిగని దానచేత్వరూ, గుఱక కృపామన నాఖగోత్తమునెఱకల్
నఱకినఁ గూలె నతం డిల, నఱవఱ వై పచనహతమహాభ్రమహాలెన్. 350

వ. ఇట్లు జటాయువు గూల్చి రావణుం డధికరయంబున నడుగునెడ జానకి దనకు
ది క్కెవ్వరు లేమింజే నిరాశ మై యొక్కశైలశృంగంబునందుఁ గొండలు
వానరులు మెలంగు చున్న గని తనకట్టిచొప్పుటంబుకొంగు సించి భూషణం
బులు ముడిచి తత్ప్రదేశంబున వైచెం బంక్షవదనుండును లంకాపురంబునకుం
జని యం దశోకవనమధ్యంబున నాసుమధ్య నునిచి తపియరక్షణార్థంబు రాక్షసీ
నివహంబు నియోగించె నిట రాఘవుండు మాయామృగంబు వధియించి
మగుడం జనుదెంచువాడు దన కెదురుగా వచ్చులక్షణం గని రాక్షస
గోచరం బైనవనంబున జానకి నొంటి యునిచి వచ్చి తప్పు నేసి తని పలుకుటయు
సుమిత్రానందనుండు ధాత్రీతనయ దన్ను నవమానించి పలికిన తెఱంగు సెప్పిన.

మధురాక్కర. కనకమృగ మట్లు దను దప్పుగాఁ ద్రిప్పి తెచ్చుటకు
వనజముఖ నేతరు శూన్యననమునయం దునిచి
వెనుక ననుజుండు వచ్చినవిధమునకు మదిలోన
ననఘః డెంతయు, వగచుచు నరిగె నాశ్రమమునకు. 352

వ. అట్లు సని చేతనారహితం బయినశరీరంబునుంబోలె నీతావిహీనం బై యున్న
పర్ణగృహంబు గనుంగొని రాఘవుండు మూర్ఛితుం డై లక్షణోప్రయుక్తం
బునఁ గొండ్పోవడికిఁ దెలి వొందె నంత నయ్యన్నయుం దమ్ముండును దత్ప్ర
దేశంబులయందు సుందరిం దడవుచుం జనువారు ముందట. 353

తే. కులిశపాతోభంగుర మైనకులనగంబు
కరణిఁ బడి యున్నగృధ్రంబుఁ గాంచి బుద్ధి
నదియు రాక్షసమాయ యా నని తలంచి
యేయ సమకట్టుటయు విహగేంద్రుఁ డెఱిగి. 354

క. ఓయయ్యలార యేసు జటాయు వనం బరంగుపక్షి నరుణతనయుండక
మియయ్య దశరథక్షీతి, నాయకునకుఁ బ్రియపఖండ నావుడు వారల్. 355

వ. డాయ నరుగుదెంచుటయు నతండు వారితో రావణుండు వైదేహిం గొనిపో
వుటయుఁ దదర్థం బై తాను నీష్ఠనుజుం దొడరి వెనంగుటయుం జెప్పి రావణుం
డరిగినదెన నెఱిగించి విగతజీవుం డయ్యె నయ్యిరువురు నప్పులుగుతేనికి నతి
గౌరవంబున నగ్నిసంస్కారాచరణీ మంబులు నిజజనకనిర్విశేషంబుగా నాచ

1. పుట్టము... 2. కృపామన... 3. వైచెం... వాయుమూ... ముని
కలించి... విహగేంద్రుఁ డెఱిగె. 4. మాయ మ నన్ను. 5. నష్టమజాతో, దొడరి వెనంగు... నెఱిగి
నచి 'వరమాత్తు నవతారం బగువహ్మూదివారి రఘురామం గనుంగొనుచు విగతజీవుం డై పుట్టారాక
శ్రావుం దయ్యె' నని యొక ప్రతి. 6. నిజజనకకన్య విశేషంబుగా.

రించి దక్షిణాభిముఖులై చని చని.

356

చ. ఉరమునయందుఁ గన్నులు బృహదరదేశమునందు నోరుఁ బ్ర
స్ఫురితభుజద్వయముఁ గులభూమిభరోచ్చతభావముం గరం
బరుదగ నుగ్ర మైనవికృతాకృతితోడ నశేషచత్వర్థు
స్థరుఁ డగు చున్నవానిఁ బటుచక్త్యుఁ గబంధునిఁ గాంచి రచ్చటన్.

357

ఆ. అక్కబంధుఁ డామిమార్చి యై లక్షణుఁ
బట్టికొనియె బాహుబల మెలర్చు
నతేడు గడు విషణ్ణుఁడై యన్న ననుఁ జూడు
మనుచు రాముఁ జూచి యనియె మఱియ.

358

— శ్రీ రాముఁడు కబంధుఁ డనురాక్షసుం జంపుట —

సీ. మహనీయసామ్రాజ్యమహిమ వాయుటయును బిత్తమరణంబు నాభీలవిషిన
భూములఁ గడుదుఃఖమునఁ జరించుటయువై దేహిగోల్పడివగఁ దిరుగుటయును
దుది బోయి యే నిట్లు దొడరి యీదానపువాతఁ జిక్కుటయును వగవ నీకుఁ
బై పయిఁ బెక్కు లాపదలయ్యె నక్కట భరణీశ నీవు నాధరణిసుతయుఁ

ఆ. గలసి పూజ్యరాజ్యగౌరవంబున వెలుఁగంగ నెలమిఁ జూడఁ గాన నైతి
నేను దలఁప నెట్టిహింసభాగ్యుండనో, యనుచు ననుజాఁ డార్చి నడలుటయును.

తే. విగతసంభ్రముడై రామవిభుఁడు గడఁగి, యన్న లక్షణ యోడకుమన్న యేను
గలుగ నీకేల యాపద గలుగ నేర్పు, ననుచు గ్రక్కున నిశితమహాసి వెఱికి.

వ. అరక్కసు డాచేయి దునియ ప్రేసిన లబ్ధమోక్షీతుం డయి లక్షణుండు ప్రకట
సైంహికేయదంష్ట్రాయంత్రవిముక్తుం డయినతిగ్ధ భానుండనుంబోలె బ్రదీప్తుం
డయి తీక్షణగోక్షియకంబునఁ దదీయదక్షిణబాహుఖండనంబు నేసి పార్శ్వ
ద్వయంబు భేదించిన నాక్షణంబ కబంధుండు దివ్యరూపధరుం డగుటయుం గని
రాఘవుండు విస్మయం దై.

361

క. ఈవనమునందు రాక్షస, భావంబున నున్న నీకుఁ బ్రకటితదివ్య
తావృపాప్తి యైనకారణ, మేవిధ మనుటయును నాతఁ డిట్లని చెప్పెన్.

362

వ. ఏను విశ్వావసుం డనుగంధర్వుండ బ్రహ్మశాపంబునంజేసి రాక్షసత్వంబు నొంది
మీవలన శాపమోక్షంబు పడసితి రావణుం డనురక్కసుండు జానకిం గొని
పోయి లంకానగరంబున నునిచినవాడు మీకు హితోపదేశంబు నేనెద నిట
పోవంబోవ బంపాభిధానం బయినపరోవరంబు గలదు దానియావల ఋశ్య
మూకం బనుకై లంబునందు వానిసహాదరుండు సుగ్రీవుం డనువానరుండు సచివ
చతుష్టయసహితుం డై యుండు నతనితోడ సఖ్యంబు నేయము దానం జేసి
నీకుఁ గార్యసిద్ధి యగునని పలికి గంధర్వుండు వారి వీడ్కొని నిశేచ్ఛం జనియె
డదనంతరంబ యట చనిచని.

363

సీ కమనీయకమలినీకన్ఠోగదళకేసరాన్నితజలముల నన్వ విధియుఁ
దగళతరంగహస్తములఁ బాద్యంబు నున్నదచక్రసారచమధుఁదహంస
రుతులఁ బ్రియోక్తులు దుచిరవానీరనివేశకాచ్చయల విశ్రమంబు
మందసంచారితసూరుతంబుల నురుణానోదవమును దాల్చి యెచ్చుదు

ఆ. నాచరించుచును సమంచితాతిథిజన, నేవనమునఁ దనదుజీవంబు
ఫలము నొంద నొప్పుపంపాసరోవరం, బెదురఁ గాంచి రక్తు రేంద్రసుతులు 364

వ. ఆహోవరతీరంబునం గౌసల్యానందనుండు దత్తప్రియయవిశేషోల్లాసంబులవల
నం గ్రొత్త యై చిత్రజానలంబు దరికొని చేతోవృత్తంబు నెరియింపం దొడం
గినఁ దాల్చి దొఱంగి జానకిం బేర్కొని యాక్రందనవచనవివశుం డగుటయు
నతనికి లక్ష్మణుం డిట్లనియె. 365

చ. పురుషవరేణ్య యిట్లు మిముబోటులకుం జనునయ్య యాపదలో
వొరసినచోఁ గలంగుట ప్రభుత్వ మెల్లప్పుడఁ దాల్చి యూఁడి దు
స్తరతరమానసవ్యథలు దల్లము సంభృతపౌరుషుండ లై
యరయుము దేవి యున్నయెడ యారసి కార్యము వీర్పు ²నేర్పునకు. 366

ఆ. అధిప శిష్యుండను సహాయుండ భృత్యుండ, నైనయేను గల్గ నాత్మ నీకు
నేల వగవ నని మహీవతిచిత్తంబు, నలఁత డిందువజీచె ³నవరజుండు. 367

వ. తదనంతరంబ యన్యురువురూ బంపాసరోవరంబునం గృతస్నానులయి దేవ
పితృతర్పణంబులు నేసి చని ముందట నతిబహుళబలాహకప్ర్యాహసన్నాహ
సమున్నతంబు. లైనయశంగోత్తుంగశృంగసముదయంబుల నఖిలగగనక్రోడ
పీడనంబునేయుచున్నదాని ఋశ్యమూకశైలంబుఁ జేరి తదుహకంతప్రదేశంబున
విశ్రమించి యున్నంత. 368

సీ. ఆరాజపుత్రుల నారూఢతేజుల వీరుల నున్నతోదాగభుజులఁ
గనుగొని సుగ్రీవుఁ డనఘుఁ డగ్గిరిశృంగముననుండి తానును దనసచివులుఁ
జింతించి వారోవృత్తాంతము నెఱుంగంగ సంతతోత్సాహంబు ధీమంతు శౌర్య
వంతు నుత్తము హిమవంతుఁడుఁ బోనియత్యంతసుస్థిరు హనుమంతుఁ బనిచె

ఆ. నతఁడు నరిగి నృపతిసుతులఁజెఱుంగెల్ల, నెఱిగి వనవరేంద్రు నెఱుంగఁ జెప్పి
యుగ్రతేజుఁ డైనసుగ్రీవుతోఁ జెల్చి, యొనర సంఘటించె మనుజువతికి. 369

వ. సుగ్రీవుండును మున్ను సీతాపరిత్యక్తంబై తమముందటం బడినం దారు నైకొని
సంగ్రహించి యున్న భూషణనిచయంబు రామునకు నివేదించినం జూచి యతఁడు
సముత్సుకుం డై వానికి వానరైశ్వర్యంబు ప్రత్యేకతంబునేసి తపియశత్రురి

1 ఇట్లు గాంచి యాసరోవర...దత్తప్రియగారు విశేషంబు విషయోల్లాసంబులవలనం.

2 మేర్పడక. 3 ననుజుఁ డపుడు. 4 కందరప్రదేశంబున. 5 వృత్తాంతం నెఱుంగ నేడి.

6 కృతంబుచేసి

డైన వాలిం జూప బ్రతిజ్జ నేనె గజీశ్వరుండును జానకిం దెచ్చుటకు సహాయంబుగా నొడబడియె నంతట నందఱుం గూడికొని వాలినివాసం బైన క్షిప్తి ధానగరంబున కరిగి రఘుకు భానుసూనుండును 370

క. వాలిగృహద్వారంబున, వాలి మదం బెరుగ నార్చి వారక బాహు
స్థాలనము నేయుటయు విని, వాలి మహారోషదుర్ని వారోధ్ధతుఁడై. 371

వ. సమరసన్నాహం బమర వెలువడం బోయినఁ దదీయవల్లభ యగుతాఁ యతని వారించి యిట్లను నేటిచందంబు సూడ సుగ్రీవుండు బలవత్సహాయుండై వచ్చిన వాఁ డది యెట్లనిన దశరథనందనుం డైనరాముండు రావణుచేత నపహృత దారుం డయి నిజఃపాదరుం డగులక్ష్మణుండును దానును సుగ్రీవసహాయత్వం బవేక్షించి యతనికార్యంబు దీర్పం బూనె నని వింటి నదియునుం గాక మహా బలు లయినమైందద్వివిదులు నతిలోకపౌరుషం డయినహనుమయుఁ బ్రసిద్ధ బుద్ధి యగుజాంబవంతుండును వానికి ముత్రులై యుండుదురు గావున నీ విష్ణుడు గయ్యంబునకుఁ బోక నా కిష్టంబు గా దనిన నవ్వనచరవీరుండు 372

క. ఆనతితనచనములు సుగ్రీవవిషయపక్షపాత కృత్రిమములు గా
భావించి యాదరింపక, తా వెడలె నసూనబాహుదర్పం బెరుగన్. 373

వ. ఇట్లు వెడలి కట్టెదుర నున్న సుగ్రీవుం జూచి యిట్లనియె. 374

— శ్రీ సుగ్రీవుఁడయ్యె —

తే ఓరి దుష్టాత్త యే నిల్లు పోరఁ బెక్కుమాట లెగువంగ సిగ్గటి పాటుచుండు
నట్టి నీ కున్నయునికి నయిట్టలముగ, నిట్టిబీర మెక్కడనుండి పుట్టెఁ జెపుము. 375

వ. అనినఁ బ్రహసితముఖుం డగుచు నబ్బలిముఖుం డిట్లనియె. 376

క. అలిని రాజ్యముఁ గోల్పడి, యాలంబునఁ దూల పోయి యక్కట బ్రదుకిం
కేలా యని తెగునమెయిక, వాలి రణము సేయ నమరి వచ్చితి నీతోన్. 377

తే. చక్కంగ మ్మిక ముందఃకిచంద మొందఁగలదె తొంటి సుగ్రీవుండు గాఢునేడు
నిన్నుఁ బొరిపుచ్చికాని పో నేర్పు నెట్లు, నీచుచును గ్రుండై యవ్వీరునార్చి కవిసె. 378

వ. ఇవిధంబున. 379

ఉ. భూవినుత ప్రభావులు ప్రభూతబలోద్ధతు లుగ్రవైరితే
బోవిజయుల్ నిరంతరయశోజయకాంతులు భూరిభూరుహ
గ్రావనఖాయుధుల్ బలిముఖప్రవరుల్ గడుఁ బొంగి వాలిను
గ్రీవులు దాడి రొండొరు లక్పిత్రి మరోషకపాయవక్త్రు లై. 380

మ. తరుసంఘంబులు పూర్వి యొండొరుల నుద్యద్బాహు లై వ్రేయ ని
ష్ఠరవక్షస్థులపాత వేగవిరళస్తోకంబు లై పోయె న

1 కృష్ణంబులుగా... భావదర్పం. 2 ననుచు సుగ్రీవుఁడు గ్రుండై యార్చి కదిసె; యవ్వీడు నార్చి కాక. 3 భూదివిక.

- తరుచుండులు వెండియుం గడంగి మాన్యస్థిల నయ్యిన్ద్రులు
బరుషానేకశిలాప్రయోగముల నొంపం బొచ్చి రనోన్యస్థమున్. 331
- క. అతులితశిలావితానం, బితరేతరతనునిపాత హేలాసంచూ
ర్ణిత మగుచుండు వారలు పటు, గతిఁ గనిసిరి బాహు¹యున్ద్రకాతు²గనుటై.
ఉ. ఓండోరుఁ బట్టుచుం దిగుచు చొండోరుఁ బాముచు ప్రేముచు³ పహా⁴
ద్దండత నొండోరుం ⁵దోలఁగఁ దాకుచు నీగుచు లోగుచుం జలం
బొండోరు మీటు చొండోరుల యుత్థతి సైచుక వీరఁ బోరి రా
ఖండలభానుసూను లవిఖండితచండభుజాప్రకాండతన్. 333
- శా. ⁶దేహోత్సాహ మెలర్ప నుద్ధతమదాంధీభూతు లై యాహవో⁷
త్సాహవ్యగ్రులు విగ్రహంబు మిగులక సంభవభుభద్రత⁸
బాహాబాహిః బెనంగ నప్పు డురెం బ్రాధవ్యపద్మంద్వహే
లాహస్తవ్యయగాధకర్షణతోల్లాసంబు విప్పట్ట మై 334
- స. మఱియు ననోన్యస్థదంతనఖముఖవిఖండితశరీరు లై హరివీరులు రుధిరధారలం
దడిసి పుష్పితంబు లగునశోంబులుంబోలె నొప్పి చలంబులు మెఱయం
బెనంగునెడం దుల్యబలరూపవిక్రము లై యున్న యయ్యన్నదమ్ముల నిరువుర
నేర్పడ లక్షింపనేరక లక్ష్మణాగ్రజాండు విలక్ష్యవృషాయం దై వీక్షించుచున్న
నాంజనేయుండు రాఘవునకు నభిక్షానార్థంబుగా నొక్కపల్లవదామంబు సుగ్రీ
వునటుతం బెట్టెఁ దదనంతరంబ రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి వాలియు
రంబు వగులనేసినం బడి యవ్యానసండు దశరథనందను నిందించుచు బ్రాణ
వియోగంబు నొందు నిత్రైఱంగున. 335
- ఆ. వాలిఁ జంపి యతనివనిత సుగ్రీవుని, వశము నేసి నిఖిలవనచరేంద్ర
పదవియందు నెమ్మి బట్టంబుఁ గట్టె ⁹వి,స్ఫారయకుండు రామభద్రుఁ డెలమి 336
- ప. ఆవనచరుండును రామునకుఁ గృతాంజలి యై దేవా యీశుర్న సమయకేషంబు
ను ఘనసమయంబునుం గడపి మఱి సీ¹⁰ న్వేషణంబునకు నుత్సహించుట లెన్న
యని యయ్యిరువురును మాల్యవత్కూటంబున నివాసంబుఁ గావించి తానును
గిష్కింధాపురంబున నుండె నంత. 337
- మ. ఉరుఘుర్తౌఘవిఘాతసంవిహితవిశ్వోల్లాస మై సంచల
త్సరసాంభోదోనినాదతూర్యనవ మై చంచద్వలాకాగరు
దృఢరలిలానవచామరస్ఫురణ మై పద్మనయసామ్రాజ్య మొ
ప్పై రమామందిర మై యుదగ్రశిఖివిజింఛాతపత్రంబులన్. 338
- వ. ఆసమయంబున నక్కడ. 339

1 కేరి. 2 బెరలఁ ; దరిలఁ...భుజాప్రచండతన్. 3 దేహోత్సాహ మెలర్ప పత్తి...బా
హాహులఁ బోరు నప్పు. 4 ల్మ,స్ఫారయకుండు రామభద్రుఁ డతని. 5 వివాదతూర్య.

- క. దావననాయకుచెఱుఁ బడి, జూచకే యురిఁబడినహరిణశాబనుహారైఁ
మానిని-సంతతభ్రష్టా, ధ్యానవివశ యగుచు చుండెఁ దాపం బెనఁగన్. 390
- వ. అమృగువకా పున్నదచుజాంగరలు శ్రృంగీయు లలాటాక్షియుఁ ద్రిస్తరియు
నేకపాదయు దీప్తజహ్వాగుఁ నజహ్వాగుఁ ద్రిజటయు నేకలోచనయు మొద
లయినవారు వెక్కఁడు విశ్వకాశాంబులతోడ నయ్యబలం బరివేష్టించి య
హర్నిశంబును నురక యదల్పువారును బెలుచుం దిట్టువారును ఖశోష్టనిన్వ
నంబులు సొంగ వెఱపించువారును ద్రిభువనాధిపతి యైనమందశగ్రీవు నొల్లని
యీదుష్టమానుషింబట్టి చెండి కండలు దిందు మనువారును నైయున్న నయ్య
గ్గులి గళద్బాష్పయు గద్గదకంఠయు నగుచు నా¹రాక్షసస్త్రిల కిట్లనియె 391
- తే. అమృలార విహవలసినయట్ల చేయుఁ, డింక నేటికిఁ దడయంగ నేను రాము
దప్ప నొండొకపురుషుఁ జిత్తమునఁ దలచు,నింత నిజము నాకుచు జీవితేచ్ఛ లేదు.
- వ. అనిన నజ్ఞానకీతెగున రావణున కెఱింగింపఁ గొందఱు సనిరి మఱియు సంతత
ప్రియవాదినియు ధర్మజ్ఞయు నైనత్రిజట యనురక్కసి రామాంగనం జేరం
జని యిట్లనియె. 393

— త్రిజట దనఁపవృత్తాంతము నీకతో జెప్పట. —

- నీ. ²అమృ నీ కెంతయు హర్షంబుగా నొకవార్త నే నెఱిగింతు వనజవదన
నామాట నిజముగా నమ్ముము వినవె యవింధ్యుఁడు నా నొక్క వృద్ధనైత్యుఁ
డనఘుండు రామహితాన్వేషి యై నీకు నాశ్వాస మొనరింప నబల నన్నుఁ
బనిచెను విను నిన్నుఁ బొసిన పిదప లక్షణుఁడును దాను సేమమునఁ గలసి
ఆ యఖలవానరేంద్రుఁ డైననుగ్రీవుతోఁ, జెలిమి సేసి యిపుడు శీఘ్రమునన
వీరవరుఁడు నిన్ను విడిపించువనికీ నై, యొదవి యున్నపించి యున్నవాడు.
- వ. రావణునకు రంభానిమిత్తం బయిననలకూబరుశాపంబు గలదు గావున నీయం
దు బలాత్కారంబు సేయ రాదు నీకు వీనివలనిభయంబు వలదు మఱి యిద్దు
రాత్తునకుం జేటు దెలుపునట్టిదుస్స్వప్నంబుఁ గలిగె నది యాకర్షింపుము. 395
- క. ఖరములఁ భూనినరథమున, విరిసినవెండ్రుకలు వెంట వ్రేలఁగ దశకం
ధరుఁడు బహుళత్రైలాప్లుత, శరీరుం డై దక్షిణంబు సఁకగలఁ గంటిన్. 396
- తే. ఆతని³చుట్టును గుంభకర్ణాదు లెల్ల, నరుణమాల్యానులేపను లై వికీర్ణ
పతితకేకులై నగ్నులై వరఁగఁ జేత, పతిదిశకు నేగుగతి గానఁబడియె నాకు.
- ఉ. చానుసితోష్ణవారణలసత్పితమాన్యసితాంగరాగుం డై
ధీరగుణోత్తరుం ⁴దధికధీనిలయుండు విభీషణుండు వి

1 రాక్షసిని లక్షింపఁటయి; 2 అమృ ని కెంతయు... విషయపండుడ
నాఁగలఁ దోక్కుఁ దీర్చుటయి; దాఘంబు. 3 గనుఁగంటి; గనుఁగంటి. 4 చుట్టులు... వికీర్ణ,
భయదకేకు లై; విముక్త, పతికకేకులై... పతిదశకు, 5 దఖలధీనిల.

- స్ఫారసిత్వాద్విశ్వంగమున భవ్యండు మంత్రచతుష్టయాన్వితం
 డై రమణీయలక్ష్మీః బొలుపారఁగ ¹నే గల గంటి మగ్నలీ
౪. తనసితకీర్తి విశ్వవసుధాగగనాంతరపూరితంబు గా
 ఘనఘజాఁడున్నతర్విరదశింధరస్థితుఁ డై మురంబుతో
 ననుజాఁడు దాను రాఘవకులాగ్రణి సన్నధుసీక్తపాయసం
 బోసర భుజింపఁ గంటి వికచోత్పల్లలోచన నిక్క ²ంతయున్.
౫. పులిచేతఁవేటువడి మైఁ, గలయఁగ నెత్తుకులు గ్రచ్చుఁ గా నేస్తుమ ని
 మ్ముల నుత్తరాభిముఖ వై, కలుషితగతి నరుగ నిన్నుఁ గనుఁగొంటి గలన్. 400
౬. నాకల నిక్కల యయ్యెడు, శోకింపకు శమమ్మ యింక సుందరి పుణ్య
 శ్లోకు జితలోకు నతులవి, వేకుం బ్రియుఁ బొందఁ గలుగు వేగమ నీకున్. 401
౭. అనినఁ ద్రిజటపలుకు లవి నిక్కములు గాఁగ, వగచి శీత గొంత వనట దక్కి
 యాసతోడ నుండె నట దశవదనుండు, శీతఁ దలఁచి వినశ చిత్తుఁ డగుచు. 402
౮. తాను దేవదానవగంధర్వాది భూతవర్గంబుల నెల్ల జయించియుం గందర్ప
 దగ్ధంబు నారింప నోపక యాక్షణంబ దివ్యమాల్యాంబరాభరణభూషితుం డై
 సంచారతలం బైనకల్పపాదపంబునుంబోలె నొప్పి తనయొప్పుఁ బితృవసంబు
 నందలి వటభూరుహంబు సొంపునుంబోలె నతిభీషణం బగు చుండ వశోకవన
 మధ్యంబు సొల్లెంచి రోహిణీమీపంబునకు వచ్చుశనైశ్చరుండునుంబోలె
 జానకిం జేరం జనుదెంచి ప్రణయపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 403
౯. వల మదిరాక్షి వలనని, జాలిం బడి నవసెదవు లరహ్మభూషణీ
 లాలంకృత వై ననుఁ గృప, నేలికొనం ³గదవె వేయు నేటికి నికన్. 404
౧౦. అనిమిషయక్షరాక్షసవి మచ్చరకిన్నరపన్న గాసురాం
 గనలఁ గరంబు చిత్తమునఁ గైకొన కే ననురాగలీలమై
 నిను మది నాదరించు టిది నీ దగుభాగ్యము గాదె యింతయున్
 వనిత యెటుంగ వైతి గరువంపువిచారము ⁴లేల నీయెడన్. 405
౧౧. రాముఁ డనంగఁ జేర్చియును రాజ్యముఁ గోల్పడి కానశోన దుశ
 ఖామయమగ్నుఁ డైనయొకయల్పమనుష్యుండు వానిపైఁ గడుం
 డ్రేముడి సేయుచున్ వగపు వెల్లునఁ జిత్తము దల్లడిల్లఁగా
 నీమెయి నుండునీయునికి యేసుఖ మండ్రు లతాంగి చెప్పమా. 406
౧౨. ఏచు సకలలోకేశ్వరుండ నాకుం గింకరులై పదునాలుగుకోట్లునిశాచరభటులును
 నిరుపదియెనిమిదికోట్లురాక్షసులును ⁵నెరుబదియాఱుకోట్లుయత్తులును వ డిల్లు
 దురు నిఖిలధనాధ్యక్షుం డయినయక్షేశ్వరుండు నాయగ్రజుండు బ్రహ్మసమా

1 నేఁగఁ గంటి 2 కంధరస్థితుఁ; కంఠతటస్థితుఁ. 3 నేటువడి...నరుగు నిష్ఠుఁ.
 4 మాత్ర నీవు మందిరి...జితకోట. 5 గాఢ వేయ. 6 లేచి. 7 యేఱదియాఱుకోట్లు.

నుండగువిశ్వననుండు మదీయజనసుండు గుజేననకు విరోధసాత్రంబులైనగంధ
ర్వాస్పరోగణాబులు నన్ను చేపించు బంచమలోకపాలుగు డని నన్నుఁ ద్రిభువ
నంబులుఁ గీర్తించు భక్ష్యభోజ్యాదివస్తువులును సురేశ్వరసృహంబునం దెట్లట్ల
నాగృహంబున నక్షయంబు లిట్టిగాఁగభవం బింశంకిని వదీయజీవితంబునకు నధీ
శ్వరి వై¹సుఖంబున భోగింపు మనన విని వైదేహీత్రోధశోకివ్యాకులహృదయ
యగుచు వానిదేసం జూడక యొక్కతృణాంకురం బుపలక్షించి యిట్లనియె. 407

- సీ ఒకట పరాంగన నబలఁ బతివ్రతఁ బరికింపఁగా మర్త్యభామ నేను
రాక్షసుండవు నీవు రాగంబు మది నించుకయు లేనినాదుసంగమమునందుఁ
గలిగెడు నట్టిసౌఖ్యం బెంత యదియును గాక ²యాధుర్యం దైనకమలగర్భు
పాత్రుడ నని లోకపాలతుల్యుడ నని హరసఖుం డైనధనాధినాథు
ఆ భ్రాత నని భవత్ప్రభావంబు నెప్పితి, విట్టినివు ధర్మ వెఱిగి దురిత
వర్తనంబు విడువ వలదె సిగ్గెడి యి, ప్పగిడి బ్రహ్మదములు నలుకఁ దగునె 408
వ. అని పలికి జానకీ యుత్తరీయసృతవనమై యతికరుణంబుగా నేడ్చిన నద్దురా
త్తుండు వెండియుఁ గొన్నిదుర్వనచంబులుపచరించి యనంతరంబ యంతర్ధానంబు
నొందె నప్పొలఁతయు నెప్పటియట్లు రాక్షసీవ్రత మై యుండె నని మార్కం
డేయుండు ధర్మరాజునకు నిర్దేశించిన లెఱుగు వైశంపాయనోక్తం బైనయాఖ్యా
నంబు విఖ్యాతమాధుర్యమనోహరంబుగా. 409

- క. విమలమౌక్తగుణోన్నతి, విమలాచిత్యాత్మజన్మవిలసత్కమలా
రమణీరకమలోజ్జ్వల, విమలాంబుజరేణు రాగోవిలసితవయో. 410

- వనమయూరము. భూసురకదంబసురభూరుహ వికాసో
ద్భాసితకృపారసవిపాక సుగుణైకో
ల్లాసహరహారమృగలాంఛనమృణాళీ
హాసినవకీర్తివిసరాకలితలోకా. 411

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవిరుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబునం
దారణ్యపర్వంబునందు దుర్యోధనుసామోపవేశంబును బాతాళగతు లయిన
దానవు లతని నాశ్వాసించుటయు వైష్ణవయాగప్రవర్తనంబును బాండవులు
గ్రమ్మఁ గావ్యకవనంబున కరుగుటయు వ్రీహివ్రోణాఖ్యానంబును ద్రౌపదీ
హరణంబును జయద్రథుభంగంబును రామాయణకథాప్రవృత్తియు నందు
రామరావణులజననంబును రాఘవున ప్రస్థానంబును సీతాపహరణంబును
సుగ్రీవమిత్రత్వంబును వాలివధయును ద్రిజటావృక్షధనంబును రావణదుష్ట
వచనంబులు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము

కర సోమాన్వయర
తస్మి కరహిమథామ ధార్మికాంచితవినయో
త్యేక భవనైకవీర.మ
హాకావ్యరసప్రయోజనారూఢమతి.

—॥ రాముడు లక్ష్మణుని సుప్రవృద్ధకుఁ బంపెట. ॥—

5. అక్కఱకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పరమతపోనిలయుండయిన
మార్కండేయుండు పాండవేయులతో మఱియు నిట్లునియె సంత మాల్యవత్కం
దరమందిరుం దైననశరథాగ్రనందనుండు నవకందళితసుందరంబులును జనకనంది
నీవియోగదుస్సహంబులు నగుఘనసమయదీపంబుల నెట్టకేనియుం గడపి నిరతి
శయ సాంద్రచంద్రాతప స్తుపనశీతల సమీరవాహ్యామానవినిద్రకుముదకేదార
సారభ్యనిర్భరంబులు నతిదీర్ఘయామంబులు నైనశారదయామిను లపనయింప
1నోపక యొక్కనాడు దమ్మునిం జూచి యిట్లునియె. 2
6. చూచితే లక్ష్మణసుగ్రీవుకొఱగామి యమైయిం దనవగ యడఁచి మనము
కపిరాజ్య మిచ్చినఁ గైకొని యింద్రియసుఖముల నెంతయుఁ జొక్కి నేడు
మనవిక్కు దలపఁడు మనతోడఁ బల్కినసమయంబుఁ జెల్లించఁ జనదె తనకుఁ
గడుఁ గృతఘ్నుతసేసె గపికులాధముండు నీ వనఘ కిష్కింధకు నరుగు మిపుడ
- అ. యద్దరాత్ముఁ గృపణు నాత్మయకార్యతత్పరుని నధిక రాగపరవశాత్ముఁ
దొడరి వాలి చనినత్రోవనే యనిచి ర,మైల తడయ మనకు నింక నిదట. 3
- ఆ. నీవు సనకమున్న నెఱితోడ మనకార్య,మానకుఁ దగినయత్నములు శిఖింపి
యుండెనేని వాని నొండేమియుం జేయ, వలదు తోడితె మృవార్యచరిత. 4
- చ. అనుడుఁ దదాజ్ఞఁ బూని యతఁ డాతతకార్మకహస్తః దై రయం
బునఁ జనియెం గపిశ్వరునిప్రాలికి వాడును సుభ్రమంబుతో

ననుగులుఁ దాను రాజసుతు నర్థి నెదుర్కొని మ్రొక్కి యర్హతా
జన మొనరించుడున్ విభునిశాసన మాతఁడు నెప్పె వానికీన్.

5

వ. చెప్పిన విని భయకంపితగాత్తుం డగుచుఁ గవలమిత్తపుత్తుండు సుమిత్రా
పుత్తున కి ట్లనియె నయ్యా యే నేల కృతఘ్నుండ నగుదు జానకి నన్యేషించు
టకు నై బలవంతులు బుద్ధిమంతులు నగువానరుల ననేకులు నలుదెసలకుం బనిచితి
వారును సకలవనశైలసాగర గ్రామపదీసహితం బైనభూచక్రంబునం దెల్ల రోసి
యొక్కమాసంబులోనం గ్రష్టతీ వచ్చువా రై సమయంబు నేసిపోయి రింక
నైదుదినంబులు గొఱంత యింతయ యటమీఁద నై దేహివార్త గొనుచు
దేవరం గొలువ వచ్చువాడ నై యున్నవాడ ననినం బ్రీతుం డై లక్ష్యుండు.

క. వానిం దోడ్కొని చని యా, భూనాథునిఁ గానిపించి పొందుగఁ దత్కా
ర్యాచుష్టానవిశేషము, దా నెఱిగించుటయు విభుఁడు దద్దయు నలరెన్.

7

వ. పదంపడి కొన్నిదివసంబులకు బూర్వపశ్చిమోత్తరదిక్కులకుం జనిన వనచరు
లరుగుదెంచి రాఘవుం గని దేవా సకలసాగరమేఖలావలయితం బైనభూవలయం
బంతయు వెవకితమి మీదేవిం బొడగాన మని చెప్పిన నతండు దుఃఖితుం డయి
దక్షిణదిశకుఁ బోయినవానరులవలన వై దేహిలెఱుం గెఱుంగుదు ననునాసం జేసి
ప్రాణంబులు ధరియించి యుండె నంత వెండియు నొక్కమాసంబు నెల్లినఁ
గొందఱు వనచరులు పఱతెంచి సుగ్రీవుం గని యి ట్లనిరి.

8

సీ. నీవును వాలియు నేఁడును ¹నాఁడును బ్రియమునఁ బాటించు పెద్దతోట
మధువనం బదెనేడు మనయంగదుండు హనుమంతుఁడును మొదలైనవారు
బలువిడిఁ జాతాడి ఫలము లానెదరు తద్రక్షకు లగుమమ్ము రయము మీఱ
భంగించి రనవుడు భానునందనుఁ డాత్మ నంగద ప్రముఖులు యామృదిశకుఁ

తే. జనిన వారలు గావున జనకపుత్రిఁ, గనినయు బ్బిది గాఁబోలుఁ గాక యిట్లు
నేయ వెఱవరె పరికార్యసిద్ధిసలుపు, జనుల కీచన వెందును జనునకాదె.

9

వ. అని యూహించి తత్ప్రకారంబు రఘుపతికిం జెప్పె నంత.

10

ఉ. తేనెలు గ్రోలి క్రోలి కడుఁ దియ్యనికమ్మనిపండు లింపు సొం
²పారగ నాని యాని పర పందిననీడలు మెచ్చి మెచ్చి మం
దానిలతై త్యసారభసమగ్రతకుం గడుఁ జొక్కి చొక్కి యు
ద్యానమునందు మూరుతెనుత ప్రముఖుల్ విహరించి తృప్తు లై.

11

వ. ఆందఱుం గూడుకొని చని సుగ్రీవలక్ష్యణసహితం డై యున్న జననాథుం గని
దండ ప్రణామంబులు చేసినం గాకుత్స్థకుల ప్రదీపకుండు వారల ముఖవర్ణవిశే
షంబు లుఁడఱింపి సీతం గనినవారకా నిశ్చయించె నప్పు డత్యంతమతిమంతుం

- డయినహనుమంతుండు రాఘవునకుఁ గృతాంజలి మై యి ట్లనియె 12
- క. దేవిఁ బొడగంటి నేను ధ,రాశ్లభ శైలపరివరణ్యచగరసా
రావారకలిత మగువసు, ధావలయము వెదకి వెదకి దక్షిణపుదిశన్. 13

— హనుమంతుండు రామునితో సీసం కాచినప్పుతాంబు సెప్పె —

- తే. అవధరింపుము దేవ నేమందఱము న, నేకముఖమునఁ దొలితొలి యిందు నందు
నరయుచునుబోయి యొక్కెడనతివిశాల, మైవభూవివముగంటి మద్భుతముగ.
- వ. కని దానిం బ్రవేశించి నిరంతరతిమిరసంవృతంబును బహుకీటసంకులంబును
నై నమార్గంబున ననేకయోజనంబులు సనునెడ ముందట నర్కప్రకాశం బైన
పురంబు గానంబడియె నం దొక్కతాపసాంగన యుండి మమ్ము నాదరించి తన
పేరు ప్రభావతి యనియును నప్పురంబు మయునిపురం బనియునుం జెప్పి మధు
రంబు లయినభక్ష్యభోజ్యంబు లొసంగినం దృప్తుల మై తదుపదిష్టమార్గం
బున మహీవివరంబు నిర్లమించి సహ్యావద్ధురశైలంబులు గడచి మలయశైల
శిఖరం బెక్కి. 15

- సగ్ధ. లీలం గల్లోలతిమాలోల్లిఖితగగన మై లీనవానాకుళీర
వ్యాలోగ్రహమీనానాభుల నెసగి దుర్వారవారోఘగంభీ
రాలంఘ్యప్రథవేగం బగుచు బహుతరాయామవిస్తార మై బి
ట్టాలోకింపంగ నుగ్రం బగుజలనిధి నంతంతటం గంటి మంతన్. 16

- క. కని యిది రత్నాకర మి, వ్యవనిధిమమునఁ గల్లుననుమతిలోనకా
జనకసుత వెదకి కానమ, చు దివ్యారాశి దాటి చన న్నెవ్వికిన్. 17

- ఉ. భూమితనూజఁ గాన మని పోయి రథూర్వవృత్తోడఁ జెప్పి య
బూమిపుచిత్త మాతురతఁ బొందఁగఁ జేయుటకంటె జూడఁ గా
నీమెయిఁ జాపు మేలు మన కేల విచారము లింక నంచు నం
దేము గడంగి యందఱము నేకతమం బగునిశ్చయంబుతోన్. 18

- వ. అనశనవ్రతంబు సంకల్పించి నియతచిత్తుల మై యుండి రాఘవుకార్యార్థం బై
తేగినజటాయువు గృతార్థం డయ్యె మనము నట్టిపుణ్యలోకంబు వడయుడ
మని పలుకు చున్నయెడ. 19

- క. గిరిశృంగతుంగవిగ్రహుఁ, దురుతరసత్పుండు విహంగమోత్తముఁ డం దొ
క్కరుఁ డొయ్యన మాయున్నెడ, కరుదుగఁ జనుదెంచివిగళితాశ్రుండగుచున్.

- వీ. అయ్యలార జటాయు వని పల్కె దరు మీర లెవ్వరు నెప్పురే యెను వాని
కగ్రజొండ ననూరునాత్త జస్తుల మేము సంపాతి నాపేరు ముదమున
నేనును దమ్ముండు నినమండలమునకుఁ జనువెడ్డ నొకనాడు చదలి కెగసి
చనఁ జనఁ దివ్రాంశుసంతాపమునఁ జెసి కమరె నాతెక్కలు గమర వయ్యె
తే ననుజాపిత్తు మ్మ లే నిమ్మపాచలమున, నాటంగోలె నెచ్చటికిఁ జనంగ నేర

- కున్నవాడ నాతముఁడెట్లున్నవాడో, యెటుంగ నెఱింగింపరే నాకు నిష్ట మెసగ.
 వ. అనిన నే మతనికీ భవదీయవృత్తాంతంబును రావణుండు దేవింగొనిపోవుటయుఁ
 దదన్తంబు రావణుతో జటాయువు సమరంబు సేసి యీల్గుటయుఁ జెప్పిన విని
 దుగ్ధితుం డై సంపాతి యస్తదీయప్రవర్తనం బేర్పడ నడిగి మా కి ట్లనియె 22
- ఉ. రావణు నే నెటుంగుదుఁ బరాక్రమదుస్సహుఁ డన్ని శాచరుం
 డీవనరాశిమధ్యమున నిచ్చటికిఁ శతయోజనంబులఁ
 భూవిదితంబు లంక యనుప్రోలు తదీయనివాస మచ్చటఁ
 భూవరుచేరి గాన నగుఁ బొం డరయుండు కృతప్రయత్ను లై. 23
- క. అని యతఁడు సనిన నందఱి,మును సాగరతరణకార్యమునకు నుపాయం
 బొనరఁ దలపోయునెడ¹ నొ,య్యన యుత్సాహంబు సేయఁడయ్యె నొకండున్.
 మ. జననాథో త్తమ యేచు బూని భవదాజ్ఞాలీలచెల్వంబు ము
 జ్జనకుం డై నసమీరదేవుక్యసయుక్ సత్త్వోన్నతుం జేయఁగా
 ఘనవాస్తుంగతరంగసంగత²మహా గ్రాహారగాత్యుగ్రద
 ర్శన మై వేర్పువయోధి దాఁటితి జహశ్చరైక్యకసంపాది నై. 25
- ఉ. ఆలవణాభిమధ్యమునయందుఁ ద్రి హుటనగంబుమీఁద ను
 త్తాలవిశాలి³ హేమమణి⁴ ధామసముజ్జ్వల మైనలంక య్క
 ప్రో లొగి గంటి నెంతయు నపూర్వము దద్విభవంబు దేవ య
 చో లలితాంగి నారసితిఁ బొచ్చి యనేకవిచేష్టితంబులన్ 26
- వ. అరసి యొక్కెడ రావణాంతగిపురం బయినయశోకవనంబునందు. 27
- సీ. కన్నీరు జడిగొని క్రమ్మఁ బ్రాఁ కెక్కినకమ్రకపోలభాగములు గలిగి
 యవశ మై యొఱుగినయంగవల్లికపొంత నున్న భూమీరుహం బూత గాఁగ
 చెడలునిట్టూర్పులవేడిమిఁ బడిన నయ్యధరవల్లవము గారాకుఁ బోలఁ
 దలఁపులనుండడి దండడించినతాల్చి గదిరి శిరగింకంపగతుల బెరయ
- ఆ. నున్నపుణ్యమూర్తి నుత్తమసౌందర్య, నవనతాస్య నార్త యైనదానిఁ
 గని విదేహతనయఁ గా నెఱింగితి నేను, హా రఘుప్రవీర యనుచు నడల 28
- క. వినయమునఁ దేవి జేరం, జని యభివాదనము సేసి జానకీ రఘునం
 దనుదూత నేను మారుత, తనయుండ వానరుండ నిన్నుఁ దడవ నిచటికిన్. 29
- వ. అరుగుదెంచితి రామలక్ష్మణు లత్యంతకుశలంబున నున్నవారు వానరేశ్వ
 రుం డయినసుగ్రీవుండు. వారితో సఖ్యంబు సేసి తత్కార్యంబు దీర్పం బూనె
 నింక మనులక నీవృద్ధయేశ్వరుండు సనుదెంచు నూఱడిల్లుము. 30
- క. రక్కసుండఁ గాను జుమ్మా, ⁵నిక్కము వానరుండ నేను నీమదిలోనం

1 శే, పని యుత్సా. 2 మహాగ్రాహ గ్రహాశ్శక్తి. 3 సాలమణి... ప్రాచీన గంటి...యశో
 విధంబులక చగ్గ. 4 బలిదన; గలిగిన; తిరిగిన...కడలు శిర. 5 నిక్కమ్ర.

దక్కు మనుమాన మనవుడు, నొక్కింత దలంచికొని సముత్సుక యగుచున్. 31
 వ. అద్దేవి నా కి ట్లనియె నన్నా ని న్నెఱింగితి నది యెట్లనిన రాగహితాన్వేషి యగు
 వాఁ డవింధ్యం డనువృద్ధరాక్షసుండు మున్న యింతయుం ద్రిజటచేత నా
 కెఱింగించె నతనిపలుకులు దప్పవు రాఘవుండు సుగ్రీవసహాయుం డయి యునికి
 గలిగినది గావున నింకఁ దడయక యవ్వీరవరుం దోడ్కొని వచ్చి నాకుం
 బ్రియుంబు నేయుము నీకుఁ గార్యసిద్ధి యయ్యెడు మరుగు మని తనకిరో
 భూషణంబయినయారత్నంబు మీకు సభిజ్ఞానార్థంబుగా నాచేతి కిచ్చి మఱియుఁ
 జిత్రకూటచరితం జైన కృతకవాయుసకథయును జెప్పి వీడ్కొల్పిన నేను
 లంకాపురదాహంబు నేసి యిట చేవర కింతయు విన్నవింప వచ్చితి నని చెప్పి
 హనుమంతుండు జానకీహృదయంబు మూర్తిమంతం బైనవగిది నున్న యవ్వహా
 మణి రాజమాడామణికి సమర్పించిన. 32

ఆ. అమృతోజ్జరత్న మక్కునఁ గదియించి, పులక లెగయఁ గొంతప్రాప్తు విభుండు
 జానకీకుచాగ్ర¹ సంగమసుప్తుఁ డై, నట్ల యుండె ముకుళితాక్షుఁ డగుచు 33
 వ. ఇట్లు రాఘవుండు సీతావృత్తాంతంబు విని తత్సమాగమకుతూహలవ్యగ్రుండై
 సుగ్రీవుం జూచి దండున కాయితంబు నేయు మనినఁ బ్రసాదం బని యతండు
 నలుదిక్కులం గలవానరనాయకులం బిలువం దొడంగిన. 34

— వానరపీఠులు నానాదేశంబులయండి సుగ్రీవకౌక్షణ పచ్చుట —

క. శతకోటిద్యయహరివరి, నృతు లై చనుదెంచి రతులవీరులు ధీరో
 ధతులు గజాండు గవయుండు విశ్రుతముగ రఘుపతికి దోడు సూరిరి గడకన్.
 క. అటువదికోటులు గపివరు, లుఱక జగత్త్రయమునొకట సువ్యెత్తుగొనం
 దఱిగొన్న యట్లు నడవగ, నెఱసి కముదుఁ డరుగుదెంచి నృపవరుఁ గనియెన్.
 ఉ. కోటిసహస్ర సేన తేగఁ గొల్వఁగ వానరసేన కెల్లఁ దా
 మేటి మహాబలుండు నిరమిత్తుండు మిత్రసహాయుఁ డై నలీకా
 వీటికి నుబ్బుగాఁ జటులవేగసముచ్చితపుచ్చగుచ్చవి
 స్ఫోటితదిగ్విభాగుఁ డగుచుం జనుదెంచె సుషేణుఁ డత్తఱిన్. 37
 క. గణుతింప రానివానర, గణములతో దధిముఖుండు కాకుత్స్థకులా
 గ్రణికి బ్రియుంబుగ వచ్చె ధరణిభాగము వాహినీచరణచలితముగాన్. 38
 ఆ. శతసహస్రకోటిసంఖ్యలయెలుపులు, గొలువ జలదనీలఘోరమూర్తి
 జాంబవంతుఁ డతులసత్త్వ² యేదేతెంచె నా, భూషవరునికార్యమునకిఁ బూని. 39
 వ. మఱియు ననేకు లనేకసహస్రసంఖ్యబలంబులతోడం జనుదెంచి రిట్లు గూడిన
 కపివీరులు వివిధాకారు లచారబలశౌర్యపారు లఘోరంబుగాఁ జేర్చి నిగుడుచు

1 సంగమసుప్తుఁ డై, నట్లు 2 కలహ. చ. తే దిమఁ గొల్వఁగ వానరకోటి... మహాభూతాండు...
 వేగవతులక. 4 బలిముఖుండు. 5 డై చనుదెంచె, భూష.

మగుడుచుం డాటుచుం బాటుచుం విరుగుచు సురుగుచు మలయుచుం బొల
యుచు మట్టిల్లి గిరిగుహలయంబులందుం దవదనంబులందుచు సరిదుపాంతం
బులయందును నానందంబున విహరించు చుంపిరి తదంతరంబు. 40

మ. ప్రభ నొప్పొరి యచుంగుండమ్మండు మహాభాగుండు సౌమిత్రి వీ
తభయుం డై కొలువం గపి ద్రబలచుత్తానంబుతో నున్మతికా
శుభలగ్నంబున రాఘవుండు గదలెకా సుగ్రీవసాహాయ్యం
ప్రభవోత్సాహ మెలర్ప దర్శితరిపుప్రాలేయత్యాంశుం డై. 41

ఉ. ఆహరివీరవాహినుల కన్నిటికీ మొగ మై నుచుత్సుతుం
డాహవదోహశుం డమరె సంగదనీలనలాదిపరు లు
త్సాహము మీఱ నయ్యయిదెసం దగుకావలి యై సమగ్రన
న్నాహమహోగ్రతం జనిరి నాకవిరోధివధాభిలాషు లై. 42

వ. ఇట్లు నడచి యెడ నెడం బ్రభూతవన్యఫలజూశయంబు లగుప్ర దేశంబుల విడి
యుచుం గపిసైన్యంబు గతిపయచిసంబులకు దక్షిణోదధితీరంబు నేరి రెండగు
వారాశియుంబోలె ఘూర్జిల్లు చుండె నంత రాఘవుండు రవితనయుం జూచి
యిట్లనియె. 43

క. మనబల మిది యతిబహుళము, వననిధియును దుస్తరంబు వానరవర యి
వ్వననిధి గడచునుపాయము, మనకొక్కటినిచ్చియింపుమా తగుబుద్ధిన్. 44

తే. ఆని విచారించునెడ గొందఱుధిపుంజూచి, జడధి బలితంపుం దెప్పల గడతమనిరి
ఘనపుంగలములు సమకట్టి కడతమనిరి, కొందఱుం తయు విని రఘునందనుండు. 45

సీ. అల్లన నగుచు నిట్లనియె మీ చెప్పటల్ దగినయుపాయంబు లగున యయిన
నగణితం బైనయూహరిసైన్యముల కెల్ల గలములుం దెప్పలు వలయునన్ని
సమకట్టు టరయ నశకల్యంబు శితయోజనంబులవర పైనయంబురాశి
గలముల దెప్పల గడచుచో రిపుకోట యెడరున బైబడి పొడువ కున్నె

ఆ. యదియుం గాక యల్పు లగువణిగనముల, యోజ శూరితతికి దేజ మగునె
కాన నాదుమతము గా దివ్విధంబు నా, మనసునిశ్చయంబు వినుడు మీరు. 46

చ. వ్రతము ధరించి నిష్ఠ నుపవాసవిధిం గొలుతుకా సముద్రు నా
కితెడు ప్రియంబుతోడఁ దెరు విచ్చుట యంతన కల్గెనేని మే
లితరుని గా ననుం దలఁచెనేని నమానుషరోషవేషదీ
పితశరవహ్ని నిజ్జలముఁ బీల్చెదఁ జ్రల్చెద నొక్కవ్రల్చెడిన్. 47

— రాముడు దర్శకయమం డై సముద్రు బ్రార్థించుట. —

వ. ఆనివారికి దశరథాగ్రసూనుండు దానునుదమ్ముండును నుపవసించి దర్శకయమం లై

1. లగుగుం ద్ర దేశంబుల. 2. మును నలి...తిగుభింగ్. 3. ఆసన వారు విచారించి యధిపు
జూచి. 4. నాడుకం బైనయాయురారాశి...కాన నాకు...మనము నిష్ఠ.

జలధీంద్రు నుపాసించు చున్నంత సముద్రుండు సకలజలచరప్రకరపరివారుం డై రాఘవునకుం బొడసూపి యయ్యా నీవలనఁ బ్రీతుండనైతి నీ కెయ్యది ప్రియంబునోయుదుఁ జెప్పు మనిన నతండు నాకు లంకపై నరుగం దెరు విచ్చునది యీని నాడు సూర్యసింహంబు లయినమదీయదివ్యాస్త్రంబుల నిన్ను శోషింపం జేయుదు ననిన విని సరితృప్తి రఘుపతి కి ట్లనియె.

48

సీ. జననాథ నీకార్యమునకు నే విఘ్నంబు గావింప నోడుదు నేవిధమున వినుము నావాక్యంబు జను లెల్ల నెఱుంగ నీకీర్తతీ ¹దెరు విత్తునేని యింక నిల నెల్లవాడును విలసిలేదివ్యాస్త్రబలమున సాధింపఁ దలంచు నన్ను మీయందుఁ గఠివీరుఁ డాయతమతి విశ్వకర్త సూనుఁడు శిల్పికర్త విదుఁడు

ఆ. నలుఁడునాఁగనొకఁడుగలఁడువాఁడొలసి నా,యందుఁదరులుగిరులు నొందవైవ నవి ధరింతు నేను దివిరి నీ కది నేతు,పుగఁ గడంక నరిగి పగఱ గెలుము.

49

వ. అని యతని నొడంబడిచి సముద్రుండు సనుటయు నమహీపతి నలు రావించి నేతుబంధనంబు నేయ నియోగించిన ననేకవానరసహస్రంబులు నలుదిక్కులకు బజచి గిరిశిఖరంబులుఁ దరునికరంబులు విడిచి తెచ్చి యిచ్చు చుండ నన్నలుండు మున్నీటియందు శతయోజనాయామంబును దశయోజనవిస్తారంబునుం గా నతివృధం బగునేతుబంధనంబు నిర్మించె నయ్యనరంబున.

50

ఆ. అన్నతోడ సిలిగి యాప్తులు దాను విభీషణుండు వినయధూషణుండు నెమ్మి నరుగుదెంచి నృపశిరోమణి రాము, శరణుఁ జొచ్చె భక్తిభరితుఁ డగుచు.

క. ఆరాక్షసవృషభునియా, కారము నింగితముఁ జూచి కాకుత్స్థకులో ²ద్ధారుఁ డతని నతిథార్మికుఁ, గా రూపించి ముద మొప్పుఁ గైకొని కరుణన్.

51

ఉ. వానికి దానవేంద్రు విభవంబు సమస్తము నిచ్చువాఁడు గాఁబూని ప్రతిజ్ఞ నేసి కృతఘ్నఁడు లక్ష్మణతో ³చెల్వెయ్యక వానికి నిచ్చె చెచ్చెర నవారితవానరనై న్యయుక్తుఁ డై వానిఁ బురస్కరించుకొని వారధి దాఁచి మహాగ్రలీలతోన్.

52

వ. ఇట్లు నేతుమార్గంబున సాగరోత్తరణం బాచరించి త్రికూటపర్వతం బెక్కి లంకానగరంబుచుట్టును శిబిరంబులు సంఘటింపం బంచిన.

53

క. తాలైలాగురు ⁴చందన, సాలతమాలామ్రనింబజంబూజంబీ రాలంకృతలంకావన, జాలంబుల విడిసె వృక్షచరనై న్యంబుల్.

54

వ. తదనంతరంబ రావణుచారు లయినశకుపారణు లనువారలు వానరాకారంబులు దాల్చి శిబిరంబునఁ గ్రుమ్మరుచున్న నెఱింగి విభీషణం డారాక్షసులంబుట్టించి రామునకు సమర్పించిన నతండు వారికి నిజనై న్యంబంతయుం జూప నియోగించి విడిచి పుచ్చుటయుం జని యయ్యిరువురు నమరవై రింగని కపిసై న్యంబు దుర్జయిత

బనియును రామలక్ష్మణుల తేజోమూర్తివిశేషంబులును నెఱింగించిన నతండు దాని సరకు సేయక సమరంబునకు ¹మోహరించి. 56

సీ. సిద్ధశిలాయంత్రబహుళ మై యుత్తాలితాష్టాలకాభీల మై యుదగ్ర కేతువతాకాప్రకీర్ణ మై తోమరముద్రకాలాతకముసలశూల శరశతఘ్నీముఖసాధనోపేత మై యుగ్రవిగ్రహాధీర యోధవీర సంకులం బై హయస్యందనవేదండచండ మై సముపితసప్తసాల 57
ఆ. మై యలంఘ్యపరిభ మై తృణకాష్ఠజ, లాపివస్త్రభరిత మైనలంక కధిరక్షణ జేసి యుక్తమూదంబున, నుండె రిపుజగీష సుపితబలుండు. 57

వ. ఇట రాఘవుండును సుగ్రీవహీతుండై యుంపి యంగదం జూచి నీవు రావణు సాలికిం జని యతనికిం దగిన లెఱంగున బుద్ధిగాఁ జెప్పి జానకి విడుచుట మే లని చెప్పు మని పనిచినం బని పూని యవ్వీరుండు. 58

కా. లంకాద్వారము దుర్నివాహిముగ నుల్లాసంబునం జొచ్చిని శృంకుం డై సుశత్రునైనకపాశ్రంబుల్ దనుం జూచి యా శంకం బొందఁగ లీలమై జని సుహృత్సంఘంబు గొల్వక నిరా తంకుం డై కొలు వున్నదై త్యుం గని యుద్యస్తూర్తి యై యిట్లనున్. 59

— ౧౦౦ దురాయణము ౧౦ —

క. ఇనకులతలకుండు బాణాననవిద్యాగురుండు రామచంద్రుండు నీతో నను నిట్లను మని పనిచెను, వినుము తపేయోక్తిభంగి విస్పష్టముగాన్. 60

సీ. అనపరాధుల గాననాంతరమ్మున నున్న వేదతాపసులఁ జంపితి పలువుర నమరులీయల్లాండ్ర నజీముఁజ్ఁ జెఱ వట్టి తఖిలలోకములకు నలత నేసి తిది యెల్ల నొకతల యేపు మీఱఁగ నన్నుఁ జెనకుట యొకతల నెప్ప నేల బలిమి యొప్పుఁగ నుంచిబంటువై వెడలుము కయ్యంబునకు నట్లు గాకయున్న 61

ఆ. శరణుఁజొచ్చి నాకు జానకి నొప్పింపు, మొండువెంట బ్రతికి యుండఁ దీఱ దన్నదుగ్రశరశతాశీషంబుల, కెరయ నీదుప్రాణ మింత నిజము. 61

క. మనుజుండ నైననా లేఱ, గనుమానము వాయఁ జూడు మాహావభూమిక్ విను రాక్షసు లనునామంబును నడఁచక యేను రిత్తవో ¹నిచ్చెదనే. 62

వ. అని పలుకు చున్నయంగదుపరుషభాషణంబులకు రోషించినయసురపతి కన్నె టింగి నలువురురక్కసులు గ్రక్కున నవ్వాలినందనుం బొదువంబట్టిన బిట్టగని హర్షశిఖరంబుపైకిదాటుటయుఁ దదాక్షేపవేగంబున వన్ని శాచరులు ధరణిత లంబుల జర్జరితశరీరులై పడిరి హరివీరుండచ్చటనుండి శిబి వధ్వంబునకు లంఘించి

1 మస్కరించి. 2 యుత్తాలితాష్టాల. 3 గనునోల్లసులు 4 యాలవలూండ్రులు జెఱ వట్టి యల్లాండ్ర నజీముఁజ్ఁ దలవట్టి. 5 నేర్చుననే 6 బట్టి 7 బిట్టు నెఱసి. హరివీరుండు నవ రిక్తుమయం బునకరీయాస్థానమండభంబున శిఖరంబు రాక్షసునాశ హేతుసంభూతమహోల్లాసం బొందుట జెప్పి యాక్షణికంబు యచ్చటనుండి.

1 భూనాథునకుఁ దనహాయివచ్చినతెఱంగు విన్నవించెం దదనంతరంబ రాఘవు
ననుమతంబున. 63

మత్తకోకిలము తాలసాలశిలాగ్రహస్తు బుదగ్రగోత్రమహీధరో
తాలదేహు లనేకవర్ణులు దారితాఖిలదిబ్బుఖా
భీలవాలశిఖాగ్రు లుగ్రగభీరసత్తులు వానసుల్
గాలకల్పులు వేర్పి సంతన కట్టి రాహవకేళికిన్. 64

క. పరువడి మొత్తము లై బంధురఘోషం బెరుగఁ బొంది తోఁతెంచుహరి
శ్వరబలమునందు ఘనసాగరవీచివికాసోరేఖ గానఁగ నయ్యెన్. 65

మత్తకోకిలము. కోటఁ బన్నినఘోరదానవకోటిఁ జుల్కనఁ దోలి య
కోటకల్లడలక మహాగ్రతఁ గూలఁ ద్రోచి సమున్నమ
త్కూటతోరణయంత్రకేతనగోపురాట్టకసంహతుల్
వీటతాటము నేసి రక్కసిపరు లొక్కట మాత్రలోన్. 66

ప. మఱియుఁ బ్రాకారంబు పై నున్నగదాపరిఘకుంతప్రముఖంబులు వైకౌని
లంకామధ్యంబున వైవం దొడంగిన నాబాలవృద్ధం బగుపారలోకంబు హాహా
కారవ్యాకులంబై కలంగంబడియె నంత రావణచోదితు లైనదానవులు నానా
కోటిసహస్రసంఖ్య లరిగి యొక్క డెక్కడ యని తలపడి కపిసముదయంబులం
దోలి యెప్పుటియట్లు ప్రాకారంబు వైకౌని నిచ్చి రప్పుడు. 67

క. మును మర్కటబలములచే, ననయంబును గజిలవర్ణ మైనది మగుడక
దనుజబలసంవృతం బై, ఘనఁటలచ్చాయఁ గోట కిర మొప్పారెన్. 68

క. వనచరనేనులు దెలిస, నినవంశోత్తములు నృపతు లిద్దఱుఁ గయ్య
మునకుఁ గడంగుటఁ గ్రవ్వుట, గొనకొని కపిసేన యెల్లఁ గోటకుఁ గవిసెన్. 69

ప. ఇట్లు గఱిసినం బ్రాకారరక్షకు లైనరాక్షసవీరులు వారలం జేరనీక శిలాశూల
పరశుతోమరాలాతశరకుంతప్రముఖంబులు ప్రయోగించినం గయికొనక వనచ
రులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు వఱగించుచుం గడంగి ప్రాకారంబుఁ బ్రాయటయ
నయ్యిరు దెఱంగులవారికిం గేళాకేశి యగుసమరం బయ్యెఁ బదంపడి రావణుండు
వనుపఁ బర్వతుండును బ్రఘనుండును ఖరుండును గ్రోధవశుండును బ్రరుజుం
డును ననురాక్షసు లేవు రనేకీరాక్షసపిశాచసేనాపరివృతులయి పురంబు వెలు
వడి మాయ గావించి యదృశ్యాకారులై కపిసైన్యంబు నొప్పించందొడంగినం గని.

ఉ. దారుణవిక్రముండు రిపుదర్శవిభేది మహాస్త్రవేది మా
యారణణివిదండు గడు నల్లి పిభీషణుఁ డెగుదెంచి యు

1 భూనాథుండు గని తన. 2 సంతన. 3 మత్త. 4 దిబ్బులు...సూలఁ దొలి...తా
గ్నికమాత్రాక. 5 తరుచరముదియొలుం. 6 గమ నొప్పారెన్. 7 తోమరాలాతప్రముఖ
బులు. 8 రాక్షససేనాపరివృతు లై.

వీర్వలమాయయు జలము వ్రేల్చిడిలోఁ గుదియించి వీరకే
భీరసికుండు వారి ననలీలమెయిం దునుచూడె నందఱన్.

71

క. ఆరవిశరపాతంబుల, చేతం గడు నొచ్చి దైత్యసేన సగము థా

శ్రీతలపతితం బయ్యె విభీతిఁ బఱచి పురము సొచ్చెఁ బెఱుగము వెఱన్.

72

క. అది యెల్ల విని దశాననుఁ, దునితఁక్రోధుఁ డయి మంత్రియుతముగ వెడలె
మదగజహోటకసైనిక, పదభరభగ్నావనీవిభాగుం డగుచున్.

73

వ. ఇట్లు వెడలి యభేద్యం బగుచౌశనసహ్యాహంబు సంఘటించి వనవరబలంబు
పయి నడచినం గని రాఘవుండును బాహుస్థత్యహూహంబు దీర్చివేర్చి యెదురు
కొనియె నాసేఱలు రెండు నకాండఱుభితసాగరయుగళంబు లెఱంగు దోఁచ
నొండొంటిం గవినె నప్పుడు రాముండు రావణుతోడం దలపడియె లక్ష్మణుం
డింద్రజిత్తును సుగ్రీవుండు విరూపాక్షునిఁ దాడుండు నిఖర్వటుం దాఁకి రిట్లీరు
వాఁగునకును దేవాసురులకుంబోలె నాభీలసమరం బయ్యె నందు.

74

క. సౌమిత్రి నిశితవిశిఖ, స్తోమంబుల నసురపతిసుతుం బొదివెను సం

గ్రామమునకుఁ దొలఁగక యతఁ, డామనుజోత్తముని ముంచె నాశుగవృష్టిన్.

ఉత్సాహము. ఆమరవై రివిభుఁడు దశరథాగ్రసుతుండు నేపునక

సమరసత్ప్రతాపకోపజాజ్వలచ్ఛరీరు లై

తుములబాణపటలవృష్టిఁ దొప్పదోఁగి యిర్వరుం

దమక మేది తమక తమక తనిసి రాహవంబునన్.

76

వ. తదనంతరంబ.

77

క. ఆరావణుండు నిజదో,స్సాగ్రంబున రాముబాహుసారం బతిదు

ర్వారం బగు చేర్పడఁ గని, వీరారంభంబుకడఁ విడిచి రయమునన్.

78

క. మగిడి నగరంబు సొచ్చిన, బెగడి నిశాచరబలంబు పెల్లిలిటయున్

విగతభయండు ప్రహస్తుండు, డగఁ గోల్తలనేసె నత్యుదగ్రస్ఫురణన్.

79

ఉ. ఆతని గాంచి తద్బలము లన్నియుఁ గ్రమ్మఱ నాహవోత్సవ

స్థీతము లై కడంగుటయుఁ బెర్చి విభీషణుఁ డుగ్రవానర

ప్రాతసమన్వితంబుగ నవారణ మార్కొనినక మహారణం

బాతత మయ్యె సైన్యనివహంబులు రెంటికి నద్భుతంబుగన్.

80

వ. అంత.

81

— ప్రహస్తహస్తాక్షులయధము. —

మ. కృతహస్తుండు ప్రహస్తుఁ డాహవకళాకేళీవిదగ్ధుండు ద

ర్పితుఁ డై తాఁకె విభీషణుం గడఁకమై బెంపారి వారిద్దఱున్

శతభివ్యోగ్రమయూరపత్ర విశిఖ్రేణీశతచ్ఛన్ను లై

- ధృతి నోష్పారిరి చిత్రవారిధరసంక్తిచ్ఛన్న శైలాకృతిన్ 82
- చ కదిసి ప్రహస్తుఁ డార్చి పరిఘుబు రయంబున నెక్కి భీకరా
న్నదకరిహస్తాడనముమాపి దలిర్చుగ ప్రసే సీసుమై
నదయత రావణానుజుని నాతఁడు ప్రేటున కించుకంతయుం
గదలక హేమగూటగిరికై వడి నిల్చి యుద్ధిన్గోపుఁ డై. 83
- మ శతఘంటాపరిభూషితంబును జగత్సంహారఘోరానలౌ
త్థితకీలాసదృశంబు నై మెఱయుశక్తిం బూన్చి మంత్రించి యు
ద్ధతజేఱండు ప్రహస్తు వైచిన వెను దత్కూరిసంపాతనా
టితపతుం డయి కూలె వాఁడు శతకోటిచ్ఛన్న శైలాకృతిన్. 84
- వ. ఇట్లు ప్రహస్తుండు వడినం దత్తైన్యంబులు విముఖంబు లగుటయు ధూమ్రా
తుండు రోషతామ్రాతుం డగుచు నతనిబిడబలాహకానీభీకరం బై కాటు
కొను చున్ననిశాచరచక్రంబుతో నురులం బఱతెంచినం జలించి బలీముఖ
బలంబులు దుర్బలంబు లై తొలంగినం జూచి యాంజనేయుం డజయుద్ధం డై
నిల్చినం బెల్లన యెప్పటియట్లు యూధవతులుం గూడుకొని రవ్వుడు. 85
- నీ. అనిలతనూజ ధూమ్రాక్షరక్షితసైన్యశిష్యుగ్ధంబునకు నయ్యె నుగ్రసమర
మందు నిష్ఠురచరణాఘాతముల డొల్లు నరసంబులును శిలాహతులఁ దూలి
యెఱులునేనుండులు నుత్తాలతరుహతిఁ ద్రెళ్ళఘోటకములుఁ దీవ్రనఖర
దంతక్షతంబుల దళితాంగు లై నేలఁ బడి తన్నిశాచీరభటులు నగుచు
- ఆ నధికశౌర్యసారు లగుకపివీరుల, చేత నొచ్చి దైత్యనేన భీతిఁ
బఱచెఁగొంత బెండువడియుండఁగొంతధూ, మ్రాక్షు వెనుకకొడిఁ గెనంతఁగొంత 86
- మహాస్రగ్ధర. కని ధూమ్రాతుండు విశ్వగ్రుచరచలత్కాల మేఘంబహారే
ఘనగర్జాఘోష మొప్పుం గడఁగి శరశతాఽల్పితాసారదుర్ద
ర్భవవీరారంభుఁ డై నక సకలహరిచమూసంఘమున్ విహ్వలం బై
చనెఁ దూలెం గూలె లావుం జలమును జెదరక సంగడిక విచ్చె నొచ్చెన్. 87
- తే. అతనియుద్ధతి సై చక యనిలసూనుఁ
డనిలవేగుఁ డై పఱతెంచి యార్చి తాకె
బ్రథన మయ్యిద్దఱకు నుగ్రభంగి నమర
పతికి వృత్తునకుం బోలెఁ బ్రకట మయ్యె. 88
- క. పరిఘంబులు గదలును బె, క్కడుదుగ రక్తసుండు వైచె నవ్వూరుతిపై
నురుగండశైలములు ఘన, తరువులు హరివరుఁడు గురిసె దానవుమీఁదన్. 89
- వ. ఇబ్బంగిం బెనంకువ నెల్లు చుండం గొండొకనేవునకు. 90

1 పాతనిము...నాత్మప్రేటున. 2 నెఱయ...శతః"టిక్తిచ్చ. 3 యుగళంబునకు. 4 వైరంబు
కపిలసూనుఁ...పతికిఁ బ్రహ్లాదనకుఁ బోలెఁ.

సగ్రం లంకాకుంటాకుఁ దుక్కల్లముతకగమనోల్లాసి మై డాసి వీరం
బొంకం బేపారఁ జంచుజరచితమహాభూరుహం బెత్తి ప్రేసెం
గింకక ధూమ్రాక్షు వాడుం గెడసెను వదనోన్¹ స్త్రీకీలాలభారా
పంకప్రాగ్భాగమగ్నావభువభువితప్రాణుఁడై యాహవోర్విన్. 91

వ. ఇత్రైజంగున ధూమ్రాక్షుండు దెగిపడవ గపివరనై నికు లార్చి హనుమంతుని
ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచు రజనిచరులం గనుకనిం దోలినం దూలి యంద
లుం బఱచి పురంబు సొచ్చి దనుజేంద్రునకుం బ్రహస్తధూమ్రాక్షులమరణప్రకా
రంబు లెఱింగించినఁ బ్రకటబాష్పనిశ్వాసవివర్ణవదనుండగుచుఁబంక్తివదనుండు.

క. కలవా రెల్లను మడిసిరి, కలిగియు² లేడయ్యె గుంభకర్ణుండు వీనిం
దెలుపుదునో యేను గొడుకుం, జల మెడవక రిపులతోడ సరిఁ బెనఁగుదుమో.

వ. అని వితర్కించి యప్పటికే గుంభకర్ణప్రబోధంబు గార్యంబుగా నిశ్చయించి
తదీయశయ్యాగృహంబునకుం జని వాసిం దెలుపం బరిజనంబులం బనిచిన. 94

సీ. భేరిమృదంగగంభీరనాదంబులుఁ గాహళేఘంటికాకలకలములు
దారుణసింహనాదంబులు నొనరింప గడుఁ బెద్దవడికి నంగము గదల్చి
యొడికిలి కను విచ్చి హఠా యని బిట్టాపులించి కొండొకదేటి లేచి³ నీల్చి
కలయఁ జూచుటయును గట్టెమరనయున్న యన్ననవ్యయఁ దనయనుఁగుదమ్ముఁ

ఆ. జూచి యనియె నిట్టిచోద్యంపునిద్రలుఁ, గలవె యేరికిని జగంబులోన
నెవ్వ రేమి యైరొ యెఱుఁగవు తమ్ముడ, యిపుడు మనకు నైనయెడరు వినవె.

వ. దశరథనందనుం డైన రాముండు నాచేత నపహృతభార్యుండై కలుషించి యనేక
వానరయూథంబులం గూర్చుకొని వచ్చి వనధి బంధించి మచవీటిపై విడిసి
మ మైల్లను నేలకుం గోలకుం దెచ్చు చున్నవాడు ప్రహస్తాదివీరులు వానిచే
తం బెక్కండ్రు సిక్కిరి నీవకాక వాని జయింప నన్యుండు శక్తుండు గాడు
గావున లెమ్మ గ్రక్కునం బగతునై నడచి పొడిచి గెలుపుము దూషణానుజాలు
వజ్రవేగప్రమాథులు నీకుం దోడ్పడియెద రనిన నట్ల కాక యని కుంభ
కర్ణుండు విహితపరికరబంధుండై సమరసన్నద్ధు లైనపరిజనంబులతోడంగూడి
నెల్వడి నడలెంచిన. 96

— ౯౬ కుంభకర్ణుండు యుద్ధము సేయుట ౯౬ —

లయగ్రాహి దారుణదవానలశిఖారుణశిరోరుహంగభీరఘనకర్పరశరీరుఁ బటురోష
క్రూరనయనాంతగళితోరుతరవహ్నికణఘోరముఖదంతవలయారభసదంశో
ద్ధారితృధిరాధరు నుదారభుజసారణవిదూరితదిగంతుఁ బదభారవివమద్భూ
భారుద్రిజగద్విజయభూరిబలు నద్దనుజవీరుఁ గని యచ్చెరువు కూరఁ గపివీరుల్.
క. రక్కసుండును దనమరిలో, నక్కపే⁴వీరులను జీరి కై నఁ గొనక వే

1 స్త్రీకీలాల...ప్రాగ్భాగ. 2 లె యగుఁ గుంభ. 3 నీల్చి...యెఱుఁగవు ధమ్ముడ, వీవ
మనకు. 4 వైష్ణవము.

- దుక్కున రఘుకులవీరుల, దిక్కునకుం గవియుదెంచె దీప్తస్ఫురణన్. 98
- మ. వడి నడ్డం బరికట్టె నెట్టిన హరివ్రాతంబు వెళ్ల మ్రాకులం
బిడుగుల్వోనిమహోద్ధతాస్త్రముల నాభిలంబుగా వైత్తు బి
ట్టకువక వైచగఁ జొచ్చె గొంబలు బలం బారంగ వే డాసి దం
దడి తత్కాయము సింది రుగ్రవఖదంతవ్యాపసగ్రీడలన్. 99
- ఉ కన్నుల నిన్ర దేటి గ నకంపితుఁ దై యరఁ డేసి సేసినం
దన్ను నెఱుంగ కొక్క మొగిం దత్కపిసైన్యసయంబుఁ జోరఁ బే
రన్నున మ్రింగఁ జొచ్చె విలయాగమసంభృతవర్షరోషవే
గోన్నతలీలఁ గాలుఁడు జరోత్కరమున్ గ్రసియించుచాడ్పునన్. 100
- వ. ఇట్లు బలచండబలవజ్రబాహులు లోనుగాఁ బెక్కిండ్ల యాభవతులను బహు
సహస్రసంఖ్యల వానరయూథంబును మ్రింగియు గొదగొని వచ్చు చున్న
యన్ని శాచరుని మార్కొన నోడి తాత్ప్రముఖు లైనబలీముఖులు నలువంకలం
జెదరి పఱచిన 101
- మ కని సుగ్రీవుఁడు బి ట్టదల్పుచుచు వేగం బార దైశ్యేంద్ర మా
ర్కొని సాలంబున వానియాఁదలఁ గడున్ ఘోరంబుగాఁ బూన్కి వ్రే
సిన నావ్రేటున నిద్ర దేటి కడఁకం జేవోయి సారింది య
వ్వునుజాశుండు గపింద్రుఁ బట్టె రథసోన్నాదంబుమై నార్పుచున్. 102
- క. పట్టువడిససుగ్రీవుని, గట్టెమరం గాంచి యెద్దు కలుషితమతి యై
దట్టుఁడు లక్ష్మణుఁ డసుగక, బి ట్టేసెం బిడుగుఁబోనిపృథు బాణమునన్. 103
- సీ. కిడరమాడి యాశం బుచ్చి పోవుటయును గడు నొచ్చి యాకుంభకర్ణుఁ డలిగి
వెస వాలితమ్ముని విడిచి తోరఫృశిలఁ గొనుచు నుక్కున రాముకూర్చితమ్ము
దెసఁ బాటుతెంచిన ధీరుండు సౌమిత్రి భల్లయుగ్మమునఁ దద్బాహుయుగము
నఱిమాయాబలోన్నతుఁడుదైత్యుఁడుచతుర్బాహుఁడై తోచినభానుకులుఁడు
- ఆ. చేతు లెల్లఁ దునిమె శితభల్లముల వాడు, మఱి యనేకహస్తమస్తకాంఘ్ర
భాగుఁ డైన గినిసి బ్రహ్మస్త్ర మేసినఁ, గూలె నసుర గొండ గూలునట్లు. 104
- వ. ఇట్లు కుంభకర్ణుండు దెగటారినం జూచి దూషణానుజాలు వజ్రవేగుండును
బ్రహ్మధియు రాఘవానుజుం దలపడి నిబిడబాడోఘనిమగ్నుం జేయుటయు
నతండును వారి నతిహవశం బగుశరజాలంబునం బొదవిసఁ గయ్యెం బొక్క
ముహూర్తంబు చూడకు రోమహర్షణం బై చెల్లెఁ దదనంతరంబి. 105
- చ. అనిలసుతుండు నీలుఁడు రయం బెసఁగం బఱతెంచి యమ్మహా
దనుజులమీఁద వేపున చుదగ్రనగాగ్రయుగంబుఁ బూన్కి వ్రే
చినఁ గడు దూషణం జెదరి చెప్పగఁ జూపగ లేక పోయి ర

- ద్వయజ్ఞులు వానరోశ్మరము దద్దయు చుట్టున నార్చి రెంతయున్. 106
- క. ఆకులపడి నలు దెలరా, గాకులక్రియః జెకరి కడు వెగడుండి రక్షో
నీకములు లంకయెనిమిది, వాకిన్గి దూతః జౌరవన్దము దలకన్. 107
- క. అంతః దనకూర్చి కిచ్చుం, దంతకుః కూడుటయు దూషణానుజన్మతివృ
త్తాంతంబును విని యెంతయు, వంతః దలరి నుటచె బంక్షివదరుః డవశుఃకై.
- వ. అయ్యనసరంబున నాముక్తకవచుండును నాబృహత్పూజీకుండును బ్రచండకోదండ
పాణియుః గృహణబాణబాణాసనావివిధపాదనోపేతసన్నిహితస్యందనుండును
బురందరహృదయపాగరమందరుండును నైనమేఘసాదుండు దంష్ఠ్రి జేరం
జనుదెంచి వినయంబున నిట్లనియె. 109
- చ. వగవఁగ నేల దైత్యకులవల్లభ యే గలుగంగ నిష్ఠైయిన్
జగముల నీదుశత్రులకు శౌర్యము నెల్లునె వృత్తవైరి లో
నగుసుకకోటియే పడఁచి యప్రతిమోన్నతి నున్న హిమకుఁ గ్రో
తిగముల నోర్పు లెంతవని ధీరత నక గృహ బంపు మాజికిన్. 110
- ఉ. కూపినకొండ మ్రుచ్చులను గ్రోతుల నుగ్రత ముట్టి కిన్కం జెం
దాడెద నుజ్జ్వలలోగ్రవివిధాంబకోజృంభితదిబ్బులుండ నై
యాడెద వీరనృత్యము రయంబునః బార్థివసూను లిద్దఱుం
గ్రీడయపాలఁ గిట్టి వెడకే ల్లోగిఁ గట్టెదఁ బట్టి తెచ్చెదన్. 111
- వ. అనిన దెలివొంది మందోదరీనుండరుండు ప్రియనందనున కిట్లనియె. 112
- సీ. నీపరాక్రమలీల నిక్క మే నెఱుంగనే పుత్ర నీభుజబలస్ఫురణమునన
కాదె నా కిట్టివిఖ్యాతియు సిరియును గలిగె గీర్వాణసంఘంబుతోడఁ
గూడ నయ్యంద్రునిఁ గొని వచ్చి నాబంటుఁ గా నొనరింపవే గర్వ మెసఁగ
మాయావిదుండపు మహితదివ్యాస్త్రవిశారదుండపు నీవు సంగరమునఁ
- అ. బగతు రెల్లోవెగడుండఁగ దృశ్యాదృశ్య, దుర్నిరూపభంగిఁ దొడరి చిక్కు
వటుచునీమహోగ్ర బాణపాతంబులు, దశరథాత్మజులకుఁ దరమె యొర్వ. 113
- ఆ. నిఖిలశత్రువయము నిశ్చేషముగఁ జంపి, యనఘ సమరనివాతు లై నేయస్త్ర
దీయజనులబుణము దీర్పుము మసలక, పోయి రమ్మ వేగ పాడిచి గెలుము 114
- వ. అని కౌగిలించుకొని వీడుకొల్పిన నిగ్రజిత్తు సత్యురం కై యరదం బెక్కిలంకా
పురంబు వెలువడినం గని వనచరానీకంబు లార్పుచు నెదురు నడచుటయు
నతండు దాని నిండుకయు సరకుగొనక కరతలం బెత్తి లక్ష్మణునిం బిలిచిన. 115
- శ్రీ భాద్ర లిత్తు లక్ష్మణునితోడ యద్దము సేయుట. —
- క. విని యాతండును మార్చి, నివదంబున గగనధారుణీమధ్యం బె

- ల్లను మ్రోయ మత్తగజముం, గనినమ్మగేంద్రుండపోలే గడంగెం తెలుచన్
వ అంత. 117
- ఉ జైత్రులు గోత్ర భూమిధర సాదులు సాగరధీరు లుల్లస
చ్చిత్రధనుకకళావిదు లజేయులు భూవిజయాస్తు లపు సా
మిత్రము మేఘనాదుడు చుత్రవిభేదులు దాకి రాద్వి లో
కత్రయభీకర ప్రభుకౌతుక వేగతచి తైచృత్తు 118
- క. మచ్చరము మీఱ నొండొరుఁ, జిచ్చుటపిడుగులనుబోనిశితవిభిములం
జెచ్చెర 2బోరగ విలునే, రృచ్చటఁ దుల్యంబు లయ్యె నయ్యిద్దఱకున్ 119
- క. తనకంటె నపుడు రావణ, తనయుం డని మీఱఁ 3జూచు దా నాతనికం
ఁబు మున్న రాఘవానుజుఁ, డనుపమశరలీల నతిశయంబుగ మెఱయున్. 120
- క. అంతఁ బటుతోమరంబుల, నెంతయు చెస నృపతనూజు నింద్రజి వైవర్
సంతతశరముల నన్నిటి, నింతెంతెలు శకలములుగ నేసె సతండున్. 121
- వ. అట్టియెడ నంగదుండు గడంగి లక్ష్మణునకుం దలకడచి యమందవేగంబున మందో
దసిందనుం గపిసి ఘనమహిమహంబునఁ దన్త స్థకంబు ప్రేసినం జలింపక నిలింప
పతివైరి నిశితప్రాసంబు వాసవపాత్రుం జంప నెత్తుటయు లక్ష్మణుండు దానిం
దునియ నేసిన నయ్యసురయు గదాదండంబుఁ దీర్చి 4యంగదువక్షంబు ప్రేసినం
దొలంగక చెలంగి వాలిసూనుండు సాలవృక్షంబున నారాక్షసు రథంబు రథ్య
సారధిసహితంబుగాఁ జదియ నడిచె నట్లు విరథుం డయి యచ్చోటన యంత
ధానంబు నొంది గగనగతుం డయ్యెఁ బదంపడి. 122
- క. ఎవ్వలన నులుకునో యతఁ, డెవ్వరి నెటు సేయునొక్కొ యిం దనుచుఁ గడు
నివ్వెఱపడి కపిసేనలు, గ్రవ్వ నెడం బంక్తివదనుకొడు కుద్ధతుఁ డై. 123
- చ. ఊటుముచు 5నంత్యకాలచరితోగ్రబలాహకలీల దోచుగా
దఱవగుఘోరపుంబిడుగుండడము వోనిశరప్రతాన ము
క్కఱఁ దొరఁగించుచుం గపిబలావళిఁ ద్రుంచె కలంచె నేపున
నెఱుకులు నొంచె బాణమయనీరధి ముంచె రఘుప్రవీరులక్ 124
- క. మాయాధికు నంతర్హిత, కాయుఁ బురందరవిరోధిఁ గాకుత్స్థులు క్రో
ధాయత్తు లగుచు నేసిరి, ధీయుక్తులు శబ్దభేదివివ్యావృత్తులన్. 125
- వ. వానికి నలిగి సుగ్రీవాదివానరులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు గైకొని యాకసంబున
కెగసిన నద్దానపుండు వారి నందఱ వెఱచఱన నేయుటయుఁ జేసె నెడి మగిడి
పుడమి కెఱిగిరి వాఁడంత నిలువక వాడితూపులు వఱపి రామలక్ష్మణులఁ
గరంబు నొప్పించినం జెయ్యెది యయ్యన్నయుం దమ్ముండును గపిబలంబు

1 వార్ధిగభిరు. 2 నొంపగ...దుల్యంబు యయ్యె. 3 జూచి తా. 4 అంగదు నవ్యవార్ధ్యం
మన వక్షంబు. 5 నంతకాలచరితోగ్ర...దుండముఁబోని...దుంచి... నెఱుకులు నొంచి.

లడల ధాణీశలంబునకు నొకగి విలయకాలపతితు లయినసూర్యేందులచందంబున
నున్నం గని సింహనాదంబు చేసి 126

మ పరమోదాత్తుల బాధివోత్తముల శంభుక్రమారంభులకా
సురసాకాశుల గోలప్రభుల నచ్చోక! ప్రభోద్దాములకా
వరలాభోన్నతుల డన్ని శాచగడు గర్వం బొప్పు దుర్వాని
ర్భవనాగాస్త్రములం దవాహామహి కా బంధించె నయ్యిర్దఱన్. 127

వ తదనంతరంబ సుగ్రీ సుమేగజాబరత్ప్రముఖు లయినకపిసీరులు రామలక్ష్మణు
లున్నయెడకుం జనుదెంచి యెయ్యదియును జేయునది నేరక దుఃఖితు లగు
చుండ నవ్విభీషణుండు వారి నాశ్వాసించి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబున నారాజ
కుమారులకు బంధమోక్షణంబు గావించె సుగ్రీవుండు విశల్యకరణి యను నౌష
ధంబున వారల విశల్యదేహులం జేసె నిట్లు ప్రబుద్ధులై రాఘవులు గ్రమ్మఱ
గయ్యంబునకుం గడంగి రప్పడు రావణానుజుండు రామునకుఁ గృతాంజలి యై
యిట్లనియె. 128

సీ నరనాథ కిన్నరనాథునిపనుపున శ్వేతుండు నాంగఁ బ్రసిద్ధుఁ డైన
గుహ్యకుఁ డిదె మీకుఁ గొని వచ్చె దివ్యతోయంబు లీజలముల నంబుజాక్ష
నయనపద్మతౌళనము నేయుఁ డిప్పు డదృశ్యభూతము లెల్లఁ దెల్లముగను
గానంగఁ బడు నన్నఁ గైకొని రాఘవుం డనుజసహాయ సమన్వితముగ

ఆ. నట్ల చేసి కనియె నంబరమధ్యసం, చారుఁ గృతవిపక్షసాప్రహారు
నింద్రజాలశీలు నింద్రజిహ్వణలోలు, రావణాగ్రతనయు రహితవినయు. 129

వ ఆరక్కసుండునుం దనచేసినపౌరుషంబు ప్రతిహతం బగుటకు విస్తయం బంది
మగిడి హోమకార్యంబును దొడంగం బొయిన నెటింగి విభీషణుండు లక్ష్మణుం
జూచి యిన్నీచునకు హోమసమాప్తి యయ్యెనేని నెవ్వరికిం గెలువ నశక్యంబు
వీనివెన్నడిం దగిలి తెగటార్చు మనిన నతండు. 130

ఆ. ఆర్చి వెనుకఁ దగిలి యశనికల్పము లైన, శరము లేయుటయు కినికాటవరుండు
గినిసి వడి నెదిర్చి కీలించె లక్ష్మణు, నంగకముల నుజ్జ్వలాంబకముల. 131

వ. ఇట్లు దలచడి యవ్వీరు లిరువురు నిశాచరవనేచరబలంబులు రణం బుడిగి వెఱగు
పడి తమోపారు సూచుచుండ నుద్ధండవేదండయుగళంబుపాలిక నాభీలశార్దూల
ద్యయంబుకరణి నసహ్యసింహయమశంబుకై వడి నతఘోరయుద్ధంబు నేయం
దొడంగి రంత. 132

క. వడి నొక్కవెట్ట లక్ష్మణుఁ, డడరించె నిశాతశరము లారక్కసువైఁ
గడంగి యతడు నాతనిపై, నెడవక నాటించె గలయ నెనిమిదియమ్మల్. 133

ఆ. వాడితూపు లొడల వడి నాటుటయు ¹నేపు,తోడ యదుషరోషధూమకేతుఁ
డతశయిల్ల రాఘవానుజంగ దురుచాప, శింజనీరవంబు నెలగఁగ గదిసి. 134

— ఇంద్రశక్తు లక్షణనివేతఁ జచ్చుట —

మ శితభల్లద్వితయంబునం గడువెసం జేదోయి ఖండించి ఖం
డితగోత్రాచలతుంగశృంగశతకోటిస్ఫారఘోరానల
ద్యుతిసాంద్రం బగుశాతభల్ల మొకటం ద్రుంచెం గనత్కుండలా
న్విత మై యొప్పునిశాచరేంద్రుశిరమఁ మీరక్రియాపక్షుఁ డై. 135

ఆ. భగ్నశాఖ మైనపాదపంబునుబోలె, నిట్లు సంగరమున నింద్రజిత్తు
వడినఁజూచి దైత్యబలములు భయమంది పటచె జెలఁగి యార్యైబ్బవగబలము.
క తనయునిమరణం బేడ్పడ, విని దశకంధరుఁడు శోకవివశం డై బో
రన బాష్పము లొలుకఁగ వఁ, యనుచుం బదిరోళ్లఁదెఱచి యటచెం బెలుచన్.
క. శోకింబు పైఁచలేక యశోకవంబునకు నరిగి సురశత్రుఁడు రో
షాకులుఁ డై జానకే బు,త్యాకారం జువఁ జంద్రహాసము వెఱికెన్. 138

వ. అప్పుడు యోషనయవృద్ధుం డై నయవింధ్యుఁ డతని వారించి యిట్లనియె 139
చ. ఇది దగునె దశాసన మహేంద్రుఁడు లో నగ దేవతాతతిం
గదనములో జయించి త్రిజగంబులఁ బేర్కొని యున్ననీకు ని
మ్మదిత వధింతు నంట గడు మోసము గాదొకొ యోపుదేని నే
పొదవఁగ రాఘవుఁ ²గెలుపు ముగ్ధులఁ జంపినఁ బెంపు గల్గునే. 140

వ. అనినం దద్వచనంబుల నుపశయితరోషం డయి దోషాచరేశ్వరుండు సమర
సన్నాహం బమర రథం బెక్కి మిక్కిలి బీరంబు సొంపార నఖిలసేనాసహితంబు
గాఁ బురంబు వెల్వడి నడతెంచె నంత. 141

శా. సుగ్రీవాదిసమస్తవానరులుఁ బ్రహ్లాదస్తవవిగ్రహ
వ్య గాకాతఁ జెప్పి భూరుహశిలావ్రాతఁబులం దాల్చి వా
లాగ్రవ్యాచలనంబు లొప్ప దశకంఠాగ్రేసరోదగ్రపై
త్యగ్రామంబు నెదిర్చినక సమర మత్యంతోగ్ర మయ్యెక వడిన్. 142

వ. ఆసమయంబున నఖిలమాయాశశలుం డై నదశముఖుండు మాయ గావించిన.
క. ఆరావణు దేహంబున, ఘోరగదాశ క్షిప్తకోదండధరుల్
వీరులు సహస్రసంఖ్యల, వారలు జనియించి రమరవటే లుద్ధతు లై. 144

వ వారి నండఱఁ గౌసల్యానందనుండు సాంద్రశరజాలబుల నవలీలం దునిమి
తూటాడిన నమ్రేటర్కసుండు వఱియు నెఱక మాయ ప్రయోగించి రామ
లక్షణప్రతిరూపంబు లనేకంబు లుత్పాదించుటయు నయ్యున్నయం దమ్ముండు
ను వెఱుంగువడియునుం జిడిముడిపడక యష్టాయాయూషంబు లన్నియుం దునిమి

1 నొచ్చి, తోన కలుషరోష... నెలగఁగ గదిసి. 2 గెలుము యుగ్ధులఁ.

తదనంతరంబ.

145

చ అభినవభానుబింబమచిరాకృతీనుఁ హరియుగ్యముఁ మహా
రభసదురాసదంబును విరాజితకేతకవైజయంతికా

ప్రభమును నైనతేను సుగపాలకుపంపునఁజేసి రాఘవ

ప్రభునకుఁ దెచ్చి మాతలి సభక్షకుఁ డై ప్రియ మొప్పు నిట్లనున్.

146

మ. ధరణీనాథ సురేంద్రుడే రిది మహాదైత్యేంద్రులం దొల్లి యీ

యరదం బెక్కి యనేకులం దునిమె జంభారాతి ఘోరాజి నీ

యరదం బెక్కి వధింపు మీపును మమీయ స్ఫారసారథ్యని

ర్భరభంగిక దశకంధరుం ద్రిభువనీభంగోన్నమత్కంధరున్.

147

మ అనినఁ మాతలి నాదరించి యరదం బారాఘవుం డెక్కి యు

క్కున మీఁకొ రిపుకోటిమీఁద విసలత్కంధవహార్ద్యమహా

స్వనభిన్నాఖిలదిగ్విభాగుఁ డగుచుఁ శిశాతాస్త్రధారాభిషే

చనపూతప్రతిపక్షసైన్య డగుచుఁ సంరంభదుర్వారతన్.

148

ఉ. అత్తటి రావణుండు విలయానలదుష్పహమూర్తి యై నరేం

ద్రోత్తముమీఁదఁ దేరు గడు నుగ్రగతిం బఱపించి సగతతో

ద్వైత్తశరప్రవాహపరివీతదిశాముఖుఁ డైన జూచి వే

రుత్తిల మంది రాతనినముద్ధతికిఁ శివినుండి నిష్టరుల్.

149

వ. ఇట్లు దలపడి రామరావణు లతీహారంబుగాఁ బోరం దొడంగి రంతఁ బంక్తి

వదనుండు నిబిడజ్వాలం బగుశూలంబు రాఘవుమీఁదం బ్రయోగించిన నతం

డును నడుమన దానిఁ దునియలు నేసిన నీసుసం బెరిగి సుఁవైరి మఱియును

దరతరంబ శతసహస్ర సంఖ్యలు గలశూలంబులు భిండివాలంబులుఁ దోమరంబులు

శరంబులుం బఱఁగించి యంబరం బెల్ల నస్త్రమయంబు గావించిన నఖిలభూతం

బులును హాహాకారవ్యాకులంబు లయ్యె నసురసైన్యంబున భేరిప్రముఖతూర్వ

నినదంబులు సింహనాదంబులు నెలంగె నంతఁ గొండ్లాకనేపునకు రావణప్ర

యుక్తం బైనశస్త్రాస్త్రదహనం బంతయు నిరంతరవిశిఖధారాసారంబునం గబ

ళించి రామజలధరంబు గంభీరసంరంభంబునం బొదలుటయు సకలస్థవంగసముద

యంబును బ్రహ్మకోలాహలం బయ్యెఁ బదంపడి.

150

— శ్రీ రామోదయ రావణానురుని సంహరించుట. —

సీ. కమనీయకనకపుంఖప్రభాభాసియుఁ దీక్ష్ణముఖంబును దివిజయక్ష

మునిసిద్ధసాధ్యసమైవాదాపహంబు నై విలసిల్లుబాణ శివువీరవరుండు

గైకొని బ్రహ్మస్త్రోతమం త్రాభియుక్తంబుగా నొనరించి కార్తవీరమున

సంధించి జగములు జయపెట్టె జెచ్చెరఁ దివిచి యేయుటయును దీవభంగి

- ఆ. గడఁగి యాశరంబు గల్పాంతదహనంబు, పోలెఁ బంక్తికంఠఁ బొదివి నీటు
గా నొనర్చె సూత్రఘనః ధరభ్యసః, నున్వితముగ నొక్క మాత్ర లోన 151
- వ. అప్పు డంబరంబున దివ్యతూర్వనాదంబులు నెలంగం గలంగి యనుగు తెల్లఁ
దొలంగిరి గంధర్వగానంబులు నప్పిరోనర్తనంబులుఁ బ్రవర్తిల్లె నింద్రాదిదేవో
త్తము లన్నరదేవోత్తముం బ్రస్తుతించుచుం బ్రమోదంబు నొందిరి. 152
- క. ఏకోత్సవంబు లయ్యెఁ ద్రి, లోకంబులు నఖిలలోకలుంటాకుండు ఘో
రాకారుండు దశవదనుండు, గాకుత్స్థనిశాతశరముఖంబునఁ బడినన్. 153
- ఉ. అంత ననంతకీర్తి శరణాగతరక్షణశాలి రాఘవుం
డెంతయు వేడ్కతోడ నసురేంద్రుడంబున నవ్వీభీషణుకా
సంతతపుణ్యుఁ బుణ్యజనసంతతివర్ధకుఁ గట్టెఁ బట్ట మ
త్యంతదయాంతరంగుండు గృతాహితభంగుండు దానుఁ దమ్ముండన్. 154
- వ. తదనంతరంబు యవింధ్యుండు విభీషణసహితుం డై జానకీ నుచితయానంబున
నునిచికొని రామదేవుపాలికిం దెచ్చి దేవా దేవిం బరిగ్రహింపు మని విన్న
వించుటయు నతండు. 155
- చ. ఆతిమలినాంగి జీర్ణమలినాంబర¹ధారిణి సంతతాశ్రుపం
కితవిలసత్కపాలఁ బరికీర్ణజటాయిత కేశభార నా
యతఘనదుఃఖిదూషితఁ బ్రియాంగనఁ గన్గొని యస్త్రియాత్ముం డై
నుతచరితుండు దద్దయు మనోవ్యభ సేయుచు నింతికి ట్లనున్. 156
- నీ. అధికదుష్టాచారుఁ డైనదశాననుఁ డింతకాలముఁ దనయింటఁ బెట్టి
కొని యున్ననిన్నుఁ గైకొనిన నస్తచ్చురిత్రముఁ కుఁ దొడరదే ధర్మహాని
పరిభవంబునకు నై ప్రతీకాఁముగ వైరఁ గూల్చితి గాని నీకోటకుఁ గాదు
మెలఁత నీచరితంబు మేలైనఁ గీ డైనఁ గా సమ్మ నిన్ను నిక్కముగ నొల్లఁ
- ఆ. బరఁగఁ గుక్కువారఁ బడినహవ్యముభంగి, యయ్యె నీతెఱంగు నరయ నిపుడు
గాన యిచటఁ దడయఁ గాదు చెచ్చెర సీకు, నిష్ట మయినకడకు నేగు మతివ.
- ఆ. అనినఁ జెవులఁ గొఱవి గొని చూడెన ట్టైనఁ, దాల్చి పెల్లగిల్లఁ దరళనయన
మొదలు నఱక నొకగు కదళివందంబున, నెలఁత దల్లడమున నేలవ్రాలె. 158
- క. వెఱగుపడి హర్ష రాగము, దఱిగిన వెలువెల్ల నై వదనములు వ్రాలం
దెఱఁ గేడి టిచ్చుపడి ర, త్రఱిఁ దర్పంజనము తెల్లఁ దద్దయు వంతిన్. 159
- తే. పడఁతి ²యల్లన మఱికొంతవడికిఁ దెఱసి, యలసమూ రియై దండడి నశ్రులురులఁ
గేలు మొగిడించి పనుమతీపాలుఁజూచి, యెలుఁగుగుత్తుకఁ దగులంగ సట్టులనియె.
- క. నినుఁ గీడు వొరయ. కుండఁగ, జనులకు నానిక్క మెక్కు జననాయక నే

ననలంబుఁ జొచ్చి వెడలెడ, గనుఁగొను మిచ్చనవు నాకుఁ¹గరుణింపు దగన్ 161

ఉ నా దగుబుద్ధి నీదుచరణస్తరణంబ యొనర్చుఁ గాని²యొం
డేదియు నెన్నఁడుం దలఁప దిట్టిద యొం డొకచంద మైన ని
మ్మేదినియుం గృతానుఁడు సమీరుఁడు శీతకరుండు సర్కుఁడుం
గా దన కీక్షణంబ ననుఁ గాల్చె³ వెల్పులు చెట్ట నేతురే. 162

వ. అని పలుకుటయు నిష్పడు పృథివ్యాదిభూతంబు లెలుంగులు సెలంగ నెల్లవా
రును వినం దమతమనామంబు లెఱింగించి యిట్లనిరి. 163

క. విను ముత్తమురాలు సుమీ, జననాయక జనకతనయ సందేహపడం
బనిలేదు మాకుఁ దెల్లము, జనలకు మము మొఱుగ రాదు సోలక్రియలన్.

వ. అనిన యనంతరంబ సోలసురమునిగణసహితంబుగాఁ బితౄమృత్యుండు సను
దెంచి రాఘవుచేత⁴ సమస్కృతుం డై యిట్లనియె నయ్యా నీవు సకలభూత
దస్సహం డైనరావణుం బరిమార్చి లోకహితంబు నేసితేవి వినుము నలకూ
బరుశాపంబునం జేసి దశగ్రీవునకుఁ బరస్త్రిలయందు పౌలాత్కారంబు నెల్లదు
గావున నీధర్మపత్ని యొం డొక్కదూరితంబును బోయదు నీవు నిర్విచారుండ
వై యిప్పటివ్రతం బరిగ్రహించి నెమ్మదిఁ బురంబున కరుగు మని పలికి యతనికిఁ
బ్రియంబుగాఁ దత్సమరనిహతు డైనవానరులఁ బ్రాక్షజీవులం గాఁ జేసి పర
మేష్ఠి సనియెఁ బురందరపాఠియును దాశరథి వీడ్మోని హరిసహస్ర యుక్తం
బయినరథంబు గైకొని నాకలోకంబున కరిగె నంత. 165

మ. అవిరోధంబున జానకీసహితం డై యాబద్ధరత్నప్రభా
నవపుష్పకం బగుపుష్పకం బనువిమానం బెక్కి యర్కాన్వయ
ప్రవరుం డిమ్ముల నేగె నమృదభరప్రాగ్భారవారాకర
ప్లవమానుం డగుచుం బురంబునకుఁ బ్రాప్తశ్రీవిశేషాన్నతిన్. 166

వ. ఇట్లరిగి భరతాదిబంధుజనంబులు నఖిలపరిజనంబులు నభినందింప వసిష్ఠవాచ
దేవాదివిరహితం బైనయభిషేకశోభనంబు వహించి రాముండు సుగ్రీవ విభీష
ణాది సుహృద్జనంబులను ఋక్షవానరబలంబులను బ్రకట బహుమానవిశేష
బుల నాదరించి వీడ్మోలిపి యధీమతభోగంబుల నిరంతరత్యాగంబుల
బ్రభూతయాగంబులఁ బ్రసిద్ధుం డయి బహు సహస్రవత్సరంబులు వసుమ
సంరక్షణం బొనరించె నిది రాఘవుచరిత్రంబు. * 167

ఉ. వారికి యిట్లు పూని వనవాసనింతదుఃఖమున్ మహా
వైరికృతాపకారదురవస్థయు నోర్చి శుభంబు నొందఁడే

1 గరుణంబు నగున్. 2 నొం, దెనియు...యొం దొకచంద. 3 సత్కృతుం. * ఈ

చంబునకుఁ దర్వాక వొకప్రతి, "క. వినినను చదివిన ప్రసన్న, జనులకు నధికంపుఁబాపనంఘన
జాతున్, మనముగ శ్రీ నరహరును, జువాయక తుదిని గల్గి న్నర్లయభిమున్." అని యున్న

- చ. ఆమృతమయంబు సువ్రే సుగుణాకర యిమ్మహనీయరస్తుయు
గ్ధ మివియ యుండు నేనిఁ ద్రిజగంబులయందు నశేషశత్రులో
కమునకు నీవు వధ్యుడవు గావు నిరంతరసౌఖ్యసంప్రమో
దమున వెలుంగు దీ విది హితంబుగఁ జెప్పితి మోసపోకుమీ. 286
- క. అనిన విని సూతతనయుడు, వినయంబున నిట్లు లనియె విప్రాకారం
బున వచ్చినవేల్పువు నీ, వనఘా యెవ్వడవు నాకు నానతి యీవే. 287
- క. అనిన నతఁ డేను సూర్యుడ, మనమున నీయందుఁ గలుగుమక్కునఁ గర్జం
బొనరఁగ నుపదేశింపం, జనుదెంచితి ననిన నతఁడు సంభ్రమ మొప్పన్. 288
- వ. అభివాదనంబు నేసి దేవా దేవర నా కత్యంతహితుండ వగుటం జేసి కృతార్థుండ
నైతి నిం కొక్కవిన్నపంబు నేనెవ నవధరింపుము. 289
- ఉ. భూసురకోటి వేడుటయుఁ బోడిగఁ బ్రాణము లైన నీగ నా
బాస దినేశ¹లోకమునఁ బ్రస్ఫుట మింతయు నట్లు గావునఁ
వాసవుఁ డట్టె న న్నడుగ వచ్చుఁ బ్రియం వడి నాకు నొక్కబ్రా
తే సురలోకవందిత మదిం గవచంబును గుండలంబులున్. 290
- క. జగములనెల్లను నిండిన, పొగడిత గడువెలితి నేసి పొల్లయొడలికై
తగవే జన్మవ్రత మిటు, విగ² విడువఁగఁ నేడు నాకుఁ ద్రిభువనదీపా. 291
- మ. మఱి గుంతీసుతపక్షపాతి యగుచున్ మాయాస్వరూపంబుతో
జితధైర్యుండు శతకృతుండు నను భిక్షింపంగ నేరెంచున
ట్టి తెఱం గైనఁ దదీయ³కీర్తియ చుమీ డిందుం ద్రిలోకీనము
న్నతమై యొప్పు మదీయ⁴కీర్తి యిది సూ నాపుణ్య మెబ్బంగులన్. 292
- ఆ. కీర్తి విడువఁ జాలఁ గీర్తితో మెలుగంగఁ, జాపు వచ్చెనేనిఁ జత్తుఁ గాని
జగములోన నెల్ల సడికంబుఁ జాపు మే, లనఁగఁ బరఁగుమాట యనఘ వినవే. 293
- ఉ. కీర్తియ యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ గీర్తియ తల్లియుఁబోలె ప్రోచు న
తీర్తియ⁵ యాయువున్ సిరియుఁ గీర్తివిహీనుడ చూ శవంబు దు
ష్కీర్తను నెల్లచేటులును గిట్టి వారించు ననందె తొల్లి భ
క్తార్తిహరుండు నాఁ బరఁగు నంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్. 294
- నీ. విప్రులు గడు నర్థి వేడినఁ గడిమితోఁ బొచ్చెంబు నేయక యిచ్చు బొకటి
బలితంపుఁబగతురఁ బరిమార్చు బొక్కటి దండియై యనిఁ జచ్చుటొందె బొకటి
శరణాగతుని నెట్టిశత్రుని నైనను గరుణించి చంపక గాచు బొకటి
భావినీద్విజన్మభ్రాతృకులైన యాపదఁ జెచ్చెరఁ బాపు బొకటి

1 దీని నుడువంగఁ జతుర్ముఖుఁ డైన నోరు ద, న్వాసవు. 2 తె... త్రిభువనంబ్యా
తి వర్తనము నిందించున్ ద్రిలోకీనమున్నకయై 4 భర్తయన్ సిరియు...దుష్కీర్తకు శత్రుభావ
ము. 5 గలిమిలో; గరిమతో; గలిమితో...కరుణఁ గయ్యరిమునఁ గాచు.

- అ. ¹యనఘ యివి వ్రతంబు లై చెల్లు నాకు నిం, దొకటి దప్పె నేని వికలకీర్తి
నగుదుఁ గాన యిత్తు నఖిలభావముల నా, ఖండలునకుఁ గవచకుండలములు. 295
- వ. అనినఁ గర్ణకకు సూర్యుం డి ట్లనియె. 296
- క. కడునెయ్యుర్దు హితముగఁ జె, ప్పెడువలుకులు వినవు గరము జేలవు నీ వె
క్కడ బుద్ధితెరువు లెక్కడ, చెడక వినుము నీకుఁ దెలియఁ జెప్పెదఁ గర్తా. 297
- క. తనకుఁ దనయులకు సతులకు, జననీజనకులకు బంధుజనులకుఁ గీ డొం
దనితెరువునఁ గీర్తి గొనఁ, జనుఁ గా కందలును జెడుయశం జేమిటికిన్. 298
- ఉ. కావునఁ నీవు ప్రాణములు గావుము కీర్తి య టుండ నిమ్ము నీ
జీవిత మున్నఁ గీర్తి మఱి చేరదె కీర్తి యొకం డనంగ నే
లా వనితల్ దనూభవులు ²లక్ష్మలు బంధులు సార్వభౌమతే
బోవిభవంబు నిమ్ముడఁ జొప్పడుఁ బ్రాణ మొకండు గల్గినన్. 299
- క. మృతుఁ డైననరుఁడు వెన భ, స్తితుఁ డై చనుఁ గాక కీర్తి మేలిమి గనునే
మృతదేహంబునకు నలంకృతిఁ జేసినయట్లు మృతునికీర్తియుఁ బిదపన్. 300
- వ. నీవు నాకు నత్యంతభక్తుండ వగుటంజేసి భక్తజనరక్షణంబు గర్తవ్యంబు గావున
నీ కి ట్లన్నియుం జెప్పవలసె మఱియు దేవనిర్మితం బైనరహస్యం బొక్కటి గలదు
దానంజేసి నీయందు నాకు వాత్సల్యంబు మిగిలియుండు నది యిప్పు డేను జెప్పఁ
బిదఁ దనయంతన యెఱుంగఁబడియెడు నీకు నర్జునునకుం దెగనికగ యైయుండు
మీకుఁ గయ్యంబు నయ్యెడు నందు నీవు సహజకుండలమండితుండ వగుటం
జేసి యర్జునున కజయుండ వయ్యెద వట్లుంగాక నీనిం గోలుపోయి తేని నెంతయు
దెప్పరం బగు ననినం గర్జుం డి ట్లనియె. 301
- మ. కరుణామూర్తివి నీవు సంతతము భక్తశ్రీసమాధానత
త్పరచిత్తుండవు గావునం గడఁగి నావై మక్కువం బిద్ది నీ
వర మే లానతి యిచ్చి తిం కొకటి దేవా నిన్నుఁ బ్రార్థించెదం
గరుణా నాప్రతికూలదుర్గలితవాక్యంబుల్ సహింపం దగున్. 302
- క. అన్యతమున కెంత వెఱుకును, విను మంతకునకును నంత వెఱవ ³మును గ్రహిం
చినవ్రతము విడిచి దుర్గతిఁ, జనఁ జాలుదునయ్య నన్నుఁ జనునే మాన్పన్. 303
- వ. అర్జునుండు దుర్జయుం డని చూడ వలదు నీవును మదీయంబు లగుదివ్యాస్త్ర
వికేషంబు లెఱుంగుదు జామదగ్న్యండును ద్రోణుండును నాకు నొసంగి
దివ్యాస్త్రంబు లప్పంబులు గావు గావున నవశ్యంబును సమరంబున సమరరాజ
నందనుం దెగటార్చి వోవుదు నీ వింక నొండు దలంపక నాకు ననుజ్ఞ యి వ్వునిన
నొక్కింత విచారించి ⁴యాదేవుండు రాధేయున కి ట్లనియె. 304

1 యన యిది; యనఁగ 295. 2-లక్ష్మలు...ని వ్రుదరఁ; నిమ్మ భరఁ త ల్లరిగ్రహిం
3 మాదితేయంబు.

— మూర్ఖుడు గర్హితో చిందు చేశక్తిఁ గ్రహిం మని చెప్పట —

తే. ఎల్లభంగుల నిశ్చయం బిదియ యేని, వత్స విను మింక నొక్కటి వాసవునకుఁ
గలదు దారుణంబును నమోఘంబునైన, శక్తియది నీకునడుగుము సవినయముగ.

క. తొలితొలి బలసూచనుచే, జెలువుగ నాదివ్యశక్తి సేమఁ గొని కుం
డలములుఁ గవచంబును మఱి, యలఘమఱి యిమ్ము భద్ర మగు నట్లయినన్.*

ఉ. వైరులఁ జంపి చంపి వెస వచ్చుఁ గరంబున కాజిహాసన న
ద్వారుణశక్తి వాసవుఁడు దానన యెల్లి సహస్రసంఖ్యలం
గ్రూరసురారిసంఘములఁ గూల్చె మహాభుజ సీకు నెమ్మి నా
ఘోరపుసాధనంబు దొరకొన్న నవశ్యము గెల్తు ¹హోరులన్. 307

వ. అని చెప్పి కమలహితుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ గర్ణుండు వాసపురాక కెదురు
చూచు చుండె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 308

మధురాక్కర. కలదు దేవగుహ్యం బని కమలబాంధవుఁడు గర్హఁ
బలికె నని చెప్పి తది యెద్ది బలియుఁ డాసూతజండు
లలితకవచంబు మణికుండలములు నెమ్మెయిఁ బడసి
వెలసె నివ్వెధ ²మింపుగ వివరింప వలయు నాకు. 309

వ. అనిన వైశంపాయనుం డది యంతయుం జెప్పెద విను మని యిట్లనియెఁ దొల్లి
కుంతిభోజకడకు దుర్వాసుం డతఁ డి యె విచ్చి వానిచేతం బూజితుండై నాకు
నీయింటఁ గొంతకాలము వసియింప నిష్ఠం బైనది నాయున్నయంతకాలంబును
నీవును నీయనుచరులును నిర్వాజం బగుభక్తి సేయ వలయు నిట్లోపుదే
యనుటయు నొడంబడి యతండు దనకూతుం బృథ యగుకన్యకం బిలిచి య
మృహామనిం జూపి. 310

ఉ. దేవసమానుఁ డీధరణిదేవుఁడు వేడుక మగ్నహంబునం
దా వసియింపఁ గోరుటయు దానికి నేనును నియ్యకొంటి సిం
దీవరనేత్ర నీవుఁ గడు ధీరపు ధీవివయోపచారసం
భావితవృత్త వట్లగుట భక్తి భజింపుము బ్రాహ్మణోత్తమున్. 311

క. ఇతఁ డెయ్యది యెత్తటి సమృతిఁ గోరిన నది ఘటించి ³మచ్చిక నిడి తో
పితుఁ జేయు మిమ్మహాత్ముని, మఱి యలుగక యుండవలయు మానిని యెపుడెన్.

ఆ. వినుము విప్రవరులు వెడవెడ గినిసిరే, నియును ధరణి యెల్ల నీటు సేయఁ
జాలుదురు తపగి ప్రశస్తలు దుర్వార, లేజు లెందు వధికిధీమతులు. 312

క. భూదేవపరాభవమునఁ, గాదే వాతాపిదండకప్రభృతులు వెం

* 306-307 వ పద్యములకు నడుమ, 'వ. అష్టాపాదంబు తెలుగుఁ జెప్ప నిచ్చెను' (తెచ్చుం గరం బచ్చెను) దానివిశేషంబుఁ జెప్పెద విను మని మఱియు నిట్లనియె. అనుచు మొదలగా నొక ప్రతియండు కావ్యముకాది. 1 వైరులక. 2 మంతయు. 3 మంచిన నిడి; మంచినఁ బడి.

పేది చెడిరి భూదేవస్సమాదరమునఁ గాదె బ్రతీనవి యిజ్జగముల్. 314

సీ. పసిబిడ్డ వయ్యన బడతే నీవెంతయు గుణవంతురాలవు గురులయందఁ
చెద్దలయందును బృథివీసుతులయందఁ గడు ¹భక్తి నేయుదు కమలనయన
బంధులు జేలులు సంబంధిజనంబులు బురమువారును సంతపురమువారు
బూబోడి నిను నెమ్మి బొగడనివారు లే రేమని వర్ణింతు నేను నిన్ను

తే. యదుకులంబునఁ బుట్టి యత్యంతసౌఖ్య, మమరఁ బెరిగితి నాపుత్రివై త్రిలోక
సుందరము రూపు స్త్రాయంపుసొంపు నిట్టి,దిచ్చరిత్రంబు సతులకు నెందుగలదు.

ప. నీగౌరవంబంతయు నెఱింగి కాదె వహ్నిసమానుం డైన యీమహాముని నారా
ధించుటకు నీయందు భారం బెక్కించెద నీవును దర్పంబును నహంకారంబును
దూరంబున నిడి యిష్టాన్యపురుషం బరితుష్టం జేసి కృతార్థతం బొందు మనిన
నక్షన్నియ దండ్రి కి ట్లనియె. 316

ఉ. కోరుదు నేను విప్రతటిఁ గొల్వఁగ నెప్పుడు నాత్మలోన నా
కోరినకోర్కీ నేడు దలకూడె నరేశ్వర యట్లుఁ గాక నీ
²కోరినయట్టియవిధము గోరి యొనర్చుట నాదుభాగ్యసం
భారము గాదె యూఱడుము భారము నాపయిఁ బెట్టి నెమ్మదిన్. 317

ప. అని పలికిన సంతసిల్లి కుంతిభోజుండు దుర్వాసున కక్కన్నియం జూపి యి ట్లనియె.
క. ఈపిన్నది నాకూఁతురు, తాపసజనముఖ్య మిమ్ముఁ దాఁ గొలువంగా
నోపుదు నని పూనెం బసి, పాప సుండి కినుక లేక పని గొనవలయున్. 319

— ౩ కుంతి దుర్వాసునకుఁ బరిచర్య నేయుట —

ప. ఎఱుంగక తప్పుగా మెలఁగె నేనియు దానికి నైఁచి నేరుముల్
గఱపి ప్రియంబుతోఁ గొలుపు గైకొనఁగాఁ దగు మీకు బాలురుం
దెఱవలు వృద్ధులుం దమకుఁ దెల్లమ దప్పులు నేసిరేనియున్
మఱితురు గాని యల్లరు సమగ్రసమాన్వితు లై నతాపసుల్. 320

ప. అని యప్పగించి యప్పార్థివేంద్రుం డప్పు డమ్మునీంద్రునకుఁ జంద్రికాధవళం
తై నసాధంబునందు శయనాసనప్రముఖోపకరణంబులు నభిమతాహారసాధన
ద్రవ్యంబులు నాయితంబులు నేయించి తాను సంతసంబున నూఱడి యుండె
నంత. 321

క. భావించి నాఁడునాటికి, వేవిధముల మిగుల భక్తివినయంబులతో
దైవోపచారముల భూ, దేవోత్తముఁ గొల్పెఁ గుంతిదేవి నియత యై. 322

సీ. ఆతఁడును దద్బాస మరయంగ మది గోరి రూపించి ⁴యిటపోయి రేప వత్తు
పని పోయి నడికిరే యర్థితోఁ జనుదెంచ రేయి వచ్చెద నని రేపు వచ్చు

1 నేప్రాద్ధువచ్చిన నింత యప్పుడ భక్ష్యభోజ్యముల గ్రోత్తపొల్పుగ నొనర్చు నెయ్యది గోరిన నిచ్చకు రాఁ బెట్టు నలయదు మదినైన నలుగ దెవుడు

ఆ. ననుదినంబు భోజుఁ దాత్తజఁ బిల్పి త, ద్వర్తనంబు నడుగ వనజముఖయుఁ దాను గొల్పు తెఱఁగుఁ దాపసవరునిచందమును జెప్పుచుండుఁ దండ్రి యెలర.

వ. అంత నొక్కసంవత్సరంబు పరిపూర్ణంబయినఁ బ్రీతుండై దుర్వాసుండు గుంతిం జూచి నీచేసినయారాధనంబునకు మెచ్చితి నభిమతంబు లిచ్చెద నడుగు మనిన నమ్మానిని గృతాంజలి యై మీరు నావలనం బ్రసన్నుల రయితిరి దీనికి మాతం డ్రియుం గరంబు నలరు నింతియ చాలు నొం డేల యనిన నతం డట్లేని నిది యొక్కమంత్రంబు గైకొను దీనంజేసి యెయ్యేనివేల్పు నాహ్వనంబు నేసెద నవ్వేల్పు సనుదెంచి నీవశంబున నుండు ననిన నొం డన వెఱచి కుంతియుం బ్రసాదం బనియె నమ్మునీంద్రుండు దాని కమంత్రంబు విధియుక్తంబుగా నుపదేశించి కుంతిభోజని దీనించి నిజేచ్ఛం జనియె నంతఁ గొంతకాలంబునకు. 324

మ. మది గారుణ్యము నేసి విప్రవరుఁ డీమంత్రంబు నా కిచ్చె నే నిది యేచందము చూతు నంచు నొకనాఁ డిచ్చు శ్కృతస్నాత యై సుదతీరత్నము పూర్వశైలతటిపై శోభిల్లుతిగ్దాంశుఁ జూచి దశతర్కముమాడ్కి నుల్లసిత మై చిత్తంబు రాల్లెగన్. 325

వ. సహజకుండలకవచాభిరామం బయినతదీయమూర్తివిభవంబున కోటువడి దేవా భవత్సమానసుందరుం డగునందనుం గరుణింపవే యని మనంబునల గోరుచు మంత్రోచ్ఛారణంబు నేయుచున్నఁ బ్రభాకరుండును నిజయోగబలంబున మూర్త్యంతరంబు ధరియించి కుంతిపాలికిం జనుదెంచి మధురస్వనంబున. 326

తే. ఆబల నీమంత్ర బలమున నరుగుదెంచి నాడ నీవాడ నైతి మనగిప్రియంబు నీకు నెయ్యది యొనరింతు నిజమ చెపుమ యనినఁ బడఁతి యి ట్లనుఁ గమలాప్తుతోడ. 327

తే. కార్య మొక్కటియునులేదు కౌతుకమున, నేనుమంత్రంబునొడివెతినింతమాత్రం జేసి నీకు నిచ్చటికి విచ్చేయ నేల, దివికి నరుగుము క్రమ్మటి దేవ నీవు. 328

వ. అనిన దానికి సూర్యుం డి ట్లనియె. 329

ఉ. క్రమ్మటి పోక తప్పెడినె కామిని యే మని మున్ను నీవు చి త్తమునఁ గోరి తవ్విధము దప్పక యిప్పుడఁ బల్క రాదె తే జమ్మన మత్సమానుఁ గవచస్ఫుటకుండలమండితాంగు స త్సమ్యక్ బుద్ధుఁ గోరవె నిజమ్ముగ నావలనం దలోదరి. 330

1 నెప్పుడు వచ్చిన నింత యప్పుడ గ్రోత్తలగ భక్ష్యభోజ్యాదు లొగ నమర్చి...ననుదినంబు పరిపూర్ణ దాత్తజః. 2 కుంతిద్యుతః; ముకుత్సూత...రంజిల్లఁగాన్. 3 గాత.

- వ. కావున నిప్పుడు మదీయసమాగమధబున కొడంబడుము నీకోరినయట్టి తన
యుండు జనియించు నిట్లు నేయనినాడు. నిన్నును భవజ్జననీజనకులను
భస్మంబునేయుదు మఱియు నీదైనశీలవృత్తంబు లెఱుంగక మంత్రంబు గర్వం
బునంజేసి నీ కుపదేశించిన తాపను నీక్షణంబ నిర్దహింతు నిదె యంబరంబున
నుండి యింద్రాదిసురవరులు నీకతమ్మునఁ జిక్కువడి యున్ననన్ను సవ్యచున్న
వారు వీరిం జూడు మని దివ్యసృష్టి యిచ్చినం జూచి కుంతిభోజరాజనందన
దెందంబున నమందలజ్జావివశ యగుచు దినేశ్వరున కిట్లనియె. 331
- క. నను నిచ్చుటకుం గత్తలు, జననియు జనకుండుఁ గాక చనునే నాకుఁ
వనితాధర్మపు విడువఁగ, ననఘా యిట్లయిన ¹ధర్మహానియుఁ గాదే. 332
- ఆ. మంత్రబల మెఱుంగ మదిఁ గోరి తప్పుసేసితి మహాత్మ దీనిఁ జెట్టగాఁగ
నవధరింప కెట్టులైన నాబాల్యంబుఁ, గరుణ నైఁచ వలయుఁ గమలమిత్ర. 333
- వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల దివాకరు ననునయించి యెట్లునుం గ్రహఱిం
పనేరక దనకారణంబునఁ గులంబునకును గురుజనంబులకును నపాయం బగు
ననియునుం దలపోసి భయంబు మిగులఁ దెగువ నేసి యతని కిట్లనియె. 334
- చ. ముదము దలిర్ప బంధుజనముఁ గురువర్గముఁ గూడి రూఢి నొ
ప్పిదముగ ధర్మమార్గమునఁ బెండిలి నేయఁగఁ బిమ్ముట సము
న్దదరసకేళిశీల గరిమం బగుఁ గాక కులంబు శీలముఁ
వదలి పథరాజనంబులకు వచ్చునె యిమ్మెయి వేడ్క సల్పఁగన్. 335
- క. బంధుమతి నైన నను నిర్బంధముమెయి ధర్మబాహ్యఃకథమున నలిసి
బాంధవ యిటు నేయుటయును, మంథరభవదీయకీర్తి మలినము గాదే. 336
- చ. జగములయందు ధర్మపును సత్యము నీయది గాదె ²యెందు నే
తగవులు నీయెఱుంగనివిధంబులె యిట్టిది నీదుభంగికిం
దగ వగునేని మార్పలుకుదాననె యే నగుఁ గాక నీకు నిం
పగు లెఱుఁ గాచరింపు మిట యావల నయ్యెడ నింద కోర్చెదన్. 337
- సీ. ఆనుటయు నద్దేవుఁ డయ్యిందుముఖఁ జూచి తల్లిదండ్రులును బాంధవజనులును
గారు ని స్నీగిఁ గత్తలు విను నీవ యొడయురాలవు నీకు నుజ్జ్వలాంగి
కామంబు లెల్లను గామించి పొందుట నయ్యెడ గన్యాశబ్ద మట్లు గాన
యాత్మతంత్రత్వంబునందు నీ కెగ్గు లే దే నేల నడతు ధర్మైతరంబు
- ఆ. మత్సమాగమమున మదిరాక్షి నీదుక
న్యావ్రతంబుఁ జెడదు నందనుండు
నధిక తేజుఁ డుదయ మగు నెన్ను లోకనిం
దయును బొంద కుండుఁ దథ్య మబల. 338

— కుంతి సూర్యునివరంబునఁ గర్భంబు దాల్చి కడ్డం గాంచుట —

వ. అని యొడంబటిచి సూర్యుండు దత్తమాగమంబునం ప్రీతుం డయి దానికి గర్భాథానంబు నేసి గగనంబున కరిగె నంతఁ బూర్వవక్షంబున చంద్రుం డునుం బోలె గర్భంబును గ్రమంబునఁ బ్రవర్ధనంబు నొందుచు నభివృద్ధి క్తం బయ్యును బ్రభాకరుమహిమంజేసి లోకవిదితంబు గాకుండె దత్ప్రకారంబు దాదికూతు రొక్కితియ యెటుంగు నిట్లు వర్ధిల్లుచుం బది యగుమాసంబున నొక్కనాటినిశాసమయంబునం గన్వాయితగిపురంబునందు. 339

ఆ. కొడుకుఁ గనియె సహజకుండలకవచాభి, రాము విమలకమలకోమలాక్షు దీర్ఘబాహుఁ బారుదృఢదేహుఁ దరుణార్క, తేజఁ గుంతిభోజరాజపుత్ర. 340

వ. ఇట్లు జనియించిన యర్థకుం జూచి లోకాపవాదభయంబునకుం దలరి వెఱచి యాక్షణంబ యొక్క మంజూషలోన నబ్బాలకుం బదిలంబుగా నిడి దాని నతి దృఢంబుగాఁ దెప్పం బంధించి సఖయునుం దానును గొని చని పురసమీపగతం బయిన యశ్వనదీప్రవాహంబున విడిచి కుంతి యెంతయు సంతాపంబున నిట్లని విలాపంబు నేసె. 341

ఆ. కొడుక నిన్నుఁ గాంచుకొఱతనోముల కాని, వెంచి గారవించి వేర్చినీదు ప్రోవుఁ గుడువఁ గాంచుపుణ్యంబు దుదిముట్ట, నేల చేయ నైతి నేను గుఱ్ఱ.

మ. ²నెఱయం బున్నచుచందురుం జెనయునీనెమ్మోమునం దియ్య మై చిటున వ్యాప్యంగఁ జూడ నీక పులకల్ నెల్వొంద నిన్ గ్రుచ్చి య క్కఱ దీఱం బొరి నక్కునం గరము వీడం జేర్చ నీ కిమ్మెయిన్ వఱదం ద్రోవగఁ జేసెనే యకట దైవం బెందుఁ బొత్తుకొ నుతా. 343

నీ. ఏపుణ్యసతీకి నీ వింకఁ ³జేపడియెదో యొక్కడఁ బడియెదో యే నెఱుంగ నేపుణ్యురాలాకో యిప్పుడు నినుఁ బుత్తుఁగాఁ గాంచుటకు మేలికలను గాంచు లలిఁ బాంసుకేళి నల్లన నడపాడుచు నవ్యక్తమధురవాక్యామృతంబు వీనులఁ గురియుచు పెడదగన్నులుఁ బిన్ననవ్వును శుభలక్షణములు నమరఁ

ఆ. దేజరిల్లునిన్నుఁ దెఱవ యెవ్వతయొక్కొ, యడర గ్రుచ్చి యురమునందుఁ జేర్చి వేడ్క మిగిలి వేనవేలభంగులఁ గొని,యాడి యాడి ముద్దు లాడుఁ గొడుక.

ఉ. లాలితయావనోజ్జ్వలవిలాసములం దిలకించి సుందరా భీలవిచేష్టితం బమర భీమ⁴మనోభవసింహరేఖమై వ్రాలవె యింక నీ వెలమి వామవిలోచన లంగజన్మతీ లాలస లై విపక్షులు భయాలసు లై భృతి యేది చూడగన్. 345

1 మందసలో... దెప్పంబునం బంధించి. 2 నెఱయం బున్నచుచంద్రులో పొరయ...య, క్కఱయారక; య, క్కఱయేదం; య, క్కఱతోడన్...వఱకం; వఱకం వఱవం; 3 మందసండ్ పే...నల్లన నడపాడుచు...లలి నై వేనవేల. 4 వయోద్యహ...లంగజన్మహ.

- ఆ. ఎచట నున్న వైన నెల్లప్పుడును నిన్ను, గన్నులారఁ జూడఁ గాంచు గాన
తనయ నిన్ను గనినతఁడుండు గడుభన్యుఁ, డయ్యె మందభాగ్య నైతి నేను.
- చ. ఇనుఁ డఱచేత మాటు వడు తెన్నఁడుఁ గల్గునె నిన్ను నెమ్మి నేఁ
గనియెడఁ గాక యింక నొకకాలమునం దయినం దనూజ నీ
వినుతశరీర భావమును వీచుల సన్నఁచికుండలంబులున్
ఘనతరవజ్రవర్తముఁ బ్రకాశత నొందక యుండ నేర్పునే. 347
- చ. దివి భువి నంతరిక్షమున దిక్కుల గాడ్పున నగ్నియందు న
ర్ణవములయందు ఘోరవిషినంబులయందును నీకు ¹ నెప్పుడున్
శివ మగుఁ గాక దిక్పతులు సిద్ధులు సాధ్యులు రుద్రు లాశ్వినుల్
పవనులుఁ బుత్రు నిన్ను గృహ బాయక యెప్పుడుఁ గాచుచుండెడున్. 348
- వ. అని యేడ్చుచుం గుంతి యచ్చటం దడయ వెఱచి గూఢప్రకారంబునఁ గన్యాం
తఃపురంబునకు వచ్చి యెప్పటియట్లు వర్తిల్లు చుండె నట మంజూషయు సశ్వ
నదీప్రవాహవేగంబునఁ జర్చణ్యులెకి జని యందుండి యమునాగతం బై
యట చని భాగీధిం బడి సూతవిషయంబునం బంపానగరంబుచేరువ నరుగు
చుండె నాసమయంబున. 349
- సీ. కృతరాష్ట్రసఖుఁ డైనయతిరథుం డనుసూతుఁ డతివలుఁ దానును నతివిభూతి
గంగలో జలకేళిసంగతుం డై యుండి తుంగతరంగానుషంగవశతఁ
జనుదెంచు ²మంజూషఁ గని కడు వేడుకఁ దనపరిజనములఁ బనిచి పట్టి
తెప్పించి ధీయుక్తి యొప్పు నేకతమున నప్పెట్టెఁ దెఱచి తా నప్పు డందు
- ఆ. వినుత హేమకవచుఁ గనకకుండలధరు, ననుపమానతేజు ఘనుఁ గుమారుఁ
గని మనంబులోన ననయంబు విస్తయం, బొనర గ్రుచ్చి యెత్తికొని ముడమున.
- వ. తనజీవితేశ్వరి యైనరాధకుం జూపి యిట్లనియె 350
- క. అనపత్యుల మైనమనకు, మనపాలిటివేలు పిక్కుమారుని నిచ్చెన్
వనజాక్షి యితఁడు మానుష, జనితుఁడు గాఁ డరయ దేవసంభవుఁడు సుమీ.
- క. అని దానిచేతి కిచ్చినఁ, గొని యురమునఁ ³గదియ నదిమి కొనియెఁ గొడుకు న
వర్ణనిలకుఁ బాలెంతతేఱంగునఁ జన్నులు నేపె నపుడు గూరిమిపేర్చిన్. 351
- వ. ఇట్లాదండతులు ప్రమోదసంపద సొంపారం గుమారుం గొని నిజమందిరంబున
కరిగి యాత్మీయకులోచితంబు లగుజాతకర్తాదిసంస్కారంబు లొనరించి సహజ
కుండలాలంకృతకర్ణం డగుటంజేసి వానికి గర్జన డని నామకరణంబు నేసి రంత.
- క. వసువర్షధరుఁడు గావున, వసునేనుం డనఁగఁ జేరు వానికి నిడి రిం
పెసఁగఁగ భూసురు లాదిత్యసుతుం డిబ్బంగి సూతతనయుం డయ్యెన్. 352
- వ. తద్వృత్తాంతం బంతయు గుంతి తనయాత్మచరులవలన విని శిథిలికృతసంతాప

యయి యుండె నతిరథుండును సంప్రాప్తయౌవనము దైనకొడుకుం దోడ్పొని
వచ్చి ద్రోణాచార్యులయొద్ద నప్రశిక్షసేయం బెట్టె నాసూతసూనుండు మఱియుఁ
గృపాచార్యువలనను జామదగ్న్యువలనను వివిధాస్త్రలాభంబు నొంది క్రమం
బున దురోగ్ధనుతోడ బద్ధసఖ్యులం దై యతనికిఁ బ్రియంబునేయుం దివిరి దివిజ
రాజనందనుతో మచ్చరించుచు బాండవుల కప్రియంబు నేయు చుండె. 356

ఉ. ఆతనియస్త్ర¹విద్యయు సమంచితకుండలభర్త వర్తవి
ఖ్యాతియు నాత్మలోఁ దలచి కౌరవనాయక ధర్మసూనుడు²
భీతమనస్కుఁ దై యతఁ డభేద్యబలుం డని సంతసంబు నై
ర్యాతిశయంబు డించి హృదయవ్యథఁ బొందుచు నుండె గానలోన్. 357

వ. అయుధధిష్ఠిరునకుఁ బ్రియం బాచరింపం గోరి కవచకుండలంబులు కొనుటకై
పురందరుం డొక్కనాడు బ్రాహ్మణరూపంబునం జని మథ్యాహ్నసమయంబునఁ
గర్జుండు సూర్యోపాస్తి సేయు చుండి బ్రాహ్మణులకు నభిప్సితంబు లిచ్చుతఱిం
గని భిక్షుం దేహి యనుటయుఁ గర్జుం డతని కి ట్లనియె. 358

చ. అలసవిలాసలాలసరసాన్నిత లై ననితంబినీజచుల్
వలసిన ³భూరివిస్ఫురితవస్తుసమగ్రము లైనగ్రామముల్
వలసిన నుల్లసన్నజనునర్హ విభూషణగోధనావళిల్
వలసినఁ గోరు మిచ్చెద ధృవంబుగ నాపుడు నాతఁ డి ట్లనున్. 359

క. విను మివి యెయ్యవియును నాకు నభీష్టము గావు నీదు కుండలములు ⁴స
ద్వినుత కవచంబు నిచ్చినఁ, గొనియెద నీ నోపుదేని గుణరత్ననిధి. 360

చ. అనవుడఁ గర్జుం డి ట్లనియె నక్కట యేను విశిష్టవస్తువుల్
గొనకొని యిత్తు నాఁగ నిటు ⁵గోరుదె నీవు దలంప కప్రయో
జన మగువాని భూమిసురసత్తమ యెంతయు తేల వైతి ము
న్నెనయఁగ నిట్టు లెవ్వరును నెయ్యెడ వేడిరె యిజ్జగంబులన్. 361

క. కుండలములుఁ గవచము న, ట్టుండఁగ ని మ్మనఘ వేడు ⁶మొలసినధనముల్
నిండింతు నీమనోరథ, మొం దేమియు వనకు మింక నూర్జితచరితా. 362

వ. అనిన నతం దెవ్విధంబున ⁷నొడంబడక కవచకుండలంబులయంద బద్ధాభిలా
షుండయి పలికినఁ గర్జుండు వానిం బ్రార్థించియుఁ బూజించియు బుజ్జగించియు
ననేకమణికనకాద్రిద్రవ్యంబులు నివేదించియు నెట్లును నొడంబడున నేరక యతని
కి ట్లనియె. 363

తే. ⁷సహజములు నాకు నిక్కవచంబుఁ గుండ

1 వీర్యము...కుండల కర్పచర్మ (వస్త్రవర్త). 2 భూరివిస్ఫురి. 3 నీ, విమలకవచము
4 గోరెద నీవు దలంప నప్రయో. 5 మొండుధనంబుల్. 6 నను మగుదలంబడక. 7 సహజములు
చూడె నాకు నీమహితకవచ, కుండలంబులు యివి లేక యుండెనేని.

లములు నివి లేక యున్న నే సమరభూమిఁ

గడిదిశత్రులచేత భంగంబు వడుదుఁ

గాన యీఁ జాల నయ్యెడ వీని నేను.

364

క. నానాజనపదబహుళము, నానాధనసంయుతంబు ¹నారాజ్యము స
వ్వానంబున నిచ్చెడఁ గొన, వే ననుఁ గారింప కింక విప్రవరేణ్యా.

365

వ. అనియును సతనియందు సుముఖత్వంబు గానక కానీనుండు దరహాసితాననుం
డగుచుఁ గృతకభూసురు నుపలక్షించి యిట్లనియె.

366

చ. ఎఱిఁగితి నేను నిన్ను విబుధేంద్రుడ వీవు జగత్త్రయంబు గ్ర
చ్చుట భవదీయరక్షణమునంద వెలుంగుచు నుండు నిట్టిని
న్నుఁట్రుగ నేను వేడుకొన యుక్తుడఁగాక మొఱంగి నన్ను న
క్కట పడి నీవు వేడు టిది గర్హమె నిష్టతదైత్య చెప్పమా.

367

తే. అనిన నింద్రుఁ డిట్లనియె మీయయ్య పద్మ
హితుండు మున్నింత నెప్పె నీ కిష్ట మెసఁగఁ
గాన యెఱిఁగితి నీ వింకఁ గడవ నేల
యనఘ మాబోటులకుఁ బ్రియం బైనవనికి.

368

వ. అనిన రాధేయుండు దేవా యట్లయిన నఖిలశత్రుఘాతని యైననీయమోఘశక్తి
నాకుం గృప నేసి కవచకుండలంబులు గొను మనినం బాకశాసనుం డిట్లనియె.

ఉ. ఇచ్చెడ శక్తి నీకు విను మేర్పడ నాజి మదీయశత్రులం
గ్రచ్చుటఁ జంపి చింపి యది గ్రవ్వుటి చేతికి వచ్చు చుండు నీ
కిచ్చుట యట్లు గాదు భువి నెందును దుర్జయుఁ డైననీరిపుం
జెచ్చెరఁ దున్న నొక్కరున చేకుట ²నన్ను భజించుఁ గ్రవ్వుటన్.

370

వ. ఇట్టిది సమయంబుగాఁ బరిగ్రహింపు మనినఁ గర్ణుండు నాకుం గలపగతుం
డొక్కరుండ వాని వధియించుటయ మదీయమనోరథం బనుటయుఁ బురం
దరుండు దరహాసితవదనుం డై.

371

ఉ. నీయభిలాష మేను మది నీక్క మెఱుంగుదు నుగ్రశౌర్యుఁ దే
జోయుతుఁ బాఠు నోర్తు నని చూచెద ³నీ కది యేల తీరు రా
ధేయ దయావిధేయుండు విధేయజగత్త్రయుఁ డవ్యయుండు నా
రాయణుఁ డమృహాత్మనకు రక్షకుఁ డేరికి వాడు సాధ్యుఁడే.

372

వ. అనినం దపననందనుం డది యట్లుండె నాకు సహజం బైనకవచంబు నొలిచి
యిచ్చిన మదీయదేహంబు గరంబు వికృతం బగు నది యే మని యవధరించి
తనిన నింద్రుండు నీశరీరంబు భవజ్ఞనకుం డైనయరుణాకిరణవర్ణం బెట్టి దట్టి
దీప్తి జెలువొందు నని పలికి వానికి నమోఘశక్తి యొసంగి దీని నావత్కా

1 నారాజ్యము. 2 నన్ను భజించు విచ్చుట. 3 నీ కటు లేల తీరు; నీ కిటు లేల తీరు.

లంబునం దక్కఁ బెరియప్పుడు ప్రయోగించిన నీకు నపాయం బగు ననిచెప్పెఁ
దదనంతరంబ యవ్వీరుండు గవచకుండలంబులం బుచ్చి యతని కిచ్చి. 373

చ. అలఘునిశాతశస్త్రమున నంగము లన్నియు నిర్వికారుఁ డై
యొలుపఁ దొడంగినట్టియొడ హో యని కిన్నరయక్షసిద్ధసా
ధ్యులు దివినుండి యార్చుచును దూర్యరవంబు నెలంగ ¹నద్భుతం
బెలయఁగఁ బుష్పవృష్టిఁ గురియించి కష్టపముం చ్చియంబునన్. 374

వ. ఇట్లు సూతపుత్రుని వికృతగాత్రుం జేసి వాసవుండు ప్రమదవికాసభాసితుండ
గుచు నిజలోకంబున కరిగెఁ దద్వృత్తాంతంబంతయు విని కౌంతేయు లత్యంత
సంతోషంబునం బొదలిరి గాంధారేయులు దుశిఖివిదారితహృదయు లై రని
యిట్లు కుండలాహరణంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన విని జనమేజయుండు
వైశంపాయనున కిట్లనియె. 375

క. అనయము దుస్తర మగున,వ్యవహాసము నిస్తరించి ద్వాదశవర్షం
బునకడపట నేమివిధం, బొనరించిరి మత్పితామహుల్ మునినాథా. 376

వ. అనిన నమ్మహీపతి కమ్మహీదేవుం డిట్లనియె నట్లు మార్కండేయువలనఁ బుణ్య
కథలు విని పాండవు లనంతరంబ క్రమ్మఁజే ద్వైతవనంబున కరిగి యం దున్న
యొడ నొక్కనాఁడు సుఖాసీనుం డయి యున్న ధర్మరాజుపాలికి నొకబ్రాహ్మ
ణుండు సంభ్రమంబునఁ బఱుతెంచి యిట్లనియె. 377

— ధర్మరాజు బ్రాహ్మణునియరణి వెచ్చుటకుఁ బోవుట —

క. తరుశాఖఁ దగిల్చిననా, యరణి యొకమృగంబు వచ్చి యతిరయమున న
త్రరువున నొరసి కొనంగా, ధరణీశ్వర తగిలె జువ్వె తచ్చృంగమునన్. 378

క. దానిఁ గొని పఱచె నమ్మృగ, మానతేన్మృపలోక నాకు నయ్యరణిఁ దగం
గా నిపుడు దేరఁ బనుపవె, భూనుత నిత్యవిధి లోపమునఁ జన కుండన్. 379

చ. అనవుడు నాక్షణంబ మనుజాధిపుఁ డిదుద్ధతచాపహస్తం డై
యనుజులుఁ దాను నెంతయు రయంబున నాహరిణేంద్రుపజ్జుఁ గై
కొని చని కూడముట్టి మెఱుంగుల్ నిగుడం బటుసాయకంబు లే
సిన నొకయమ్మ నమ్మృగము నెందద చేరద యద్భుతంబుగన్. 380

వ. అదియును వారి నతిదూరంబుగా నెలయించికొని చని యొక్కఘోరవివేషంబున
నదృశ్యం బైన నయ్యత్నంబు విఫలం బగుటకు విషాదంబు నొందుచు నయ్యె
వురు ఫలిత్రాంతు లై శీతలచ్ఛాయం బగు నొక్కవటమహీరుహంబుక్రింద
విశ్రమించి రప్పడు నకులుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 381

క. కులశీలోన్నతియు విని, శృలకరుణాంతయు ధర్మ సంగ్రహమతియుం

1 బుష్పహో, నలం గురియించి రాతవనందనుమీఁద నుంచి వేడ్కతోక. 2 రిపులోక
...గా నీవు దేరఁ బను. 3 దున్నత.

గలమనకు నిర్విధంబున, నలజడి వచ్చుటకు మూల మది యెయ్యదియో. 382

వ. అనిన నమృహాప్రాజ్ఞం డతని కి ట్లనియె. 383

క. వినుము సుఖమునకు దుగిఖంబునకుం గారణము దనదుపూర్వకృతం బై
చనుకర్తమ కారణ మిది, యచి యన్యము గలుగ నేర దం ద్రైక్మటియున్. 384

వ. అనుటయు భీమనేనుండు నకులున కి ట్లనియె. 385

ఆ. ప్రాతికామి వోయి ఫాంచాలిఁ గొలుపులో
పలికిఁ 1 దేర నపుడ యలుక యెసఁగ
నాంబికేయసుతుల నందఱఁ దునుమ కే
నునికి నిట్టియెడరు మచకుఁ బుట్టె. 386

చ. అనపుడు నర్జునుం డనియె నాసభ సూతసుతుండు పేర్చి ప
ల్కినపటువాక్యముల్ వినియుఁ గిన్నకుఁ బూనక యే దొలంగి కా
ననమున 2 కిట్లు కాతరజనంబులచాడ్పున నేఁగుదెంచుటన్
మనకు దురంతదుగిఖములు మానక పైకొని వచ్చెఁ దమ్ముఁడా. 387

వ. అనినయనంతరంబ సహదేవుం డి ట్లనియె. 388

ఆ. దుష్టశీలుఁ డైన దుర్ద్యోతపథుని గాంధారుఁ బట్టి యేను దడయ కపుడ
తునుమ కునికి నిట్టి దుర్దశోపా లైతీ, మనఘ మనము కాననాంతరముల. 389

వ. అని యి ట్లందఱు నన్ని తెఱంగులఁ బలుకుచుండ నజాతశత్రుండు నకులుం జూచి
భవదీయసోదరు లత్యంతపిపాసితు లైనవారు నీ విష్ణుహీరుహం బెక్కి జలంబు
లున్నయెడ యరయు మనిన నతండును దద్వచనానురూపంబున నవ్వనప్పతి
సమారోహణంబు నేసి దెసలు గలయం బరికించి దూరంబున సలిలంబు లున్న
వని యన్న కెఱింగించిన నతం డట్లేని నీవ పోయి జలపానంబు నేసి మాకును
జలంబులు గొని ర మ్మని పనుచుటయును మాద్రేయుండు వృతౌవతీర్థం డయి
రయంబునంజని ముందట నతిమనోహరం బగుతటాకంబుఁ గని జలంబులుద్రావం
బోయిన నొక్కయశరీరభూతం బి ట్లనియె. 390

— ౩ నకుటాదులు యక్షుని నిరాకరించి నీరు ద్రావి మూర్ఛితు లగుట. —

క. ఓయన్న యీతటాకము, నాయది నీ వీజలము గొనఁగ వల తేనిన్
నాయడిగిన ప్రశ్నములకు, ధీయుత యుత్తరము లిమ్ము తేటపడంగాన్. 391

క. అనుటయు నవ్యాక్యము దెస, ననాదరము నేసి నకులుఁ డక్కిలనం ది
య్యనినీరు ద్రావి నీశ్వేతనుఁ డై యాక్షణమ పడియెఁ ద త్తీరమునన్. 392

వ. ఆట భర్తపుత్రుండు సహదేవుం గనుంగొని నకులుండు జలంబులకుం జని తడవె
నీ వరిగి యతనిం దోడ్కొని జలంబులు గొనుచు రమ్మని పనిచిన నక్కుమారుం

1 బల్బ...మనకు నొలసె; మనకుఁ గలిగె. 2 కిట్లు కాతరజనంబుల...మానక పైమ్ము. 3 వాటిల్లె, మనఘ మనకుఁ గాననాంతరమున.

డలిశీఘ్రగమనంబునం బోయి పద్మినీతీరంబునం బడి యున్న యన్న తెఱంగుఁ జూచి విస్తయశోకవ్యాకులహృదయుం డగుచు నిది యేమినిమిత్తంబున నయ్యెనో యని యూహించుచు బెల్లడరుత్పన్నాభరంబు సహింప నోపక జలం బులదెస నాసఁ జేసి కొలనికి డిగ్గిన నెప్పటిభూతం బిట్లనియె. 393

ఆ. అనఘ యీజలాశయము నాయధీనంబు, సాహసంబుఁ జేసి చనదు చొరఁగ నాదుప్రశ్నములకు నలి సుత్తరము లిచ్చి, వారి గొనుము నీవు వలసినట్లు. 394

క. అనిన నది యాచరింపక, ఘనుఁ డాసలిలములు ద్రావి గ్రక్కున విష మె క్కినవిధమునఁ బరవశుఁ డై, ఘనసాలమహీరుహంబుకరణిం బడియెన్. 395

సీ. అంత సంతకసూనుఁ డంతరంగంబున సంతాప మెసఁగ వాసవతనూజుఁ గనుఁగొని యన్న నీయనుఁగుడమ్ములు వోయి కడుఁడడవయ్యె నిక్కాననమున నెయ్యది వృద్ధేనో చయ్యన నీ వేఁగి వారిని దోడ్కొని వారి గొనుచుఁ జనుదెమ్ము నావుడు ఘనభుజుం డధికరయంబున నరిగి జలాశయంబు

ఆ. తీరభూమిఁ బడిన వారి నవారిత, మహితశౌర్యధనుల మాద్రిసుతులఁ జూచి విస్తయైకగోచరుఁ డై సవ్యసాచి యుల్లమున విషాద ముడర. 396

క. నాలుగుదిక్కులుఁ గనుఁగొని, యాలో నెవ్వరిని గాన కత్తంతెప్పిసా సాలనుఁ డై సలిలంబులుఁ గ్రోలఁగ సమకట్టి యుయ్యఁ గొలనికి ¹డాసెన్. 397

వ. డాయుటయు నాకాశవాణి యిట్లని వీతెంచె. 398

మ. బలిమిం జొచ్చిన నెట్టివారి కయినం బ్రాణంబుపై వచ్చు నీ సలిలావాసము మత్పరిగ్రహము తృప్తాచ్ఛేద మొందం జలం బులు ద్రావన్ వలతేనిఁ బ్రశ్నములకుం ²బొం దొందఁగా నుత్తరం బులు నా కి మ్మనుడున్ మనంబునఁ బృథాపుత్తుండు సక్రోధుఁ డై. 399

ఉ. ముచ్చిలి ³నిల్చి దుర్వచనముల్ పఠరించినఁ జెల్ల నిత్తునే చెచ్చెర నీయెలుం గడఁగఁ జేసెద నిప్పుడు సూడు మంచు వి వ్యచ్చుడు శబ్దభేది శరవర్గముఁ దద్యచనంబుచక్కటిం గ్రచ్చుట నించె మౌర్విరవకంపితసర్వదిగంతభాగుఁ డై. 400

ఆ. ఇట్లు లేయుటయును నెప్పటివాక్యంబు, మఱియు వినఁగఁ బడిన మఘవసూనుఁ డలసికొలనుసొచ్చి యంబుపానమునేసి, యిలకునొకగె వివశహృదయుఁడగుచు.

వ. తదనంతరంబ యుధిష్ఠిరుండు భీమనేను నాలోకించి కవలును గవ్యడియును నింతవడి దడయుటకు నిమిత్తం బెయ్యదియో నీవు నరుగు మనినం గిష్టిారవైరి మారుతజనంబున నమ్మువ్వరుఁ జనినచొప్పునం జని పద్మాశరకూలంబునండు నిద్రావివశులుంబోలె బడి యున్న తమ్ములం గని దుఃఖితుం డై. 402

తరలము. ఇది మనుష్యకృతంబు గాదు సురేంద్రకిన్నరవన్నగ

త్రిదశనిర్జిత మైశకర్తము దీని ¹నెంతయు నేర్పడం
బిదమః జూచెదః గాక యంచు విభీతిదూరుడు నీరువ
ట్టోదవః దత్తలిలాశయాంబు సముత్సుకుం డయి చొచ్చినన్.

403

వ. అంతరిక్షగోచరం వై నవచనం బిట్లని వినంబడియె నయ్యా నీ వి క్లైల సాహ
సంబు నేసె దిక్కొలను మత్పుర్యపరిగ్రహంబు నీ వోపుదేని నాయడిగిన
యద్దంబులకు నుత్తరంబు లిచ్చి జలంబులు ద్రావు మనిన నప్పలుకులు గైకొ
నక వృకోదరుండు నిశితసలిలుం వై యచ్చోటన మూచ్చితుం డై పడియె నిట
పాండవాగ్రజుండు.

404

క. తమ్ములు నలువురు నొక్కట, నమ్మెయి మసలుటకు నాత్మ నత్యంతవిషా
దమ్మెలయ సముత్థితుఁ డై ²క్రమ్మఱ నమ్మార్గ మపుడు గైకొని నడచెన్.

405

నీ. అపగతజనశబ్ద మై యనభివ్యక్తమార్గ మై యవिरళదుర్గళైల
తరుగుల్తవల్లివితాన మై గజసింహశరభశాద్దూలసూకరలులాయ
బహుళ మై బహువిధపక్షికోలాహలభయద మై కడుఁ బర పయనయడవి
ననుజుల వెదకుచు ననఘుండు సని కాంచె గమలాకరంబుతీరమునఁ బడిన

ఆ. వారిఁ బూరువంశవరుల భీమాష్టన,యముల నమితబలుల విమలమతులఁ
బ్రళయపతితలోకపాలనంకాశుల, భూరిపుణ్యధనుల వీరవరుల.

406

మ. కని డెందంబునఁ దల్లడం బడర దీర్ఘ శ్వాసవై వర్ణముల్
దనుకం దాల్చి సలింప విస్తయపరితస్వాంతఁ డై శోకబా
ష్పనిరుద్ధాకులలోచనం డనుచు మూర్ఛల్ వైకొనం గొంతనే
పు నరేంద్రోత్తముఁ డుండె జిత్రమున రూపుంబోలె దా నచ్చటన్.

407

వ. పదంపడి డెందంబు ధృతిపొందున నిడికొని యతం డన్నలువుర నుపలక్షించి
నలు దెసలుం బరికించి యాత్మ గతంబున.

408

తే. ఒరులు వచ్చినచొప్పు లే దరిగినట్టిచొప్పు లేదు పెనంగినచొప్పు లేదు
ఘనభజలయంగకంబులు గనుఁగొనంగ, నక్షతము లేలయొక్కొ యిట్లయిరి వీరు.

ఉ. క్రూరుడు ధార్తరాష్ట్రుఁ డిడతికుత్పితుఁ డెంతయుఁ బాపబుద్ధి గాం
ధారుడు పెక్కుమాయలకుఁ దాపల మక్కట యద్దురాత్మ కుల్
వారక యెద్దియేని యొకపంచన మై నిటు నేసిరోక్కొ యె
వ్వారలు నాత్మ నమ్ముదురె వక్రవిచారులఁ బాపకారులన్.

410

క. వదనంబుల తెలివియుఁ గర, పదరుచియుం జెడదు వీరు వడుటకుఁ గత మీ
యుదకము విషాదిగ్ధం బని, మదిఁ దలఁచుబోల దేమిమాయయొ యెటుగన్.

411

1 నింతయు...సముత్సుకాకృతిఁ జొచ్చినన్. 2 క్రమ్మన నమ్మార్గమునకుఁ గాఁ జనఁ దొ
డఁగెన్. 3 దరికొనఁడు...దాసలుఁ దక్కట. 4 దుష్టం బని...మాయయొ యరయన్; దలఁపన్;
వగనన్.

- చ. పుడమియు ¹సర్వసంపదలుఁ బొల్పుట వైరులపాలు నేసి యీ
యడవికి వచ్చి భీకరమృగావలిపాత్తున నున్నవీరి వె
న్నడికొని యిట్లు నేసెనె యనాథులఁబోలె విధాత్యుఁ డింక నె
క్కడ జనువాడ నేది గడగాఁ దరియింతు దురంతదుఃఖముల్. 412
- సీ పుష్టులు దుగ్ధిఖార్తి బొగులుట కనిశంబుఁ బొక్కుచు నున్నయప్పుణ్యచరిత
మాతల్లి పాండునిమహిషి నా కెదురుగా వచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి వత్స ²నాడు
దమ్ముఁగుఱ్ఱులు నీవుఁ దగ విషినంబున కరిగితి రిప్పు డయ్యనుజు లెందుఁ
జనిరి నీ వొక్కండ చనుదెంచి తిది యేమి యనిన నాయమతోడ నకట యేమి
- ఆ. యనఁగ నేర్పువాడ నాచార్యవిదురశాంతవక్త్రపులు నను ముదంబుతోడఁ
గుశల మడిగిరేనిఁ గుశల మే మనువాడ, దలుఁగ రానియెడదు దగిలె నాకు.
- వ. అని వెక్కుడెఱంగుల వగచి యాధర్వజుండు దప్పి కోర్వక నీళ్లు ద్రావుట కై
సరోవరంబులోనికి దిగుటయు నశరీరభూతం బిట్లనియె. 414
- మ. విను మే నొక్కబకంబ నిక్కొలను పృథ్వీనాథ నాసొమ్ము నీ
యనుజుల్ మద్వచనంబు గైకొనక తోయాస్వాదు లై యివ్వధం
బునఁ బ్రాణచ్యుతిఁ బొంది రీవుచు గడు ³మోహంబున ⁴సాహసం
బునకుం జొచ్చిన నట్లె యయ్యెదు సుమీ ము న్నుట్ట వారించితిన్. 415
- క. ఏ నడిగినయర్థములకు, భూనుత యు త్తరము లిచ్చి పాలు⁵పొందఁ బయగ
పానము నేయుము నావుడు, నానిర్మలచరితుఁ డంబరాభిముఖుం డై. 416
- వ. అయ్యా నీవు బకరూపధరుండవై యున్నరుద్రుండవో పావకుండవో పవనుండ
వో యిట్లు గానినాడు కులపర్వతప్రతిము లయిననాతమ్ములం బడఁద్రోచునట్టి
బలంబు పులుఁగులకుం గలదె దేవాసురగంధర్వయక్షాదులకు దుర్జయు లైన
యివ్వీరుల నిట్లు నేసి నీవు గానివాడవపోలెం దొలంగి యున్నాడవు నాకు
నదృఢతభయకౌతుకంబు లొక్కటం బొడమెడు నీ నెవ్వండవు నీతలం పెయ్యది
చెప్పి నాహృదయవేదన నపనయింపవే యనిన నదృశ్యభూతం బిట్లనియె. 417
- ఆ. కౌరవేంద్ర బకముఁ గాను నే విను మొక్క, యతువరుడ నివట నస్తదీయ
నికృతిఁ జేసి పడిరి నీతమ్ము లందఱు, ననుచు నాక్షణంబ యతనియెదుర. 418
- మ. నిలిచెం దాశసముచ్చితాంగుండు మహానిర్హోషసంతర్జితా
ఖిలభూతప్రకరుండు దీర్ఘవిపులగ్రీవుండు దంష్ట్రాసము
జ్వలవక్త్రుండు విరూపలోచనుండు నీవ్రస్ఫారతేజోభునుం
డలఘుం డాసరసీతటాగ్రమున నయ్యడుండు ఘోరకృత్. 419
- వ. ఇట్లు నిలిచి కౌంతేయగ్రజున కిట్లనియె. 420

1 సర్వసంపదయు...నేది కుడగా భరియింతు. 2 నీదు...దలఁగ; దలఁకుఁగాది. 3 మో
హంబున...మునుట్టఁ గాఁ జెప్పితి; మున్నున్న వారిందితి. 4 పా. 5 తటాంకమున.

- క. నాయనుమతి లేకుండగ, నీయుదకము ద్రావించెని యెవ్వారైనన్
ధీయుత చత్తురు నీ వటు, నేయపు సమ్యగ్విచారశీలుడ వగుటన్. 421
- వ. కావున మదీయంబు లగు ప్రశ్నంబుల కుత్తరంబు నెప్పు మనిన నతండు
మహాత్మా నీచిత్తంబునకు వచ్చునట్లుగాఁ జెప్ప నాబోఁటివానికి శక్యం బగునే
యైనను నానేర్పువిధంబున జెప్పెద నడుగు మనిన నయ్యెడుం డి ట్లనియె. 422

❦ ధర్మరాజు యక్షప్రశ్నముల కుత్తరంబు విచ్చుట. ❧

- క. దినకరు నెయ్యది నడపుచు, దినకరు నెవ్వారు గొలిచి తిరుగుదు రద్దే
వుని యస్తమించు లేమిట, ననఘ తదాధారభూత మది ¹యెయ్యదియో. 423
- తే. అనిన ధర్మజుఁ డి ట్లగు నబ్జహితుని
నడపు బ్రహ్మాంబు సురకోటి నడచుఁ గొలిచి
ధర్మచే నస్తమితుఁ డగుఁ దపనుఁ డమ్మ
హాత్తునకు సత్య మాధార మండ్రు ²బుధులు 424
- వ. అనిన వివి యడుం డి ట్లనియె. 425
- క. ఏమిట శ్రోత్రి యుఁ డనఁజను, నేమిటఁ గడు మహిమవడయు నిమ్ముగఁ బురుషుం
డేమిట సహాయయుతుఁ డగు, నేమిట నగు బుద్ధిమంతుఁ డేర్పడఁ జెప్పమా. 426
- వ. అనిన నతం డి ట్లనియె. 427
- క. శ్రుతమువలన శ్రోత్రి యుండగు, నతులతపోయుక్తిగడునుహత్వము వడయున్
ధృతిచే సహాయయుతుఁ డగు, సతిశయముగ బుద్ధిమంతుఁ డగు బుధసేవన్. 428
- వ. అని చెప్పిన నప్పార్థివోత్తమున కప్పురుషుండు వెండియు ని ట్లనియె. 429
- తే. ఏమికతమున భూదేవుఁ డెగు దేవ, భావమున నాతనికి సాధుభావ మెవ్వ
ధమున నగు నసాధుత్వ మెద్దానఁ జెందు, మానుషుండగు నాతఁడేదానఁ జెప్పను. 430
- చ. అనవుడు ధర్మజుం డనియె నధ్యయనంబున దేవభావముం
గను నవసీసుపర్వఁ డధికవ్రతశీలత సాధుభావ మా
తనికి విశిష్టవృత్తి దిగఁ ద్రావి యసాధు వనంగ నుండు శౌ
చనియతి లేక మృత్యుభయసంగతి నాతఁడు మానుషుం డగున్. 431
- క. నా విని యతఁ డాతనితో, జీవన్ముతుఁ డెట్టివాఁడు నెప్పు మనుటయున్
దేవాతిథిపితృభృత్యజ, నావళులకు నిడక కుడుచునతఁ డని చెప్పెన్. 432
- చ. విని మగుడంగ వాడు పృథివీపతిఁ జూచి ధరిత్రికంబు వ్రేఁ
శకన యగుదాని నాకసముకంబుఁ గడుం బొడ వైనదాని గా
డ్చునకును నెక్కుడై జనము పొంపిరి వోయెడుదానిఁ బూరికం
బును దఱచైనదానిని ఘటించగఁ జెప్పుమ నాకు నావుడున్. 433
- వ. అప్పునుజోత్తముం డయ్యెడోత్తమున కి ట్లనియె. 434

- ఆ. తల్లివ్రేగు సువ్వె ధరణికంటెను నాక, సంబుకంటె బొడవు జనకు¹డరయ
గాడ్పుకంటె మనసు గడుశీఘ్రగతి తృణో, త్కరముకంటె జింత గరముతటచు
- వ. అనిన నంబరచరుం డమ్మహీచరున కి ట్లనియె 436
- తే. మొనసినిద్రించియును గన్నుమూయ దెద్ది, పుట్టియును జేతనత్వంబుఁ బొరయదెద్ది
యరయ రూపు గల్గియు హృదయంబులేని, దెద్ది వేగంబుకతమున నెద్ది²వొలుచు
- తే. అనినఁ గన్ను మూయదు సుప్త మయ్యు మీను
పుట్టియును గ్రుడ్డు చేతనం బొరయ కండు
హృదయరహితంబు రాహుప మేటు రయము
కతన వర్తించు నని చెప్పెఁ గౌరవుండు 438
- వ. చెప్పిన నయ్యడుం డతనితోఁ దెరువు నడుచువానికి రోగార్జునకు గృహస్థు
నకు వృత్తి బొందినవానికి నెవ్వరెవ్వరు సుట్టంబు లనిన నప్పుడమితేఁ డన్నలువు
రకుం గ్రమంబున సార్థంబును వైద్యుండును సద్భార్యయుఁ గృతం బగుధర్మం
బును బరమమిత్రంబు లని నిశ్చయించుటయు వాఁడు పెండియు ని ట్లనియె. 439
- క. ఎయ్యది ధర్మపునకుఁ గుడు, నెయ్యది యాశ్రయము గీర్తి కి మృగుమార్గం
బెయ్యది సురలోకిమునకు, నెయ్యది సుఖములకు నిక్క మేర్పడఁ జెపుమా.
- వ. అని యడుగుటయు. 441
- క. అమరంగ దాక్షిణ్యము ధర్మమనకుఁ గుడు రంధ్ర కీర్తిమహిమనెలవు దా
నము సత్యము సురపురిమా, ర్గము శీలము సంశ్రయము సుఖంబుల కెల్లన్. 442
- వ. అని యుధిష్ఠిరుం డెఱింగించిన నతండు. 443
- చ నరునకు నాత్మ యెవ్వఁడు ఘనంబుగ³ నై విక మైనచుట్ట మె
వ్వ రతనికిం దదీయ మగువర్తన మేమిట నిర్వహించు భూ
వర యతఁ డేమి పూని యనవద్యతఁ బొందు నెటుంగఁ జెప్పు మీ
వరుడుగ నన్న నక్కురుకులాగ్రణి యాతనితోడ నిట్లునన్. 444
- తే. అత్తజాడు సువ్వె పురుషున కాత్మ యయ్యె, నాతనికి భార్య⁴ నై విక మైనచుట్ట
మతనిజీవిక పర్జన్యకతనఁ జెల్లు, నతఁడు దానము గొనియాడి యతశయ్యెల్లు.
- చ. అన విని మేటిధర్మ మగునట్టిది యెయ్యది⁵ యేది యెప్పుడు⁶
దనియంగఁ బండి యుండు విదితంబుగ నెయ్యది నిగ్రహించినం
దనరుఁ బ్రమోదసిద్ధి నియతంబుగ నెవ్వరితోడిసంధి యెం
దును వికలంబుగాదు పరితోష మెలర్ప నుపన్యసించుమా 446
- వ. అని దివ్యుండు వలికిన నాదివ్యభోధనుం డి ట్లనియె. 447
- ఆ. విను మహింస మేటి యనఁ జను ధర్మంబు, యోగకర్త మెప్పుడు నమరఁ బండి

1 దాసు. 2 వాదలు. 3 గణమూయ దది నుప్త. 4 మునకు మూల మేర్పడఁ. 5 వైదిక. 6 వైదిక. 7 యెట్టి దెప్పుడుం, గనియఁ... నెనకంబుగ... నుపన్యసించె. 8 యోగకర్త... నొనరఁబండి

- యుండు మనసుక్రొవ్వు ఖండింపగా మోద, మెసగు సుజనసంధి యెడలబెండు.
 తే. అనిన నతడు లోకమునకెయ్యదియు దిక్కు, జలము నన్నము నెద్దానసంభవించు
 విష మనంగ నెయ్యది శ్రాద్ధవిధికి నెద్ది, సమయ మనిన నిట్లనిచెప్పె జనవిభుండు.
 తే. సజ్జనులు దిక్కుసూచె యీసర్వమునకు, నభము ధరణియు జలము నన్నమ్ము నుద్భ
 వించునెలవులు విషమగు పిప్రథనము, లనఘ శ్రాద్ధకాలము బ్రాహ్మణాగమంబు.
 వ. అని తెలిపిన నయ్యతుండు ధర్మనందనుతో మనుజుం డెయ్యది పరిత్యజించి
 సర్వజనప్రియుండును నీశ్వీకుండును నర్థవంతుండును సుఖయును నగు ననిన
 నమహీపతి యతని కి ట్లనియె. 451
- తే. సర్వజనసమృతుండగు గర్వ ముడిగి, శ్రోధ మడచి శోకమునకు¹ గొలుపు గాఁడు
 వినవెయర్థాధ్యుండగులోభ మొనరవిడిచి, తృప్తవర్జించిసౌఖ్యంబు తెరువుఁగాంచు.
 వ. అనినయనంతరంబ యద్వివృండ్తనితోఁ బురుషశబ్దవాచ్యుండెట్టివాఁడు మఱియు
 సర్వధని యగువాఁ డెవ్వండు నిశ్చయింపు మనినఁ బాండవజ్యేష్ఠుం డి ట్లనియె.
 క. దివి ముట్టి ధరణి యంతట ,² నివిడి మెఱయు చుండు నెవ్వనియశోరమ య
 ట్టివిశిష్టచరిత్రుఁడు య, శ్రవరా పురుషుండు నాఁ బ్రకాశత నొందున్. 454
- ఆ. ప్రియము నప్రియంబుఁ బెల్లగు సౌఖ్యదగి, ఖములు భూతభావికార్యములును
 నెవ్వనికి సమంబు³ లిల సర్వధని యనఁ, బరఁగుఁ జువ్వె యట్టిభవ్యుఁ డనఘ.
 వ. అని వివరించిన విని యుధిష్ఠిరుడెసఁ బ్రసాదమధురం బైనయాలోకనంబు
 నిగుడ నయ్యశ్రవరుండు మహాత్మా మదీయంబు లైనప్రశ్నంబు లన్నింటికి సదు
 త్తరంబు లిచ్చితివి నీవలనం బ్రీతుండ నైతి నీతమ్ములం దొక్కనిప్రాణంబు
 లిచ్చెద వేడు మనిన నతండు. 456
- సీ. శ్యామాంగు నార క్తజలరుహనేత్ర సాలప్రాంశు నున్నతలలితబాహు
 నకులుని బ్రదికింపు నావుడు యతుండు భీమఫల్గును లలిభీమబలులు
 ప్రియులు నీ కెంతయుఁ బృథివీశ వీరిలో నొకనిఁ గోరక యిట్లు నకులుఁ గోరి
 తనుడు ధర్మాత్మజుఁ డనియెను మాతండ్రి యగుపాండువిభునకు మగువ లిరువు
 ఆ. రండు గొంతికొడుకు లైనమువ్వరిలోన, నేను బ్రదికినాడ నింక మాద్రి
 తనయు లిరువు రండు దగ నిష్పాదొక్కఁడు, బ్రతుకవలదె చెప్పమ పాడితెలుగు.
 ఆ. ధర్మనందనుండు ధర్మాత్ముఁ డని యెప్పు, దగిలి⁴ జనము నన్నుఁ బొగడుచుండు
 నట్టియేను ధర్మహానికి నోర్వఁ జు, మ్మెంత వచ్చె నేని నింత నిజము. 458
- వ. అనిన నతండు నీ దైవధర్మజ్ఞతకు మెచ్చితి నీతమ్ము లందఱు లభిజీవితం లయ్యె
 డు మనిన నాక్షణంబ వికతప్రాణు లై పడియున్న యన్నలువురునిద్రనోయిమే
 ల్కానినట్లు సముత్థితు లైనం జూచి విస్మితం దై ధర్మజుం డి ట్లనియె. 459
- చ. నిను నొకయశ్రమాత్ముడుగ నే మది నమ్మగ నేర నయ్యెదక

జననుతే నీవు నిక్కముగ శక్రుడవో¹ యలకాధిపుండవో
యనలుడవో సమీరుడవో యట్టులు గాక జగన్నతుండు మ
జ్జనకుడు ధర్మదేవతవో సత్కృప జ్ఞాము నాకు నేర్పడన్.

460

వ. ²అనిన నమృహాత్ముండు మందస్థితాననుం డై.

461

మత్తకోకిలము. ఏను ధర్మడఁ జువ్వె రాజకులేంద్ర సత్యము శౌచము

దానముం దపమున్ శమంబును దాంతయున్ యశముం బరి

జ్ఞానయుక్తీయు నాదుమూర్తులు సమదంబున సిప్పు మ

త్సూను నుత్తమధార్మికున్ నినుఁ జూచువేడుక వచ్చితన్.

462

వ. నన్ను నాశ్రయించినజనంబులు దుర్గతం బొరయరు గావున నభిమతవరం
బిచ్చెద వేడు మనినఁ బొండవార్గజుండు సంభ్రమభక్తిభరితుం డగుచు దండ
ప్రణామంబు నేసి యద్దేవోత్తముం బ్రస్తుతించి దేవా మవీయాశ్రమవాసుం
డైనభూసురముఖునిరణి యొక్కహరిణంబుచేత నవహృతం బయ్యె నతనికిం
గర్తలోపంబు గాకుండ నయ్యరణిం గరుణింపవే యనినఁ బ్రీతచిత్తుం డగుచు
ధర్మదేవుండు.

463

క. విను మేను నీమనోగతి, యనఘా యెఱుంగంగ వేడి యరణీహరణం

బొనరించితి మృగ మెక్కడి, దని యమృహనీయవస్తు వతనికి³ సిచ్చెన్.

464

వ. ఇచ్చి మఱియు నిట్లను నిదె పదుమూడవయ్యెడు సనుదెంచె నింక మీకు
నజ్ఞాతవాసంబు సలువవలయు నందు మీ రెవ్వ రెక్కడ నేరూపంబునం జరి
యింపం గోరిన నయ్యెరూపంబు లలవడియెడు నెట్లున్నను మిమ్ము నెవ్వరు
నెఱుంగ కుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నింక నొం డెయ్యది వలసిన నడుగు మనిన
నమ్మనుజేశ్వరుం డిట్లనియె.

465

మత్తకోకిలము. ఆదిదేవుడ వైననీవు దయామతిం బొడసూపి న

న్నాదరించుటఁజేసి ధన్యుడ నైతి నింతకు నెక్కుడొం

డెడి గల్గెడు నైన నామది యెల్లనాడును గ్రోధమో

హాదులం బెడఁబాసి ధర్మపునందు నెక్కొనఁ జేయవే.

466

వ. అనిన నద్దేవుం డతనికి నవ్వరం బొసంగి యనంతరంబ యంతర్హితుం డయ్యె
గాంతేయులు గ్రమ్మటి నిజాశ్రమంబున కరిగి ధరణీదేవునకు నరణీప్రదానంబు
నేసి తత్ప్రయుక్తాశీర్వాదశతంబులు గైకొని పరమానందంబునుం బొంది రని
యిట్లు పాండుతనయులవనవాసప్రకారంబు సవిస్తరమధురంబుగా నుపన్యసించి.

క. అనఘుడు గృష్ణద్వైపా, యనశిష్యుడు బోధనిధి సమంచితమేథా

ఘనునకుఁ బారిక్షితునకు, ననవరతానందసుఖసమగ్రత యొసఁగెన్.

468

1 పురసాదనుండవో...నాకు నావుడు. 2 అమృహాత్ముండు మందస్థితా. 3 బోధగడ్.

- సీ. భవ్యచరిత్రుఁ డాపస్తంబనూత్రుండు శ్రీవత్సగోత్రుండు శివపదాబ్జ
సంతతథ్యానసంసక్తచిత్తుఁడు సూరనార్యునకును బోతమాంబికకును
నందనుఁ డీలఁ బాకనాటిలో నీలకంఠేశ్వరస్థానమై యెసక మెసఁగు
గుడ్లూరు నెలవుగ గుణగరిష్ఠత నొప్పుభన్యుఁడు ధర్మైకతత్పరాత్ముఁ
డే. డెట్టనార్యుండు సకలలోకై కవినితుఁ, డయిననన్నయభట్ట మహాకవీంద్రు
సరససారస్వతాంశ ప్రశస్తి దన్నుఁ, జెందుటయు సాధుజనహర్షసిద్ధి గోరి. 469
- క. ధీరవిచారుఁడు తత్కవి, తారీతియుఁ గొంత దోఁచ దద్రచనయ కా
నారణ్యపర్వశేషము, పూరించె గవీంద్రకర్ణపుట¹ పేయముగాన్. 470
- క. వీరావతార విమలా, చార మహాదార శుభవిచార సుజనమం
దార నవకీర్తిమా²క్తిక, హార హరపదాబ్జమధుక రాత్మవిహారా. 471

తరలము —

అమితవైభవ లోభమోహభయాదిదుర్లభమంజువి

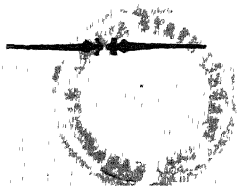
భ్రమ¹వికాసి విలాసి²నీజనపంచబాణ నిరంతరా

నమదశేషనృపాలమా³ళిసినద్ధ ముగ్ధమణిప్రభా

క్రమసమర్చితవిస్ఫురత్పదకాంతినిజ్ఞతపంకజా. 472

గద్యము. ఇది సకలసుఖవిజనవినుత వన్నేయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబు
నం దారణ్యపర్వంబున సీతాన్వేషణంబును లంకాభిగమనంబును రామరావణ
యుద్ధంబును రాఘవాభ్యుదయంబును సావిత్రిచరిత్రంబును సూర్యుండు
గర్జనకు హితోపదేశంబు నేయుటయు గర్జజన్మకథనంబును విప్రరూపంబున
గర్జకవచకుండలంబు లింద్రుండు హరించుటయు నారణ్యంబును యక్ష
ప్రశ్నంబులును ధర్ముండు ధర్మజునకు వరంబు లొసంగుటయు నన్నది సర్వంబును
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి యారణ్యపర్వము సమాప్తము.

1 నర్మ. 2 శేషముగా. 3 విలాసికామినీజన... దివ్యమణి ప్రభా, క్రమ (సమర్చిత)
నమంజు.

ఆంధ్ర వచన గ్రంథములు

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ధ్రువచనభాగవతము, ద్వారక	
గ్రంథములు, మిక్కిలి సంపుటం 9	0
, మూడు సంపుటములు	10 8
ధ్రువచనభారతము—	
, అది సభాపర్వములు	5 0
, ఆరణ్యపర్వము	5 0
, విరాటోద్యోగపర్వము	8 8
, భీష్మద్రోణపర్వములు	7 8
, కర్ణకల్యణస్తోత్రకస్త్రీపర్వ	
ములు	5 0
, శాంతిపర్వము	7 8
, ఆనుశాసనకము మొదలు	
స్వర్గారోహణపర్వము	
వరకుగల సంపుటము	7 8
ధ్రువచనవాల్మీకి రామాయణము,	
2 సంపుటములు (అచ్చు)	
ధ్రువాక్షయచరిత్రసంగ్ర	
హము	3 0
ధ్రువచరిత్ర, అననాజ	
అప్పారావుగారిది	3 0
గురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి	
ఆంధ్రకవిజీవితములు	6 0
రేబియోనైట్సుకథలు	2 0
యయవిచారణప్రవాసము	8
లసీదాసు రామాయణము	12 0
లకుగారిసెక్యూరిటీకేసు,	
ఉపన్యాసములు	0 14

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ద్వాదశశోపనిషత్తులు, వచనం. అచ్చు	
భారతరమణీమణులు, 1 భా	1 0
డిటా రెండవభాగము	0 12
డిటా 3-వ భాగము	0 3
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	0 12
శ్రీమహాభక్తవిజయము,	12 0
నీలిచంద్రిక, చిన్నయసూరి	0 12
పంచతంత్రము, వచనము	0 12
నవనాథభక్తులచరిత్ర	2 8
నీతిరత్నాకరము	0 12
సంగ్రహభారతము	2 4
సంగ్రహభాగవతము	2 4
సంగ్రహరామాయణము	1 8
ప్రాచీనచేతచరిత్రలు	3 0
పతివ్రతలచరిత్రలు	3 0
దక్కనుపూర్వకథలు	0 0
భోజనకథలు	1 0
హిందూచరిత్రము, సులభశైలి	1 0
భోజకాళిదాసుకథలు, 1 భా	1 0
" 2 భా	1 0
తెనాలి రామలింగనికథలు,	
జీవితము	0 6
తెనాలి రామలింగం: A. S. P.	
అయ్యరు నిరచితము	0 3
సంస్కృతనాటకకథలు	2 0
వశకుమారచరిత్రము	2 0